

Sven Winnell 7 mars 2021:

Inrikes artiklar 23 februari - 4 mars 2021.

<http://winnell.com/omr36-39zzzzzy17.pdf>

Sven Winnell 7 mars 2021:

Inrikes artiklar 23 februari - 4 mars 2021.

<http://winnell.com/omr36-39zzzzzy17.pdf>

Sida **Innehåll:**

3	<u>Inrikes DN-artiklar 23 februari - 4 mars 2021</u>
4	Riksdagen och politiska partier
85	Statsrådsberedningen och statsministern
95	Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.
153	Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet
215	Infratrunktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi
291	Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem
521	Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.
704	Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.

758	Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.
772	De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna. - 793

Inrikes DN-artiklar

23 februari - 4 mars

2021

För att få med så mycket som möjligt av inrikes artiklar har avsnittet om samhällsplaneringens problem och utrikes artiklar tagits bort.

På grund av fel i internetanslutningen kommer dessa artiklar och övriga i mars inte att kunna sändas förrän i april, och då i flera delar på något sätt.

Riksdagen och de politiska partierna. Och övergripande delar av kulturministrarnas demokrati och kultur

www.riksdagen.se

3	<u>Inrikes DN-artiklar 23 februari - 4 mars 2021</u>
4	Riksdagen och politiska partier
85	Statsrådsberedningen och statsministern
95	Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.
153	Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet
215	Infrastruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi
291	Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem
521	Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.
704	Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.
758	Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.
772	De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna. - 793

Från <http://wimnell.com/omr36-39zzzzzq14-15.pdf>

Sveriges Riksdag och dess utskott, partier och ledamöter

Revidering har skett 19 februari 2021 bara beträffande utskottens arbetsuppgifter. Enligt brev från riksdagen:

" I bilagan i riksdagsordningen hittar du utskottens ansvarsområden,
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/riksdagsordning-2014801_sfs-2014-801

Vänliga hälsningar
Marianne Moström
Riksdagsinformation
Kommunikationsavdelningen
Riksdagsförvaltningen

020-349 000

riksdagsinformation@riksdagen.se
www.riksdagen.se "

Sveriges riksdag

<https://www.riksdagen.se>

[Start](#)

[Ledamöter & partier](#)

[Utskotten & EU-nämnden](#)

[Debatter & beslut](#)

[Dokument & lagar](#)

[Så funkar riksdagen](#)

[Webb-tv](#)

Riksdagens utskott (14 feb 2019 Från omr40zp)

Klicka på länkarna

Alla utskott och EU-nämnden

<http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/#alla-utskott--eu-namnden>

Arbetsmarknadsutskottet <http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/arbetsmarknadsutskottet/>

Civilutskottet <http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/civilutskottet/>

Finansutskottet <http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/finansutskottet/>

Försvarsutskottet <http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/forsvarsutskottet/>

Justitieutskottet <http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/justitieutskottet/>

Konstitutionsutskottet <http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/konstitutionsutskottet/>

Kulturutskottet <http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/kulturutskottet/>

Miljö- och jordbruksutskottet <http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/miljo--och-jordbruksutskottet/>

Näringsutskottet <http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/naringsutskottet/>

Skatteutskottet <http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/skatteutskottet/>

Socialförsäkringsutskottet <http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/socialforsakringsutskottet/>

Socialutskottet <http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/socialutskottet/>

Trafikutskottet <http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/trafikutskottet/>

Utbildningsutskottet <http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/utbildningsutskottet/>

Utrikesutskottet <http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/utrikesutskottet/>

EU-nämnden <http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/eu-namnden/>

Sammansatta utrikes- och försvarsutskottet
<http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/sammansatta-utrikes--och-forsvarsutskottet/>

1. Konstitutionsutskottet ska bereda

ärenden om

- a) lagstiftning i konstitutionella och allmänt förvaltningsrättsliga ämnen,
- b) lagstiftning om radio, television och film,
- c) yttrandefrihet, opinionsbildning och religionsfrihet,
- d) press- och partistöd,
- e) Riksrevisionen, såvitt avser val av riksrevisorn och riksrevisionsdirektören, skiljande av riksrevisorn respektive riksrevisionsdirektören från uppdraget, åtal mot riksrevisorn och riksrevisionsdirektören, Riksrevisionens årsredovisning och revision av Riksrevisionen,
- f) riksdagen och riksdagens myndigheter i övrigt utom Riksbanken,
- g) länsförvaltningen och rikets administrativa indelning,
- h) den kommunala självstyrelsen,
- i) medgivande från riksdagen att väcka talan mot en riksdagsledamot eller att ingripa i en ledamots personliga frihet, samt
- j) anslag inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse.

<https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/konstitutionsutskottet/>

2. Finansutskottet ska bereda ärenden om

- a) penning-, kredit-, valuta- och statsskuldspolitiken,
- b) kredit- och fondväsendet,
- c) det affärsmässiga försäkringsväsendet,
- d) Riksrevisionen i den mån ärendena inte tillhör konstitutionsutskottets beredning,
- e) den kommunala ekonomin,
- f) statliga arbetsgivarfrågor, statlig statistik, redovisning, revision och rationalisering,
- g) statens egendom och upphandling i allmänhet,
- h) förvaltningsekonomiska frågor i övrigt som inte rör enbart ett visst ämnesområde,
- i) budgettekniska frågor, samt
- j) anslag inom utgiftsområdena 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning, 25 Allmänna bidrag till kommuner, 26 Statsskuldräntor m.m. samt 27 Avgiften till Europeiska unionen.

<https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/finansutskottet/>

3. Skatteutskottet ska bereda ärenden om

- a) skatteförfarandet,
- b) folkbokföring,
- c) exekutionsväsendet, samt
- d) anslag inom utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution.

<https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/skatteutskottet/>

4. Justitieutskottet ska bereda ärenden om

- a) domstolarna,
- b) arrendenämnderna och hyresnämnderna,
- c) åklagarväsendet,
- d) polisväsendet,
- e) rättsmedicinen,
- f) kriminalvården,
- g) brottsbalken, rättegångsbalken och lagar som ersätter eller har nära samband med föreskrifter i dessa balkar, samt h) anslag inom utgiftsområde 4 Rättsväsendet.

<https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/justitieutskottet/>

5. Civilutskottet ska bereda ärenden om

- a) äktenskaps-, föräldra-, ärvda-, jorda-, handels- och utsökningbalkarna och lagar som ersätter eller har nära samband med föreskrifter i dessa balkar, i den mån ärendena inte tillhör ett annat utskotts beredning,
- b) försäkringsavtalsrätt,
- c) associationsrätt,
- d) skadeståndsrätt,
- e) transporträtt,
- f) konkursrätt,
- g) konsumentpolitik,
- h) internationell privaträtt,
- i) lagstiftning av annat allmänt civilrättsligt slag,
- j) bostadsförsörjning och annan bostadspolitik,
- k) plan- och bygglagstiftningen samt andra frågor som har nära samband med denna,
- l) vattenrätt,
- m) expropriation, fastighetsbildning och lantmäteriväsendet, samt
- n) anslag inom utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik.

<https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/civilutskottet/>

6. Utrikesutskottet ska bereda ärenden om

- a) rikets förhållande till och överenskommelser med andra stater och mellanfolkliga organisationer,
- b) internationellt utvecklingssamarbete,
- c) utrikeshandel i övrigt och internationellt ekonomiskt samarbete, allt i den mån ärendena inte tillhör ett annat utskotts beredning, samt
- d) anslag inom utgiftsområdena 5 Internationell samverkan och 7 Internationellt bistånd.

<https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/utrikesutskottet/>

7. Försvarsutskottet ska bereda ärenden

om

- a) totalförsvar,
- b) samhällets räddningstjänst,
- c) åtgärder för att minska samhällets sårbarhet,
- d) kärnteknisk säkerhet och strålskydd,
- e) sjö- och kustövervakning, allt i den mån ärendena inte tillhör ett annat utskotts beredning, samt
- f) anslag inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap.

<https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/forsvarsutskottet/>

8. Socialförsäkringsutskottet ska bereda ärenden om

- a) socialförsäkringsbalken och lagar som ersätter eller har nära samband med föreskrifter i denna, i den mån ärendena inte hör till ett annat utskotts beredningsområde,
- b) familjeförmåner,
- c) förmåner vid sjukdom och arbetsskada,
- d) förmåner vid ålderdom,
- e) förmåner till efterlevande,
- f) bostadsstöd,
- g) sjuklön,
- h) socialavgifter,
- i) migration,
- j) svenskt medborgarskap, samt
- k) anslag inom utgiftsområdena 8 Migration, 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning, 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom och 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn.

<https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/socialforsakringsutskottet/>

9. Socialutskottet ska bereda ärenden om

- a) omsorger om barn och ungdom i den mån ärendena inte tillhör ett annat utskotts beredning,
- b) omsorg om äldre och personer med funktionsnedsättning,
- c) åtgärder mot missbruk och andra socialtjänstfrågor,
- d) alkoholpolitiska åtgärder,
- e) hälso- och sjukvård,
- f) sociala ärenden i övrigt, samt
- g) anslag inom utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg.

**[https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/
socialutskottet/](https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/socialutskottet/)**

10. Kulturutskottet ska bereda ärenden om

- a) allmänna kultur- och bildningsändamål,
- b) kulturarv,
- c) folkbildning,
- d) ungdomsverksamhet,
- e) internationellt kulturellt samarbete,
- f) idrotts- och friluftsvksamhet,
- g) tillsyn och reglering av spelmarknaden,
- h) trossamfunden i den mån de inte tillhör konstitutionsutskottets beredning,
- i) radio och television i den mån de inte tillhör konstitutionsutskottets beredning, samt
- j) anslag inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid.

**[https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/
kulturutskottet/](https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/kulturutskottet/)**

11. Utbildningsutskottet ska bereda ärenden om

- a) skolväsendet, vissa särskilda utbildningsformer och annan pedagogisk verksamhet,
- b) högre utbildning, forskning och rymdfrågor,
- c) studiestöd, samt
- d) anslag inom utgiftsområdena 15 Studiestöd och 16 Utbildning och universitetsforskning.

<https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/utbildningsutskottet/>

12. Trafikutskottet ska bereda ärenden om

- a) vägar och vägtrafik,
- b) järnvägar och järnvägstrafik,
- c) hamnar och sjöfart,
- d) flygplatser och luftfart,
- e) post,
- f) elektroniska kommunikationer,
- g) it-politik, samt
- h) anslag inom utgiftsområde 22 Kommunikationer.

<https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/trafikutskottet/>

13. Miljö- och jordbruksutskottet ska bereda ärenden om

- a) jordbruk, skogsbruk, trädgårdsnäring, jakt och fiske,
- b) vädertjänst,
- c) naturvård,
- d) miljövård i övrigt som inte tillhör ett annat utskotts beredning, samt
- e) anslag inom utgiftsområdena 20 Allmän miljö- och naturvård samt 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

<https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/miljo--och-jordbruksutskottet/>

14. Näringsutskottet ska bereda ärenden om

- a) allmänna riktlinjer för näringspolitiken och därmed sammanhängande forskningsfrågor,
- b) industri och hantverk,
- c) handel,
- d) immaterialrätt,
- e) energipolitik,
- f) regional utvecklingspolitik,
- g) statlig företagsamhet,
- h) pris- och konkurrensförhållanden i näringslivet, samt
- i) anslag inom utgiftsområdena 19 Regional utveckling, 21 Energi och 24 Näringsliv.

<https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/naringsutskottet/>

15. Arbetsmarknadsutskottet ska bereda ärenden om

- a) arbetsmarknadspolitik med arbetslöshetsförsäkring,
- b) arbetslivspolitik med arbetsrätt, arbetsmiljö och frågor som rör lönebildning,
- c) integration,
- d) åtgärder mot diskriminering i den mån ärendena inte tillhör ett annat utskotts beredning,
- e) jämställdhet mellan kvinnor och män i den mån ärendena inte tillhör ett annat utskotts beredning, samt
- f) anslag inom utgiftsområdena 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering och 14 Arbetsmarknad och arbetsliv.
Lag (2020:608).

<https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/arbetsmarknadsutskottet/>

Sammansatta utrikes- och försvarsutskottet

Ett utskott kan komma överens med ett eller flera andra utskott om att arbeta med en fråga tillsammans. Då bildas ett tillfälligt, så kallat sammansatt utskott. Ett exempel på ett sådant utskott som har bildats vid flera olika tillfällen är sammansatta utrikes- och försvarsutskottet.

<https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/sammansatta-utrikes--och-forsvarsutskottet/>

EU-nämnden

Vilken linje ska ministrarna i regeringen driva i EU? I riksdagens EU-nämnd förankrar regeringen sin EU-politik. Det gör statsministern och övriga ministrar inför möten och beslut i olika sammansättningar av EU:s råd. EU-nämnden arbetar med alla EU:s samarbetsområden som till exempel utrikespolitik, jordbrukspolitik och polissamarbete.

<https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/eu-namnden/>

EU-nämnden (Ej reviderad)

EU-nämnden

9 § För samråd enligt 10 kap. 10 § regeringsformen ska riksdagen för varje valperiod inom sig tillsätta en nämnd för Europeiska unionen (EU-nämnden).

EU-nämnden ska bestå av ett udda antal ledamöter, lägst femton. Vid nämndens sammanträden har varje partigrupp som är representerad i nämnden rätt att ersätta en ledamot i nämnden med en ledamot av det utskott vars område berörs av de frågor som nämndens överläggningar med regeringen rör. Denna rätt har dock inte en partigrupp som redan har en ledamot eller suppleant i nämnden som samtidigt är ledamot av det berörda utskottet. *Lag (2010:1411).*

Tilläggsbestämmelse

10.9.1

Antalet ledamöter i EU-nämnden fastställs av riksdagen på förslag av valberedningen. *Lag (2009:1332).*

Regeringens skyldighet att underrätta och rådgöra med EU-nämnden

10 § Regeringen skall underrätta EU-nämnden om frågor som skall beslutas i Europeiska unionens råd. Regeringen skall också rådgöra med nämnden om hur förhandlingarna i rådet skall föras inför besluten i rådet.

Regeringen skall överlägga med EU-nämnden i andra frågor rörande arbetet i Europeiska unionen när nämnden på grund av särskilda skäl påkallar sådan överläggning.

Regeringen skall rådgöra med nämnden inför möten i Europeiska rådet. *Lag (2009:1332).*

1 mars 2021

Decenniet som dansade rakt in i depressionen

1920-talet förknippas med hejdlös aktiespekulation, glamourösa filmstjärnor och flörtig charleston. Men det var också motsatsernas tid. Per Svensson beskriver ett decennium då både demokratiska och diktatoriska rörelser var på frammarsch – och alla tyckte sig vara på väg mot framtiden.

De kallades filmens kungapar. Det var helt följdriktigt att de vinkade till folket från Grands balkong. Mary Pickford och Douglas Fairbanks hade på midsommardagen anlänt till Stockholm med nattåget från Köpenhamn och tagits emot av en entusiastisk folkmassa vid Centralstationen.

Dagen därpå gjorde Hollywoodstjärnorna en skärgårdsutflykt i Ivar Kreugers motoryacht Loris. Kreuger var inte bara internationell finansman och tändsticksmagnat utan också Svensk Filmindustris huvudägare och det var SF som var Pickfords och Fairbanks värdar vid Stockholmsbesöket midsommarhelgen 1924. Också regissören Mauritz Stiller och hans nytända 18-åriga stjärna Greta, som bara ett halvår tidigare bytt efternamn, från Gustafsson till Garbo, ska ha varit med ombord.

Det är 1920-talet. Spekulationskapitalism och Hollywoodglamour i samma båt. Ett decennium som kommit att förknippas med snabba, euforiska rörelser – på börsen och på dansgolven. Det var åren då nästan alla trodde sig kunna bli rika. Det gällde bara att satsa på rätt värdepapper. Det var åren då nästan alla kunde upphöjas till det nya adelsståndet, bli en filmstjärna. Det gällde bara ha det rätta utseendet, och inte ens det behövde tydligen vara så märkvärdigt.

”Hon såg nätt och enkel ut. Som en av dessa hundra små flickor som expediera oss på NK, Sidenhuset och

Meeths”, summerade DN, något snipigt, efter att ha följt Mary Pickford, känd som ”Americas sweetheart” och ”hela världens lilla fästmö”, under hennes lördag i Stockholm. Men åtminstone i ett avseende hade tidningen rätt. Steget från varuhuset till vita duken behövde inte alltid vara långt. Greta Garbo hade bara några år tidigare arbetat på Pubs hattavdelning och som 15-åring medverkat i en reklamfilm för samma varuhus.

Alla, ja nästan alla, köpte aktier. Gärna Kreugerpapper. Samma år som Pickford och Fairbanks besökte Sverige journalförde Birger Sjöberg den svenska aktiefebern i romanen ”Kvartetten som sprängdes”. Och alla, ja nästan alla, dansade de tidstypiska snabba, ofta knyc-kiga och ryckiga danserna: charleston, shimmy, peabody och, mot 20-talets slut, lindy hop.

Decenniet har gått till historien som ”det glada 20-talet” och ”the roaring twenties” och ”der goldener zwanziger” (i Tyskland är det dock bara den andra halvan av 20-talet som får vara gyllene, den första var hungerblek och blodröd). I Frankrike tycks man ha

tagit fasta på det lite spattiga och har döpt epoken till ”les années folles”, de galna åren.

Under covidpandemin har det inte sällan framförts förhoppningar om att vi snart kommer att få uppleva ett nytt glatt 20-tal, så snart viruset knäckts av vaccinet. All denna uppdämda energi, köpkraft, köplust, reslust, festlust, ja all denna otillfredsställda lust och lusta ska få också 2020-talet att slå klackarna och konjunkturerna i taket. Vi längtar så efter ”efter”, tiden ”efter” isoleringen, nedstängningarna, de igenbommade teatrarna, de glesbefolkade krogarna, de stängda gränserna, de digitala substituten.

Hoppas kan man alltid. Men samtidigt kan det vara klokt att påminna sig själv om att 1920-talet inte bara var ett glatt ”efter” utan också ett till eftertanke manande ”före”.

Det var *efter* det stora kriget men också efter spanska sjukan, den stora globala pandemin som härjade världen från våren 1918 till våren 1920. Första världskriget tros ha krävt någonstans kring 16 miljoner

liv. Hur många som dog i spanska sjukan vet man inte, men de var fler, kanske så många som mellan 50 och 100 miljoner.

Och det var *före* börskraschen, depressionen, massarbetslösheten, totalitarismens triumf, terrorregimerna, det nya världskriget, den gula stjärnan, Auschwitz, Hiroshima, marschen mot mänsklighetens nollpunkt.

Efter och före och därför så mycket "nu".

Det föregående seklet hade varit fabrikenas tid. De organiserades och strukturerades till en början efter militära förebilder. I världskriget skedde det omvända, slaktandet industrialiserades, mekaniserades, standardiserades. Skyttegravarna blev dödens löpande band. Råvaran, de som slaktades, var unga män som fostrats att tro på fosterlandet och fäderna, ibland också på framsteget. Pandemin, spanskan, prioriterade också den unga liv, lät den gå över en generation kvinnor och män som knappt hade börjat leva.

Hur påverkar sådana generationserfarenheter tidsandan och kulturen och det politiska klimatet? Vilka känslor och förhållningssätt, vilken syn på världen och livet, driver de fram? Illusionslöshet, kanske. Bitterhet, cynism, förakt inför stora ideal och stora ord? En intensiv, nästan religiös, längtan efter att få vara med om att rena världen från smuts och slagg, en gång för alla göra upp med den förljugna borgerliga humanismen? Eller framkallar de kanske bara lycka över att trots allt vara vid liv, en intensiv livslust, en längtan efter att vända det tunga och svåra ryggen för att i stället dansa, bara dansa, och säga ja till allt nytt.

Det är självklart att 20-talet inte kan krympas till ett enda adjektiv, varken det "glada", det "galna" eller det "gyllene". Det kan inget decennium. Men förenklingarna och metaforerna fyller ändå en pedagogisk funktion, gör det lättare för oss att färdas genom det förflutna. När den brittiske historikern och författaren Piers Brendon för drygt 20 år sedan gav ut en i dag smått klassisk krönika över ett annat

decennium, 1930-talet, gav han boken titeln "The dark valley".

Den mörka dalen är en suggestiv sinnebild för hitlerismens och stalinismens och hopplöshetens skördeår. 1920-talet blir i det perspektivet den tjugande men livsfarliga serpentinväg som förbinder en mörk dalgång med en annan, ännu mörkare; den korta men slingriga vägen från skyttegravarna till Gulag och koncentrationslägren. Brendon ägnar därför en del av sin bok också åt 20-talet och sammanfattar det som "an amalgam of opposites", en fusion eller mix av motsatser.

Kontrasterna kan om man vill skrivas in längs en tidsaxel. Från bra till ännu bättre till katastrofalt (efter börskraschen på Wall Street i oktober 1929).

Piers Brendon refererar till en föregångare, den amerikanske journalisten Mark Sullivan som redan på 30-talet skrev 1920-talets historia i den sista delen av flerbandsverket "Our times". Sullivan hävdade att det gångna decenniet kunde sammanfattas med hjälp av

tre populära slagdängor: Från "Smiles" via "My god, how the money rolls in" till "Buddy, can you spare a dime?"

I Sverige lanserade revykungen Ernst Rolf i början av 20-talet slagern "Bättre och bättre dag för dag", som inte i första hand handlade om att allt faktiskt blev bättre utan i stället var en uppmaning till var och en att förbli en glad optimist också i svåra stunder: "Jag lärt att hur åt helsike den hela än må gå/ska man bara hålla huvu't upp och säga så:/Bättre och bättre dag för dag,/bättre och bättre dag för dag."

De första åren efter kriget var ekonomiskt skakiga i en rad länder. Tyskland var inte ensamt om att drabbas av hyperinflation, men ingen annanstans urholkades penningvärdet, och därmed grunden för stora befolkningsgruppers existens, så brutalt och absurt som i den nyfödda Weimarrepubliken. Oavsett hur många nollor sedlarna försågs med blev de blixtnabbt mindre värda än papperet de tryckts på. Med hjälp av bland annat en valutareform lyckades Tyskland till sist bromsa inflationstakten i slutet av november 1923. Då

cirkulerade en sedel med det nominella värdet 100 biljoner mark. Den var då värd knappt 24 dollar. Inte ens tre veckor tidigare, när sedeln hade tryckts, hade det faktiska värdet legat på drygt 312 dollar.

De nationella ekonomierna återhämtade sig överlag några år in på 20-talet. Undantaget var USA där ekonomin hela tiden gått som tåget och bara fortsatte att accelerera. 1920-talet blev det amerikanska decenniet – årtiondet då New York tog över Londons roll som världens huvudstad.

En ny världsordning hade skapats efter kriget. De gamla imperierna var, med undantag av Storbritannien, krossade eller upplösta. Det ottomanska väldet hade blivit republiken Turkiet. Tyska kejsardömet förvandlades till Weimarrepubliken. Det habsburgska Österrike-Ungern styckades upp i mindre nationalstater. Det ryska tsardömet förblev ett imperium, men nu som ideologiskt grundad diktatur, Sovjetunionen.

Den dåvarande amerikanske presidenten Woodrow Wilson var en av de drivande arkitekterna bakom den nya världsordningen, liksom bakom bildandet av Nationernas förbund, FN:s föregångare, 1920. Men i USA visade sig intresset för de fortsatta politiska förvecklingarna i Europa vara måttligt. På 1920-talet drog sig Amerika tillbaka från världspolitiken, men etablerade sig samtidigt som världens ledande ekonomiska och, inte minst (populär)kulturella stormakt. Det var i den meningen 20-talet gjorde Europa amerikanskt. Börsen och Hollywood var maktens centrum.

Med romanen "The great Gatsby" från 1925 skapade F Scott Fitzgerald ett monument över denna amerikanska drömvärld, guldets och glamourens dubbelmonarki. Han bidrog också till att etablera det alternativa namnet på perioden, "the jazz age", och förkroppsligade den tillsammans med sin hustru Zelda, som ett par år in på 30-talet gav ut en självbiografi med titeln "Charleston".

Så typiskt, och logiskt, att en finansakrobat som Ivar Kreuger inte bara fick svenskarna att spekulera i aktier utan också, etablerade sig i rollen som svensk filmmogul.

Hur glatt var egentligen 20-talet i Sverige? Jag tar en titt på nöjesannonserna i Dagens Nyheter den sista söndagen i februari 1921. Det ser faktiskt rätt kul ut. Skridskoåkning med musik, illuminationer och fyrverkerier tycks ha varit ett populärt nöje i huvudstaden. Här finns annonser för isbanorna på Stadion, vid Stallmästargården, i Årsta och på Hammarby idrottsplats. Hasselbacken lockar med "the dansant mellan 3 och 5", restaurangen Cecil slår på trumman för "det berömda franska damkapellet Les Phi-Phi" som "konserterar under five o' clock tea, diner och souper".

Men det är bioannonserna som dominerar. Man kan se Chaplin, Mary Pickford, Selma Lagerlöf-filmatiseringen "Körkarlen", skräckfilmen "Dr Caligaris kabinett" och den norska bygdemelodramen "Tattar-Anna", vars titel kan tjäna som en påminnelse

om att 1921 också var året då den svenska riksdagen ställde sig bakom inrättandet av ett rasbiologiskt institut.

Strax skulle en ny svensk "ynglingatyp" (som DN formulerade det i ett kåseri) dansa in på Stockholms inneställen: jazzgossen. En av dessa jazzgossar var den blivande kåsören, revymakaren och Östermalmsinstitutionen Kar de Mumma, Erik Zetterström, född 1904. Han gav senare i sina memoarer, "Jag minns min gröna ungdom", en bild av gossarnas nöjesliv som låter en ana att demoni och dekadens trots allt inte dominerade det stockholmska utelivet på 20-talet:

"På eftermiddagarna hette dans- och théstället Olympia och låg vid Birger Jarlsgatan där det är biograf nu. En orkester på tre man, däribland den trivsamme Russel Jones, som gav stället en kontinental prägel, spelade och vi släpade oss fram på dansgolvet mellan théskvättarna."

Demonin och dekadensen fanns däremot i Berlin. Där ska Gösta Ekman den äldre ha stiftat bekantskap med kokainet. Dit reste hans nära vän Hjalmar Bergman för att leva ut sin sexualitet, men också för att ge efter för sitt sug efter alkohol och morfin.

Berlin var ett centrum för politisk radikalism; ett fäste inte bara för de tyska kommunisterna utan också, sedan Joseph Goebbels 1926 skickats dit som lokal partichef, för nazisterna. Det var en häxbrygd. Men Berlin var samtidigt ett laboratorium för avantgardistisk konst och alternativa livsstilar. Gaykulturen blomstrade. En av dess mest kända celebriteter var dansaren och skådespelaren Anita Berber, känd för sin gränslöshet på alla områden. Hon stod 1925 modell för målaren Otto Dix, draperad i en röd klänning. Porträttet har blivit lite av en ikon, bilden av Weimartidens Berlin: självsäkert utmanande men samtidigt dödsmärkt.

Kvinnornas decennium? Det också. Hösten 1921 kunde svenska kvinnor för första gången rösta i ett val till riksdagens andra kammare. Socialdemokraterna blev

största parti med 36 procent av rösterna, högern (Allmänna valmansförbundet) tvåa med knappt 26 procent och Liberala samlingspartiet trea med knappt 19 procent.

Med 20-talet föddes, i alla fall var det så det tolkades, en ny kvinnotyp: I sin mer lättsinniga utgåva kallades hon ”flapper”. Hon hade frigjort sig från tidigare generationers korsetterade konventioner, klädde sig i dansvänliga korta klänningar, klippte också håret kortare (shinglade eller bobbade det), favoriserade långa pärlhalsband och rökte öppet cigaretter. Bara en stil? Bara ett mode? Det handlade också om en kulturrevolution, ett expanderande arbetsliv gav unga kvinnor ökade möjligheter att leva ett självständigt liv.

Astrid Lindgren var, berättade hon själv, den första som shinglade håret i Vimmerby. Hon var en ”jazzböna” som älskade att gå på bio (scenen när Pippi Långstrump skurar köksgolvet genom att använda borstarna som skridskor är ett lån från en Mary Pickford-film) och levde som ensamstående, yrkesarbetande mamma i Stockholm. Som författare

var hon exceptionell, unik, men på många andra sätt var Astrid Lindgren en kvinna av sin tid.

Demokratin fick sitt genombrott på 20-talet, och när striden om rösträtten nu var över förändrades det politiska spelfältet i Sverige. Hädanefter kom ekonomin att bli den stora stridsfrågan och eftersom det är lättare att kompromissa om siffror än om ideologiska principer bäddade det för en över lag lycklig och framgångsrik svensk kompromiss- och samförståndskultur.

I ett internationellt perspektiv blir bilden av det politiska 20-talet mer sammansatt. Kejsarna försvann, i revolutioner och genom abdikationer. Men det var inte alltid demokratin som fyllde tomrummet efter monarkerna. I stället etablerades på flera håll diktatoriska eller auktoritära regimer. Också i det avseendet var 20-talet motsatsernas decennium: både demokratin och diktaturen var på frammarsch. Och även diktaturens företrädare gjorde anspråk på att representera framtiden, det moderna, det "nya".

Det är en av 20-talets paradoxer: Också de politiska strömningar som kallade sig "konservativa" ville inte sällan vara moderna, stå i opposition mot ett gammalt borgerligt samhälle som kunde avfärdas som "trött" eller brännmärkas som murket och ruttet. I Sverige hade vi "unghögern". I Italien gjorde fascisterna "La Giovenezza" (Ungdomen) till inofficiell nationalsång med rader som: "Su, compagni in forti schiere, marciam verso l'avvenire", "Kamrater, låt oss i mäktiga led marschera mot framtiden."

Men 20-talet bar ju också på andra framtidslöften. Det är då världen tar steget in i den modernitet vi fortfarande kan känna igen, och känna oss hemma i: Radio, tv, djupfryst mat, badrum, massproduktion av bilar, antibiotika. Och det är också då så gott som samtliga av modernismens kanoniserade litterära klassiker ges ut: "Det öde landet", "Ulysses", de sista delarna i "På spaning efter den tid som flytt", "Processen", "Mrs Dalloway", "Bergtagen", "Berlin Alexanderplatz". Och det är då Eyvind Johnson vandrar från Norrbotten, ut i Europa och det är då

Karin Boye skriver ”Den mätta dagen är aldrig störst...”
Det är den ljusnande framtiden. Men först skulle världen genom den mörka dalen.

10 november 1928 dör Anita Berber på ett sjukhus i Berlin efter årtal av tungt drogmissbruk. Hon blir 29 år. Den 24 oktober 1929 rasar kurserna på New York-börsen. Det är den svarta torsdagen. 1 januari 1931 dör Hjalmar Bergman i Berlin, antagligen av en överdos. 12 mars 1932 skjuter sig Ivar Kreuger i Paris. Hans imperium har störtat samman. Ett stort antal investerare dras med i ”Kreugerkraschen”. Juldagen 1932 dör Ernst Rolf i lunginflammation efter ett självmordsförsök. Den 14 september 1930 får nazisterna 18 procent av rösterna i det tyska riksdagsvalet, två år senare får partiet 37,4 procent, den 30 januari 1933 blir Adolf Hitler tysk rikskansler.

1920-talet är definitivt över.

Per Svensson

per.svensson@dn.se

1920-TALET – ÅR FÖR ÅR.

1920 Alkoholförbud i USA.

10 mars: Hjalmar Branting blir statsminister i Sveriges första helt socialdemokratiska regering.

1 maj: Svenska kronprinsessan Margareta dör i blodförgiftning, 38 år gammal.

1921 Fogelstadsgruppen bildas av bland andra författaren och journalisten Elin Wägner. Gruppen grundar en ”medborgarskola” för kvinnor på godset Fogelstad i Sörmland.

13 maj: I stor politisk enighet säger riksdagen ja till inrättandet av ett svenskt ”rasbiologiskt institut”.

Den franska modeskaparen Coco Chanel lanserar parfymen Chanel no 5.

26 januari: Sveriges riksdag bekräftar grundlagsändringen som ger kvinnor rösträtt.

1 juli: I Shanghai bildar 57 personer Kinas kommunistiska parti.

1922 "Ulysses" av James Joyce och "The waste land" av T S Eliot publiceras.

3 april: Josef Stalin blir generalsekreterare i det sovjetiska kommunistpartiet.

Oktober: De italienska fascisterna marscherar mot Rom. Mussolini blir regeringschef.

1923 Hyperinflation i Tyskland.

Nattklubben Cotton Club öppnar i Harlem, New York, och lockar inte bara med (illegal) alkohol utan också med jazzens största namn.

8 november: Inspirerad av Mussolini försöker Adolf Hitler och hans nazistparti gripa makten i Tyskland, men "ölkällarkuppen" i München misslyckas.

1924 Den amerikanske entreprenören Clarence Bidseye utvecklar en revolutionerande metod för att frysa in fisk och andra livsmedel.

Mars: Revykungen Ernst Rolf sjunger in "Bättre och bättre dag för dag" på skiva.

November: Birger Sjöberg publicerar romanen "Kvartetten som sprängdes". Ekonomisk spekulation och aktier är bärande tema.

1925 1 januari: Start för Sveriges Radio.

F Scott Fitzgeralds roman "The great Gatsby" ges ut och blir först en kommersiell besvikelse.

Världsutställning i Paris från april till oktober. Visar det senaste inom arkitektur och formgivning. Utställningens franska namn, Exposition Internationale des Arts Décoratifs et Industriels Modernes, döpte tidens dominerande stilriktning: art deco.

8 augusti: I Washington paraderar 50 000 medlemmar i rasistiska organisationen Ku klux klan. Klanen har miljoner medlemmar, går under namnet "det osynliga imperiet" och utövar betydande inflytande på amerikansk politik.

Oktober: Den amerikanska sångaren och dansaren - Josephine Baker gör succé i Paris och bidrar till att göra charleston till 20-talets dansfluga.

1926 A A Milne ger ut "Winnie-the-Pooh", första boken om Nalle Puh.

26 januari: I sitt laboratorium i London visar uppfinnare John Logie Baird tv-bilder för en grupp vetenskapsmän.

1927 21 maj landar Charles Lindbergh på flygfältet Le Bourget utanför Paris efter att ha genomfört den första soloflygningen över Atlanten.

6 oktober: Premiär i New York för den första ljud-filmen, "Jazzsångaren".

1928 18 januari håller Per Albin Hansson sitt "folkhemstal" i riksdagens andra kammare.

20 maj: I riksdagsvalet i Tyskland får nazistpartiet NSDAP 2,6 procent. Fyra år senare, i juli 1932, får nazisterna 37, 4 procent av rösterna.

31 augusti: "Tolvskillingsoperan " av Bertolt Brecht och Kurt Weill har premiär på Theater am Schiffbauerdamm i Berlin.

3 september: Brittske bakteriologen Alexander Fleming upptäcker penicillin.

November: "Tändstickspalatset" på Västra Trädgårdsgatan i Stockholm står klart. Det är ritat i nyklassicistisk stil av Ivar Tengbom som huvudkontor för Kreugerkoncernen, finansmannen och tändstickskungen Ivar Kreugers imperium.

1929 Alfred Döblin ger ut "Berlin Alexanderplatz" om Franz Biberkopf som vill bli en anständig - människa.

14 februari: Alla hjärtans dag-massakern. Al Capone ligger bakom mordet på sju medlemmar i ett konkurrerande ganstergäng i Chicago.

24 oktober: Svarta torsdagen. Börskraschen på Wall Street. Depression och massarbetslöshet väntar. politiker riksdag/

23 februari 2021

23 Varför är det så tyst om hur pandemin hotar vår demokrati?

Under ett års tid har demokratiska rättigheter och friheter inskränkts världen över till förmån för smittobekämpning. Det är direkt skrämmande att se hur aningslöshetens olidliga lätthet breder ut sig i offentligheten, skriver författaren Anita Goldman.

I år är det 100 år sedan allmän och lika rösträtt infördes i Sverige. Hur skall vi kunna fira detta

med den högtidlighet det kräver, samtidigt som vår demokrati utsätts för de allvarligaste ingreppen i de medborgerliga rättigheterna i modern tid? Inskränkningar på ytterligare områden har aviserats. Med nya vaccinationspass kan sorteringen av medborgare i inneslutna och uteslutna, bättre och sämre, komma att permanentas.

I krig talar man om *collateral damage* – icke avsedda skador – vid militära attacker. Allt oftare har begreppet kommit att användas i bredare bemärkelse; om bostäder och infrastruktur som förstörs, förgiftning av jord, luft och människors lungor, trauman som leder till utbredd psykisk ohälsa. Problemet med collateral damage är att den inte kan mätas på samma vis som antal döda och sårade. Möjligtvis kan man räkna hur många broar som slagits ut och hur många kilometer väg som

bombats sönder. Men samhällsordningens och individens känsliga infrastruktur, hur mäter man skadorna på den?

Det är därför högst troligt att coronakrisens collateral damage aldrig kommer att färdigställas. Delvis för att skadorna inte är omedelbara som vid smitta och dödsfall. Och delvis för att starka intressen, som statsapparater, saknar fallenhet för att samla ihop data som kan ställa deras egna beslutsprocesser i ett ofördelaktigt ljus.

Det står dock redan klart att resultatet av nedstängningarna (så kallade *lockdowns*) av hela eller delar av samhällen under coronakrisens första år medfört gigantiska mängder collateral damage. Mödra- och småbarnsdödligheten har ökat, tillgången av mediciner i världen har försämrats för många människor som lever med hiv, tuberkulos och

malaria. Vaccinationsprogram för miljontals barn har legat nere liksom skolundervisningen för barn över hela världen. Värst drabbade är förstås barnen i mindre utvecklade länder, samt socioekonomiskt mer utsatta barn i de rikare länderna. Denna grupp drabbas dessutom när våldet mot deras mödrar ökar i hemmet.

Vidden av det ekonomiska, psykiska och hälsomässiga utfallet av arbetslöshet och den utbredda isoleringen kan vi ännu inte räkna på. Ensamheten – som i vårt land redan är epidemisk – har ökat, liksom den mentala ohälsan, alkoholismen och drogberoendet. Oxfams nya ojämlikhetsrapport visar att det kan ta över ett decennium innan världen är tillbaka på samma fattigdomsnivåer som före pandemin.

Ingen regering hann vid införandet av de strikta nedstängningarna i mars och april göra en *cost-*

benefit-analysis (kostnads-nyttoanalys), som jämför kostnaden för ett projekt, program eller åtgärd med den förväntade nyttan, räknad i kronor eller i människoliv. Ännu ett år senare har ingen sådan kalkyl gjorts. Det fåtal som påtalat problematiken har snabbt anklagats för cynism, ekonomism, bristande humanism. Media täcker till förvånande liten grad det hälsomässiga, sociala och demokratiska utfallet som de strikta åtgärderna mot smittan resulterar i.

Som författare och kulturarbetare, utan någon som helst specialkunskap om vare sig ekonomi eller epidemiologi, var min första reaktion i mars 2020 – mer än själva den initiala chocken över att plötsligt leva mitt i en epidemi – en stark oro för begränsandet av grundläggande rättigheter som mötes- och rörelsefrihet och rätten att utöva sin religion.

Min första tanke var att samla intellektuella och opinionsbildare i ett upprop med det ungefärliga budskapet att ”vi förstår att en del av dessa åtgärder kan vara nödvändiga för att begränsa smittan, men vi vakar över demokratin och noterar noggrant varje inskränkning, hur de skett och att de återställs. Vi kommer att föra en kontinuerlig debatt om detta.”

Till min förvåning visade sig intresset för detta vara litet och flera mycket namnkunniga intellektuella – kända just för att värna varje människas värde – hetsade i stället för fler och hårdare inskränkningar.

Letar man på nätet finner man så gott som inga artiklar eller andra opinionsyttringar kring demokratifrågan under detta exceptionella år. Svenska Pen-klubbens ordförande Jesper Bengtsson skrev 18 mars 2020 i Expressen:

”Men jag är också rädd för vad de extraordinära åtgärder som nu sätts in kommer att innebära för våra samhällen på längre sikt. Står vi i själva verket vid en avgörande punkt i historien? En punkt där en akut kris och de nödvändiga åtgärder som vidtogs för att lösa den tippade oss över kanten till en ny epok? En epok bortom det öppna och demokratiska samhälle vi vant oss vid och under lång tid tagit för givet?”

Samma månad förekom en minidiskussion på denna tidnings debattsida, där Staffan I Lindberg, professor i statskunskap, vädrade sina farhågor under rubriken: ”Bekämpningen av corona hotar avskaffa demokratin” (DN 23/3).

Sedan dess – tystnad! Det är endast de vanliga och förväntande aktörerna, som Amnesty och Svenska FN-förbundet, som har uttalat sig i frågan.

Kollegor med tillgång till vårt lands främsta offentliga plattformar ser besvärade ut, de är så upptagna av den egna dödsskräcken att de inte orkar ta itu med problematiken. Eller är de naiva och tänker att regeringar i den demokratiska världen inte skall dra några framtida växlar på sina utökade befogenheter? Aningslöshetens olidliga lätthet breder ut sig i vår offentlighet.

Kraftiga inskränkningar av rörelse- och mötesfrihet, utgångsförbud, appar som följer medborgarnas varje rörelse. Allt accelererar så snabbt att vi inte hinner värja oss. Det nya hotet mot våra rättigheter och vår personliga integritet är de aviserade digitala vaccinationsintygen. Ett sådant skall vara på plats till den 1 juni, enligt digitaliseringsminister Anders Ygeman: ”När Sverige och länder runt om kring oss börjar

öppna upp kommer det sannolikt ställas krav på vaccinationsintyg för att resa och delta i andra aktiviteter.”

I Danmark har man kommit längre med arbetet på vaccinationspassen. Näringslivet är förtjust:

”Genom att använda vårt digitala försprång så kan vi öppna för resor och deltagande i kulturlivet i Danmark. Vi kommer att ha glädje av coronapasset i många år framöver”, säger Lars Sandahl Sørensen, chef för Dansk industri.

I Israel, där man är mitt uppe i genomförandet av världens snabbaste vaccinationskampanj, utfärdas nu så kallade gröna pass för vaccinerade. Dessa pass utgör inträdesbiljett till flygresor, kulturevenemang, gym, hotell, simbassänger, gudstjänstlokaler, museum och bibliotek. En del av befolkningen kommer således att portas från ovanstående aktiviteter,

samtidigt som Israels hälsoministerium redan dragit upp riktlinjer för yrkeskategorier där anställda föreslås hindras utföra sitt arbete om de inte vaccinerar sig. Det kan komma att gälla lärare, sjukvårdspersonal, poliser och verksamma inom kollektivtrafiken. Man lockar även öppet med de förmåner som passen erbjuder, när man nu försöker fånga upp den mer svårvacinerade delen av befolkningen (socioekonomiskt svaga grupper som araber och ultrareligiösa).

I Storbritannien, med redan 11 miljoner vaccinerade, pågår det åtminstone en debatt om vaccinationspassen. Vaccinministern Nadhim Zahawi verkar utesluta dem, bland annat därför att vaccinering inte är obligatorisk i Storbritannien. ”Det är inte så vi handlar. Vi arbetar med samtycke.”

Artikel 7 i FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter slår fast att ingen ”får utan sitt fria samtycke utsättas för medicinska eller vetenskapliga experiment”. Lagstiftaren i Sverige har lyckligtvis varit medveten om problematiken. Därför är vaccinationstvång grundlagsstridigt i Sverige utifrån vårt förbud mot påtvingat kroppsligt ingrepp.

Men kommer inte rätten att välja de facto upphävas av samhällets formidabla tryck med repressalier mot den ovaccinerade individen?

På svenska FN-förbundets hemsida kan man läsa:

”Enligt Civicus, en internationell organisation som granskar det demokratiska utrymmet i 196 länder, lever endast tre procent av världens befolkning i länder där mötes-, förenings-, åsikts- och yttrandefriheten respekteras till

fullo. Den pågående coronaepidemin används som politiskt verktyg av flera av världens ledare för att införa nya begränsningar och för att rättfärdiga människorättskränkningar med omsorg om folkhälsan som argument.”

Coronaeran utsätter nu även dessa tre procent – som jag utgår från att Sverige inräknas i – för hårt tryck. Genom grava inskränkningar av våra grundläggande rättigheter och genom vaccinationspass, läggs grunden för ett samhälle som delar upp människor i godtagbara och mindre godtagbara. Man påminns om de ökända passen under Sydafrikas apartheidregim. Men den brutalitet som där utövades behövs inte i dag. Med den digitala teknikens glättiga och smidiga hantverk kommer övergången till ett differentierat övervakningssamhälle knappast att märkas.

Big pharma, big tech och statsapparaten blir den trio som regerar den nya coronaeran, såsom det militär-industriella komplexet regerade efterkrigstiden. Du och jag har lite att sätta emot. I synnerhet när de vars uppgift det är att ifrågasätta och granska är så flata och tysta.

Anita Goldman

OM SKRIBENTEN.

Anita Goldman är journalist och författare.

Flerfaldigt prisbelönad, bland annat med Samfundet De Nios särskilda pris 2006.

Hennes senaste bok är “Om stenarna kunde tala i Palma de Mallorca” (2019).

Ledare: Ulf Kristersson måste sluta svara på låtsasfrågor

På senare tid har en olycklig tendens kommit att prägla det offentliga samtalet på en rad politiska områden. I stället för att svara på debattens knäckfråga, riktar debattörerna in sig på en helt annan.

Vi har, ganska länge, sett trenden i friskoledebatten.

Nyligen sa ägaren till en av de större koncernerna att ”det är tråkigt att debatten just nu är så ideologisk och partipolitiskt präglad för eller emot friskolor”, vilket hade varit ett problem om det varit sant.

Men nu är det inte det.

Dagens diskussion förs helt utifrån premissen att det ska finnas både fristående och kommunala skolor.

Därför blir det missvisande när förändringsförslag som framför allt går ut på att se över det befintliga systemet, som modellerna för antagning och resursfördelning, bemöts med motargumentet att föräldrar och elever ska ha rätt att välja skola, vilket den som föreslår förändringen inte ifrågasätter.

Även när det gäller den nu så aktuella energipolitiken syns tendensen tydligt. Där formuleras frågan som ett ja eller nej till kärnkraften.

Men energiöverenskommelsen från 2016 innebär att kärnkraften – tack och lov – säkrats till åtminstone 2040. Och det finns inga förslag på att stänga ner innan dess.

Det är synd när det blir så här. För det faktum att varken kärnkraften eller friskolorna är hotade betyder inte att Sverige saknar problem inom såväl elförsörjningen som utbildningspolitiken. Men dessa beror främst på ett eftersatt kraftnät respektive synen på kunskap, vilket glöms bort när debatten förs någon annanstans.

Samma tendens – att sätta fokus på något annat än nyckelfrågan – präglar, för övrigt, också följetongen om SD-samarbete.

Där gör sig moderatledaren Ulf Kristersson och partiets finansministerkandidat Elisabeth Svantesson dummare än de är, när de förklarar att de gärna kompromissar med Jimmie Åkesson i frågor där M och SD tycker lika.

Kristersson exemplifierar med kriminalpolitiken, delar av energipolitiken samt invandringspolitiken – men det senare kanske är överspelat efter Åkessons utspel i helgen om ”totalstopp för all asyl- och anhöriginvandring”, ett ställningstagande som märkligt nog förvånade Moderaternas migrationspolitiska talesperson.

Grundfrågan handlar dock inte om hur Moderaterna och Kristdemokraterna tänker agera när de och SD tycker lika, utan hur situationen ska lösas när de inte gör det. Det vill säga, vad Ulf Kristersson och Ebba Busch är villiga att göra avkall på när det är dags att

förhandla med Jimmie Åkesson om statsbudgeten, som spänner över så gott som samtliga politikområden, antas som en helhet och utgör grunden för ett regeringssamarbete.

”Är man inte överens blir effekten att vi lägger ett eget motförslag. Då får de problem”, som SD:s ekonomiskpolitiska talesperson, Oscar Sjöstedt, uttryckte saken på söndagen: ”Vi måste bli överens om hundra procent, annars är vi överens om noll procent”, förklarade han, och ringade därmed in frågan som M och KD duckar: Hur långt är Ulf Kristersson och Ebba Busch beredda att sträcka sig inom SD:s kärnfrågor, som kultur-, medie- och migrationspolitik, för att inte få problem i den ekonomiska politiken?

När politikerna väljer att fokusera på något annat än det som debatten verkligen gäller lämnas viktiga frågor obesvarade. **DN 23/2 2021**

24 Äntligen kommer toppolitikers märkliga ”timeouter” att kallas vad de är – skolk

Det var ett klassiskt ögonblick i svensk politik. Kritiken som Mona Sahlin mött mot hur hon ”tagit ut förskott på lönen” med sitt statliga kontokort gjorde att Socialdemokraternas kronprinsessa inför smattrande kameror den 15 oktober 1995 förklarade att hon tog ”timeout”.

På fråga om vad timeout egentligen betydde förklarade Sahlin att det var en sorts självpåtagen paus; att hon ”just nu” inte var tillgänglig i processen för att vaska fram nästa partiledare och statsminister. Hon åkte till Mauritius en tid. ”Just nu” visade sig sträcka sig till den 10 november, när hon meddelade sin avgång som minister.

Det har funnits ett självsvåldigt begrepp, timeout, och en föreställning om en möjlighet för höga politiker att trycka på en sorts paustangent i politikergärningen. Det har avsett ett läge mellan avgång och tjänstgöring, med bibehållet arvode, som levt kvar – om inte i regeringen så i alla fall i riksdagen.

Men riksdagen handlar om politik, inte om hockey. Timeout har inte funnits i regelboken. Genom åren har ett antal ledamöter tagit sig häpnadsväckande friheter med skattepengar, vilket ofrånkomligen spätt på politikerföraktet. Ett antagligen oöverträffat exempel svarade riksdagsledamoten Margareta Larsson (SD och politisk vilde) för.

Utan att ha tjänstgjort sedan riksdagsåret 2013/2014 berättade hon några år senare att hon tagit ”timeout för att landa i mig själv”, att hon utbildat sig till ayurvedisk massör och öppnat salong, att hon klassade sitt agerande som ”moraliskt förkastligt” men att hon ändå gjorde som hon gjorde ”för att jag har möjligheten att kunna göra det” (Aftonbladet 11/5 -2016).

Under fem månader 2019 hade riksdagsledamoten Emma Carlsson Löfdahl (L) fullt arvode i kombination med frånvaro. Hon började utebli från riksdagen sedan det avslöjats att hon hyrt sin mans lägenhet (där han bodde kvar) och begärt maximal ersättning från riksdagen för detta.

Agerandena har inte varit brottsliga och inte ens brutit mot riksdagens regler. Skandalerna har varit av moralisk natur, för reglerna har inte förutsatt riksdagsnärvaro. Men dessa stötande exempel har fått talmansämbetet att reagera.

2017 lovade Urban Ahlin att bevilja (ickearvoderad) tjänstledighet i liknande fall. Även Andreas Norlén verkade 2019 för detta, men tog också initiativ till en regelskärpning, som alla partier nu är överens om.

Det var på tiden att toppolitikers självbild om att de förtjänar en arvoderad timeout kommer i samklang med den uppfattning av saken den breda allmänheten alltid haft.

Det handlar så klart om skolk som inte ska få en krona av skattebetalarna.

Jens Runnberg

jens.runnberg@dn.se

24 ”Åkesson och hans rasism är en belastning för Sverige”

Sverigedemokraterna. SD-ledaren Jimmie Åkessons Twitter-inlägg om att han vill stoppa all invandring ”som utgör en social, kulturell eller ekonomisk belastning” har fått många läsare att reagera.

Under 2015 gick jag en kurs vid Uppsala universitet som heter ”Korta vägen”. Det är en utbildning som vänder sig till nyanlända akademiker med syfte att öka chanserna att få jobb som matchar den kompetens man har.

Vi var mer än 40 deltagare som kom från Syrien. En av våra föreläsare sa en dag till oss: ”Ni är en gåva till landet som måste användas på rätt sätt. Utvecklingen i Sverige går mot att befolkningen blir äldre och det

finns ett behov av mer arbetskraft, vi måste arbeta längre och mer för att kunna behålla vår välfärd.”

SD-ledaren Jimmie Åkesson vill däremot se ett stopp för all invandring som ”utgör en social, kulturell eller ekonomisk belastning”. Därmed visade han med förra veckans Twitterinlägg återigen sitt rätta ansikte.

Själv ser jag oss snarare som en långsiktig investering, om vi ska prata om saken ur ett rent ekonomiskt perspektiv som Åkesson vill. Med flyktingvågen från Syrien har Sverige fått sin största akademiska tillströmning hittills med färdigutbildade ingenjörer, läkare och ekonomer i arbetsför ålder som snabbt kan vara med och bidra till samhället. Genom flyktingströmmen från Syrien har Sverige sparat många kostsamma utbildningsår.

Vi har stor potential att vara en lönsam tillgång för det svenska samhället den dagen vi betraktas som en investering i stället för enbart kostnader och belastning. Invandring utgör en win-win- situation om man lyckas omsätta våra kunskaper i praktiken, skapa

fler jobb och förbättra villkoren för de som är redan har jobb.

Vi är så trötta på att alltid utmålats som belastning. Vad ska vi säga till flyktingar som har kämpat i frontlinjen under coronapandemin medan Åkesson sitter och jobbar hemifrån?

Vad ska vi säga till flyktingar som jobbar som busschaufförer eller städare och inte jobba hemifrån. Ska vi utmåla dem som belastning?

Det är snarare Jimmie Åkesson som utgör en kulturell belastning för Sverige genom att göra Sverige mer känt i världen som ett rasistiskt land. Det är han som skapar klyftor mellan människor i samhället och sprider propaganda.

Den dagen Åkesson ser att Melodifestivalen har försvunnit på grund av flyktingar har han rätt att säga att vi är en kulturell belastning. Åkesson borde skämmas. Han och hans rasism utgör belastning för detta härliga land.

Abdulla Miri, 35-årig ekonom som kom från Syrien 2013

24 ”SD avslöjar sig självt”

Tänk att få läsa om att SD:s chefsideolog Mattias Karlsson menar att ”alla människor har lika värde”. Det gäller antagligen bara dem som blir uteslutna ur facket på grund av att de motarbetar den fackliga organisationen. SD avslöjar sig självt.

Åke Karlsson, Stockholm

25 *Ebba Buschs parti klarar sig nog*

Fyraprocentsspärren närmar sig för Kristdemokraterna. I DN/Ipsos senaste undersökning får partiet 5 procent, avrundat uppåt. Det är inte bara en bra från höjderna på 12 procent som partiet nådde våren 2019, utan också klart under valresultatet 2018 på 6,3.

Samma nedåtgående trend syns hos andra institut.

Till stor del handlar det om att Moderaterna har återhämtat sig. Men de upprepade avslöjandena kring ledande företrädares agerande i abortfrågan har heller inte hjälpt till. Och så var det så klart tjafset kring Ebba Buschs husköp. Det är inte konstigt att partiet vädjat om att hon ska dra sig ur affären.

Ändå är det inte sannolikt att KD åker ur riksdagen nästa år. Utgångsläget är faktiskt bättre än tidigare. Förra mandatperioden var partiet under spärren en

stor del av tiden. Dessutom lär M-väljarna stå redo med stödröster om det skulle behövas.

Framför allt är Ebba Busch en utpräglad kampanjpolitiker. Det recept som hon använde för att få KD att lyfta 2018 kan säkert fungera en gång till.

Den gången vann hon högerväljare genom att göra partiet till sitt. Kristdemokraternas mjuka profil suddades ut. Det klassiska kristdemokratiska engagemanget för flyktingar talades det tyst om. Liksom den generösa biståndspolitik.

Höger och hård, det var bilden Ebba Busch gav av sig själv och sitt parti.

Under våren 2019 hyvlades också den tydliga barriären mot Sverigedemokraterna ner – tidigare en självklar följd av partiets kristna värderingar.

Det handlar om en makeover som nog återigen kan locka tillräckligt många röster från dem som väljer mellan M, KD och SD för att Ebba Buschs parti ska klara sig.

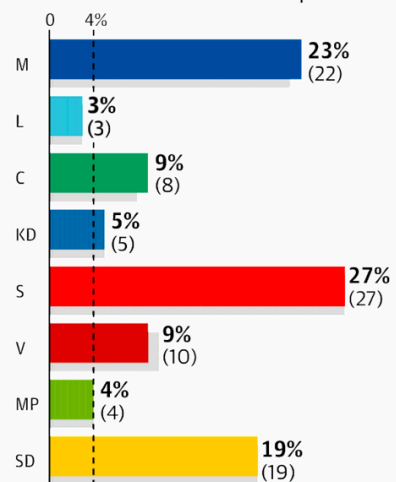
Men särskilt mycket kristdemokrati blir det inte kvar i riksdagen.

Martin Liby Troein

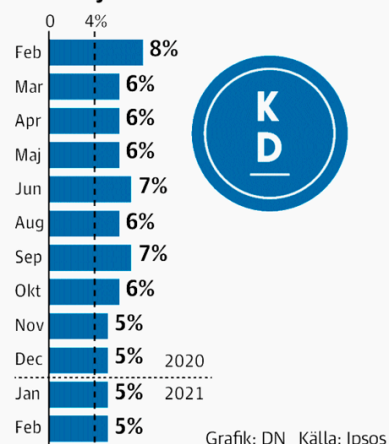
martin.liby-troein@dn.se

Partisimpatier i februarimätningen

Förra månadens siffra inom parentes.

KD:s väljarstöd sedan förra året

Grafik: DN Källa: Ipsos

25 KD närmar sig krisläge när M växer

Kristdemokraterna har en långsiktigt negativ opinionstrend och närmar sig riskzonen kring riksdagsspärren. Största väljarförlusterna sker till Moderaterna som når sitt högsta resultat på tre år i DN/Ipsos februarimätning.

Sedan förra mätningen i januari har Miljöpartiet fått ett nytt språkrör, Liberalerna har fortsatt att hålla krismöten om partiets strategi och kylan har satt fart på debatten om energipolitiken. Dessa händelser har dock inte skapat några större väljarrörelser. Förändringarna är små i DN/Ipsos februarimätning.

Undersökningen förtydligar ändå några intressanta långsiktiga trender. Kristdemokraterna har länge haft en svagt vikande opinionskurva men förändringarna från månad till månad har varit små. I det längre perspektivet är det emellertid uppenbart att partiet tappar mark.

Nicklas Källebring är opinionsanalytiker på Ipsos.

– Det är en tydlig nedgång jämfört med för ett år sedan. Kristdemokraterna är nere på en ny nivå, säger han.

Jämför man snittet för tremånadersperioder det senaste året så har KD fallit stadigt steg för steg. Noteringen i den senaste mätningen, 5 procent avrundat uppåt, är partiets lägsta sedan augusti 2018. Nedgången syns också i att KD, näst efter Liberalerna, är det parti som behållit lägst andel väljare sedan senaste valet (57 procent).

Till bilden hör att partiledaren Ebba Busch på senare tid fått negativ publicitet. Det har handlat om festande trots coronarestriktioner och en ifrågasatt husaffär. Hon har också tvingats att åter försvara partiets syn på aborter, efter att DN granskat Sara Havneraas som leder KD:s kvinnoförbund.

KD:s kräftgång sammanfaller med en tydlig långsiktig uppgång i opinionen för Moderaterna.

– Trenderna hänger ihop. Delar av de här partiernas väljarkårer står värderingsmässigt nära varandra och det sker ett utbyte av väljare. Det är det vi ser här, till Moderaternas fördel, säger Nicklas Källebring.

DN/Ipsos data visar att sedan valet har den klart största väljarströmmen från KD gått till M. Näst största tappet är till Sverigedemokraterna.

Sedan juni förra året har Moderaternas väljarstöd vuxit med 6 procentenheter, från 17 procent till 23 avrundat nedåt. Den senaste noteringen är den högsta sedan januari 2018 och drygt 3 procentenheter över valresultatet 2018. Uppgången handlar i första hand om att M vunnit väljare från SD och KD och i viss mån från L.

– Moderaterna har etablerat sig på en ny hög nivå, som klar tvåa i opinionen, säger Nicklas Källebring.

Ohotad etta i opinionen är fortsatt Socialdemokraterna, som haft en svagt stigande trend de senaste månaderna och får 27 procent i februari.

Tappet som skedde i höstas när pandemin fick ny fart har åtminstone stoppats. Noteringen i februari är den högsta sedan juni förra året.

Sverigedemokraterna har legat i princip still i opinionen i flera månader. Väljarstödet i februari skattas av DN/Ipsos till 19 procent avrundat uppåt. Man får gå tillbaka till september 2019 för att hitta ett lägre resultat. Moderaternas medvind begränsar SD:s möjligheter att växa i opinionen eftersom partierna delvis konkurrerar om samma väljare.

Vänsterpartiet tappar för andra mätningen i rad och är nu nere på 9 procent, dryga 2 procentenheter under toppnoteringen i oktober innan Jonas Sjöstedt lämnade över partiledarposten till Nooshi Dadgostar.

Samma nivå ligger Centerpartiet på, efter att ha klättrat uppåt två månader i rad.

Liberalerna har kört fast en bra bit under riksdagsspärren och väljarstödet skattas även denna

månad till 3 procent. Bara snäppet högre ligger Miljöpartiet, med 4 procent av väljarna bakom sig.

– Ännu har språkrörsbytet inte gett någon Märta Stenevi-effekt men det var inte heller väntat. Det brukar ta längre tid innan en sådan förändring kanske får genomslag, säger Nicklas Källebring på Ipsos.

Hans Rosén

hans.rosen@dn.se

FAKTA.

Ipsos har genomfört 1 522 intervjuer under perioden 9–21 februari. Utifrån ett slumpmässigt urval gjordes 302 intervjuer via talad telefoni och 443 intervjuer via sms-länk till en webbenkät. 777 digitala intervjuer gjordes med ett kvoturval från en slumpmässigt rekryterad webbpanel. Andelen osäkra var 12 procent.

Frågan som ställdes var: Om det var val till riksdagen i dag, vilket parti skulle du då rösta på?

25 Ebba Busch polisanmäls

Hustvisten mellan KD:s partiledare Ebba Busch och en äldre man har tagit en ny vändning.

Mannens ombud har polisanmält KD-ledaren för förtal efter att hon skrivit ett inlägg om ombudet och hans tidigare brottslighet.

Sedan Expressen först rapporterade om tvisten mellan Ebba Busch och en 81-årig man som hon köpt ett hus av har historien blivit allt mer infekterad. I mars ska parterna mötas för muntliga förberedelser i Uppsala tingsrätt.

Som DN tidigare rapporterat har personer i kretsen kring KD-ledaren avrått henne från att driva frågan vidare, och flera i partiledningen oroas över att partiet i slutändan kan drabbas.

Ebba Busch har hela tiden stått fast vid att affären genomfördes korrekt och att det är personer i den äldre mannens närhet som vill få den ogiltigförklarad. Fredagen den 19 februari skrev hon ett långt inlägg på Facebook om bland annat säljarens ombud och en 15 år gammal dom mot denne. Ebba Busch knyter också andra personer i säljarens närhet till ombudet och en organisation som han har drivit.

”Jag har flera gånger haft skäl att undra om juristen verkligen företräder [säljarens] vilja”, skriver hon bland annat.

Inlägget väckte en mängd reaktioner på partiledarens Facebooksida där hon fick både stöd och kritik. På tisdagen skrev Svenska Dagbladets juridiske kommentator Mårten Schultz, professor i civilrätt, att Ebba Buschs inlägg kunde vara förtal.

”I teknisk mening utgör inlägget förtal – och rättsordningen ser ofta strängt på uppgifter, sanna eller falska, om tidigare brottslighet”, skriver han.

Nu säger ombudet att han polisanmält KD-ledaren för grovt förtal.

Ombudet vill inte ställa upp på någon intervju eller lämna någon ytterligare kommentar.

DN har sökt Ebba Busch och Kristdemokraterna för en kommentar. TV4:s reporter träffade KD-ledaren på onsdagen innan anmälan skickats in. Då kallade Ebba Busch det hela för ”mediespel” och förklarade varför hon skrev inlägget på Facebook.

– Utifrån en ganska ensidig medierapportering har jag gett min bevekelsegrund och varför jag agerar som jag gör i det här läget, säger Busch.

– Nu hoppas jag att vi kan få ett slut på den här historien när vi äntligen möts under överinseendet av en domare.

Mikael Delin

mikael.delin@dn.se

25 Jag har bestämt mig för att inte kandidera i nästa val.

Hans-Göran Johansson (C) lämnar posten som kommunstyrelsens ordförande i Värnamo.

Centerledaren Annie Lööfs pappa tycker att tre mandatperioder som kommuntopp får räcka.

TT

25 ”Åkessons uttalande syftar på invandring som belastar”

Coronapandemin. Svar till Abdulla Miri (24/2) som skriver att SD-ledaren Jimmie Åkesson vill se ett stopp för all invandring som ”utgör en social, kulturell eller ekonomisk belastning”. Efter det skriver han om människor som kommit till Sverige och inte utgör en sådan belastning och att de är trötta på att utmålats som belastning.

Miri verkar missa det han själv skrev om vad Åkesson vill. Som ekonom ingår Miri inte i den gruppen, inte heller de som jobbar som städare, busschaufförer eller i vården.

Ändå är det de grupperna han nämner, de som inte belastar. Miri avslutar det hela med att kalla Åkesson rasist.

Jag undrar varför han drar upp grupper som inte belastar samhället när det var grupper som gör det som avses. Jag undrar också varför han kallar Åkesson för rasist.

Niklas Wahllöf

niklas.wahllof@dn.se (?)

26 ”Väljarna vill att valet 2022 handlar om sakfrågor”

73 procent av väljarna anser att sakpolitiken är viktigare än vilka partier som ska samarbeta med varandra efter valet. Om Sverige under ytterligare en mandatperiod skulle komma att ledas av en partikonstellation som bygger på taktiska överväganden är risken stor att förtroendet för politiken får sig ytterligare en törn, skriver Per Rosencrantz och Markus Uvell.

DN. DEBATT 210226

Det senaste året har varit en märklig period i svensk politik. Coronakrisen har av naturliga skäl dominerat såväl den mediala debatten som väljarnas politiska diskussioner i vardagen. Den politiska debatt som förts vid sidan av pandemin har också alltmer kommit att

handla om den så kallade regeringsfrågan – vilka partier som kan regera Sverige och under vilka premisser.

SOM-institutet har visat att svenska väljare i huvudsak är sakfrågeväljare – det är främst partiernas politiska förslag som påverkar hur de röstar. Samtidigt har taktikröstning av olika slag, att rösta på ett annat parti än sin förstapreferens, nästan fördubblats under 2000-talet. I valet 2002 taktikröstade 11 procent av väljarna, 2018 hade andelen stigit till 19 procent.

Taktiska hänsyn och en vilja att isolera enskilda partier har också varit centrala för hur Sverige har styrts de senaste två mandatperioderna – först 2014 års val som resulterade i decemberöverenskommelsen och därefter 2018 års val som efter en lång regeringsbildningsprocess till slut resulterade i januariavtalet.

Erfarenheten från båda dessa mandatperioder är att de blocköverskridande överenskommelser som ingåtts har tillfredsställt partiernas behov av en funktionell

riksdagsmajoritet för att kunna leda landet, medan väljarna ogillat dem. Till exempel visar Förtroendebarmetern att andelen väljare med förtroende för riksdagen har minskat med över 20 procentenheter det senaste decenniet, från 55 procent år 2010 till 34 procent år 2020.

Decemberöverenskommelsen, som omfattade alla partier utom V och SD, syftade uttryckligen till att utestänga de senare från politiskt inflytande. Även om de borgerliga partierna var positiva till överenskommelsen var deras väljare missnöjda. När Novus undersökte saken i maj 2015 – ett halvår efter överenskommelsen – uppgav färre än var femte borgerlig väljare att de var positiva till den.

Med tanke på att svenska väljare tenderar att i första hand rösta utifrån sakfrågor är det heller inte särskilt förvånande. Överenskommelsen resulterade i stabila förutsättningar för att leda landet, men den politik som fördes var primärt socialdemokratisk. Och trots att en majoritet av väljarna röstat på partier till höger om

mitten gavs även Vänsterpartiet inflytande över politiken.

Med januariavtalet är situationen delvis annorlunda. Även denna överenskommelse ingicks förvisso som ett sätt att komma runt det faktum att Sverigedemokraterna fått starkt stöd i riksdagen, men samlar inte lika brett stöd över blockgränsen som decemberöverenskommelsen i och med att M och KD inte ingår i den.

Att högerväljare är kritiska till ett avtal som resulterat i en regering bestående av S och MP är knappast förvånande. Det speciella är dock att inte heller regeringspartiernas väljare är särskilt nöjda med januariavtalets resultat. Som Novus visat tycker färre än var fjärde väljare som röstar på S eller MP att avtalet är bra.

Mycket talar för att väljarna helt enkelt ogillar politiska konstellationer som bygger på det man uppfattar som maktstrategier och taktiska överväganden snarare än sakfrågor och politisk värdegemenskap. Här finns en

tydlig skillnad mellan å ena sidan flera partiers uppfattningar och å andra sidan väljarnas. För de flesta väljare är det inte tillräckligt att en överenskommelse resulterar i att det parti man sympatiserar med får bilda regering. Den politik som förs måste också vara den rätta.

Hur ser då väljarna på förutsättningarna för 2022 års val? För att få en bild av detta har vi låtit Demoskop undersöka avvägningen mellan politiska sakfrågor och den så kallade regeringsfrågan.

Vi lät ställa följande fråga: *”Vad av följande tycker du är viktigast inför nästa riksdagsval?”*. Hela 73 procent valde svarsalternativet *”sakpolitiken, idéer hur Sverige ska klara de utmaningar vi står inför”*, medan endast 26 procent svarade *”regeringsfrågan, vilka partier som ska samarbeta med varandra efter valet”*.

Man kan naturligtvis diskutera hur uppseendeväckande detta är, att sakpolitiken ses som viktigast betyder förstås inte att regeringsfrågan är oviktig. Men faktum är att Sverige sedan 2014 har

styrts av politiska konstellationer som tagit sin utgångspunkt i att undvika att ett specifikt parti ska utestängas – snarare än vilken politik som ska föras. Sakpolitiken har blivit en konsekvens av synen på regeringsfrågan, i stället för tvärtom.

Inför 2022 års val är regeringsalternativen ovanligt tydliga. I praktiken förefaller i dag bara två alternativ finnas för vilken regering som ska leda Sverige under nästa mandatperiod.

Antingen en regering av liknande slag som i dag. Eller en regering bestående av Moderaterna och Kristdemokraterna, stödd av Sverigedemokraterna.

Vi har även låtit Demoskop undersöka hur väljarna ser på dessa två alternativ. En dryg majoritet (53 procent) uppger att de föredrar M- och KD-regering med stöd av SD, medan en minoritet (45 procent) föredrar en regering bestående av S och MP med stöd av C, L och V. Ytterst få, bara 2 procent, kan inte välja mellan dessa alternativ.

Här framgår även en tydlig klyfta mellan C och L. Bland C-väljarna ligger sympatierna tydligt hos en ny S-ledd regering, hela nio av tio föredrar en sådan regering, detta trots att det tydligt framgår i svarsalternativet att V ingår i regeringsunderlaget.

L-väljarna däremot (med reservation för låg bas i undersökningen) är mer splittrade: sex av tio föredrar en M/KD-regering med stöd av SD, fyra av tio en regering som dagens.

Det politiska landskapet inför nästa val är polariserat och tonläget är högt. Det vore fel att hävda att utgången skulle vara given på förhand, eller ens att något av regeringsalternativen skulle ha ett tydligt försprång i opinionen. Men förutsättningen för ett konstruktivt politiskt klimat är sannolikt bättre om valet handlar om sakfrågor i stället för vem som ska samarbeta med vem.

Det vore olyckligt om Sverige under en ytterligare, tredje mandatperiod skulle komma att ledas av en partikonstellation som bygger på taktiska

överbägenden snarare än sakpolitik. Risken är stor att förtroendet för politiken och riksdagen får sig ytterligare en törn.

Vilken regering som än tillträder efter valet bör den vila på en gemensam idé om de utmaningar som Sverige står inför. Det är vad väljarna förväntar sig.

FAKTA. UNDERSÖKNINGEN

Målgrupp: Allmänheten.

Antal intervjuer: 1 303.

Undersökningsföretag: Demoskop.

Metod: Webbundersökning, inom ramen för Inziopanelen som speglar svenska folket

Vägning: Resultatet har vägts med avseende på parti, geografi, kön och ålder.

Undersökningsperiod: 26 januari - 2 februari 2021.

Per Rosencrantz och Markus Uvell, opinionsanalytiker och partner, Nordic Public Affairs

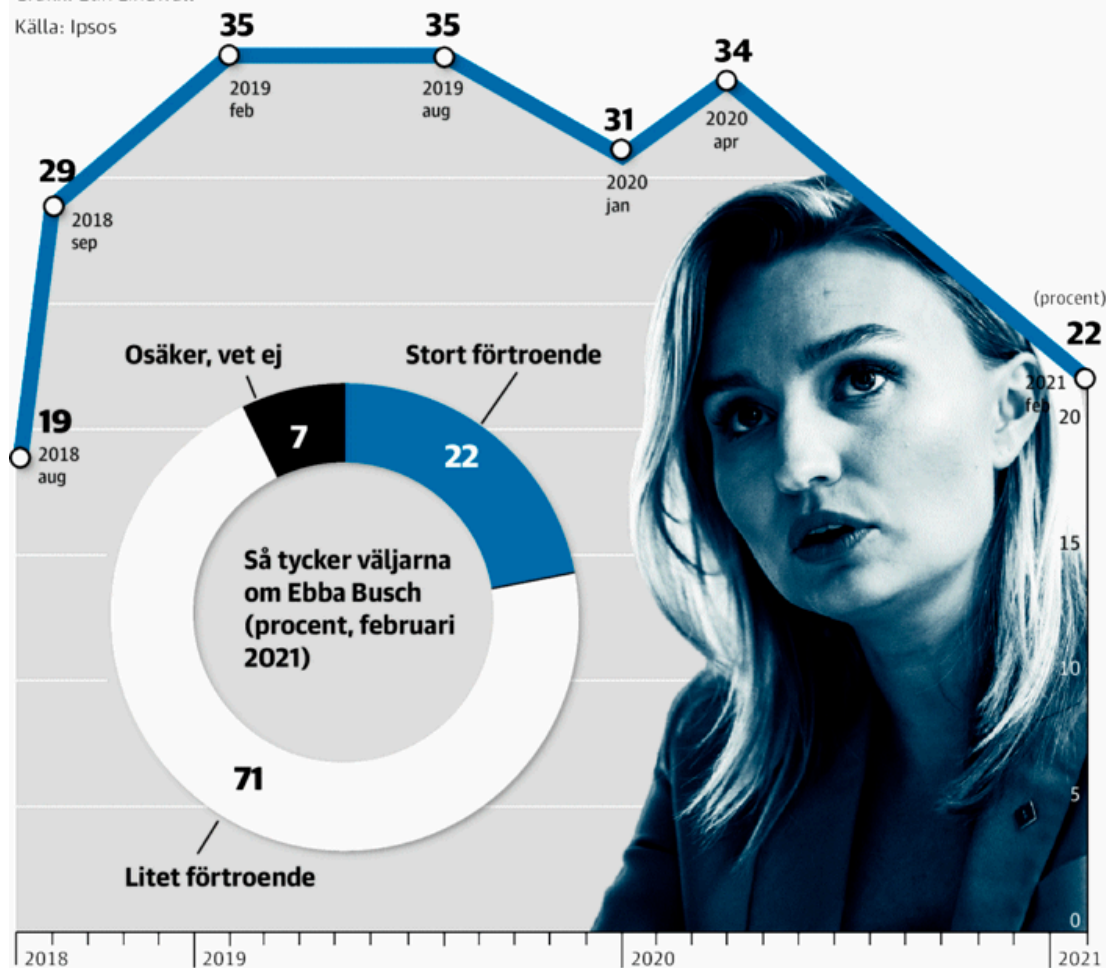
Förtroendefall från hög höjd

Andel av väljarna som har stort förtroende för Ebba Busch

(Sedan augusti före förra valet fram till senaste mätningen)

Grafik: Elin Lindwall

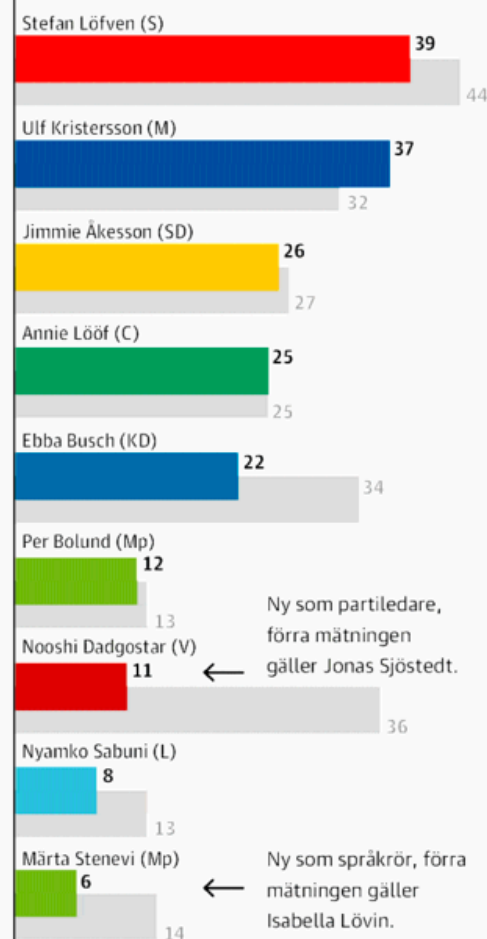
Källa: Ipsos

Förtroende för partiledarna och språkrören

Andel av väljarna som har stort eller mycket stort förtroende för partiledarna och språkrören.

(Februari 2021. Gråa staplar visar förra mätningens, april 2020, siffror)

Det uppskattades av väljare till höger.

Hennes förtroendesiffror steg till en nivå som KD inte upplevt sedan Alf Svenssons tid. Under 2019 rankade väljarna henne som tvåa bland partiledarna.

Från de höjderna faller hon nu tungt. I DN/Ipsos februarimätning uppger 22 procent att de har stort förtroende för Ebba Busch. I förra mätningen i april 2020 var den andelen 34 procent. I jämförelse med övriga partiledare är KD-ledaren nu nere på plats fem.

Fallet är av historiska mått, enligt Ipsos opinionsanalytiker Nicklas Källebring, även om exakta jämförelser inte kan göras eftersom tiden mellan mätningarna har varierat.

– Vi har inte sett ett större tapp mellan två mätningar för en partiledare under de 21 år som vi har mätt förtroendet, säger han.

Förtroendetappet sammanfaller med en långsiktigt nedåtgående trend i opinionen för hennes parti, även om den förändringen inte är lika dramatisk.

Till bilden hör också att Ebba Busch under senare tid har uppmärksammats för festande trots coronarestriktioner och en ifrågasatt husaffär där hon nu är inblandad i en rättslig tvist.

– Troligen är det fastighetsaffären som i grunden har påverkat förtroendet, säger Nicklas Källebring.

Några ljusglimtar finns ändå för Ebba Busch. 22 procent är fortfarande en relativt hög siffra, jämfört med hur hon värderades av väljarna under sina första år som partiledare. Dessutom är förtroendet bland de egna väljarna fortsatt högt (81 procent) även om det också har sjunkit.

Det finns ytterligare en tydlig förlorare i mätningen: Liberalernas Nyamko Sabuni.

Endast 8 procent av väljarna uppger att de har stort förtroende för henne, att jämföra med 13 procent i förra mätningen. Ingen ledare för hennes parti har hamnat så lågt under de två decennier som mätningarna har gjorts. Till skillnad mot Ebba Busch

har Nyamko Sabuni svagt stöd även bland de egna väljarna.

Samtidigt är väljarstödet för Nyamko Sabunis parti också är historiskt lågt, stadigt under riksdagssparren. Partiet är dessutom internt splittrat om vilken inställning man ska ha i regeringsfrågan efter nästa val.

Två partiledare finns med för första gången i DN/Ipsos förtroendemätningen. Nooshi Dadgostar tog över efter Jonas Sjöstedt i höstas som Vänsterpartiets ledare. Med en förtroendesiffra på 11 procent går hon in på sjätte plats, före Sabuni och Miljöpartiets Märta Stenevi som bara varit språkrör i några veckor. Hon hamnar lägst av alla partiledarna, med bara 6 procent av väljarna som uppger att de har stort förtroende för henne.

Nicklas Källebring på Ipsos påpekar att omdömena om såväl Nooshi Dagostar som Märta Stenevi präglas av att många ännu inte har hunnit bilda sig en uppfattning om dem.

Moderaternas Ulf Kristersson lyfter i mätningen, från 32 till 37 procent. Det sammanfaller med en positiv trend också för hans parti. Därmed skiljer det bara 2 procentenheter upp till Stefan Löfven (S) som behåller förstaplatsen trots ett tapp på 5 procentenheter. För övriga partiledare är förändringarna små.

Hans Rosén

hans.rosen@dn.se

FAKTA. SÅ GJORDES UNDERSÖKNINGEN

Ipsos har genomfört 1 522 intervjuer med röstberättigade personer under perioden 9–21 februari. Utifrån ett slumpmässigt urval gjordes 302 intervjuer via talad telefoni och 443 intervjuer via sms-länk till en webbenkät.

777 digitala intervjuer gjordes med ett kvoturval från en slumpmässigt rekryterad webbpanel. Syftet med kvoturval är att säkerställa representativiteten hos de svarande. Eftersom kvoturval tillämpas kan inte felmarginaler beräknas på traditionellt sätt.

Frågan som ställdes var: Har du mycket stort, stort, litet eller inget förtroende för (...)?

För mer information om urval, bortfall och svarsfrekvens, se [ipsos.se](https://www.ipsos.se) eller kontakta Ipsos opinionsanalytiker Nicklas Källebring.

26 Ewa Stenberg: Den dalande stjärnan kan nu bli en börda

Ebba Busch (KD) sätter rekord i förtroendetapp i DN/Ipsos. Nu får hon ägna tid åt två privata rättstvister, som båda riskerar att skada Kristdemokraterna.

Ebba Busch är en av svensk politiks starkast lysande stjärnor. Hon är snabbtänkt, välformulerad och har stark personlig utstrålning. Det kraftiga opinionslyft som KD fick under 2018 och 2019 berodde delvis på Ebba Busch skicklighet och verbala råsopar. Men nu sätter partiledaren ett rekord i förtroendetapp. Andelen väljare som känner förtroende för henne minskar från 34 procent i april förra året till 22 procent i DN/Ipsos nya mätning. Också Kristdemokraternas opinionssiffror faller.

I onsdags var Ebba Busch gäst i SVT:s intervjuprogram ”30 minuter”. Jag har aldrig sett henne så pressad. Vad är det som har hänt?

För det första har en grupp väljare börjat tvivla på KD:s stöd för den nuvarande abortlagstiftningen. Först avslöjade DN att KD:s dåvarande EU-parlamentariker frekvent röstat emot kvinnors aborträtt. Ebba Busch fick krishantera och intyga att KD helhjärtat stödjer aborträtten. Men partiet hade inte lärt sig läxan. I januari avslöjades att KD-kvinnors ordförande Sarah Havneraas, som är med och tar fram KD:s nya jämställdhetspolitik, har en bakgrund i antiabortrörelsen. Ebba Busch tvingades åter krishantera samma fråga.

För det andra har KD förlorat sin roll som det djärva partiet som går i täten för en ny Kristerssonregering, också till priset av samarbete med SD. Den gav röster och trovärdighet hos högerväljare. Nu är Moderaterna steget före KD i regeringsfrågan, och har framstått som ansvarstagande och moget under coronakrisen.

För det tredje finns det en till Busch-effekt. Och denna gång är den negativ.

KD-ledarens omdöme började ifrågasättas i höstas. Innan hade hon i juni anklagat regeringen för att med berätt mod ha låtit coronasmittan spridas. I september bröt hon mot Folkhälsomyndighetens rekommendationer. En glad Ebba Busch dök upp på partybilder från en trång hemmafest.

Därefter kom tvisten med en 81-årig man om ett husköp. Om det inte blir en förlikning i sista stund börjar rättegången nästa vecka. Det är lätt att förstå att Ebba Busch vill ha huset, i området där barnen är uppväxta. Och hon kan mycket väl ha rätt i den juridiska tvisten. Men ur partiets perspektiv är det ändå dålig publicitet.

Socialdemokraterna skakades i valrörelsen 2006 av att partiledaren och statsministern Göran Persson skaffat en stor gård för att bygga ett hus förvillande likt en herrgård. Han gjorde inte något fel, men arbetarledare förväntas inte bo i herrgårdar. På motsvarande sätt

skadas nu KD-ledaren av att hon dragit en gammal man inför skranket. Skulle den anmälan om grovt förtal som det juridiska ombudet till den 81-åriga mannen har lämnat till polisen sluta i rätten, är det ännu mycket värre för KD. En partiledare åtalad i ett brottmål är en mardröm för varje parti. Än mer så när hårda tag mot brott är ett efterfrågat vallöfte.

Ewa Stenberg

ewa.stenberg@dn.se

26 Möjlig majoritet för ökade äldresatsningar

M, KD och V vill kuppa in mer pengar till äldreomsorgen i budgeten, och en riksdagsmajoritet är mycket möjlig.

Regeringen har tillsammans med januaripartierna redan beslutat om 4 miljarder kronor för att stärka äldreomsorgen under 2021. Nu vill den politiskt spretiga alliansen av Moderaterna, Kristdemokraterna och Vänsterpartiet toppa satsningen med ytterligare 4,35 miljarder kronor.

– Jag hoppas att vi får en bred majoritet i riksdagen, säger Elisabeth Svantesson (M), ekonomisk-politisk talesperson.

Partierna lägger flera gemensamma förslag med anledning av coronakommissionens bedömning om att de höga dödstalen bland Sveriges äldre har sin grund i bland annat strukturella brister inom äldreomsorgen.

– Personalen har fått bära krisen själva utan stöd från regeringen, säger Vänsterpartiets partiledare Nooshi Dadgostar.

De tre partierna kan inte på egen hand få igenom satsningarna, men med Sverigedemokraterna bildas en riksdagsmajoritet och Henrik Vinge (SD) är spontant positiv.

– Vi tycker att det är ett intressant förslag som ligger i linje med hur vi själva ser på saken, inte minst resurstillskottet som föreslås gå till personalen, säger han.

TT

27 Ledare: Framtida regeringar måste bygga på kohandel

Väljarna ogillar politiska konstellationer som bygger på maktstrategier och taktiska överväganden, argumenterar opinionsanalytikerna Per Rosencrantz och Markus Uvell på fredagens DN Debatt. De vill hellre ha samarbeten som grundar sig på sakfrågor och politisk värdegemenskap.

Vid en första anblick kan det tyckas logiskt. Makt och taktik låter girigt och själviskt, medan värde och saklighet känns ädelt och äkta.

Vid en andra tankevända står det klart att politik i mångt och mycket handlar om makt och strategi, eftersom ett maktlöst parti har svårt att få genomslag för sina idéer. Vidare grundar sig politiska konstellationer i viss mån alltid på taktik och överväganden, då den som vill styra måste hitta

samarbeten och därmed vara beredd att ge och ta i förhandlingar.

Det senare var vad Socialdemokraterna, Miljöpartiet, Centerpartiet och Liberalerna gjorde när de kom överens om januariavtalet, som har kritiserats för att det inte vilar på en åsikts- eller värderingsgemenskap. Vad kritikerna sällan nämner är att det politiska landskapet numera är så pass splittrat att inte finns partier som dels ligger värderingsmässigt nära varandra, dels tillsammans samlar 50 procent av rösterna.

Då återstår bara mer eller mindre oheliga allianser, där samarbeten snarare kommer till genom kohandel om sakfrågor än genom en gemensam ideologisk grund. Det vet samtliga riksdagspartier, vilket blir extra tydligt när Moderaterna och Kristdemokraterna motiverar varför de öppnade för SD-samarbete.

Det senaste exemplet var i onsdags, när Ebba Busch (KD) ännu en gång upprepade att hon och hennes parti har omprövat ståndpunkten att inte kunna förhandla

med partier som de står långt ifrån, när hon fick frågor om KD:s relation till SD i SVT:s ”30 minuter”. Ulf Kristersson (M) har å sin sida meddelat att han är beredd att budgetförhandla med SD, men han är noga med att understryka att ”Moderaterna och Sverigedemokraterna är olika partier, med olika ideologier, och tycker olika i åtskilliga frågor”.

Här brukar han exemplifiera med områden som klimat och internationella samarbeten. Men han skulle även kunna lägga till något så grundläggande för Moderaternas ekonomiska politik som arbetslinjen, där det finns viktiga skillnader mellan SD och M i synen på bidrag och socialförsäkringar. Som Ekots politiska kommentatorer Fredrik Furtenbach och Tomas Ramberg konstaterade i veckan, i podden ”Det politiska spelet”, vill SD att flera stöd ska vara mer generösa, som a-kassan, bostadsbidraget och sjuk- och aktivitetsersättningen.

Det betyder att ett potentiellt regerings- eller budgetsamarbete mellan M, KD och SD inte skulle vila på en åsiktsgemenskap, utan just på att partierna har

förhandlat fram en helhetslösning där ingen gillar allt. Jimmie Åkesson (SD) har tidigare sagt att han i så fall vill ha överenskommelsen i ett skriftligt avtal – ett januariavtal till höger, om man så vill. Och SD:s ekonomiskpolitiska talesperson, Oscar Sjöstedt, förklarade nyligen att ”budgeten är så beskaffad till sin natur att antingen är man överens om allting eller ingenting” (Dagens Industri 21/2).

Det är ett annat sätt att säga att man inte kan enas om en halv budget, eftersom den antas i sin helhet. Det är det som gör att det inte håller att påstå att det finns lösningar på regeringsfrågan som inte kräver kohandel och svåra kompromisser, givet hur det nuvarande politiska landskapet ser ut.

Därmed är det också omöjligt att förstå hur KristerSSon och Busch har kunnat få för sig att det sakpolitiska och värderingsmässiga priset för ett SD-samarbete skulle kunna vara lågt.

DN 27/2 2021

02 JK tar inte upp förtalsanmälan mot Busch

**Förtalsanmälan som riktas mot KD-ledaren
Ebba Busch tas inte upp av Justitiekanslern.**

Anmälan kommer därför att gå tillbaka till särskilda åklagarkammaren.

Justitiekanslern är ensam åklagare när det gäller tryck- och yttrandefrihetsbrott. För att JK ska ingripa krävs det att yttrandefrihetsgrundlagen är tillämplig. Annars är det allmän åklagare som ska pröva om något brott har begåtts.

”Anmälan avser ett sådant uppgiftslämnande på sociala medier som inte ska prövas enligt yttrandefrihetsgrundlagen. Justitiekanslern är därför inte behörig åklagare i detta fall”, meddelar JK.

– Det var väntat. Nu har jag ryggen fri, säger kammarchef Anders Jakobsson vid särskilda åklagarkammaren.

Jakobsson tyckte att det fanns uppgifter i anmälan som tydde på att det kunde vara ett fall för JK. Nu får han ta ställning till hur fallet ska handläggas vidare, men det sker först om några dagar.

– Det här ärendet är inte märkvärdigt. Det har mycket lägre prioritet än exempelvis dödsskjutningar, det är bara massmedialt att det är sådant tryck.

Anmälan kommer från ombudet i den hustvist som Ebba Busch är inblandad i. KD-ledarens kommentarer om ombudet på sociala medier och spridningen som dessa har fått gjorde att ombudet kom in med en förtalsanmälan nyligen.

TT

02 Partier delar på dagarna under Almedalsveckan

Årets Almedalsvecka krymps till fyra dagar och hålls digitalt. Tidigare har riksdagspartierna haft varsin dag under veckan.

”Alla partier ställer sig positiva till att medverka i årets digitala Almedalsvecka. Nu pågår en dialog kring hur partierna kommer att dela på dagarna”, enligt Lars Engelnbrektsson, ordförande i huvudarrangörsgruppen.

Förra årets politikervecka ställdes in med anledning av coronapandemin.

TT

02 Alla riksdagspartier eniga om adoptionerna – de måste utredas

Efter DN:s artiklar om vittnesmål om barn som blivit stulna och adopterade till Sverige instämmer nu alla riksdagspartier i att adoptionerna till Sverige behöver utredas.

– Det låter som att regeringen och Moderaterna börjat närma sig vår linje nu, säger Jon Thorbjörnsson (V).

Regeringen öppnar för en svensk översyn av adoptionerna till Sverige mellan 1960- och 1990-talen. Moderaternas partiledare Ulf Kristersson säger att han vill se en vitbok för adoptioner och öppnar för att en ursäkt från staten kan bli en viktig del i rättsskipandet.

Alla riksdagspartierna är nu på samma linje och vill se någon form av utredning av de adoptioner som gjorts till Sverige.

– Vi har drivit den här frågan i tre år nu. Det låter som att regeringen och Moderaterna börjat närma sig vår linje nu och det är ju bra. Men det är synd att det ska krävas en stor mediegranskning för det. Vi kommer fortsätta driva den här frågan tills man gör handling av sina ord, säger Jon Thorbjörnsson (V).

Sverige har adopterat närmare 60 000 barn från mer än 100 länder. DN har berättat om larm och missförhållanden i en majoritet av alla större ursprungsländer. Barn som har visat sig blivit bortförda från sina föräldrar till barnhem eller blivit stulna på BB kräver nu svar från ansvariga om sitt ursprung.

– Det är fruktansvärt det som hänt. Vi måste vända på varenda sten nu och vi kommer stå bakom det förslag som tydligast tar ställning till att göra det, säger Juno Blom (L), talesperson i barnrättsfrågor.

Exakt vad för förslag och hur det skulle sluta i en omröstning i riksdagen är oklart, men alla partier är på samma linje muntligen i sina uttalanden till DN.

– Sättet vi organiserar adoptioner i dag bygger på att adoptionsföreningarna ska sköta dem. När någon som blivit adopterad i vuxen ålder vill söka sitt ursprung finns ett stort ansvar på att föreningarna har alla handlingar och om föreningen upphört, vilket har hänt, kan detta försvåra väldigt mycket för den adopterade. Nu är det viktigaste att det kommer ett förslag från regeringen och att det också säkrar framtida adoptioner och de adopterades rätt att kunna söka sitt ursprung, säger Martina Johansson (C), familjerättspolitisk talesperson.

Den verklighet som skildrats om adoptionerna från Chile i DN:s granskning har inte varit helt okänd. Sedan 2018 har en brottsutredning pågått i Chile där man utrett tusentals misstänkta illegala adoptioner, varav hundratal var till Sverige.

– Jag ställde en skriftlig fråga i riksdagen senast den 12 februari hur Sverige skulle hantera sina internationella adoptioner eftersom Nederländerna nyligen stoppat alla sina internationella adoptioner efter en egen utredning. Om det kommer nya förslag nu på hur vi

ska stärka rättsäkerheten eller utreda adoptioner bakåt i tiden så kommer vi välkomna det. Det viktiga är att säkra upp att detta inte händer igen, säger Mikael Eskilandersson (SD), gruppledare i civilutskottet.

Detaljer om hur en svensk utredning kan se ut är inte klara men en vilja att tillsätta en sådan finns från alla politiska håll i riksdagen.

– Det är förfärligt om adoptioner till vårt land inte har gått rätt till. Som rättsstat måste vi se till att rätt uppgifter finns så att den som blivit adopterad kan söka sitt ursprung i vuxen ålder. Att adoptionerna ska utredas på något sätt känns självklart så jag välkomnar både KristerSSons och Hallengrens förslag, säger Larry Söder (KD).

Markus Botsjö

markus.botsjo@dn.se

02 Sluta stödrösta – onödiga partier måste ut ur riksdagen

Just nu finns 31 partibeteckningar registrerade för val till riksdagen. Förutom de åtta som är representerade i plenisalen handlar det om partier med olika ideologier, som feminism, kommunism och nazism, eller olika fokusområden, som djur, landsbygd och skola.

Gemensamt är att de inte lyckades locka 4 procent av rösterna i det senaste riksdagsvalet och därför får driva sina frågor i andra forum.

Det är så det ska vara. Ett parti som inte är tillräckligt attraktivt har inte i riksdagen att göra, utan bör använda tiden till nästa val antingen åt opinionsbildning eller åt att ompröva sina ståndpunkter, så att fler väljer det när mandatperioden är slut.

Så är det inte i dag. I alla fall inte fullt ut. Enligt valforskaren Sören Holmberg är andelen som stödröstar – det vill säga lägger sin röst på ett annat

parti än det som de anser är bäst – numera uppemot en femtedel (Kvartal 19/2). Det började med ”Kamrat 4 procent”, där socialdemokratiska sympatisörer såg till att hålla partiet till vänster över riksdagsspärren. Senare har samma sak gällt Miljöpartiet (Mulle 4 procent), medan Kristdemokraterna har kunnat räkna med moderata väljare.

Formellt är det givetvis inte fel. Var och en har rätt att lägga sin röst på valfritt parti, oavsett orsak.

Men taktikröstandet urholkar intentionen med 4-procentsspärren.

”Tvärtemot det uppgivna syftet har gränsen kommit att fungera som ett stöd och en hjälp för småpartier. Vad som var tänkt som ett hinder att komma över har blivit ett skyddsnät mot att falla ur riksdagen”, som Moderaternas före detta partisekreterare, Lars Tobisson, uttryckte saken (SvD 29/3 2018).

Lösningen för att få bort taktikröstning är dock inte att sänka spärren markant. Då skulle riksdagen sannolikt börja vimla av minipartier.

Som Sören Holmberg förklarar behöver partifloran snarare ansas. Både i Sverige och på andra håll i

Europa består många parlament av fler partier än någonsin, och ju mer fragmenterat partisystemet är, desto svårare blir det att skapa stabilitet, vilket märks. Enligt boken ”134 dagar: om regeringsbildningen efter valet 2018” är trenden att regeringsbildningar tar allt längre tid, eftersom det blir allt svårare att hitta majoriteter, vilket är ett av flera skäl till att det vore välkommet om alla partier inför nästa val bemödar sig med att möta väljarna på egen hand. Om det leder till att ett eller flera åker ur må det vara hänt. Det kommer fortfarande att finnas en stor mångfald av åsikter representerade när beslut ska fattas, vilket betyder att de flesta i landet kommer att vara företrädare i alla fall. Därför vore en viss utgallring ingen förlust – förutom för enskilda partier.

Susanne Nyström
susanne.nystrom@dn.se

02 Varför reagerar inte liberaler hårdare på hoten mot demokratin?

Liberalen Per Ahlmark ägnade hela sitt liv åt att bekämpa hoten mot demokratin, oavsett på vilken politisk flank de uppstod. Därför är det olustigt att se hans gamla parti Liberalerna stå och tveka inför SD-frågan, skriver Robert Weil.

Jag tänker ofta på den uppmaning som Per Ahlmark riktade till omvärlden i titeln på sina memoarer. ”Gör inga dumheter medan jag är död”. Det är som om han visste hur stor lockelsen skulle vara, hur mycket vi behövde hans uppfordrande stämman. Tyvärr har han även i detta visat sig ha alltför rätt. Det gäller både samhället i stort och det parti han alltid såg som sitt – Liberalerna.

Per Ahlmark ägnade hela sitt liv åt att försvara det fria demokratiska samhället. Under lång tid uppfattade

han att hotet mot demokratin och friheten framför allt kom från vänster, från politiker och opinionsbildare som översåg eller till och med aktivt förespråkade det tyranni som, med Sovjetunionen som centrum, härskade över stora delar av världen. Därför lät han heller ingen komma undan med en beundrande formulering om eller kärleksfulla möten med auktoritära ledare från östblocket, Kambodja, Kina eller Kuba.

Lika självklart rasade han mot andra frihetens och demokratins fiender, som Sydafrikas apartheid, högerextremism, islamism, kolonialism och förtryck av kvinnors rättigheter. Med samma glöd förbannade han FN:s och västmakternas passivitet inför folkmorden i Srebrenica och Rwanda. Per Ahlmarks livslånga passion för Israels rätt att existera och leva i fred sida vid sida med en palestinsk stat, grundades som hos så många andra i fasan inför Förintelsen och den antisemitism som fortfarande ligger plågsamt nära ytan hos många européer. Det är detta – oförvägen kamp för demokratins framtid och mot antisemitism

och rasism – som genomsyrar arbetet i Per Ahlmark-stiftelsen.

I dag är hotet mot demokratin i västvärlden större än på länge, och den här gången kommer det framför allt från den populistiska och nationalistiska högern. Per Ahlmark uppmärksammade dessa tendenser tidigt, exempelvis när den konservativa och nationalistiska tidskriften Salt startades i slutet av 1990-talet. Då varnade han för det han kallade ”den aggressiva tokhögern” och dess hot mot det öppna samhället. Som så ofta med högernationalistiska projekt visade sig Salt snabbt ovillig att hålla gränsen mot nazism och annan högerextremism. Per Ahlmark hade haft rätt i sin oro. Ändå skulle många av de då mest förfärande texterna i Salt i dag framstå som nära nog mainstream. Så mycket har det politiska klimatet förflyttat sig.

Liberaler i stort och Liberalerna som parti har en alldeles särskild uppgift i ett sådant samhällsklimat. För hundra år sedan i år var det liberaler som tillsammans med socialdemokrater införde allmän och lika rösträtt, också för kvinnor – och därmed

demokratin i Sverige. Numera är det allt fler som talar om just den liberala demokratin, för att understryka att demokratiska värderingar inte enbart handlar om att rösta utan också om skydd för minoriteter, fri åsiktsbildning och ett fristående rättsväsende. Enligt Freedom house, ett av världens mest ansedda institut för demokrati och mänskliga rättigheter, försämrades demokratin i världen för fjortonde året i rad år 2019.

Ett land som Ungern kan enligt institutet inte längre räknas som en demokrati. Fler europeiska länder är på väg åt samma håll, som Polen, Serbien och Montenegro. I USA har vi precis sett en bortröstad president både förmå partikamrater att rösta emot den lagenliga maktöverlämningen och uppmuntra en våldsamt hop att invadera parlamentet. Ytterst få av Trumps republikanska partikamrater har rakryggat vågat stå emot dessa attacker mot demokratin och partiet är nu närmast kidnappat av populism, stukat efter år av vanstyrelse.

Men trots att liberala partier i Europa en gång bidrog till att införa demokratin är de på många håll tysta

inför dagens allt mer akuta hot. Så långt har det ännu inte gått i Sverige, men ändå undrar jag var det ryggradsmässiga liberala försvaret för det fria samhället finns?

Hotet mot demokratin förenas i dag ofta med rasism och kvinnohat, men hämtar åtminstone delvis sin näring från allt större samhällsklyftor. Den jämna spelplan för alla – oavsett ursprung – som socialliberaler av Per Ahlmarks typ sökte skapa med välfärdsstaten, är i dag allt gropigare. Skolan fullföljer inte sitt kompensatoriska uppdrag. Globalisering och digitalisering har skapat en uppdelning på arbetsmarknaden där vissa vunnit och många halkar efter. Pandemin har plågsamt tydligt visat hur klassamhället påverkar möjligheten till hälsa och vård. Ahlmarks tydligaste politiska arv består i kampen för demokratin, men till skillnad från många i dag förstod han att en trygg demokrati också behöver en materiell grund.

I sitt sista offentliga tal, vid Folkpartiets riksmöte 2012 i Västerås, talade Per Ahlmark om det han kallade

”Högern och tyranniet”. Han tog upp utvecklingen i Ungern, som redan då förskräckte, och kritiserade moderater i både EU-parlamentet och regeringen för att de inte tydligt förmådde ta avstånd från Viktor Orbán och hans antidemokratiska ambitioner. I dag vill Moderaterna och Kristdemokraterna bilda regering med stöd av ett parti som länge utmålade det antiliberala Ungern som föregångsland och vars partiledare öppett föredrar Orbán före Tysklands Angela Merkel.

SD är ett parti som sår misstro och fientlighet mot minoriteter, i synnerhet mot muslimer, och som inte bara vill stoppa invandringen utan också föra en politik som utgör ett hot mot fri kultur, fria medier och självständiga myndigheter. På frågor om vilka kompromisser de är beredda att göra med ett parti som så tydligt motsätter sig den liberala demokratin glider moderater undan och låtsas som om Sverigedemokraterna inte kommer att kräva något i utbyte för att göra Ulf Kristersson till statsminister. Det är omöjligt att säga om de är så naiva att de själva

tror på det eller om de ljuger för att slippa svara på jobbiga frågor.

Att moderater darrar på den demokratiska manschetten må vara en sak, men i Västerås slog Per Ahlmark också fast att ”det ofta så hårt plågade ungerska folket ska veta en sak: det är bland Sveriges liberaler som de har sina mest pålitliga vänner.”

Är det fortfarande sant? Nu vacklar Liberalernas ledning alltmer inför tanken på att sluta upp bakom ett regeringsalternativ där maktunderlaget tvärtom hyllar och söker efterlikna det ungerska förtrycket genom att montera ned demokratiska institutioner.

Liberaler måste tjänstgöra som en jourhavande varningsklocka när demokratin hotas, sade Ahlmark, och riktade sig specifikt till de närvarande partivännerna: ”Det är ni som nu har jouren!” Känner dagens liberaler det ansvaret?

I goda tider förvandlas demokratin ofta till ett slagord, fylld med de förtjänster som just då efterfrågas. Men vi

lever inte längre i obekymrat goda tider. I Ryssland förgiftar makten oppositionellas kalsonger och i USA skriker högerpopulistiska demonstranter slagord om att mörda utpekade politiker. I Europa har demokratin inte varit så tillbakapressad sedan muren föll.

”Vår historiska och ideologiska plikt är att slå larm. Om inte vi liberaler slår larm när friheten hotas – vem gör det då?” frågade sig Ahlmark i sitt sista bidrag till svensk politisk offentlighet. Det är en viktig fråga. Just nu har den inte inget tillfredställande svar. Ett tydligt nej till varje regering som är beroende av SD borde vara en självklarhet också för dagens liberala ledning.

Robert Weil

03 Hatet mot Busch är obehagligt

Har Ebba Buschs husköp verkligen visat vem hon är? Har hon sett för många advokatfilmer som börjar med repliken ”See you in court”? Hycklar hon bara om äldre? Stretar hon emot en 81-årig, ”funktionsnedsatt” man? Är ”den glada, käcka Ebba” bara ”fernissa för att få likes och väljarstöd”? Driver hon ”närmast maniskt ... ett privat ärende i långbänk”?

Så beskrivs i alla fall KD-ledaren på Aftonbladets ledarsida. Och dessa hårda ord är närmast smicker jämfört med sociala medier, där Ebba Busch målas ut som en vampyrlik hustjuv som kommer om natten och sparkar ut sovande åldringar från deras barndomshem.

Jag är själv helt fascinerad över att Busch fortsätter att kämpa juridiskt för sitt hus. Jag hade som de flesta rått henne att lägga ner och hitta en annan bostad. Men inget tyder på att hon gjort något formellt fel. Så varför denna blodtörst? Varför detta förakt mot en person för

att hon hävdar sin rätt i något så livsavgörande som ett husköp efter en skilsmässa?

Det är klart att många av hennes politiska motståndare väntat på denna chans. Ebba Busch har en hög profil, ett skarpt tonläge och en förmåga att göra plättar av sina opponenter så fort en tv-kamera börjar surra.

Men det finns väl i så fall tillräckligt mycket av hennes politik att slå på? Kritisera den, påstå inte att det glimmar av skam i hennes ögon när hon debatterar äldrefrågor. Raljera inte med ord som ”Tack Ebba Busch, för såpan om husköpet” när det handlar om en tragisk affär med såväl barn som äldre inblandade.

”Ibland känner jag: Stå på dig, Ebba”, skrev Jonna Sima på Aftonbladet i en ledare om det hat som framför allt drabbar kvinnor i politiken. Det var en reflekterande artikel, inte utan självkritik. Sådana behövs det fler av i en tid av nättrakasserier, misogyni och den återkommande frågan: Vem vill bli politiker om det ska vara så här?

Erik Helmerson

erik.helmerson@dn.se

03 KD-ledarens hustvist till domstol – ingen förlikning

Hustvisten mellan Ebba Busch och en 81-årig man kan komma att avgöras i domstol, knappt ett år före nästa val. Det stod klart efter ett möte i Uppsala tingsrätt där parterna inte kunde komma överens.

– Jag tror att det finns en möjlig lösning, sa Ebba Busch efter mötet.

Journalister från i stort sett alla de större nationella medierna var på plats i domstolen för de muntliga förberedelserna i tvisten mellan KD-ledaren och den man som sålt henne en fastighet och sedan ångrat sig.

Syftet med mötet var att se om en förlikning var möjlig. Under överläggningarna stod det klart att parterna fortfarande är för långt ifrån varandra för att komma överens, men rättens ordförande och ombuden sa att

det ändå finns öppningar. Samtalen kommer därför att fortsätta i närtid.

På eftermiddagen mötte Ebba Busch journalisterna utanför domstolen.

– Det har nu gått sex månader sedan den tilltänkta tillträdesdagen och jag har hela tiden haft ambitionen att hitta en lösning och vid flera tillfällen försökt men det har inte gått. Därför är det bra att vi har kunnat ses i dag och under ledning av domare fått redogöra för hur vi ser på situationen.

– Nu finns det ett bud att ta ställning till men jag vill inte redogöra för det men jag tror att det finns en möjlig lösning eftersom den här dagen har varit konstruktiv.

Ebba Busch och hennes advokat upprepade i rätten sina argument för att affären gått korrekt till. Den 81-åriga säljarens ombud Johann Binninge sade i sin tur att mannen inte förstod vad han gjorde när han sålde fastigheten.

– Han har inte förstått innebörden av innehållet, och inte heller vidden av vad det innebär att skriva under ett sånt här avtal.

På DN:s fråga om Ebba Busch under mötet fått en ny bild av hur säljaren uppfattade situationen svarade hon nej.

Inför mötet sa ombudet Johann Binninge att den 81-åriga mannen hoppades på förlikning men sa samtidigt att det för hans klient inte finns någon möjlig överenskommelse som innebär att han säljer huset till KD-ledaren. Efter domstolsmötet var han mindre kategorisk och sa att hans klient nu skulle fundera över det nya budet.

Om parterna inte kommer överens kommer tvisten att avgöras av domstolen i en huvudförhandling i slutet av oktober, ett knappt år innan nästa val. Båda parterna säger sig vara beredda att kalla en mängd vittnen.

KD-ledaren sa i rätten att hon hoppades att förhandlingen skulle ske så tidigt som möjligt och

hänvisade till att ärendet gäller hennes barns boendesituation.

– Jag är beredd att ställa in allt annat för detta.

Den pågående tvisten innebär också en politisk risk för KD:s partiledare. KD har legat strax över riksdagsspärren på fem procent i de fyra senaste mätningarna av DN/Ipsos, långt från toppnivåerna våren 2019. Även förtroendet för Ebba Busch har sjunkit kraftigt – från 34 procent i april 2020 till 22 procent i februari 2021. Det är det största tappet hittills för en partiledare i Ipsos-mätningar, och flera bedömare tror att den pågående hustvisten bidragit till tappet.

Partikällor och flera ledande kristdemokrater har till DN uttryckt oro för vad en utdragen rättstvist kan innebära. Enligt DN:s uppgifter vädjade personer i partiledarens närhet henne att inte ta tvisten till domstol.

– Politiker i en rättegång, det är inte roligt, hur rätt de än har, har riksdagsledamoten Tuve Skånberg (KD) tidigare sagt till DN.

Vid sidan av hustvisten pågår ett annat ärende. Säljarens ombud har polisanmält KD-ledaren för grovt förtal, efter det att Busch i ett Facebookinlägg tagit upp en 15 år gammal dom mot honom.

Sofia Tanaka

sofia.tanaka@dn.se

Mikael Delin

mikael.delin@dn.se

Clas Svahn

clas.svahn@dn.se

Bakgrund.

Den 20 augusti träffades Ebba Busch och husägaren, en man i 80-årsåldern, och skrev avtal om att hon skulle köpa fastigheten för 3,9 miljoner kronor. Hon

överförde en handpenning på 390 000 kronor. Hon säger sig ha gjort två värderingar av fastigheten och att hon ville köpa huset eftersom det ligger nära hennes exmakes bostad där deras barn bor deltid.

Den 16 september skulle affären ha slutförts på Swedbank, där ett köpebrev skulle undertecknas med två vittnen – papper som krävs för att hon ska få laglig rätt till fastigheten. Men husägaren infann sig inte på mötet. Han säger sig ha ångrat sig den 21 augusti, ha minnesproblem och uppger sig ha känt sig pressad av henne att skriva på avtalet dagen innan.

Men enligt Ebba Busch var de överens om försäljningen, hade bra kontakt efter den 20 augusti och att hon och andra i trakten uppfattat honom som klar i huvudet under och efter affären. Hon säger att han två veckor senare ändrade sig efter starka påtryckningar och att två personer pressat honom att inte lämna ifrån sig huset: En närstående till mannen som vill ärva fastigheten och en person i området med ekonomiska intressen i huset. Hon säger sig ha bett

mannen skaffa sig juridisk rådgivning för att reda ut situationen.

Den 25 november lämnas en stämningsansökan mot husägaren till Uppsala tingsrätt.

Den 27 november gjorde husägaren en polisanmälan för skadegörelse. Han anser att Ebba Busch ”olovligen sågat ned ett stort antal träd”. Mannen kräver inget skadestånd ”eft

03 ”Sverige borde avskaffa monarkin och bli republik”

Statsskick. En av de första företeelserna jag som invandrare blev förbryllad över och imponerad av i Sverige var att alla sa ”du” till alla – utom till kungafamiljen, fick jag veta senare. Det grumlade bilden något.

Jag insåg så småningom också att stora delar av samhället, till exempel sjukvården, fungerar om inte helt, så relativt jämlikt. Sedan föddes kungabarnbarnen och jag var tvungen att inse att de är lite ”jämlikare” än andra. De behövde förbokade förlossningssalar bekostade av skattepengar.

Senaste exemplet fick vi när kungaparet fick sitt covidvaccin bland de första i landet. För att inspirera andra svenskar, var det sagt. Jag tror att mina familjemedlemmar som är över 70 år gärna skulle ha

inspirerat på samma sätt. Men de är inte av kunglig börd, så erbjudandet kom aldrig.

Man kan rada upp fler små stora och små privilegier som kungafamiljen har. Samtidigt som deras frihet när det kommer till religion, åsikter och mycket annat begränsas och de hårdbevakas av medierna från vaggan till graven.

Varför är det så? Vad är detta för mossig kvarleva av medeltiden? Varför tar Sverige inte steget till en riktig demokrati och blir en republik?

Ildiko Farkas, Linghem, medlem i Republikanska föreningen

03 Ebba Busch gjorde politik av det - personliga – det kan bli hennes fall, skriver Per Svensson

För ett par veckor sedan var Ebba Busch gäst i åsiktsentreprenören Henrik Jönssons Youtubeprogram "Sverige-Samtal". Videon ligger ute på hennes egen Facebooksida. Skrollar man som seniorläsare igenom kommentarerna förflyttas man till barndomens bokhyllor med röda och gröna Wahlströmryggar och titlar som "Vilken fullträff Lotta!", "Dante, toppsmart kille", "Bill den förträfflige" och "Fast i sadeln, Annika!"

Ebba klarade biffen galant, den här gången också, framgår det. "Du är bäst Ebba", "Grymt bra Ebba", "Suveränt talat Ebba", "Oslagbar insats Ebba",

"Klockrent Ebba", "Så rätt du har Ebba" och "Ebba rockar".

Att Kristdemokraternas partiledare här hyllas på förnamnsnivå är i sig inte anmärkningsvärt. På Facebook är alla "vänner". Men Ebba Busch är en av ganska få politiker som är sitt förnamn också utanför vänkretsen. Det skulle kunna förklaras som ett utslag av könsstereotyper, tendensen att intimisera kvinnor också när de är verksamma i offentligheten.

Men i fallet "Ebba" tror jag att det handlar om något mer.

I Facebookinlägget om samtalet med Henrik Jönsson skriver hon att det "blev personligt när vi talade om att människor fejkar bilder på mig med 'Mein Kampf' och hakkors". Den reaktionen kan man hysa förståelse för.

Men det "personliga" har funnits med hela tiden. Och det har varit ett kapital som genom åren givit Ebba Busch och Kristdemokraterna över förväntan rik politisk avkastning.

När Ebba Busch nyligen intervjuades av Anders Holmberg i SVT-programmet ”30 minuter” klagade hon över att hon inte fick prata sakpolitik. Men det var knappast ”sakpolitiken” som gjorde att KD i april 2015 valde en 28-åring utan riksdagserfarenhet till partiledare. Det var det ”personliga”, hennes förmåga att ”gå genom rutan”, som var avgörande.

Och man kan säga att hon länge levt upp till förväntningarna. Hon har, om inte gått på vatten, så i alla fall gått hem hos nya och respektabelt stora väljargrupper. Ändå är det i efterhand anmärkningsvärt hur snabbt hon lyckades förvandla ett i mångas ögon småmesigt vill-alla-väl-parti med rötter i frikyrkligheten till ett hårdfört populistiskt högerparti som ville skicka Jas-plan till Mellanöstern och rädda julskinkan.

Sprången mellan olika sakpolitiska ståndpunkter, och påståenden, har ibland varit häpnadsväckande djärva. Men sakpolitiken är sällan något problem för henne. Hon höjer rösten, blir indignerad, stirrar ner motståndaren och så är saken ur världen.

Ebba Busch förenar den traditionella pingstpastorns karisma och scensäkerhet med den samtida influerarens känsla för hur man skapar en intim och personlig relation till en digital masspublik. På sociala medier varvas de politiska predikningarna med påminnelser om att ”Ebba” också har ett helt vanligt privatliv med barn och fredagspizzor. Hon öppnar dörren till det privata lagom på glänt och får väldigt många att känna att hon inte bara är politiker utan också skulle kunna vara en ovanligt trevlig granne eller väninna eller svärdotter.

I det avseendet, det ovanligt vanliga, är Mona Sahlin, hon som var ”Mona” med fansen, den mest tydliga föregångaren, om än från en annan generation, ett annat politiskt läger och en helt annan tid. Det är kanske därför Ebba Busch verkade så genuint störd när Anders Holmberg pressade henne kring hennes egen Facebookkommentar till den hustvist som på tisdagen landade i tingsrätten. Sahlin är ett varnande exempel på riskerna med att göra sin egen person till tungt politiskt argument. Fallet kan också det bli tungt.

Ebba Buschs motstånd mot försöken att få en redan uppgjord husaffär annullerad kan vila på goda grunder. Men den som framgångsrikt byggt en politisk karriär kring det personliga riskerar att drabbas av svåra politiska trovärdighetsproblem om och när hon i en privat tvist benhårt hänvisar till avtal och lag.

I synnerhet om hon ett par dagar före en förberedande förhandling i tingsrätten, där motparten är en 81-åring, lägger ut en politisk Facebooktext med rubriken ”Äldre ska ha det bättre”.

Per Svensson

per.svensson@dn.se

04 Det är dags att förpassa idén om Sverige som en humanitär stormakt till historien

Avslöjandena om de internationella adoptionerna sätter fingret på en svag punkt i den svenska självbilden. Att vi ofta vill gott men inte sällan gör ont.

DN:s stora granskning av den mörka sanningen bakom många internationella adoptioner är omskakande. Ett stort antal barn – kanske flera hundra – har stulits från sina biologiska föräldrar, de gavs inte frivilligt upp för adoption. Trots upprepade signaler om att saker inte har stått rätt till har myndigheter och adoptionsorganisationer aldrig på allvar gått till botten med problemen.

Samtidigt ringar granskningen in en svag punkt i den svenska självbilden: Att vi ofta vill så gott men inte sällan i stället gör ont. Det finns en stark idé om Sverige som ett internationellt föredöme, en humanitär stormakt, som vi fått med oss med modersmjölken. Sannolikt är denna seglivade tankefigur en bidragande orsak till att Sverige är det land i världen som organiserat flest internationella adoptioner per capita.

När Donald Trump höll sitt installationstal i januari 2017 genomsyrades det av ett återkommande motto: ”America first”. Det blev ingen omedelbar succé i omvärlden. Kanske var det svårt för många att separera Trumps övergripande politiska budskap från hans bisarra personlighet och demokratiskt tvivelaktiga beteende. Men själva utgångspunkten att sätta det egna landet och dess medborgare först är en helt legitim hållning. För vare sig vi gillar det eller inte vilar vår demokrati på nationalstatens grund. Det är på den nivån val hålls och ansvar kan utkrävas. Det är också utifrån den gemenskapen som vi solidariskt omfördelar resurser från friska till sjuka, från

arbetande vuxna till barn och äldre, från starka till svaga. En politikers främsta uppgift är därför att göra det som mest gynnar de väljare vars röster mandatet vilar på. Detta gäller självfallet även i utrikes- och biståndspolitik.

Tanken om Sverige som en humanitär stormakt – som så ofta har torgförts helt utan ironi genom åren – bygger på en annan logik. Att Sverige som ett av världens rikaste, fredligaste och mest jämlika länder både har råd och skyldighet att sprida såväl idéer som pengar till andra mindre lyckligt lottade folk. Följaktligen tillhör vårt land den skara som bidrar med mest pengar till FN-systemet. 2018 var Sverige den fjärde största givaren totalt sett. Till FN:s befolkningsfond (UNFPA) är vi den allra största och till FN:s utvecklingsprogram (UNDP) fjärde störst. Detta trots Sveriges relativa litenhet (plats 88 bland världens länder), trots att vi inte finns bland de tio länderna i världen med högst bnp per capita och trots att FN är ökänt för korruption och ineffektivitet. Viljan att ge är med andra ord stor medan det många gånger förefaller

mindre angeläget att utvärdera den konkreta effekten av det Sverige bidrar med.

Ett av skälen till att denna ordning tycks så självklar för svenska politiker har redan berörts – den uppumpade och seglivade självbilden som ett internationellt föregångsland. Ett annat kan vara att positionen som ett av världens mest givmilda biståndsländer öppnar dörrar och internationella karriärvägar för svenska politiker och tjänstemän. En möjligen cynisk men inte orimlig förklaring.

Minns hur mycket resurser och energi som lades på att Sverige skulle få en plats i FN:s säkerhetsråd 2017–18. Få vanliga medborgare skulle i dag kunna ge ett enda exempel på hur denna tvååriga sejour gynnade dem. Och minns decenniet då det hette att Sveriges militära säkerhet bäst värnades i Afghanistan. När den tolv år långa och 27,5 miljarder kronor dyra insatsen utvärderades blev slutsatsen att den inte haft någon avgörande påverkan alls.

Men oavsett vilka faktorer som bäst förklarar Sveriges strävan efter att vara en humanitär stormakt är det inte långsökt att se ett samband mellan denna självbild och Sveriges tätposition som mottagarland vid internationella adoptioner. Att föregångslandet Sverige har uppfattat sig ha en moralisk plikt att låta andra få njuta frukterna av de unikt goda livsvillkor vi tycker oss ha skapat här. Med den grundinställningen blir det kanske lätt för makthavare och adoptionsorganisationer att bortse från vilken oerhörd sak det är för de flesta föräldrar att för alltid skiljas från sina egna barn. Kanske har de inte funderat så mycket som de borde över varför så många föräldrar i över 100 länder långt härifrån frivilligt har lämnat bort sina egna barn. ”De får ju komma till Sverige.”

Det är viktigt att påpeka att många internationella adoptioner – ja förhoppningsvis den stora majoriteten av dem – har fungerat precis så som det är tänkt: att fattiga och utsatta föräldrar som av olika skäl inte kan ta hand om sina barn frivilligt lämnar bort dem för adoption för att ge dem chansen till ett bättre och

rikare liv. Men den aningslöshet som DN:s granskning vittnar om manar ändå till eftertanke.

Mot bakgrund av att Sverige numera lika ofta används som ett avskräckande exempel som ett föregångsland i omvärlden och att vi har stora reella problem att hantera på hemmaplan vore det nog hur som helst ingen dum idé att förpassa den nationella tankefiguren om Sverige som en humanitär stormakt till historien. Kanske är det hög tid för svenskarna att förlika sig med tanken att Sverige är ett land bland andra länder. Ett land som för all del kan tjäna som inspiration för andra i vissa avseenden men som har en hel del att lära av omvärlden i andra.

Jörgen Huitfeldt

04 Ewa Stenberg: Förundersökningen mot Busch är ett hårt slag för partiet

Kristdemokraternas partiledare Ebba Busch utreds av en överåklagare för grovt förtal. Förundersökningen är ett hårt slag för Kristdemokraterna, säger DN:s politiska kommentator Ewa Stenberg.

1 På onsdagsmorgonen fick vi veta att överåklagare Anders Jakobsson på Särskilda åklagarkammaren inlett en förundersökning mot Ebba Busch för förtal. Hur allvarligt är det för en partiledare?

– En åklagare inleder en förundersökning när det finns anledning att anta att ett brott har begåtts. Det krävs inte så starka belägg, och det är alltså långtifrån säkert att detta kommer att sluta i ett åtal. Men även om det inte skulle göra det är detta allvarligt för KD. Partiet

befinner sig i en opinionskris, och nu riskerar nyheten om att partiledaren är brottsmisstänkt, tillsammans med den tvist om ett husköp som hon är part i, att ta mycket av uppmärksamheten kring partiet.

– KD:s framgångar de senaste åren har till en del byggt på den slagkraftiga och karismatiska partiledaren, nu är Ebba Busch plötsligt misstänkt för förtal. Hon har redan fått mycket uppmärksamhet för fastighetstvisten mot en 81-årig man. Nu tillkommer misstanken om grovt förtal, en betydligt allvarligare rättssak. Förra veckan satte Busch rekord i förtroendetapp. Andelen väljare som känner förtroende för henne minskade från 34 procent i april förra året till 22 procent i DN/Ipsos nya mätning. Det är fortfarande ett bra resultat för en partiledare för ett litet parti, men trenden är illavarslande för Ebba Busch.

2 Kan Ebba Busch sitta kvar efter detta?

– Så länge det inte går till åtal tror jag att hon kommer att sitta kvar. Ebba Busch har ett starkt stöd i partiet. Det märks bland annat på hur partiavdelningar

reagerat på nyheterna om Ebba Buschs fastighetstvist. KD Stockholm har anklagat Socialdemokraterna för att satsa stora belopp på att smutskasta Ebba Busch och KD i sociala medier, bland annat genom nyheter om hustvisten. ”Ryktena säger att Socialdemokraterna har egna trollfabriker som bland annat riktar in sig på att sprida desinformation, lögner och osakliga angrepp motståndarna”, skriver KD Stockholm.

– Skulle det gå till åtal av Ebba Busch kommer hon att bli en belastning för KD och då är det svårare att se hur hon ska kunna fortsätta. En partiledare åtalad i ett brottmål är en mardröm för varje parti på väg in i ett valår. Än mer så när hårda tag mot brott är ett efterfrågat vallöfte.

3 Vad är det egentligen som är så allvarligt med det hon gjort?

– Hon har skrivit på Facebook att det juridiska ombudet för den 81-årige man som är hennes motpart i hustvisten är dömd för ett brott. Domen meddelades för länge sedan. Enligt den svenska rätten kan det vara

förtal att utpeka någon som brottslig om det inte var försvarligt att lämna uppgiften. Det spelar då ingen roll om uppgiften är sann.

– Ebba Busch tillbakavisar alla anklagelser om brott. Oavsett hur detta slutar riskerar hon och KD att partiledarens privata rättsaffärer överskuggar den debatt partiet egentligen vill föra om ett förstatligande av sjukvården efter pandemin och andra reformer.

Ewa Stenberg

ewa.stenberg@dn.se

04 Riksdagspolitiker frågade - universitetsrektor om en kurs var ”seriöst menad”

I ett mejl till Malmö universitet ifrågasatte riksdagspolitikern Kristina Axén Olin (M) en specifik kurs på lärosätet, rapporterar Universitetslärares. Hon beklagar nu att hon uttryckt sig ”klumpigt”.

– Jag kan väl tänka mig att kursen triggade henne på något sätt, säger Kerstin Tham, rektor på universitetet, till DN.

I slutet av februari skickade Kristina Axén Olin, riksdagsledamot och Moderaternas utbildningspolitiska talesperson, ett mejl till Malmö universitets rektor Kerstin Tham och till Anders

Söderholm, generaldirektör på tillsynsmyndigheten Universitetskanslersämbetet, UKÄ.

I mejlet, som skickades från Axén Olins riksdagsadress, undrar politikern hur universitetet ”har tänkt” kring en fristående kurs och om ”detta (kursen och kurslitteraturen) verkligen är seriöst menat”, vilket tidningen Universitetslärares rapporterat.

Den fristående kursen, som är på avancerad nivå och startar till hösten, heter ”Skolmarknaden och dess konsekvenser för skola, samhälle och synen på utbildning”. Malmö universitets rektor Kerstin Tham säger till DN att det inte framgår exakt vad Axén Olin syftar på i det ifrågasättande mejlet.

– Hon problematiserar inte vidare utan man kan bara gissa vad hon menar. Jag kan väl tänka mig att kursen triggade henne på något sätt, säger Kerstin Tham.

Kristina Axén Olins mejl får kritik från flera personer inom utbildningssektorn, däribland Pam Fredman,

tidigare rektor vid Göteborgs universitet och 2014 ordförande i Sveriges universitets- och högskoleförbund. Kritikerna hävdar att Axén Olin försökt att påverka Malmö universitet utifrån sin roll som politiker.

– Jag blir väldigt glad över politiker som vill lära sig mer om den kunskap vi har på våra lärosäten, säger rektorn Kerstin Tham. Men som politiker måste man vara särskilt noggrann och ha förståelse för både sin egen och vår roll i samhället. Malmö universitet jobbar hårt med frågor kring akademisk frihet och integritet och det är vi väldigt måna om.

Kerstin Tham tar upp de risker som finns om politiker skulle försöka påverka enskilda kurser inom den akademiska världen.

– Både i vissa europeiska länder och runtom i världen finns det politiska krafter som på olika sätt försöker styra akademiska verksamheter. Detta är farligt och det är väldigt viktigt att vi fortsätter hålla den typen av styrning borta i Sverige. Vi har våra system för

kvalitetsgranskning. Där ska inte politiken in, säger hon.

Kristina Axén Olin har i efterhand sagt till Universitetsläraren att hon ångrar mejlet, och beklagat att hon uttryckte sig ”klumpigt”. Under onsdagen publicerade hon även en ursäkt på sitt privata konto på Facebook.

”Det uppfattades som att jag ville lägga mig i och att påverka kursutbud och kurslitteratur. Det var verkligen inte min avsikt. Men redan risken för att det kan uppfattas på det sättet räcker. Jag borde aldrig ha skickat mailet och formulerat mig så som jag gjorde”, skriver hon.

DN har sökt Kristina Axén Olin.

Mohamed Yussuf

mohamed.yussuf@dn.se

Statsrådsberedningen och statsministern

3	<u>Inrikes DN-artiklar 23 februari - 4 mars 2021</u>
4	Riksdagen och politiska partier
85	Statsrådsberedningen och statsministern
95	Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.
153	Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet
215	Infratraktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi
291	Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem
521	Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.
704	Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.
758	Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.
772	De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna. - 793

Sverige styrs av regeringen

Regeringen styr med hundratals myndigheter, med 290 självständiga kommuner och 21 självständiga regioner.

Regeringens politik bestäms av socialdemokrater, miljöpartister, centerpartister och liberaler.

Regeringen har en opposition av vänsterpartister, moderater, kristdemokrater och sverigedemokrater, som kan påverka regeringen med hjälp av riksdagens utskott,

Regeringen den 30 oktober 2020 har beskrivits i Sven Wimmell 2 november 2020: <http://wimmell.com/omr36-39zzzzzt.pdf>

Regeringens verksamheter enligt dess hemsida 30 oktober 2020:

Statsrådsberedningen

Arbetsmarknadsdepartementet

Finansdepartementet

Försvarsdepartementet

Infrastrukturdepartementet

Justitiedepartementet

Kulturdepartementet

Miljödepartementet

Näringsdepartementet

Socialdepartementet

Utbildningsdepartementet

Utrikesdepartementet

Länsstyrelserna

Statsministern styr regeringen

Politikområden för politiken 5 februari 2021
Regeringens ministerområden. <http://www.regeringen.se>

*** Partiledaren/statsministern Stefan Löfven.**

*** Allmänt om regeringens politik.**

Statsminister [Stefan Löfven](#)
statsradsberedningen.registrator@regeringskansliet.se

*** Europapolitik.**

Politik för EU

EU-minister Statsrådsberedningen [Hans Dahlgren](#)
sb.registrator@regeringskansliet.se

*** Utrikespolitik.**

Politik för en utrikesminister. 17 dec 2020 + bistånd o d

Utrikesminister [Ann Linde](#)
utrikesdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Handel.**

Politik för en handelsminister.

Utrikeshandelsminister och minister med ansvar för nordiska frågor [Anna Hallberg](#)
utrikesdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Internationellt utvecklingssamarbete. Bistånd. Minister för internationellt utvecklingssamarbete. [Per Olsson Fridh](#)**
utrikesdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Försvar.**

Politik för en försvarsminister.

Försvarsminister [Peter Hultqvist](#)
forsvarsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Miljö och klimat.**

Politik för fysiska och sociala miljöer. Politik för klimat.
Miljö- och klimatminister samt vice statsminister [Per Bolund](#)
m.registrator@regeringskansliet.se Miljödepartementet

*** Politik för juridik och migration.**

Politik för en justitie-och migrationsminister.

Justitie- och migrationsminister [Morgan Johansson](#)
justitiedepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Polisen. Brott. Kriminalvård.**

Politik för en inrikesminister för brott och polis o d

Inrikesminister [Mikael Damberg](#)
justitiedepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Transporter och infrastruktur.**

Politik för en infrastrukturminister.

Infrastrukturminister [Tomas Eneroth](#)
i.registrator@regeringskansliet.se

*** Energi- och digitalisering.**

Politik för energi och digitalisering

Energi- och digitaliseringsminister [Anders Ygeman](#)
i.registrator@regeringskansliet.se

*** Sjuk- och hälsovård o d.**

Politik för en socialminister med hälso- och sjukvård.

Socialminister [Lena Hallengren](#)
socialdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Hushållet. Mat, boende, konsumtion, hushållsekonomi o d**

Politik för en socialförsäkringsminister.

Socialförsäkringsminister [Ardalan Shekarabi](#)
socialdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Utbildning.**

Politik för utbildning i skolor. Ungdomspolitik

Utbildningsminister Anna Ekström

utbildningsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Högre utbildning och forskning.**

Minister för högre utbildning och forskning Matilda Ernkrans

utbildningsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Information, konst, kultur o d. Demokrati. Idrott.**

Politik för en kultursminister. Med demokrati och idrott

Kultur- och demokratiminister samt minister med ansvar för idrottsfrågorna Amanda Lind

kulturdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Jobb.**

Politik för en arbetsmarknadsminister.

Arbetsmarknadsminister Eva Nordmark

arbetsmarknadsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Jämställdhet. Diskriminering. Segregation**

Politik för jämställdhet, diskriminering och segregation

Jämställdhetsminister samt minister med ansvar för arbetet mot diskriminering och segregation Märta Stenevi

arbetsmarknadsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Näringar.**

Politik för en näringsminister.

Näringsminister Ibrahim Baylan

naringsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Landsbygdspolitik.**

Politik för en landsbygdsminister.

Landsbygdsminister Jennie Nilsson

naringsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Politik för statens finanser och statens stöd till regioner och kommuner o d.**

Politik för finans- finansmarknads- och civilministrar.

Finansminister Magdalena Andersson

finansdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

Finansmarknads- och bostadsminister, biträdande finansminister

Åsa Lindhagen

finansdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

Civilminister Lena Micko

finansdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Andra aktörer**

Partisekreterare (S) Lena Rådström Baastad

Socialdemokraterna Partiet info@socialdemokraterna.se

Gruppledare för S i riksdagen. annelie.karlsson@riksdagen.se

Karl-Petter Thorwaldsson. F d ordförande i LO

karl-petter.thorwaldsson@lo.se

Ny ordförande [Susanna Gideonsson@lo.se](mailto:Susanna.Gideonsson@lo.se)

Vänsterpartiledare Nooshi Dadgostar

nooshi.dadgostar@riksdagen.se

F d Sjöstedt Jonas <jonas.sjostedt@riksdagen.se>

Ulla Andersson, vänsterpartiet. <ulla.andersson@riksdagen.se>

Ordf. Annie Lööf. Centerpartiet.se, info@centerpartiet.se

Ordf. Nyamko Sabuni. Liberalerna.se, info@Liberalerna.se

Med på listan finns inte moderater, krisdemokr. Sverigedemokrater som inte hyllar demokratin, motarbetar regeringen och vill störta den

Statsrådsberedningen

Statsrådsberedningen har ansvar för att leda och samordna arbetet i Regeringskansliet.

[Om Statsrådsberedningen](#)

Relaterad navigering

- [Rättsliga dokument](#)
- [Myndigheter med flera](#)
- [Organisation](#)
- [Kontakt](#)

[Ansvariga statsråd](#)

Ansvariga statsråd

[**Stefan Löfven**](#)

Statsminister

[**Hans Dahlgren**](#)

EU-minister

[Genvägar](#)

Genvägar

- [Globala målen och Agenda 2030](#)
- [Innovationsrådet](#)
-

Aktuellt från Statsrådsberedningen

Under regeringen lyder Myndigheter

Här från Sven Winnell 1 maj 2019:

**Människornas verksamheter och grunderna för planering av
framtiden för världen och Sverige.**

<http://winnell.com/omr40zp.pdf>

Genom att klicka får man veta vad de gör. De sysslar med
gemensamma problem och privata problem.

Myndigheterna ändras. För att få det senaste, aktuella, använd
adresserna till regeringen.

Statsrådsberedningen

<https://www.regeringen.se/sveriges-regering/statsradsberedningen/>

Myndigheter

- **[Svenska institutet för europapolitiska studier \(Sieps\)](#)**
18 december 2014 från [Statsrådsberedningen](#)
- **[Harpsundsnämnden](#)**
18 december 2014 från [Statsrådsberedningen](#)

Stefan Löfven

Statsminister

Statsrådsberedningen

”Vårt land ska vara en ledande och inspirerande kraft i världen. Där vi sluter klyftor och förverkligar de löften om frihet vi ställt ut till våra barn. Där vi investerar gemensamt i människor och miljö, i kunskap och konkurrenskraft, i trygghet i nuet och hopp inför framtiden.”

SW 10 Samlade kunskaper och övergripande värderingar

SW 11/19 Individernas inre verkligheter.

SW 2 Religiösa verksamheter o d.

SW 3 Politikvetenskaper och politiska verksamheter.

SW 31 Statistik och demografi.

SW 32 Statsvetenskap.

SW 33 Nationalekonomi, internationell ekonomi.

SW 34 Lagar o förordningar, traktat, juridik.

SW 35 De demokratiskt valda församlingarnas verksamheter.

SW . 351 Sveriges riksdag (och motsvarande utomlands)

SW . 352 Kommun- och landstingsfullmäktige (och mots.)

SW . 353 Sveriges regering (och motsvarande utomlands)

SW . 354 Mellanfolkliga centrala organ (FN, EU o d).

SW 36/39 Politiska krav och politiska planeringar:

SW 4 Sambandsforskningsverksamheter.

SW 5 Naturforsknings- och matematikverksamheter.

SW 6 Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.

SW 7 Formgivning av fysiska och sociala miljöer.

SW 8 Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.

SW 9 Saklitterära verks.Allmän geografi o historia. Biografi.

Hans Dahlgren

EU-minister

[Statsrådsberedningen](#)

"Sverige ska ha en aktiv roll i den Europeiska unionen. I en tid då vi har många gemensamma utmaningar och när ett land till och med väljer att lämna EU, så vill vi se mer gränsöverskridande samarbete. För fler och bättre jobb, för en ambitiös klimatpolitik och för trygghet och säkerhet för alla som bor här.

[SW 3 Politikvetenskaper och politiska verksamheter.](#)

[SW 9 Saklitterära verks.Allmän geografi o historia. Biografi.](#)

25 februari 2021

Ewa Stenberg: Nu har Stefan Löfven fått en opposition på riktigt

Regeringen var sen att införa skyddsåtgärder inför både den första och den andra pandemivågen. Nu försöker regeringen strama åt tyglarna för att slippa en tredje våg. Denna gång finns det en politisk opposition som ligger på – och den är långtifrån nöjd med vad den ser.

För ett år sedan förändrades den svenska politiken i ett slag. Coronakrisen var över oss. Alla partiledare slöt upp bakom regeringens strategi som gav Folkhälsomyndigheten ledartröjan.

När samhällsspridningen av covid-19 var ett faktum förra våren upphörde smittspårningen helt, men inget parti ifrågasatte det.

Inget parti pekade heller ut någon alternativ strategi eller krävde att Sverige skulle göra som Norge, som den 27 mars 2020 införde en coronalag och stängde ner. Kritiken kom långt senare, när smittan lagt sig. Så när smittspridningen sköt i höjden igen i slutet av oktober och den andra vågen var här presenterade regeringen lättnader av restriktionerna. Oppositionen kom varken med kritik eller några motkrav.

Regeringen införde betydligt hårdare restriktioner i höstas än de gjort i våras. Men de kom relativt sent. Nu står vi inför det som kan vara den tredje vågen. En ny virusvariant som kan vara mer ännu smittsam hotar att ta över.

När första och andra vågen bröt ut fanns i praktiken ingen opposition mot krishanteringen. Nu finns det en alternativ strategi från Moderaterna. Partiet vill att

regeringen tar över taktpinnen från Folkhälsomyndigheten och tillämpar en försiktighetsprincip.

Moderaterna vill bland annat införa ett krav på munskydd i lagen, med böter för den som inte lyder. Partiet vill också se betydligt fler snabbtester och en smittspårningsapp.

Regeringen höll på onsdagseftermiddagen pressträff om nya restriktioner för att minska smittspridningen. Alla krogar och kaféer måste bland annat stänga senast klockan 20.30 och att ännu färre kunder ska tillåtas att handla i affärer och varuhus.

Centerledaren Annie Lööf avfärdade snabbt åtgärderna som otillräckliga. Hon krävde en nedstängning innan den tredje vågen blir en tsunami. ”Vi bedömer tyvärr att det redan nu är nödvändigt att helt stänga ned verksamhet där smittan sprids. Det kan exempelvis handla om butiker, gallerior och varuhus”, skrev hon på Facebook.

Hon och Moderaternas Ulf Kristersson är inte de enda partiledarna som krävt hårdare tag. Regeringens 300 pandemilag träder snart i kraft. Då har regeringen nya maktmedel, och socialminister Lena Hallengren (S) har deklarerat att regeringen inte kommer att tveka att stänga ner om så krävs. Denna gång kan hon få en riksdagsmajoritet som säger att det krävs.

Symboliskt nog inleddes onsdagen med en utrikespolitisk debatt i riksdagen – där alla bar munskydd när de inte talade.

Ewa Stenberg ewa.stenberg@dn.se

Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikes- departementet, för- svarsdepartementet och miljödepartementet.

3	<u>Inrikes DN-artiklar 23 februari - 4 mars 2021</u>
4	Riksdagen och politiska partier
85	Statsrådsberedningen och statsministern
95	Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.
153	Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet
215	Infrastruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi
291	Hälsa- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem
521	Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.
704	Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.
758	Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.
772	De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna. - 793

Utrikesdepartementet

UD ansvarar för Sveriges förbindelser med andra länder och internationella organisationer och för bistånds- och internationell handelspolitik. UD utgör tillsammans med cirka 100 utlandsmyndigheter utrikesförvaltningen.

[Områden](#)

Områden

- [Demokrati och mänskliga rättigheter](#)
- [Handelspolitik och främjande](#)
- [Internationellt utvecklingssamarbete](#)
- [Utrikes- och säkerhetspolitik](#)

[Om Utrikesdepartementet](#)

Relaterad navigering

- [Utrikesdepartementets delar i statens budget](#)
- [Rättsliga dokument](#)
- [Utredningar och kommittéer](#)
- [Myndigheter med flera](#)
- [Remisser](#)
- [Organisation](#)
- [Kontakt](#)

- [UD:s reseinformation](#)

[Ansvariga statsråd](#)

Ansvariga statsråd

[Ann Linde](#)

Utrikesminister

[Anna Hallberg](#)

Utrikeshandelsminister och minister med ansvar för nordiska frågor

[Per Olsson Fridh](#). Minister för internationellt utvecklingssamarbete

[Genvägar](#)

Genvägar

[Sveriges ordförandeskap i OSSE](#)

- [Sveriges diplomatiska förbindelser](#)
- [Swedish Foreign Policy Stories](#)
- [Sweden Abroad](#)
- [UD: presstjänst](#)
- [UD:s internationella presscenter](#)
- [UD Legaliseringar](#)
- [Misstanke om brott eller oegentligheter](#)
- [Klagomål mot utrikesförvaltningen](#)
- [UD:s rapporter om mänskliga rättigheter](#)
- [Informationsmaterial: Utrikesdepartementet – en kort presentation](#)

Aktuellt från Utrikesdepartementet

Utrikesdepartementet 6 februari 2021

<https://www.regeringen.se/sveriges-regering/utrikesdepartementet/>

Myndigheter

- **Business Sweden**
02 september 2015 från [Utrikesdepartementet](#)
- **Sweden House**
10 augusti 2015 från [Utrikesdepartementet](#)
- **Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll, SWEDAC**
26 maj 2015 från [Utrikesdepartementet](#)
- **Nordiska Afrikainstitutet**
09 februari 2015 från [Utrikesdepartementet](#)
- **Svenska institutet, SI**
06 februari 2015 från [Utrikesdepartementet](#)
- **Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete, Sida**
06 februari 2015 från [Utrikesdepartementet](#)
- **Kommerskollegium**
06 februari 2015 från [Utrikesdepartementet](#)
- [Inspektionen för strategiska produkter, ISP](#)
[Utrikesdepartementet](#)
- **Exportkreditnämnden (EKN)**
06 februari 2015 från [Utrikesdepartementet](#)
- **Folke Bernadotteakademin**
06 februari 2015 från [Utrikesdepartementet](#)

Ann Linde

Utrikesminister

[Utrikesdepartementet](#)

”När allt fler demokratier utmanas världen över måste Sverige fortsatt vara en stark och respekterad röst för fred, frihet och mänskliga rättigheter. Vår utrikespolitik ska bidra till att i samarbete med andra stärka tryggheten och säkerheten, i vårt närområde och globalt. Det är så vi värnar grundläggande demokratiska rättigheter och gemensam säkerhet världen över.”

Ann Lindes områden

- [Demokrati och mänskliga rättigheter](#)
- [Folkrätt](#)
- [Utrikes- och säkerhetspolitik](#)

[SW 35 De demokratiskt valda församlingarnas verksamheter.](#)

[SW . 351 Sveriges riksdag \(och motsvarande utomlands\)](#)

[SW . 352 Kommun- och landstingsfullmäktige \(och mots.\)](#)

[SW . 353 Sveriges regering \(och motsvarande utomlands\)](#)

[SW . 354 Mellanfolkliga centrala organ \(FN, EU o d\).](#)

[SW 34 Lagar o förordningar, traktat, juridik.](#)

[SW 91 Allmän geografi, reseskildringar. 913/919 mots. 93/99.](#)

[SW 93 Allmänt om allm. historia. Världs- och forntidshistoria.](#)

Anna Hallberg

Utrikeshandelsminister och minister med ansvar för nordiska frågor

[Utrikesdepartementet](#)

"När exporten ökar och jobben blir fler kan hela Sverige växa och utvecklas. Därför står vi upp för frihandeln och möjliggör för fler svenska företag att ta sig ut i världen. Genom utrikeshandeln kan vi främja hållbara lösningar och svenska värderingar."

Anna Hallbergs områden

- [Handelspolitik och främjande](#)
- [Nordiska frågor](#)

[SW . 653 Handelsverksamheter.](#)

[SW 91 Allmän geografi, reseskildringar. 913/919 mots. 93/99.](#)

[SW 93/99 Historieskrivande verksamheter, allmän historia.](#)

Per Olsson Fridh

Minister för internationellt
utvecklingssamarbete

[Utrikesdepartementet](#)

"Världen står inför stora utmaningar. Vi ser en försvagad demokrati globalt sett, samtidigt som klimatförändringarna blir alltmer akuta och fattigdomen tycks bita sig fast i delar av Afrika. Sveriges bistånd ska stärka demokratin och bidra till att utveckla en mer hållbar och fredlig värld."
(Peter Erikssons förklaring)

Relaterad navigering

- [Presskontakter](#)
- [Pressbilder](#)
- [E-post till registrator](#)
- [Kontakt](#)

[SW 3 Politikvetenskaper och politiska verksamheter.](#)

[SW . 354 Mellanfolkliga centrala organ \(FN, EU o d\).](#)

[SW 36/39 Politiska krav och politiska planeringar:](#)

[SW 91 Allmän geografi, reseskildringar. 913/919 mots. 93/99.](#)

[SW 93/99 Historieskrivande verksamheter, allmän historia.](#)

Försvars- departementet

Försvarsdepartementet ansvarar för Sveriges militära försvar och dess stödmyndigheter. Departementet planerar på strategisk nivå internationella insatser och säkerhetsfrämjande verksamhet och ger uppdrag till myndigheterna att genomföra samt följa upp dessa insatser.

[Områden](#)

Områden

- [Försvar](#)
- [Militärt försvar](#)

[Om Försvarsdepartementet](#)

Relaterad navigering

- [Försvarsdepartementets delar i statens budget](#)
- [Rättsliga dokument](#)
- [Utredningar och kommittéer](#)

- [Myndigheter med flera](#)
- [Remisser](#)
- [Organisation](#)
- [Kontakt](#)
- [Genomförandet av försvarsbeslutet - regeringens åtgärder på försvarsområdet](#)

[Ansvarigt statsråd](#)

Ansvarigt statsråd

[Peter Hultqvist](#)
Försvarsminister

Aktuellt från Försvarsdepartementet

Försvarsdepartementet

<https://www.regeringen.se/sveriges-regering/forsvarsdepartementet/>

Myndigheter

- **Myndigheten för digital förvaltning**
07 september 2018 från [Finansdepartementet](#)
- **Totalförsvarets rekryteringsmyndighet**
05 februari 2015 från [Försvarsdepartementet](#)
- **Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI)**
05 februari 2015 från [Försvarsdepartementet](#)
- **Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten (Siun)**
05 februari 2015 från [Försvarsdepartementet](#)
- **Försvarsunderrättelsedomstolen**
05 februari 2015 från [Försvarsdepartementet](#)
- **Försvarsmakten**
05 februari 2015 från [Försvarsdepartementet](#)
- **Försvarets radioanstalt (FRA)**
05 februari 2015 från [Försvarsdepartementet](#)
- **Försvarets materielverk (FMV)**
05 februari 2015 från [Försvarsdepartementet](#)

Peter Hultqvist

Försvarsminister

[Försvarsdepartementet](#)

"Försvarspolitiken måste ha sin utgångspunkt i ansvaret för Sverige. Det handlar om att hävda vår suveränitet, vår demokratiska samhällsordning och rätten att själva bestämma över vår framtid."

Peter Hultqvists områden

- [Försvar](#)
- [Militärt försvar](#)

[SW . 6525-6529 Militära verksamheter.](#)

Miljödepartementet

Miljödepartementet arbetar med frågor som rör minskade klimatutsläpp, en giftfri vardag och att stärka den biologiska mångfalden på land och i vatten. Departementet ansvarar också för frågor som rör kretslopp och avfall, strålsäkerhet, skydd och skötsel av värdefull natur, friluftsliv samt internationellt miljösamarbete. De 16 miljökvalitetsmålen är grunden för regeringens miljöpolitik och miljömålssystemet är den centrala, gemensamma plattformen för aktörer i det svenska miljöarbetet.

[Områden](#)

Områden

- [Miljö och klimat](#)

[Om Miljödepartementet](#)

Relaterad navigering

- [Miljödepartementets delar i statens budget](#)

- [Rättsliga dokument](#)
- [Utredningar och kommittéer](#)
- [Myndigheter med flera](#)
- [Remisser](#)
- [Kontakt](#)

[Ansvarigt statsråd](#)

Ansvarigt statsråd

[Per Bolund](#)

Miljö- och klimatminister samt vice statsminister

[Genvägar](#)

Genvägar

- [Aktuella regeländringar](#)

Aktuellt från Miljödepartementet

Miljödepartementet 6 februari 2021

<https://www.regeringen.se/sveriges-regering/miljodepartementet/>

Myndigheter

- **Stiftelsen Institutet för vatten- och luftvårdsforskning, SIVL**
28 april 2015 från [Miljö- och energidepartementet](#)
- **Stiftelsen för miljöstrategisk forskning, Mistra**
28 april 2015 från [Miljö- och energidepartementet](#)
- **Stiftelsen för Internationella institutet för industriell miljöekonomi vid Lunds universitet**
28 april 2015 från [Miljö- och energidepartementet](#)
- **De lokala säkerhetsnämnderna vid kärntekniska anläggningar**
28 april 2015 från [Miljö- och energidepartementet](#)
- **Svenska Miljöinstitutet AB, IVL**
28 april 2015 från [Miljö- och energidepartementet](#)
- **Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, SMHI**
02 februari 2015 från [Miljö- och energidepartementet](#)
- **Kemikalieinspektionen, KemI**
27 januari 2015 från [Miljö- och energidepartementet](#)
- **Statens geotekniska institut (SGI)**
26 januari 2015 från [Miljö- och energidepartementet](#)
- **Strålsäkerhetsmyndigheten**
26 januari 2015 från [Miljö- och energidepartementet](#)
- **Naturvårdsverket**
26 januari 2015 från [Miljö- och energidepartementet](#)
- **Kärnavfallsfonden**
26 januari 2015 från [Miljö- och energidepartementet](#)
- **Havs- och vattenmyndigheten, HaV**
26 januari 2015 från [Miljö- och energidepartementet](#)
- **Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande, Formas**
26 januari 2015 från [Miljö- och energidepartementet](#)

Per Bolund

Miljö- och klimatminister samt vice statsminister

[Miljödepartementet](#)

Per Bolunds områden

[Miljö och klimat](#)

- [Presskontakter](#)
- [Pressbilder](#)
- [E-post till registrator](#)
- [Kontakt](#)

Genvägar

- [Per Bolund på Twitter](#)
- [Per Bolund på Instagram](#)

Aktuellt från Per Bolund

23 Svensk tvåbarnspappa åtalas för spioneri – misstänks ha rekryterats av rysk underrättelsetjänst

En svensk tvåbarnspappa från Göteborg åtalades på måndagen misstänkt för att ha spionerat på både Volvo och Scania. Enligt åklagaren har den 47-årige mannen sålt hemliga uppgifter om fordonstillverkning till en rysk underrättelseofficer som arbetat under täckmantel som diplomat på ryska ambassaden i Stockholm.

Det var den 26 februari 2019 som Säkerhetspolisen slog till på restaurang och nattklubb Kristall på Kungsgatan i Stockholm. Mannen var då mitt i ett

möte med underrättelseofficeren Jevgenij Umerenko från den ryska utrikesunderrättelsetjänsten SVR.

Efter två års utredning åtalas nu mannen, en 47-årig tvåbarnspappa från Göteborg, för spioneri vid Göteborgs tingsrätt. Enligt åklagare Mats Ljungkvist vid Riksenheten för säkerhetsmål ska mannen ha spionerat åt Ryssland och lämnat ut hemliga uppgifter om både Volvo och Scania.

– Jag har åtalat honom för spioneri för Rysslands räkning, han har mot betalning lämnat över uppgifter som tillhör Volvo och Scania, säger Mats Ljungkvist.

Enligt åtalet handlar det om uppgifter kring tillverkning av fordon, bland annat källkoder från Volvo. I bevisningen mot den misstänkte finns bland annat en papperslapp från den ryske underrättelseofficeren med instruktioner om hur han ska kopiera uppgifter utan att lämna spår efter sig.

Säkerhetspolisen har under en husrannsakan hittat bildfiler med avfotograferade dokument från Scania i

Södertälje. Även minneskort med källkod från Volvo har hittats. Båda är bolag som han arbetat åt.

Enligt åklagaren rekryterades mannen till den ryska utrikesunderrättelsetjänsten SVR sommaren 2017. Motivet ska ha varit pengar: ”Före och vid tiden som denne värvades för att gå främmande makt tillhanda, hade han dålig ekonomi och behövde tillskott av pengar och hade därmed motiv att gå främmande makt tillhanda mot ersättning”, skriver åklagaren i stämningsansökan.

När den misstänkte greps på restaurangen hade han 27 800 kronor på sig i kontanter. Pengar som han enligt åtalet fått från Jevgenij Umerenko. Enligt åklagaren var det bara en av ett större antal betalningar som han mottagit för hemliga uppgifter.

Enligt den åtalade mannens advokat Taavi Tuula förnekar han brott. I förhör säger han sig inte känna igen filerna som han misstänks ha sålt.

”...jag har ingen aning om vad det är för något.

Återigen, när man arbetar på en sådan arbetsplats, då håller man på och försöker lösa problem hela tiden på olika sätt då och ibland så vet man inte vad man gör. Det kan hända att man klickar av misstag bara på någonting, jag känner inte igen filen”, säger han i ett av förhören.

Mannen satt häktad i drygt en månad efter gripandet, men släpptes när bevisningen mot honom säkrats. Mannen drev vid tidpunkten ett eget företag som teknisk konsult och han har tidigare även varit verksam som forskare.

Bolaget sysslade bland annat med avancerade datorberäkningar och simuleringar och bland kunderna fanns bland annat bolag i fordonsindustrin. Bolaget har nu gått i konkurs och mannen fick tidigare i år böter för bokföringsbrott.

Jevgenij Umerenko släpptes kort efter gripandet på restaurangen då han legitimerade sig som diplomat.

Han var då en av ryska ambassadens högsta tjänstemän med titeln ambassadråd.

Enligt DN:s källor är han underrättelseofficer i den ryska utrikesunderrättelsetjänsten, SVR, och bedöms av Säpo vara chef för SVR:s avdelning för spionage kring forskning och teknik – den så kallade X-linjen. Han har tidigare tjänstgjort i Tyskland, Turkiet och Schweiz och kom till Sverige 2016.

Några veckor efter gripandet lämnade Jevgenij Umerenko Sverige efter påtryckningar från utrikesdepartementet.

Daniel Stenling, chef inom kontraspionage vid Säkerhetspolisen, säger i en intervju med DN att samtliga ryska säkerhets- och underrättelsetjänster är verksamma i Sverige. Och de är aktiva och har stora resurser.

– Ryssland har ett väldigt brett intresse – det spänner från klassiska frågor kring totalförsvaret till Sveriges

ekonomi och vår kunskap och spetskompetens inom teknik, säger Daniel Stenling.

Enligt Daniel Stenling kartlägger den ryska underrättelsetjänsten noggrant vilka individer som kan ha tillgång till information och vem som kan gå att rekrytera.

– De kan lägga ner stora mängder tid och resurser på att hitta de här individerna och hitta eventuella svagheter eller motivationen till att börja jobba för dem. Det kan ju vara att man har ekonomiska bekymmer, vill komma över pengar eller att man faktiskt anser sig vara helt okej med att jobba för ett annat land.

Stenling säger att Säkerhetspolisen gör vad den kan för att motverka rysk underrättelseverksamhet som bedöms vara ett allvarligt hot mot Sverige.

– Vi har en bred ansats i att försöka förhindra och försvåra deras arbete. Det är otroligt svårt att komma åt all verksamhet eftersom de är så resursstarka och de

har stora förmågor att rikta in sig på det de vill komma över i Sverige, säger han.

– Det gäller att förstå att detta pågår, det pågår här och nu och det är allvarligt och det skadar Sveriges säkerhet.

Mattias Carlsson

mattias.carlsson@dn.se

23 Amerikanskt bombflyg övade i Sverige

Tre stora amerikanska bombflygplan av typen B-1 B Lancer övade på måndagen bombfällning i svenskt luftrum ihop med Försvarmakten. Det är det senaste exemplet på Sveriges allt tätare militära samarbete med USA.

De amerikanska planen var inbjudna av det svenska flygvapnet för att samöva under svensk ledning. USA-planen är tillfälligtvis baserade på basen Ørland utanför Trondheim. Det är första gången en sådan basering sker på norsk mark, vilket Ryssland kritiserat.

Under övningen i svenskt luftrum deltog åtta svenska Gripen-plan och tre B 1 B-plan. Gripen-planen eskorterade och skyddade bombplanen. Markpersonal från flera svenska arméregementen ledde därefter in bombplanen mot sina mål. USA-planen lämnade därpå

understöd i form av simulerade attacker mot målen som låg i mellersta Sverige.

– Vår uppgift är ju att leverera ett starkt luftförsvaret, där vi kan kontrollera eget luftrum. Det innebär att vi även kan kontrollera och genomföra insatser eller operationer tillsammans med andra länder, säger flygvapenchefen Carl-Johan Edström.

En liknande övning, då med två Lancerplan, genomfördes i maj förra året för att samöva ihop med amerikanerna.

– Vi börjar få bra rutiner. Det innebär att vi känner trygghet om vi skulle behöva genomföra den här typen av uppdrag tillsammans med andra även i kris, eller i värsta fall i krig, säger Carl-Johan Edström.

– När vi, som i det här fallet, eskorterar in i svenskt luftrum skapar vi förutsättningar för att tillsammans med armén bekämpa markmål, eller om så skulle behövas, hjälpa marinen med att bekämpa sjömål.

Mikael Holmström

mikael.holmstrom@dn.se

24 Centern kräver partisamtal om Nato

I dag, onsdag, hålls riksdagens stora årliga utrikespolitiska debatt.

Nu kräver Centerpartiet att regeringen bjuder in till partisamtal om säkerhetspolitiken.

Orsaken är riksdagsbeslutet i december att Sverige ska uttala en så kallad Nato-option.

– Regeringen bör snarast kalla till samtal med partierna. Och den ska tydligt kvittera att man har hört riksdagens majoritet, säger Kerstin Lundgren som är Centerns utrikespolitiska talesperson.

Det nya som inträffat i säkerhetspolitiken är att regeringen i december förlorade en omröstning i riksdagen om säkerhetspolitiken. En majoritet med fem partier – M, C, KD, L och SD – röstade då för att Sverige ska anta en Nato-option.

Optionen innebär att Sverige ska hålla öppet för att vid ett hotande läge kunna ansöka om att gå in i Nato. Finland har deklarerat detta sedan 1995.

Både Sverige och Finland står utanför Nato, men har ett nära samarbete med alliansen. Dessutom har Finland och Sverige numera ett militärt samarbete som kan aktiveras vid kriser och krig.

Riksdagsbeslutet fick utrikesminister Ann Linde (S) att reagera kraftigt. Hon sade vid Folk och Försvars rikskonferens i januari att beslutet var ett försök att ”ändra den säkerhetspolitiska linjen som riskerar att skapa spekulationer om ytterligare förändringar. Det ligger inte i Sveriges intresse”.

På onsdagen läser Ann Linde upp regeringens årliga utrikesdeklaration för riksdagen. Att döma av regeringens reaktioner hittills så kommer Nato-optionen inte att nämnas.

– Vi bjöd regeringen på en möjlighet att skapa en förstärkt handlingsfrihet genom att öppna dörren med

en Nato-option. Men jag beklagar att regeringen så här långt inte verkar ha lyssnat eller tagit till sig, säger Kerstin Lundgren.

– I stället trampar man vatten och skapar otydlighet om vad den svenska säkerhetspolitiska linjen är. Nato-optionen är ett tydligt ställningstagande av riksdagen och den måste naturligtvis vara med i en svensk deklaration, säger Kerstin Lundgren.

Centerpartiet kräver att regeringen kallar alla partier till överläggningar för att forma en tydlig säkerhetspolitisk linje som också har brett stöd i riksdagen.

– Det innebär inte att vi kräver att Socialdemokraterna ska göra något som strider mot deras syn att vi inte ska gå med i Nato. Men de ska inte stänga dörren, utan öppna dörren på samma sätt som Finland har gjort.

Men regeringen säger att det är den som utformar säkerhetspolitiken?

– Ja, regeringen utformar säkerhetspolitiken. Men om regeringen har en riksdagsmajoritet som har en annan uppfattning så blir regeringens säkerhetspolitik en osäkerhetspolitik. Därför alla kan ju se av att regeringen saknar stöd i Sveriges riksdag för sin hållning, svarar Kerstin Lundgren.

Regeringens kritik av riksdagsbeslutet har gått ut på att Sverige hittills fattat säkerhetspolitiska beslut i samråd mellan partierna. Kerstin Lundgren instämmer i att så skedde när säkerhetspolitiken justerades under utrikesministrarna Anna Lindh (S) och Carl Bildt (M). Men hon invänder att regeringen Löfven flera gånger på egen hand, och utan samråd, lyft fram formuleringar där värdet av militär alliansfrihet åter betonas.

– Det är regeringen som avviker från historien när man att inte bjuder in till samtal och försöker hitta en lösning, säger Kerstin Lundgren.

Därför vill hon också ha en nyordning där varje ny regering lämnar en säkerhetspolitisk redogörelse, på samma sätt som man gör i Finland.

– Det skulle bli en samlad, mer synlig och tydlig redogörelse för säkerhetspolitiken som också är brett förankrad i riksdagen. Det skulle stärka politiken, vilket det finska exemplet visar, säger Kerstin Lundgren.

Mikael Holmström

mikael.holmstrom@dn.se

Fakta. Finlands och riksdagens Nato-option

”Till grunderna för Finlands utrikes-, säkerhets- och försvarspolitik hör att upprätthålla en nationell rörelsefrihet samt valmöjligheter. Detta inbegriper en möjlighet att alliera sig militärt och ansöka om medlemskap i Nato.”

Ur Statsrådets utrikes- och säkerhetspolitiska redogörelse, den 29 oktober 2020.

”Utskottet anser att Sverige, i likhet med Finland, bör uttala en tydlig Nato-option i sin säkerhetspolitiska linje. Denna option innebär att Sverige upprätthåller möjligheten att söka medlemskap i Nato och noggrant ger akt på förändringar i den internationella säkerhetspolitiska miljön.”

Riksdagens protokoll den 14 december 2020

24 Klimatet vinnare när grönt bolag utmanar ståljättarna

Nya jobb i norr. Sverige får ett nytt stålverk där fossilfritt stål ska tillverkas i Norra Svartbyn utanför Boden i Norrbotten. Enligt initiativtagarna skapas 1 500 jobb och produktionen startar redan 2024.

Det pågår en global kapplöpning om att först ta fram fossilfritt stål – och Sverige ser ut att ta tätpositionen. Men den största vinnaren är klimatet.

Om stålindustrin var ett land, skulle det vara världens tredje största utsläppsland – på delad plats med Indien. Branschen står för runt 7 procent av de globala utsläppen, mer än flyget. I Sverige kommer 10 procent av utsläppen från stålproducenternas skorstenar.

Länge har stålindustrins utsläpp setts som en av de svåraste nötterna att knäcka i klimatomställningen. Utan kol, inget stål, har det hetat.

Men nu kan kolstålets era vara på väg mot sitt slut – och det går snabbt. Det pågår en global kapplöpning om att ersätta den gamla tekniken med vad som spås bli framtidens stålteknik, där vätgas ersätter kolet. Restprodukten blir, i stället för koldioxid, vatten.

Nu får kapplöpningen en ny aktör, H2GS som det nya stålbolaget kallar sig, med en extremt ambitiös tidsplan. Redan 2024 ska fabriken vara i gång. 2030 ska fem miljoner ton om året tillverkas.

Satsningen lär få konkurrenterna på Hybrit – en annan storsatsning på vätgasstål som drivs av Vattenfall, SSAB och LKAB – att bli hyfsat stressade. Och länder som Tyskland, Australien och Kina, som också har gett sig in i kampen om det fossilfria stålet. I Tyskland avslutade giganten Thyssen-Krupp för två veckor sedan en första testfas för vätgasstål. I Australien vill ordföranden i Fortescue Metals, som i dagsläget

exporterar järnmalm till Kina som gör kolstål av malmen, att landet i stället ska satsa på att självt göra vätgasstål. Och i Kina gick jätten HBIS, ett av världens fem största stålbolag, för drygt ett år sedan ut med planerna på en egen fabrik för fossilfritt stål.

För att tala klarspråk – det som sker nu är historiskt. Det är som en stålindustrins rymdkapplöpning. Potentialen är enorm.

Samtidigt återstår stora problem att lösa. Ett är priset – vätgasstål är betydligt dyrare än kolstål. Men med stigande priser på utsläpp, bland annat genom EU:s utsläppshandel, räknar stålproducenterna med att ekvationen kommer att gå ihop.

En svårare fråga är att nästan all vätgas som finns på marknaden nu kommer från fossilgas. Att få till en kraftigt ökad produktion av ”grön vätgas” – alltså vätgas som produceras från vatten med hjälp av förnybar el som vindkraft – är avgörande.

Dessutom gäller det att det nya stålet verkligen ersätter det gamla och inte bara adderas till en växande produktion av stål. Och allt detta behöver, ur klimatperspektiv, gå rasande snabbt för att världen inte ska misslyckas med att begränsa uppvärmningen till 1,5 grader.

Men om fallgroparna undviks, och om allt kolstål ersätts med vätgasstål, kan detta bli en game-changer i den globala omställningen.

Peter Alestig

peter.alestig@dn.se

Henrik Henriksson ska leda det nya gröna stålbolaget.

Foto: Barzan Dello

Bakgrund. Grönt stålbolag anställer hundratal i norr

Det nya svenska stålbolaget, H2 Green Steel (H2GS), räknar med att börja producera fossilfritt stål 2024 och skapa 1 500 direkta arbetstillfällen i Norrbotten. Bolaget kommer att ledas av Henrik Henriksson, i dag vd för fordonstillverkaren Scania.

Basen för H2GS blir Boden–Luleå, en region som ”erbjuder unika förutsättningar för fossilfri stålproduktion”, enligt ett pressmeddelande från investmentbolaget Vargas som grundat det nya stålbolaget.

Senast 2030 ska H2GS ha en produktionskapacitet på fem miljoner ton stål per år.

”Finansieringsbehovet i den första fasen uppgår till cirka 25 miljarder kronor och kommer att finansieras genom en kombination av eget kapital och grön projektfinansiering”, skriver Vargas.

Vargas är sedan tidigare storägare i batteritillverkaren Northvolt. TT

25 Nu är det strid om säkerhetspolitiken

Utrikesminister Ann Linde (S) inledde regeringens utrikesdeklaration med att tala om ”vår tydliga säkerhetspolitiska linje”.

Sedan ägnades debatten åt att gräla om vad den består i.

KOMMENTAR

”Sveriges säkerhetspolitiska linje ligger fast. Vår militära alliansfrihet tjänar oss väl.”, inledde Ann Linde i sin utrikesdeklaration till de fyra borgerliga partiernas och SD:s stora besvikelse.

Det är samma formulering som förra året. Men riksdagen har för ett par månader sedan i praktiken tagit avstånd från Lindes beskrivning.

Under många år fanns det en bred enighet i riksdagen om säkerhetspolitiken. Partierna ville visa omvärlden

att Sverige står enat i frågor om krig och fred och inte skiftar sin säkerhetspolitik vid varje regeringsskifte. Men de senaste åren, i takt med att omvärlden blivit allt osäkrare, har enigheten ersatts av politisk strid.

Det nya försvarsbeslutet finns det dock ett brett stöd för. Den skapades inom ramen för regeringens samrådsorgan Försvarsberedningen, där alla riksdagspartier ingått.

Men regeringens formuleringar om en alliansfrihet som tjänar oss väl finns inte alls i försvarsbeslutet, som klubbades före jul. Där nämns alliansfriheten bara en gång, och då handlar det om Finland.

”Ni slirar omkring! Vilken linje är det som ligger fast?”, frågade Moderaternas utrikespolitiska talesperson Hans Wallmark under debatten.

Ann Linde avfärdade hans beskrivning.

”Det har varit en del retoriska förändringar men det har inte varit någon förändring i sak”, kontrade hon.

Men riksdagsmajoriteten har gjort en förändring i strid med regeringens vilja. I december beslutade fem partier, M, C, KD, L och SD att Sverige, i likhet med Finland, bör uttala en tydlig Natooption i sin säkerhetspolitiska linje.

Det är en till intet förpliktigande markering om att Sverige förbehåller sig rätten att söka medlemskap i Nato i ifall omvärldsläget förändras. En rätt som Sverige förbehållit sig länge, enligt tidigare utrikesministern Carl Bildt (M).

Men Nato-optionen är ändå viktig som signal till omvärlden.

I första hand är det regeringen som har ansvaret för utrikespolitiken. Riksdagens uttalande irriterade alltså utrikesministern rejält. Det gjordes utan samråd med regeringen.

Ann Linde menar att riksdagsbeslutet har skapat felaktiga spekulationer om att Sverige ändrat linje och närmat sig Nato.

Regeringen och oppositionen verkar ändå överens om en sak – att det råder osäkerhet om den svenska säkerhetspolitiken. Centerns utrikespolitiska talesperson, Kerstin Lundgren går så långt att hon kallar den svenska säkerhetspolitiken för en osäkerhetspolitik.

Sådana epitet kan lätt bli självuppfyllande. Lundgren krävde, i likhet med Moderaternas Hans Wallmark, att regeringen nu bjuder in till partisamtal om säkerhetspolitiken.

Men utrikesministern hade ingen inbjudning med sig. Hon sade att sådana samtal skulle bli ett spel för gallerierna.

Det finns fortfarande ingen majoritet i riksdagen för något alternativ till alliansfriheten. Sverigedemokraterna röstade i december för en Natooption, men är emot medlemskap i den västliga militäralliansen.

Man kan fråga sig varför Nato-optionen är så politiskt känslig.

Svenska Jas Gripen-plan övade denna vecka tillsammans med amerikanska bombplan över mellersta Sverige.

Och enligt det nya försvarsbeslutet som togs i riksdagen i december ska Sverige samordna sin militära operationsplanering med Danmark, Norge, Storbritannien, USA och Nato.

Vad är egentligen kärnan i den svenska alliansfriheten när sådana saker är möjliga?

Ewa Stenberg

ewa.stenberg@dn.se

25 400 000

lyssnade på delar av "Naturmorgon" när programmet sändes hela natten i början av maj förra året. I år har redaktionen valt att sända sin "Fågelsångsnatt" natten mot lördagen den 29 maj för att få med även landets nordliga delar. I slutet av maj har fågelsången vaknat till liv också i fjällen plus att sena flyttfåglar som näktergal och andra nattsångare har hunnit fram till svenska breddgrader, förklarar programledarna Mats Ottosson och Jenny Berntson Djurvall i ett pressmeddelande.

Sändningen utgår från en småländsk ekhage i Osaby strax söder om Växjö men omfattar också fågelsång även från Abisko, Hjälstaviken sydväst om Uppsala samt från en strandäng på sydöstra Öland.

Ett antal fågelexperter medverkar under natten men under långa tider sänder programmet endast den oavbrutna fågelsången.

TT

25 Spännande fågel i oansenlig dräkt

Nötkråkor tillhör inte primadonnorna i fågelskogen. Ändå känns det som en belöning att få möta dem en kall midvinterdag. Skrånande, dystert brunspräckliga och på det hela taget tråkiga till det yttre. Men jösses en så spännande invånare i Hackebackeskogen.

Det är bland hackspettar och nötskrikor i en blandskog med ek och hassel, och någon solitär gran, de trivs allra bäst. Vid årliga vinterfågelräkningar höll nötkråkorna styvt på sina revir under flera säsonger.

De valde pålitligt ungefär samma höga grantoppar varifrån de ljudligt markerade missnöje mot skogsvandrare som störde deras häckningsplaner. De demonstrerade tydligt sin ägorätt till granen med att visa upp en kritvit undergump i de brunsvarta fjädrarna.

Utmed den gamla vikingaleden sjövägs från Mälaren upp till dåtidens centralorter i Uppland radar fornborgarna upp sig som vaktposter. I sydbranten nedanför en av dem i Sigtunatrakten har det milda klimatet gynnat ek och hassel sedan urminnes tider. Därifrån hamstrar nötkråkor, nötskrikor, nötväckor och diverse hackspettar ollon och nötter till vinterförråden.

Insamlandet pågår hela hösten och förråden göms i marken. Det säregna är att nötkråkorna kan återfinna sina depåer även när snön är djup som i år. Hur detta går till har forskarna funderat mycket på. Inte minst Linné, men han fann ingen lösning.

Båda föräldrarna matar ungarna tidigt på vårvintern med hasselnötter, och återvänder då även till sina flera år gamla lager med nötter som inte hunnit gro. Med den skarpa näbben klyver de nöterna. Spåren efter nötskal kan man hitta på sten och stubbe vid skogspromenaden.

Det påstås att nötkråkorna kan bedöma vilka nötter som är tomma skal och ratar dem. Granfrön och en eller annan mes eller mus kan också ingå i måltiden.

Vissa år när hasseln ger dålig skörd utvandrar nötkråkorna. De är monogama livet igenom och paren återvänder ofta till gamla revir påföljande år. En östlig art, som kallas smalnäbbad nötkråka, kan då komma till oss invasionsartat på hösten och söker sig till de få cembratallar som finns här. Arterna är så lika att det är svårt att se vem som är vem i fält.

Åke Ekdahl

Arvidsjaur
 Norrlands dragonregemente **R 4**
 (inrättat år 2004)
 Ett utvald trupperad kavalleriregement. Den svenska kavalleriet har en lång historia på Nordkalotten.

Sollefteå
 Västerbotten regemente **L 21**
 (inrättat år 2000)
 Regimenten har en historia som sträcker sig tillbaka till 1600-talet. Den svenska kavalleriet har en lång historia på Nordkalotten.

Östersund
 Jämtlands flygförband
 (inrättat år 2000)
 Ett flygförband som har en lång historia i Jämtlands län.

Falun
 Östergötlands regemente **L 13**
 (inrättat år 2000)
 Ett regemente som har en lång historia i Östergötlands län.

Uppsala
 Uppsala regemente **F 16**
 (inrättat år 2000)
 Ett regemente som har en lång historia i Uppsala län.

Kristinehamn
 Bergslagens artilleriregemente **A 9**
 (inrättat år 1994)
 Ett artilleriregement som har en lång historia i Bergslagens län.

Göteborg
 Göteborgs artilleriregemente **A 4**
 (inrättat år 2004)
 Ett artilleriregement som har en lång historia i Göteborgs län.

26 Militären flyttar tillbaka – men stor oenighet om hur det ska gå till

Sverige rustar upp och sju svenska städer ska åter få militära förband. Arvidsjaur, Göteborg och Uppsala blir först.

Störst förändring blir det för Sollefteå som i dag helt saknar militär utbildning.

Men här väcks nya frågor: ska staten flytta in på det gamla regementet – eller bygga helt nya hus för stora pengar?

– Att vi ska få tillbaka regementet är jättekul för Sollefteå, säger Emelie Källgren. Hon klappar hunden Nera, en schäfertik som snart ska få valpar. Emelie är civilanställd som hundförare vid den enda militära verksamhet som i dag finns i Sollefteå:

Försvarsmaktens hundavelsstation med 16 personer anställda.

Vi står bland röda träbyggnader och gulputsade kaserner som tillhört Västernorrlands regemente I 21, nedlagt år 2000. Men nu, 21 år senare, ska regementet födas på nytt med 120 nya arbetstillfällen.

Det var för två månader sedan som riksdagen beslutade om det. Orsaken är att Sverige rustar och den militära krigsorganisationen utökas. Utbildningen av värnpliktiga ska till 2025 nästan fördubblas till 8 000 per år. Därför behövs åter förband i sju tidigare militärstäder.

Det är en stor händelse för Sollefteå, en kommun med 19 000 invånare mitt i Västernorrlands län. Staden ligger vackert beläget vid Ångermanälven, omgiven av berg.

– Den här etableringen betyder enormt mycket. Det blir en vitamininjektion för stan, absolut. Det är klart att det också har en psykologisk effekt. Sollefteå är ju

en försvarsmaktsstad – jag tror att det ligger i vårt dna på något sätt, säger stadens unga kommunalråd Johan Andersson (C), 33 år.

Han syftar på Sollefteås hundraåriga era som militärstad. Under det kalla kriget utbildade 600 försvarsanställda 1 400 värnpliktiga per år för att försvara Norrland. Sollefteå kallades för ”ett skidspår mellan två regementen”.

– Det finns de som skämtar om det fortfarande. I dag kan vi erbjuda ett modernt och trivsamt samhälle, säger Johan Andersson.

Men satsningen på Sollefteå har varit omstridd. Före riksdagsbeslutet fanns motstånd från Försvarsmakten och statens fastighetsägare Fortifikationsverket. De två myndigheterna ville i stället satsa på existerande utbildningsorter. Främst på Östersund där det i dag utbildas hemvärnssoldater, sådan utbildning saknas i Sollefteå.

Försvarspolitikerna enades om att återstarta I 21 i Sollefteå – men med en underställd avdelning, fältjägarkåren, i Östersund. En bataljon (400– 800 soldater) ska utbildas i vardera staden.

– Vi vill sätta högsta fart och verkligen leverera det som politiken har beställt, säger generallöjtnant Johan Svensson till DN på telefon. Som Försvarsmaktens produktionschef leder han från Högkvarteret arbetet med alla nyetableringar. Men han tillägger:

– Det kommer inte att bli så mycket militär verksamhet i Sollefteå de kommande två tre åren. Men däremot kommer staben i Sollefteå att leda fältjägarkåren i Östersund.

När själva utbildningen av de 100–250 värnpliktiga/år i Sollefteå kommer i gång är alltså högst oklart. En orsak är att kommunen och försvarsmyndigheterna har helt olika syn på hur I 21:s gamla byggnader och område kan utnyttjas.

Kommunalrådet guidar oss på regementsområdet som domineras av fyra kaserner från 1900-talets början. Vi går in i en av dem, och generationer värnpliktiga skulle känna igen sig här. Det är bastanta breda granitrappor, klinkergolv i korridorerna och linoleumgolv i logement stora nog för 16 soldater. Våtutrymmen och toaletter är renoverade på 1990-talet.

Här finns också ett motorområde med körplan för pansarfordon, tvätthall och en modern verkstad från 1994. Alltihop såldes så sent som 2014 av statens fastighetsbolag Vasallen för 120 miljoner kronor till en fjärde part: fastighetsbolaget NP 3.

Kasernerna används i dag som gymnasieskola (bland annat av skidskyttegymnasiet som har nytta av byggnadens vapenförråd) tills ett pågående skolbygge ska bli klart. Andra byggnader används som matsal, daghem och bostäder. Intill ligger ett nytt badhus.

På skjutfältet Tjärnmyren finns en rödmålad träbyggnad med matsal. Där träffar vi på

fastighetsingenjör Johan Lignell från Fortifikationsverket som ska installera bergvärme.

– Det är roligt med regementet. Jag var med vid nedläggningen, men nu bor jag i Umeå. Kanske flyttar jag ner hit med familjen, säger Johan Lignell.

Möjligheten att utnyttja dessa byggnader var ett starkt argument när försvarspolitikerna 2020 enades om att satsa på Sollefteå.

Kommunen är redo att sträcka sig långt och snabbt flytta bort andra verksamheter för att Försvarsmakten ska få rörelsefrihet. NP 3 uppger för DN att man är öppen för alltifrån att hyra ut till att sälja.

– Vi har kasernerna, vi har teknikområdet, vi har miljöprövade skjutfält. Så självklart vill vi att de tar tillvara på det som finns och göra det så kostnadseffektivt det bara går. Det har ju varit en av våra största styrkor, säger kommunalrådet Johan Andersson.

Men där kommunen ser möjligheter, ser försvarsmyndigheterna svårigheter. De besked som getts på plats är man ”vill bygga allt nytt”, enligt flera DN-källor. Något som general Johan Svensson bekräftar.

– Ja, men vi har inte sett var vi landar slutgiltigt. Man kan konstatera att på det gamla regementsområdet är det svårt att hitta den rationella lösningen där du ska kunna utbilda hundra rekryter med tunga fordon, vapen och spolithallar och allt vad det innebär. Som det ser ut med daghem och bostäder.

Kommunen säger att de kan flytta på dem om det behövs?

– Kan de göra det så tar vi jättegärna den diskussionen, svarar Johan Svensson.

Sollefteås politiker anser att det vore ren kapitalförstöring att inte använda existerande byggnader. Det vet de efter ett studiebesök på Gotland. Där har allting byggts nytt för återetableringen av

Gotlands regemente 2018. Kostnaden för det är 1,5 miljard kronor – hittills. Det bekräftar stabschefen på Gotlands regemente, överstelöjtnant Hans Håkansson, vid ett telefonsamtal.

– Min bedömning är att det behövs lika mycket pengar till innan det här är ett fungerande regemente. Kanske har vi kaserner och matsal om fem år – åtta år efter beslutet om återetablering. Det kan inte vara rimligt, säger Hans Håkansson.

Att göra likadant i Sollefteå oroar Hans Pahlén, kommunens projektledare och tidigare officer vid I 21:

– Det går ju att snabbt att med dagens lokaler komma i gång med värnpliktsutbildning 2022, alternativt senast 2023. Vi har över 40 officerare och tidigare anställda i försvaret som vill arbeta här och rekryteringen är viktig. Om Försvarsmakten siktar på att bygga ett helt nytt regementsområde på skjutfältet så blir det både kostsamt och tar tid, varnar Hans Pahlén.

Mikael Holmström

mikael.holmstrom@dn.se

FAKTA. SÅ ETABLERAS FÖRBANDEN

I Arvidsjaur och Göteborg återinvigs snart regementena K4 och Amf 4 samt i Uppsala flygflottiljen F 16. Det kan ske redan i år.

Att dessa tre kommer först beror på att det i de tre städerna finns redan militär verksamhet och lokaler sedan tidigare.

Dessutom har försvaret sedan tidigare önskat utöka verksamheten där.

Arméregementena i Falun och Sollefteå-Östersund etableras lite senare, med undantag av A 9 i Kristinehamn som får vänta till slutet av 2024.

Mer exakta tidpunkter väntas i det underlag inför 2022 års budget som överbefälhavaren Micael Bydén lämnar till regeringen på fredagen.

Militära chefer för de nya förbanden utses inom kort. Under fjärde kvartalet i år etableras staber med 30-tal

militärer och civilanställda på fem av de nya regementsorterna (ej i Östersund och Kristinehamn).

FAKTA. AKTÖRERNA I SOLLEFTEÅ

Sollefteå kommun som önskat återetableringen av regementet och tar flera initiativ för att underlätta den.

Fastighetsbolaget NP3 som äger det gamla regementsområdet och idag hyr ut byggnaderna till olika verksamheter. Ska förhandla med FortV.

Försvarsmakten(FM) som ska verkställa riksdagens beslut och regeringens inriktning att återupprätta Västernorrlands regemente I 21.

Fortifikationsverket (FortV) som äger och förvaltar försvarets fastigheter. Kan hyra lokaler, köpa fastigheter och bygga helt nya.

26 Fågelinfluensan fortsätter

Det som kallas tidernas värsta utbrott av fågelinfluensa i Sverige fortsätter. Nu har ytterligare två anläggningar, en i Linköping med 14 000 slaktkycklingar och en i Skurup med 470 fasaner, drabbats. Alla fåglarna har avlivats.

TT

27 Politiker kritiska till militära byggplaner

Försvarspolitiker från flera partier kritiserar att det nya regementet i Sollefteå beräknas vara i gång först om flera år på grund av oenighet om lokaler. Kärnan i försvarsbeslutet är att utbilda fler krigsförband – inte att bygga hus, säger de.

DN:s reportage om återstarten av regementet I 21 i Sollefteå väcker reaktioner bland riksdagens försvarspolitikere. Kommunen vill att det gamla regementsområdet med dess byggnader används, medan Försvarsmakten önskar bygga nytt. Det skulle innebära att utbildningen av soldater i Sollefteå kan dröja flera år.

– Diskussionen är slut. Politiken har bestämt att det här regementet ska vara i gång senast 2022. Då är det uppenbart att det är befintlig infrastruktur som gäller,

och att det är det snabbaste och mest effektiva alternativet, säger Liberalernas Allan Widman.

Liberalerna, liksom Centerpartiet, förhandlade i höstas fram försvarsbeslutet med S-MP-regeringen.

– Vi valde ju Sollefteå därför att vi visste att infrastrukturen fanns kvar och det fanns miljö tillstånd för skjutfältet. Just för att man mycket snabbt skulle komma till skott. Erfarenheterna från att bygga nytt, som för regementet på Gotland, är att det tar oändlig tid och kostar ohyggligt mycket pengar, säger Allan Widman som tillägger:

– Det viktigaste i försvarsbeslutet är inte att bygga hus, utan producera krigsförband.

Centerns försvarspolitik Daniel Bäckström som själv besökt Sollefteå håller med.

– Det är viktigt att komma i gång snabbt med utbildningen. Då är det betydligt lättare att gå in i tidigare använda lokaler och hitta lösningar. Det borde

vara huvudfokus, i stället för att låsa sig i långa byggplaner som kostar mer.

– Det finns mycket infrastruktur i Sollefteå som är viktig att ta vara på. Det behövs inte så mycket insatser för att den ska bli ändamålsenlig för dagens behov. Vi ska ha en långsiktighet i Sollefteå och då är den infrastrukturen avgörande för att bygga vidare på, säger Daniel Bäckström och tillägger:

– Jag förväntar mig att våra statliga myndigheter gör sitt yttersta för att ha en lokal samverkan med kommunen och privata aktörer. Med målet att hitta möjligheterna att göra detta så kostnadseffektivt och kvalitativt bra som möjligt.

Sverigedemokraternas Roger Richthoff säger att det var han som i Försvarsberedningen föreslog återetableringen i Sollefteå.

– Jag blir så häpen. Man ska givetvis utgå från och utnyttja den infrastruktur som finns. Lyssna på

kommunen så att det blir så bra som möjligt, och lös ut fastigheter från privata ägare om det behövs.

Försvarsmakten och Fortifikationsverket kommer under våren att kallas till försvarsutskottet för att redovisa nyetableringarna, uppger dess ordförande Pål Jonson (M).

DN har erbjudit försvarsminister Peter Hultqvist (S) att kommentera, men han hälsar att han först vill sätta sig in i materialet.

Mikael Holmström

mikael.holmstrom@dn.se

27 ... men ÖB vill sätta spaden i marken och bygga nytt

Försvarsmakten vill starta nybyggen för regementet i Sollefteå-Östersund och hamnar därmed på kontrakurs med flera försvarspolitiker. Det framgår av överbefälhavarens underlag för nästa års budget.

Meningarna går isär om hur Västernorrlands regemente I 21 i Sollefteå ska återstartas. Försvarspolitiker från flera partier har utgått från att den infrastruktur som finns kvar sedan tidigare ska vara grund för utbildningen. Men Försvarsmakten i stället vill sätta spaden i marken och bygga nytt i både Sollefteå och Östersund. Byggstart planeras till 2023 och byggerna ska vara klara senast 2029 i Sollefteå respektive 2028 i Östersund.

Överbefälhavaren Micael Bydén motiverar nybyggena med att det är vad Fortifikationsverket, som svarar för försvarets fastigheter, rekommenderat.

– Det här är ett nära samarbete med Fortifikationsverket, och vi får lyssna på expertisen där. Infrastrukturen är en av utmaningarna för oss, inte bara i Sollefteå. Här handlar det om att hitta bästa vägen fram, såväl för oss, Sollefteå kommun och samhället i övrigt. Men grundplanen är nybyggnation, säger Micael Bydén som dock tillägger:

– Men vi har inte stängt några dörrar.

Soldatutbildningen startar i Östersund 2022. I Sollefteå ska soldater från 2024 utbildas i lokaler som hyrs och lämnas när nybyggena är klara. Även för Dalregementet i Falun och A 9 i Kristinehamn föreslås nybyggda regementen, men de byggena är försvarspolitikerna mer införstådda med.

På ett annat område som också rör armén vill Försvarsmakten gå en annan väg än politikerna. Det gäller arméns nya så kallade divisionsartilleri.

Enligt riksdagens försvarsbeslut från december ska armén få två nya bataljoner med eldrörsartilleri – det vill säga med den typ av Archer-pjäser som redan används. I den andra av dessa två bataljoner vill Försvarsmakten införa raketartilleri. Det är ett helt nytt vapensystem i Sverige som har fördelen av betydligt längre räckvidd, men det kostar också mer.

– Att inte se över möjligheten att väsentligt öka förmågan och räckvidden för vårt artilleri innan vi fattar beslut vore fel. Så det är en möjlighet att gå en bättre väg, säger ÖB.

I underlaget påpekas det att stora materiellprojekt innebär risker och att investeringsplanen, som löper på 12 år, kommer att behöva ses över.

Riksdagens försvarsbeslut för åren 2021–2025 är den här gången inte underfinansierat, enligt ÖB.

– Fram till 2025 löser vi de styrningar vi fått med den givna ekonomin och med de förutsättningar som gäller i dag. Försvarsbeslutet innebär rejäla satsningar, det är välkommet och nödvändigt. Och det här ska vi greja, säger Micael Bydén.

Mikael Holmström

mikael.holmstrom@dn.se

01 Svensk militär i hemlig operation

Under fem års tid har svensk militär medverkat i en USA-ledd operation för att bekämpa våldsbejakande extremism i Mellanöstern, rapporterar TV4 Nyheterna. Operationen går under namnet Operation Gallant Phoenix, OPG. Försvarsminister Peter Hultqvist (S) kallar OPG för ”ett alldeles utmärkt projekt” i en intervju med TV4 Nyheterna.

OPG sjösattes av USA 2015 och förutom Sverige har bland annat Tyskland, Belgien och Nya Zeeland medverkat i operationen.

TT

01 Peter Alestig: Nu tycks medierna ha vaknat i klimatfrågan

Klimatkrisen är en av vår tids allra största utmaningar. Ändå har den i årtionden fört en märkligt undangömd tillvaro i landets medier. Det är ett misslyckande som kan dömas hårt i framtiden. Men nu tycks medierna ha vaknat i klimatfrågan.

Klimat, ska du verkligen hålla på med det? Du borde ju gräva!”

Det var 2015, nyhetschefen var full av energi. Jag hade ju potential att bli en framgångsrik journalist – jag skulle bara ge mig på rätt ämnen, menade han.

Hans uttalande är symptomatiskt för de etablerade mediernas syn på klimatfrågan de senaste åren. Att bevaka klimatet har varit något som en enskild miljöreporter kan hålla på med – och ta paus ifrån när

andra, viktigare ämnen dyker upp. Att vara grävande reporter och skriva om klimatet var två olika saker.

Hur kunde vi hamna där?

Förklaringarna är sannolikt flera.

Vetenskapshistorikern Naomi Oreskes har visat hur fossilbolag genom uttänkta lobbykampanjer framgångsrikt har sått tvivel i klimatfrågan i decennier. Klimatpsykologen Per Espen Stoknes menar i sin tur att klimatfrågan utmanar vår identitet, den grund vårt samhälle vilar på, vilket gör den svår att ta till sig.

Men även medierna har onekligen bidragit till misslyckandet. Att skriva om hur allvarligt läget verkligen är har kallats för alarmistiskt. Många medier har dessutom envisats med att illustrera klimatförändringen med bilder på isbjörnar som klänger sig fast vid isflak. Budskapet: klimatförändringen är något som främst drabbar isbjörnar, långt härifrån, förmodligen långt i framtiden.

I verkligheten är det motsatta sant. Klimatkrisen är nu och överallt.

Den syns i vårt extremväder, som i de senaste veckornas köldkatastrof i Texas som kan kopplas till den snabba uppvärmningen av Arktis. Den nästlar sig in i väpnade konflikter, förvärrar dem genom torka och extremväder, som det pågående kriget i Jemen. Den får miljontals människor att lämna sina hem – globalt tvingar klimatrelaterade katastrofer tre gånger fler människor på flykt än krig, varje år, enligt organisationen IDMC.

Klimatförändringen tar sig också alltmer in i våra rättssalar, där fossilbolag stämmer stater för klimatåtgärder – och klimataktivister stämmer stater och fossilbolag för deras utsläpp eller bristande klimatplaner. Den målar totalt om spelplanen för vår ekonomi, genom spännande gröna innovationer men också genom finansiella risker med gröna bubblor och strandade fossila tillgångar. Och den kryper in i våra vardagsliv, in i våra kylskåp, påverkar vad vi äter,

förändrar våra resvanor, vad våra bilar drivs av och vad som producerar vår el.

Kort sagt: klimatförändringens konsekvenser är redan närmast oöverblickbara. Och då befinner vi oss ändå bara i klimatkrisens inledning. Att medier stundtals förpassat den till nordpolen är något som vi lär dömas hårt för i framtiden.

Men nu verkar ett skifte har skett – 2020-talet kan rent av bli klimatkapplöpningens decennium på Sveriges medier. Sveriges Radio har skaffat en klimatkorrespondent, liksom SVT. Aftonbladet lanserade nyligen en liverapport om klimatet.

Här på DN infördes nyligen en ny annonspolicy kring fossilannonser. Dessförinnan utökades antalet specialreportrar som fokuserar på klimat till tre – något som resulterat i att jag rekryterades till tidningen som klimatredaktör. Vi kommer också att nylansera vårt nyhetsbrev om klimatet, ge det en uppfräschning och ett nytt namn – Klimatet just nu – och öka frekvensen till en gång i veckan. Som DN:s ledning

tidigare berättat kommer också fler klimatsatsningar att presenteras inom kort.

Men, viktigast av allt – klimatfrågan finns i hela redaktionens medvetande. För precis som den genomsyrar hela vårt samhälle, måste den genomsyra all journalistik. Företagsledare måste få frågor om klimatkrisen, som i intervjun med Volvos styrelseordförande Carl-Henric Svanberg. Börsens gröna boom ska skildras och granskas på ekonomisidorna. Politiker måste ställas till svars, deras klimatlöften nagelfaras. Även vetenskapsjournalistiken spelar en avgörande roll för att skapa förståelse av vad som egentligen sker med vårt klimat. Och inte minst – för att ge min tidigare nyhetschef svar på tal sex år senare – klimatfrågan måste in i den granskande journalistiken. Precis som i DN:s pågående granskning av den svenska skogspolitiken.

Att bevaka klimatet – på riktigt – är en svår journalistisk uppgift. Men det är hög tid att vi tar tag i den. Nu gör vi det.

Peter Alestig

peter.alestig@dn.se

Ge oss tips!

Finns det något som rör klimatet som du tycker att vi måste skriva om? Tipsa oss på *klimat@dn.se*

02 För varje träd som vandaliseras ska ett nytt planteras

Ett nyplanterat träd för varje angripet träd. Det är kommunens svar mot den vandal som skadat runt 250 träd i Malmö.

– Vi kommer inte att låta vandalen vinna, säger kommunalrådet Andreas Schönström (S).

Sedan november i fjol har någon eller några vandaliserat träd i Malmö, främst på allmän mark men även på kyrkogårdar. Totalt handlar det om runt 250 angripna träd.

Polisen i Malmö har tagit hjälp av den nationella operativa avdelningen, Noa, för att bland annat få fram en gärningsmannaprofil, men ännu ska ingen misstänkt ha gripits.

– Det senaste jag har hört är att polisen har lagt ner förundersökningen och man har egentligen ingen uppfattning om vem som är gärningsperson, säger han.

På måndagen presenterade kommunen sitt motdrag mot vandalen. För varje skadat träd ska Malmö stad plantera ett nytt träd.

– Träden och ett nytt liv kommer att vinna mot de här angreppen, säger Schönström på en pressträff i Folkets park.

Där planterande han och Håkan Linné (L), i egenskap av ordförande och förste vice ordförande i kommunens tekniska nämnd, ett nytt träd.

– Kostnaden kommer att bli runt fem miljoner kronor för de 250 nya träden, säger Schönström.

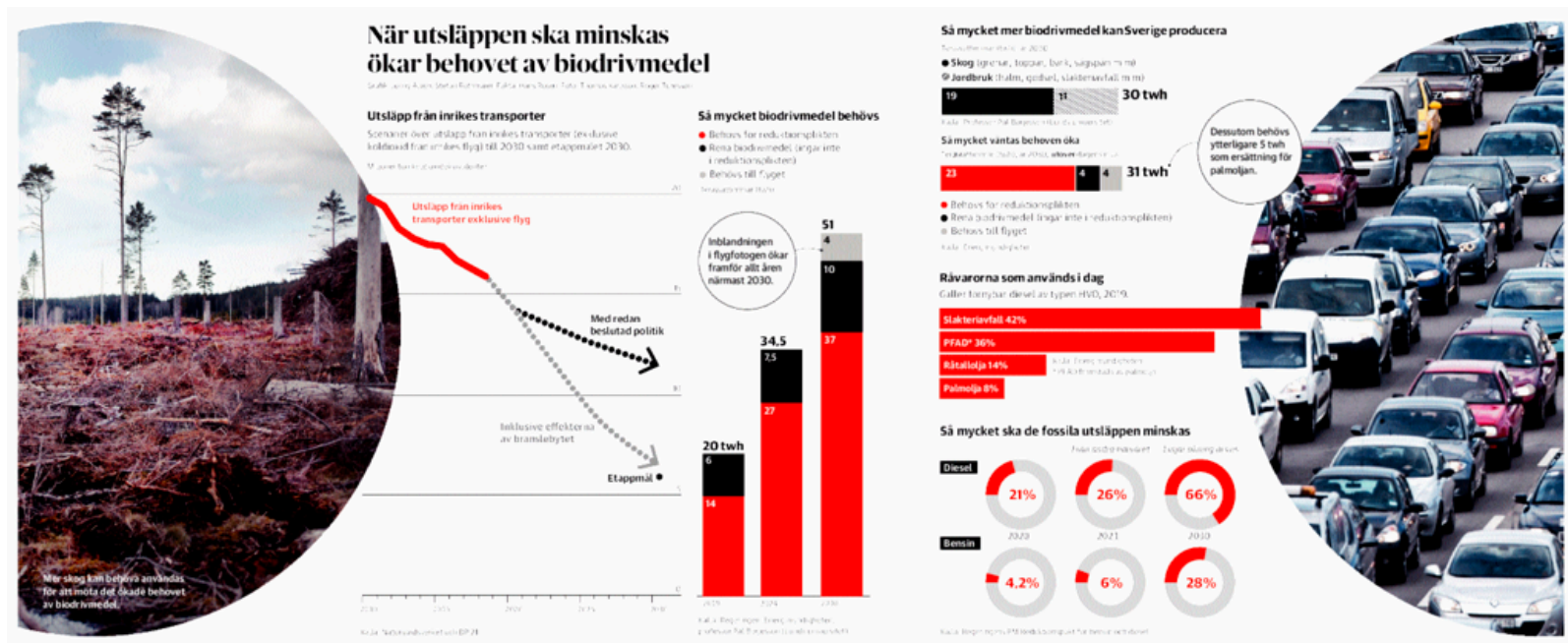
Kommunen planterar normalt runt 1 500–1 700 nya träd per år, men de angripna träden ser dock ut att klara sig.

– Förmodligen och förhoppningsvis är endast något enstaka förlorat. Som tur är har typen av skador inte varit så omfattande. Vi tror att träden kommer att repa sig, men däremot kan de få en nedsatt vitalitet, säger Larsola Bromell, landskapsarkitekt på fastighets- och gatukontoret på Malmö stad.

Beroende på hur man räknar är de skadade träden värda runt 16 miljoner kronor om man hade varit tvungen att ersätta dem rakt av. Kostnaden i sig för de skador som de åsamkats ligger på runt fyra miljoner, enligt Andreas Schönström.

Nu har det dock varit lugnt ett tag – inga nya anmälningar om vandaliserade träd har kommit in i närtid.

– Jag hoppas att det förblir så, men man vet aldrig, säger Schönström. **TT**

03 Skövling eller prischock – så kan Sverige nå klimatmålen

Sverige står inför svåra politiska vägval när utsläppen från bilar ska sänkas.

Kraftigt ökad produktion av biodrivmedel, med risk för skadliga miljöeffekter? Eller ett bränslepris på 50 kronor litern för att minska trafiken?

Det är två scenarier som ligger på regeringens bord.

Behöver du lite hoppfullhet i klimatfrågan? Ta en titt på diagrammet här ovan. Från 16 miljoner ton koldioxid 2019 pekar kurvan faktiskt helt rätt, ner till en nivå som ligger mycket nära det klimatmål som Sverige satt upp för utsläppen från transporter.

Nyckeln bakom denna löftesrika prognos stavas reduktionsplikt, även kallat bränslebytet. Reformen har brett politiskt stöd, inte bara från regeringen och samarbetspartierna Centern och Liberalerna. Bränslebytet innebär att drivmedelsleverantörerna åläggs att år för år sänka utsläppen alltmer genom att blanda in förnybart i den bensin eller diesel som du tankar. Ett förslag om hur det ska gå till har just varit ute på remiss och ska träda i kraft senare i år.

Men, det som kan se enkelt ut på papperet är betydligt mer komplicerat i verkligheten. Utgångsläget är minst sagt utmanande.

Sverige producerar i dag bara en bråkdel av det biodrivmedel som kommer att behövas för bränslebytet. Mest påtagligt är det för den gröna dieseln HVO, som spelar en nyckelroll i omställningen. Enligt Energimyndighetens siffror för 2019 importerades 95 procent av råvaran till HVO. Dessutom kom nästan hälften från oljepalmer. Det är en starkt ifrågasatt råvara som bidragit till skövling av regnskog och mycket negativa klimateffekter.

Det finns en enighet om att så här kan det inte fortsätta. Därför har hållbarhetskraven stramats åt och ytterligare skärpningar har aviserats av EU och den svenska regeringen.

Men om palmoljan försvinner måste den ersättas med annat. Sverige behöver alltså inte bara öka tillgången på biodrivmedel från dagens nivåer. Mycket av det som tankas i dag måste dessutom framställas av andra råvaror, exempelvis från svensk skog. Det kräver nya produktionsanläggningar. Och det brådskar.

Frågan är om regeringen lovat mer än den kan hålla?

Redan till 2024 kommer bränslebytet att kräva nästan dubbelt så mycket biodrivmedel som i dag (räknat i terawattimmar). Detta enligt beräkningar från Regeringskansliet och Energimyndigheten. Till 2030 krävs det en ökning med över 160 procent. Då ska även flyget ha sin beskärda del av det förny- bara. Därutöver måste det fram stora mängder hållbara biodrivmedel för ett ersätta palmoljan.

Varningar hörs redan nu för att jakten på all råvara som behövs kommer att gå ut över andra miljövärden, som den biologiska mångfalden.

– Den här politiken flyttar bara problemet från råolja till tallolja och låser fast oss i ett kolberoende.

Förbränningsmotorn är en utdaterad teknik, vi borde se bortom den och satsa på sol och energieffektivisering, i stället för att öka trycket på skogen, säger Lina Burnelius, projektledare på organisationen Skydda skogen.

Andra miljöorganisationer ställer upp på bränslebytetets grundidé men är kritiska till utformningen:

”De föreslagna reduktionsnivåerna, i synnerhet för diesel, bör sänkas väsentligt under 2021–2030. En ny omfattande granskning av det sannolika och tillgängliga utbudet av verkligt hållbara biodrivmedel bör ligga till grund för ett nytt förslag”, skriver Världsnaturfonden i sitt remissvar.

Inte bara miljörörelsen hissar varningsflagg. Trafikverket skriver i en aktuell rapport till regeringen att nyckelfrågan är hur mycket som ”kan produceras hållbart utan alltför negativa effekter på till exempel matproduktion, biologisk mångfald eller natursystemens kolinbinding”.

Men det finns också optimistiska bedömningar. Professor Pål Börjesson forskar om miljö- och energisystem vid Lunds universitet. DN har tagit del av hans nyligen uppdaterade kalkyler och enligt dem är det fullt möjligt att tillfredsställa merparten av det stigande behovet med svensk råvara från skog och lantbruk – utan att äventyra den biologiska mångfalden.

Pål Börjesson framhåller att det är restprodukter som ska användas, som grenar och toppar från skogsbruket, gödsel och slakteriavfall från lantbruket. Flaskhalsen kommer enligt honom att vara produktionskapaciteten.

– Det krävs ytterligare politiskt smörjmedel och det är bråttom att få fram investeringsstöd till nya anläggningar, säger Pål Börjesson.

Men även om den svenska produktionen skalas upp så kommer efterfrågan på biodrivmedel samtidigt att stiga på världsmarknaden när fler länder ställer om. Det som tillverkas här kommer inte nödvändigtvis att gå till svenska behov.

Regeringen skriver i en pm om bränslebytet: ”Vid brist på biodrivmedel styrs användningen till den köpare som har högst betalningsvilja.”

I klartext: Varning för prischock vid pumpen när konkurrensen om biodrivmedlen skärps.

Det finns alltså stora osäkerheter i prognoserna. Just nu överstiger försäljningen av elbilar och laddhybrider alla uppgjorda scenarier. Det kan tala för ett mindre behov av biodrivmedel framöver.

En annan osäkerhetsfaktor är hur mycket vi kommer att köra bil. Klimateffekten av att bränslet innehåller

mer förnybart kan raderas ut om trafiken växer. En avgörande pusselbit i detta är den infrastrukturproposition som regeringen ska lägga fram i april. Där kommer spelplanen för trafiken att definieras långt bortom året 2030 då klimatmålet ska vara uppnått.

Trafikverket har lämnat ett beslutsunderlag till regeringen där man räknar med en ökning av persontransporter med uppemot 30 procent till 2040. Flera remissinstanser menar att det skulle kräva alldeles för stora mängder biodrivmedel.

Trafikverket resonerar kring ett alternativ som skulle hålla behovet av biodrivmedel på dagens nivå: ett pris vid pump på 50 kronor litern. Det kritiseras hårt av remissinstanser som representerar glest befolkade delar av landet där bilen är enda alternativet.

Statens väg- och transportforskningsinstitut (VTI) hör till dem som varnar för den trafikökningen. Följden kan bli att konsumtionen av biodrivmedel blir ”orimligt stor med tanke på den knappa tillgången på

skogsbio massa”, skriver VTI i sitt remissvar på regeringens pm om bränslebytet.

VTI:s forskningschef Mikael Johannesson vill fokusera mer på energisnålare fordon, elektrifiering och effektivare transporter. Exempel på effektivare transporter kan vara bättre planerad logistik med färre lastbilar som kör halvfulla och mer samåkning till jobbet.

Det finns en risk för att politikerna fastnar i tekniska lösningar eftersom det är enklare att prata om, menar Mikael Johannesson.

– Det är ett mycket svårare politiskt budskap att väljarna ska ändra beteende. Då blir frågan mycket känsligare.

Mikael Johannesson påpekar att hur gröna förnybara drivmedel blir hänger på vilka råvaror vi använder och hur skogs- och jordbruk bedrivs.

– Man kan inte säga att biodrivmedel är bra eller dåligt, det är mycket mer komplext än så. Timmer ska

vi inte elda upp, det ska vi bygga hus av och då blir det ett kollager. Men att inte använda restprodukter, som spånet när man sågar upp timmer, det är bara dumheter. Sedan är det klart att för den biologiska mångfalden skulle vi behöva ett mer skonsamt skogsbruk. Ska vi vara ett föredöme för hållbar omställning så måste vi göra det på ett sätt som är hållbart även för andra som väljer vår väg, säger han.

Hans Rosén

hans.rosen@dn.se

FAKTA.

Transporter står för en tredjedel av Sveriges utsläpp. Målet om en minskning av utsläppen med 70 procent till 2030 jämfört med 2010 är därför ett avgörande steg mot klimatneutralitet. Här är tre vägar till målet:

1. Biodrivmedel. Enligt reformen bränslebytet ska mer och mer förnybart drivmedel blandas in i bensinen och dieseln som du tankar. Biodrivmedel ses främst som en övergångslösning. Exempel på bränslen är HVO-diesel, etanol och biogas.

2. Elektrifiering. Ses av de flesta som en mer hållbar lösning, även om det finns frågetecken kring batteritillverkningen. Stora förhoppningar finns också på bränsleceller som gör att bilar kan drivas på vätgas.

3. Effektivisering. Kan handla om bränslesnålare bilar eller bättre logistik och mer kollektivtrafik. Bildelning kan vara en del av lösningen.

03 Skogen i Hagsätra föreslås bli reservat

Hagsätraskogen i södra Stockholm föreslås bli naturreservat. Det väntas bli omkring 31 hektar stort och ska sträcka sig mellan Ormkärr och Älvsjö.

Naturreservatet i Hagsätraskogen blir det tredje i raden av reservat som upprättats i närområdet sedan 2015, då Älvsjöskogen fick status som naturreservat.

Katarina Luhr (MP) miljö- och klimatborgarråd i Stockholms stad menar att dessa två, tillsammans med Rågsveds naturreservat från 2018 kommer att bilda ett stort sammanhängande skyddat område.

– Det blir ett litet men viktigt reservat. Hagsätraskogen kommer att fungera som en länk mellan reservaten i Älvsjö och Rågsved. Det kommer ge djur och växter möjligheten att röra sig i ett större område, vilket bidrar till den biologiska mångfalden, säger hon.

Då det byggs för fullt i Rågsved–Hagsätra och 3 000–4 500 nya bostäder planeras stå färdiga inom ett par decennier är bevarandet av grönområden en nödvändighet, menar miljö- och klimatborgarrådet.

– När det blir fler människor i området behöver vi säkerställa plats för rekreation och friluftsliv, säger Katarina Luhr.

Naturreservatet beräknas kosta mellan tre och fyra miljoner kronor att inrätta och beräknas ha en driftskostnad på 1,5–2 miljoner kronor per år.

Förslaget om ett naturreservat i Hagsätraskogen ska nu hanteras av miljö- och hälsoskyddsnämnden, stadsbyggnadsnämnden och exploateringsnämnden. Frågan kommer att beslutas av kommunfullmäktige under hösten 2021.

Hamilton Steiner

hamilton.steiner@dn.se

Fakta. Kommunala naturreservat

Årtaskogen

Älvsjöskogen

Om planerna går i lås för den blågröna majoriteten blir Hagsätraskogen det tolfte naturreservatet i Stockholm.

Befintliga naturreservat i Stockholms stad:

Flatens naturreservat

Grimsta naturreservat

Hansta naturreservat

Igelbäckens kulturresevat

Judarskogens naturreservat

Kyrksjölötens naturreservat

Nackareservatet i Stockholms stad

Rågsveds friområde

Sätraskogens naturreservat

04 Lösningen på klimatfrågan kan finnas i en burk med lera

Borås. Det låter som en omöjlig ekvation:

Sverige behöver producera mycket mer cement, ett ämne som genererar enorma mängder koldioxid.

På samma gång kräver klimatet att koldioxiden måste bort.

Ligger ekvationens lösning i en av de tre burkarna i Borås?

Burkarna står på en bänk i labblokalerna hos det statliga forskningsinstitutet Rise i utkanten av Borås och professor Katarina Malaga beskriver deras innehåll:

Den grå innehåller flygaska, restprodukten från rening av gaser när kol förbränns. Kan den med en ny kemisk metod ersätta cementen, ”klistret”, i betong?

Burken intill med det mörka lite grövre ”gruset” är kalcinerad lera som hettats upp till 800 grader.

Det vita i den tredje burken är ett slaggg kallat Merit, en biprodukt från tillverkning av stål.

Det är bland burkarna i hus nummer 11 hos Rise som de håller till, forskarna med uppdraget att lösa ett av Sveriges och världens stora delproblem i klimatkrisen. Det sker i projektet Betcrete 2.0 och finansieras främst genom tio miljoner från statliga forskningsstiftelsen Vinnova.

Cement, ”kittet” som bakar samman sand och vatten till betong, bedöms stå för 7 procent av jordklotets utsläpp av koldioxid och projektets mål är att ”klimatneutral betong” ska finnas på marknaden år 2030 och användas i hela Sverige år 2045.

Forskningen hos Rise har 19 partners och det är ingen tillfällighet att tre av dem är Trafikverket, koncernen Heidelberg Cement (Cementa) och byggjätten Skanska. De är till exempel berörda av rapporten om nya alternativ för hur höghastighetsjärnvägar i Sverige bör byggas. På måndag lämnar Trafikverket sitt svar till infrastrukturminister Tomas Eneroth (S). Som DN berättat tidigare kommer Trafikverket då även att redovisa hur de ser på möjligheten att bygga rälsen i luften på så kallade landbroar.

Men det finns ett stort problem: Landbroarna kräver enorma mängder betong, därmed måste koldioxidutsläppen som frigörs när kalksten upphettas till 1 450 grader under tillverkningen av cement räknas in i ekvationen.

I dag går den inte ihop. Men om bara nio år ska den göra det, enligt målet för Betcrete 2.0. Snarlikt låter det från Cementa som annonserat en ”vision om klimatneutralt cement år 2030”. Den åtföljs av främst följande två om och men:

Företaget behöver betydligt mer, fossilfri, el till anläggningen i Slite på Gotland.

Planen förutsätter så kallad geologisk koldioxidlagring, ofta kallad CCS (Carbon capture and storage).

Då skulle den i Slite uppfångade koldioxiden – fabriken står för hela 3 procent av Sveriges utsläpp – skeppas till Nordsjön för att pumpas ner i de fickor som skapats efter olje- och gasutvinning.

Norge beräknas satsa 25 miljarder kronor på CCS i projektet Langskip, där staten står för drygt hälften. Den 14 december i fjol godkände stortinget planen där 3,3 miljarder går till anläggningen för CCS i Brevik nära Porsgrunn. Om tre år ska den vara i drift.

Heidelberg Cements hållbarhetschef Karin Comstedt Webb säger till DN att företaget driver en förstudie för en CCS-anläggning även i Slite som skulle kunna stå klar 2030.

– Men det kommer sannolikt att krävas riskavlastning från både staten och EU-fonder för att de

kommersiella förutsättningarna ska finnas där, säger hon.

40 procent av koldioxidutsläppen i Slite härrör från fossila bränslen som hettar upp kalkstenen.

Huvuddelen är avfall som trä, plast och gummi, resten är rent kol. Visionen om nollutsläpp från Slite bygger alltså *också* på att skifta till förbränning med ren el.

Då, anför Comstedt Webb, krävs både mer el och ett rimligt pris. Därför gladdes hon av det besked som myndigheten Svenska Kraftnät meddelade i tisdags om att en ny elkabel till Gotland ska snabbutredas.

Men det brådskar för att kabeln ska kunna vara utlagd och inkopplad till år 2030, menar bolaget, och elpriset behöver bli konkurrenskraftigt. Karin Comstedt Webb bedömer att en CCS-anläggning i Slite kan få uppemot fördubblade tillverkningskostnader.

Alla röster i klimatdebatten är inte lika övertygade om möjligheterna med CCS, koldioxidlagring. Dit hör

Naturskyddsföreningen. Deras energisakkunniga är Kristina Östman.

– Jag inte expert på cementtillverkning. Men det finns ju flera *om* här. Den nya elförbindelsen till Gotland är helt nödvändig men vi vet ju att det kan ta tio femton år att få en sådan på plats.

Om koldioxidinfångning och lagring säger Kristina Östman:

– Just cementindustrin är en av de sektorer där det i dag inte finns någon alternativ framställningsmetod. En sådan är ju på gång med hybritmetoden för stålet.

Hon pekar även på kostnaderna.

– Prisprognoserna för norrmännens planer på lagring på Nordsjöns botten är extremt höga.

Medan företag och påtryckargrupper diskuterar mål och strategier plaskar professor Katarina Malaga och hennes kolleger med vatten, sand och olika leror, bränner nya varianter av betong, undersöker dem i

mikroskop, tar röntgenbilder, utsätter stenarna för extrema tryck.

– Det måste hålla också! säger Katarina Malaga.

– När vi ska ersätta cementen med annat gör vi det med garanti att broarna inte ska rasa. Men vårt fokus är att ta fram klimatneutral betong, för så länge världen måste använda cement har vi det här stora klimatavtrycket.

På professor Katarina Malagas datorskärm ser vi att de 30 miljarder ton betong per år som världen nu producerar väntas bli betydligt fler ton framöver. Därför är forskningens fokus inte vad som kan ersätta betongen, utan cementen och andra bindemedel.

Det leder tillbaka till de tre burkarna på bänken i labbet:

Om ämnet flygaska säger hon att tillgången är klart begränsad. Av slaggen finns ännu mindre.

Då återstår burken med lera.

– Vilket råmaterial finns globalt? Det finns bara lera! Det har inte karbonater i sig och släpper därmed inte ut koldioxid. Därför är leran så intressant.

Katarina Malaga berättar livfullt om kvaliteterna hos kaolin, illit, smexit och klorit.

– Kaolin är den vanliga för keramik, den Höganäs använder. Den är bäst, riktigt bra och skulle kunna vara framtiden. Men i Sverige har vi mycket av illiten.

Skulle vanlig lera i svensk jord kunna ge betongen samma hållfasthet som cement?

– Det har ungefär samma hållfasthet i våra tester, vi ser inga mekaniska eller tekniska problem.

Lars Näslund

lars.naslund@dn.se

FAKTA. NYA METODER VID CEMENTTILLVERKNING

I stället för att bränna kalkstenen vid 1 450 grader med kol har forskare vid MIT i Boston använt elektrolys.

Metoden ersätter det fossila bränslet med en så kallad elektrolysör. De två elektroderna i vattnet producerar syrgasbubblor och syra – respektive vätgasbubblor och en bas.

Forskarna löser upp den malda kalkstenen i syran, och processen ger en koncentrerad ström av helt ren koldioxid.

Professor Katarina Malaga är dock skeptisk: ”Den tekniken kräver enorma mängder av stark syra för att lösa upp kalksten. Om man ska producera några miljarder ton cement med den tekniken tappar man miljövinsten på grund av användning av hälsovådliga substanser”, säger hon.

Koncernen Heidelber Cement (Cementa) bedriver förstudier för att kunna hetta upp ugnarna vid cementtillverkningen med värmeöverföring med plasma. Studien, som kallas CemZero och bedrivs tillsammans med Vattenfall, är dock mycket elkrävande: ”Plasma kan komma att bli intressant. Men dessa tekniker är omogna och skulle kunna bli

aktuella först en bra bit bortom år 2030”, säger Karin Comstedt Webb vid Cementa.

Källa: Ny Teknik

04 Gäddan ska räddas med nya regler

Gäddbeståndet har minskat drastiskt i Stockholms skärgård de senaste åren. Nu träder nya fiskeregler i kraft med syfte att rädda den långsträckta rovfisken.

– Läget är akut, säger Henrik C Andersson, länsfiskekonsulent i Stockholm.

Utökade fredningsområden och nya fiskekvoter är de åtgärder som länsstyrelsen i Stockholm vidtar i syfte att rädda sportfiskarnas guldklimp – den avlånga bjässen med de karaktäristiska prickarna och det enorma gapet: gäddan.

På 80-talet var Stockholms skärgård en av de bästa platserna i världen för att fiska gädda. Nu är den helt utslagen i stora delar av skärgården, uppger Henrik C Andersson, länsfiskekonsulent i Stockholm.

– Läget är akut, även fast det finns enstaka platser där det är gott om gädda har utbredningen krympt drastiskt, säger han.

Under de senaste åren har länsstyrelsen genomfört en utvärdering av de fredningsområden som sedan 2005 finns i skärgården. De har visat sig ge resultat och nu hoppas man att en utökning av områdena ska hjälpa gäddan att repa sig.

– I de områden som har fiskeförbud periodvis får gäddorna åtminstone vara i fred under leken, säger Henrik C Andersson.

Hoten för gäddorna är många. Tre av dem är industrifisket, rubbingar i ekosystemet och att andra hungriga arter blivit mer livskraftiga.

– Under de senaste åren har vi sett en explosionsartad ökning av storspigg i våra vatten. De äter gäddans rom och yngel.

Men inte heller de individer som lyckas undkomma hotet från spiggen och utvecklas till fullfjäliga predatorer simmar säker.

– Gråsälen har varit på frammarsch de senaste åren och de äter stora gäddor. Bland gäddorna är de största fiskarna uteslutande honor och när de äts upp blir det ingen rom.

Henrik C Andersson tror att regeländringen som väntas träda i kraft under våren kommer att hjälpa gäddan i rätt riktning, men att fler krafttag behövs.

– Det här är inte en åtgärd som räcker, framöver kommer mer arbete behövas för att rädda gäddan, säger han.

Sedan tidigare är det förbjudet för fiskare att ta upp mer än tre gäddor och gösar per dag och fiskare. I den nya regeländringen vill länsstyrelsen begränsa fisket ytterligare till totalt tre fiskar per fiskare och dag, oavsett om det är gädda eller gös.

Hamilton Steiner hamilton.steiner@dn.se

Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet

- 3 Inrikes DN-artiklar 23 februari - 4 mars 2021
- 4 Riksdagen och politiska partier
- 85 Statsrådsberedningen och statsministern
- 95 Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.
- 153 Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet
- 215 Infratrunktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi
- 291 Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem
- 521 Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.
- 704 Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.
- 758 Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.
- 772 De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna. - 793

Justitiedepartementet

ansvarar för rättsväsendets myndigheter, bland annat polisen, åklagarväsendet, domstolarna, kriminalvården samt för migrations- och asylfrågor och krisberedskap.

Justitiedepartementet ansvarar för lagstiftningen inom områdena statsrätt och allmän förvaltningsrätt, civilrätt, processrätt, straffrätt samt migrations- och asylrätt.

[Områden](#)

Områden

- [Bekämpning av terrorism](#)
- [Civilt försvar](#)
- [Familjerätt](#)
- [Grundlagar och integritet](#)
- [Krisberedskap](#)
- [Migration och asyl](#)
- [Rättsväsendet](#)

[Om Justitiedepartementet](#)

Relaterad navigering

- [Justitiedepartementets delar i statens budget](#)
- [Rättsliga dokument](#)
- [Utredningar och kommittéer](#)
- [Myndigheter med flera](#)
- [Remisser](#)
- [Organisation](#)
- [Kontakt](#)
- [Internationellt rättsligt samarbete](#)

[Ansvariga statsråd](#)

Ansvariga statsråd

[Morgan Johansson](#)

Justitie- och migrationsminister

[Mikael Damberg](#)

Inrikesminister

[Genvägar](#)

Genvägar

- [Justitiedepartementets propositioner](#)
- [34-punktsprogrammet mot gängkriminalitet](#)
- [Ett tryggare Sverige](#)
- [Sveriges strategi mot terrorism och arbete mot våldsbejakande extremism](#)
- [Information om viseringar \(visum\)](#)
- [Europeisk e-juridikportal](#)
- [Frågor och svar – inreseförbud till EU via Sverige](#)
- [Till dig som är student](#)

Aktuellt från Justitiedepartementet

Justitiedepartementet

<https://www.regeringen.se/sveriges-regering/justitiedepartementet/>

Myndigheter

- **Revisorsinspektionen (RI)**
19 april 2017 från [Justitiedepartementet](#)
- **Polismyndigheten**
11 februari 2015 från [Justitiedepartementet](#)
- **Inspektionen för strategiska produkter, ISP**
06 februari 2015 från [Justitiedepartementet](#)
- **Stiftelsen Gällöfsta utbildningscentrum**
05 februari 2015 från [Justitiedepartementet](#)
- **Justitiekanslern (JK)**
05 februari 2015 från [Justitiedepartementet](#)
- **Statens haverikommission (SHK)**
04 februari 2015 från [Justitiedepartementet](#)
- **Sveriges Domstolar**
04 februari 2015 från [Justitiedepartementet](#)
- **Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden**
04 februari 2015 från [Justitiedepartementet](#)
- **Rättshjälpsmyndigheten**
04 februari 2015 från [Justitiedepartementet](#)
- **Migrationsverket**
04 februari 2015 från [Justitiedepartementet](#)
- **Kriminalvården**
04 februari 2015 från [Justitiedepartementet](#)
- **Ekobrottsmyndigheten (EBM)**
04 februari 2015 från [Justitiedepartementet](#)
- **Domarnämnden**
04 februari 2015 från [Justitiedepartementet](#)
- **Brottsoffermyndigheten (BrOM)**
04 februari 2015 från [Justitiedepartementet](#)
- **Brottsförebyggande rådet (Brå)**
04 februari 2015 från [Justitiedepartementet](#)
- **Åklagarmyndigheten**
04 februari 2015 från [Justitiedepartementet](#)
- **Kustbevakningen (KBV)**
04 februari 2015 från [Justitiedepartementet](#)
- **Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)**
02 februari 2015 från [Justitiedepartementet](#)

- **Säkerhetspolisen**
05 januari 2015 från [Justitiedepartementet](#)
- **Rättsmedicinalverket (RMV)**
05 januari 2015 från [Justitiedepartementet](#)Morgan Johansson
-
- **Gentekniknämnden**
05 januari 2015 från [Justitiedepartementet](#)
- **Datainspektionen**
05 januari 2015 från [Justitiedepartementet](#)

Morgan Johansson

- [Migration och asyl](#)
- [Rättsväsendet](#)

Justitie- och migrationsminister

[Justitiedepartementet](#)

"Som justitie- och migrationsminister vill jag arbeta för att knäcka den organiserade kriminaliteten och förstärka kampen mot terrorismen. Vår migrationspolitik ska vara långsiktigt hållbar och brett förankrad. Jag tror på den välfärdsmodell som vi har i Sverige och på ett samhälle som håller ihop."

[SW 32 Statsvetenskap.](#)

[SW 34 Lagar o förordningar, traktat, juridik.](#)

[SW .7952/7956 Sociala miljöer, sociala verksamheter.](#)

[SW .7958 Sociala miljöer o sociala verksamheter i boendet.](#)

Morgan Johanssons områden

- [Bekämpning av terrorism](#)
 - [Demokrati och mänskliga rättigheter](#)
- [Familjerätt](#)
- [Grundlagar och integritet](#)

Mikael Damberg

Inrikesminister

[Justitiedepartementet](#)

Mikael Dambergs områden

- [Bekämpning av terrorism](#)
- [Civilt försvar](#)
- [Försvar](#)
- [Krisberedskap](#)
- [Rättsväsendet](#)

[SW . 7952/7956 Sociala miljöer, sociala verksamheter.](#)

[SW . 6525-6529 Militära verksamheter.](#) (Civilt)

23 Sänkt straff för 49 grova våldtäkter mot barn

Falu tingsrätt dömde en man i 20-årsåldern till tolv års fängelse för 49 grova våldtäkter mot barn och 153 grova sexuella övergrepp. Nu sänker Svea hovrätt straffet till 7,5 års fängelse, rapporterar SVT.

Straffsänkningen sker sedan hovrätten tagit hänsyn till mannens ålder vid brotten.

Det var ett tips från Interpol som ledde fram till att mannen kunde gripas. Poliser där hade sett att en användare på Darknet bar en tröja som kunde kopplas till en klädkedja i Sverige och svensk polis lyckades så småningom identifiera gärningsmannen. **TT**

23 Samhället gjorde allt för att rädda 16-åringen – ändå slutade det i mord

Eskilstuna har drabbats av gängbrott, skjutningar och mord förut. Men det som hänt de senaste månaderna har skapat en helt ny rädsla. Skolelever är indragna i väpnade konflikter – mitt i stan. En 16-åring sköts nyligen ihjäl utanför kommunens mötesplats för unga.

Vad kan samhället göra när det redan följt alla manualer?

oah och Sebastian hade precis kommit ut från Mötesplats Nyfors, Eskilstunas populäraste fritidsgård, när en tjej i sjuan dök upp med sin kompis. Medan ungdomarna stod och pratade närmade sig en svartklädd person med sjal för ansiktet. Personen tog

upp en pistol och tryckte av. När skotten tystnat låg Noah livlös på marken.

Sebastian, som var i chock, ringde en vän och lämnade ett röstmeddelande:

”Vi softa sådär utanför fritidsgården /.../. Sen från ingenstans Marcel kommer med en ... sex eller nio millimeter. Han poppar Noah.”

Nu vilar Noah på S:t Eskils kyrkogård, där två gosedjur vakar över hans grav.

Marcel står inför rätta för mord.

Och även Sebastian misstänks nyligen ha tagit till vapen.

Två 16-åringar och en 15-åring tros ha hamnat på olika sidor i ett dödligt drama. Vad är det som har hänt i den sörmländska industristaden?

○ ○ ○

Eskilstuna har tre utsatta områden men Nyfors är inte ett av dem. Ändå är det här, i de fem–sex kvarteren mitt i stan, som den gängrelaterade brottsligheten betraktas som akut.

– Flera faktorer har gjort stadsdelen till en kriminell hot spot som är taktiskt besvärlig för oss, förklarar polisen Thomas Bergqvist när vi lämnar centrum, går under järnvägen och kommer upp i Nyfors.

Området ligger nära centrum, men ändå lite i skymundan. En intensiv gångtrafik mellan stadens norra och södra delar har lockat till sig drogsäljare. Att bilar lätt kan rulla in på gågatorna har gett narkotikaaffärerna ytterligare uppsving. Öppna innergårdar, mängder av trappuppgångar och ett underjordiskt kulvertsystem är perfekt för den som vill fly polisen. Och fram till i höstas, då Noah sköts ihjäl, var Nyfors fritt från övervakningskameror.

– Allt det här har bidragit till en narkotikamarknad som involverat fler och fler unga, fortsätter Thomas

Bergqvist, som under sina elva år som kommunpolis sett utvecklingen på nära håll.

Kanske finns det ytterligare en förklaring. Mitt i den svårbevakade kriminella miljön ligger alltså den välbesökta fritidsgården. Och det var utanför denna som embryot till ett gäng började växa fram för tre–fyra år sedan.

– Alla som är inblandade har hängt där. Och från början var de flesta vänner, berättar en kille som kände Noah.

Inget tyder på att det förekom narkotika inne på fritidsgården. Men alldeles utanför entrén pågick handeln. Och precis som på så många andra håll i landet kom 13- och 14-åringar att ta små steg mot gänglivets tröskel.

– De äldre killarna vet exakt hur de ska använda sin framgång för att knyta till sig de yngre. En pizza kan räcka för att en ung kille ska känna sig sedd, menar Thomas Bergqvist.

Vännerna Marcel och Noah kom inte från Nyfors men hängde ofta på fritidsgården. Och det var så de misstänktes ha värvats som springpojkar. Polisen kontaktade socialtjänsten, utredningar drogs i gång. Alla var överens om att det krävdes insatser och resurser verkar inte ha varit något problem. De kommande åren skulle kommunen satsa miljonbelopp.

○ ○ ○

Kriminella grupperingar är inget nytt för Eskilstuna. Södertäljenätverkets tentakler letade sig hit i början av 2000-talet och senare kom både Hells Angels och Black Cobra till staden. Utpressning mot företagare och enskilda sågs som ett av problemen, vilket fick polisen och kommunen att ta upp kampen mot gängen och deras ”vårdskapital”. 2013 presenterades en handlingsplan med mål att strypa nyrekryteringen.

Utvecklingen gick först åt rätt håll. Hells Angels höll allt lägre profil och Black Cobra föll samman av interna strider. Nyrekryteringen minskade och våldskapitalet sjönk.

Men snart klev andra aktörer fram. Den organiserade brottsligheten kom, liksom i landet i övrigt, att handla alltmer om narkotika. Framför allt hasch och marijuana. 2018 visade en avloppsanalys att Eskilstunabornas konsumtion av just dessa droger låg i topp i länet.

De nya kriminella, huvudsakligen med rötter i Mellanöstern, hade inte samma upparbetade våldskapital – men desto mer vapen. När en 32-årig ledare greps med åtta kilo hasch hittades även fem pistoler gömda i en bil.

Det var också nu barn började värvas som säljare och hantlangare. En narkotikahandlare kallade dem för sina ”skitungar”, då han stod åtalad i Eskilstuna tingsrätt. Några av barnen steg i rang och drog i sin tur in nya minderåriga.

– Jag förstod att det fanns skikt av smarta äldre som utnyttjade honom. Men han ville inte prata om det utan sa bara att det inte var någon fara.

Det berättar Sophie, mamma till den mordåtalade Marcel. För ungefär ett år sedan såg hon, hennes man och Marcells småsyskon med vanmakt hur den då 15-årige sonen gled allt längre från familjen.

– Han hade varit en mönsterelev i skolan och känd som den där artige och glade pojken. Men med de här nya vännerna förändrades allt.

I socialtjänstens rapporter skrevs omdömen som ”kriminell identitet” och ”normbrytande beteende”. Men Marcel gjorde klart att han inte ville ha någon hjälp. Hans nya ”bröder” var viktigare än familjen, sa han till sin socialsekreterare.

Bilar dök upp utanför familjens hus och Marcel slank allt oftare ut om kvällarna. Oron växte hos föräldrarna. Men Sophie och hennes man vägrade ge upp.

– Vi försökte med allt. Ringde andra föräldrar, åkte till fritidsgården, bjöd hem hans vänner ... ja, min man sökte till och med upp de äldre killarna och sa åt dem att lämna honom i fred, fortsätter Sophie.

De äldre var ofta trevliga, men kontakterna ledde ingenstans.

– De svarade att det var upp till honom själv. Det var han som fick välja.

Under ett samtal tröttnade en av de äldre.

– Han sa att det var kört, vår son skulle aldrig komma ur det här.

○ ○ ○

Marcel's vän Noah hade inte samma uppbackning hemifrån. I stället tvingades han flytta runt mellan fosterfamiljer och vårdhem. Men det var som om Nyfors hade en magnetisk dragningskraft; förr eller senare kom Noah alltid tillbaka.

Relationen till Marcel blev frostigare. Varför är oklart.

– Men så mycket vet jag att det handlade om pengar, hävdar en ung person som DN träffar i Nyfors.

När Noah var 15 blev han förd till en skog och misshandlad. Polisen kopplades in, men Noah vägrade peka ut dem som hade gjort honom illa. Samhällets skyddsnät vecklades ut ändå. Noah måste bort från Eskilstuna, ansåg socialtjänsten. Annars skulle hans ”oförmåga att konstruktivt lösa konflikter” leda till ”en mycket hög riskutsatthet”. Följden blev tvångsvård med stöd av lagen om vård av unga, lvu.

– Jag har bara gott att säga om socialtjänsten. Hans handläggare var fantastisk, säger den fostermamma som senare skulle ta över ansvaret för Noah.

I början av 2020 omhändertogs även Marcel. Beslutet fattades efter att hans pappa slagit larm om att sonen och en äldre kille kunde ligga bakom en skjutning. Anhöriga till en ung man med knarkskulder hade varit nära att träffas när deras köksfönster perforerades av en skotts salva. Brottet klarades aldrig upp, men Marcel kördes till ett ungdomshem i Norrland. Där blev han kvar i ett halvår.

– Det var bra för honom, han tyckte det var skönt att komma borta från allt, minns Sophie.

○ ○ ○

Vid 18-tiden den 17 september 2020 ber Marcel sin mamma om skjuts till Nyfors. Sedan några veckor är han tillbaka i Eskilstuna och allt ser ganska bra ut. Polisen och kommunen har bildat en social insatsgrupp runt Marcel, han har fått en personlig vägledare och delar sin tid mellan gymnasiet och en praktikplats. Dessutom har Marcel inlett en artistkarriär. Tillsammans med en känd musikproducent har han precis släppt en låt på Youtube.

Men just den här dagen har en varningslampa tänts. Marcells lillebror har blivit uppsökt i skolan och slagen av ett gäng. En av de skyldiga tros vara Noah, som ska ha sagt att han egentligen varit ute efter Marcel.

När Marcel sätter sig i mammans bil har han precis lovat både föräldrarna och kommunens vägledare att

inte hämnas. Vägledaren ska senare berätta för polisen att hans magkänsla är ”jättebra” när de skiljs åt.

Men enligt det åtal som nu prövas av Eskilstuna tingsrätt försvinner Marcel in i Nyfors, beväpnar sig och väntar på Noah. Andra unga hjälper till att hålla utkik, däribland en 14-årig tjej. Kallblodigt skjuter Marcel, enligt åtalet, vid 20-tiden ner Noah – med samma pistol som användes vid den ovan nämnda skottlossningen mot en lägenhet. Efteråt flyr Marcel ner i ett garage och gör sig av med vapen och kläder. Äldre kriminella håller honom gömd under natten och hjälper nästa dag honom att ta sig till Uppsala.

Så om detta stämmer, vad var i så fall mordmotivet?

– Det lyser igenom att det funnits en konflikt om narkotikaförsäljning, hävdar åklagare Maria Edström.

Marcel själv, som nu riskerar sluten ungdomsvård i max fyra år, har hittills inte gjort några erkännanden. Mamma Sophie säger att hon måste tro att sonen är oskyldig. Oavsett skuldfrågan riskerar även Sophie,

hennes man och de andra barnen nu att dras in i en eskalerad konflikt. När DN pratar med Sophie på telefon befinner hon och familjen sig på hemlig ort, skyddade av polis.

– Vi har hotats till livet och kan kanske aldrig komma tillbaka till Eskilstuna, säger hon med gråt i rösten.

En ny skottlossning i januari i år understryker allvaret. Den här gången misstänks tre av Noahs vänner, däribland 15-årige Sebastian, ha öppnat eld mot fyra personer i en bil. Om det finns ett samband med mordet på Noah är ännu oklart.

○ ○ ○

Visitationszoner, slopad ungdomsrabatt, höjda skadestånd för föräldrar, skärpta straff för kriminella som rekryterar barn – förslagen om hur Sverige ska tackla de unga gängmedlemmarna är många. Men Eskilstuna kommun anser sig inte ha tid att vänta på nya lagar. Efter mordet på Noah har en jättesatsning

på brottsförebyggande insatser klubbats. Priset: över 30 miljoner årligen.

– Vi har under lång tid insett att vi måste vrida till ordentligt. Så nu dundrar vi på utifrån en långsiktig plan, berättar s-kommunalrådet Jimmy Jansson.

Fler fritidsledare, förstärkta elevhälsoteam och 16 nya socialsekreterare som ska jobba både på gatan och i skolorna. Det och mycket annat är innehållet i satsningen ”Trygga unga”. Att socialnämnden redan blöder ekonomiskt spelar ingen roll, säger Jimmy Jansson.

– Ingen får röra det här, behövs det pengar får man skära ner någon annanstans.

Polisen Thomas Bergqvist, som bidragit med underlag, är hoppfull. Detsamma gäller dem inom socialtjänsten som nu ska leda arbetet.

– Vi måste tro att det ändå går att nå dem som rekryterats av gängen. När vi träffar dem i enrum ser vi att de faktiskt bryr sig om sina syskon och föräldrar,

säger enhetschef Mimmi Westanau, som ansvarar för de sociala insatsgrupperna.

Men Sophie, som förgäves försökte rå på gängets dragningskraft, tvivlar på att kommunens satsning kan stoppa killar som sonen Marcel.

– Mitt enda råd är ... tyvärr ... att man måste bryta upp och lämna allt ifall en ungdom är tillräckligt långt inne. Jag önskar att vi hade gjort det innan det var för sent, säger hon från familjens gömställe.

Marcel, Noah, Sebastian och Sophie är fingerade namn.

Lasse Wierup

lasse.wierup@dn.se

FAKTA. ESKILSTUNA STORSATSAR PÅ BROTTSFÖREBYGGANDE

Kommunen rekryterar just nu 16 förebyggande socialsekreterare, 16 fritidsledare, 15 personer till grundskolans elevhälsa, en samordnare och två experter på avhopp från kriminella gäng. Satsningen

ingår i en långsiktig plan som antogs i början av 2020 och följer strategin "Orten bortom våldet", framtagen av nationalekonom Ingvar Nilsson och beteendevetare Eva Nilsson Lundmark.

47

personer dog under år 2020 av skottskador i Sverige, vilket är det högsta antalet sedan polisen började föra statistik. Två av morden inträffade i Eskilstuna.

23 Fyra personer döms efter misslyckat mordförsök i Viksjö

Fyra personer fälls för mordförsöket vid en busshållplats i Järfälla våren 2020 då en 20-årig man skottsbadades allvarligt.

Den 16-årige pojke som sköt döms till slutet ungdomsvård. En man döms till 18 års fängelse för att ha beställt det misslyckade mordförsöket.

Det var på morgonen i maj förra året som en ung man skadades allvarligt när han blev beskjuten vid en busshållplats i Viksjö, nordväst om Stockholm. 20-åringen överlevde trots flera skott i buken. Händelsen rubricerades därför som mordförsök.

I november väcktes åtal och på måndagen dömde tingsrätten fyra personer för inblandning i mordförsöket.

I ett pressmeddelande skriver Attunda tingsrätt att brottet i stor utsträckning har planerats via den krypterade tjänsten Encrochat. 16-åringen anlätades enligt rätten för att utföra mordet. 20-åringen sköts med ett tiotal skott. Rättsläkaren kunde senare räkna till sju kulhål.

”Åklagarens bevisning utgörs i stor utsträckning av meddelanden mellan tre av de tilltalade och andra på telefoner med den krypterade tjänsten

Encrochat. Meddelandena är av avgörande betydelse för bedömningen av åtalen”, skriver rättsens ordförande K-G Ekeberg i en kommentar.

Attentatet vid busshållplatsen har kopplingar till organiserad brottslighet och såväl gärningsmän som den skottskadade mannen har tidigare figurerat i olika utredningar.

En tidigare straffad narkotikabrottsling döms nu till 18 års fängelse för anstiftan av försök till mord och grovt vapenbrott. Två andra döms till 10 respektive 8 års fängelse för medhjälp till försök till mord. 16-åringen döms till 3 års sluten ungdomsvård för mordförsök och grovt vapenbrott.

Domen skulle egentligen ha kommit i januari, men huvudförhandlingen behövde tas om då två domare blev sjuka inför avgörandet.

Andreas Nordström

andreas.nordstrom@dn.se

24 Regeringen vill göra det brottsligt för knarkhandlare att utnyttja ungdomar

Larmen om att barn och tonåringar används i organiserad narkotikahandel ökar trycket på riksdag och regering.

Nu vill justitieminister Morgan Johansson (S) göra om lagen om människoexploatering för att komma åt de kriminella som tjänar pengar på unga.

I gårdagens tidning berättade vi om hur skolelever i Eskilstuna värvats som säljare och hantlangare av stadens narkotikahandlare. Mängder av liknande fall har tidigare rapporterats från såväl storstäderna som mindre orter. Utvecklingen har inte sällan lett till att unga, bland annat i Eskilstuna, även dragits in i dödliga konflikter.

I hopp om att komma åt problemet vill justitieminister Morgan Johansson (S) ge polis och åklagare ett nytt verktyg.

– Vi tittar just nu på om det går att anpassa lagen om människoexploatering till att gälla även narkotikahandel, säger Morgan Johansson.

Detta skulle i så fall innebära en möjlighet till betydligt högre straffsatser än vad narkotikabrottslagen normalt medger när det gäller organiserad gatuhandel med droger.

– Jag tror att det här kan vara ett sätt att komma åt dem som utnyttjar unga människor i gängbrottslighet, fortsätter Morgan Johansson.

Människoexploatering infördes i brottsbalken på socialdemokratiskt initiativ i juli 2018 och kan ge max fyra års fängelse, eller max tio år om brottet betraktas som grovt. Morgan Johanssons förhoppning var då att den nya lagen skulle kunna användas för att sätta dit dem som utnyttjade människor för exempelvis

organiserat tiggeri eller tvångsarbete i restaurangbranschen.

Så har det hittills inte blivit. Trots en hel del polisanmälningar har inte ett enda fall ännu lett till att någon lagförts, enligt DN:s genomgång. Kritiker menar att lagen i vissa avseenden var slarvigt skriven.

Men nu planeras alltså ett lagtekniskt omtag. Regeringens utredare, hovrättspresident Anders Perklev, är den som fått i uppgift att föreslå justeringar.

– Det stämmer. Arbetet pågår och vi kommer att vara klara till sommaren, bekräftar Anders Perklev.

Enligt vad DN erfar är knäckfrågan vad som ska räknas som exploatering i juridisk mening.

– Jag kan inte gå in på några detaljer. Men det handlar om att lagen ska kunna användas mot dem som involverar unga i brottslighet, även i sådana fall där de unga agerat mer eller mindre frivilligt, säger Anders Perklev.

En av dem som belyst bristerna i den nuvarande människoexploateringslagen är Erik Sjödin, docent i civilrätt vid Stockholms universitet. Han ser klara svårigheter med att stöpa om lagen på det sätt som regeringen nu vill.

– Hela dess konstruktion kretsar kring vad som ska anses vara uppenbart orimliga villkor och oacceptabla säkerhetsrisker. Att översätta detta till narkotikahandeln tror jag kan bli svårt. Vad gäller exempelvis om knarkhandlarna tillhandahållit en skyddsväst eller ger ob-tillägg till den som jobbar på natten?

Regeringens kanske främsta kritiker i rättspolitiska frågor, Moderaternas talesperson Johan Forssell, tycker dock att Morgan Johanssons plan låter som en glad nyhet.

– Spontant är jag positiv. Men jag förutsätter att man i så fall också höjer straffminimum rejält så att det inte blir ännu en lag utan särskilt kännbar påföljd, säger han.

Johan Forssell noterar nöjt att regeringen i och med förslaget går utanför det tidigare antagna 34-punktersprogrammet mot gängkriminalitet.

– Jag hoppas att detta kan öppna för en lång rad andra välbehövliga åtgärder. Varför inte samtidigt kriminalisera deltagande i kriminella gäng?

Lasse Wierup

lasse.wierup@dn.se

FAKTA. SKÄRPSTA STRAFF VÄNTAS FÖR GÄNGRELATERADE BROTT

Sedan tidigare har regeringen meddelat att den vill se skärpta straff på en rad områden för att slå undan benen för de kriminella gängen.

24 Huvudvittnet: Jag ljög om jaktbrotten

Hon var den som gick till polisen och angav flera personer för jaktbrott. När kvinnan under tisdagen hördes i rätten var hennes besked: Jag ljög.

Förhandlingen i det omstridda jaktbrottsmålet, där företagsledaren Karl Hedin är en av fyra åtalade, fortsatte som planerat under tisdagen.

Den åtalade kvinnan, som från början var den som lämnade uppgifter till polisen om att hennes make samt Karl Hedin och flera andra hade begått jaktbrott, var på tisdagen med på länk från en angränsande lokal med sin advokat och förhandlingen inleddes med förhör med henne.

Hon svarade motvilligt på en del av åklagarens frågor och på en del frågor valde hon att inte svara alls. Hon ville inte svara på åklagarens frågor om varför hon

2018 kontaktade polisen för att ange sin make för jaktbrott.

Kvinnan uppgav att hon lidit av psykisk ohälsa som lett till att hon gick till polisen med uppgifter om jaktbrott och även att hon senare ansökt om äktenskapsskillnad från sin make.

TT

24 Polisens kalla fall-grupp tar upp gammalt styckmord

Den styckade kroppen hade lagts i påsar och väskor och sedan dumpats i vattnet i centrala Stockholm. Trots en omfattande undersökning lyckades inte polisen lösa gåtan kring mordet på Björn Habolin i mars 2005. Nu tar Stockholmspolisens kalla fall-grupp upp ärendet – och ber samtidigt om tips från allmänheten.

Isen låg fortfarande delvis kvar på fjärden vid Slussen när några förbipasserande upptäckte plastpåsar. Det var den 30 mars 2005 och männen fick en chock när de såg innehållet: kroppsdelar från en människa.

Drygt en vecka senare hittades ännu en kroppsdel, vid Danvikstull. Det var en överkropp som hade stoppats

ner i en väska. Ytterligare en kroppsdel hittades den 23 maj i vattnet i närheten av Djurgården.

Polisen inledde en omfattande utredning kring mordet, men lyckades inte. Nu – 16 år senare – ger sig Stockholmspolisens kalla fall-grupp Grova brott 3 på uppgiften att försöka lösa gåtan. Tidpunkten för mordet misstänks ha varit någon av de sista dagarna i mars 2005.

Den erfarne mordutredaren Göran Olsson berättar att fallet skiljer sig från nästan alla andra mordärenden han har stött på.

– Av de ärenden som vi har läst om är det ytterst, ytterst sällan... jag kan nästan inte komma på något... när det inte finns något bråk eller en konflikt i bakgrunden. Här har vi ingenting, säger Göran Olsson.

Björn Habolin hade bott utomlands ett tag i slutet av 90-talet, men flyttade tillbaka till Stockholm. Under åren innan sin död hamnade han i hemlöshet och bodde ofta på härbärget Bostället på Högbergsgatan.

Enligt Göran Olsson finns inget som tyder på att Björn Habolin hade några fiender.

– Var det något bråk någonstans så gick han iväg. Han var försiktig. Han hade inga pengar. Han hade ingen kriminell bakgrund. När man tittar på de här fallen så kan man ibland se konflikter och då utreder man därifrån. Här är det nästan svårt att ha en teori, för vi vet fasen inte alltså, säger Göran Olsson.

Medier har flera gånger tidigare rapporterat om fallet. Bland annat har det tagits upp i tv-programmet Efterlyst.

Har det framkommit några nya spår vid de tillfällena?

– Nej, ingenting. Det har inte gett någonting. Det är ingenting som kommer fram, säger Göran Olsson med ett spår av frustration i rösten.

Enligt Göran Olsson har mordet troligen inträffat på Södermalm – men inte ens detta är säkert, berättar han vidare. Men utredarna är samtidigt relativt säkra på en aspekt av händelseförloppet: den person som

ligger bakom brottet har varit noggrann och inte tydligt stressad vid tillfället.

– Det är inte någon som har gjort det i panik. Det verkar ha skett systematiskt, säger han.

Personer som har information om fallet kan höra av sig till utredarna genom polisens webbplats: *polisen.se/aktuellt/kalla-fall/*

Adam Svensson

adam.svensson@dn.se

25 Polis fick pengar till tårta – döms för mutbrott

”Under inga förhållanden får det uppfattas som att en person genom att bjuda polisen på tårta kan undkomma böter eller körkortsomhändertagande.”

Så står det i tingsrättens beslut när en polisman nu döms för tagande av muta och tjänstefel efter att ha sett mellan fingrarna när en bekant körde för fort.

”Du kan släppa det här”, ska polismannen ha sagt till en ung aspirant efter att hon hade stoppat en bil som körde i 83 kilometer i timmen på en 50-väg.

På en övningsdag med aspiranter såg en västsvensk polis mellan fingrarna när en bekant körde för fort. Brottet skulle normalt ha lett till indraget körkort och böter. Dagen efter bjöd han hela polishuset på tårta för

pengar som han fått av fortköraren och ska, enligt ett vittnesmål från en gruppchef, ha berättat att tårtan ”kom som tack från en person som inte blivit av med körkortet”.

Utredningen visade att polismannen hade fått en Swishöverföring av fortköraren kort efter att denne hade blivit stoppad. I meddelandet hade fortköraren skrivit: ”Köp en stor. Ge henne en kram.” Polismannen åtalades mot sitt nekande för tjänstefel och mottagande av muta. I förhör berättade han att han inte visste hur fort mannen hade kört när han tog beslutet att inte rapportera honom för fortkörning.

Fortköraren, som var bekant med polismannen genom sitt arbete för en västsvensk elitklubb i fotboll, åtalades för mutbrott. Om relationen till polismannen berättade han att de hade samarbetat i samband med matcherna men aldrig träffats privat.

Även han nekade till brott och menade att Swishöverföringen var ett uttryck för en allmän

tacksamhet mot polisen för det arbetet de gör och inte kopplat till fartkontrollen.

Både polismannen och fortkörare döms nu för mutbrott. Meddelandet som skickades i samband med Swishöverföringen och det faktum att det skett kort efter fartkontrollen styrker, enligt tingsrätten, att det rör sig om en otillbörlig förmån.

Polismannen döms även för tjänstefel då tingsrätten anser det vara bevisat att han kände till hastighetsöverträdelsen på plats men att han trots det inte omhändertog fortkörarens körkort. Påföljden för polismannen blir villkorlig dom och dagsböter. Fortköraren döms till dagsböter.

DN har sökt polismannens advokat.

Marina Ferhatovic

marina.ferhatovic@dn.se

25 Svalde kapslar med kokain – får fängelse

Mannen och kvinnan hade svalt kapslar med kokain, men smuggelresan upptäcktes i tullen i Malmö. Nu döms de båda nederländarna till fängelse för grov narkotikasmuggling. Narkotikahundar markerade mot den 51-åriga kvinnan och röntgenbilder visade att hon svalt kokain – runt 330 gram. I den 56-årige mannens kropp hittades närmare 620 gram kokain.

Mannen och kvinnan döms till fängelse i fyra år och fyra månader respektive tre och ett halvt år.

TT

25 Tre personer gripna efter misstänkt mord i Trollhättan

Tre personer har gripits misstänkta för mord i Trollhättan, skriver polisen på sin hemsida.

Larmet om en svårt skadad man inkom till polisen vid halv ett natten till onsdag, och mannen avled senare. Vad som orsakade mannens död ville polisen inte gå ut med. På plats greps tre personer misstänkta för mord.

TT

25 Övervakningsbilder ledde polisen till mannen som satte skräck i Stockholm

Sommaren 2019 satte en då okänd man skräck i söderförorten Rågsved i Stockholm. Flera överfall och en fullbordad våldtäkt kopplades till mannen. Polisen satsade stora resurser på att hitta honom.

Men utredningen gick i stå – fram till i höstas. Nu har mannen dömts till sex års fängelse och utvisning.

Så här gick det till när polisen kom honom på spåren.

Måndagen den 8 juli, 2019. Polisinspektör Åsa Hansson, då gruppchef på grova brott i polisområde

Syd, får in en anmälan om en fullbordad våldtäkt i Rågsved. Den ska ha skett under helgen.

Anmälan stack ut, det var något med tillvägagångssättet som fick alla varningsklockor att ringa. Instinkten sa henne att det inte var den första – och förmodligen inte heller den sista – gången som gärningsmannen slagit till.

Han följde efter sitt offer, kanske redan från Gullmarsplan där hon 02.10 varit tvungen att ta en buss då tunnelbanan inte gick. Hon gick den sista biten hem. Hon hade musik i lurarna. När hon kom fram till sin port tog hon av sig dem.

Då upptäckte hon honom. Hon kände inte igen mannen, men tänkte att han kanske kände någon i huset, så hon höll upp porten för honom.

När hon kom fram till sin egen dörr förväntade hon sig att han skulle gå förbi. I stället tryckte han en kniv mot henne hals. På bruten engelska sa han upprepade

gångar att hon skulle vara tyst och att de skulle gå ut igen.

Marken försvann under hennes fötter. Han höll fast henne med sin vänstra arm medan han höll kniven tryckt mot hennes hals. Han sa att allt skulle gå bra om hon bara gjorde som hon sa. Han förde henne till ett skogsparti bakom huset. Hon tog mod till sig, frågade om han ville ha pengar. Han sa ja – om ”hon inte ville ge honom något annat”.

På något underligt sätt kände hon sig lättad, hon fick för sig att hon hade ett val. Han ville veta var hennes pojkvän var, han verkade inte förstå att hon inte hade någon. Sen sa han att han kom från Jamaica.

Plötsligt hårdnade hans grepp om henne. Han höll kniven så att hon såg den, knivbladet var minst 20 centimeter långt. Han förde henne bestämt mot porten och sa att han skulle döda henne om det var någon annan i lägenheten.

Hon fruktade för sitt liv när han tvingade in henne i hennes hem. Efter bara ett par minuter hade han fullbordat våldtäkten. Han lämnade lägenheten omgående. Hon såg honom småspringa mot tunnelbanan från sitt köksfönster.

Sedan rasade allt. Hon beskriver det som att hon blev hysterisk.

○ ○ ○

– Det kanske låter slarvigt, men det första vi tänkte var ”yes, vi har hans dna”. Det här fallet ska vi köra i botten, minns Åsa Hansson att hon och utredarna tänkte.

En dryg vecka efter överfallsvåldtäkten uppmärksammade DN polisen på att det fanns andra ärenden med liknande modus som våldtäkten den 7 juli.

Två andra unga kvinnor hade, natten den 31 mars, anmält att de överfallits av en person som följt efter dem. Ärendena utreddes dock på lokalpolisnivå och

hade rubricerats som olaga tvång och olaga hot. Såväl tillvägagångssätt som signalement stämde överens med händelsen den 7 juli.

Efter en genomgång av alla inkomna ärenden hamnande ytterligare ett överfall som anmälts den 10 mars, på polisernas lista.

– Det stärkte vår bild av att det handlade om en seriebrottsling. Vi var verkligen jätteoroliga över att han skulle slå till igen, minns Åsa Hansson.

○ ○ ○

I Rågsved spred sig oron. För allmänheten var det känt att det skett en misstänkt våldtäkt även den 14 juni i området, i det fallet var dock signalementet ett helt annat, varför polisen inte kopplade den till det aktuella fallet.

Lokalpoliserna patrullerade timme efter timme i området för att hålla extra koll och försöka skapa någon form av trygghet. Även civilsamhället engagerade sig, nattvandringen fick ny fart, och

medborgare erbjöd sig att slå följe med kvinnor som var på väg hem från tunnelbanan, oavsett tid på dygnet.

Parallellt löpte utredningen på.

Alla tillgängliga filmer från övervakningskameror skärskådades, dörrknackning genomfördes och polisens gärningsmannaprofilgrupp kopplades in.

I ärendena från mars månad hade polisen i stort sett ingenting att gå på, de lades ner. Med hjälp av det signalement man hade beslutade man sig för att ta fram en fantombild. Den visades upp i samband med dörrknackningarna, på polisens hemsida och på ”Efterlyst” i TV3.

– Vi fick in väldigt många tips. Vi gick till botten med alla. Till slut beslutade vi att genomföra en så kallad registertopsning. 200 män som passade profilens urvalskriterier topsades, berättar Åsa Hansson.

På basis av de tips som fantombilden genererat greps en person. Polisens utredare var nära nog övertygade

om att de hade rätt man. Han blev anhållen och så fort han topsats körde polisen provet till NFC, Nationellt forensiskt center i Linköping, i illfart.

– Vi behövde så snabbt som möjligt få besked, inte minst för att vi inte vill ha oskyldiga frihetsberövade, konstaterar Åsa Hansson.

Ändå blev de besvikna när de fick beskedet om att det inte var rätt kille.

– Vi hade lagt ner enorma resurser – utan att vi kommit någonstans. Det var frustrerande, fortsätter Åsa Hansson.

Sedan gick dagarna, som blev till veckor. Nya ärenden krävde uppmärksamhet, besvikelsen av att inte ha gått i mål gnagdes ner av tidens tand.

Det var som det var. Ouppklarat.

○ ○ ○

Ett drygt år senare. Bondegatan, Södermalm, 3 oktober 2020. En man följer efter en 23-årig kvinna som precis

svängt in på Bondegatan från Götgatan. Klockan är tre på natten. Han kommer ikapp kvinnan och frågar henne om hon vill festa vidare. Hon tackar nej. Först vänligt, sedan bestämt.

När hon klivit in i porten dit hon ska tränger sig mannen in, precis bakom henne. Han håller en glasflaska i ena handen, den andra lägger han över hennes mun samtidigt som han tvingar in henne i hissen.

När hon försöker slå larm med sin telefon tar han den ifrån henne. På våning fyra drar han ut henne ur hissen. Hon hamnar på golvet, får honom över sig. Hon skriker på hjälp. Hon skriker namnet på den person hon är väg hem till.

Hennes vän hör tumultet i trapphuset, öppnar sin dörr och ser sin väninna ligga på golvet – med en man över sig. Det pågående överfallet får ett tvärt slut, gärningsmannen rusar ner för trapporna. Den chockade 23-åringen får hjälp, hennes vän larmar polisen. Samtidigt går gärningsmannen Götgatan ner,

mot Skanstull. Därifrån börjar han förföljandet av en annan kvinna.

Hon blir attackerad vid Hammarby allé. Den här gången har han en krossad glasflaska som tillhygge. Han tar tag i hennes haka bakifrån, drar henne bakåt och säger åt henne att följa med.

Hon blir så uppskräddad att hon inte minns hur hon lyckas ta sig ur hans grepp. Hon springer i panik och hör hur han ropar efter henne: "Du är inte värd det".

Förtvivlad söker hon hjälp av en taxi som står i närheten. Taxichauffören viftar bort henne, säger att han har en kund som väntar och kör i väg. Hon ser att det står en annan taxi längre bort. Den här gången får hon hjälp att larma polisen.

○ ○ ○

Någon på polisens ledningscentralen lägger ihop 1+1: två överfall samma kväll, samma modus operandi, samma geografiska område. På båda brottsplatserna har man gjort omfattande tekniska undersökningar,

målsägarna har hörts initialt. På måndag morgon hamnar anmälningarna på samma utredares skrivbord.

– Vi började med att ta in all film från alla tillgängliga övervakningskameror i området. Våra analytiker lyckades upptäcka en man som fångade deras intresse, säger Camilla Erixon, utredare på grova brott i polisområde city.

Mannen ses på flera av filmerna. Han ses vid en bankomat, när han följer efter kvinnan in på Bondegatan, och när han är åter på Götgatan. Han syns när han stoppar två tjejer på cykel som avvisar honom och han ses passera 7-Eleven på Götgatan.

Där syns även den kvinna han sedan ska följa efter mot Hammarby allé.

Klockan 04.14 är han tillbaka vid Skanstull och 04.54 kliver han in på 7-Eleven och köper en Norrlunds guld och ett paket cigaretter. Han betalar med kort. Bingo, för polisen.

○ ○ ○

Via kortutgivaren får polisen en identitet på mannen. Dessvärre har processen dragit ut på tiden och han hinner slå till ännu en gång innan han grips.

Det sker den 22 oktober. Då slår han följe med en kvinna från en krog på Söder. Hon tycker han är trevlig, de småpratar. Från ingenstans attackerar han henne på Kocksgatan. Han trycker upp henne mot en vägg, slår henne, biter henne. Han tar strypgrepp, dunkar hennes huvud mot en trottoarkant. Hon gör motstånd, slår tillbaka. Flera gånger skriker hon ”någon, hjälp mig!” Han lyckas dra av henne klänningen där hon ligger på gatan.

Även den här gången stoppas överfallet tack vare att ett vittne ingriper. Dagen efter blir mannen anhållen i sin frånvaro. Polisen bedriver viss inre spaning och den 28 oktober grips han när han ligger och sover på en soffa hemma hos en kvinna som i sex månaders tid upplåtit sin lägenhet åt honom. Hon upplever att de är ett par, han ser det som en sovplats.

Själv är han skriven i en bostadsrätt i Järfälla där han aldrig har bott. Det visar sig att han är EU-medborgare, men född utanför Europa. Av någon outredd anledning har han sökt asyl i en annan mans namn i Sverige 2017.

Han topsas. Det blir träff – från våldtäkten i Rågsved.

Åsa Hansson beskriver lättnaden:

– Beskedet var så... skönt. Framför allt för målsägarna som därmed kom att få åtminstone något slags upprättelse.

Trots dna, fingeravtryck på flaskor och att samtliga målsägare pekar ut honom förnekar mannen brott. I domstolen får rätten ta del av filmerna där han syns följa efter kvinnorna på Södermalm.

Han döms till sex års fängelse och utvisning i 15 år för våldtäkt, försökt till våldtäkt, två fall av människorov och ett fall av försök till människorov, egenmäktigt förfarande och ringa narkotikabrott. I morgon, fredag, kommer han att överklaga domen.

Ulrika By

ulrika.by@dn.se

Av

/Ulrika By

/Maria Westholm

Ulrika By bevakar bland annat frågor som rör brott och straff samt sociala frågor. Hon skrev nyligen artiklar om hur svensk polis infiltrerat ett nätverk av narkotikasmugglare i södra Europa.

Maria Westholm är en prisbelönt nyhetstecknare och illustratör och har arbetat på DN sedan 2012. Innan dess på flera stora dagstidningar. Hon gör visuell journalistik till alla avdelnin

26 Sluta låtsas att migrationsfrågan är enkel

De enkla frågorna är lösta. Därför har vi bara svåra kvar. Som klimat och migration, där Jimmie Åkesson (SD) apropå den senare nyligen twittrade att det behövs ”ett totalstopp för all asyl- och anhöriginvandring”, vilket man kan ha såväl moraliska som juridiska invändningar emot.

Efter att ha läst journalisterna Anna Roxvalls och Johan Perssons nya bok ”Till varje pris: Europa utifrån” undrar jag dock främst hur han har tänkt att det rent praktiskt ska gå till.

För de som pratar om migrationen som om den vore enkel att reglera – stryp strömmen, inför volymmål, sätt ett tak! – behöver sällan gå från ord till konkretion och svara på den logiska följdfrågan: Var går gränsen

för vilka metoder som får användas för att hålla människor på andra sidan gränsen?

Är det exempelvis acceptabelt att lägga ut gränsbevakningen på entreprenad till en regim som exploaterar migranter, vilket skildras i boken? Att EU:s flygövervakning av Medelhavet tipsar den libyska kustbevakningen (som unionen byggt upp, utbildat och utrustat) om var flyktingbåtar är – med syfte att den ska hämta tillbaka människor, när samma sak varit olagligt om det skett under EU-flagg (Studio Ett 19/2)? Särskilt efter att ha läst om hur de uppfångade blir inlåsta i interneringscenter, där det förekommer fruktansvärda övergrepp och slavarbete?

Oavsett var man står i migrationsfrågan är det lätt att hålla med författarna om att det här perspektivet saknas i det offentliga samtalet (Global Bar Magazine 14/2). ”Strålkastarljuset når liksom inte längre än till Medelhavet, så länge inga migranter spolats upp på våra stränder finns de inte”, som det träffsäkert beskrivs i boken.

Det ger en skev bild av verkligheten. Framför allt när insatser ska utvärderas.

För om låga migrationstal är överordnat allt annat har EU lyckats. Förra året kom bara en tiondel hit med fartyg och gummibåtar jämfört med 2015, så ur den aspekten har de rätt som menar att den akuta migrationskrisen är över.

Samtidigt grips allt fler av den libyska kustbevakningen och blir inlåsta på obestämd tid. Antalet migranter som dör i öknen ökar, eftersom nya regler gör att chaufförer väljer farligare vägar. Och i takt med befolkningstillväxten i Afrika – en fördubbling är beräknad till 2050 – kommer antalet som söker ett bättre liv bortanför Medelhavet sannolikt att stiga, vilket betyder att situationen riskerar att eskalera om ingenting förändras.

Det är det här som är den svåra delen av migrationskrisen. Utan den hade migrationsfrågan varit enkel.

Susanne Nyström

susanne.nystrom@dn.se

26 Tre efterlysta efter rymning

Tre män har efterlysts sedan de rymt från ett behandlingshem utanför Falköping, rapporterar Falköpings Tidning. Två av de intagna attackerade på onsdagskvällen en vårdare och ryckte åt sig dennes låschip till dörrarna för att ta sig ut. En tredje person tog tillfället i akt att följa med.

TT

m27 Ulf KristerSSon om adoptionerna: Jag vill se en vitbok som går till botten med alla misstankar

När förslag från en statlig utredning hotade adoptionerna, spelade Adoptionscentrums ordförande en nyckelroll i att rädda dem.

Det var Ulf KristerSSon, i dag Moderaternas partiledare.

Nu reagerar han starkt på uppgifterna i DN:s granskning av brott i de internationella adoptionernas spår.

– Jag tycker att man ska göra en vitbok, säger han.

I granskningen ”Barn till varje pris” har DN berättat om allvarliga oegentligheter i flera länder som Sverige har adopterat från: föräldrar vittnar om hur de har berövats på sina barn, och barnen vittnar om att deras adoptionsakter är förfalskade.

– Det är helt förfärliga berättelser. Det här är ju människor som i vissa fall vet, och i andra fall misstänker, att delar av deras liv bygger på lögn och brott, säger Ulf KristerSSon.

Han träffar DN på Moderaternas partikansli vid Mynttorget i Stockholm. Moderatledaren liknar avslöjandet med när svenska fosterbarn i början av 2000-talet i Sveriges Radio och Sveriges Television vittnade om övergrepp och vanvård. Då beställde regeringen den så kallade Vanvårdsutredningen.

Moderatledaren anser att utredningen var banbrytande – och han tycker att Sverige bör upprätta en vitbok om de internationella adoptionerna.

– En ordentlig vitbok som går till botten med alla misstankar. Den kan också samverka med existerande brottsutredningar, som den i Chile, säger Ulf KristerSSon.

En sådan vitbok kan, enligt KristerSSon, ta inspiration av vanvårdsutredningen.

– I formen: sökandet efter sanningen. Att låta alla människor som har någonting att bidra med komma till tals för att lägga en pusselbit.

Tidigare i veckan berättade socialminister Lena Hallengren (S) att hon vill se en översyn av adoptionsförmedlingen från 1960-talet till och med 1990-talet. Moderatledaren håller med, men vill gå ytterligare ett steg.

Den vitbok han föreslår kan sträcka sig längre.

– Man ska inte göra en snävare begränsning än att man täcker in där det finns skäl att tro att det finns felaktigheter. Men signalen hon sände, den delar jag.

Ulf KristerSSon vill se en vitbok i två delar: en historisk del och en del som blickar in i framtiden.

– Att skipa rättvisa är upprättelse, men det är också att lära framåt. Då tycker jag att man bör lägga ner mer resurser på att granska ursprungsländernas processer och rättssäkerhet. En sådan formaliserad del två av en vitbok tycker jag vore nödvändig.

Vad skulle en vitbok leda till?

– Det ena självklara är väl att så långt det bara är möjligt få fram sanningen. Vad skedde, vad hände? Samt att det kan bidra till att ge upprättelse till människor som har vetat eller trott att någonting var fel, säger Ulf KristerSSon.

Skulle det kunna resultera i en ursäkt från svenska staten?

– I de fall där enskilda adopterade har blivit utsatta för allvarliga brott eller felaktigheter, är det viktigt att staten också medverkar till upprättelse och att rättvisa

skipas. En ursäkt från staten skulle kunna bli en viktig del i det.

Han menar att detta kan klarlägga vem som är ansvarig för felaktigheterna, så att oskyldiga aktörer kan känna sig säkra på att de inte har medverkat till oegentligheter.

– De ska inte bära någon kollektiv skuld för sådant som inte är en kollektiv skuld.

Sedan 2018 pågår en chilensk brottsutredning där över 640 svenska adopterade förekommer. Merparten av barnen kom till Sverige via Adoptionscentrums dåvarande ombud i landet. Hon förekommer i brottsutredningen, men har via sin advokat hälsat att hon inte vill svara på DN:s frågor.

Mellan 2003 och 2005 var Ulf KristerSSon ordförande för Adoptionscentrum. DN:s granskning visar att KristerSSon kände till anklagelser mot ombudet redan 2003, då han var nytilträd ordförande. Den chilenska

journaliststudenten Ana Maria Olivares hade granskat saken tillsammans med ytterligare en student.

Hon berättar för DN att de skrev om illegala adoptioner under Pinochets diktatur, med fokus på fall som var kopplade till Sverige.

– Vi översatte den till svenska och skickade den till Adoptionscentrum, säger Ana Maria Olivares.

Ulf Kristersson minns situationen ”mycket väl”.

– Det här måste vi titta på, sa jag.

Adoptionscentrum gjorde en internutredning som mynnade ut i en promemoria, som DN har läst, där föreningen förklarade att inga fel hade begåtts.

– Med dagens facit i hand är det mycket, mycket värre än vad uppsatsen kunde belägga.

När du tänker tillbaka på det nu, borde ni ha gjort mer?

– Nej, det tycker jag inte. Vi tog det på allvar. Vi gick igenom allt som vi hade gjort i Chile.

Slog det er inte att dokumenten kunde vara förfalskade?

– Nej, det tycker jag inte det fanns skäl till. Det fanns inga formella misstankar om brott på den tiden.

Det kom anklagelser om brott redan 1975. Polisen gjorde flera tillslag mot ombudet i Chile, men misstankarna avskrevs. Sen kom anklagelser om samma sak igen. Borde ni ha agerat mer kraftfullt?

– Jag fick det berättat för mig, att det fanns anklagelser som då avskrevs. Chile var ett väldigt speciellt land under Pinochet. Jag har inte någon enda gång fått intrycket att någon skulle ha tagit lätt på detta. Andan var precis tvärtom.

Hur hade du gjort i dag?

– Med den information vi har i dag, med pågående rättsprocess, är det klart att det är en helt annan sak.

Det är ingen rättvis jämförelse. Vi tog det på riktigt stort allvar. Vi duckade inte.

Samma år, 2003, kom en statlig utredning med en rad förslag på hur den svenska adoptionsverksamheten ska kunna stävja ”korruption” och ”barnhandel”.

Utredningen föreslog att adoptionsavgiften som föräldrarna betalar endast får täcka kostnaden för det specifika barn de ska adoptera.

Utredningen såg även en risk i det faktum att svenska adoptionsföreningar betalade bistånd till utländska barnhem. Mer bistånd kunde trigga barnhemmen att tillhandahålla barn som inte är föräldralösa.

I sin roll som ordförande för Adoptionscentrum argumenterade Ulf Kristersson mot utredningens slutsatser, både på DN:s debattsida och i ett remissvar.

Tonen i debattartikeln var hård. Enligt Kristersson riskerade förslagen att strypa de internationella adoptionerna: ”Bara 37 av 700 utländska barn hade fått komma hit”.

”Konsekvensen av utredningens förslag blir att några få barn läggs i gyllene sängar medan andra får ligga på golvet”, skrev Ulf Kristersson.

– Jag kanske inte skulle uttrycka mig exakt så i dag. Men givet den situation som var då, tycker jag att våra argument var mycket giltiga.

Han pekar dels på det han såg som en cynisk uppfattning gällande adoptionsavgiften.

– Då försökte vi säga att ”så arbetar vi inte”. De organisationer som arbetar för att stötta barnhem, att göra det så bra som möjligt för de barn som inte blir adopterade, som tvingas leva kvar där, de jobbar inte på det sättet.

Samtidigt påpekar Ulf Kristersson att ny information om missförhållanden måste innebära nya förutsättningar.

– Jag tycker att det DN har fört fram, och det som brottsutredningen för fram i Chile, det måste gås till

botten med alldeles oavsett vad man tycker i övrigt eller vad man tyckte förr.

– Det måste finnas total transparens. Man kommer aldrig att få respekt varken för nationell eller för internationell adoption om man misstror själva grunden för det här.

Enligt DN:s genomgång av tillsynsmyndigheten Mfof:s rapporter under 2000-talet finns det flera länder som Sverige adopterar från som inte följer Haagkonventionen. Bland annat Vietnam, Kina och Indien. Moderatledaren ställer sig frågande till varför det är så.

– Om det råder oklarheter måste myndigheten stärka sin kunskap, sin informationsinhämtning. Att myndigheten skulle tvingas godkänna auktorisationer där de själva upplever tveksamhet, det tycker jag låter oerhört märkligt. Finns det sådant utrymme i lagstiftningen då ska den täppas till naturligtvis.

– Annars kan Sverige inte adoptera därifrån.

Svenska tjänstemän har rapporterat om oegentligheter under 2000-talet. Hur kan det vara så, om rättssäkerheten kring barnet är viktigast?

– Om myndigheten bedömer att man inte bör ha ett adoptionssamarbete, att det är rättsosäkert eller om man inte vet om det missbrukas, då är det klart att de inte ska fatta ett sådant beslut.

Det har de gjort ändå, till exempel i Vietnam har man väldigt svårt att förstå barnens bakgrund. Det finns ingen information. Det är likadant i Indien och Kina.

– I länder där det finns övergivna barn måste man åtminstone kunna fastställa, bortom allt rimligt tvivel, att det är ett övergivet barn.

Men institutionerna har inte resurser att åka ut till provinserna och fastställa barnens bakgrund.

– Myndigheten ska bevilja auktorisation till länder om de uppfattar att det finns en rättssäker process. Inte att lagstiftningen är precis som i Sverige. Men det betyder inte att man får tumma på kraven på rättssäkerhet i

den kedja som leder fram till att vi ska lita på ett beslut.

Josefin Sköld

josefin.skold@dn.se

Alexander Mahmoud

alexander.mahmoud@dn.se

27 HD: Fler kommer att få livstid

Högsta domstolen dömer en man som knivmördade en bekant till 18 års fängelse.

Morddomen är den första i HD sedan lagen skärptes förra året – och kommer innebära att mördare döms hårdare framöver.

– I och med detta får lagändringen det genomslag som politikerna eftersträvade, säger universitetslektor Dennis Martinsson.

TT

27 De känner upprättelse efter våldtäktsdomen

Den 24-årige mannen dömdes för våldtäkt och människorov på Linnea, 25 och för försök till våldtäkt och människorov på Filippa, 23. Domen gav dem ett slags upprättelse.

Deras kamp för att vinna över rädslan är trots domen både tung och sorgkantad.

– Vi kommer bära med oss det som hände resten av livet. Men nu kan vi i gå vidare, stärkta av det stöd vi fått.

Linnea, 25, var helt säker på att hennes sista stund var kommen, dödsångesten paralyserade henne under det övergrepp hon utsattes för.

Han höll en kniv mot hennes hals. Sa att han tänkte döda om hon inte gjorde som han sa. När det var över

larmade hon sina grannar som hjälpte henne att ringa polisen. Hon kördes till akutmottagningen för våldtagna på Södersjukhuset och hon orkade aldrig återvända till brottsplatsen, hennes eget hem.

Nästan ett år och fyra månader senare utsattes Filippa, 23, för ett försök till våldtäkt i ett trapphus på Södermalm av samme man som våldtagit Linnea.

Filippa har fortfarande svårt att vistas i trapphus, kan inte gå ut med soporna på kvällen, än mindre använda tvättstugan i huset där hon bor. I den mån hon över huvud taget går ut när det är mörkt håller hon hårt om sin nyckelknippa.

Linnea närde länge ett hopp om att polisen skulle lyckas få tag i mannen. Filippa trodde aldrig att polisen skulle få tag i honom. Härom veckan dömdes han till sex års fängelse och utvisning i 15 år.

– En enorm lättnad. Han sitter inlåst. Han kan inte skada mig eller någon annan längre, säger Filippa.

Linnea har samma känsla:

– Att veta att han fått ett straff, att han inte kan dyka upp bakom mig på en buss någonstans, att han är skyldig även i lagens mening betyder mycket. Jag kommer att kunna gå vidare nu.

Båda delar även en annan känsla:

– Inte för att man någonsin skulle vilja att någon annan ska drabbas av det man själv utsattes för – men ändå: det kändes på ett sätt bra att få veta att han hade gett sig på andra kvinnor, att vi var flera. Det gjorde övergreppet mindre personligt, säger Filippa.

Linnea kan förstå vad Filippa menar när hon säger att det på ett sätt var ”skönt” att gärningsmannen var en uppenbart empatistörd person och inte vilken man som helst.

– En normal man betar sig inte så här. På sikt kommer jag att kunna lita på män jag möter eller på män som bara råkar gå bakom mig. Jag hoppas det i alla fall, säger Filippa.

Vi träffar Linnea och Filippa var för sig. De har aldrig mötts i verkligheten, inte ens under den för dem båda väldigt påfrestande rättegången. De var kallade till var sin dag. Båda grät stora delar av den dagen. Att vistas i mannens fysiska närhet gjorde luften svår att andas.

Under slutpläderingarna var bara Filippa på plats, Linnea orkade inte.

– Jag var tvungen att gå dit för min egen skull. Det var *min* rättegång. Jag kunde inte stå ut med tanken på att han skulle få veta mer än jag, säger Filippa.

Hon beskriver det dock som otroligt tungt att lyssna på advokaten när han pläderade för mannens påstådda oskuld.

– Det var en kränkning i sig. Den hade jag kunnat vara utan, säger hon.

Både Linnea och Filippa upplever att de hade full uppbackning av rättssamhället. De kände sig aldrig ifrågasatta, de togs på allvar. Såväl av poliserna som hörde dem i anslutning till brottet, av utredarna och till

sist även av domstolen. Den sistnämnda bedömde att deras berättelser var ”självupplevda, sammanhängande, detaljrika och utan överdrifter”.

Men för en fällande dom krävs det också stödbevisning. I Linneas fall fanns det i form av DNA. I Filippas i form av fingeravtryck på en flaska och vittnesuppgifter från hennes vän som hörde hennes rop på hjälp och avbröt överfallet.

Utan det gedigna polisarbetet med att få en identitet på förövaren hade det dock aldrig gått.

– Under mitt första förhör hos polisen minns jag att jag frågade hur lång tid det skulle ta innan de la ner ärendet. Jag trodde aldrig de skulle få tag i honom. Jag vet ju hur få övergrepp av den här typen som klaras upp, om de ens anmäls. Oftast finns det inga vittnen, det är svårt att leda det som hänt i bevis, säger Filippa.

Linnea hyste stort hopp i flera veckor efter våldtäkten:

– Polisen tog det verkligen på allvar. Det gjorde att det kändes som att det här, det måste gå.

– Den dag de ringde och sa att det inte hade mycket kvar att gå på kändes det svårt. Det som hänt lämnade mig aldrig, det jagade mig. Jag fick mycket hjälp av psykolog och kurator, men det var som att jag låtsades att jag hade gått vidare, säger Linnea.

Varje dag tittade hon på sin mobil och hoppades att utredaren skulle ringa igen. I november 2020, ett år och fyra månader efter övergreppet, kom det. Linnea var ute och gick. När hon såg utredarens namn på skärmen högg det till i magen.

– Först frågade hon hur jag mådde, hur livet såg ut för mig nu. Sedan sa hon det: ”vi har träff – vi vet vem det är, han sitter häktad nu”. Jag började gråta, jag grät och grät. Av lättnaden.

Filippa trodde inte det var sant – hade de verkligen hittat rätt person? Först när hon kom till rättegången insåg hon att polisen gripit rätt man.

– Jag kände igen honom direkt. Hela kroppen reagerade instinktivt.

Varken Linnea eller Filippa ringde själva polisen, det gjorde de som tog hand om dem, direkt i anslutning till att övergreppen skett. De är djupt tacksamma mot dem som ringde och stöttade där och då.

– Jag har stor förståelse för dem som inte vågar eller orkar anmäla. Rädslan för att inte bli trodd på, det förnedrande i att behöva gå igenom det i detalj i förhör med polis, att bli ifrågasatt i en domstol. Men jag säger bara en sak: anmäl. Stå upp för dig själv och var snäll mot dig själv, säger Linnea.

Filippa instämmer:

– Jag blev stärkt av det bemötande jag fick av både polis och domstol. De var på min sida. Jag såg den där mannen sjunka ihop i rättssalen, det blev som ett maktskifte.

De båda kvinnorna är medvetna om att 24-åringen har för avsikt att överklaga domen, att de kommer att få vänta på ytterligare ett besked om hur rättsstaten ser på det de utsattes för.

– Vad han än till slut får straff så kommer vi på ett eller annat sätt bära med oss det här för resten av våra liv. Det känns orättvist, säger Linnea.

Filippa tycker att sex års fängelse är ett skamligt lågt straff med tanke på att mannen vid upprepade tillfällen överfallit kvinnor.

– Jag hoppas och tror dock att vi kommer att kunna gå vidare nu. Jag tänker inte låta mig begränsas längre, säger Linnea.

I torsdags överklagade även kammaråklagare Daniel Strand domen. Han anser att 24-åringen bör dömas till ett hårdare fängelsestraff och till utvisning på livstid.

Både Linnea och Filippa heter egentligen någonting annat.

Ulrika By

ulrika.by@dn.se

Bakgrund.

Under sommaren 2019 spred en då okänd man skräck i söderförorten Rågsved efter att två våldtäkter och ytterligare två överfall på kvinnor anmälts till polisen. I ett av fallen lämnade han dna efter sig.

En fantombild togs fram, 200 män topsades i jakten på gärningsmannen. Ingen misstänkt kunde identifieras.

Efter två överfall på Södermalm under oktober 2020 fick polisen, genom att granska filmer från övervakningskameror och ett kortköp på 7-Eleven, fram en identitet på en misstänkt person. Under spaningsarbetet hann den personen begå ytterligare ett överfall. När han greps visade sig att han var identisk med ”Rågsvedsmannen”.

Mannen dömdes till sex års fängelse och utvisning i 15 år av Stockholms tingsrätt. Så väl åklagaren som advokaten har överklagat domen.

27 Advokaterna: ”Infiltrerad polis detaljstyrde narkotikaaffären”

De huvudmisstänka bakom insmugglingen av 388 kilo cannabis som förra året landade i Upplands Bro lockades och pressades av svensk polis att göra vad de gjorde. Det hävdade deras advokater när den unika rättegången avslutades i går.

– Utan den infiltrerade polisen skulle inget brott begåtts, hävdade Ivan Fialdini, en av försvararna.

Huvuddelen av rättegången mot de två misstänkta, en 57-årig och en 40-årig som utvandrat till Portugal, har hållits bakom stängda dörrar i Attunda tingsrätt – allt för att skydda de arbetsmetoder som svensk polis använt när de infiltrerade ett nätverk som misstänks

ligga bakom omfattande narkotikasmuggling från såväl Sydamerika och Nordafrika via Spanien till Sverige.

Två aktivt involverade infiltratörer har hörts via länk och deras dokumentation av möten, samtal och krypterad kommunikation med de åtalade har lagts fram för rätten. Operationen har skett efter flera omprövade beslut från svensk åklagare att tillåta provokativa åtgärder.

När de åtalades försvarare slutpläderade i går var det inför öppna dörrar. På punkt efter punkt hävdar de att deras klienter lockats, frestats och pressats av infiltratören – något som i så fall skulle innebära att de inte har straffrättsligt ansvar.

Att polisen ens fått tillstånd att inleda operationen ifrågasattes. Det kräver en allvarlig och skälig misstanke om brott, vilket det inte finns några bevis för, enligt advokaterna.

– Min klient är tidigare ostraffad. Infiltratören var till slut tvungen att lova honom ett körkort för att han

skulle ställa upp på ett möte, sade Thomas Martinsson, 58-åringens advokat.

Enligt advokaterna är datumen 16 och 17 juli 2019 av särskild vikt. Då skedde två möten i olika konstellationer mellan tre infiltratörer och de åtalade. Mötena spelades in, men en av ljudfilerna är spårlöst borta. Vid just det mötet ska det enligt advokaterna vara tydligt hur deras klienter utsätts för otillbörlig provokation.

Ivan Fialdini, som försvarar 40-åringen, anser att en rad olika rättsliga principer helt satts ur spel och att inget av det åklagaren påstått är bevisat. Båda advokaterna yrkade att deras klienter skulle försättas på fri fot, vilket rätten inte medgav.

Dom meddelas den 12 mars.

Ulrika By

ulrika.by@dn.se

Bakgrund. Operation Costa

Svensk polis har i tre års tid infiltrerat ett misstänkt nätverk av narkotikasmugglare i Portugal och Spanien. Infiltrationen fick namnet Operation Costa.

Den ledde till att 388 kilo cannabis kördes från Spanien till Upplands Bro. En infiltrerad polis fick betalt för transporten i form av 540 000 kronor i kontanter som överlämnades i en godispåse.

Den som tog emot narkotikan dömdes i höstas till 6,5 års fängelse för synnerligen grovt narkotikabrott.

27 Senkommen metoovåg: Teaterchef anhållen misstänkt för våldtäkt

Teaterregissören och tidigare chefen för Greklands nationalteater Dimitris Lignadis är anhållen misstänkt för våldtäkter mot minderåriga, rapporterar Guardian. Lignadis nekar till anklagelserna. Fallet är del av en metoovåg i landet.

Dimitris Lignadis är en framträdande kulturprofil i Grekland. Förutom sitt tidigare chefskap för landets nationalteater är han även känd som skådespelare och regissör.

56-åringen står anklagad för två fall av våldtäkt. Ett av dem rör en 14-årig pojke och ska ha inträffat 2010. Enligt kulturprofilens advokat nekar Lignadis till samtliga anklagelser. Advokaten understryker även att

Lignadis frivilligt uppsökt polismyndigheten efter att arresteringsorden utfärdats.

Tidigare i februari avgick Lignadis som chef för nationalteatern efter att ryktena om övergrepp börjat cirkulera. Han fördömde då det ”giftiga klimat” som omgärdade hans namn.

Fallet har även fått politiska konsekvenser. Landets kulturminister Lina Mendoni har mottagit skarp kritik för att hon 2019 utsåg Lignadis till nationalteaterns chef och många har krävt hennes avgång.

Anklagelserna mot Lignadis blev kända i samband med att Sofia Bekatorou, som 2004 vann guld i segling under OS i Grekland, i början av året vittnade om sexuella övergrepp hon utsatts för av en man inom det grekiska seglingsförbundet.

Detta startade en större metooovåg som just nu sveper över Grekland, och sedan dess har flera kvinnliga idrottare, artister, skådespelare vittnat om liknande erfarenheter.

Mohamed Yussuf

mohamed.yussuf@dn.se

02 Många chansar att köra utan körkort eftersom risken att åka fast är så liten.

Mikael Cederblad, gruppchef på trafikenheten i Örebro, till P4 Örebro om att hela 43 procent av förarna som dog i mc-olyckor förra året saknade körkort, enligt Trafikverkets statistik.

02 Pojke död i brand

En pojke i tonåren omkom efter en villabrand i Ekeby i Bjuvs kommun på lördagen.

Totalt befann sig tre personer i bostaden. En tonårspojke fördes med ambulans till sjukhus med svåra brännskador, men hans liv gick inte att rädda.

TT

02 700

miljoner kronor extra för 2022 till 2024 begär Domstolsverket för att upprätthålla rättssäkerheten. Under förra året kom det in rekordmånga mål till domstolarna, vilket är en del av en långsiktig trend. Domstolsverket har gjort bedömningen att ökade resurser krävs för att domstolarna inte ska bli en flaskhals i rättssystemet.

TT

02 Två män anhållna för dödsskjutning i Borås

Två män har gripits, misstänkta för en dödsskjutning i centrala Borås i höstas.

Enligt polisens webbplats misstänks de för mord eller medhjälp till mord samt grovt vapenbrott.

Männen, som varit anhållna i sin frånvaro, greps i Borås på söndagen respektive måndagen. De är efter de inledande förhören fortsatt anhållna. Offret, en man i 25-årsåldern, sköts ihjäl på kvällen den 3 november förra året.

TT

02 Inga åtal har gjorts trots ett år med ny terrorlag

Ett år har gått sedan det blev straffbart att ha olika former av samröre med en terroristorganisation. Men hittills har ingen häktats eller åtalats enligt den nya lagen, rapporterar Sveriges Radio Ekot.

– Så som bestämmelsen utformats är det ganska svårt att bevisa det här brottet. Ett tecken på det är naturligtvis att vi fortfarande inte har väckt något åtal hittills sedan lagen tillkom och vi har heller inte begärt någon person häktad, säger Per Lindqvist, chefsåklagare på Riksenheten för säkerhetsmål, till Ekot.

Sverige skiljer sig från flera andra länder där det kan vara straffbart bara att vara medlem eller delta i en terroristorganisation. I Sverige måste man utföra vissa handlingar för organisationen för att kunna straffas,

exempelvis hantera vapen. Detta gör lagen mer svåransvänd, anser Per Lindqvist.

Frågan om att införa en mer långtgående lagstiftning i Sverige utreds fortfarande.

TT

02 Tre efterlysta efter rymning

Tre män har efterlysts sedan de rymt från ett behandlingshem utanför Falköping, rapporterar Falköpings Tidning. Två av de intagna attackerade på onsdagskvällen en vårdare och ryckte åt sig dennes låschip till dörrarna för att ta sig ut. En tredje person tog tillfället i akt att följa med.

TT

02 Brottsmisstänkt advokat hoppar av

En av de Stockholmsadvokater som anklagas för att ha läckt information hoppar av ännu ett uppdrag som offentlig försvarare. Inför att en stor narkotikarättegång ska starta i Svea hovrätt begär advokaten sig nu entledigad.

Den 29-årige advokaten meddelade på måndagen domstolen att han inte längre kan försvara sin klient i målet, en 21-årig narkotikaåtalad gängmedlem. Beskedet är ett svar på att Åklagarmyndigheten i förra veckan krävde att advokaten ska förklaras olämplig, detta på grund av att han är föremål för en polisutredning om brott mot yppandeförbudet.

Enligt åklagarna Lars Ågren och Paulina Brandberg ska advokaten ha vidarebefordrat sekretessbelagd information till 21-åringens vänner och varnat dessa för polisens övervakningsmetoder. ”NN har härigenom allvarligt åsidosatt sina skyldigheter som offentlig

försvarare genom att agera i strid med god advokatsed”, skriver åklagarna och stöder sig på den uppmärksammade anmälan som två andra åklagare nyligen överlämnade till Justitiekanslern och Sverige advokatsamfund.

Advokaten slår nu tillbaka och dömer ut anklagelserna som ”grundlösa och ännu inte prövade i sak”. Enligt honom har åklagarna också gjort sig skyldiga till ”vårdslös processföring”. Att han ändå ser sig tvingad att lämna sitt uppdrag motiverar han med att åklagarnas anklagelser skapat oro hos 21-åringen.

”Jag bedömer att klientens oro är så stark att det allvarligt försvårar vårt framtida samarbete, och därför inverkar menligt på hans försvar”, skriver advokaten i sin begäran till Svea hovrätt.

Åklagare Paulina Brandberg välkomnar advokatens besked.

– Det var väntat att han skulle inse att det var ohållbart att fortsätta vara förordnad i det här målet, säger

Paulina Brandberg, som samtidigt krävt att advokaten ska stå för de merkostnader som nu drabbar staten då en annan advokat måste läsa in allt utredningsmaterial.

Den intrikata situationen bottnar i det faktum att det saknas ett generellt yrkesförbud för försvarsadvokater som själva misstänks för brott. Så länge utredning pågår, och advokaten har kvar sin titel, måste prövningen ske i varje enskilt fall. En annan åklagare har tidigare begärt advokaten entledigad på samma grunder som ovan, vilket också ledde till att advokaten avsade sig uppdraget. Mannens chef, som även han anklagas för att ha läckt hemlig information, blev i sin tur nyligen fråntagen två uppdrag som asylombud efter att Migrationsverket ansett att hans förtroende var skadat.

När den pågående brottsutredningen mot den 29-årige advokaten väntas vara färdig är ännu oklart. Som DN tidigare berättat har kritik kommit från åklagarhåll om att polisen inte handlagt fallet med prioritet.

– Jag kan bara säga att jag har de resurser som behövs, men att en rad åtgärder fortfarande väntar på att avslutas, säger Ewa Marie Häggkvist, som nyligen övertog ansvaret för utredningen.

Parallellt med brottsutredningen har Sveriges advokatsamfund inlett ett disciplinärende mot såväl den 29-årige advokaten som hans 41-årige chef. Precis som i fallet ovan anklagas advokaterna här för att vid en mängd tillfällen att ha läckt hemligstämplad information till personer i den kriminella gängmiljön. Samfundets disciplinnämnd begärde i januari in yttranden från advokaterna, men prövningen är skjuten på framtiden.

”Nämnden inväntar för närvarande kompletteringar i ärendet”, skriver Advokatsamfundets generalsekreterare Mia Edwall Insulander.

DN har sökt advokaten utan resultat.

Lasse Wierup

lasse.wierup@dn.se

03 Polisen vill ha mer pengar

Polisen begär höjda anslag med 1,96 miljarder kronor 2023 och 3,68 miljarder 2024. Enligt budgetunderlaget till regeringen behövs pengarna för att nå målet om 38 000 polisanställda 2024.

Polisen uppger att man behöver ges förutsättningar att fortsatt uppvärdera polisyrket. I budgetunderlaget påpekas att den grupp 25–34-åringar som polisen rekryterar ur oftast har ett jobb med en genomsnittlig månadslön på 5 000 kronor över ingångslönen för polis.

Polisen begär dessutom 400 miljoner kronor mer i anslag för 2022, 2023 och 2024 för tekniksatsningar. Bland annat ska man de närmaste åtta åren köpa in 2 200 nya polisbilar.

TT

03 Flera anhållna i ekohärva

Sju personer är anhållna misstänkta för att vara inblandade i en stor ekobrottshärva kring Luleås kommunala bostadsbolag Lulebo, enligt SVT. Misstankarna gäller grovt bedrägeri samt grov trolöshet mot huvudman alternativt medhjälp till grov trolöshet mot huvudman.

TT

04 Exklusiv konst beslagtogs hos narkotikanätverk

Tillgångar för miljoner har beslagtogs hos ett nätverk som misstänks ha smuglat narkotika från Spanien till Sverige. Tavlor av Pablo Picasso, Andy Warhol och Marc Chagall hör till dyrgriparna. Därutöver har även bilar, klockor, smycken och dyrbara möbler hittats, skriver polisens nationella operativa avdelning (Noa) i ett pressmeddelande. En del möbler har stulits i bostäder i Stockholmsområdet, däribland en byrå av Josef Frank värd 400 000 kronor.

TT

04 Hovrätten sänker sönernas straff efter mord på buss

Hovrätten fastställer domen mot en pappa och hans två minderåriga söner för mordet på 20-årige Reza Hoseini i Kiruna förra året.

Sönernas straff sänks däremot jämfört med tingsrättens dom.

När domen föll i december förra året dömdes den 47-årige mannen till livstids fängelse för mordet. Enligt tingsrätten i Gällivare uppgick straffvärdet till livstidsfängelse även för mannens söner, 17 och 15 år gamla. Deras låga ålder gjorde däremot att de i stället dömdes till sluten ungdomsvård i fyra år, respektive två år och åtta månader.

I går slog hovrätten i Övre Norrland fast domen. Hovrätten väljer dock att korta sönernas straff. 17-

åringen döms till tre år och sex månader i sluten ungdomsvård och 15-åringen till 2,5 år.

Hovrätten avslog också åklagarens yrkan på att utvisa pappan med hänvisning till det finns verkställighetshinder som väntas finnas kvar även när fängelsestraffet är avtjänat.

Enligt tingsrätten gav sig pappan och sönerna på Reza Hoseini när han var på väg hem från jobbet i centrala Kiruna 15 juli 2020. 20-åringen jagades in i en buss där han senare knivhöggs till döds. Reza Hoseini hade 99 huggskador enligt rättsläkaren.

Både åklagaren och Gällivare tingsrätt ansåg att mordet hade hedersmotiv. Mannen menade att hans hustru hade haft en affär med offret och har i polisförhör sagt att familjen förlorat sin heder på grund det. Även hovrätten gör bedömningen att mordet hade hedersmotiv.

15-åringens advokat Jonas Westerlund säger att han är nöjd med straffsänkning och tror inte att de kommer att överklaga domen.

– Det är positivt att straffet har sänkts med två månader. Men jag hade hoppats på mer, säger han.

Hur ser du på att hovrätten också bedömer att motivet till brottet är hedersrelaterat?

– Min klient har hela tiden förnekat att det har handlat om heder, säger Jonas Westerlund.

Även 17-åringen fick sänkt straff med ett halvår och förnekar också att det har funnits hedersmotiv.

– Han blev till viss del besviken på att hovrätten inte har lyssnat på vad han har sagt. Men vi är glada att straffet sänktes, säger Anna Melander, 17-åringens försvarare.

Vad är det han har sagt?

– Han medgav ansvar för misshandel och eventuellt kanske för grov misshandel. Men inte att han skulle dömas för mord, säger Anna Melander.

Kammaråklagare Lindha Strömberg är både nöjd och missnöjd med hovrättens dom:

– Det är bra att pappan fortfarande döms till livstids fängelse. Sen är vi missnöjda med att han inte utvisas, även om vi vet att det är den praxis som finns nu. Vi hade hoppats på en annan bedömning eftersom det rör sig om hedersmord.

Lindha Strömberg delar inte heller hovrättens bedömning att straffen för sönerna ska mildras.

– Där är vi missnöjda. Rent allmänt tycker vi att påföljden för ungdomar väldigt låga i den här typen av brott och det behövs en lagändring, säger Lindha Strömberg.

DN har sökt pappans advokat.

Gustav Olsson

gustav.olsson@dn.se

Viviana Canoilas

viviana.canoilas@dn.se

04 Förlängt straff för Falcon Funds-mannen

Den redan fängelsedömda Max Serwin samt ytterligare en man döms i den andra delen av härvan kring pensionsbolaget Falcon Funds till fängelsestraff.

De gjorde medvetet dåliga affärer på svenska pensionssparares bekostnad och blev miljonärer på kuppen. Nu har domen fallit i härvan som var så omfattande att den fick delas upp i flera delar. Två män döms i den andra delen till långa fängelsestraff för grov ekonomisk brottslighet som begicks 2015-2016.

Max Serwin, som tidigare hette Emil Amir Ingmanson, döms i detta fall för grov trolöshet mot huvudman till fängelse i nio månader. Han avtjänar sedan tidigare ett flerårigt fängelsestraff efter domen i den första delen av härvan.

Den andra mannen, en 44-årig svensk, döms till fängelse i fem år och sex månader för grovt

penningtvättsbrott. Både Max Serwin och 44-åringen ska också betala mångmiljonbelopp till svenska staten.

TT

04 Myndighet väntas vara i kapp först 2023

Migrationsverket ligger efter med att avgöra ärenden och räknar inte med att vara i kapp förrän om två år. Trots det begär myndigheten minskade anslag för 2023 och 2024.

Det framgår av Migrationsverkets budgetunderlag till regeringen för åren 2022–2024. Verket begär inte, till skillnad från många andra myndigheter, mer pengar. Behovet av anslag beräknas till och med minska under 2023 och 2024, totalt en kvarts miljard.

Det främsta skälet till de minskade pengabehoven är att färre asylsökande väntas och som en följd bantas fortsatt myndigheten. Verket har krympt kostymen kraftigt sedan kulmen av den stora asylströmmen kring 2015 och är på god väg mot att bli en ”mindre och mer effektiv myndighet” enligt budgetunderlaget.

Men läget är inte som det ska vad gäller hantering av ärenden inom rimlig tid, eller ens lagstadgad tid, för berörda. I år väntas verket komma ikapp med asylärenden och ansökningar om arbetstillstånd. Men först nästa år väntas en motsvarande förbättring för ärenden som gäller anhöriginvandring och först 2023 för ärenden som avser ansökningar om medborgarskap.

TT

04 Ung man gick till attack– åtta personer förda till sjukhus

En man i 20-årsåldern attackerade på onsdagen minst åtta personer med ett tillhygge i centrala Vetlanda. Polisen rubricerar händelsen som försök till mord, men utreder också om det finns en terrorkoppling.

– Det finns detaljer i utredningen som gör att vi utreder eventuella terrormotiv, säger Malena Grann, chef för polisområde Jönköping.

Vid 15-tiden på onsdagseftermiddagen larmade flera inringare polisen om att en man gått till angrepp mot flera personer runt om i centrala Vetlanda. Med ett tillhygge attackerades åtta personer innan polisen kunde gripa den misstänkte gärningsmannen. Då hade omkring 15 minuter gått sedan det första larmsamtalet.

Den misstänkta gärningsmannen, som är i 20-årsåldern, var vid gripandet beväpnad, vilket fick en polisman att avfira sitt tjänstevapen. Den misstänkte fördes därefter med skottskador till sjukhus.

– Att vi ingrep på sättet vi gjorde ledde till att vi kunde gripa personen och att inga fler kom till skada. Vad hans motiv och planer var är något som vi måste utreda, sade lokalpolisområdeschef Jonas Lindell på polisens pressträff.

Den gripne mannen är känd av polisen sedan tidigare.

Skadeläget för offren var vid 22-tiden på onsdagskvällen okänt. Totalt har åtta personer förts till sjukhus med ambulans, enligt SOS Alarm.

Polisen rubricerar händelsen som försök till mord. Detaljer i utredningen gör att man också ser över eventuella terrormotiv.

– Vilka detaljer det är kan vi inte gå ut med i nuläget, säger Malena Grann, chef för polisområde Jönköping.

Händelsen utreds nu av lokalpolisen i samverkan med Säpo. På pressträffen konstaterade Jonas Lindell att det råder en förhöjd terrorrisk i Sverige, men att det inte funnits några indikationer på en attack i Vetlanda eller kring den gripne mannen.

Även den misstänktes skadeläge är okänt. Polisen räknar däremot med att mannens liv inte är i fara och att det kommer att gå att förhöra honom. På onsdagskvällen pekade däremot ingenting mot att fler personer varit inblandade i angreppen.

Under polisens pressträff var myndigheten sparsam med detaljerna kring händelsen och varken händelseförloppet eller vapnet kommenterades, med hänvisning till förundersökningssekretessen. Polisen vill inte heller kommentera nationaliteten på vare sig den misstänkte gärningsmannen eller offren.

En man som DN talat med berättar däremot hur han sett den misstänkte passera förbi honom på väg mot Mogärdeskolan, där polisen sedan grep honom.

– Jag kände igen honom eftersom jag träffat honom förut. När jag gick ut några minuter senare och gick mot Gretas blomsterhandel såg jag hur ambulans förde iväg en skadad man. 15 meter därifrån hittade jag ett ljuslila handtag till vad som verkade vara en kökskniv med fläckar på, jag uppfattad dem som blod, berättar mannen.

Mannen kontaktade polisen som tog hand om knivskaftet.

Flera personer som DN talat med säger att den misstänkte brukar befinna sig vid Resecentrum. Det var också där, inne på Pressbyrån, som den första attacken ägde rum.

Ett vittne hörde när polisen sköt mannen och såg honom föras till sjukhus.

– Jag kom precis innanför dörren när jag hörde en smäll och trodde det kom inifrån vår lägenhet men när jag tittade ut kom det en massa polisbilar med ett tiotal poliser och ambulans. Då tittade vi ut då låg det en

man på trottoaren, han låg väldigt still. Sedan bar de in honom i ambulansen, berättar en kvinna som bor ett trettiotal meter från platsen där mannen sköts.

Clas Svahn

clas.svahn@dn.se

Polisens tekniker sökte under onsdagskvällen igenom mannens lägenhet i ett bostadsområde i Vetlanda.

Mannen bor ensam i en enrummare på bottenvåningen, han flyttade till Vetlanda från en närliggande ort för knappt ett år sedan. Enligt folkbokföringen skrevs han i Sverige 2018.

Efter attackerna har polisen i region Öst inlett en särskild händelse. Fem platser i området kring tågstationen spärrades av för teknisk undersökning. På polisens begäran beslutade Trafikverket först om tågstopp på sträckan förbi Vetlanda. Stoppet hävdes därefter och trafiken kunde återupptas.

Mattias Carlsson

mattias.carlsson@dn.se

Gustav Olsson

gustav.olsson@dn.se

Infratraktur hanteras av infrastruktur- departementet. Med digitalisering och energi

3	<u>Inrikes DN-artiklar 23 februari - 4 mars 2021</u>
4	Riksdagen och politiska partier
85	Statsrådsberedningen och statsministern
95	Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.
153	Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet
215	Infratraktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi
291	Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem
521	Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.
704	Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.
758	Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.
772	De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna. - 793

Infrastruktur- departementet

Infrastrukturdepartementet ansvarar för frågor som rör transporter och infrastruktur, digitalisering och it, postfrågor samt energifrågor.

[Områden](#)

Områden

- [Digitaliseringspolitik](#)
- [Energi](#)
- [Transporter och infrastruktur](#)

[Om Infrastrukturdepartementet](#)

Relaterad navigering

- [Infrastrukturdepartementets delar i statens budget](#)
- [Rättsliga dokument](#)
- [Utredningar och kommittéer](#)
- [Myndigheter med flera](#)
- [Remisser](#)
- [Organisation](#)
- [Kontakt](#)

[Ansvariga statsråd](#)

Ansvariga statsråd

[Tomas Eneroth](#)

Infrastrukturminister

[Anders Ygeman](#)

Energi- och digitaliseringsminister

[Genvägar](#)

Genvägar

- [Nationell infrastrukturplan 2018-2029](#)
- [Nationell godstransportstrategi](#)
- [Digitaliseringsstrategin](#)
- [Infrastrukturdepartementet på twitter](#)
- [Transportsektorn elektrifieras](#)
-

Aktuellt från Infrastrukturdepartementet

Myndigheter under Infrastrukturdepartementet 5 februari 2021

- **Luftfartsverket (LFV)**

Luftfartsverkets huvuduppgift är att tillhandahålla en säker, effektiv och miljöanpassad flygtrafiktjänst för civil och militär luftfart. Inom affärsverkets uppgifter ingår också forskning och innovation inom myndighetens verksamhetsområde.

från [Infrastrukturdepartementet](#)

Post- och telestyrelsen (PTS)

PTS verkar inom tele-, it-, radio- och postområdena och har som mål att alla i Sverige ska ha tillgång till effektiva, prisvärda och säkra kommunikationstjänster.

från [Infrastrukturdepartementet](#)

-

Sjöfartsverket

Sjöfartsverket ansvarar för sjöfartens framkomlighet genom att se till att sjöfart kan bedrivas året runt i svenska farvatten och i samtliga svenska hamnar under säkra och effektiva former.

från [Infrastrukturdepartementet](#)

Statens väg- och transportforskningsinstitut (VTI)

VTI är ett nationellt forskningsinstitut som har till huvuduppgift att bedriva forskning och utveckling inom samtliga trafikslag, det vill säga väg, järnväg, luftfart och sjöfart.

från [Infrastrukturdepartementet](#)

- **Luftfartsverket (LFV)**

Luftfartsverkets huvuduppgift är att tillhandahålla en säker, effektiv och miljöanpassad flygtrafiktjänst för civil och militär luftfart. Inom affärsverkets uppgifter ingår också forskning och innovation inom myndighetens verksamhetsområde.

från [Infrastrukturdepartementet](#)

Post- och telestyrelsen (PTS)

PTS verkar inom tele-, it-, radio- och postområdena och har som mål att alla i Sverige ska ha tillgång till effektiva, prisvärda och säkra kommunikationstjänster.

från [Infrastrukturdepartementet](#)

Sjöfartsverket

Sjöfartsverket ansvarar för sjöfartens framkomlighet genom att se till att sjöfart kan bedrivas året runt i svenska farvatten och i samtliga svenska hamnar under säkra och effektiva former.

från [Infrastrukturdepartementet](#)

- **Statens väg- och transportforskningsinstitut (VTI)**

VTI är ett nationellt forskningsinstitut som har till huvuduppgift att bedriva forskning och utveckling inom samtliga trafikslag, det vill säga väg, järnväg, luftfart och sjöfart.

från [Infrastrukturdepartementet](#)

- **Trafikanalys**

Trafikanalys är regeringens utvärderings- och analysorgan för frågor inom hela transportområdet. Myndigheten ansvarar för att utvärdera åtgärder och redovisa olika åtgärders effekter inom transportområdet. Trafikanalys ansvarar också för resvane- och transportundersökningar samt för den officiella statistiken inom området transporter och kommunikation. Myndigheten har också till uppgift att sprida kunskap, erfarenheter och resultat från verksamheten till andra myndigheter och intressenter.

från [Infrastrukturdepartementet](#)

- **Trafikverket**

Trafikverket ansvarar bland annat för den samlade trafikslagsövergripande långsiktiga infrastrukturplaneringen för

väg, järnväg, sjö och luft samt för planering, byggande, drift och underhåll av de statliga vägarna och järnvägarna.

Trafikverket ska med utgångspunkt i ett samhällsbyggnadsperspektiv skapa förutsättningar för ett samhällsekonomiskt effektivt, internationellt konkurrenskraftigt och långsiktigt hållbart transportsystem.
från [Infrastrukturdepartementet](#)

- **Transportstyrelsen**

Transportstyrelsen ansvarar för merparten av regelgivning, tillsyn, tillståndsprövning och registerhållning inom transportområdet. Myndigheten har det samlade ansvaret för att ta fram regler och se till att de följs. Verksamheten omfattar alla trafikslag, dvs. väg, järnväg, luftfart och sjöfart. Dessutom administrerar Transportstyrelsen bland annat fordons- och trängselskatten och supermiljöbilspremien.
från [Infrastrukturdepartementet](#)

-

Myndigheten för digital förvaltning

Myndigheten för digital förvaltning (DIGG) har på övergripande plan i uppgift att:
från [Infrastrukturdepartementet](#)

- **Energimyndigheten**

Energimyndigheten verkar inom olika samhällssektorer för att skapa villkoren för en effektiv och hållbar energianvändning och en kostnadseffektiv svensk energiförsörjning.
från [Infrastrukturdepartementet](#)

- **Oljekrisnämnden**

Oljekrisnämnden är en domstolsliknande myndighet. Bestämmelser om Oljekrisnämndens uppgifter finns i oljekrislagen (1975:197) och ransoneringslagen (1978:268). Oljekrisnämnden träder i funktion i en krissituation.
från [Infrastrukturdepartementet](#)

Energimarknadsinspektionen

Energimarknadsinspektionen bedriver tillsyn över energimarknaderna för el, naturgas och fjärrvärme.
från [Infrastrukturdepartementet](#)

- **Elsäkerhetsverket**

Elsäkerhetsverket arbetar för att förebygga att människor och egendom skadas av el. De arbetar också för att elektriska apparater och elinstallationer är konstruerade och utförda på ett sådant sätt att de inte stör utrustning för radio och telekommunikation och andra apparater.
från [Infrastrukturdepartementet](#)

- **Svenska kraftnät**

Svenska kraftnäts uppgift är att förvalta Sveriges stamnät för elkraft. Svenska kraftnät har också systemansvaret för den svenska elförsörjningen, ett ansvar som innebär att se till att elsystemet kortsiktigt är i balans och att dess anläggningar samverkar driftsäkert.
från [Infrastrukturdepartementet](#)

Tomas Eneroth

Infrastrukturminister

[Infrastrukturdepartementet](#)

"Vi bygger Sverige. För att klara klimatet och för att jobben ska bli fler investerar vi i infrastruktur. Vi gör den största järnvägssatsningen i modern tid och satsar på ny konkurrenskraftig teknik. Det är nu det händer!"

Tomas Eneroths områden

- [Transporter och infrastruktur](#)

[SW . 654 Telekommunikationsverksamheter.](#)

[SW . 656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d.](#)

Anders Ygeman

Energi- och digitaliseringsminister
[Infrastrukturdepartementet](#)

Anders Ygemans områden

- [Digitaliseringspolitik](#)
- [Energi](#)

[SW .651 Kontorsarbete o d. Datoranvändning.](#)

[SW .644 El-, gas-, värme-, vatten- hygienförsörjning o d.](#)

[SW .656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d.](#)

[SW 66/68 Tillverkning av varor.](#)

[SW 66 Tillverkning av kemivaror od.](#)

[SW 67 Tillverkning av bearbetningsvaror o d](#)

[SW 68 Tillverkning av komplexvaror.](#)

[SW 69 Tillverkning/ byggande av byggnader o anläggningar.](#)

[SW 62 Ingenjörsverksamheter \(konstruktion o d\)](#)

24 Det nya gröna stålverket är kvittot på ett epokskifte

Nyheten slog ner som en bomb. En helt ny fabrik som innebär 1 500 direkta nya jobb i Boden/Luleå – lika mycket som om 130 000 nya klimatjobb skulle skapas i Stockholm.

Men det unika är att krassa kapitalister vill satsa enorma belopp – på ny grön industri. Det är ett epokskifte.

1. Boden/Luleå får ett nytt stålverk, är det en unik satsning i världen?

Nej. Vätgasstål är framtiden och, som DN:s klimatreporter Peter Alestig skriver, kan vätgastekniken kapa de globala koldioxidutsläppen med 7 procent. Framför allt är satsningen unik för att kapitalister ser det som lönsamt att bygga en grön

fabrik för 25 miljarder kronor och nyanställa 1 500 personer.

2. Vad ligger bakom?

Enkla svaret: Att det blir dyrare att släppa ut koldioxid. Harald Mix som till stor del står bakom nya bolaget – står även till viss del bakom Northvolt. En kuriositet är att själva idén till fabriken kom från Volkswagens representant i batteribolaget Northvolts styrelse.

3. Vad innebär det för regionen?

Om stålverket byggs skapas 1 500 direkta arbetstillfällen vilket är lika mycket som om 130 000 jobb skapats i Stockholm. Lägg till Northvolts fabrik i Skellefteå som fullt utbyggd ska få runt 2 500 arbetstillfällen och även den nya Hybritfabriken där flera hundra jobb skapas.

När hörde du om en ny stor industri i Sverige senast? Volvos Torslandafabrik 1964?

4. Vilka är personerna bakom satsningen?

– Den välkände riskkapitalisten Harald Mix med bolaget Vargas som också delvis står bakom Northvolt. Han har varit central, Spotifygrundaren Daniel Ek och Cristina Stenbeck står också bakom den första investeringen på 500 miljoner kronor.

5. Debatten går hög om elförsörjningen, klarar Sverige ett nytt stålverk?

Utbyggt ska ungefär 12 terawattimmar förbrukas. Harald Mix pekar på 30 terawattimmar ny vindkraft i Sverige och Finland och en ny tredje reaktor i finländska kärnkraftverket Olkiluoto på 15 terawattimmar. Överföringsledningen från Finland ska förbättras.

Så elen torde räcka och förbrukas i norr. Vad som händer med elöverföring till södra Sverige är dock ett frågetecken.

6. Är det risk för att det blir ett nytt Stålverk 80?

Stålverk 80 var en statlig satsning på en kraftig utbyggnad av statliga Norrbottens Järnverk i Luleå

1973 – som stoppades av den nya borgerliga regeringen 1976 i samband med stålkrisen.

Nu är det brutalt annorlunda. Analysen är att det blir dyrare med koldioxidutsläpp. Ett litet frågetecken är dock om priset på stålet är konkurrenskraftigt när det börjar produceras 2025.

Men vi ska komma ihåg att allt bara är i en första fas: man har just fått in runt 500 miljoner kronor i en första finansieringsrunda. Nu börjar det stora jobbet – att få in hela investeringen som beräknas till 25 miljarder kronor.

Jonas Fröberg

jonas.froberg@dn.se

24 Nu blir SL-resorna miljömärkta

Resor i kollektivtrafiken i Stockholm får märkningen Bra Miljöval. Bakgrunden är att SL har förbättrat sitt miljöarbete, enligt Naturskyddsföreningen, som står bakom märkningen.

– Vi är glada att SL valt att miljömärka sina spår- och bussresor, säger Eva Eiderström, chef för Bra Miljöval.

Alla resor som görs med Stockholms kollektivtrafik genom spår- och bussresor kommer nu att vara märkta med Bra Miljöval. Det är Naturskyddsföreningen som står bakom beteckningen. SL kvalificerar sig genom att bland annat använda miljömärkt el och åtgärder för energieffektivisering.

– Kollektivtrafiken i Stockholm visar genom märkningen att de tar miljöfrågan på allvar och vi

hoppas nu att fler ska följa deras exempel, säger Eva Eiderström, chef för Bra Miljöval, i ett pressmeddelande.

Naturskyddsföreningen skriver att SL sedan tidigare har ett omfattande miljöarbete och att bolaget har ”tagit ytterligare steg för att nå upp till miljömärkningen”. Enligt pressmeddelandet har SL bland annat upphandlat miljömärkt el och bolaget kommer dessutom att ställa ännu hårdare krav vid upphandlingar av till exempel buss- och spårfordon.

David Lagneholm, förvaltningschef och vd för SL, kommenterar märkningen:

– Oavsett om man reser ofta eller då och då i Stockholms län, utgör resandet med SL en grundbult i en hållbar livsstil. Vi vill göra det ännu tydligare att SL:s resenärer gör aktiva val att värna om miljön när de reser med oss, eftersom SL och resor med SL-trafiken lever upp till högt ställda krav inom miljöområdet, säger han i pressmeddelandet.

För att förtjäna märkningen Bra Miljöval krävs bland annat att man använder förnybar och miljömärkt el, enligt Naturskyddsföreningens kriterier: ”100 procent av all el som licenstagare använder ska vara förnybar varav minst 50 procent miljömärkt.” Dessutom måste exempelvis bussarna rengöras med miljömärkta produkter för tvätt både in- och utvändigt, och alla spårfordon måste använda miljömärkta produkter ombord.

– Vi arbetar för att skapa ett transporteffektivt samhälle. Kollektivtrafik utgör grunden för att vi ska kunna resa effektivt med minst resurser. SL med sina 865 000 resenärer dagligen före pandemin bidrar starkt till denna omställning, säger Eva Eiderström i pressmeddelandet.

Adam Svensson

adam.svensson@dn.se

25 Ledare: Konsumera inte mindre – men producera smartare

I en sak är radikala miljöpartister och deras skarpaste kritiker ofta överens: De tycks tro att kampen mot klimathotet måste innebära att utvecklingen går bakåt. ”Nolltillväxt”, säger gröna, teknikfientliga idealister drömskt. ”Stenålder”, replikerar diverse olje- och kolkramare.

Men i en fungerande marknadsekonomi finns det inte nödvändigtvis någon motsättning mellan tillväxt, välfärd och minskade utsläpp. Bara under den senaste tiden har allt fler nyheter kommit som visar att den gröna omställningen går utmärkt att förena med utveckling och jobb.

I Boden och Luleå planerar ett nystartat bolag, H2 Green Steel, att tillverka fossilfritt stål med start 2024. Förhoppningarna är att anläggningen år 2030 ska

kunna producera fem miljoner ton årligen och ge 1 500 jobb.

Batteriföretaget Northvolt drabbades nyligen av ett bakslag när ett stort antal anställda vid fabriksbygget i Skellefteå konstaterades smittade av covid.

Förhoppningsvis är arbetsstyrkan snart i gång igen; fabriken Northvolt Ett har som mål att producera en batterikapacitet motsvarande upp till 800 000 elbilar per år. Går allt enligt plan kan det innebära 10 000 arbetstillfällen.

I Portugal satsas det stort på att sänka koldioxidutsläpp, utveckla grön teknik och prisa ut smutsig kolkraft. Enligt SVT ska 80 procent av energin i landet vara förnybar år 2030, i dag är siffran 60 procent. Man bygger vätgasindustrier, vindkraftparker och stora anläggningar för vågkraft.

Det ska omedelbart sägas att mycket kan hända; företags prognoser är osäkra profetior, ofta blavndade med önsketänkande och flörtande med investerare. När en utveckling går snabbt finns alltid risk för

bakslag och besvikelser. Den gröna ekonomin får inte bli ett Klondike där stater eldar på företag med dåligt genomtänkta bidrag.

Samtidigt: Klok politik i kombination med fri företagsamhet är som alltid den bästa lösningen.

Företagare kommer knappast att bli miljövänliga förebilder bara för sitt ömma hjärtas skull, men deras beteende kan påverkas med smarta ekonomiskpolitiska incitament.

Politiker skapar å sin sida i sig inga jobb, men de kan – om de lägger ner den utvecklings- och företagskritiska retoriken – ge förutsättningen för innovatörer och bolag att frodas.

Blind framstegs- och tekniktro är farlig. Mänskligheten får inte bli en elefanthjord som skenar framåt och krossar allt i sin väg. Men lika farliga kan domedagsprofetior och teknikfientlighet vara. Mänsklighetens stora välfärdssprång har gjorts under de industriella och postindustriella epokerna. Det blir

svårt att backa utvecklingen utan att samtidigt vrida framstegen i livskvalitet, hälsa och autonomi tillbaka.

Som Ingenjörsvetenskapsakademien (IVA) påpekade i våras i sin rapport ”Hållbar nystart för Sverige” har vårt land goda förutsättningar att gå före i den gröna omställningen.

Men det kommer inte att gå av sig självt, en hel del måste till: EU-samarbete, satsning på utbildning och forskning – samt en vettig elförsörjning.

”I takt med att kärnkraftverk stängs måste vi säkerställa att det även byggs elproduktion som kan producera när det inte blåser”, konstaterar IVA torrt.

Vi måste inte nödvändigtvis konsumera mindre för att rädda klimatet. Men vi måste producera smartare.

DN 25/2 2021

25 ”Skapa fler elområden och låt elpriserna öka runt storstäderna”

Elförsörjningen i Sverige står inför stora utmaningar. För att klara dessa bör elmarknaden utvecklas. Särskilt bör elpriserna bättre återspegla resursbristen i elsystemet. Den politiska osäkerheten som rör elmarknaden behöver minska, nödlösningar riskerar att bli dyra för samhället, skriver forskarna Pär Holmberg och Thomas Tangerås.

DN. DEBATT 210225

Det kommer ständigt skildringar om företag som inte kan bygga ut sin verksamhet till följd av lokal elbrist. Samtidigt läggs viktig elproduktion ned eller hotas av nedläggning. Sedan 2014 har fyra kärnkraftsreaktorer

stängts i Sverige. Dessutom har kritisk elproduktion i Malmö och Stockholm rapporterat om allvarliga lönsamhetsproblem till följd av höjda skatter på energi och utsläpp. Kapacitetsproblemen i energiförsörjningen riskerar att förvärras med den planerade elektrifieringen av transporter och industriella processer.

Svenska kraftnät (SvK), som har det övergripande ansvaret för elsystemet, har tvingats till okonventionella åtgärder för att lösa elbristen. De har bland annat avsatt medel från en beredskapsfond för att finansiera elproduktion i Stockholm. I södra Sverige har SvK utnyttjat en undantagsregel i EU:s regelverk som gör det möjligt att begränsa kapaciteten i elnätet till utlandet för att upprätthålla försörjningstryggheten. De akuta åtgärderna för att hantera elbristen riskerar att bli dyra nödlösningar. Att minska handeln med utlandet strider dessutom mot EU:s långsiktiga målsättning om en inre elmarknad.

En bidragande orsak till obalanserna i elförsörjningen är trubbiga elpriser som inte återspeglar den lokala

resursbristen i och omkring storstadsområden. Dessa snedvridningar hotar lönsamheten i samhällsviktig elproduktion. Reformen för att förbättra prisbildningen på marknaden är effektiva åtgärder som underlättar energiomställningen.

Vi föreslår att snarast möjligt dela in Sverige i ytterligare elområden. Fler elområden innebär att priset på elbörsen bättre motsvarar de flaskhalsar som finns i elnätet. Priset blir högre i områden med underskott på el än i områden med elöverskott. Stockholm och andra bristområden skulle då få egna elpriser. Elproduktion, både ny och befintlig, skulle då bli särskilt lönsam precis i de områden där värdet är som högst. Elområden ger även incitament att förlägga ny elintensiv industri där det finns ett överskott av elproduktion. SvK har redan utarbetat ett förslag om att skapa elområde Storstockholm. Men i deras förslag ingår även att slå ihop de två södra områdena (SE3 och SE4). Vi anser att man borde behålla dessa även i fortsättningen för att stimulera till investeringar i södra Sverige.

Elområden är särskilt impopulära bland de som bor och har sina företag i högprisområden. Att skapa ett eget elområde Malmö skulle ge lokala elpriser som tidvis skulle bli ännu högre än det vi har sett i vinter. Sådana prisökningar skulle dock begränsas i takt med att ny produktion kom på plats. Dessutom framstår nog alternativet med elbrist som ett större hot för många företagare än vad högre priser gör. Man kan ändå inte bortse från de problem som höga elpriser skapar för lokala företag och hushåll.

En möjlighet som bör utredas är att endast skapa ytterligare elområden på producentsidan. Ett enhetligt elpris för konsumenter skulle skydda dessa mot konsekvenserna av lokal resursbrist.

En fundamental utmaning är att bygga ut kapaciteten i elnätet för att upprätthålla tillförlitligheten i elförsörjningen och samtidigt motverka för stora prisskillnader i landet. De långa ledtiderna i att bygga ut transmissionsnätet har fått stor uppmärksamhet. En omständighet som vi vill lyfta fram är att SvK inte har något lagstadgat monopol på att bygga

transmissionsnät, varken inom Sverige eller till och från utlandet.

Tvärtom tillåter ellagen alla lämpliga bolag att söka nätkoncession. Vi uppmanar därför lämpliga aktörer att undersöka möjligheten att bidra till utbyggnaden av det svenska transmissionsnätet. Ekonomin i sådana projekt skulle bygga på de nätavgifter som ägarna, enligt ellagen, får ta ut för att täcka skälig avkastning på investerat kapital.

Det råder stor osäkerhet om framtiden för svensk kärnkraft, som länge har varit en av hörnstenarna i elförsörjningen. Energiöverenskommelsen från 2016 sätter å ena sidan inget stoppdatum för kärnkraften. Å andra sidan är det uppsatta målet att Sveriges elproduktion ska vara till 100 procent förnybar efter 2040. Miljöpartiet och Centerpartiet är motståndare till kärnkraft. Liberalerna vill återstarta Ringhals 1, och Kristdemokraterna önskar att bygga två helt nya reaktorer.

Denna otydlighet skapar onödig investeringsrisk på elmarknaden, vilket kan bidra till att det blir elbrist. Riksdagen borde enas om en långsiktig energipolitik som tydliggör kärnkraftens eventuella roll i den framtida elförsörjningen. Historien har visat att den svenska energipolitiken är ombytlig. Vi menar att man bör få till stånd ett utökat inhemskt skydd, likt det som utländska energiinvesteringar i dag erbjuds genom internationella investeringsavtal. Detta skulle minska den politiska risken för de som vill investera i ny elproduktion i Sverige.

Avslutningsvis anser vi att beslut om vilka kraftverk som ska byggas bör tas på marknadsmässiga grunder i stället för att vara politiskt styrda. Själva syftet med att avreglera elmarknaden var just att lämna ett ineffektivt system med överinvesteringar i produktion och nätkapacitet där slutnotan vidarebefordrades till hushållen. Planerade reformer av elmarknaden kommer att öka lönsamheten att investera i flexibel och planerbar elproduktion som är viktig för tillförlitligheten i elsystemet. Vi menar att marknaden

behöver utvecklas ytterligare, för att underlätta energiomställningen.

Pär Holmberg, docent i nationalekonomi och teknisk elkraftteknik

Thomas Tangerås, docent i nationalekonomi

Författarna är verksamma inom forskningsprogrammet "Hållbar energiomställning" vid Institutet för näringslivsforskning. De är även knutna till Energy policy research group vid University of Cambridge samt Program on energy and sustainable development vid Stanford university

229

25 Den friande domen för Estoniadykarna överklagas

Åklagaren överklagar tingsrättens friande dom mot de två män som åtalats för brott mot Estonialagen.

– Till skillnad från tingsrätten så anser jag att Estonialagen är tillämplig i detta fall, oavsett om de åtalade personerna befunnit sig ombord på en svensk eller tysk båt, säger åklagaren Helene Gestrini.

Göteborgs tingsrätt bedömde tidigare att den svenska lagen om gravfrid vid Estonia strider ”mot folkrättens principer om att stater inte kan utöva makt över andra staters fartyg som befinner sig på öppet hav”.

TT

25 Volvo Cars avbryter planer på fusion med Geely – men fördjupar samarbetet

Planerna att fusionera Volvo Cars med systerbolaget Geely Auto avbryts efter ett år. Däremot fördjupas samarbetet mellan bilbolagen.

Volvo Cars vd Håkan Samuelsson öppnar nu åter upp för att företaget börsnoteras.

Fusionsplanerna mellan Volvo Cars och systerbolaget Geely Automobiles lanserades med buller och bång för drygt ett år sedan.

Men nu avbryts planerna. I stället fördjupar företagen samarbetena för att nå omfattande synergier. Det sades på en presskonferens, som hölls digitalt från både Göteborg och Hangzhou i Kina, på onsdagen.

– Det här är bästa vägen framåt, säger Volvo cars vd Håkan Samuelsson.

– Det viktigaste är att utveckla gemensam mjukvara och teknik för självkörande bilar för nästa generations bilar, säger Håkan Samuelsson – som på DN:s fråga inte vill ange hur mycket pengar de ska tjäna på synergier.

Geely Automobiles vd An Conghui säger:

– Volvo och Polestar kommer att dela nästa generations elbilsplattform med Geely. Vi ska även dela kärnteknologi inom självkörande bilar.

Processen att slå ihop bolagens fossila motorer och växellådor fortskrider dock enligt plan och ska vara färdig innan året är slut.

Håkan Samuelsson har tidigare drivit på hårt för att börsnotera Volvo Cars. Han fick frågan om det är aktuellt att börsnotera Volvo Cars igen nu.

– Självklart är det en möjlighet att börsnotera men det finns inte sådan konkret plan nu.

Volvo Cars och Geely Auto – som snabbt vuxit till Kinas största bilbolag – skulle utredas för att gå ihop. Den dag som fusionsplanerna presenterades i februari 2020 valde Håkan Samuelsson att tiga – trots att det var han som skulle leda ledningen med med industri-Sveriges mest omsusade fusion.

Planerna hackade rejält redan i somras. Geely Auto är redan listad på Hong Kongbörsen, men skulle börsintroduceras i Shanghai för att få fler investerare i somras. Fusionsplanerna skrinlades då tillfälligt – för att vänta ut börsintroduktionen.

Men den fastnade ordentligt.

Strax efteråt skulle nämligen den världsberömda kinesiske entreprenören Jack Ma, som grundade teknikjätten Alibaba, sätta ett stort fintechbolag på börsen i världens största börsnotering någonsin. Men han som beskrivits som Kinas Elon Musk uttalade

kritik mot regimen och försvann sedan spårlöst i tre månader.

Det lade en våt filt över alla börsintroduktioner i Shanghai. Och även Volvos och Geelys fusionsarbete – där egentligen inget hänt under hösten och den tidiga vintern.

Källor i och runt Volvo har tidigare pekat på att varken Håkan Samuelsson eller Geely Automobiles vd, An Conghui, ville fusionera. Geely-vd:n, som kallas ”mr An”, är känd som en stark ledare och är även vd för huvudbolaget Geely Holding, och står koncernens ordförande Li Shufu nära.

Det fanns en rädsla inom Volvo, enligt källor till DN, att Volvo skulle tappa makt till Kina – och att till och med huvudkontoret skulle hamna där.

Volvo Cars tillverkade förra året nära 700 000 bilar. Geely Automobile gjorde 1,32 miljoner bilar.

Jonas Fröberg jonas.froberg@dn.se

25 Förra LO-basen får nytt jobb i stålindustrin

Förra LO-ordföranden Karl-Petter Thorwaldsson har fått ett nytt jobb hos ståltillverkaren SSAB. Thorwaldssons uppgift blir att hjälpa företaget att bli världsledande inom fossilfritt stål.

– Den som har det första fossilfria stålet kommer att vinna en enorm marknadsfördel, säger han.

Karl-Petter Thorwaldsson lämnade i somras uppdraget som LO-ordförande och har sedan dess ägnat sig åt styrelsearbete i Folksam och några olika fackliga uppdrag. Nu tillträder han en ny tjänst som senior advisor hos ståltillverkaren SSAB. Thorwaldsson ska jobba direkt under koncernchefen Martin Lindqvist med projektet Hybrit för att ta fram fossilfritt svenskt stål.

– Man får nästan nypa sig i armen. Att få vara med om att lotsa fram världens största omställningsprojekt, säger han.

Hybrit är ett samarbetsprojekt mellan SSAB, Vattenfall och LKAB med målsättning att framställa stål utan kol. Genom att i stället använda vätgas kan koldioxidutsläppen minska kraftigt. En pilotanläggning är i drift i Luleå sedan i somras och kommersiell produktion planeras till årsskiftet 2025–2026.

Projektet kommer att kräva en massa beslut på nationell nivå, enligt Karl-Petter Thorwaldsson. Det kommer också att behövas tillstånd för att framställa ren el och ett arbete gentemot EU som gör att de svenska stålproducenterna får en rättvis behandling i förhållande till sina konkurrenter.

– Det är i den här vägkorsningen mellan industriell utveckling och samhällspåverkan som jag tror att jag har en bra kompetens som SSAB kan ha nytta av. Som

56-årig gubbe blev jag väldigt glad när jag fick den här frågan, säger Karl-Petter Thorwaldsson.

Han ser som sin viktigaste uppgift att bidra till att SSAB blir först i världen med att producera fossilfritt stål i industriell skala.

– Min roll blir att se till att samarbeten fungerar, att vi får ihop det med olika tillstånd, med EU och med tull- och handelshinder. Tyvärr har Sverige i dag en ganska lång process för tillstånd och det är något som vi verkligen behöver jobba med.

Han understryker att det finns mycket att vinna på att vara först med att framställa en produkt som kraftigt reducerar utsläppen.

– Det är inte svårt att hitta kunder till fossilfritt stål. Den som har det första fossilfria stålet kommer att vinna en enorm marknadsfördel.

Hybrit, liksom en rad andra stora svenska industriprojekt, kommer att kräva en god tillgång till

fossilfri el. Just nu pågår en politisk debatt om det innebär att det krävs mer kärnkraft.

– Det kommer att behövas mer ren el i Sverige. Riksdagen måste ge förutsättningar för den konkurrensfördel som vi har i Sverige med mycket billig och ren el. En kärnkraftsutbyggnad är dyr så för att snabbare få fram ren el är alternativen bättre. Det finns inget som hindrar kärnkraft om den blir kostnadseffektiv men de försök som görs runt om i världen just nu visar att den kostar alldeles för mycket, säger Karl-Petter Thorwaldsson.

SSAB:s koncernchef Martin Lindqvist hoppas att rekryteringen av Karl-Petter Thorwaldsson ska leda till smidigare kontakter med övriga samhället.

– Som fackföreningsledare har han haft kontakter med politiken, myndigheter, arbetsgivarföreningar och fackförbund. Det här breda kontaktnätet tror vi kommer att stärka SSAB, säger han.

Hans Olsson

hans.olsson@dn.se

26 Volvo Cars avslöjar nya elbilen – bolaget redo att satsa i batterifabrik

Volvos vd Håkan Samuelsson öppnar för delägarskap i batteritillverkaren Northvolt och att vara med i någon form om fler fabriker startar i Sverige.

– Tillsammans med Northvolt kan vi sätta Sverige på kartan med elbilar och batterier.

Och så avslöjar han Volvo nya elbil – som inte presenteras förrän nästa vecka.

Nästa vecka visas Volvos nästa elbil upp. Volvo brukar hålla hårt på produktnyheter.

– Det blir en ny 40-seriebil.

Det är alltså en mindre mellanklassbil.

– Men det blir inte XC utan en annan bokstav.

Enligt källor med insyn handlar det om en kupémodell som kallas C40 som ska visas.

Den nya elkupéns mottagande blir viktigt för Volvo. Än så länge har Håkan Samuelsson bara presenterat en enda renodlad elbil, den mindre suven XC40. Volvo Cars har fått hård kritik för att vara långsam i elbilsutvecklingen – trots mycket prat.

År 2025 är målet att hälften av alla nya sålda bilar ska vara renodlade elbilar, men Håkan Samuelsson är beredd att gå ett steg längre.

– Jag är öppen för ett tydligt datum när alla bilar måste vara elektriska. Det är viktigt att vi och leverantörer och de som ska bygga laddnätverken får trovärdiga och klara signaler.

När ska ni göra bara elbilar?

– År 2030 någon gång skulle det vara tänkbart att vi gör bara elbilar.

Målet kan tyckas offensivt, men nyligen gick konkurrenten Jaguar ut med att de ska bli renodlat elbilmärke redan 2025 och Ford i Europa ska vara elektrifierat 2030.

○ ○ ○

”När Volvo svänger, svänger Sverige.”

Så beskrevs Volvos betydelse av dåvarande vd:n PG Gyllenhammar i början av 80-talet. I dag är Volvo Cars Sveriges största privata arbetsgivare med 23 000 anställda.

En tysk statlig rapport siar att 80 000 jobb inom den svenska fordonsindustrin kan försvinna innan 2030 – eftersom elbilar innehåller färre delar. Men Håkan Samuelsson sade till DN redan i juli att han inte ser någon minskning av anställda år 2030. Efter att ha sparkat 650 tjänstemän i höstas ser han nu inga planer på nya varsel.

Batterier och battericeller är den nya vitala delen i bilarnas värdekedja – och ett lands sysselsättning. Men

trots att Sverige har en av ytterst få europeiska batteritillverkare, det hyllade Northvolt, köper Volvo batterier av asiatiska batteritillverkare.

Men nu är tongångarna om Northvolt plötsligt annorlunda.

– Jag känner vd:n Peter Carlsson väl, vi har kontakt med varandra. Jag tror att det finns stora möjligheter att vi kommer att samarbeta med Northvolt i framtiden. Han är definitivt en möjlig partner som växer i respekt.

Northvolts två första fabriker ligger i Skellefteå och i Tyskland. Nu ska de i närtid fatta beslut om var de ska placera två eller kanske tre ytterligare fabriker i Europa. Delägarna Volkswagen och BMW väntas styra dessa placeringar hårt.

Är du öppen för att gå in som delägare?

– Nja, det är för tidigt att prata om det. Men det är oerhört viktiga frågor. Vi måste ha längre räckvidder på bilarna. Då gäller det att utveckla kemi och

teknologi. Hur ska framtidens batteri se ut? Hur ska man kunna återvinna det? Känner jag att vi kan jobba tillsammans om det då utesluter jag ingenting.

Pratar du med Northvolt om en fabrik i Sverige ?

– Om Northvolt gör det är det mycket möjligt att vi kan vara med där. Det vore väldigt spännande om Sverige kunde spela en större roll i elbilar och elbilsutveckling. Volvo och Northvolt är ju två spelare där. Tillsammans med Northvolt kan vi sätta Sverige på kartan med elbilar och batterier om vi jobbar effektivt och gör rätt saker.

○ ○ ○

Volvo Cars går som tåget. Bilbolaget slog försäljningsrekord och fick en rörelsevinstmarginal på över 6 procent andra halvåret 2020 – trots coronaverkningar.

Håkan Samuelsson sitter vid rodret samtidigt som industrin stöps om i grunden snabbt, närmast brutalt. Han är samtidigt en av få i ledningen som var med i

den skakiga starten sedan Geely köpte bolaget 2010, först som styrelseledamot och från 2012 som vd.

Har du varit riktigt orolig någon gång?

– När bilarna kommer ut med kvalitetsproblem och mjukvaruproblem – då blir man orolig.

Tänker du på Polestar?

– Mmm.

Volvos elbilmärke Polestar ägs till hälften av Volvo och till hälften av moderbolaget Geely. Den nyaste bilmodellen Polestar 2 har en ny typ av centraldator som möjliggör nätuppdateringar, men modellen har haft stora mjukvaruproblem. På ägarforumen har känslorna svallat och rykten har gått om att den normalt lugne Håkan Samuelsson varit upprörd.

Fixar ni mjukvaruproblemen?

– Ja det gör vi. Det måste fixas. Men det är en enorm omställning att ladda ner mjukvara över luften, som vi nu gör på Polestar 2 och Volvo XC40 Recharge. Jag har

inte sett någon mer som gör det förutom Tesla. Det är ytterst ovanligt. Där ligger vi i framkant.

Tesla hade detta redan 2012. Varför är ni sena?

– Hade vi också börjat från scratch 2010 hade vi självklart gjort så, men traditionella biltillverkare har en historik. Här har leverantörerna bromsat utvecklingen.

Men när han säger att han varit orolig tänker han främst på en halvsolig augustidag 2014.

Det sorlade förväntansfullt på konsthallen Artipelag utanför Stockholm. På scenen framför flera hundra journalister stod den svarta suven Volvo XC90: Den allra första modellen som värkts fram efter fem års intensiv utveckling.

– Det kan man säga nu i efterhand, de första bilarna vi släppte var inte riktigt färdiga. Det var de allra första i en ny generation. Det måste bara funka så att bilarna inte får dåligt rykte. Det var ett väldigt viktigt skede.

Han blir tyst.

– Jag brukar inte bli orolig, men om du frågar så, ja då var jag lite småorolig.

○ ○ ○

Efter att under tio år ha utvecklat en första bilgeneration i en normal bilvärld är det dags för nästa steg. In i en ny värld med stora osäkerheter. Förutom revolutionen med elbilar kommer nya digitala sätt att tjäna pengar med stora mängder data.

Och nya hungriga konkurrenter som kan konsten att skära ut de lönsammaste bitarna i den digitala bilvärlden.

Apple vill exempelvis gifta sig med en bilpartner som kan bygga bilar. Nyligen drog sig Hyundai ur Appleförhandlingar på grund av rädsla att bli decimerat till ett ”bilvärdens Foxconn”.

Foxconn är bolaget som bygger skalen (hårdvaran) till Apples mobiltelefoner, medan Apple tjänar de stora pengarna.

Bakom kulisserna måste Håkan Samuelsson fatta stora strategiska beslut. Nu.

Tesla och Volkswagen har valt en väg där de i princip utvecklar all mjukvara själva, såväl operativsystem som det som föraren möter på pekskärmen. Volkswagen siktar i ett nästa steg på att bygga upp ett eget ekosystem av digitala tjänster med målet att göra 1 miljard transaktioner genom pekskrmar år 2025.

En motpol är Ford som med ansträngd ekonomi gör de exakt tvärtom. De köper allt från Google.

– Man måste börja hos kunden. Vi har Googles kartor och röstsystem för att kunderna vill ha det. Då får man svälja stoltheten, säger Håkan Samuelsson

Volvo kommer också att använda Googles appsystem och skapar sålunda inget eget ekosystem.

– Att tjäna pengar på kunddata kan inte vara rätt, säger Håkan Samuelsson.

Om ni lämnar över allt som betyder något för framtidens kund till Google. Vad blir kvar av Volvo då?

– Upplevelsen är ju att få den Googleupplevelsen i sin bil. Att tvinga in kunder i ett Volvoekosystem, det tror jag inte kommer att fungera. Kunderna vill inte ha det så. Jag orkar själv inte ens ha både en Ipad och en telefon.

Håkan Samuelsson slår ifrån sig att Volvo bara ska vara en hårdvarutillverkare och bara tillverka plåtskrov – där de stora pengarna tjänas av andra.

– Vi måste komma närmare kunden. Produkten blir bredare. Hårdvaran är självklart där, men det kommer att tillkomma en massa kringsservice. Det har ett ju värde och därför kommer vi att tjäna pengar.

Kampen om att tjäna pengar på kunden efter att bilen har lämnat fabriken hårdnar. Det senaste två åren har präglats av en sårig konflikt med de svenska

Volvoåterförsäljarna och Håkan Samuelsson säger att det pågår ett stort skifte.

– Vi måste nå slutkunderna direkt.

Det är anledningen till storsatsningen på att Volvokunder ska prenumerera på bilar – direkt av Volvo Cars. Men till mångas förvåning köpte Volvo Cars den stora återförsäljaren Upplands Motor.

Hur ska man förstå det?

– Vi måste ta initiativ själva och vara med i utvecklingen av återförsäljarnas roll.

Kommer ni att köpa upp fler återförsäljare utomlands?

– Nej.

En annan megatrend som väntas få stor betydelse är när bilar om några år kan bli ständigt uppkopplade och självkörande och bland annat användas som robottaxi. Vissa industribedömare ser här att Volvo Cars kan bredda sig från persontransporter till hela

transportsektorn och plötsligt få en närmast fördubblad marknad.

Håkan Samuelsson säger att Volvo ska vara en aktör inom robottaxi – men bara genom att leverera bilar.

Blir ni ett bilvärldens Foxconn där?

– Nja, Foxconn är väl ett slags legotillverkare. Vi gör bilen, sedan gör kanske Waymo (ett Googleföretag som utvecklar självkörande teknik, reds anm.) datorer och sensorer och sedan monteras det ihop och säljs det till ett taxibolag – så är det ju även i dag.

○ ○ ○

Hela bilbranschen vibrerar av nya samgåenden och samarbeten. Under ett helt år har Håkan Samuelsson lett ett utredningsarbete om att Volvo Cars ska fusioneras med systemmärket Geely.

På onsdagen den 24 februari i år blåstes planerna av. I stället ska bolagen samarbeta djupare inom framför allt mjukvara och självkörande teknik.

Håkan Samuelsson såg lättad ut på presskonferensen, som hölls strax efter att intervjun för denna artikel gjordes.

Enligt källor till DN har han själv varit orolig för maktkamper. Inom Volvos ledning har det funnits en oro för att makten skulle gå för mycket till Kina, ett land där mänskliga rättigheter – även för näringslivstoppar – ställts på sin spets sedan den kände Alibabagrundaren Jack Ma försvann ur offentligheten i tre månader efter att ha uttalat kritik mot regimen.

Hur ser du på att vara ägt av ett kinesiskt bolag i dag?

– Vi ägs av ett privat bolag som ägs av en kines. Geely är kanske ett av de mest privata bolagen i Kina. Det har ingen koppling som jag kan se till den kinesiska staten.

Men Li Shufu har suttit som ledamot i det rådgivande politiska organet CPPCC som står kommunistpartiet och folkkongressen nära.

Är du rädd för att Kinas regim skulle räkna er som kinesiskt bolag – och begära ut information enligt den så kallade underrättelselagen som kom 2017?

– Nej det räknar jag definitivt inte med. Vi har inte fått några indikationer i den riktningen.

Efter att kinesiska Huawei förbjöds delta i Sveriges 5G-auktion hotade Kinas regering med hårda motåtgärder. En svag punkt skulle kunna vara det Kinaägda Volvos starka ställning i Västsverige.

Har ni blivit utsatta för påtryckningar?

– Nej inget som helst sådant har hänt. Vi har inga kritiska komponenter från Kina. Men det kan bli svårt i framtiden att använda amerikanska komponenter i Kina, där Volvo har stor tillverkning. Det pågår ett teknikkrig och det är oroande.

Hur längre blir du kvar – du fyller 70 i mars?

– Det låter mycket, haha. Jag blir kvar något år till. Jag vill självklart hitta en struktur för Volvo i framtiden. Det vill jag fullfölja.

Han pratar om strukturen för de fusionsplaner som nu landat i ett kraftigt fördjupat samarbete med Geely Auto.

– Det är inte bara att berätta hur det ska bli. Det ska ju bli något också.

Så öppnar Håkan Samuelsson upp för att stanna längre på sin post än ett år.

– Det är något jag kan tänka mig och vill fullfölja. Sedan får vi se hur många år det kan ta. Men det får ju inte ta speciellt många, säger han och skrattar.

Jonas Fröberg

jonas.froberg@dn.se

XC40, hittills Volvos enda renodlade elbil.

Foto: Veronika Ljung-Nielsen/DN/TT

FAKTA. FÖRDUBBLAD FÖRSÄLJNING PÅ 10 ÅR

Volvo startade tillverkningen av bilar i Göteborg 1927. Själva bolaget startades året innan av Assar Gabrielsson och Gustaf Larsson.

Det utvecklades med bilar och tunga fordon till Sveriges största företag.

1999 sålde AB Volvo personbilstillverkningen till Ford Motor Company.

I augusti 2010 såldes bolaget till Geely och dess ägare Li Shufu.

Sedan 2010 har försäljningen närmast fördubblats från 373 525 bilar till strax under 700 000 bilar 2020.

År 2020 omsattes 263 miljarder kronor med en rörelsevinst på 8,5 miljarder och rörelsemarginal på 3,2 procent. Andra halvåret 2020 blev rörelsemarginalen 6,3 procent.

Antal anställda globalt: 40 000. I Sverige: 23 000.

FAKTA. HÅKAN SAMUELSSON – RATTAR EN HELGONETBIL

Ålder: 69 år – fyller 70 i mars.

Bor: Lägenheter i Stockholm, Göteborg och ett hus vid Mälaren.

Familj: Fru Britt. Barn och barnbarn.

Bakgrund: Efter civilingenjörsutbildning på Kungliga - Tekniska Högskolan, KTH, började han på dåvarande Saab-Scania. Han blev kvar på Scania i 23 år – och slutade som vice vd och teknisk direktör.

Därefter nära 10 år på tyska lastbilstillverkaren MAN där han mellan 2005 och 2009 var koncernchef.

Han valdes in i Volvo Cars styrelse 2010 och blev vd 2012. Satt i AB Volvos styrelse 2016 men tvingades avgå 2018 sedan Geely köpt in sig i bolaget. Sitter även i styrelsen för bland annat Teknikföretagen.

Fritid: Spelar Golf och joggar regelbundet.

Kör privat: Bland annat en Volvo P1800 från 1967 och en Polestar 1.

26 Körde i 274 km/h i Öresundstunneln

En svensk man i 20-årsåldern som i november körde 274 kilometer i timmen i Öresundstunneln åtalades på torsdagen i Danmark. Mannen, som körde sin pappas Mercedes AMG på väg från Malmö mot Köpenhamn, åkte fast i en dansk kontroll på en sträcka där hastighetsgränsen är 90.

TT

26 Pressen på SAS ökar

SAS ser allt hårdare konkurrens i grannlandet Norge. I Sverige märks det än så länge inte, men det ska inte uteslutas att de nya aktörerna satsar även här framöver.

Än är pandemin inte över men kapplöpningen om vem som snabbast kan få fart på sin flygverksamhet har redan börjat. Än så länge framför allt i Norge.

Främst handlar det om den ungerska lågprisaktören Wizz air som har etablerat sig. De tycks ha offensiva och kontroversiella planer för hur de ska bita sig fast i Norge. Men även jätten Norwegian, som varit nere för räkning, ska rekonstrueras och lär enligt SAS-vd:n komma tillbaka i en helt annan form.

– Det finns väl anledning att tro att de kommer att komma ur detta och sluta sitt internationella äventyr för att fokusera på Skandinavien och Norge, säger Rickard Gustafson.

Dessutom har norrmännen fått ytterligare ett flygbolag – Flyr – som till en början ska fokusera på den norska marknaden, som är en viktig del i SAS verksamhet.

En fråga som varit aktuell under pandemin är de långsamma återbetalningarna till kunder som fått sina resor inställda. Konsumentverket har efter alla anmälningar valt att inleda tillsyn och hotar med miljonvite om bolaget inte snabbar på.

SAS svarade Konsumentverket den 18 februari med begärda uppgifter om hur flygbolaget ligger till med betalningarna, men har ombetts komplettera med fler. Bland annat eftersom flera anmälningar tillkommit under tiden.

Enligt Rickard Gustafson är man klara med ”99.9 procent” av de ärenden som legat efter, och det som återstår är ärenden där kunddata eller kontaktuppgifter saknas.

Andreas Lindberg

andreas.lindberg@dn.se

FAKTA. KVARTALSRAPPORTEN NOV 2020 TILL JAN 2021

SAS kapacitet minskade med 75 procent jämfört med första kvartalet förra året.

Passagerartappet mot samma kvartal förra året är större än fem miljoner. Jämfört med förra kvartalet, augusti till oktober 2020, är det nästan en miljon färre som flugit med bolaget.

Intäkterna föll till 2,3 miljarder kronor, jämfört med 10 miljarder samma period i fjol. Samtidigt har SAS gjort sig av med 5 000 anställda och har permitterat ytterligare ett antal, vilket kapat personalkostnaderna med nära 45 procent.

Resultatet blev minus 2 miljarder.

27 Risk att elnätsavgiften blir dyrare efter ny dom

Elnätskunderna riskerar att åka på högre avgifter. Detta sedan elnätsbolagen vunnit mot Energimarknadsinspektionen (EI) i första instans.

Förvaltningsrätten ger myndigheten bakläxa i hur elbolagens så kallade intäktsramar ska beräknas.

Energimarknadsinspektionens beräkningar står i strid med ellagen och tredje elmarknadsdirektivet, skriver förvaltningsrätten i Linköping i sitt beslut.

Bakgrunden är att EI med nya regler att stödja sig mot inför tillsynsperioden 2020–2023 begränsat elnätsföretagens sätt att beräkna hur stora intäktsramarna får vara, det vill säga vilka avgifter de i sin tur kan ta ut av konsumenterna. En majoritet av elnätsbolagen överklagade besluten.

De nya reglerna, som nu alltså får nobben av förvaltningsrätten, tillkom härom året i spåren av att elnätsavgifterna stigit kraftigt under en lång rad av år. Även då försökte EI bromsa elnätsbolagen men förlorade ideligen i domstol.

Elnätsbolagen har ett naturligt monopol och deras sätt att ta ut avgifter av kunderna regleras därför av EI.

TT

27 Nära 17 miljarder i förlust för Norwegian

Norwegian gick med 16,6 miljarder norska kronor i förlust under 2020, enligt flygbolagets bokslut. Hälften av detta är dock nedskrivningar gällande flygplansparken.

Under fjärde kvartalet flög 574 000 kunder med Norwegian, en minskning med 92 procent jämfört med samma period föregående år. Kabinfaktorn var på 52,4 procent, en minskning med 32,5 procentenheter jämfört med fjärde kvartalet 2019. Bolaget upplyser i rapporten att förhandlingarna med långivarna om en räddningsplan för att överleva pandemin fortgår som planerat.

Norwegian skriver i ett pressmeddelande att pandemin slagit hårt mot branschen och en stor andel av personalen är permitterad eller har sagts upp till följd av att långdistansverksamheten upphör. **TT**

27 Polestar 1 läggs ner

Volvo Cars hälftenägda elbilsbolag Polestar har påbörjat den sista produktionsomgången av laddhybriden Polestar 1. Modellen lanserades 2017. Tillverkningen sker i kinesiska Chengdu. Redan från start var det klart att produktionen skulle begränsa sig till 1 500 exemplar.

Polestar 1 är märkets första modell och har fyrhjulsdraft, drygt 600 hästkrafter och en batterikapacitet som ger bilen en räckvidd på upp till 150 kilometer med eldrift.

DN

27 Elbil billigast att äga enligt test

Elbilen Seat Mii Electric är överlägset billigast att äga. Även laddhybrider sticker ut som förmånliga att äga, men bara om de passar din körprofil. Det visar sammanställd testdata från biltidningen Teknikens Värld.

När Teknikens Värld summerar sina biltester från år 2020 är det första gången i tidningens historia som en elbil visar sig vara billigast att äga. Och det med god marginal. Totalkostnaden för att äga en eldriven Seat Mii Electric är 21,16 kronor per mil enligt tidningens kalkyler. Att den är en överlägsen vinnare illustreras av att den näst billigaste bilen, bensindrivna Renault Clio, kostar 41 procent mer – 29,92 kronor per mil.

Laddbara bilar har blivit en stor del av nybilsmarknaden och det märks på försäljningen där de står för en tredjedel. Det märks också på urvalet av testbilar under året, då det körts fler elbilar och

laddhybrider än någonsin tidigare. De kommer ofta bra till i testerna, tydligast i den så kallade golfklassen. Där intar eldrivna Mazda MX-30 förstaplatsen med en kostnad på 30,50 per mil. Laddhybriderna från Kia och Hyundai kommer tätt efter med 31,17 respektive 32,11 kronor per mil.

Många modeller är dock svåra att klassa. Volkswagen ID.3 kan definieras som både golfklass och mellanklass. Prislappen för modellen närmar sig halvmiljonen, långt över klasskamraterna, vilket också får milkostnaden att sticka iväg.

Det enkla receptet för ett billigt biläande är att köpa så billigt som möjligt, och helst laddbart. En ekvation som hittills inte har lösts av så många tillverkare, men Seat Mii Electric – liksom koncernmodellerna Volkswagen e-Up och Skoda Citigo e – är något på spåren.

När Dacia lanserar Spring Electric senare i år får de konkurrens i budgetklassen. Modellen sägs bli Europas billigaste elbil.

Här intill listas de testade elbilarna och laddhybriderna efter milkostnad. Det är framför allt elbilar med litet batteri och något lägre pris som kommer ned i milkostnad. Stort batteri ger högre användbarhet men betyder också högre pris och högre värdeminskning.

Mikael Stjerna

FAKTA. SÅ BERÄKNAS MILKOSTNADEN

Milkostnaden inkluderar värdeminskning, kapitalkostnad, service/underhåll, fordonsskatt, försäkring och bränsleomkostnader. Även miljöbonusen räknas in i kalkylen som baseras på tre års ägande och sammanlagt 6 000 mils körsträcka.

Elbilsägaren beräknas ladda 90 procent hemma och 10 procent längs vägen med en uppskattad kostnad på 5 kronor per kilowattimme. Laddhybridägaren beräknas köra 1 700 mil per på på el, resten på bensin eller diesel.

Elbilar

Märke och modell Milkostnad de första Pris (kr) tre åren (kr)

Seat Mii Electric Plus 21,16 264 900

Mazda MX-30 e-Skyactive First Edition 30,50 349 500

Renault Zoe Z.E.50 R135 Intens 32,02 378 890

Mini Cooper SE Experience 35,15 385 600

Hyundai Ioniq Electric Premium+ 39,38 429 900

Honda e Advance 39,86 399 500

Kia e-Niro Advance 40,42 481 900

Hyundai Kona electric Long Range Performance Advanced 41,13 459 500

Nissan Leaf e+ N-Connecta 62 kWh 44,35 461 500

BMW i3s Charged 120 ah 44,86 439 000

Volkswagen ID.3 Pro Performance 45,79 484 500

Tesla Model 3 Long Range Dual Motor 48,80 659 000

Polestar 2 Performance 52,04 719 000

Tesla Model X Long Range 76,32 1 059 900

Jaguar I-Pace EV400 AWD HSE 105,1 1 042 900

Tesla Model S Performance 106,57 1 108 900

Porsche Taycan Turbo 158,60 1 711 300

Laddhybrider

Märke och modell Milkostnad de första Pris (kr) tre åren (kr)

Kia Ceed SW Plug-In Hybrid 31,17 339 900

Hyundai Ioniq Plug-In Hybrid 32,11 314 900

Kia Xceed 1,6 DCT Plug-in Hybrid Advance Plus 35,96 369 900

Mercedes A250 e 37,72 399 900

Volkswagen Golf 1,5 eTSI DSG 42,73 299 400

Peugeot 508 SW Plug-In Hybrid 43,66 402 050

Ford Kuga 2,5 Plug-In Hybrid 46,80 423 200

Opel Grandland X Innovation PHEV 300 AWD 46,97
439 000

Peugeot 3008 Plug-In Hybrid 4 47,01 425 700

BMW X1 xDrive25e Connected 47,75 465 500

Toyota RAV4 Laddhybrid AWD-i Style 49,17 534 900

Volkswagen Passat GTE 49,94 464 900

Skoda Superb iV 50,18 455 500

Volvo XC40 T4 Recharge 50,89 497 700

Volvo V60 T6 Twin Engine 51,80 499 000

Mercedes C 300 de Kombi SE Edition 52,55 479 900

Volvo XC40 T5 Inscription Recharge 53,97 516 000

Mitsubishi Outlander Plug-In Hybrid Business X 59,65
499 900

BMW 530e iPerformance xDrive 63,01 568 000

Volvo V90 T6 AWD Recharge 69,59 564 000

Audi A6 55 TFSI e quattro 69,63 649 000

Volvo V90 T8 AWD Twin Engine 72,49 646 000

BMW X5 xDrive45e 78,46 803 700

Skoda Superb Combi Sportline TSI 218 iV 80,19 584
600

Audi A6 55 TFSI e Avant quattro 83,84 694 000

Audi Q7 60 TFSI e quattro 94,54 888 200

Polestar 1 177,20 1 699 000

27 Förlorade strid mot Jaguar – nu tvingas han skrota bilen

Karl och Ann-Christine Magnusson byggde en replika på den klassiska Jaguarmodellen C-Type. Nu döms de att ersätta tillverkaren med fem miljoner kronor – och måste förstöra bilen.

Sedan länge har det byggts replikor, alltså bilar som liknar originalet, av bilar världen över. Ett flertal företag ägnar sig åt att tillverka färdiga byggsatser som de säljer. Detta är något biltillverkarna mer eller mindre har tolererat och i Jaguars fall har de till synes även uppmuntrat kulturen. Jaguar har låtit kunder få provköra bilarna som även är kvalificerade att delta i Jaguar Classic Challenge, en tävlingsserie för klassiska bilar, som marknadsförs och sponsras av Jaguar Land Rover.

Jaguar ska även ha tillhandahållit originalritningar till ett flertal företag och privatpersoner för att hjälpa dem med sina replikabyggen, enligt Philip Porter som är motorjournalist och författare till böcker om klassiska Jaguar-modeller.

Karl Magnusson och hans fru Ann-Christine påbörjade år 2009 omfattande efterforskningar inför bygget av en egen Jaguar C-Type. Det ledde till att de 2016 blev inbjudna till ett möte på Jaguars Heritage-avdelning för att presentera sitt projekt. Planen var att tillverka en bil åt sig själva och ytterligare två för att sälja med hjälp av sitt företag.

– Jag kände mig stärkt och uppmuntrad efter mötet, säger Karl Magnusson.

Enligt honom har han under två års tid haft fortsatt mejlkontakt med Jaguarchefen där de ska ha varit uppmuntrade till projektet och diskuterat framtida samarbeten. Karl och Ann-Christine Magnusson fortsatte att bygga på sin C-Type, och bilen stod klar i augusti 2018. I samband med detta kom ett oväntat

varningsbrev från Jaguar Land Rover som krävde att de skulle upphöra med sin verksamhet. Karl Magnusson svarade dem att den enda färdigställda bilen var avsedd för privat bruk och att de då ska ha släppt planerna på ytterligare tillverkning.

Då valde den brittiska biltillverkaren att stämma paret Magnusson och deras företag för upphovsrättsintrång.

– Vi känner oss vilseledda. De hade alla möjligheter att säga till om de ogillat vårt C-Type-projekt, säger Karl Magnusson.

– I vår konversation har de bara varit positiva. Det känns som en annan del av verksamheten tog över och bestämde sig för att sätta åt oss, berättar han vidare.

– Vi kommer att vidta åtgärder för att förhindra att företag olagligen använder sig av våra immateriella rättigheter för egen vinning. Om de svarande i detta fall endast gjort sin fordonreplika för privat nöje och bruk så skulle Jaguar Land Rover inte ha vidtagit några

åtgärder, säger Ebba Jeppsson, marknadschef på Jaguar Land Rover.

I december 2020 beslutade Stockholms Tingsrätt att Jaguar Land Rover har upphovsrätt till formen av Jaguar C-Type, samt att Karl och Ann-Christine Magnusson har gjort sig skyldiga till upphovsrättsintrång. Dessutom dömdes även den C-Type paret Magnusson byggt vara olaglig och ska därför förstöras. Om den visas upp offentligt riskerar de också vite om en miljon kronor.

Utöver detta ska de ersätta Jaguar Land Rovers rättegångskostnader, en summa som uppgår till nästan fem miljoner kronor.

– Jag köpte min första E-Type 1976 och sedan dess har jag byggt upp en samling på tre bilar men de har vi blivit tvungna att sälja för att finansiera denna process, säger Karl Magnusson.

Enligt Jaguar Land Rover ska de innan rättegången ha erbjudit paret Magnusson ”möjligheten att behålla sitt färdiga replikafordon för privat nöje och bruk”.

– Vi har aldrig fått möjlighet till att behålla vår bil. Det är ren lögn, säger Karl Magnusson.

Jaguar Land Rover Classic har under de senaste sju åren påbörjat egen tillverkning av mindre serier av klassiska modeller, även C-Type, som kostar cirka 15 miljoner kronor.

Utgången av detta fall har orsakat svallvågor i bilvärlden och skarp kritik riktas mot Jaguar Land Rover som anses agera hycklande på grund av deras tidigare inställning till replikafordon. Enligt Karl Magnusson äger även en av de två chefer han hade möte med 2016, samt ytterligare tre inom Jaguar Land Rover, egna replikor av C-Type.

– Jaguar Land Rover kontrollerar inte vad den anställda gör på sin privata tid – men är tydliga med

den interna policy som finns gällande replikfordon och immateriella rättigheter, säger Ebba Jeppsson.

Detta har även lett till att andra tillverkare av C-Type-replikor i Storbritannien har fått avveckla sin verksamhet.

– Bläcket hann knappt torka på domen innan Jaguar började använda den för att gå på andra företag i Storbritannien. Vi har varit en bricka i ett strategiskt spel, säger Karl Magnusson.

Magnussons teori är att Jaguar Land Rover har behövt denna dom för att kunna få prejudikat som gäller även i Storbritannien, och att det är anledningen till att biltillverkaren har gått så hårt åt just dem. Karl och Ann-Christine Magnusson har överklagat domen.

Robin Törnros

27 Erik Wedberg: Bilen kan rädda oss från det stora tågrånet

Tåg som går i 300 kilometer i timmen på pelare i luften. Dra mig baklänges så häftigt, det vill vi ha! Så tänker nog de flesta. Men behövs tåg egentligen?

Vad är en bil? Vad är ett tåg? Det är två barnsliga frågor man måste ställa sig efter DN:s avslöjande den 15 februari om Trafikverkets planer för att bygga snabbtåg. Januaripartierna vill binda ihop Stockholm, Göteborg och Malmö och Trafikverket har kommit på att det blir billigare om man bygger spåren på pelare uppe i luften. Det ska byggas 75 mil så kallade landbroar. Det är lätt att låta tankarna vandra iväg till Japans exemplariska järnvägsnät för höghastighetståg Shinkansen och lika lätt att de till slut hamnar i minnen av en regnig pendeltågsstation med utrop om växelfel.

Att projektet, som beräknas kosta drygt 200 miljarder kronor, har dömts ut av myndigheten Trafikanalys, Konjunkturinstitutet och Stockholms handelskammare är en sak, att man har glömt att ta ett barns perspektiv och fråga hur ett tåg skiljer sig från en bil är en annan.

Bilen genomgår just nu en metamorfos lika stor som när hästen byttes mot en motor vid slutet av 1800-talet. Bilen är inte bara på väg att bli eldriven, utan även självkörande. Inom en inte avlägsen framtid kommer man att kunna kliva på i Stockholm, sova några timmar och sedan vara i Malmö. Låter det som ett tåg? Eller en bil? Svaret blir troligtvis att både och. I USA rullar snart den självkörande taxin Zoox ut på vägarna och Tyskland väntas inom kort godkänna en liknande taxitjänst med självkörande elbilar.

Tågets fördelar har historiskt varit att det kan frakta mycket med minimal förarinsats och relativt liten miljöpåverkan. Det är fördelar som även kommer att kunna tillskrivas den självkörande elbilen, och då måste man fråga sig om vi ska bygga landbroar för 200

miljarder kronor när det redan finns ett vägnät där framtidens tåg, det vill säga bilen, kan köra.

Erik Wedberg

erik.wedberg@tmag.bonnier.se

Nästa generation elbil från Hyundai, Ioniq 5, har spännande teknik och rolig design. Låt oss hoppas att den får ett rimligt pris också.

27 Volkswagen Polo som begagnad – bra men dyr

Modellen Polo är en av Volkswagens storsäljare och sedan premiären 1975 är den nu inne på sin sjätte generation. Men så liten är den inte längre då den mäter in på över fyra meter på längden. Då begagnade mindre bilar har blivit allt mer populära under den senaste tiden tittar närmare på hur Polo klarar sig på den fronten.

Volkswagen Polo är vanlig som andrabil eller enda bil för många familjer, och lämpar sig bra i stadstrafik. Sedan 1975 har över 14 miljoner exemplar tillverkats, och dagens generation lanserades som modellår 2018 i slutet av 2017. Den största skillnaden från föregångaren är att den växt till sig rejält med nästan en decimeter på längden. Det betyder att den nu för första gången mäter över fyra meter lång. Den större

storleken gör den lätt att blanda ihop med syskonet Golf men det betyder också att dagens Polo är en bil som är mer praktisk och bekväm.

I B-segmenet, som Polo befinner sig i, krävs det att bilarna är duktiga då konkurrensen är hårdare än i flera andra storleksklasser. Modellen utmanas bland annat av koncernsyskonet Seat Ibiza som byggs med samma delar som Polo och dessutom är billigare. Det längre axelavståndet ger Polo ett mer stabilt uppträdande på vägen då den inte är lika struttig som tidigare, den går tryggt och tyst även i högre hastigheter och det har länge varit Polos starka kort jämfört med konkurrenterna.

Den större storleken underlättar också insteg och utrymme i baksätet. Tack vare lite bredare kaross går det att sitta tre i bredd där bak. Men på grund av en konstruktionsmiss från Volkswagen avråddes detta då mittenpassageraren kunde knäppa upp bältet för den till vänster vid en undanmanöver. Något som ledde till en återkallelse för åtgärd av Polo och dess koncernsyskon Seat Arona och Ibiza.

Volymmodellen sett till motoralternativ är bensinmotorn med 95 hästkrafter. En enlitersmotor med tre cylindrar och turbo som känns igen från föregående generation Polo. Det är alltså inte 1,2 och 1,4 TSI-motorerna som kunde drabbas av kamkedjehaveri vilket i sin tur ledde till att hela motorn fick bytas, något som Volkswagen åtgärdade 2014.

Snittförbrukning för enlitersmotorn sägs vara 0,44 liter per mil men du bör räkna med cirka 0,6 liter per mil. Motorn räcker gott och väl till och den starkare på 150-hästkrafter känns onödig. Polo har än så länge inte någon form av elektrifiering men däremot gasdrift i form av TGI 90, samt en diesel med 95 hästar. Gasdriften minskar bagageutrymmet med 100 liter på grund av gastanken. Bensinmotorn med 95 hästkrafter är trevligast, den känns tillräckligt stark och går tyst.

Polo är bra på det mesta men när det kommer till att stanna fallerar den. I biltidningen Teknikens Världs småbilstest våren 2018 hade Polo sämst bromsprestanda av de åtta bilarna. Konstigt nog så

stannade syskonbilen Seat Ibiza på 36,8 meter från 100 kilometer i timmen medan Polo behövde hela 39,8 meter på sig.

Polo har hittills klarat sig bra från allvarliga problem, och återkallelser rör endast tidigare nämnda säkerhetsbälte och en bristfällig bogseringsögla. Den har också haft problem med backventiler i vakuumslangar till bromsarna på bilar tillverkade mellan september 2019 och februari 2020.

Då modellen är vanlig som andrabil, stadsbil och tjänstebil för landsting och liknande kan den ha behandlats lite som en slit- och slängbil. Därför bör du titta efter skador och slitage runt om och i bilen.

Exemplar med låg utrustningsnivå saknar parkeringssensorer vilket kan betyda att det finns parkeringsskador och liknande.

Polo är en småbil som imponerar och det är svårt att hitta några tydliga missar. Men den är inte särskilt billig i inköp även om den kan vara ekonomisk i det långa loppet.

Robin Törnros

FAKTA. VOLKSWAGEN POLO TSI 95

Miljö

Koldioxidutsläpp: 101 gram/km (NEDC).

Bränsleförbrukning: 0,44 l/mil vid blandad körning (NEDC).

Ekonomi

Årlig fordonsskatt: 360 kr.

Garantier: Nybil 2 år. Vagnskada 3 år. Rostskydd 12 år. Lack 3 år.

Försäkringskostnad: 7 320 kronor per år (man, 47 år, Stockholm).

Teknik

Motor: Bensin. 1 liter. 95 hk, 175 Nm.

Kraftöverföring: Framhjulsdrift. 5-växlad manuell låda alt 7-växlad automatlåda.

Fartresurser: Toppfart 187 km/tim. Acceleration 0–100 km/tim: 10,8 s.

Säkerhet

Euro NCAP säkerhetsbetyg: Fem av fem stjärnor.

Säkerhetsdetaljer: Pisksnärtskydd, autobroms, trötthetsvarnare.

Så mycket kostar begagnad Volkswagen Polo.

2018. 100 000 kr

2019. 120 000 kr

2020. 150 000 kr

Plus

Komfort

Motor

Minus

Bromsar

Slätstruken

02 Rekordlåga koldioxidutsläpp från de nya bilarna i Sverige

De nya personbilarna som såldes i Sverige förra året släpper ut 23 procent mindre koldioxid än de fordon som nyregistrerades 2019, enligt Transportstyrelsens preliminära statistik.

Siffrorna döljer två goda nyheter och innebär ett trendbrott, poängterar Sven Hunhammar, miljödirektör vid Trafikverket.

– Var tredje ny bil som såldes i Sverige 2020 var laddbar, antingen en batteribil eller en laddhybrid, och det är mycket glädjande. Men även de bilar som inte är laddbara har förbränningsmotorer som använder energin effektivare, säger han.

Koldioxidutsläppen från nya personbilar minskade i snitt från 120 gram per kilometer 2019 till 93 gram per kilometer i fjol, enligt Trafikverkets beräkningar.

Värdena som använts vid beräkningen är uppgivna värden av utsläpp från biltillverkarna och blir vid verklig körning något högre. Ändå är minskningen av ett sådant slag att den beskrivs som rekordstor av Trafikverket.

– Tidigare har minskningen år från år tagit små steg, men aldrig ett så stort steg som nu. Det här är ett trendbrott som följer med eftersom de nya bilarna i snitt rullar i 17 år, säger Sven Hunhammar.

Av alla personbilar som såldes i Sverige 2020 – 292 024 stycken – var 9,6 procent batteribilar. Jämfört med elbilslandet Norge, där mer än varannan nyregistrerad bil i fjol var en elbil, är det en liten andel, men med svenska mått mätt är ökningen av sålda laddbara fordon (inklusive laddhybrider) betydande – från en andel på 11,3 procent 2019 till 32,2 procent i fjol.

Går det efter den rekordstora minskningen av utsläpp 2020 att räkna med fortsatt stora minskningar inom transportsektorn i Sverige framöver?

– Både ja och nej. De nya bilarna rullar som sagt i 17 år. Det tar tid att byta ut en bilpark – i dag är 3,6 procent av den laddbar. Men att det numera finns elbilar i fler modeller och prisklasser än tidigare, inte bara exklusiva, är viktigt för att fler ska ha råd att köpa dem, säger Sven Hunhammar.

Den andra viktiga punkten, fortsätter han, är att det krävs en snabb utbyggnad av laddinfrastruktur. Den största mängden laddning sker i hemmet. För boende i villa går det smidigt, men bättre förutsättningar behövs för boende i flerfamiljshus. Därtill krävs att laddning finns vid längre resor.

– Det är ganska bråttom att bygga ut. Rent krasst för att man ska kunna använda sin bil, men också psykologiskt. Om elbilen får dåligt rykte och det sägs att den inte går att använda på längre sträckor minskar

benägenheten att byta till en elbil, säger Sven Hunhammar.

Han nämner kommersiella initiativ till snabbladdning, men att utbyggnaden ger en splittrad bild. Han talar också om Trafikverkets finansiering av laddning där den är som glesast, mer än tio mil mellan snabbladdarna.

– Vi började förra året och kommer att fortsätta i två år till, sedan är Sverige täckt, men det blir ändå ganska glest. Här krävs det ett större statligt engagemang för att vi ska få en tillräcklig volym, säger han.

Totalt sett minskade utsläppen av koldioxid från vägtrafiken med 9 procent under 2020. Det förklaras, enligt Trafikverket, till nästan 90 procent av den tillfälligt minskade trafiken under pandemin.

Torbjörn Petersson

torbjorn.petersson@dn.se

FAKTA. BILPARKEN I SVERIGE

Av alla personbilar som såldes i Sverige 2020 var 9,6 procent batteribilar.

Koldioxidutsläppen från nya personbilar minskade i snitt från 120 gram per kilometer 2019 till 93 gram per kilometer i fjol.

3,6 procent av Sveriges bilpark är laddbar.

Källa: Trafikverket

02 Höghastighetstågen blir 50 miljarder dyrare

Göteborg. I en ny rapport bedömer Trafikverket att prislappen för höghastighetsjärnvägar av den modell regeringen hittills efterfrågat stiger med 50 miljarder till 295 miljarder.

Men inget av de nya ”lågprisalternativ” för 205 miljarder som man presenterar bedömer Trafikverket löser problemen.

2015 beräknade Trafikverket att nya stambanor för så kallade höghastighetståg som i huvudsak kör i 320 km/h skulle kosta omkring 230 miljarder.

Men den rapport som myndigheten på måndagen överlämnade till regeringen indikerar alltså i stället 295 miljarder – om man fortsatt vill ha ett relativt stort

antal stationer som dessutom placeras centralt i städerna.

Rapportens primära uppdrag har varit att svara på vad staten skulle få för ”lågprisalternativet” 205 miljarder. Trafikverket beskriver fyra varianter, men inget av dem rekommenderas. De är, skriver man, endast möjliga ”vid stora justeringar av funktion och utformning”.

Hastigheten skruvas också, som DN tidigare berättat, ner till 300 km/h. För att sänka byggkostnaden läggs spåren på makadam i stället för i fixerad betong. Kostnaden för underhåll blir i gengäld högre. Tidpunkten för full trafik skjuts också fram till någon gång år 2045–2050.

Frågan är hur pass stor vikt regeringen kommer att fästa vid Trafikverkets rapport. På DN:s fråga om politiken tydligare måste säga vad den vill ha, säger Trafikverkets chef för Nya Stambanor Ali Sadeghi:

– Man kan säga att det återstår en hel del arbete för oss och våra uppdragsgivare. Det här en milstolpe, men vad som händer härnäst vet jag inte.

Infrastrukturminister Tomas Eneroth (S) har i flera uttalanden markerat att nya stambanor som inte tar hänsyn till den regionala arbetspendlingens behov inte är mycket värda. I stället har han upprepat att han ser det förslag som den så kallade Sverigeförhandlingen lämnade för tre år sedan som fortsatt utgångspunkt.

Men infrastrukturministern har inte bara haft att försöka locka tillbaka Moderaterna och Kristdemokraterna till en uppgörelse, finansdepartementet har också satt tumskravar på kostnadskontrollen.

Det var efter en dragkamp i regeringen som finansminister Magdalena Andersson 2018 medgav att skarpa förhandlingar kunde inledas om de utgick från ett kostnadstak på bara 205 miljarder. Men vad skulle man egentligen få för ”lågprisvarianten”? Frågetecknen hopade sig och 25 juni i fjol gav regeringen Trafikverket ett uppdrag att svara på den frågan.

När Trafikverket under hösten hållit samråd har kritiken mot alternativen varit hård, särskilt från kommuner och regioner som ansett att tanken på stationslägen en bra bit utanför städernas centrum undergräver en stor del av meningen med projektet.

Moderaternas trafikpolitiska talesperson Maria Stockhaus, vars parti bedömer projektet som för dyrt, sa till DN för två veckor sedan:

– Jag ser nog 205-miljardersförslagen mer som en del i ett förhandlingsspel, det är orimligt, det faller av sig självt. Jag skulle inte vilja vara Tomas Eneroth och vilja förhandla med Miljöpartiet i det här läget.

Regeringskollegerna i Miljöpartiet valde nämligen att i fredags publicera vad de kallar partiets tågrapport. Av den framgår att MP vill ha en bred satsning i hela landet. Men huvudfokus ligger fortsatt på höghastighetsjärnvägarna. Nytt är man som första parti uttalar förhoppningar om att bygga dem på så kallade landskapsbroar.

MP skriver att ”ett möjligt sätt att uppnå kortare byggtider, lägre totalkostnad och mindre intrång i naturen är genom så kallade landskapsbroar. Denna teknik har den fördelen att det skulle kunna hantera en del av de målkonflikter som finns såsom ingrepp i naturen.”

Problemet att sådana järnvägar, på broar av betong, med dagens metoder att tillverka cement skulle generera enorma mängder klimatskadlig CO₂-påverkan, får inte MP att tveka.

Trafikverket berör tekniken i den nya rapporten. Man skriver att ”standardiserat koncept för landbroar har potential att både minska anläggningsmassan och effektivisera genomförandet”, men att ”konkurrenskraften mot konventionellt utformad järnväg är helt beroende av landskapets förutsättningar”.

Trafikverkets Ali Sadeghi säger att han inte vill se landbroar som en generell lösning överallt.

– Men jag tror att den har potentialer i vissa delar av landskapet. Min ambition är att titta vidare på detta som en teknisk lösning av flera.

Lars Näslund

lars.naslund@dn.se

Bakgrund. Fredrik Reinfeldt lanserade ”Sverigebygget”

Den politiska vägen för höghastighetsbanorna har varit krokig.

2 juli 2014 var Alliansens dag i Almedalen. Tre månader återstod till valet och de fyra partiledarna kände behov av att lansera något kraftfullt.

Statsminister Fredrik Reinfeldt ledde presskonferensen där man lanserade det så kallade Sverigebygget. Offentliga investeringar på totalt 400 miljarder fram till år 2035 innehöll såväl en ny fast förbindelse till Danmark – en tunnel Helsingborg-

Helsingör nämndes – som nya stambanor för höghastighetståg på sträckorna Stockholm-Göteborg och Stockholm-Malmö.

Då var prislappen beräknad till 140 miljarder. Banorna skulle delvis finansieras med en ny skatt på kommersiella fastigheter längs banorna.

2017 skrev dåvarande Sverigeförhandlingen, utsedd att leda planeringen, avtal med alla kommuner där stationer var tänkta att byggas.

Efter att Ulf Kristersson tillträtt som partiledare svängde Moderaterna och i oktober 2016 meddelade han att partiet inte längre stod bakom Sverigeförhandlingens upplägg och den nya prislapp som Trafikverket hade räknat fram på omkring 230 miljarder ansåg M blivit för hög.

I Januariavtalets punkt 28 sägs dock att nya stambanor för höghastighetståg ska färdigställas. Men någon enighet om finansieringen finns ännu inte. Regeringens infrastrukturproposition 8 april väntas ge fler svar på vart projektet ska ta vägen.

03 Peter Alestig: Därför är bilarna Sveriges största klimatutmaning

2020 visade på ett brutalt sätt vilken Sveriges största utsläppsbov är. Det är inte polsk kolkraft. Det är inte inrikesflyget. Det är bilen.

KOMMENTAR Vid en första anblick såg utsläppssiffrorna för Sverige 2020 minst sagt märkliga ut. Att utsläppen minskade i fjol var i sig inte märkligt – det gjorde de över nästan hela planeten.

Men här minskade de betydligt mer än på de flesta andra håll, med 10 procent mot det globala snittet på 7 procent, enligt beräkningar från Global carbon project. Detta trots att Sverige skapade rubriker världen över om att livet var i princip som vanligt under pandemin.

Hur var det möjligt?

Corinne Le Quéré, en av klimatforskarna bakom nätverket Global carbon project, förklarade det lika kortfattat som brutalt när jag frågade henne om saken nyligen: det är vägtransporterna.

Sverige är nämligen något av ett unikum när det gäller utsläpp av växthusgaser. Här finns knappt någon kolkraft eller gaskraft. Vi har sedan länge gjort oss av med oljepannorna i källaren – en välkommen effekt av oljekrisen för sådär 50 år sedan. Kvar har vi framför allt två svåra nötter att knäcka. Den ena: våra industrier, med stålet och cementen som stora utsläppsbovar. Den andra: transporterna.

Och även om det kanske kändes som att allt var på paus förra året, var det faktiskt mest världens transporter som bromsade in.

Men hus fortsatte att värmas upp. De flesta industrier fortsatte snurra. Kolkraftverken pumpade på i princip som vanligt under årets andra halva. Men resandets inbromsning höll i sig året ut. Och eftersom Sveriges

utsläpp till så stor del kommer från transporter, rasade utsläppen mer här än på andra håll.

För Sveriges fortsatta klimatarbete är lärdomen tydlig: inom vägtransporterna finns möjligheter att snabbt åstadkomma de radikala utsläppsminskningar som Sveriges riksdag har utlovat.

Flygandet då, protesterar säkert någon. Jo, det är också otroligt viktigt i klimatomställningen, inte minst för att det än så länge saknas tekniska lösningar som minskar utsläppen i den omfattning och det tempo som krävs, även om flygandet skulle minska.

Men vägtransporterna står i dagsläget för betydligt större utsläpp (den officiella statistiken inkluderar dock inte utsläpp som svenskar orsakar i andra länder, om de räknas med stiger flygets utsläpp till ungefär samma nivå som biltrafiken). Och dessutom: lösningarna finns redan på plats. Pandemin visade hur mindre bilkörande får en stor och omedelbar effekt på utsläppen, även om det 2020 skedde på ett ohållbart sätt. Till det kan adderas en hel palett av tekniska

lösningar, som eldrift, biobränslen, vätgas och andra beteendeförändringar, som bilpooler.

Vägen dit är full av potentiella problem, som folkliga protester mot eventuellt högre drivmedelspriser, hållbarhetsproblem kring produktionen av biobränslen och utmaningar inom elproduktionen när allt fler bilar går på el. Men det är möjligt.

Peter Alestig

peter.alestig@dn.se

03 Jonas Fröberg: Bara elbilar år 2030 – Volvo har inget val

**Varför gör bilkoncerner stora klimatutspel?
Låt oss suga på den frågan en smula.**

På tisdagen kom Volvo Cars med tre nyheter. Alla nya Volvobilar ska vara helelektriska år 2030. Dessa elbilar ska enbart säljas direkt av Volvo på nätet. Så visade Volvo en ny elmodell, som DN redan förra veckan kunde avslöja som kupén C40.

Alla nya Volvobilar ska vara elektriska senast 2030. Läste man det finstiltat är det en ”intention”. Men det är ändå en stor nyhet som Volvo Cars vd Håkan Samuelsson i princip berättade i en stor DN-intervju förra veckan.

Det finns flera orsaker till detta som kan sammanfattas i fyra ord: Volvo har inget val.

Allt fler stora länder har aviserat att de förbjuder bensin- och dieslbilar 2030 eller tidigare. Senast i raden är Storbritannien som nyligen aviserade år 2030. Samma år gäller för Nederländerna och i Norge ska det enbart säljas elbilar redan 2025. Listan med stora marknader fylls på i det närmaste varje månad.

Volvos utspel är bara ett i raden från bilbolag med nyvunna el-ambitioner. Jaguar aviserade nyligen att de bara vill lansera elbilar 2025. Ford berättade att de vill bli elektrifierade i Europa 2030. Men de stora tyska biltillverkarna som Daimler eller Volkswagen har inte gjort liknande utspel.

Något som på ett lustigt sätt sammanfaller med Volvos utspel är att EU just nu jobbar med skärpta koldioxidkrav framemot 2030 i två spår: Dels ska kommissionen i juni komma med besked om skärpta koldioxidkrav 2025 och 2030. Dels ska kommissionen i december lägga förslag om nästa generella miljöklassning som kallas Euro 7. Så sent som i februari gjorde den tyska industribranschorganisationen VDMA ett utspel om att

nya Euro 7-reglerna kommer att innebära att ”förbränningsmotorn i praktiken förbjuds år 2025”.

Om det blir så blir det kris i branschen – som inte alls är förberedd.

Volvos mål är exempelvis att hälften av bilarna fortfarande har förbränningsmotor 2025.

Sålunda kan Volvos utspel om ”enbart elbilar 2030” tolkas som ett sätt att mota bindande EU-koldioxidkrav i grind.

Håkan Samuelsson försöker också höja Volvo Cars värde genom att framstå som ett elbilsbolag.

Elbilsbolag som Tesla höjs nämligen till skyarna medan fossila bolag slaktas alltmer av det vi kallar marknaden.

Elbilsbolaget Tesla, som förra året bara sålde 500 000 bilar, var på tisdagsmorgonen värt mer än Volkswagen, Toyota, GM, Ford, Daimler, PSA (Peugeot Citroën, Opel) och BMW tillsammans.

Håkan Samuelsson öppnade i DN-intervjun i förra veckan för att åter börsnotera Volvo. Då måste han göra det han gör i dag. Minst.

Omkring 2025 kommer bilbolagen också att tjäna mer på elbilar än bensin- och dieslbilar. Det spelar också in, oändligt milt sagt.

En annan nyhet var att Volvos elbilar bara ska kunna köpas på nätet direkt från Volvo Cars.

Volvo försöker bygga en digital, direkt relation med kunderna och runda ett stort mellanled – återförsäljarna – vilket är en hård nöt att knäcka för Volvo. Det senaste året har det varit stora konflikter med de svenska Volvoåterförsäljarna. Räkna med stor turbulens här. Kunder ska fortfarande i begränsad omfattning få provköra och titta på bilar ute på bilaffärerna – men priser ska bli oprutbara och antalet valbara modellvarianter färre.

Så den nya elbilen. Volvos andra i ordningen.

Klockan 14.47 anades trumvirvlarna. Då drogs det grå täcket av den nya suv-kupén C40, en systemmodell till den mindre suven XC40, fast med lägre tak och starkt sluttande baklucka. Den har samma uppsättning batteri och eldrivlina som XC40 och många kommer att ha svårt att skilja systerbilarna åt.

Volvo har en helt ny generation elbilar på gång som börjar lanseras om något år. De blir avgörande för Volvos framtid – inte den som visades på tisdagen.

Jonas Fröberg

jonas.froberg@dn.se

03 ”Vi är den sista utvägen i det svenska kraftsystemet”

Karlshamn. När oljekraftverket i Karlshamn sattes i gång på morgonen den 4 februari skedde något som inte passar Sveriges miljöprofil. Det är ju ändå 2021 och där och då brände Sverige olja för att producera elektricitet.

kandal att reservkraften fortfarande drivs fossilt, löd kritiken.

En politisk debatt om kärnkraftens framtid tog vid.

Det här är en rapport från ett oljekraftverk som togs i bruk 1969 och som har varit uträknat flera gånger sedan 1970-talet. Först på grund av oljekrisen. På 1980-talet för att kärnkraften ansågs vara framtiden. Redan då fick Karlshamnsverket sin roll som reservkraftverk.

Nästan 40 år senare är uppdraget detsamma: stå stilla.

Genom åren har verket inte gått särskilt många av de timmar som det var designat för.

När det går i gång vid enstaka tillfällen kan driften synas som vit rök från en av skorstenarna när vatten förångas i processen av svavelrening.

Anblicken kan tolkas som ett misslyckande för det svenska elsystemet. Men det är också tecknet på undsättning. För det inträffar bara då alla andra alternativ är uttömda i Sverige.

Svenska kraftnät är skyldigt att handla upp en reserv under vintermånaderna från den 16 november till den 15 mars. Sedan 2017 ingår endast Karlshamnsverket i den effektreserven i hela Sverige.

– När vi kör är det för att rädda systemet. Vi är den sista utvägen i det svenska kraftsystemet, livlinan, beskriver Henrik Svensson, kraftverkschef vid Karlshamnsverket.

Han upplever kritiken mot att verket bränner olja som orättvis.

– Vi ser oss som hjältar, säger han.

Nu senast fick Karlshamnsverket besked om att höja beredskapen den 30 januari. En förhöjd risk för effektbrist hade identifierats av Svenska kraftnät. Den 4 februari kom så startordern och under den dagen kördes verket i olika perioder i sammanlagt åtta timmar på lägsta nivå.

– För mig personligen kändes det jätteroligt. Här har vi lagt året på underhåll för att kunna trycka på startknappen och så får vi möjlighet att äntligen göra det. Vi kör ju inte verket för att jävlas med någon, utan för att det behövs. Jag känner mig väldigt stolt, säger Daniel Öman, skiftingenjör vid Karlshamnsverket.

Dagen då DN besöker verket är arbetet tillbaka i vardagen med underhåll och renoveringar – för att allt ska fungera nästa gång effektreserven behövs.

Vad som bör oroa ansvariga är att för varje år verkar allt mindre krävas för att nå punkten då oljekraftverket ges startorder, tycker Henrik Svensson. Det händer numera minst lika ofta på våren och sommaren som på vintern.

Under 2020 sattes anläggningen i gång nio gånger på grund av effektbrist. Det kan tyckas paradoxalt i ett land som i tio år har haft överskott på el producerad av fossilfri energi och varit nettoexportör av el.

– Ingen kan tycka att det är bra, men det är resultatet av att vi har haft världens bästa och mest driftsäkra kraftsystem och lämnat den positionen. I dag är det betydligt mer känsligt för störningar och i obalans, säger kraftverkschefen.

Med fler vindkraftverk har väderberoendet ökat i det svenska systemet. Och de flesta av dem har hamnat på platser i norra Sverige där de inte behövs, konstaterar Henrik Svensson.

Den största delen av elproduktionen sker således i den ena delen av landet, medan den mesta förbrukningen äger rum i den andra delen.

– Men om det är skillnad för klimatet man vill göra så tror jag inte att det är effektreserven man ska fokusera på. Om man vill sätta Karlshamnsverkets fossila bränsleförbrukning i relation till något så har vi de senaste fem åren i snitt använt två hundradels promille av vad den samlade transportsektorn i Sverige gjort, säger han.

Oljan som används kommer från Preems raffinaderi i Lysekil, råoljan är till stor del importerad från Ryssland.

– Den tjockolja vi kör med är en restprodukt som bildas när bensin och diesel tillverkas, som kan användas som bunkerbränsle av sjöfarten eller av oss som kraftbränsle. Vi har investerat en halv miljard kronor i reningsutrustning och har väldigt bra miljöprestanda, fortsätter kraftverkschefen sin

argumentation för att anläggningen har en plats i det svenska elsystemet.

– Vad är alternativet om vi inte finns här?

Det är han själv som ställer frågan och svarar:

– Alternativet är att det blir svart någonstans när en akut effektbrist uppstår. Därför är det viktigt att Sverige har den här typen av förmåga. Sedan måste det inte vara i Karlshamnsverket, men för närvarande finns bara vi.

Avtalet som effektreserv löper fram till 2025. Därefter kommer det inte att förlängas, tror Henrik Svensson.

– Men oavsett vad man kallar det för kommer det att finnas ett behov av tjänsterna som vi kan leverera. Vi behövs i krisberedskapen. Därför kommer vi nog att få fortsätta så länge de tekniska förutsättningarna finns, säger han.

○ ○ ○

Elektriciteten var en revolution när den kom till Sverige i slutet av 1800-talet. Invånarna kunde då börja använda dygnets mörka timmar på ett nytt sätt.

Det första elverket byggdes i Göteborg 1884 och försåg runt tusen glödlampor i butiker, restauranger och sjukhus med el. År 1892 invigdes Brunkebergverket i Stockholm, som användes bara för gatubelysning.

Senare började industrin driva sina maskiner med el och på 1910-talet elektrifierades järnvägarna. I många hem blev det elektriska strykjärnet den första elektriska apparaten. Sedan kom kylskåp och spisar och dammsugare.

Vattenkraften byggdes ut och stod i mitten av 1960-talet för 95 procent av Sveriges elbehov.

El har röstats fram som uppfinningen som gav människan störst möjligheter under 1900-talet. Och Sverige var ledande i utvecklingen med Asea och många avgörande uppfinningar, påminner Lina

Bertling Tjernberg, professor i elkraftnät vid Kungliga Tekniska högskolan, KTH.

Tidigt drogs slutsatsen att det var klokt med lite större elsystem eftersom de var lättare att balansera.

– Det är anledningen till att det ser ut som det gör i dag, med ett sammansatt elkraftnät där vi sitter ihop med hela Europa. Men det håller på att förändras när det kommer nya idéer om lokala energisystem, så kallade micro grid, påpekar KTH-professorn, i en tid när elen 140 år efter att den tände glödlampor har blivit en nyckelfaktor för att nå klimatmålen.

Klimatet är grunden till den stora omställningen som sker i hela energisystemet. Därför är det lite rörigt just nu, beskriver Lina Bertling Tjernberg.

Hon talar om balansen. Att vattenkraften i norra Sverige var anledningen till att kärnkraftverken placerades i söder. Det var där den behövdes.

– Därför ställer jag mig frågande till varför vi gjort så stora investeringar i vindkraft i norra Sverige. Det hade

varit mer relevant att bygga ut i de södra delarna, säger Lina Bertling Tjernberg.

I dag råder en brist i kapaciteten att överföra el från norr till söder. Elkablarna är inte till fullo dimensionerade för de mängder som ska skickas genom dem och en utbyggnad krävs.

Det kan inte ha kommit som en överraskning?

– Vi har vetat om det här i över 20 år. Svaret är att det är väldigt komplicerat att bygga ut infrastruktur. Vissa förstärkningar har gjorts, men jag tycker att det går alldeles för långsamt, säger KTH-professorn.

Och när det var lite kallare än vanligt i början av februari startades effektreserven i Karlshamnsverket.

Var det bra?

– Spontant tycker vi att det låter fruktansvärt. Men var det en överraskning? Nej, det här visste vi. Planen är framtagna och godkända för att beräkningar visat att

ekonomiskt och utsläppsmässigt är det här det klokaste vi kan göra, säger Lina Bertling Tjernberg.

Driften skedde under ett fåtal timmar med en bra teknik för att filtrera bort utsläpp, fortsätter hon.

– Visst, det är tråkigt, men de som tagit fram planen för effektreserven ser att det finns en ekonomisk gräns för vad det får kosta. Sverige kan satsa resurser så att de får större inverkan. Det är inte i Sverige de stora utsläppen sker och vi vill försöka bidra till de stora lösningarna.

Viktigast, menar hon, blir att skapa en tydlig svensk plan, utan att elförsörjningen används som ett politiskt slagträ. Lina Bertling Tjernberg vill se en långsiktig strategi där Sverige beslutar sig för att vara ett exportland av el.

– Därför behöver vi bygga ut våra överföringar både inom landet och internationellt. Får vi till det kan vi få in investeringar i ny kapacitet, men det kommer inte

att ske om vi inte kan garantera att vi kan överföra elen, säger hon.

Den nya batteritekniken håller på att förändra förutsättningarna och öka flexibiliteten. El som inte kunnat lagras kan i kombination med batterier just lagras.

– Om man ser kraftsystemet med vissa punkter för produktion och vissa för konsumtion kan man på platser där konsumtionen sker tänka sig att industrier och köpcentrum, stora konsumenter av el, i framtiden har stora batterier som lagrar el.

Med hjälp av nya prismodeller kan dessa storkonsumenter balansera systemet och ge andra konsumenter större flexibilitet, enligt Lina Bertling Tjernberg.

– Får vi i gång den tekniken kommer vi inte att ha samma behov av baskraft som tidigare, säger hon.

○ ○ ○

Sveriges behov av el väntas öka med mellan 40 och 60 procent fram till 2045. Om 20 år kan brist på el förekomma i två av Sveriges fyra elområden, enligt Svenska kraftnät.

En ny rapport från teknikkonsultföretaget WSP visar att bristerna i elförsörjning kan komma att drabba fler platser i Sverige redan 2021.

Vem ska i framtiden fatta beslut om investering i en datahall när det påverkar utbyggnaden av ett sjukhus i en närliggande region? Eller vem är ansvarig för att invånarna i en kommun har stabil elförsörjning när ett kärnkraftverk läggs ned?

Frågorna ställs i rapporten, som pekar på att det finns lösningar på problemen, både med och utan framtida kärnkraft i Sverige, men att det är bråttom.

– I dag är ansvaret utspritt på många olika aktörer och myndigheter. Det krävs en tydligare ansvarsfördelning, säger Anna Nordling, energiexpert på WSP.

En kraftig ökning av vindkraft och ny teknik för lagring i batterier och vätgas, bedömer WSP på sikt blir lösningen.

Desto större svårigheter kan dyka upp runt hörnet. Brist på kapacitet börjar redan synas på flera håll i landet.

– Då blir det ett val i det korta perspektivet. Om man investerar i en datahall kanske det inte finns el över förrän man byggt ut nätet och det kan ta tiotals år, säger Anna Nordling.

Stockholm ställs redan inför dilemmat. Utbyggnaden av vissa bostadsområden kan dröja på grund av avsaknad av kapacitet i elförsörjningen, påpekar energiexperten på WSP.

– Och om en kommun genomför ett stort projekt kan det påverka angränsande kommuner. Så på det området måste kommuner och län öka dialogen, säger Anna Nordling.

På en framtida elmarknad väntas elpriserna minska på grund av ökat utbud av vindkraft och sol. Därför måste Sverige, enligt Nordling, också ha en elmarknad som tar hand om effektbehovet, så att brist inte uppstår under vissa av årets timmar.

– De producenter som har planerbar kapacitet bör få betalt även för den aspekten, säger hon.

Som Karlshamnsverket i dag?

– Ja, men i en mer permanent reservkapacitet som producenterna vet att det finns en marknad för långsiktigt. Och som är fossilfri.

Torbjörn Petersson

torbjorn.petersson@dn.se

03 Hon nekades att arbeta med slöja i SL-trafiken

Sara, som arbetade som trygghetsvärd i kollektivtrafiken för en av SL:s underleverantörer, fick inga fler arbetspass efter att hon började bära slöja. Enligt bolaget är slöjan en säkerhetsrisk eftersom den kan framkalla hat och hot. Sara har nu valt att stämma arbetsgivaren med hjälp av Civil rights defenders.

När Sara, som är troende muslim, i fjol bestämde sig för att börja bära slöja meddelade hon sin arbetsgivare Rapid AB, en underleverantör till SL.

– Då fick jag veta att det inte är tillåtet med religiösa symboler och att det beror på att de inte vill att jag ska bli utsatt för hot och hat, berättar Sara, som är i 20-årsåldern och som egentligen heter något annat.

Detta var förra sommaren och sedan dess har Sara inte fått några fler arbetspass. Nu stämmer hon sin arbetsgivare tillsammans med Civil rights defenders för diskriminering.

– Jag tror att säkerhetsskäl bara är en ursäkt. Som svart kvinna kan jag bli utsatt bara jag kliver ut genom min dörr. Men i mitt arbete ute i kollektivtrafiken är jag mer bevakad än jag är ute på gatan. Det går inte ihop. Jag har en slöja på mitt huvud, äntligen, och den betyder jättemycket för mig, och påverkar inte mitt arbete, fortsätter Sara.

John Stauffer, chefsjurist på Civil rights defenders som driver fallet, anser att det är ett solklart fall av diskriminering.

– Det är en viktig principiell fråga: vilka möjligheter man har som arbetsgivare att neka personer som bär religiösa symboler att arbeta. Vi anser inte att företaget har ett godtagbart skäl. Att man kan utsättas för rasism, det är en realitet för många personer i Sverige i dag, men man kan inte lösa det på det här sättet. Man

får hitta andra sätt att säkerställa sin personals säkerhet, säger John Stauffer.

Fallet bör ses i en kontext där muslimer blir allt mer utsatta i samhället, menar han.

– Vi ser tydligt hur muslimer som ger uttryck för sin religion blir allt mer ifrågasatta och det här fallet är bara ett exempel på det. Vi går till domstol för att detta inte är godtagbart och för att vår klient har drabbats hårt och bör ersättas för den kränkning hon utsatts för, säger John Stauffer.

Eftersom slöja inte ingår i den ordinarie uniformen för trygghetsvårdar kan företag söka dispens hos länsstyrelsen, men något sådant har inte varit aktuellt för Rapid, eftersom slöjan ingår i de plagg och religiösa symboler som är förbjudna enligt företagets ”neutralitetspolicy”. SL har också tidigare själva godkänt dispensansökan gällande en ungdomsvård som fick bära slöja.

– Många av våra upphandlade bolag har personal som bär slöja och som arbetar i trafiken – som spärrpersonal, tunnelbaneförare, bussförare, biljettkontrollanter, säger Claes Keisu, pressansvarig på trafikförvaltningen.

Men i Saras fall hänvisar dock SL till Rapid. Trafikregionrådet Kristoffer Tamsons (M) uppger i ett skriftligt uttalande att han inte vill kommentera enskilda fall:

– Särskilt om de rör pågående personalärenden av arbetsmiljökaraktär, detta av respekt för de inblandade, relationen mellan arbetsgivare och arbetstagare och ytterst svensk lag.

Anser du att personer som arbetar för SL ska kunna bära slöja?

– Jag förväntar mig att de som jobbar åt SL och våra leverantörer klär sig helt, rent och efter ändamålet med omtanke om resenärerna och kollegorna. Jag har ingen bild av att detta skulle vara något problem vare sig i

dag eller historiskt och förutsätter att så blir fallet även framöver. Det är ytterst och särskilt vid arbetsmiljökonflikter en fråga för arbetsgivare och arbetstagare att reda ut. Något generellt förbud mot att bära just slöja på svenska arbetsplatser tror jag inte på, skriver Kristoffer Tamsons.

Mats B Adman, vd på Rapid AB, uppger i ett mejl att företaget ännu inte fått några handlingar kring stämningen.

– Så det enskilda ärendet kan vi inte kommentera. Men jag kan kommentera varför vi har en policy som medför förbud av religiösa, politiska och filosofiska attribut när det gäller tjänstgöring i publika miljöer. För Rapid Säkerhet handlar denna fråga endast om arbetsmiljö kopplat till de riskbedömningar som ligger till grund för vår neutralitetspolicy, uppger han.

Sara arbetar nu för ett annat bolag, som tillåter slöja. Men hon hoppas att stämningen ska leda till att Rapid AB förändrar sin policy och att även SL tar ett större ansvar för sina underleverantörer.

– Jag känner mig inte delaktig i samhället. Jag får inte vara med – för att jag är beslöjad, säger Sara.

Marijana Dragic

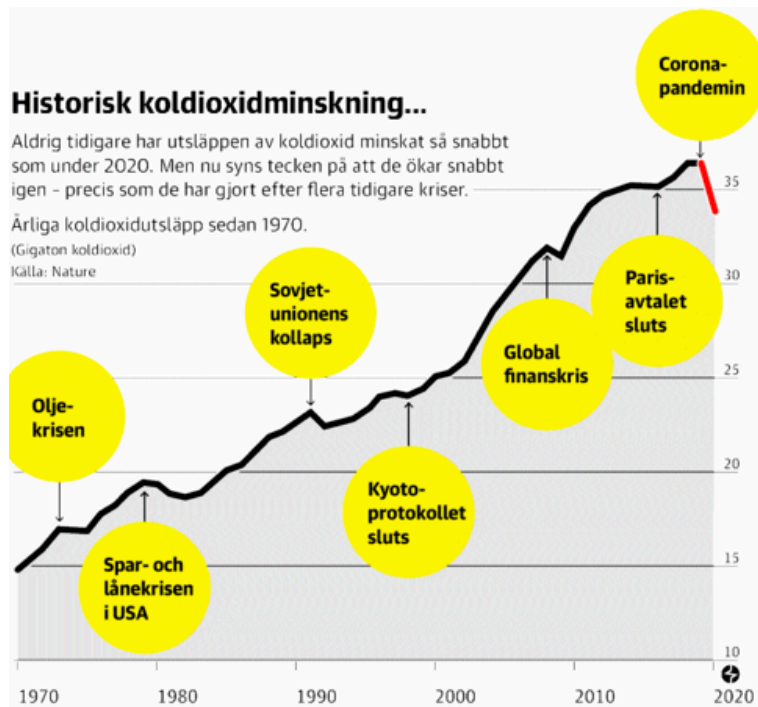
marijana.dragic@dn.se

Fakta. Civil rights defenders

Civil rights defenders beskriver sig som en internationell människorättsorganisation som är politiskt och religiöst obunden. De bedriver påverkansarbete, juridiska processer och informerar om situationen för mänskliga rättigheter globalt.

De finansieras genom bidrag från statliga organisationer, Postkodlotteriet och insamlade medel från företag, organisationer och privatpersoner.

Källa: Civil rights defenders

...men nu ökar utsläppen igen

Förändring av koldioxidutsläppen per dag jämfört med 2019 års nivåer.

04 Forskarlarmet: Utsläppen av koldioxid stiger snabbt igen

Efter förra årets historiska ras – nu stiger världens utsläpp snabbt igen, visar ny forskning. Experter varnar för att världen kan vara på väg att missa en historisk möjlighet att sänka utsläppen permanent.

Tidigt i våras förra året kom de första tecknen. Över Kina lättade molnen av smog på ett sätt som aldrig skett förr. Sedan samma sak över norra Italien. Åtgärderna mot pandemin fick utsläppen globalt att rasa ner i källaren.

Men nu visar en ny vetenskaplig studie i tidskriften Nature att koldioxidutsläppen under 2020 föll mer än något annat år än i historien. I relativa termer är det bara i samband med andra världskriget som utsläppen

minskat så snabbt som under 2020, men då var utsläppen totalt en bråkdel av vad de är i dag.

– Vi har aldrig sett något liknande, säger Corinne Le Quéré, studiens huvudförfattare, till DN.

Studien, som fokuserar enbart på koldioxidutsläppen och inte utsläppen av andra växthusgaser, utgår från en stor mängd data – som länders restriktioner, trafik, ekonomisk aktivitet, energianvändning och liknande – för att göra en uppskattning av hur utsläppen av koldioxid förändras. Enligt beräkningarna minskade koldioxidutsläppen globalt med omkring 2 600 miljoner ton, eller 7 procent från 2019. Minskningen motsvarar lika mycket koldioxid som hela EU släpper ut under ett år.

Men det stora raset skedde under förra våren. De senaste månaderna har forskarna sett en annan trend.

– Så snart restriktionerna började släppa såg vi hur utsläppen ökade snabbt igen, säger Corinne Le Quéré.

Nu kan utsläppen globalt vara på väg till samma nivå som 2019. Enligt Nature-studiens beräkningar är de fortfarande på en något lägre nivå – men de är onekligen på väg upp snabbt, särskilt i låg- och medelinkomstländer, enligt studien.

Och enligt andra beräkningar är vi redan där. Carbonmonitor, som drivs av forskare i USA, Kina och Frankrike, beräknar att utsläppen var 2,3 procent högre i december 2020 mot december 2019. En annan ny rapport, från det internationella energioorganet IEA, beräknar att utsläppen under december 2020 var 2 procent högre. Bland andra Kina har ökat sina utsläpp snabbt sedan restriktionerna släppte, enligt IEA:s data var Kinas utsläpp 7 procent högre i december 2020 än samma månad ett år tidigare.

– Den historiska möjligheten att se till att de globala utsläppen nådde sin topp under 2019 håller på att gå förlorad, sa IEA-chefen Fatih Birol i ett uttalande när rapporten släpptes på tisdagen.

Även Corinne Le Quéré varnar för att förra årets plötsliga paus i globala utsläppsökningar kan bli just en paus i stället för starten på en vändning – men samtidigt är hon inte förvånad.

– Det är logiskt, vi har ju inte förändrat något egentligen. Vi har samma bilar, samma industrier och samma uppvärmningskällor som före pandemin. Så snart vi kan använda dem igen, gör vi det, säger hon, och jämför med tidigare kriser.

– Det tar ofta bara några år, ibland bara ett år, innan utsläppen går upp igen efter en ekonomisk kris. Vid finanskrisen var det snabbt som om inget hade hänt.

Men än är det för tidigt att säga att samma sak kommer att ske nu, påpekar hon. I studien har forskarna också granskat hur utsläppen i olika delar av världen har rört sig sedan Parisavtalet och den datan är mer hoppfull. Utsläppen ökade visserligen år för år 2015–2019, men ökningen var betydligt långsammare de två sista åren. De flesta rika länder minskade rent av sina utsläpp – och i medelinkomstländer, bland andra Kina, bromsade ökningen in.

Även IEA:s data visar på en del positiva trender, som att andelen förnybar energi i världen har nått nya rekordnivåer – en femtedel av världens elproduktion kom från vind- och solkraft i fjol.

Så det finns en möjlighet för världen att förstärka den trend som syntes innan pandemin, menar Corinne Le Quéré.

– Ett av våra viktigaste budskap är att det är svårt att säga hur utsläppen utvecklas på lång sikt. Väldigt mycket beror på vad världens regeringar gör nu.

120 regeringar har sagt att de vill ha netto noll-utsläpp till mitten av seklet – men många verkar dessvärre inte agera i linje med löftet, enligt Corinne Le Quéré. Hon hänvisar till data från Greeness of Stimulus Index, där företaget Vivid Economics granskar de ekonomiska stödpaketen i samband med pandemin utifrån miljö- och klimatperspektiv. Enligt deras genomgång av 29 länders och EU:s stimulanspaket går majoriteten av stödet till fossila verksamheter, som bilföretag, vägbyggen, flygbolag, byggen av kolkraftverk och liknande.

– Dessvärre verkar bruna planer gå före gröna planer, säger Corinne Le Quéré.

Tror du att det går att få utsläppen att vända nedåt igen?

– Absolut, om världens regeringar vaknar nu. Men det krävs ett mer storskaligt tänkande om att tippa industrin och ekonomin in på en väg som är både bra för arbetstillfällena, hälsa och klimatet. Men ja, det är möjligt.

Peter Alestig

peter.alestig@dn.se

FAKTA. KOLDIOXIDHALTEN I ATMOSFÄREN FORTSÄTTER ÖKA

Trots den rekordstora minskningen av utsläpp under förra året syns ingen tydlig skillnad i atmosfärens koldioxidhalt, som fortsatte att öka under 2020 – något som DN har rapporterat om tidigare.

Orsaken är att utsläppen inte upphörde utan ”bara” minskade i omfattning till ungefär samma nivå som för tio år sedan. Så länge människan adderar koldioxid i atmosfären, fortsätter halten att öka.

Hans Olsson

hans.olsson@dn.se

04 Skavsta flygplats riskerar konkurs

Skavsta flygplats i Nyköping har drabbats hårt av pandemin. Utan stöd från kommunen är en konkurs nu bara veckor bort, uppger flygplatsens vd Cédric Fechter för SVT. Enligt Fechter förs samtal med Nyköpings kommun om att kommunen ska ställa upp som ekonomiskt garant för ett banklån.

Han framhåller att en nedläggning av flygplatsen även skulle drabba kustbevakningens flyg, som utgår från Skavsta.

Sedan 2018 ägs Skavsta flygplats av flygplatsoperatören Vinci Airport med huvudkontor i Paris. Nyköpings kommun har kvar en ägarandel på 9,9 procent.

TT

04 Jannike Kihlberg: *Många hinder på vägen för fossilfri betong*

Cement och stål står för enorma koldioxidutsläpp och är nyckelområden i klimatarbetet.

Om betong går att göra på annat material än cement finns stora vinster för både miljö och klimat. Men det finns många hinder på vägen.

Hållbart, relativt billigt och enkelt att använda. Betong är världens mest använda byggmaterial och finns överallt – i broar, kraftverksdammar, skolbyggnader, sjukhus, bostadshus. Den finns även i vallar som ska skydda mot extremväder och översvämningar.

Samtidigt är betong en stor bidragare till klimatförändringen som leder till fler extremväder och

höjda havsnivåer som gör vallar nödvändiga. Cementen i betongen uppskattas orsaka cirka 7 procent av de globala utsläppen.

I Sverige är cementindustrin den näst största utsläpparen inom industrisektorn efter järn- och stålindustrin. Båda branscherna är i fokus när utsläppen måste minska.

Ståljätten SSAB, LKAB och Vattenfall satsar på fossilfritt stål i Hybrit-projektet, där fossilfri vätgas ersätter kol i tillverkningsprocessen.

Cementindustrin satsar på att med bland annat koldioxidinfångning, så kallad CCS, bli klimatneutralt. Lyckas det har de möjlighet att bli samma föregångare som Hybrit.

Men det finns flera stora hinder. Tillgången till grön eller fossilfri el är ett av de största problemen. CCS-tekniken finns men den måste skalas upp till den industriella storlek som krävs. CCS är dessutom energikrävande och fångar inte heller in all koldioxid,

ungefär hälften av det som släpps ut är den nivå som är realistisk. Så klimatneutralitet kräver fler insatser än CCS.

Lönsamhet är en annan fråga. Koldioxidneutral cement blir 50–70 procent dyrare än fossil cement, enligt en studie på Chalmers tekniska högskola i Göteborg. Priset på koldioxid måste öka till cirka 1 000 kronor per ton för att det ska löna sig, enligt experter. Priset på utsläppsrätter inom EU har stigit och ligger på cirka 400 kronor, per ton och det beräknas fortsätta öka.

Såväl EU som USA pratar om att införa koldioxidskatt för importerade produkter och forskare räknar också med att efterfrågan på fossilfria produkter kommer att öka. Det ökar möjligheten att räkna hem investeringar.

Men cementproduktionen är inte bara en fråga om utsläpp, den innebär även miljöproblem. Kalkbrott på Gotland möter exempelvis kraftigt motstånd eftersom de är stora ingrepp i naturen som kan påverka såväl biologisk mångfald som vattenförsörjning.

Kan cement ersättas av material som leder till mindre miljöpåverkan vore det en stor vinst både för klimat och miljö. Att bevara den biologiska mångfalden är en fråga som blir allt viktigare och som har tydlig koppling till klimatfrågan.

Jannike Kihlberg

jannike.kihlberg@dn.se

04 Stockholms stad lade ner nytt it-stöd – trots avrådan

Efter över fyra år och 296 miljoner kronor i utvecklingskostnad valde Stockholms stad att lägga ner arbetet med ett nytt it-stöd för socialtjänsten.

Detta trots att en genomlysning av projektet starkt avrådde från att avveckla det.

– I stället för att landa på en kostnad på 1,5 miljard så har vi avbrutit så fort vi haft underlagen, säger it-direktör Andreas Nordström.

För drygt fyra år sedan påbörjade Stockholms stad ett arbete med att ta fram ett nytt it-stöd för socialtjänst, kommunal hälso- och sjukvård och överförmyndarverksamhet. Det skulle bli lättare för individen att följa sitt ärende och den administrativa bördan skulle minska för medarbetarna.

I en informationsvideo från staden 2019 nämner en person som exempel att hemlösa personer sällan har en adress, varför det kan vara svårt att skicka ett vanligt brev med information om deras ärende. Det nya it-stödet skulle ge möjlighet till fler digitala lösningar.

Efter en namntävling 2019 fick systemet heta ”Esset”, vilket enligt juryn anspelade på ett stöd med hög klass och skicklighet. Planen var att systemet skulle börja implementeras under 2020. Så blev det inte. Under våren 2020 började styrgruppen för projektet upptäcka problem, berättar it-direktör Andreas Nordström. Staden beställde en genomlysning av projektet av konsultbolaget EY. Företagets konsulter var inblandade i projektet, men bolaget intygade att genomgången var oberoende av deras egna intressen.

Genomlysningen visade på en rad brister i alltifrån kravställning och planering till resurssättning och testning. Vid tiden för genomlysningen hade drygt hälften av projektets budget på en halv miljard

använts. Det gör det till en av de dyrare it-projekten i Stockholms stad.

EY avrådde bestämt från att avveckla projektet. I stället rekommenderas ett genomförande i mindre skala.

”Att avsluta projektet medför stora kostnader, att verksamheten fortsatt får arbeta i en bedömt suboptimal systemmiljö, samt att Staden officiellt misslyckats med genomförande av detta stora och viktiga projekt”, står det i rapporten.

Trots detta kommer Stockholms stad i februari fram till motsatt slutsats och stoppar projektet.

– Det handlade framför allt om kostnaderna. Staden har ett superviktigt ansvar att använda skattepengarna på rätt sätt. Vi räknade på alternativen som fanns, säger it-direktör Andreas Nordström.

Enligt stadens beräkningar skulle projektet kosta 1,5 miljard kronor och alltså bli tre gånger dyrare än den fastslagna budgeten, om det fortsatte.

– Det är alltid allvarligt när vi använder skattepengar för att bedriva projekt och inte kan leverera såsom det är tänkt. Men det är också viktigt att agera när projekten inte går som de ska, säger Andreas Nordström.

Något annat som komplicerat projektarbetet, enligt rapporten, är att inhyrda konsulter talat engelska – något stadens medarbetare inte är vana att göra i sitt dagliga arbete.

– Där borde man ha sett efter, när man tog fram beslutet, vilken kompetenstillgång som finns på marknaden i Sverige.

Överlag säger Andreas Nordström att andelen konsulter inom vissa områden i projektet har varit för hög.

– Vi tittar mycket på det i omplaneringen, att minska andelen konsulter.

Anledningen till att projektet drog ut på tiden säger Andreas Nordström bland annat handlade om att delar

av systemet tog längre tid att programmera än man först trott.

Han påminner om att han tillträdde posten som tillförordnad it-direktör först i slutet av 2019 (och som ordinarie i juni året därpå). Han har därför svårt att svara på hur projektet kunde bli så befattat med brister.

Esset hade, precis som det hårt kritiserade it-projektet Skolplattformen, som grundidé att ha en stor systemlösning för många olika målgrupper. Detta blev en försvårande faktor, enligt Andreas Nordström.

– Det kan vara ett bättre sätt att utveckla system per verksamhetsområde eller målgrupp.

Hur ser du på Stockholms stads förmåga att bedriva it-projekt av den här typen?

– Vi har mellan 500 och 1 000 it-system inom Stockholms stad och väldigt många av dem går väldigt bra. När det kommer till de stora projekten så är det en

stor utmaning, med de många förvaltningar och verksamheter som är berörda.

Enligt Andreas Nordström kommer emellertid vissa delar av projektutvecklingen i Esset att kunna tas med in det nuvarande it-stödet.

– Under hösten kommer vi påbörja arbetet och 2022 kommer våra medarbetare märka förbättringar i systemen.

Exakt vilka dessa är kommer att slås fast först i en projektplan som väntas bli klar i sommar.

Amanda Lindholm

amanda.lindholm@dn.se

Linus Larsson

linus.larsson@dn.se

FAKTA. RISKERAR ATT KOSTA YTTERLIGARE 50 MILJONER

Tanken med it-stödet för socialtjänsten var att minska arbetsbördan för medarbetare samt att göra det lättare för individen att följa sitt ärende.

Efter drygt fyra år har 296 miljoner kronor lagts ner på projektet. Utöver detta riskerar staden, enligt genomlysningen från i somras, att få betala ytterligare 50 miljoner kronor i uppsägningsersättning till en leverantör. Detta vill dock inte Andreas Nordström kommentera eftersom förhandlingar pågår med leverantörerna.

04 Kort sagt

Tack, Gunnar Widén, för insändaren om vindkraft (16/2)! Hur kan någon med synen i behåll hävda att vindkraftverken är miljövänliga? Skogar av vindmöllor växer nu upp och skövlar natursköna miljöer både till lands och till havs – förutom att de ofta står stilla när de som mest behövs. Devisen för vindkraftsprofeterna tycks vara: ”Ändamålet helgar medlen” och ”ont skall med ont fördrivas”...

Bengt Edman, Täby

Drago Prvulovic TT

23 150 miljoner i straffavgift för brott mot GDPR

Dataskyddsförordningen (GDPR) infördes 2018 för att skydda den enskilde medborgarens grundläggande rättigheter och friheter och särskilt rätten till skydd av personuppgifter. Men alla verksamheter följer inte förordningen.

Under 2020 tog Integritetsskyddsmyndigheten (IMY), tidigare Datainspektionen, emot 4 600 anmälningar om personuppgiftsincidenter samt 3 200 klagomål från enskilda.

Bland de vanligaste klagomålen återfinns bland annat att deras personuppgifter inte har tagits bort ur exempelvis ett register, trots att privatpersoner begärt det, enligt myndighetens årsrapport. Totalt har 150 miljoner kronor i sanktionsavgifter krävts in.

TT

03 Ville flyga med falska test

Två svenskar som ville lämna landet med flyg från Arlanda visade upp falska resultat från covidtest och misstänks för missbruk av falsk urkund.

Många länder kräver att inresande har negativa testresultat som är mindre än 48 timmar gamla.

– Incheckningspersonalen kontrollerar att dokumenten är rätt, annars blir ju bolagen skyldiga att transportera hem passagerarna igen, säger polisens presstalesperson Ola Österling.

TT

Hälso- och sjuk- vård och hushål- lens problem hanteras av social- departementet. Coronakrisen och hushållens pro- blem

3	<u>Inrikes DN-artiklar 23 februari - 4 mars 2021</u>
4	Riksdagen och politiska partier
85	Statsrådsberedningen och statsministern
95	Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.
153	Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet
215	Infrastruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi
291	Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem
521	Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.
704	Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.
758	Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.
772	De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna. - 793

Socialdepartementet

Socialdepartementet ansvarar för frågor som rör samhällets välfärd. De handlar om att främja människors hälsa och samtidigt se till att sjuka får den vård de behöver. De omfattar försäkringar för att människor ska vara ekonomiskt trygga när de är sjuka, äldre eller när barnen är små. Frågor om individ- och familjeomsorg, stöd till personer med funktionsnedsättning och äldreomsorg ingår också. Dessutom arbetar departementet med rättigheter för personer med funktionsnedsättningar och med frågor om premiepensionssystemet.

Områden

Områden

- [Folkhälsa och sjukvård](#)
- [Funktionshinder](#)
- [Socialförsäkringar](#)
- [Socialtjänst inklusive äldreomsorg](#)

Om Socialdepartementet

Relaterad navigering

- [Socialdepartementets delar i statens budget](#)
- [Rättsliga dokument](#)
- [Utredningar och kommittéer](#)
- [Myndigheter med flera](#)
- [Remisser](#)
- [Kontakt](#)
- [Överenskommelser inom sjukvård och omsorg](#)

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

[Lena Hallengren](#)

Socialminister

[Ardalan Shekarabi](#)

Socialförsäkringsminister

[Genvägar](#)

Genvägar

- [Statens budget](#)
- [För äldre, sjuka och vård- och omsorgspersonal med anledning av covid-19](#)
- [Åtgärder på socialförsäkringsområdet med anledning av coronaviruset](#)
- [Statens överenskommelser med SKR](#)
- [Brexit och EUs framtida relation med Storbritannien](#)
- [Trygghet och livskvalitet för äldre](#)
- [Hållbara pensioner](#)
- [Vård i rörelse 2020](#)
- [Prenumerera på nyheter från regeringen](#)

Aktuellt från Socialdepartementet

Socialdepartementet

<https://www.regeringen.se/sveriges-regering/socialdepartementet/>

Myndigheter

- **Jämställdhetsmyndigheten**
21 mars 2018 från [Socialdepartementet](#)
- **Myndigheten för vård- och omsorgsanalys**
06 februari 2015 från [Socialdepartementet](#)
- **Läkemedelsverket (LV)**
06 februari 2015 från [Socialdepartementet](#)
- **Stiftelsen WHO Collaborating Centre for International Drug Monitoring**
19 december 2014 från [Socialdepartementet](#)
- **Provinsialläkarstiftelsen**
19 december 2014 från [Socialdepartementet](#)
- **Systembolaget Aktiebolag**
19 december 2014 från [Socialdepartementet](#)
- **Apotek Produktion & Laboratorier AB (APL)**
19 december 2014 från [Socialdepartementet](#)
- **Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket (TLV)**
19 december 2014 från [Socialdepartementet](#)
- **Statens institutionsstyrelse (SiS)**
19 december 2014 från [Socialdepartementet](#)
- **Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU)**
19 december 2014 från [Socialdepartementet](#)
- **19 december 2014 från Socialdepartementet**
- **Pensionsmyndigheten**
19 december 2014 från [Socialdepartementet](#)
- **Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF)**
19 december 2014 från [Socialdepartementet](#)
- **Myndigheten för delaktighet**
19 december 2014 från [Socialdepartementet](#)
- **Inspektionen för socialförsäkringen (ISF)**
19 december 2014 från [Socialdepartementet](#)
- **Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd (HSAN)**
19 december 2014 från [Socialdepartementet](#)
- **Försäkringskassan**
19 december 2014 från [Socialdepartementet](#)
- **Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (FORTE)**
19 december 2014 från [Socialdepartementet](#)
- **Folkhälsomyndigheten**
19 december 2014 från [Socialdepartementet](#)

E-hälsomyndigheten

19 december 2014 från [Socialdepartementet](#)

- **Barnombudsmannen (BO)**
19 december 2014 från [Socialdepartementet](#)
- **Arvsfonden**
19 december 2014 från [Socialdepartementet](#)
- **Alkoholsortimentsnämnden**
19 december 2014 från [Socialdepartementet](#)
- **Inspektionen för vård och omsorg (IVO)**
18 december 2014 från [Socialdepartementet](#)

Lena Hallengren

SW .7951 Sociologi. Socialvård..

SW .7952/7956 Sociala miljöer, sociala verksamheter.

Socialminister

Socialdepartementet

"Vården och omsorgen ska funka, oavsett vem du är eller var i landet du bor. Det ser jag som min viktigaste uppgift de kommande åren. Det är en fråga om trygghet, svenska folket förväntar sig vård och omsorg av den allra högsta kvaliteten. Och det ska vi leverera."

Lena Hallengrens områden

- Folkhälsa och sjukvård
- Funktionshinder
- Socialtjänst inklusive äldreomsorg

SW 61 Hälso- o sjukvårdsverks., räddning o d. Veterinärverks.

SW 64 Hushållsarbeten. Energi- och hygienförsörjning.

Ardalan Shekarabi

Socialförsäkringsminister

[Socialdepartementet](#)

”De som varit med och byggt landet genom sitt arbete har lagt grunden för vår gemensamma välfärd. De har rätt till en trygg ålderdom. Därför är höjda pensioner min främsta prioritering.”

Ardalan Shekarabis områden

- [Socialförsäkringar](#)
- [Spelpolitik](#)

[SW 64 Hushållsarbeten. Energi- och hygienförsörjning.](#)

[SW . 646 Personlig hygien o d, klädvård \(utom tvätt o d\) umgänge o d](#)

[SW . 647 Allmän hushållsekonomi. Inkomster o utgifter mm.](#)

Från arbetsmarknadsdepartementet

Märta Stenevi

Jämställdhets- och bostadsminister
med ansvar för stadsutveckling och
arbetet mot segregation och
diskriminering

[Arbetsmarknadsdepartementet](#)

"Vi kan aldrig acceptera att människor inte har makten över sina egna liv. Regeringen jobbar för ökad jämställdhet på alla nivåer, att stärka barns rättigheter, att bekämpa våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. Vi står tydligt upp för alla människors lika värde." (Företrädarens förklaring)

Märta Stenevis områden

- [Arbete mot segregation](#)

- [Barnets rättigheter](#)[Bostäder och samhällsplanering](#) [Demokrati och mänskliga rättigheter](#)
- [Jämställdhet](#)
- [Nyanländas etablering](#)
- [Presskontakter](#)
- [Pressbilder](#)
- [E-post till registrator](#)
- [Kontakt](#)

[SW . 658 Allm.företagsekonomi, Arbets-förmedling o -marknad.](#)

krisinformation.se

Nya skärpta nationella råd

Från och med den 14 december gäller skärpta nationella föreskrifter och allmänna råd om allas ansvar att förhindra smitta av covid-19. Alla i samhället, både individer och verksamhetsansvariga, har en skyldighet att vidta åtgärder för att förhindra

smittspridning. Det gäller också vid firande av högtider.

DELA INNEHÅLLET PÅ DENNA SIDA:

[Twitter](#) [Facebook](#) [E-post](#)

Du har ett personligt ansvar för att skydda dig själv och andra mot spridningen av covid-19. Särskilt viktigt är att du skyddar personer i riskgrupper mot smitta. Från och med 14 december är du skyldig att:

Stanna hemma vid symtom

- Har du **symtom på covid-19** ska du stanna hemma. Du rekommenderas även att testa dig för pågående infektion.

- Läs mer om hur du ska agera om du eller någon i hushållet har symtom eller blivit smittad av covid-19 [här](#).

•

Begränsa nya nära kontakter

- Samlas aldrig fler än åtta personer samtidigt.
- Umgås bara med personer du normalt träffar, personer du bor med eller några få vänner och närstående utanför hushållet.
- Håll alltid avstånd till andra personer du träffar. Umgås helst utomhus.

Hålla avstånd till andra och undvika platser med trängsel

- Håll alltid avstånd till andra människor. Det gäller både inomhus och utomhus.
- Undvik platser som butiker, köpcentrum och kollektivtrafik om det är trångt.
- Handla ensam och vistas inte i butiker under längre tid än nödvändigt.

•

Res på ett så smittsäkert sätt som möjligt

- Undvik kollektivtrafik och andra färdmedel där det inte går att köpa platsbiljett.

- Undvik att träffa nya kontakter under resan och på resmålet.
- Säkerställ att du kan isolera dig på ditt resmål eller kan ta dig hem utan att smitta andra om du får symtom på covid-19.

Arbeta hemifrån så ofta du kan

- Kom överens med din arbetsgivare om att arbeta hemifrån när detta är möjligt.
- Om du måste åka till arbetet bör du anpassa dina arbetstider så du kan undvika trängsel i kollektivtrafiken och på arbetsplatsen.

Hålla en god handhygien

- Tvätta händerna regelbundet och noggrant med tvål och vatten.
- Tvätta alltid händerna före måltid och efter toalettbesök samt när du befunnit dig i offentliga miljöer.

Vara försiktig när du besöker personer som är 70+ eller tillhör en riskgrupp

- Var extra noga med att följa alla råd och rekommendationer. Folkhälsomyndigheten har information om [hur du kan umgås på ett säkert sätt](#).
- Besök på äldreboenden ska ske under säkra former. Följ boendets besöksrutiner.

- Om du haft covid-19 under våren är det inte säkert att du fortfarande har en mindre risk att smittas och att smitta andra.

-

Läs mer

- Om ditt personliga ansvar i ["Folkhälsomyndighetens föreskrifter och allmänna råd om allas ansvar att förhindra smitta av covid-19"](#).
- Om hur du kan umgås och resa smittsäkert under jul och nyår på [Folkhälsomyndighetens webbplats](#).
- Om hur du kan skydda dig själv och andra på [Folkhälsomyndighetens webbplats](#).

23 Regeringen vill se över hur förmedlingen gått till. ”Vi kan hjälpa de drabbade.”

Socialminister Lena Hallengren (S) ser allvarligt på uppgifterna i DN:s granskning om barn som blivit stulna och adopterade och fått sina identiteter förfalskade.

Nu öppnar regeringen för en svensk översyn.

– Jag ser att vi även kommer att behöva se över hur adoptionsförmedlingen fungerade i Sverige under 1960- till 1990-talet, säger Lena Hallengren.

I februari 2018 inleddes den chilenska brottsutredningen av tusentals misstänkt illegala adoptioner, däribland hundratals svenska.

Ett år senare tillträdde Lena Hallengren som socialminister. Under senvåren 2019 gav hon Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (Mfof) i uppdrag att ge samtalsstöd till alla adopterade som önskar det. I början av 2020 gav hon Mfof ytterligare ett uppdrag: stöd till adopterade i samband med ursprungssökning.

Båda uppdragen gavs med anledning av brottsutredningen i Chile.

– Alla som vill söka sitt ursprung har ju inte misstankar om oegentligheter, men kan på olika sätt ändå behöva stöd, och jag är glad att den möjligheten nu finns via myndigheten, säger Lena Hallengren.

Men någon utredning för att gå till botten med Sveriges roll i de illegala adoptionerna från Chile har inte tillsatts. Lena Hallengren har sagt att hon vill invänta den chilenska brottsutredningen.

När DN träffar henne på socialdepartementet säger hon att den chilenska brottsutredningen nu har dragit ut mycket på tiden och att det är dags att agera.

– Jag ser att vi även kommer att behöva se över hur adoptionsförmedlingen fungerade i Sverige under 1960- till 1990-talet, säger hon.

– Det här har ju aktualiserats av brottsutredningen i Chile och jag har tidigare sagt att vi ska invänta den. Men nu verkar ju den dra ut på tiden så vi kanske får påbörja vår översyn innan.

Sverige har adopterat från fler än 100 nationer. Sammanlagt har svenska par blivit föräldrar till närmare 60 000 utländska barn. DN har tidigare berättat om larm om missförhållanden i en av majoritet av alla större ursprungsländer.

Några detaljer kring hur en svensk översyn skulle gå till är inte klara. Men socialministern är tydlig med att den inte ska begränsas enbart till adoptionerna från Chile.

– Regeringen kommer att återkomma om detta när det blir aktuellt, säger hon.

I offentliga handlingar från Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd framgår det att svenska tjänstemän gång på gång har rapporterat om misstänkta oegentligheter efter sina tillsynsresor.

I Kina saknades ofta information om barnets ursprung. Inte heller i Vietnam utreddes barnens ursprung tillräckligt. I Indien förekom uppgifter om adoptioner ”utanför det legala systemet”, i Colombia gjorde sig barnhemmen beroende av adoptionsavgifter och i Sydkorea har adoptionsbyråer direktkontakt med föräldrar som funderar på att adoptera bort sina barn.

Samtliga missförhållanden bryter mot Haagkonventionen.

Lena Hallengren säger att hon inte känner igen innehållet i reserapporterna från Mfof. Men enligt DN:s uppgifter har flera av dem skickats till socialdepartementet. Innehållet i ett par av dem har

även diskuterats på departementet, enligt uppgifter från Mfof.

– Vi arbetar med att se över vad som har inkommit och ber om att få återkomma när vi haft möjlighet att ta del av rapporterna, säger Lena Hallengren.

Tillsynsmyndigheten Mfofs:s generaldirektör, Per Bergling, kan på en rak fråga från DN inte garantera att alla adoptioner till Sverige är rättssäkra och etiska.

Adoptionscentrums verksamhetschef, Kerstin Gedung, svarar tvärtom ja på frågan om föreningens adoptioner till Sverige är rättssäkra och etiska.

Så här säger socialminister Lena Hallengren:

– Jag tror inte att jag personligen, eller som socialminister, kan garantera att alla följer alla de regelverk som finns. Men vi har i dag regelverk som ställer väldigt höga krav på rättssäkerhet och på barnrättsperspektiv.

Förra året fick Statskontoret regeringens uppdrag att se över hur svenska adoptioner ska organiseras. I rapporten, som presenterades i januari, kom Statskontoret fram till att dagens ordning – där ideella föreningar sköter adoptionsförmedlingen och granskas av statens tillsynsmyndighet – fortfarande är att föredra. Men man konstaterade också att mycket kan bli bättre.

Statskontoret slog också fast att rättssäkerheten och barnrättsperspektivet inte kan garanteras fullt ut i varje enskilt adoptionsfall.

– Man föreslår ett antal saker för att öka rättssäkerheten och stärka barnrättsperspektivet. Det är flera bra förslag och saker som vi nu analyserar hur vi ska ta vidare, säger Lena Hallengren.

Barnkonventionen är sedan den 1 januari 2020 svensk lag. Den säger att staten ska ge lämpligt stöd och hjälp till dem som olagligt berövats sin identitet.

Vad säger du till adopterade som stulits från sina föräldrar eller fått sina uppgifter förfalskade?

– Det är otroligt allvarligt, tycker jag. Jag blir jätteberörd när jag sitter och lyssnar på dem som känner att ”jag blev stulen” eller ”det var falska papper”, säger Lena Hallengren.

– Ingen har haft avsikten att det ska vara så. Men det är alltid svårt, tänker jag, om det hände för 50 år sedan. Det är faktiskt det. Vi kan hjälpa dem som är drabbade av detta. I nuläget tror jag det handlar mycket om att ge stöd. Det gäller inte minst den möjlighet vi nu inrättat hos Mföf för att söka sitt ursprung. Jag tror att ännu fler kommer att utnyttja den möjligheten framöver.

Josefin Sköld

josefin.skold@dn.se

Patrik Lundberg

Alexander Mahmoud

alexander.mahmoud@dn.se

23 Vaccinering dyrare efter försening

På grund av Astra Zenecas försenade leveranser måste Sverige luta sig mer mot de dyrare vaccinen från Pfizer/Biontech och Moderna. Det gör att kostnaden för vaccinationen ökar, enligt vaccinsamordnare Richard Bergström.

– Därför räknar jag nu med att varje dos kommer att kosta omkring 200 kronor i stället för 150, säger han till DN.

Astra Zenecas coronavaccin skulle utgöra huvuddelen av doserna som delas ut i Sverige under det första kvartalet. Men i januari drog läkemedelsbolaget ned på leveranserna fram till mars med drygt 60 procent. Efter flera turer och bråk mellan bolaget och EU ska nu 190 av 300 miljoner avtalade doser levereras till unionen fram till halvårsskiftet.

Neddragningarna gör att de två andra godkända vaccinen – Pfizer/Biontech och Moderna – kommer att spela en större roll i den svenska vaccineringen under våren än vad som tidigare var tänkt. Vaccinen är framtagna med ny mrna-teknik och är de första i sitt slag. De är också betydligt dyrare än Astra Zenecas, vilket gör att kostnaden för den svenska vaccineringen nu kommer att öka, enligt vaccinsamordnare Richard Bergström.

Tidigare har Richard Bergströms prognos varit att totalkostnaden för vaccinationen i Sverige skulle landa på mellan 1,2 och 1,5 miljarder kronor. I och med Astra Zenecas leveransproblem väntar han sig nu att det blir den högre siffran.

– Min senaste prognos är att det kommer att kosta 1,5 miljarder kronor att vaccinera hela Sverige. På grund av Astra Zenecas försening kommer vi att behöva använda mer av de andra vaccinen, som är dyrare, säger Richard Bergström.

– Men man ska samtidigt ha med sig att budgetramen för vaccinen är 4,5 miljarder kronor.

I december räknade Richard Bergström med att kostnaden för varje vaccinerad svensk skulle hamna på 150 kronor. Nu blir i stället priset omkring 200 kronor.

När en belgisk minister samma månad läckte sekretessbelagda uppgifter från EU:s vaccinavtal framgick att skillnaden mellan bolagens vaccinpriser är stor – från 18 kronor dosen för Astra Zenecas till 121 respektive 149 kronor för Pfizer/Biontechs och Modernas.

Trots att Richard Bergström då inte ville kommentera de enskilda prisuppgifterna bekräftade vaccinsamordnaren i samband med läckan att det råder stora skillnader mellan priserna för vaccinen.

– Några företag säger rent ut att de inte ska tjäna några pengar på vaccinet under pandemin. Vi har Astra Zeneca och Jansen som i princip har hur mycket pengar som helst. De kan göra de investeringarna som

krävs och behöver inte ha samma pengaflöde. Andra företag är i en annan situation. Då blir priset högre, sade Richard Bergström.

Gustav Olsson

gustav.olsson@dn.se

23 Gävleborg skärper lokala råd efter mutationsfall

Region Gävleborg skärper de lokala rekommendationerna efter att fyra fall av den brasilianska virusvarianten upptäcktes i fredags. Samtidigt fortsätter den brittiska varianten att spridas i regionen.

Antalet nära kontakter ska nu begränsas och munskydd ska alltid användas i kollektivtrafiken från och med i dag, tisdag.

Efter djupanalys kunde de första svenska fallen av virusvarianten P.1, som först upptäcktes i Brasilien, bekräftas i fredags. Fyra personer som kommer från två olika familjer i Gävleborg har smittats.

Samtidigt har förekomsten av den brittiska virusvarianten B.1.1.7 ökat i regionen. Totalt står nu muterade virusvarianter för nästan hälften av fallen i

regionen under vecka sju, skriver regionen i ett pressmeddelande.

Situationen är oroväckande och regionen behöver nu stävja smittspridningen. Därför införs skärpta lokala rekommendationer från och med tisdagen och gäller till och med den 10 mars 2021.

”Använd engångsmunskydd i situationer där nära kontakt, under längre tid i inomhusmiljö, inte går att undvika. Det kan exempelvis handla om arbetsplatser där det är svårt att hålla avstånd. Munskydden i kollektivtrafiken bör nu användas hela tiden, inte bara i rusningstid”, skriver regionen i pressmeddelandet.

Personer som jobbar på en arbetsplats där regionen bedömer att det pågår ett större utbrott ska också undvika att vistas ute i samhället.

Även nära kontakter bör begränsas till en mindre krets, skriver regionen. Personer uppmanas också att fortsätta arbeta hemifrån och avstå från att vistas i inomhusmiljöer där det finns risk för trängsel.

Gustav Olsson

gustav.olsson@dn.se

23 Par lämnade hundar och åkte på semester

En man och en kvinna i Bollnäs åtalas för att ha åkt på semester och lämnat sina hundar hemma, rapporterar Hela Hälsingland.

Två fullvuxna hundar och sex nyfödda valpar lämnades i ett uthus utan värme när paret reste bort i februari förra året, enligt åtalet. Ingen ska ha passat på djuren tillräckligt och rastgården beskrivs som förorenad med avföring. Mannen och kvinnan nekar till djurskyddsbrott.

TT

23 ”Politisk styrning har gjort att sjukförsäkringen blivit otydlig”

Efter åratal av kritik ska Försäkringskassan nu utreda hur den hanterar sjukförsäkringen. Generaldirektör Nils Öberg pekar på att det blivit otydligt vad sjukförsäkringen ska klara av, och att ett skäl till det är den politiska styrningen. Olika regeringar har gjort varierande tolkningar. Han har därför inlett ett arbete som ska få människor att lättare förstå skälen till de beslut kassan fattar.

Försäkringskassan är en utsatt myndighet på så sätt att den har fått mycket kritik under årens lopp. Människor som har fått avslag på sina ansökningar har inte sällan haft svårt att förstå varför.

Inte heller har det blivit lättare att förstå att besluten i liknande ärenden kan skilja sig åt i olika delar av landet.

Nils Öberg, som tillsattes som generaldirektör sommaren 2019, har bestämt att nu måste kassan göra en ordentlig ”genomlysning” av hur den arbetar med sjukförsäkringen.

– En utgångspunkt i vårt arbete handlar om den rätt omfattande kritik som Försäkringskassan har fått under lång tid. Det har varit stora variationer i vårt sätt att arbeta med sjukförsäkringen, säger han.

När Öberg försöker analysera varför det är så stora variationer i tolkningarna, över tid och rum, pekar han bland annat på den politiska styrningen.

– Min bild är att det handlar om två saker. Det ena är politikens, framför allt regeringars, styrning av sjukförsäkringen i olika riktningar. Och det andra är att Försäkringskassan har varit ganska följsam i sina ansträngningar att försöka uppfylla sin lojalitetsplikt, säger han.

– Vilket också har fått effekten att den interna styrningen av sjukförsäkringen har gått i olika riktningar, tillägger han.

Öberg menar att sjukförsäkringssystemet är komplext och har olika ”ingångsvärden”. Till exempel innehåller systemet krav på att följa arbetslinjen och på egen försörjning. Men det

har även ambitionen att skapa trygghet och ge människor hjälp och stöd.

– Det där är väldigt olika ingångsvärden. De är delvis motstridiga och utifrån vilken politisk uppfattning man har så kan man styra detta i olika riktningar, beroende på vad man viktar upp och vad man viktar ner, säger han.

Resultatet har blivit att tolkningarna har svängt kraftigt över tid. Det har blivit stora variationer, för att använda Öbergs begrepp: regelverket är ”väldigt elastiskt”.

– Det är uppenbart att olika regeringar har kunnat driva sjukförsäkringen i olika riktningar utan att ändra reglerna. Och Försäkringskassan har kunnat ändra sin tillämpning i olika riktningar inom ramen för de regler som gäller.

Detta ger en ryckighet i tillämpningen och leder till att sjukförsäkringen inte ses som

förutsägbar, men Öberg menar också att det leder till felaktiga förväntningar om vad den faktiskt täcker.

– Många tror att den levererar mer än vad den faktiskt gör. Det påverkar trovärdigheten och legitimiteten också för Försäkringskassan, säger Öberg.

Den genomlysning som Öberg initierade redan i höstas ska under året leda till åtgärder för att förbättra just tydligheten i besluten.

– Kassan ska ha en väl genomarbetad och tydlig uppfattning om hur regler ska tolkas och tillämpas.

– Det ska inte spela så stor roll var man bor när man har ett ärende hos Försäkringskassan. Men med det sagt – det kommer aldrig att se exakt likadant ut. Till sist handlar det om människor som gör bedömningar. Viss variation får man

nog acceptera, men den ska vara så liten som möjligt, säger han.

För generaldirektören handlar det även om ansvarsutkrävande. Sjukförsäkringen kostar över 70 miljarder kronor årligen och över 600 000 människor vänder sig till den. Då måste det också stå klart vem som ansvarar för vad.

– Regeringen måste kunna utkräva ansvar av mig och av styrelsen och svenska folket måste kunna kräva ansvar av politikerna.

– Och då är det väldigt viktigt att det går att urskilja vem det är som har ansvaret och för vad.

Öberg understryker att han inte har några synpunkter på vad sjukförsäkringen ska täcka – det är helt och hållet en politisk fråga som ska avgöras av riksdag och regering.

Genomlysningen sker i etapper. Den första etappen handlar om att kartlägga var problemen finns. Under andra kvartalet ska Försäkringskassan analysera och identifiera områden där förändringar ska göras.

– Efter sommaren borde vi ha kommit så långt att vi åtminstone på några områden kan fatta beslut. Och sedan skulle jag tro att delar av arbetet kommer att löpa på under åtminstone 1,5–2 år, säger Öberg.

Häromåret fick Nils Öbergs företrädare lämna sitt uppdrag i förtid. Ann-Marie Begler hade gjort det som regeringen begärt av henne, men kritiken mot kassan blev hård och Begler fick lämna sitt uppdrag.

Men Nils Öberg förnekar att den affären har påverkat genomlysningen. Han är heller inte särskilt intresserad av att prata om episoden.

– Det är jag som har tagit initiativet och jag gör det inte genom att blicka bakåt utan genom att blicka framåt. Det som har varit har varit och jag har ingen insyn i vad som sades och gjordes tidigare, svarar han.

– Jag kan bara konstatera att det som har skett har skett. Regeringen har utnämningmakten. Är den inte nöjd med hur en myndighetschef sköter uppgifter får den vidta de åtgärder som den anser behöver vidtas.

Genomlysningen skulle ha satts i gång tidigare, men coronapandemin försenade planerna. För Försäkringskassan har pandemin blivit en utmaning – den har fått sänka sina egna kvalitetskrav.

– Vi har haft fokus på kärnuppgifterna – att ta emot, utreda, fatta beslut och betala ut. Det ska göras så rättssäkerhet som möjligt och med så

hög kvalitet som möjligt. Men om vi får en 250-procentig ökning av ärenden inom loppet av fyra dagar – då måste vi kompromissa och sänka kraven, säger Öberg.

– Vi har fått fatta beslut om att ta risker, vilket oftast är felaktiga utbetalningar. Det blir inte 100-procentigt korrekt varje gång. Blir det 100 kronor fel åt ena eller andra hållet så får vi leva med det, tillägger han.

Ett annat stort bekymmer är långtids covid, det vill säga de patienter som får återkommande och ihärdiga symtom.

– Här har vi ett jättestort problem och det blir bara större och större. Vi fattar beslut utifrån vad vi vet. Problemet nu är att vi har en sjukdomsbild som vi vet alldeles för lite om, säger Öberg.

Försäkringskassan har ingen egen forskningsverksamhet men har nio miljoner kronor i sin budget som den kan ge till forskning. En del av dessa pengar kommer nu att ges till forskning om långtids covid.

Dan Lucas

dan.lucas@dn.se

FAKTA. FÖRSÄKRINGSKASSAN

Försäkringskassan är den myndighet som ansvarar för större delen av de offentliga socialförsäkringssystemen.

Varje år fattar myndigheten tiotals miljoner beslut och delar ut över 200 miljarder kronor, varav sjukförsäkringen svarar för drygt 70 miljarder kronor.

Kassan har 14 500 anställda.

23 Ewa Stenberg: Regeringens ord och handlingar går isär

Det har blivit allt svårare att få sjukpenning, trots att trygghet vid sjukdom har varit ett vallöfte från Socialdemokraterna ända sedan valsegern 2014.

Nu ökar protesterna mot Försäkringskassans alla avslag. Men trots att också regeringen instämmer i kritiken har den nyss gett myndigheten som mål att minska sjukfrånvaron ännu mer.

Att förbättra sjukförsäkringen och ta bort stupstocken lovade Socialdemokraterna i valrörelsen 2014, som ledde fram till regeringsmakten.

Regeringen Reinfeldts hårt kritiserade reform, som S riktade sig emot, innehöll två viktiga delar. Dels en bortre tidsgräns, det S kallade stupstocken, dels allt strängare prövningar av arbetsförmågan vid bestämda tidpunkter. Kraven skärptes med tiden så att sjuka efter 180 dagar bara kunde få ersättning om de inte klarade av något vanligt jobb alls på arbetsmarknaden.

När regeringen Löfven tillträdde avskaffade man ”stupstocken”. Men tidsgränserna med provningar blev kvar. Och ett nytt, tufft mål infördes av dåvarande socialförsäkringsminister Annika Strandhäll (S) om att minska sjukfrånvaron rejält.

Det är nu i princip uppnått och har bidragit till att rekordmånga blivit av med sin sjukpenning efter 180 dagar. En granskning av LO:s tidning Arbetet visar att 13 procent av alla som gick till socialtjänsten och sökte hjälp under augusti samtidigt var sjukskrivna av läkare.

Detta har lett till massiv facklig kritik. Också socialförsäkringsminister Ardalan Shekarabi (S) har sällat sig till kritikerna av dagens sjukförsäkring.

”Jag kan inte säga att de långvarigt sjuka har en ekonomisk trygghet i dag”, sade Ardalan Shekarabi till den fackliga tidskriften Publikt.

Samtidigt har regeringen nyligen klubbat ett regleringsbrev för att styra Försäkringskassans arbete detta år. Där står det att Försäkringskassans samlade arbete ska leda till att sjukpenningtalet minskar och blir mer lika mellan olika regioner och mellan kvinnor och män. Det andas ännu strängare bedömningar.

Coronapandemin har inte bara medfört att människor stannar hemma för lätta förkylningssymptom, den lämnar också många långtidssjuka i sitt spår. Det har fått januaripartierna att driva politiken närmare de fackliga kraven. Nu har 180-dagarsprovningen och karensdagen slopats tillfälligt. Senare i mars ska ett mjukare 180-dagarskrav träda i kraft.

Frågan är hur detta ska gå ihop med kravet på att minska sjukskrivningarna.

Vem som anses frisk nog att arbeta beror i slutändan på politiska beslut.

”Det är uppenbart att olika regeringar har kunnat driva sjukförsäkringen i olika riktningar utan att ändra reglerna,” säger

Försäkringskassans generaldirektör Nils Öberg till DN.

Det fick dess tidigare generaldirektör Ann-Marie Begler erfara när hon tvingades att lämna sin post valåret 2018. Begler fick verkligen sjuktalet att minska, som regeringen sagt att hon skulle, men metoderna gjorde sig inte bra i Socialdemokraternas valrörelse.

Ewa Stenberg

ewa.stenberg@dn.se

23 Många pensionärer missar bostadstillägg

För den som har svårt att få livet som pensionär att gå ihop kan bostadstillägget bli ett välkommet tillskott i kassan. Men många missar att söka tillägget.

Av Sveriges över två miljoner pensionärer får omkring 290 000 bostadstillägg utöver den allmänna pensionen. Men många fler uppskattas ha rätt till det.

– Det är många som riskerar att gå miste om bostadstillägget, säger Linda Nygren, pensionsspecialist på Pensionsmyndigheten.

Myndigheten har ett uppdrag att bedöma mörkertalet, det vill säga uppskatta hur många som skulle ha rätt till tillägget men som inte söker det.

– Våra skattningar pekar på att det handlar om runt 100 000 personer, säger Linda Nygren, som dock påpekar att siffran är osäker.

Det maximala beloppet som går att få i bostadstillägg är 6 540 kronor per månad, men beroende på inkomst, bostadskostnad och tillgångar i övrigt kan det variera mellan 1 krona och maxbeloppet.

Några grundförutsättningar ska vara uppfyllda för att man ska vara berättigad till tillägget. Man ska ha fyllt 65 år och plocka ut hela sin allmänna pension. **TT**

23 ”Strategiskt val” att låg andel äldre har vaccinerats

Den nationella strategin mot covid-19 går ut på att skydda de äldre. Region Stockholm sticker nu ut i landet med en låg andel personer över 70 år som vaccinerats mot covid-19. Det beror på att regionen prioriterat vårdpersonal. Ett strategiskt val, förklarar hälso- och sjukvårdsregionrådet Anna Starbrink (L).

– Anledningen till att det ser ut som om Stockholm vaccinerat färre äldre, är att vi vaccinerat mycket mer vårdpersonal, vilket också Folkhälsomyndigheten konstaterar. Det är ett strategiskt val för att sjukvården ska klara att ta hand om både covidpatienter och andra allvarligt sjuka, säger Anna Starbrink.

Sjukvårdspersonalen ingår i priogrupp 2, men genom ett beslut i Region Stockholm i början av januari prioriterades sjukvårdspersonalen upp och skulle vaccineras parallellt.

– Det var ju i början av januari ett enormt tryck på intensivvården och även på akutmottagningarna och en stor oro på hur vi skulle klara den akuta sjukvården. För att klara akutsjukvården och ambulanserna så fattade sjukvårdsledningen beslutet att prioritera den här gruppen – det var ett strategiskt och medvetet beslut. Man kan diskutera om det var

rätt eller fel. Jag tror att det var rätt och nödvändigt att skydda personalen, säger Anna Starbrink.

Det innebär samtidigt att Region Stockholm redan i januari i praktiken prioriterade ner den största gruppen av sköra äldre som ingår i den högst prioriterade gruppen, priogrupp 1, i den prioriteringsordning som slagits fast av Folkhälsomyndigheten. När ”viss sjukvårdspersonal” prioriterades upp hamnade samtidigt äldre med hemtjänst och hemsjukvård, sammantaget drygt 30 000 personer, längre bak i kön. Under veckan inleds vaccinationen av personer med hemtjänst och hemsjukvård i full skala. Vaccinet fördelas mellan länets vårdcentraler, som DN berättat.

– Det är ju en självklarhet att om man använder mer vaccin till en grupp så blir det mindre till en annan grupp. Vi såg att det riskerade att bli så

krisartat på sjukhusen att vi bedömde att det var nödvändigt. Det vi inte visste var hur utvecklingen skulle bli med vaccinleveranserna. Vi fick rätt stora utfästelser när det gällde vaccin, som har uteblivit.

Anna Starbrink pekar också på svårigheter att hantera och transportera Pfizer-Biontechs vaccin, som därför inte bedömdes som lämpliga att använda i människors hem.

– Vi hoppades mycket på Astra-Zenecas vaccin, som sedan inte visade sig vara lämpligt för personer över 65 år. Det är olika saker som spelat in.

Tycker ni att ni varit transparenta med att människor med hemtjänst och hemsjukvård skulle hamna längre bak i kön?

– Jag tycker att vi har försökt berätta hur vi har tänkt och att vi lyfte upp dem som jobbade i

vården gick vi ut tydligt och beskrev. Så har vi försökt beskriva hur det ligger till med minskade doser. Det var ju något vi inte förutsåg när vi fattade beslutet.

I ett pressmeddelande från Liberalerna den 8 januari beskrivs det som att priogrupp 1 och 2 började vaccineras parallellt, inte att personer med hemtjänst skulle få vänta.

– Det är ju sant också – sjukvårdspersonalen ingick inte i Folkhälsomyndighetens priogrupp 1. Jag tycker att vi har varit tydliga med att vi lyfte upp dem. Det är ju underförstått att vi använder allt vaccin vi har.

Tidningen Senioren har gjort en sammanställning av vaccinationerna i samtliga regioner som visar att Region Stockholm är sämst i landet på att vaccinera äldre över 70 år. Endast 30 procent av de som fått första dosen är

i åldrarna 70 år och uppåt, visar även den senaste statistiken från Folkhälsomyndigheten.

– Man kan också säga att det är en övervikt av människor som jobbar med covidsjuka, men också av personer som jobbar i särskilda - boenden och om med hemtjänst, som vaccinerats, säger Anna Starbrink.

Regionens egen statistik visar att 37 000 vårdanställda vaccinerats med minst en dos jämfört med 25 000 äldre i särskilt boende och hemtjänst.

Sköra äldre har pekats ut som särskilt utsatta för covid-19 och av de som avlidit i sjukdomen är den stora majoriteten över 70 år. Enligt hälso- och sjukvårdslagen ska den med störst behov få vård först, och Anna Starbrink tycker att regionens prioritering möter målsättningen.

– Det är viktigt att ha vårdpersonal som kan ta hand om dem som drabbas, därför håller jag inte med om att det skulle vara fel. Problemet är att vi håller på med en ransoneringsordning för att vi inte har vaccin.

Anna Gustafsson

anna.gustafsson@dn.se

FAKTA. ANTAL VACCINERADE I REGION
STOCKHOLM

Antal vaccinerade till och med den 18 februari:

Kommunal vård- och omsorgspersonal: 29 000
(41 000 doser).

Akutsjukvårds- och ambulanspersonal: 8 000
(15 000 doser).

Äldre i särskilt boende: 16 400 (31 000 doser).

Äldre med hemtjänst och hemsjukvård: 8 700
(10 900 doser).

Källa: Region Stockholm

23 Nya siffror visar: Allt fler personer väljer att lämna Stockholms län

**Stockholms stad närmar sig en miljon
invånare. Den procentuellt största
folkökningen i länet står Upplands-Bro
för – 2,9 procent mellan 2019 och 2020.
Men 5 596 fler personer flyttade ut från
än in till Stockholms län under 2020,
enligt en ny analys av SCB-statistik från
Stockholms Handelskammare.**

– Jag är väldigt bekymrad över att trenden med utflyttning förvärras. Vi har data från 1997 och det här är det värsta vi har sett hittills. Under många år var Stockholm en växande stad och det är otroligt viktigt, säger Handelskammarens vd Andreas Hatzigeorgiou.

Han tror inte att trenden beror på pandemin.

– Vi har en bombad bostadspolitik, flaskhalsar i infrastrukturen, kapacitetsbrister i elförsörjning och en otrygghet som sprider sig. Det bäddar för en perfekt storm.

I Stockholms stad är folkmängden tämligen oförändrad. Där bor numera 975 551 personer, 1 478 fler än 2019.

– I Stockholms kommun har utflyttningen varit större än inflyttningen. Kommunen registrerar 74 669 utflyttade, jämfört med 70 051 inflyttade. Men det har registrerats fler födselar

än dödsfall, säger Linus Garp, befolkningsstatistiker på SCB.

I hela Stockholms län ökar befolkningen med minst 0,2 procent i 20 av 26 kommuner. Den största ökningen står Upplands-Bro kommun för med 2,9 procent, medan folkmängden i Vaxholms kommun minskade mest, med 1 procent.

– Stockholms kommun är en av de kommuner som har haft en kännbar befolkningstillväxt under de senaste åren. På tio års sikt har antalet invånare gått upp från 847 073 till 975 551, alltså en rejäl ökning med 15,2 procent, säger Linus Garp.

Men under 2020 förlorade Stockholms kommun i nettoflyttar 8 495 invånare och sammantaget uppvisar Stockholms län ett negativt flyttnetto på 5 596 personer. Tydligast

är det negativa flyttnettot i åldersgruppen 0–9 år med minus 2 736 personer och 30–44 år där huvudstadsregionen förlorade 2 540 personer.

Åldersgruppen 20–24 år uppvisade ett negativt trendbrott och noterades för minus 167 personer.

– Amorteringskrav och kreditåstramningar har förstört unga människor möjligheter att bo och verka i Stockholm, de verkar flytta i allt större utsträckning. Bara var femte person i åldersgruppen 25–29 har tillräckligt hög inkomst för att kunna köpa en genomsnittsetta, säger Andreas Hatzigeorgiou.

Det byggs inte tillräckligt och andrahandsmarknaden är inte välfungerande, menar han.

I tre kommuner i länet – Vaxholm, Danderyd och Lidingö – minskar befolkningen. Hur ser du på det?

– Målet måste vara att hela Stockholm ska växa. Det vore bra om alla kommuner i länet fick möjlighet att attrahera unga personer.

År 2018 noterades Stockholms län för första gången på 15 år för ett negativt flyttnetto. Då skrev det negativa flyttnettot till marginella 197 personer.

– Jag är övertygad om att vi kan återskapa Stockholms attraktionskraft efter pandemin. Vi har alla möjligheter att bli Europas bästa huvudstad. Men då behövs mod och reformer, säger Andreas Hatzigeorgiou.

En stads framgång bygger på känsla och dynamik, enligt honom.

– Vi behöver – förutom konkreta reformer och investeringar – se till att Stockholm blir spännande och lustfyllt även efter pandemin.

Det behövs också, enligt Andreas Hatzigeorgiou, satsningar på infrastruktur och kollektivtrafik.

– Vi får inte dra ner på kollektivtrafiken på grund av att reseströmmarna har minskat under pandemin. Det ligger också i farans riktning att det inte kommer att finnas tillräckligt med pengar till investeringar i infrastruktur, säger han.

Mia Tottmar

mia.tottmar@dn.se

Fakta. Nyckeltal i Stockholm 2020

Andel födda i Sverige: 74,5 procent

Andel utrikes födda: 25,5 procent

Skilsmässor: 2 522

Giftermål: 4 164

Andel män: 49,5 procent

Andel kvinnor: 50,5 procent

23 ”Avbryt planerna på att begrava avlidna i giftiga rivningsmassor ”

Medan åtskilliga europeiska huvudstäder under andra världskriget bombades stod Stockholm intakt kvar. Och hopplöst föråldrat, tyckte beslutsfattarna i Stadshuset och beslutade att riva de anrika Klarakvarteren och fylla de tomma groparna med varuhus, kontorsskrapor och breda bilvägar.

Många som förlorade sina hem hamnade tids nog i så kallade miljonprogramsförorter i gamla vikingatrakter runt Järvafältet, där det för 50 år sedan fanns gott om nybyggda, rymliga lägenheter med alla bekvämligheter man kunde drömma om.

Man hade samtidigt fraktat rivningsresterna från Klarakvarteren till Järvafältet med tegel, betong, asbest, oljeavfall blandat med alla sorters miljögifter. Sedan integrerade man schaktmassorna med miljonprogramsbyggen i Tensta, Rinkeby, Akalla, Husby och slutligen Kista.

Så skapades avfallstippen Granholmstoppen. En från Klarakvarteren utdriven Järvabo kunde gå sin söndagspromenad upp på det konstgjorda berget, ana resterna av sitt gamla bo under fötterna och känna sig som hemma.

Så småningom blev Granholmstoppen igenväxt av ogräs, snår, träd och buskage. Området såg inte snyggt ut förrän en privat initiativtagare fick lov att på egen bekostnad röja och omvandla det till en discgolfpark, vacker som ett konstlandskap. Folk från när och fjärran började strömma till parken som blev internationellt berömd och prisbelönt.

Då, först då, fick Stockholms kyrkogårdsförvaltning upp ögonen för området. Man hade letat efter en plats för kistbegravningar för olika trossamfund som inte godkänner kremering.

Förvaltningen var eld och lågor och tyckte plötsligt att den gamla tippen var rätt plats att begrava även mänskliga kvarlevor i, där andra klassens miljonprogramsfolk, både gamla och nya svenskar, kan få sin sista vila. Man beslutade att ta livet av parken och låta den

återuppstå i form av hem för avlidna som vill slippa elden och lågorna.

För ett antal år sedan lade jag märke till orangefärgade pölar i buskarna tätt intill den nu planerade första etappen av begravningsplatsbygget. För att minska risken för vattenfyllda gravar har man kommit på idén att sänka grundvattennivån med flera meter i hela stadsdelen.

Vad det kan leda till vet inte ens herren i himmelen, byggherren än mindre, beslutsfattarna allra minst. En annan idé som lagts fram är att byta ut jorden ända till 3,5 meters djup. Det skulle dock inte hindra giftet från det underliggande avfallslagret att ta sig upp till ytan.

Projektet har dömts ut som en teknisk och finansiell katastrof. Lika stor är den etiska

katastrofen. I Sverige finns det lag på att alla måste begravas i vigd jord. Att från varje berört trossamfund hitta en präst som är villig att viga tippen kan bli ett problem.

Kyrkogårdsförvaltningen och Stockholms stadsfullmäktige som välsignat projektet kan försvara sig med att den förorenade jordmånen inte kan skada dem som begravs i skiten, ty de är ju redan döda.

Man får lust att på vikingavis ropa: Hell, Daniel Helldén (MP), ansvarig för skötsel och utveckling av Järvafältet! Hell, Dennis Wedin (M), ansvarig för kyrkogårdar! Avbryt och begrav Granholmsprojektet, er heliga galna ko! Bygg begravningsplatsen på ledig god jord! Låt folk i Järva och resten av världen fortsätta kasta disc!

**Markku Huovila,
Tenstatecknare**

23 ”Privat vård styrs av hälso- och sjukvårdslagen”

Sjukvård. Svar till distriktsläkaren Bengt Järhult (18/2): Oavsett om vård är offentligt upphandlad och skattefinansierad eller drivs av medel från försäkringsbolag eller liknande är den reglerad i hälso- och sjukvårdslagen (HSL). Det kan vara frestande att glida på sanningen och skriva ”drivkrafter” för att anspela på privata vårdföretags förmenta hunger efter vinster, men det ändrar ändå inte lagen.

Att Läkarförbundet, som Järhult skriver, skulle se mellan fingrarna och på så sätt sanktionera brott mot HSL är med största sannolikhet felaktigt. Den som tycker sig ha anledning att misstänka sådana olagligheter bör polisanmäla ärendet.

Skribenten refererar till Stockholmsförorten Tensta, som han menar under lång tid lidit av otillräckliga resurser och läkarbrist. När jag läser Tensta vårdcentrals hemsida ser jag att det är en offentligt driven verksamhet med möjlighet för patienterna att bland annat välja läkare. Det får mig att tvivla starkt på att det ”dör människor i onödan i Tensta”. Det är ett felaktigt och rent oanständigt påstående. Det är oetiskt att på sådana grunder förstärka människors redan befintliga oro för att söka vård.

**Heléne Glant, socionom,
tidigare sjukvårdsplanerare
och f d vd för flera vårdbolag**

24 Ledare: Sverige måste öka takten i arbetet med långtidscovid

De första rapporterna om långvariga symtom av covid-19 kom tidigt. Redan under försommaren förra året berättades om personer som inte blev helt återställda efter genomgången covidinfektion.

Det handlade inte om dem som fått intensivvård, som på grund av det svåra sjukdomsförloppet och den påfrestande behandlingen behövde en lång rehabilitering. I stället gällde det i första hand lite yngre personer, som aldrig varit riktigt lika sjuka. De kvarvarande symtomen varierade. Ett luktsinne som inte kom tillbaka, trötthet som aldrig försvann, andningssvårigheter som kom och gick.

Då var det svårt att veta hur långvariga symtomen verkligen var. Sjukdomen var ny, per definition hade

ingen levt med covid-19 särskilt länge. I avsaknad av systematiska studier byggde mycket av rapporteringen på mer eller mindre anekdotiska exempel.

I dag vet vi betydligt mer. I december publicerade SBU (Statens beredning för medicinsk och social utvärdering) en utvärdering av den internationella vetenskapliga litteraturen som fokuserar på långvariga symtom av covid-19.

Det är en försiktig produkt. Antalet studier som har genomgått akademins sedvanliga granskningsprocess är fortfarande få. Men SBU-rapporten sammanfattar resultaten från 25 artiklar, bland vilka det finns studier som inte bara belägger en rad självrapporterade utan också kliniskt identifierbara symtom, som försämrad lungfunktion och förändringar i lungor och i hjärnan samt försämrat lukt- och smaksinne.

Samtidigt är det uppenbart att även om vi vet mer, så vet vi inte tillräckligt om långtidscovid. SBU-rapporten noterar att vi inte vet hur många svenskar som

drabbats eller särskilt mycket om hur det ska behandlas.

I vardagen tar sig avsaknaden av kunskap uttryck i att många som har långvariga symtom inte får den hjälp de behöver.

Det är också tydligt att Sverige inte bemödat sig om att ligga i framkant när det gäller att tillskansa sig ny kunskap på området. I januari anslog regeringen till slut 50 miljoner kronor för forskning om långtidscovid. Det är självklart välkommet. Men läkare och forskare pekar på att det behövs mer direkt stöd till arbetet på marken.

Endast på Karolinska universitetssjukhuset i Solna och på Vrinnevisjukhuset i Norrköping finns specialistmottagningar som inriktar sig på långtidscovid. De har byggts upp utan särskild finansiering. Det kan sättas i relation till 69 mottagningar i Storbritannien och en i varje region i Danmark (DN 28/1).

Det lilla antalet specialistmottagningar begränsar både möjligheterna för dem som drabbats att få bästa möjliga vård och att driva forskningen framåt.

I grund och botten handlar det naturligtvis om att människor med långtidscovid har rätt att få den hjälp de behöver. Men i detta ligger också ett genuint samhällsintresse. De flesta med långvariga symtom är personer mitt i livet. Kostnaden för att en del av dem inte kan återkomma fullt ut till arbetslivet kommer att delas av oss alla.

De omedelbara konsekvenserna av pandemin har varit uppenbara länge. Lidande och död till följd av sjukdomen. Arbetslöshet och småföretag som gått omkull som ett resultat av restriktionerna. Men i takt med att tiden har gått har också de långsiktiga konsekvenserna blivit tydliga. Det handlar om barn och ungdomar som fått sin utbildning sönderhackad. Och om den vårdskuld som följt av att operationer och behandlingar skjutits upp. Till vårdskulden fogas också det nödvändiga arbetet med att hjälpa dem med långvariga symtom.

DN 24/2 2021

Sommaren 2020 gavs förre riksåklagaren Anders Perklev i uppdrag att inom ett år ta fram lagförslag - rörande gängrelaterade uppgörelser, narkotikaförsäljning och rekrytering till kriminella nätverk.

Uppdraget utgår från de 34 åtgärder mot gängkriminalitet som regeringen presenterade hösten 2019.

24 Färre vårdskador anmälades förra året

Anmälningar om skador i vården har fortsatt öka de - senaste åren. 2020 bröts dock den trenden – tvärtemot vad man skulle kunna tänka sig om ett år präglad av pandemin.

Sedan 2011 har Landstingens ömsesidiga försäkringsbolag (Löf) sett en konstant ökning av anmälningar från patienter som vill ha ersättning för att de skadats i sjuk- eller tandvården.

2019 fick man in runt 17 900 anmälningar. 2020 blev siffran något lägre, omkring 17 400. Förändringen är inte jättestor, men Löf förväntade sig snarare en fortsatt ökning.

TT

24 Tegnell: Nu skärps åtgärderna ytterligare

På onsdagen kommer Folkhälsomyndigheten att presentera ett nytt paket med nationella rekommendationer för att hejda ökningen av covid-19.

– Vi har lärt oss mer och mer om var vi behöver rikta in åtgärderna. Då blir det hårdare åtgärder som är mer specifika mot enskilda verksamheter, säger statsepidemiolog Anders Tegnell.

De senaste dagarna har flera regioner skärpt restriktionerna, bland annat när det gäller uppmaningen att bära munskydd. Utvecklingen skiljer sig åt i olika delar av landet, och då är skraddarsydda lokala åtgärder en effektiv åtgärd, enligt Anders Tegnell.

Samtidigt har Folkhälsomyndigheten tagit fram ett - paket med nationella rekommendationer. På tisdagens pressträff fick Anders Tegnell frågan om varför de hårdaste åtgärderna sätts in nu och inte i höstas när smittspridningen och dödligheten var högre.

– Dels beror det på att vi nu är mitt i ett vaccinationsprogram och har förhoppningar om att det kan spela en väldigt stor roll. Med de leveranser vi får behöver vi en eller ett par månader till för att få fart på vaccinationerna. Det är den närheten som gör det motiverat att ha ytterligare åtgärder på plats.

– En annan anledning är att sjukvården börjar se en hyfsat stabil nedgång. Ytterligare uppgång skulle ställa till med väldigt stora problem eftersom man slitit väldigt hårt under tuffa förhållanden i ett helt år och vårdskulden bara växer.

Vården var väldigt pressad i november. Borde inte åtgärderna satts in tidigare?

– Vi fick bra effekt på de åtgärder som fanns då. Smittspridningen peakade i mitten av december och gick sedan ned. Man kan inte ha hur hårda åtgärder som helst under en längre tid, det gäller att sätta in dem vid rätt tillfälle. Nu är smittspridningen på väg upp och då måste vi skruva upp åtgärderna.

Den brittiska varianten av viruset ökar i snabb takt. Om vi befinner oss i början av en tredje våg är omöjligt att säga, enligt Anders Tegnell.

– Man vet inte om man är i en våg förrän man är i den. Har vi tur kan vi nu hjälpas åt, och om alla de här åtgärderna faller väl ut kan vi slippa den. Men det är helt klart att förbättrar vi inte följsamheten är det väldigt stor risk att vi är på väg in i en tredje våg, säger han.

Flera regioner har skärpt restriktionerna med anledning av sportlovet. På flera håll återgår gymnasieskolorna till distansundervisning.

Det finns en oro för att fjällresor ska öka smittspridningen. Enligt Anders Tegnell är det själva lovet snarare än resorna som är problemet, då ledigheten gör att man blandar sig med folk på ett annat sätt än normalt.

Mia Holmgren

mia.holmgren@dn.se

FAKTA. 64 NYA DÖDSFALL

Ytterligare 64 dödsfall med bekräftad covid-19 har rapporterats i Sverige, meddelar Folkhälsomyndigheten. Därmed har totalt 12 713 smittade avlidit i landet.

Sammanlagt har 642 099 personer i Sverige bekräftats smittade av covid-19.

De ny tillkomna dödsfallen i myndighetens statistik har i de flesta fall inträffat flera dagar tidigare, och de dödsfall som inträffat i närtid finns inte med på grund av eftersläpning. Det innebär att uppdateringen visar inrapporterade dödstal, inte dödstalet för just den dagen.

24 Festade i Sälen trots restriktioner – sparkas

Flera Skistar-anställda i Sälen får sparken efter att ha anordnat en fest – trots rådande rekommendationer, uppger SVT.

– Ett antal medarbetare anordnade en olovlig fest som strider mot såväl våra interna regler som myndigheternas rekommendationer under pågående coronapandemi, säger Jonas Bauer, Skistars destinationschef i Sälen, till SVT.

Skistar vill inte berätta hur många anställda det rör sig om, men enligt uppgifter till SVT handlar det om ett tiotal anställda.

TT

24 Regeringen lägger fram nya krisstöd för företag

I fredags uppgav regeringen att omsättningsstödet för företag förlängs och gäller april ut. På tisdagen meddelades också att det stödet ska förstärkas, samt att företag kan få lönekostnader ersatta vid nedstängning.

– Risken för en tredje våg är mycket hög, därför ökar vi takten för att rädda svenska jobb genom den här krisen, sade finansminister Magdalena Andersson.

Omsättningsstödet för företag förlängdes i fredags till att även omfatta mars och april 2021. Nu kommer även fler att kunna ta del av omsättningsstödet meddelade finansminister Magdalena Andersson (S) vid en pressträff på tisdagen.

– Många företag har det oerhört tufft, och har haft det tufft under en längre tid. Samtidigt så ser vi ljuset i tunneln i form av ett vaccin, sade Magdalena Andersson.

Stödet gäller företag som inte har kunnat bedriva sin verksamhet till följd av begränsningar orsakade av pandemin.

För att kunna ta del av det förlängda omsättningsstödet måste företaget ha förlorat minst 30 procent av sin omsättning, jämfört med samma tidsperiod under 2019. Företag kan få tillbaka 90 procent av den summa som förlorats.

Förändringen inom omsättningsstödet som presenterades i dag innebär att personer som bedriver enskild näringsverksamhet och har fått arbetslöshetsersättning, varit föräldralediga eller sjukskrivna också kan ta del av omsättningsstödet.

På tisdagen meddelade regeringen också att lönekostnader kommer att räknas som en fast kostnad

för företag, vilket gör att lönekostnader också kan omfattas av nedstängningsstödet.

Det stödet gäller företag som inte kan bedriva verksamhet till följd av beslut om nedstängningar. Det kommer att vara möjligt att få upp till 100 procent av kostnaderna ersatta, med ett maxbelopp på 75 miljoner per månad.

– Det är för att undvika risk för uppsägningar vid en eventuell nedstängning, det kommer innebära att vi fördubblar den avsättning som finns för det här stödet.

Förslaget om nedstängningsstödet är ute på remiss, hur det ska vara utformat kommer att beslutas längre fram då EU-kommissionen måste ge sitt godkännande först.

Näringsminister Ibrahim Baylan (S) berättade under presskonferensen att situationen för näringslivet har varit tuff – men har blivit något bättre inom vissa områden, där tillverkningsindustrin nästan är tillbaka på de normala nivåerna. Internethandeln har också

gått framåt medan hotell- och restaurangbranschen har det fortsatt svårt.

– Hotell och restaurang har en mycket svag utveckling, under november och december har det varit en mycket svår situation. Det vi ser här under vintern liknar mycket den situation vi hade under våren 2020, sade Ibrahim Baylan (S).

Kajsa Sjödin

kajsa.sjodin@dn.se

24 Nya råd om munskydd efter ökad covidsmitta

Den senaste veckan har antalet konstaterade fall ökat med 27 procent i Region Stockholm. Flera nya rekommendationer införs nu för att hejda smittspridningen. Bland annat - rekommenderas munskydd dygnet runt i kollektivtrafiken och distansundervisning under vecka 10.

Det är med anledning av att antalet positiva fall av covid-19 i Stockholmsområdet nu fortsätter att öka för andra veckan i rad som Region Stockholm beslutar om att rekommendera en utökning av restriktionerna. Det meddelar smittskyddsläkare Maria Rotzén Östlund vid en presskonferens vid lunchtid på tisdagen.

– Man kan likna det här vid ett långt maratonlopp där vi alla börjar bli trötta, men där målet är en

vaccination. Nu gäller det att vi inte saktar av utan orkar ända fram till målsnöret, säger hon.

– Vi behöver fler åtgärder. Vi kommer nu med regionala rekommendationer som tagits fram i samråd med länsstyrelsen och Folkhälsomyndigheten.

Bland annat rekommenderas nu munskydd dygnet runt i kollektivtrafiken. Munskydd rekommenderas även i inomhusmiljöer och vid behov dessutom på arbetsplatser.

– Vi behöver öka munskyddsanvändningen. Vi vill att man använder munskydd under hela dygnet i kollektivtrafiken. Angående munskydd – använd ditt goda omdöme. Engångsmunskyddet är bara ett komplement. Det viktiga är att hålla avstånd, säger Maria Rotzén Östlund.

SL uppger för DN att man inte kommer att förändra sina rutiner på grund av de nya rekommendationerna. Det är även fortsättningsvis resenärernas ansvar att utrusta sig med munskydd och några kontroller av

efterlevnaden kommer inte att genomföras. Vid Sergels torg och Centralstationen kan resenärer hämta munskydd mot uppvisande av giltig biljett, meddelar SL.

I inomhusmiljöer rekommenderar Region Stockholm också engångsmunskydd i alla sammanhang utom i skolan.

– Vi rekommenderar munskydd i inomhusmiljöer, som hos frisören, på apoteket eller i livsmedelsaffären. Ta på munskyddet innan du går in i affären, säger Maria Rotzén Östlund.

– Om möjligt ska man inte vara på jobbet, och man bör diskutera detta med sin arbetsgivare. Många ser jobbet som sin sociala bubbla, men det är också där de sociala bubblorna möts. Det kan vara så att man behöver ha munskydd på sin arbetsplats om man inte kan hålla avstånd.

Region Stockholm har tidigare uttryckt oro över att det stundande sportlovet ska öka spridningen av smittan,

detta mot bakgrund av att förra årets sportlov blev startskottet för den första vågen av smittspridningen i Sverige. Nu pekas lovet ut som en riskfaktor. Region Stockholms rekommendation är att avstå från resor.

– Res bara om du måste. Vi har förståelse för att resor inte kan bokas av med kort varsel, och om du måste åka – res smittsäkert. Res bara om alla är symtomfria. Om någon blir sjuk måste alla hålla sig hemma – i stugan eller lägenheten. Undvik att handla på resmålet. Ta med mat hemifrån eller beställ leverans till dörren, säger Maria Rotzén Östlund.

– Om någon i hushållet visar symtom, så rekommenderar vi att man stannar hemma. Vi har gott om provtagningskapacitet, så tveka inte att beställa hem tester.

I anslutning till sportlovet rekommenderas också att högstadieskolor och gymnasier går över till distansundervisning på heltid under hela vecka 10.

– Den som väljer att resa utomlands måste tänka över detta noga. Om du väljer att resa utomlands ska man vara hemma i sju dagar efteråt och planera utifrån det. Man tänka igenom så att man har den möjligheten, säger Maria Rotzén Östlund.

De skärpta rekommendationerna, som trädde i kraft i går, tisdag, kommer efter en period av ökad smittspridning och fler sjukdomsfall i regionen.

Antalet konstaterade fall har ökat med 27 procent den senaste veckan. Mellan vecka fem och sex ökade antalet fall med 24 procent. Samtidigt ökar antalet sjuka i behov av sjukhusvård för andra veckan i rad.

På tisdagen vårdades 280 patienter på något av länets akutsjukhus, varav 38 på intensivvården. Samtidigt konstateras att prognoserna för antalet vaccinleveranser under februari minskar kraftigt, med hela 80 procent i relation till vad som utlovades i december. Även för mars pekar prognosen på betydligt mindre leveranser än väntat.

Hamilton Steiner

hamilton.steiner@dn.se

Anna Gustafsson

anna.gustafsson@dn.se

24 Singlarna har blivit en bortglömd grupp under pandemin

När covid-19 kom och vännerna försvann in i sina par- och familjebubblor blev många ensamstående kvar utanför.

DN kollar läget med en av pandemins bortglömda grupper: singlarna.

Stämningen var fnissig på presskonferensen i våras. Biträdande statsepidemiolog Anders Wallensten hade just fått frågan om svenska singlar fick ha sex.

– Ja, det är väl en svår fråga... Vi har ju... Som sagt, stammade en tydligt generad Wallensten och fortsatte:

– Social distansering är ju en av faktorerna. Inom nära relationer är det ju en annan sak och om man är i eh, ett förhållande och liknande. Men eh, vi undviker ju

folksamlingar framför allt och större... eh, ja och resor. Det är de allmänna råden framför allt som gäller.

Wallenstens trevande svar kan kanske ses som symtomatiskt för hur Folkhälsomyndigheten initialt inte riktigt hade några färdiga svar till Sveriges många ensamstående.

Man visste att rekommendationerna om social distans skulle kunna leda till att många upplevde sig isolerade, med ökad psykisk ohälsa som följd. Men trots att vi är det land i världen som har högst andel ensamhushåll tycktes den knappa femtedel av befolkningen som bor själva utan barn ändå falla mellan stolarna. Myndigheterna verkade utgå ifrån att alla bor tillsammans med någon.

– Jag har letat mycket efter specifika råd för ensamstående, men det enda jag hittat är hänvisningar till vad som gäller för alla andra, säger Lisa Nilsson, 27 år och boende i Stockholm.

Hon tillhör den stora grupp unga vuxna vars liv förändrats radikalt av coronapandemin. Med ett arbete som går att utföra hemifrån köksbordet och ett socialt nätverk som tidigare sammanstrålade på krogen blev Lisas tillvaro bokstavligt inrutad när pandemin slog till. Plötsligt såg hon inget annat än ettans fyra väggar.

– Jag kan komma på mig själv med att klockan 18 fortfarande sitta framför min jobbdator och bara stirra ut genom fönstret, säger hon om en vanlig dag med social distansering.

– Det är en helt ny typ av ensamhetskänsla. När det enda man ser framför sig är vintermörkret känns det faktiskt ganska hemskt.

Lisa beskriver sig själv som en person med stort socialt behov. Hennes största intresse, i alla fall tidigare, var att umgås med vänner. Att hon är singel har hon tidigare aldrig sett som ett problem. Men när kollegor och kompisar drog sig undan med partners och familjer blev hennes singelskap väldigt påtagligt. Hon

som aldrig lidit av att vara själv kände sig plötsligt ensam.

– När man pratar om ensamhet brukar man ofta säga att den gror i diskrepansen som finns mellan det sociala liv man önskar att man hade och det sociala liv man faktiskt har, säger Anton Käll, doktorand i psykologi vid Linköpings universitet.

– Ensamhet kan vara en orsak till att man utvecklar olika former av både psykisk och fysisk ohälsa. Men det avgörande för att detta ska ske tycks vara hur man själv uppfattar ensamheten.

För ensamhet i sig är så klart inte farligt. De flesta kan uppskatta en solokväll med en bok eller en ledig dag med långpromenad. Det är när en person känner sig ensam under längre tid som upplevelsen blir en stressfaktor. Den ökade stressen kan sedan i sin tur leda till en rad negativa hälsokonsekvenser.

Depression, ångestsyndrom och psykossjukdomar har ofta koppling till ensamhet. Äldre som känner sig

ensamma under längre tid får höjd risk för hjärt- och kärlsjukdom, demens och stroke, berättar Anton Käll.

Han arbetar just nu med ett forskningsprojekt som studerar hur ensamma bäst kan hjälpas att förändra sin situation. Även om just äldre ofta är de man talar om som mest sårbara för ensamhetens följder så finns en annan grupp som också lider av att vara för mycket ensamma, säger han:

– Faktum är att i många studier är yngre människor de som skattar sin upplevda ensamhet som högst. Man kan ju tänka sig att detta hänger samman med att det i åldrarna 18–40 år finns många som lever i ensamhushåll. Det är alltså en grupp där många redan kände sig ensamma som drabbats extra hårt av den här påtvingade isoleringen.

Anton Käll menar att pandemin har inneburit att ensamstående får svårare att bryta sin ensamhet och att många därför riskerar att uppleva maktlöshet inför sin situation. Psykologkollegan Anna Bennich är inne på ett liknande spår:

– Distanseringen slår extra hårt emot vissa singlar, säger hon.

– Det handlar inte bara om att hitta en partner och att dejta blir svårare. Det finns heller inte lika mycket av det där andra som man vanligen kan fylla sina liv med. Ensamheten riskerar att få tydligare konturer när man inte kan träffa vänner, gå på tillställningar, kurser eller hänga med kollegor.

Vid sidan av Anders Wallenstens generade utläggning om singlars sexliv löd Folkhälsomyndighetens rekommendation initialt att svenskarna endast skulle träffa personer som vi delar hushåll med. För den ensamstående blev rådet, måhända oavsiktligt, närmast hånfullt:

– De sa ju i princip rakt ut att jag bara fick umgås med mig själv, säger Lisa Nilsson.

– Sen skulle jag hålla avstånd och begränsa mina sociala kontakter och om jag mådde dåligt skulle jag ringa 1177. Det är klart att det är bra att få prata med

någon som kan ge en lite värmande ord. Men det räcker ju inte för att råda bot på ensamheten.

Så precis som många andra singlar har Lisa också träffat folk ibland. Hon och hennes vänner har umgåtts under ordnade former och med avstånd. Men ändå har ett dåligt samvete gnagt i henne.

– Det är flera olika typer av skam, säger hon.

– Om man träffat kompisar eller varit på en dejt så vågar man inte säga det. Och om man tycker att det är jobbigt att vara så här mycket ensam vågar man inte säga det heller. För man har ju ändå haft turen att inte själv vara direkt drabbad av den här sjukdomen. När man har privilegiet att vara ung och frisk känns det pinsamt att klaga på att man känner sig ensam.

I sitt jobb som journalist på magasinet Femina skrev Lisa en krönika om de här känslorna. Om att känna sig ensam ett år där det mest skamliga man kan ha är en längtan efter att få vara social. Reaktionerna lät inte vänta på sig.

– Jag fick kommentarer om att jag var egoistisk. Att man inte får tänka på sig själv så som jag gör. Men jag tycker att man måste det. Jag tror nämligen att många singlar precis som jag känner sig ensamma och inte vågar pratar om det. Risken är att det blir så mycket skam kopplat till detta att människor inte törs söka hjälp.

När alla vet hur tungt belastad världen redan är känns det kanske dumt att ringa 1177 för att man känner sig ensam, funderar Lisa Nilsson. Helt säkert är att hennes syn på sitt eget singelskap börjat förändras:

– Jag tror att många i min generation är präglade av ett ideal som säger att man ska vara självständig. Jag har alltid trivts med att klara mig själv. Men nu när så mycket är osäkert i samhället så har även jag börjat längta efter trygghet. Den som har levt i en bra parrelation under pandemin har ju i princip varit garanterad både fysisk och social närhet.

Samtidigt ser förstås Lisa Nilsson också att många par fått kämpa under året som gått. Särskilt unga och

trångbodda har säkert gått varandra på nerverna, tänker hon. Psykologen Anna Bennich håller med:

– Det är helt naturligt att vissa som känner sig ensamma också känner avundsjuka, säger hon.

– Men i sådana stunder kan det vara bra att påminna sig om att en del knappt står ut med sina familjemedlemmar just nu. Allt de vill är kanske att flytta eller skilja sig. De som lever med en partner eller i en familj har visserligen någon att krama. Men alla tampas vi med olika saker i den här pandemin.

Ett år in i pandemin har flera studier, både svenska och internationella, visat att farhågorna om ökad psykisk ohälsa slagit in. Oro för sjukdomen i sig, för de omfattande samhällskonsekvenserna och framtiden är några skäl. Ensamheten troligen ett ytterligare. Psykolog Anton Käll säger att de råd som han kan ge till den som mår dåligt tyvärr är ganska generiska.

– Det handlar om sådant som att försöka hitta något som känns lustfyllt och meningsfullt att sysselsätta sig med, säger han.

– Jag tänker också att man inte ska tolka det här med ”social distansering” bokstavligt. Det kan låta som att vi ska undvika att vara sociala, och det är ju fel. Talar man i stället om ”fysisk distansering” så blir det tydligare att vi visst ska hålla kontakten med varandra. Där kan digitala möten faktiskt vara både givande och meningsfulla.

Singeln Lisa Nilsson ger dock inte jättemycket för uppmaningarna till digitalt umgänge just nu. I alla fall inte när det kommer till dejting.

– På 1800-talet kanske det var romantiskt att skicka brev till varandra i 14 veckor, säger hon om möjligheterna för närhetstörstande singlar att hitta en partner under pandemin.

– Men jag vet att jag personligen tappar intresset om jag inte kan träffa den jag chattar med. Det är

jätteviktigt att man följer rekommendationerna. Men ibland måste även singlar få göra något för sin egen skull. Man ska såklart inte gå på tio dejter i veckan. Men man kan gå på en någon gång ibland. Sen får man väl hålla tyst om det efteråt.

Sara Martinsson

kultur@dn.se

Råden från myndigheterna.

Folkhälsomyndigheten rekommenderar att begränsa nya kontakter. På sin hemsida skriver myndigheten att man bör göra det genom att ”endast umgås med de personer som du normalt träffar, exempelvis de du bor tillsammans med eller några få vänner och närstående utanför hushållet.

Om du träffar andra personer än de i din mindre krets bör ni:

* undvika att vara nära varandra, framför allt i mindre utrymmen under en längre tid, och...

* med fördel umgås utomhus.

Myndigheten skriver också om smittspridning av covid-19 vid sexuella relationer:

”Enligt våra allmänna råd ska man hålla avstånd till andra människor för att minska risken för smittspridning av covid-19. Det gäller särskilt utanför den närmaste kretsen. Närhet, intimitet och sex främjar välbefinnandet och den allmänna hälsan. I fasta relationer, där personer ändå träffas och är nära varandra, är sex inget hinder om du och din, eller dina, partner inte visar några sjukdomssymtom. Dejting och tillfälliga sexuella relationer med nya partner utgör däremot en risk för att bli smittad eller smitta andra.”

Källa: Folkhälsomyndigheten

Fakta. Ensamhushåll i Sverige

2019 fanns 1,9 miljoner ensamhushåll i Sverige, vilket motsvarar 18 procent av befolkningen. Av de som levde i ensamhushåll var 49 procent män och 51 procent kvinnor.

Källa: SCB

25 Här är åtgärderna som ska stoppa den tredje vågen

Folkhälsomyndigheten föreslår att alla - restauranger, kaféer och barer ska stänga senast klockan 20.30 – redan från och med måndag.

Det är en av de nya åtgärder för att stävja smittspridningen som presenteras av - regeringen och myndigheten.

De skärpta åtgärderna ska hejda en tredje våg av coronasmitta över landet. Den brittiska virusvarianten har fått fäste i Sverige, liksom på många andra håll i Europa, och smittspridningen går åter igen upp.

– Läget är allvarligt i Sverige. Vi har en hög smittspridning och den fortsätter att öka. Dessutom gör de muterade varianterna situationen än mer

oroande. Det finns en stor risk för en tredje våg, säger statsminister Stefan Löfven (S).

Därför gör regeringen och Folkhälsomyndigheten bedömningen att ytterligare åtgärder krävs. FHM får nya möjligheter av regeringen att nationellt eller lokalt begränsa öppettider för barer, restauranger och kaféer – och föreslår att alla serveringsställen ska stänga 20.30 oavsett om de serverar alkohol eller inte. Hittills har alkoholförbudet gällt från klockan 20, men serveringsställen har kunnat hålla öppet senare än så.

Förslaget skickas nu på snabbremiss. De begränsade öppettiderna för serveringsställen har inget bestämt slutdatum.

– Från vår sida ser vi att det gäller tills vidare. Vi har en ganska tuff mars månad framför oss. Vi kommer inte att sätta någon gräns som det ser ut nu, säger Folkhälsomyndighetens generaldirektör Johan Carlson.

Dessutom ska maxantalet för personer i butiker, gallerior och gym skärpas ytterligare – ett förslag som myndigheten inom kort ska remittera, berättar Carlson.

– För att vända utvecklingen måste vi öka följsamheten till de åtgärder som redan har vidtagits, men också komplettera med regler och rekommendationer. Vi vet att handelsplatser och butiker skapar risk för trängsel. Vi vill därför skärpa åtgärderna.

Samtidigt kommer en uppmaning om att alla ska handla ensamma.

– Handeln måste vidta ytterligare åtgärder för att säkerställa att bara en person handlar åt gången. Vi ska inte ha grupper av människor, familjer och bekanta som bara bidrar till ökad trängsel.

Folkhälsomyndigheten förnyar och skärper också sin avrådan till idrottsföreningar om att ordna eller delta i läger, matcher, cuper eller andra tävlingar.

– Vi har med oro noterat en stor smittspridning i samband med tävlingsidrott. Tävlingsidrott har blivit mer omfattande än vad som avsågs när reglerna skrevs, säger Carlson och framhåller att myndigheten därför vill ta bort skrivningarna om att enstaka matcher kan tillåtas för barn och unga födda 2005 eller senare.

Både regeringen och Folkhälsomyndigheten betonar fortsatt vikten av avstånd och att följa de rekommendationer som gäller.

– Det är ingen naturlag att det kommer en tredje våg. Det är vi tillsammans som skapar smittspridningen om vi inte följer de rekommendationer som finns, både nationella och regionala, säger Carlson.

– Det mest effektiva sättet att få ned smittspridningen är att hålla avstånd, att inte träffa andra än de allra närmaste och att efterfölja de regler, rekommendationer och restriktioner som finns. Det får inte förekomma trängsel, någonstans, understryker Löfven.

Jenny Nyman

jenny.nyman@dn.se

25 ”Stäng butiker och gallerior nu”

**Stäng ned butiker, gallerior och varuhus nu.
Den uppmaningen riktar Centerledaren Annie
Lööf till regeringen.**

Lööf kommer att be regeringen att agera ännu mer kraftfullt i de samtal som partiledarna har. Hon känner en oro inför de muterade varianterna av viruset.

– Nu finns de i så gott som alla regioner. Vi ser också att vaccinleveranserna dröjer och jag är väldigt orolig för vad det kommer innebära för smittspridningen.

Enligt C-ledaren har regeringen en tendens vara steget efter.

Liberalerna har inför samtalen med statsminister Stefan Löfven tagit upp att regeringen borde upphandla vaccin utanför EU-processen.

– Regeringen måste se till att ha en plan B för hur vi får större tillgång till vaccin. För varje dag som man inte vaccinerar innebär det stor risker för individer, men vi förlorar också samhällsekonomiskt, säger

partiledaren Nyamko Sabuni som också öppnar för att nationellt införa krav på munskydd.

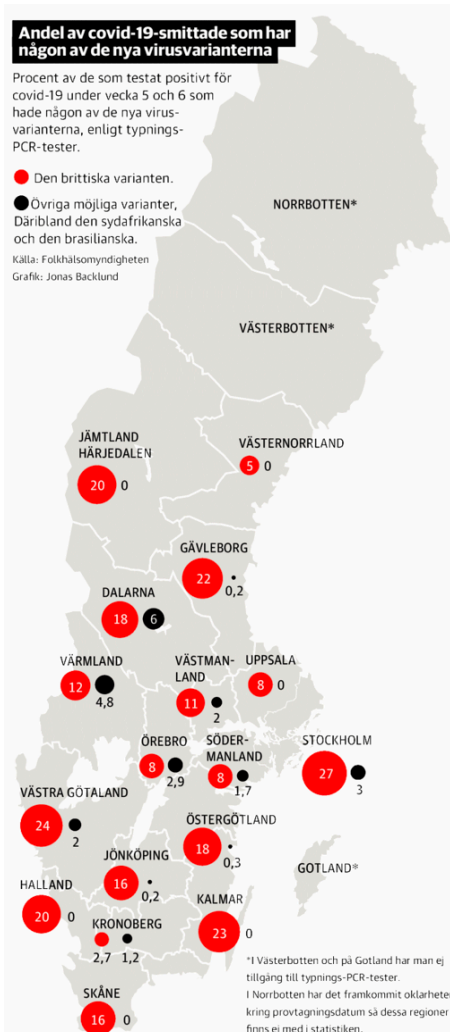
Även Jimmie Åkesson, Sverigedemokraternas partiledare vill ha upp munskyddsfrågan. ”Vi har sedan snart ett år tillbaka förespråkat munskydd i situationer där det är svårt att hålla avstånd. Detta bör bli obligatoriskt”, säger han.

Moderaterna har inför samtalen tryckt på att regeringen måste skärpa kraven om munskydd och reglera det i lag. De vill att kravet kopplas till en sanktion, exempelvis böter.

Flera redan gällande rekommendationer borde dessutom ses över för att just göra det möjligt med sanktioner och skarpare regler, enligt M.

Vänsterpartiets ledare Nooshi Dadgostar tänker pressa Stefan Löfven i frågan om att stänga skidanläggningar för att få ned smittspridningen under sportlovet.

TT

25 Så vanliga är de olika varianterna

Förra veckan upptäcktes de första fallen av den brasilianska virusvarianten i Sverige. Anders Tegnell har gått ut och varnat för att den brittiska varianten kan ta över smittspridningen i landet.

Nya siffror från Folkhälsomyndigheten visar nu hur vanliga de olika mutationerna är i respektive region.

Det finns inga studier som visar att de befintliga vaccinen inte skulle bita på någon av virusvarianterna. Tidiga undersökningar har visat att vaccin har en likvärdig skyddseffekt på den brittiska varianten och en något lägre skyddseffekt på den sydafrikanska. I nuläget är arbetet i full gång med att djupanalysera positiva coronatest efter mutationer, kallat sekvensering.

– Det är viktigt att vi håller koll på om det dyker upp nya mutationer. Främst vill vi se om de visar sig vara mer smittsamma eller står emot vaccinet så vi kan justera vaccinen, säger Lars Engstrand, professor i smittskydd på Karolinska institutet som leder sekvenseringen på Karolinska.

För att snabbare upptäcka om det finns mutationer i virusets arvs massa använder sig laboratorierna också av så kallad typnings-PCR som ger svar lika fort som ett vanligt coronatest. Dessa anses ge en bättre bild av hur spridningen ser ut än den bekräftade sekvenseringen som tar längre tid och har större eftersläpning i resultaten. Just nu finns typnings-PCR utvecklat för att upptäcka specifikt den brittiska varianten och ett för övriga varianter där den sydafrikanska och brasilianska varianten ingår. För att hitta nya mutationer samt kunna skilja på just den sydafrikanska och brasilianska varianten krävs sekvensering.

– PCR-typningen är bra för att få en överblick men den utrustningen finns inte i alla labb just nu. Men vi

behöver också djupanalysera provsvaren med sekvensering för att till exempel kunna se om nya varianter utvecklas. Skulle det bli så att vaccin inte biter på någon ny variant så behöver vi ha hela den variantens arvsmassa för att kunna justera vaccinen, säger Lars Engstrand.

Andelen positiva coronatest som undersöktes efter mutationer under vecka fem och sex varierar mellan regionerna. I Sörmland analyserades 76 procent av de positiva coronatesten och i Stockholm 10 procent, vilket är den lägsta andelen bland regionerna och den lägsta nivå som Folkhälsomyndigheten satt som mål.

Testsvar från personer som vistats utomlands prioriteras tillsammans med de som testat positivt i lokala utbrott men även slumpmässiga tester från hela landet sekvenseras. Enligt Folkhälsomyndighetens siffror är det i region Stockholm som den brittiska varianten fått som störst fäste.

– Det har ju funnits indikationer att den här varianten varit mer smittsam och eftersom vi är en tätbefolkad

region är det nog en stor anledning till att den fått störst spridning här, säger Maria Rotzén Östlund, smittskyddsläkare i region Stockholm.

– Oavsett om man är smittad av någon specifik mutation eller inte så är högsta prioritet att bryta varje smittkedja genom att den som testar positivt isolerar sig och meddelar dem som den varit i kontakt med innan och efter insjuknandet.

775 fall av den brittiska varianten har bekräftats i Sverige genom sekvensering. Typnings-PCR, som syns i grafiken, visar dock på över 2 700 misstänkta fall under vecka fem och sex. Anders Tegnell sa under tisdagens presskonferens att den brittiska varianten har störst potential att ta över smittspridningen i många europeiska länder. Tidigare rapporter har visat att mutationen smittar lättare och nyare analyser från en brittisk expertgrupp uppger att mutationen kan leda till ett svårare sjukdomsförlopp. Vaccinen har dock visat sig fungera lika bra mot den brittiska varianten hittills.

45 fall har genom sekvensering kunnat bekräftas av den sydafrikanska varianten och fyra stycken av den brasilianska. De fyra brasilianska fallen bekräftades i fredags i region Gävleborg inom två stycken familjer. Regionen har nu tagit starkare åtgärder genom att rekommendera munskydd vid alla tidpunkter i kollektivtrafiken och i inomhusmiljöer där avstånd inte kan hållas. En av personerna hade varit i Stockholm innan insjuknandet och region Stockholm inledde då smittspårning också.

– Det finns rapporter som säger att folk med antikroppar insjuknat igen i den brasilianska varianten. Men det är inget som går att säga med säkerhet ännu. Därför är det viktigt att vi fortsätter med det här arbetet, lägger resurser på det och ger alla labb möjlighet att PCR-testa, säger Lars Engstrand.

Markus Botsjö

markus.botsjo@dn.se

25 Ovaccinerade sommarjobbare oroar

Årets semesterpussel blir extra svårt för äldreomsorgen. Många fick ingen semester förra året och behöver vila, samtidigt är arbetsgivare oroliga för ovaccinerade sommarjobbare.

– Vi är väldigt positiva om man har vaccinerat sig, säger Lena Liepe, hr-chef på Attendo.

Personal inom äldreomsorgen har slitit hårt det gångna året och många längtar efter den kommande sommarsemestern. Kanske inte minst den stora del som ställde in eller gick med på att flytta sin semester förra året.

Arbetsgivare och fack är därför måna om att medarbetare ska få sin ledighet i sommar. Samtidigt finns en oro för vad som händer när fast, nyligen

vaccinerad, personal kliver av och ersätts med unga, potentiellt ovaccinerade, sommarjobbare.

– Det är en av de viktigaste frågorna vi tittar på just nu, säger Rasmus Nerman, vd på omsorgsbolaget Humana.

Arbetsförmedlingen rapporterade förra veckan om kraftigt minskad efterfrågan på sommarjobbare i spåren av pandemin. Hotell, restaurang och turistnäringen avvaktar alla med att utlysa tjänster så långt det går.

Vård- och omsorgssektorerna däremot är alltjämt dominerande arbetsgivare bland feriearbetare. Något färre tjänster har utlysts i år jämfört med fjolåret, men det är inte värre än att det ligger ungefär i nivå med utbudet 2019 enligt Arbetsförmedlingen.

Arbetsgivarna skriker efter inhoppare men har samtidigt en svår balansgång att förhålla sig till det här året. Man vill inte riskera att sänka den skyddsgrad som vaccinationen byggt upp under början på året.

– Å ena sidan har vi tusentals fantastiska kollegor som jobbat jätligt hårt under 2020. Många av dem, framför allt inom äldreomsorgen, tog aldrig ut den semester de vanligtvis har förra året. De måste få vila, säger Rasmus Nerman.

Samtidigt måste företaget ta sitt ansvar och se till att de inte ökar risken för smittspridning på verksamheterna genom att ta in ny extern personal, som kanske inte hunnit vaccineras.

Sommarjobben bemannas i hög grad av unga och jobbar de inte redan inom omsorgen så kommer de allra sist i vaccinationsordningen. Det är långt ifrån säkert att de hunnit få sina sprutor före sommaren.

– Det vi gör i år är att vi försöker täcka så mycket det går med vår fasta personal, men ändå så att de ska kunna ta ut sin semester. Vi kommer att komma väldigt långt med det, säger Rasmus Nerman och fortsätter.

– Behöver vi ta in extra personal kommer vi att fokusera på personal som vi redan känner, sådana som redan i dag vikarierar eller jobbar deltid. Vi kommer i den mån det går att undvika helt nya personer, säger han.

Branschkollegan Attendo brottas också med sommarschemat för att alla ska få den semester de vill ha och behöver. Hr-chefen Lena Liepe poängterar att även om vaccinfrågan kommer att vara viktig så får man inte glömma övriga skyddsrutiner.

– Det är alltid jätteviktigt med introduktion för nya, utbildning och att man till exempel blandar mer oerfaren personal med mer erfaren personal. Sedan är det klart att vi tar en dialog kring covid vid rekryteringsprocessen. Vi är väldigt positiva om man har vaccinerat sig så klart.

Hon vågar inte svara på om vaccinfrågan till och med kommer att vara en kravställning.

– Vi har en dialog om just detta med Vårdföretagarna (arbetsgivarorganisationen, red anm.) för vi vill definitivt inte bryta mot någonting utan det ska gå etiskt korrekt till. Men vi är alltid fria att ställa frågan och svaret är lika fritt, säger Lena Liepe.

Även Humana kommer att lägga vikt vid vaccination vid rekryteringarna, enligt Rasmus Neman. Men det är en svår fråga, säger han.

– Vi önskar att så många medarbetare som möjligt är vaccinerade och kommer att ställa frågan. Jag tror det kan bli svårt att hitta tillräckligt med vikarier som är vaccinerade. För att minimera risken för smitta kommer alla anställda fortsätta att arbeta enligt gällande hygienrutiner.

Andreas Lindberg

andreas.lindberg@dn.se

FAKTA. VACCIN PÅ JOBBET

Arbetsgivaren får inte tvinga en anställd att vaccinera sig. Inte heller genom hot om bestraffning påverka en anställd till att vaccinera sig.

Det är däremot okej för arbetsgivaren att vidta organisatoriska förändringar på arbetsplatsen baserat på vilka av de anställda som tagit vaccinet, så länge det inte diskriminerar eller kränker den anställda.

En anställd som inte vaccinerat sig kan skickas hem med lön om arbetsgivaren anser att arbetet kräver att arbetstagaren är vaccinerad.

Källa: Kommunal, Vårdförbundet

Sommarjobb

Arbetsförmedlingen ser en kraftig minskning av utlysta sommarjobb i år jämfört med förra året. Det var under december 2020 och januari 2021 12 800 platser färre än samma period året innan.

Störst är minskningen i branscher där varslen varit stora, som inom hotell och restaurang eller turistnäringen.

De vanligaste yrkena bland anmälda sommarjobb december 2020–januari 2021 är:

1 Undersköterska.

2 Vårdbiträde.

3 Vårdare/boendestödjare.

4 Kriminalvårdare.

5 Undersköterska (vård- och specialavdelning).

Källa: Arbetsförmedlingen

25 ”Vi ser en kraftigt ökad smittspridning”

Chefläkaren Johan Bratt blir tillförordnad hälso- och sjukvårdsdirektör när Björn Eriksson slutar. Den mest akuta frågan enligt Bratt är hur vårdens medarbetare ska kunna hålla ut.

Regiondirektör Carina Lundberg Udelepp har utsett chefläkare Johan Bratt till tillförordnad hälso- och sjukvårdsdirektör i samband med att Björn Eriksson blir generaldirektör för Läkemedelsverket vid månadsskiftet.

– Det här är ett viktigt och angeläget uppdrag. Jag har arbetat nära Björn Eriksson under tiden som han har varit hälso- och sjukvårdsdirektör så jag är väl förtrogen med uppdraget och det aktuella läget, säger Johan Bratt, som är docent i reumatologi och arbetar som chefläkare och avdelningschef vid hälso- och sjukvårdsförvaltningen sedan 2016.

Den mest akuta frågan är enligt honom uthålligheten hos vårdens medarbetare.

– Vi har arbetat i en pandemi som nu pågått ett år. Under hela pandemin har vi försäkrat oss om att det ska finnas kapacitet för att ta hand om all akut och nödvändig vård. Nu har vi en ökad smittspridning som kan leda till ökat sjukvårdsbehov samtidigt som den planerade vården som pausats måste utföras. Det här är en utmaning för hela hälso- och sjukvården.

Befinner sig Stockholm i en tredje våg?

– Vi ser en kraftigt ökad smittspridning i alla fall. Erfarenhetsmässigt innebär det att vi kommer att se fler patienter med covid-19 som är i behov av sjukhusvård inom några veckor.

Vilka åtgärder är viktigast de kommande veckorna för att få ner smittspridningen?

– Den enskilt viktigaste åtgärden är att vi alla håller avstånd och minimerar antalet kontakter med personer utanför det egna hushållet. Och att man

stannar hemma vid minsta symtom och beställer ett prov om symtomen består efter 24 timmar. I övrigt gäller det att följa alla råd och rekommendationer som nu gäller.

Om du skulle få frågan att bli ordinarie hälso- och sjukvårdsdirektör, vad skulle du svara?

– Den frågan ska jag besvara om den ställs.

Marijana Dragic

marijana.dragic@dn.se

25 S: Allvarligt problem att unga lämnar Stockholm

Trenden att allt fler unga vuxna flyttar från länet måste snarast analyseras och vändas, anser oppositionsregionrådet Aida Hadzialic (S).

– Det här är inget litet hack i kurvan utan ett allvarligt problem och en jätteviktig fråga för regionens framtid, säger hon.

Aida Hadzialic vill att regionen ska ta reda på vad utflyttningen beror på och vilka åtgärder som behövs för att vända trenden.

– Regionen måste på allvar, och kraftfullt, försöka minska de allvarliga konsekvenserna, som kan bli långtgående, av att unga lämnar Stockholm, säger hon.

Det handlar, enligt Hadzialic, om bostadsbyggande, kompetensförsörjning, arbetsmarknad och att ge näringslivet goda förutsättningar.

År 2018 noterades Stockholms län för första gången på 15 år för ett negativt flyttnetto, dock bara ett minus på 197 personer.

Men under 2020 förlorade Stockholms kommun, som DN har rapporterat tidigare, i nettoflyttar 8 495 invånare och sammantaget uppvisar Stockholms län ett negativt flyttnetto på 5 596 personer. Tydligast är det negativa flyttnettot i åldersgruppen 0–9 år med minus 2 736 personer och 30–44 år där huvudstadsregionen förlorade 2 540 personer, visar en analys från Stockholms handelskammare.

Åldersgruppen 20-24 år uppvisade ett negativt trendbrott och noterades för minus 167 personer.

– Det här är grupper av människor som håller i gång regionen och bidrar till dess framtid. Vi har ett ansvar att göra allt vi kan, säger Aida Hadzialic.

Det är viktigt att Region Stockholms konkurrenskraft och attraktionskraft bibehålls, menar hon, den skatt som betalas och den produktion som sker i Stockholm är viktiga för hela landet.

– Det finns andra regioner i Europa som är på tå nu, inte minst med tanke på brexit, att vi kan knyta till oss talang, företag och jobb från Storbritannien utifrån den nya situationen. Vi måste ta vara på den här chansen, säger Aida Hadzialic.

Mia Tottmar

mia.tottmar@dn.se

25 ”Gör om coronastödet till ett lån för företagen”

Coronastöd 2. Jag håller med Bengt Mührer (23/2). Givetvis borde Volvo och andra storföretag som fått coronastöd när de behövde det betala tillbaka det då de börjar gå i vinst igen.

Jag tycker att det borde vara lag

på att bolag ska betala tillbaka till statskassan och att det bara är ett lån. Jag undrar varför det inte är så.

Eva Karlsson, Södermalm

25 *Niklas Wahllöf: Vissa super och spelar, andra går ner i källaren och snickrar lite*

Förr i tiden skulle man ha en hobby, göra någonting av fritiden, gärna en praktisk sak. Männen gömde sig i källare och garage. Så ville inte jag ha det. Men det praktiska handarbetet tycks vara på väg tillbaka.

Det var som ett Narnia som öppnade sig för oss. På väggarna satt masonitskivor med krokar som det hängde verktyg i. Skiftnycklar, tänger, skruvmejslar. Redskapens konturer var målade på underlaget så att var sak kunde passas in på sin plats. I vinkel stod en hyvelbänk med skruvstäd och slipmaskin, och ett plåtbord med lödstation. Från en klädhängare hängde en grön verkstadsrock och ett par skyddsglasögon.

Ingenting i min kamrats pappas hobbyrum nere i källaren kändes intressant eller spännande, utan upprörande gammalt, stelnat, töntigt. Min oppositionslystna kropp fylldes av löftet att den här tysta, introverta vuxenvärlden, att sitta instängd i en liten skrubb och fila på något meningslöst, den skulle aldrig bli min. Aldrig.

Trist attityd, Wahllöf, i dag är det modernt.

På 1500-talet betydde *hobyn* leksakshäst. Trehundra år senare var hobby ”aktivitet som inte leder någonvart” och i dag har betydelseförskjutningen landat i SAOL:s ”favoritsysselsättning på lediga stunder”. Inte ens ett barn skulle rida på en käpp- eller gunghäst och klappa med tungan i dag, men det är samma gamla idé – leken som motvikt till plikten. Och även om ingen i dag ens skulle prata om *min hobby* så är det väl precis det någon som ofta spelar datorspel sysslar med, när en annan går och rider i ett stall, den tredje super och eldar medan en fjärde samlar på Stig Lindberg-porslin. Det finns tusen hobbyer.

Men det är hobbyn som handarbete – det min kompis pappa pysslade med nere i källaren –som nu kommer åter efter att ha dött ut på åttiotalet. Det hade börjat med en slöjdtrend som på femtiotalet svepte över USA:s växande förortsmedelklass, när fritiden hade växt och det handfasta på jobbet hade krympt, och miniatyrverkstäder dök upp där man bytte jobbets abstraktifiering mot bearbetningen av organiska material. Där kunde tjänstemän fila på en ny ledstång eller en syjunta ordna gardiner till nya grannen. Och postorderkatalogerna där man kunde köpa fantastiska kvalitetsverktyg – eller en hel mahognybåt som byggsats – sprutade ut till brevlådor och hallgolv.

Och än en gång har nu arbetet på några år tagit ett skutt från vad man kunde kalla handfast, fysiskt. Snart kommer många av de vanligaste uppgifterna att vara borta, eller helt automatiserade, hur långa meningsskapande engelska titlar vi än krystade fram åt dem. Inte minst har pandemin skyndat på detta ytterligare, att något annat än att sitta och vinka till någon på en skärm måste vi rimligen göra.

Så efter att surdegarna har växt i bevarade funkisskafferier, öl bryggs på gammalt vis och rättika åter siktats på radhustomter, ökar nu försäljningen av japansågar och broderiramar, av stämjärn och hyvelbänkar, garner, vinkeljärn och stuvbitar. Fastighetsägarna har ett gyllene tillfälle att efter de generiska klädbutikernas flykt konvertera lokalerna till hobbyrum. Givetvis med saftigt reducerad hyra, men efter alla år av pungslående av hyresgästerna är väl ladorna fyllda, som vi brukar säga. Det ska nog gå bra.

De som ärvde symaskin, stickpinnar och handverktyg – och kanske även tekniken för dem – är att gratulera. Vi vars föräldrar mer var intresserade av ordergivning och friska vindar än handarbete får väl skylla på uppväxtmiljön och fortsätta med vårt spelande, supande och eldande. Eller så går vi ner i källaren, annekterar ett gammalt skyddsrum och bara börjar.

Skruva in en gängtapp i ett trästycke kanske kan vara tillfredsställande. Sedan får nästa generation rynka på näsan

25 Förändra din vardag med nya mikrovanor

I stället för att gå till gymmet, gör två armhävningar mot väggen. I stället för att meditera 30 minuter varje morgon, ta tre djupa andetag. Den amerikanska beteendeforskaren BJ Fogg har lärt techföretagare i Silicon Valley att göra teknologi och appar mer användarvänliga – en av hans studenter blev medgrundare av Instagram.

Nu vill han hjälpa människor att förändra sina liv – med mikrovanor.

Minns du dina nyårslöften? Du lovade att använda tandtråd varje dag, att ringa mamma på söndagskvällarna, att aldrig kolla sociala medier på arbetstid och att gå till utegymmet tre gånger i veckan. Allt föll sönder i vardagsstressen någon gång under vecka tre.

Men var lugn. Det är inte dig det är fel på. Nyårslöften är sällan konstruerade för att skapa hållbara förändringar – det finns ett bättre sätt. Det trösterika budskapet kommer från beteendeforskaren BJ Fogg, som i boken ”Mikrovanor” lanserar en annan metod för att skapa vardagsrutiner:

– Ja, tappa inte modet! Inse att nyårslöften inte är ett pålitligt sätt att förändra ditt beteende. De är ofta väldigt stora och abstrakta: jag ska sova mer, stressa mindre, jobba hårdare eller träna mer. Sådana förändringar kräver mycket motivation, vilket är något som vi inte alltid har, säger BJ Fogg en sen kväll på telefon från ön Maui på Hawaii, där han är bosatt sedan ett och ett halvt år.

BJ Foggs svenska förlag presenterar honom som ”professorn som fått oss alla att ständigt stirra in i våra mobiltelefoner”. Flera av Silicon Valleys mest framgångsrika techföretagare har gått hans kurser i beteendedesign på Persuasive Technology Lab vid Stanford University och sedan använt hans modell för att skapa beroendeframkallande appar.

En av hans studenter blev medgrundare av Instagram, en annan av den nya plattformen Clubhouse. Under en kurs som BJ Fogg höll vid Stanford hösten 2007, känd som Facebookklassen, gjorde ett tjugotal av hans studenter kometkarriärer och förmögenheter efter att ha skapat Facebookappar som fick miljontals användare på bara tio veckor.

Men det var då. Sedan dess har en mer humanistiskt orienterad BJ Fogg har ställt sin beteendemodell i de goda vanornas tjänst. Närmare bestämt mikrovanornas.

En mikrovana är en pytteliten version av en rutin man skulle vilja etablera i sitt vardagsliv. I stället för att gå till gymmet, gör en armhävning mot väggen. I stället för att meditera 30 minuter varje morgon, ta tre djupa andetag. I stället för att lova att laga middag från grunden varje kväll, sätt på en platta på spisen och stäng av den.

Poängen är att börja på en så låg nivå att vanan går att utföra även under ens allra sämsta dagar.

– Till skillnad från nyårslöften ger mikrovanor något mer avgränsat att utgå från. Metoden är att fokusera på något specifikt och litet och undersöka var det passar in i ditt liv naturligt, säger BJ Fogg.

När mikrovanan väl är automatiserad kan den skalas upp. Två armhävningar kanske tids nog blir tjugo. Motiga dagar kan man falla tillbaka på mikroversionen och ändå känna sig nöjd. Därmed hålls vanan vid liv.

Enligt Foggs beteendemodell kan ett nytt beteende uppstå när tre faktorer sammanstrålar i rätt ögonblick: motivationen, förmågan och knuffen. Motivationen är den mest opålitliga av de tre faktorerna – Fogg liknar den i boken vid en vän man gärna tar en öl med, men inte litar på när det gäller att bli hämtad vid flygplatsen.

– Motivationen kommer och går, och vi har inte särskilt mycket kontroll över den. I en stund kan vi vara motiverade att hålla kontakten med vänner, i en annan att vara produktiva på arbetet och i en tredje att äta. Vår motivation är aldrig konstant på ett område.

Du menar att det inte är vårt eget fel när motivationen brister?

– Ja, vi är programmerade på det sättet. Om vår motivation var hög hela tiden på alla områden skulle det vara en katastrof. Jag kanske skulle försöka tala med dig, meditera, äta och surfa på samma gång.

Ett nytt beteende är lättare att etablera när förmågan är hög. Det är därför ribban ska läggas lågt, menar BJ Fogg – två armhävningar mot väggen kan utföras även när motivationen är låg.

Knuffen är i sin tur det som utlöser beteendet. En knuff kan vara en post it-lapp på datorskärmen, en påminnelse i mobilen eller en redan existerande rutin som du fäster det nya beteendet vid. Det senare kallar BJ Fogg för ett ankare.

Om du till exempel vill etablera rutinen att sätta telefonen i flygplansläge under ett visst arbetsblock på jobbet kan ankaret vara varje gång du besökt toaletten

eller hämtat kaffe: ”när jag sätter mig vid skrivbordet igen ska jag sätta telefonen i flyglansläge”.

En vanlig uppfattning är att en ny vana grundläggs genom repetition. Ibland kan man läsa att det i genomsnitt tar 66 dagar för en ny rutin att bli automatisk. Den uppfattningen grundar sig emellertid i en missuppfattad studie från 2009, menar BJ Fogg:

– Det var en ren korrelationsstudie, så den påvisar inget samband mellan repetition och vanebildande. Det är känslor som grundlägger nya vanor. Hur får du en hund att skapa en ny vana? Du ger den hundgodis när den gör som du vill. Hur får du dina barn att bli bättre på något? Du förstärker deras beteende med uppmuntrande feedback.

Positiva erfarenheter stärker rutiner. BJ Fogg's recept för att förstärka en ny vana med en positiv känsla är därför att ”fira” den nya handlingen. När han själv började göra armhävningar efter varje toabesök firade han de avklarade armhävningarna genom att veva lite med näven och säga ”Härligt!”. Andra sätt att fira kan

vara att le stort, ta några danssteg eller nynna på en peppig låt. BJ Fogg skriver att han brukar nynna på ”All star” av Smash Mouth: ”Hey now, you’re a rock star, get the show on, get paid...”

– Om du är bra på firande så kan dina nya vanor bli automatiska ganska snabbt.

Har du något råd till folk som känner sig något fåniga eller falska när de försöker fira på det här sättet?

– Ja, ett sätt kan vara att i stället förbinda vanan med något av dina högre mål i livet. Till exempel, om jag gör detta kommer jag bli mindre frustrerad och relationen med min fru kommer att bli bättre. Då kan du ändå känna dig framgångsrik medan du utför vanan. Det är något som även de flesta skeptiska personer är okej med.

Alla är inte övertygade om mikrovanornas förtjänster. En av dem är städgurun Marie Kondo, som i boken ”Konsten att städa” skriver att de flesta som försöker rensa ut bara en sak om dagen brukar misslyckas. För

att organisera hemmet förespråkar Kondo i stället en total genomgång av alla prylar i samma kategori – ett mastodontprojekt snarare än en mikrovana.

Kanske passar konceptet med mikrovanaor dåligt på vissa områden?

– Jag tror att Marie Kondos metod och min egen egentligen går hand i hand. Hennes metod kräver mycket motivation under en period av låt säga tre timmar. Det är egentligen ingen vana utan en engångsförändring av din miljö. När den väl är gjord kan du använda mikrovanaor såsom att plocka undan strumpor och vika ihop tröjor för att hålla rent kontinuerligt.

Efter att ha läst Foggs bok testade jag själv hans metod genom att börja skriva dagbok fem minuter varje morgon. Det fungerade. Däremot har jag inte skalat upp vanan, och jag kan inte säga att den har förändrat mitt liv på något dramatiskt sätt.

Kan mikrovanaor verkligen förändra livet i grunden, som du skriver i boken?

– En vana kommer troligen inte att fullständigt förändra någons liv. Därför tycker jag att man ska starta med tre vanaor. Metoden är så enkel att folk kan skapa många nya vanaor snabbt och enkelt. Jag tänker på det som att ett grässtrå är vackert. Men tusentals grässtrån bildar en gräsmatta eller en äng.

Tror du att alla har förutsättningar att skapa så många nya mikrovanaor? Till exempel en ensamstående trebarnsförälder med ett krävande jobb?

– Ja, de flesta mikrovanaor tar bara några sekunder. Hälla upp ett glas vatten. Eller att utföra vad jag kallar Mauirutinen: Så snart jag vaknat och klivit upp säger jag: ”Det här blir en härlig dag”. För upptagna heltidsarbetare och föräldrar är det här exakt rätt metod.

”Mikrovanaor” handlar inte primärt om hur man gör sig av med ovanaor. Men BJ Fogg går ändå igenom flera

åtgärder mot mobilberoende – inte minst eftersom det ofta stjälar tid från de uppbyggliga vanorna.

Är det inte ironiskt att du som har lärt techföretagare hur man utvecklar beroendeframkallade appar nu ger råd mot mobilberoende?

– Det stämmer faktiskt inte. Det är en missuppfattning att jag skulle ha lärt nyckelpersoner i techföretag att skapa vanebildande appar. Min tidigare insats inom teknologin har varit att visa hur man gör tekniken så enkel som möjligt att använda. Det gemensamma temat mellan mitt arbete förr och nu är hur hur både teknologin och vanorna kan bli väldigt enkla att använda och utföra, säger BJ Fogg, möjligen något störd av frågan, och tillägger:

– Den verkliga ironin är att jag som beteendeforskare för dryga 12 år sedan inte kunde hantera mina egna beteendeproblem. Jag var överviktig, sönderstressad och sov så dåligt att jag gick upp mitt i natten för att titta på söta valpklipp på internet. Allt detta har jag tack vare mikrovanor lyckats förändra.

Sverker Lenas

sverker.lenas@dn.se

5 tips. Så här skapar du mikrovanor under pandemin

1. Efter att du avslutat ett videomöte, öppna fönstret och andas frisk luft. Eller gå ut en stund. Vad som helst som sätter dig i kontakt med naturen.
2. Ring dina föräldrar. Jag ringer mina föräldrar varje gång efter att jag surfat. Mina föräldrar är verkligen ensamma just nu och behöver den kontakten.
3. Ladda din telefon utanför sovrummet. Receptet skulle kunna vara: "Efter att jag stängt av tv:n för kvällen ska jag ladda telefonen i vardagsrummet"
4. Mauirutinen. Efter att du vaknat och stigit upp ska du säga orden: "Det här blir en härlig dag"

5. Om du bor med någon annan, ge varandra en kram till exempel efter att ni ätit frukost tillsammans.

En ”receptgenerator” på fler mikrovanor finns på:
recipemaker.tinyhabits.com/

Konstruera en mikrovana.

1. Ankarsituation

En befintlig rutin (till exempel tandborstning) eller en händelse (till exempel att mobilen ringer).

Ankarsituationen är en påminnelse om att den nya mikrovanan ska utföras.

2. Ny vana

En förminskad version av den blivande vanan, till exempel att använda tandtråd på en tand eller göra två armhävningar. Mikrovanan ska utföras direkt efter ankarsituationen.

3. Fira genast

En handling som skapar en positiv känsla, till exempel att säga till sig själv: ”Bra jobbat!” Fira direkt efter den nya mikrovanan.

Källa: ”Mikrovanor”

BJ Fogg.

Amerikansk beteendeforskare knuten till Stanford University, född 1963. Grundade där Stanford Persuasive Tehcnology Lab som senare bytte namn till Behavior Design Lab.

Brian Jeffrey Fogg började använda sin beteendemodell på sig själv för 12 år sedan i samband med att han tyckte sig tappa greppet om sitt liv.

”Jag gick upp i vikt, jag var sönderstressad, sov dåligt och var inte längre produktiv. Jag var så nere att jag satte upp 30 bilder av leende ansikten i naturlig storlek på mitt kontor, för att få mer optimism och uppmuntran. Under ett års tid provade jag sedan – och lyckades med – att hacka mitt beteende med hjälp av mikrovanor”.

Har grundat en akademi för mikrovanor där han har lärt ut sin metod till över 40 000 personer. I dag bor och arbetar han från ön Maui på Hawaii.

”Nu lever jag drömmen. Jag arbetar hårt men varje morgon åker jag ut och surfar. I morse såg jag valar dyka mellan vågorna och jag simmade bland sköldpaddor. Jag och min partner lägger oss vid sju på kvällen, ibland vid åtta, och brukar gå upp klockan tre eller halv fyra.”

Vad har du för mikrovanor på morgonen?

”Självklart gör jag Mauirutinen. Sedan går jag ut och tittar på stjärnorna. Jag brukar spela ett instrument i 20–40 minuter i mörkret, lite som meditation. Jag dricker kaffe med kollagen och mct-olja. Innan jag går ut i vattnet och surfar brukar jag ha en stund av tacksamhet på stranden. När jag kommer hem igen tackar jag för att jag inte blev uppäten av en haj. Det är bara några av mina mikrovanor.”

BJ Foggs bok:

”Mikrovanor – de minimala förändringarna som ger maximala resultat” ges ut av Volante förlag, i översättning av Niklas Darke.

25 Så säger man i alla fall inte...

Apropå Aliens kåseri (NoN 22/1) om vad man får och inte får säga om hundar:

För många år sedan var jag bjuden till ett större kalas. Ett par hade sin hund med sig, en stor vit bullterrier, och efter att ha hälsat på matte och husse vänder jag mig till vovve, som den djurvän jag är. Problemet här är att bullteriern med sitt karaktäristiska huvud i mina ögon är den fulaste hund som finns. Impulskontrollen fungerar inte och jag hör mig själv säga: "Ja, inte var du vacker".

Vad händer?

Jo, husse sliter tag och drar mig med ett fast grepp fram till den stora spegeln, och väser:

– ÄR DU SÅ JÄVLA VACKER SJÄLV DÅ?

Aldrig därefter har jag kommenterat en obekant hunds utseende.

Helena Fremnell, Vallentuna

26 Trots nya varianter – experter tror inte att barn sprider smittan

Ännu finns ingen anledning att omvärdera den tidigare hållningen om att barn inte är drivande i spridningen av nya coronaviruset, bedömer experter som DN talat med.

Detta trots en växande oro kring den brittiska virusvarianten B117.

– Inget har förändrats i bilden vad gäller barn och coronavirus, säger Petter Brodin, barnläkare och docent i immunologi vid Karolinska institutet.

Den brittiska virusvarianten B117 har redan fått utbredd samhällsspridning i Sverige och kan inom kort bli den dominerande varianten, enligt statsepidemiolog Anders Tegnell som har varnat för att den har ”potential att ta över helt”.

I Danmark är smittspridningen av B117 ett orosmoment och ett antal förskolor i flera olika kommuner runt om i landet har stängts efter bekräftad smittspridning.

Även region Sörmlands smittskyddsläkare Signar Mäkitalo har uttryckt oro över att fler barn smittats i takt med att virusvarianter fått fäste i regionen.

– Efter jul har jag varit lite förvånad för det har nästan varit fler barn än vuxna som varit sjuka på skolor, säger han till Aftonbladet.

Trots utvecklingen finns det ännu inte nog vetenskapligt stöd för att omvärdera den tidigare hållningen om att barn inte är motorn i smittspridningen, bedömer Petter Brodin, barnläkare och docent i immunologi vid Karolinska institutet.

– Min bild av kunskapen vi har om den nya varianten B117 är att ingenting förändras i bilden vad gäller barn och coronavirus. Barn blir inte sjukare av den här varianten än av de andra varianterna enligt vad man

har sett i framför allt England, där man har störst erfarenhet av den här varianten. Och det finns inte heller några signaler om att den skulle vara proportionellt mer smittsam hos barn eller att barn skulle drabbas i större utsträckning än vuxna. Så därför är bilden oförändrad hos mig, säger Petter Brodin.

Enligt den forskning som finns i dag, fortsätter han, ser man inte fler fall av svår sjukdom hos barn och inte heller fler fall av komplikationer, såsom hyperinflammationer, hos barn.

– Så min bild är att det inte är någon ökad sjuklighet hos barn. Om varianten är ökat smittsam vill jag inte spekulera om, säger Petter Brodin.

I Region Sörmland har det på en skola upptäckts fem fall av den brasilianska eller sydafrikanska varianten av coronaviruset.

Även den brittiska varianten är utbredd och regionens smittskydd oroar sig alltså för att fler barn ska smittas.

Oron är befogad, anser Anders Björkman, professor i infektionsmedicin vid Karolinska institutet, men kopplar den enbart till en ökad smittspridning i samhället.

– Oron för att coronaviruset sprider sig mer på förskolan än tidigare är relevant för att vi nu har varianter som smittar mer. Därmed inte sagt att jag tror att det plötsligt är förskolorna som smittar mest. Jag tror att de ställen där smittan hittills har spridits som mest fortfarande gäller. Det är bara det att vi har den här varianten som är bättre på att sprida sig, säger han.

Det är alltid relevant att väga olika lösningar och åtgärder, anser Anders Björkman, beroende på smittoläget.

Men att stänga förskolor och andra skolor har ett alltför högt pris, menar han.

– Jag har hela tiden försvarat skolans och även förskolans öppethållande. Där är de negativa

effekterna så enormt påtagliga. Det är hela tiden en balansfråga och jag har accepterat att det kan medföra mer smittsamhet i samhället men priset att stänga förskolor och skolor, som man har gjort på vissa håll i världen, det är för dyrt. Stängda skolor ska ses som en sista krisåtgärd.

Att det finns en mer smittsam variant av viruset som sprids i samhället rättfärdigar däremot en högre beredskap, säger Anders Björkman.

– Det kan till exempel vara angeläget att tydligare poängtera att barnen vid minsta symtom ska vara hemma och att man inte går in och hämtar barnen längst inne på förskolan utan vid dörren och sådan typ av information.

Statsepidemiolog Anders Tegnell säger att de ökade fallen hos barn inte har påverkat sjukvården.

– Jag vet att det är många i världen just nu som funderar på varför antalet fall med barn ökar. Vi får återkomma i den frågan, om det beror på en verklig

ökning eller att det testas fler barn nu än tidigare, säger han.

När det kommer till andra typer av virus, så som influensa och vinterkräksjuka brukar barn vara drivande. Enligt Anders Tegnell går det i dag inte att få svar på varför barn inte driver smittan när det gäller covid-19.

– Vi vet att det är så och vi kommer kanske veta i framtiden varför men det vet vi inte i dag.

Jonas Desai

jonas.desai@dn.se

FAKTA. VARIANTEN B117

Coronavirusvarianten B117, som först upptäcktes i Storbritannien, tros vara mer smittsam än ursprungliga varianter.

Enligt den brittiska forskningsgruppen Nervtag visar nya analyser att det, i kontrast till tidigare slutsatser, kan leda till svårare sjukdom än andra virusvarianter.

Vidare skriver gruppen i ett uttalande att det ”finns en realistisk möjlighet att infektioner av B117 är associerade med en förhöjd risk att avlida jämfört med andra virusvarianter.”

26 Färdigvaccinerade äldre kan krama sina barnbarn

Vartefter vaccineringen har rullats ut har covid-19-smittan på särskilda boenden för äldre, säbo, minskat, så även antalet dödsfall.

Därför, meddelar Folkhälsomyndigheten, är det nu fritt fram för fullt vaccinerade på säbo att krama sina barnbarn.

– Två veckor efter dos nummer två kan man enligt vår bedömning räkna med att skyddet är fullgott, säger Johan Carlson om personer på särskilda boenden och fortsätter:

– Den som är fullt vaccinerad kan krama sina barnbarn igen.

Han påpekar dock att andra personer som vaccinerats, framför allt vårdpersonal, ska fortsätta iaktta

smittskyddsreglerna: arbeta hemifrån, undvik trängsel, stanna hemma, testa vid symtom, begränsa kontakter och var noga med handhygien.

– Äldreboende personer rör sig inte ute i samhället på samma vis och man vet ännu för lite om hur vaccinet fungerar mot exempelvis smittsamhet.

Hittills har 690 271 vaccindoser getts i Sverige, och 454 900 personer har fått minst en dos, säger socialminister Lena Hallengren (S) vid en pressträff på torsdagen. Sverige har sedan tidigare avtal med läkemedelsbolaget Moderna om 3,6 miljoner doser och på onsdagen slöts ett avtal om lika mycket till.

Sverige måste fortsätta teckna avtal om ytterligare miljontals doser, säger vaccinsamordnaren Richard Bergström, med hänvisning till att man ännu inte vet hur ofta man måste förnya sitt virussydd. Hoppas på det bästa, men planera för det värst, lyder hans budskap, och nämner det förhållandevis okända hotet från diverse virusvarianter.

Vaccinationerna spelar sannolikt en stor roll i det minskade antalet smittofall bland äldre, även om det också kan finnas andra orsaker.

– Det är väldigt glädjande att se minskad smittspridning i den grupp som löper störst risk. Det är för tidigt att säga att det helt säkert beror på vaccinationerna, men uppgifterna pekar i den riktningen, både våra data i Sverige och uppgifter från andra länder, säger statsepidemiologen Anders Tegnell.

Ossi Carp

ossi.carp@dn.se

FAKTA. VACCINER MOT COVID-19

I Sverige och övriga EU har hittills tre vacciner godkänts mot covid-19, tillverkade av Pfizer/Biontech, Moderna och Astra Zeneca.

Under månaderna mars–juni ska Sverige enligt avtal få drygt 5,5 miljoner doser från Pfizer/Biontech, 1 miljon

från Moderna och drygt 3,3 miljoner från Astra Zeneca.

Läkemedelsbolagen Johnson & Johnsons och Curevacs vacciner väntas snart bli godkända med leveranser på närmare 1,4 miljoner doser vardera före halvårsskiftet.

Källa: Folkhälsomyndigheten

26 ”Tungt att tänka på att min lycka blev hennes stora sorg”

Ewa Blomqvist i Enköping litade på att alla adoptionshandlingar var korrekta. 40 år senare fick hon veta att hennes dotter stals från sin biologiska mamma i Chile.

Allt Aino Lönnqvist på Öland vet om sin dotters bakgrund är att den biologiska mamman var en ”ung flicka”. DN:s granskning har väckt många frågor.

– Jag har alltid känt mig säker på att adoptionen gick rätt till, men nu kan jag inte låta bli att fundera, säger hon.

Planet från Santiago i Chile har just landat och sex blivande föräldrapar väntar i ett ljust kallt rum på Arlandas vip-avdelning. 29-åriga Ewa Blomqvist är nervös och reser sig upp varje gång en flygvärdinna

sveper in genom dörren och placerar ett knyte i de nya föräldrarnas famn.

Till slut kommer Jenny. I ljusblå velourdräkt, tre månader gammal.

– Jag bara satt och tittade på henne och grät, jag var så uppfylld av lycka, säger Ewa Blomqvist.

– Det första jag tänkte var att hon var så välgödd och så söt.

Paret Blomqvist hade sparat och gnetat och väntat i sex år. I slutet av januari 1979 fick de veta att en två veckor gammal flicka från Chile skulle bli deras dotter. Tre månader senare lämnade de vip-avdelningen på Arlanda och åkte hem till Enköping.

Enligt adoptionshandlingarna var Jenny Käppes biologiska mamma fattig. Hon kunde inte ta hand om sin dotter och lämnade henne för adoption. Den berättelsen förmedlade föräldrarna till sin dotter under uppväxten.

”Din mamma kunde inte, men det kan vi”, brukade de säga när hon frågade.

– Vi litade ju på att det som stod i pappren var sant. I efterhand känner jag mig så grundlurad. Tänk att någon suttit och diktat ihop det här, säger Ewa Blomqvist.

Som DN tidigare har skrivit dröjde det 40 år innan Jenny Käppe – efter egna efterforskningar – fick veta att berättelsen om hennes adoption är lögn. Ingenting stämmer.

Till hennes biologiska mamma, Juana Raquel Orias Blanco, i den chilenska staden Temuco sa barnmorskan att hennes bebis inte överlevt förlossningen. Att flickan var död.

I dag ingår deras fall i den chilenska brottsutredning som granskar misstankar om fler än 10 000 illegala adoptioner.

– Jag kan inte förstå att något sånt här kan hända. Att man kan röva bort barn! Och här gick vi i godan ro och

litade på att allt var i sin ordning, jag har en stor klump i magen, säger Ewa Blomqvist.

Ewa Blomqvist tänker på Jenny Käppes chilenska mamma. Ibland, när Jenny pratar med henne på videolänk, brukar Ewa hälsa och vinka lite i bakgrunden.

– Jag blir så glad av att se dem tillsammans – de är ju så lika! Jag ser på Jenny att hon blir lycklig när hon pratar med sin mamma, och det gör mig lycklig.

– Men det är också tungt att tänka på att min lycka över att bli mamma till Jenny, blev hennes stora sorg. Det är fruktansvärt att det har fått gå till på det här viset.

Efter DN:s granskning säger socialminister Lena Hallengren att den chilenska brottsutredningen har dragit ut alltför långt på tiden. Regeringen öppnar nu för en översyn av adoptionsförmedlingen i Sverige under 1960- till 1990-talen.

– Det är jättebra, det behövs verkligen, säger Ewa Blomqvist.

– Framför allt för barnen och de biologiska föräldrarna, de förtjänar upprättelse.

DN:s granskning om brotten i adoptionernas spår har väckt starka reaktioner, framför allt hos adopterade som vittnar om liknande erfarenheter och misstänkta oegentligheter.

Reportagen har också väckt frågor och oro hos adoptivföräldrar. Många beskriver hur de gjort allt de kan för att säkerställa att adoptionen gått rätt till, och hur de älskat sina barn sedan första stund.

Aino Lönnqvist är en av många som berörts av de chilenska mammornas och numera vuxna adoptivbarnens vittnesmål.

– Jag börjar gråta bara jag tänker på det. Det är så fruktansvärt och också oroväckande, säger hon.

Aino Lönnqvist är själv mamma till två barn från Indien, ett av dem hämtade hon och hennes man på Arlandas vip-avdelning. Det var dagen före midsommar, 1984.

– Vi visste om henne redan när hon var åtta dagar gammal, då fick vi en bild skickad till oss. Sedan dröjde det ett halvår innan hon kom, säger Aino Lönnqvist.

– Hon var liten och tunn. ”Hon ser ut som en fjäril”, sa min svärmor när vi kom hem.

Den biologiska mamman var en ”ung flicka” som på grund av ”sociala omständigheter och fördomar” inte kunde ta hand om barnet. Aino Lönnqvist berättar att familjen har gjort stora ansträngningar för att ta reda på mer.

Indien är det land Sverige adopterat näst flest barn ifrån, närmare 7 000 har fått en ny familj här.

Under åren har flera medier rapporterat om misstänkta oegentligheter, kopplade till internationell adoption från Indien. Under början av 1980-talet

tvingades exempelvis en advokat stänga sitt barnhem efter att ha förmedlat cirka 1 500 misstänkt illegala adoptioner.

Nya lagar och konventioner har stärkt rättssäkerheten sedan dess. Men så sent som 2019 rapporterade den svenska tillsynsmyndigheten, Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, att det framkommit uppgifter om adoptioner utanför det legala systemet, direkt från sjukhusen.

Aino Lönnqvist och hennes familj har rest till Indien flera gånger sedan början av 2000-talet. De har besökt barnhemmet där dottern bodde innan hon kom till Sverige. De har också träffat den kvinna som tog hand om henne under det första halvåret i livet.

– Vi har på alla sätt försökt undersöka om allt gått rätt till, och jag har varit väldigt övertygad om det.

Reportagen har fått henne att fundera.

– Jag vill fortfarande tro att allt har gått rätt till, men om det inte har det hoppas jag att sanningen kommer fram.

Josefin Sköld

josefin.skold@dn.se

26 Hushållens lån växer snabbare

De svenska hushållens lån hade i januari en årlig tillväxttakt på 5,5 procent. Det är en ökning med 0,1 procentenheter jämfört med december, enligt SCB. Ett år tidigare var tillväxttakten 5,0 procent.

Sammanlagt uppgick lånen i januari till 4 457 miljarder kronor, en ökning med 17 miljarder jämfört med december och med 233 miljarder jämfört med januari 2020.

TT

26 Hennes mamma väntade förgäves på vaccinet

93-åriga Siri Eriksson i Märsta hann inte få någon vaccinspruta. Hon smittades av corona och dog i torsdags förra veckan på Danderyds sjukhus.

– Mamma borde ha varit vaccinerad för länge sedan, säger dottern Helen Walter.

Vi möter Helen Walter på en hundpromenad utanför bostaden i Tyresö. Hon är själv i riskgrupp som sjuttioplussare med nyinsatt hjärtklaff och som pensionerad läkare noga med smittskydd. Under promenaden påminner hon om att två meter är långt som en säng och håller behörigt avstånd.

Mamma Siri Eriksson var lika noga med att skydda sig. Hon satt i hemmakarantän och hade bara kontakt med hemtjänsten. Personal som inte bar munskydd och

visir fick vänta i dörren när hon lade inköpslistan för matinköp i hallen.

Hemtjänst fick hon först efter att ha blivit påkörd av en bil på en parkering i Märsta förra året, innan dess klarade hon sig själv.

– Mamma var pigg och fräsch, men efter olyckan behövde hon support av hemtjänsten och fick hjälp med städ, tvätt och att handla, säger Helen Walter.

Förra helgen började Siri Eriksson känna sig dålig och skjutsades av sonen till Danderyds sjukhus. Det konstaterades att hon var smittad av corona.

– Hon blev bara sämre och sämre. De ökade syretillförseln med både högtrycksmask och högtrycksgrimma men lyckades ändå inte syresätta henne. Lungorna packade ihop.

Fyra dygn senare dog Siri Eriksson. Helen Walter kunde varken prata med eller säga farväl till sin mamma.

– Hon kunde inte prata på grund av all syrgas. Den sista dagen fick vi möjlighet att åka dit. Men jag är själv riskperson med ny hjärtklaff och har nyligen varit på sjukhus för hjärtflimmer. Därför kunde jag inte besöka min mamma de sista timmarna, men min son, bror och brorsdotter var där, säger Helen Walter.

Av de 3 563 personer som dött i covid-19 hittills under pandemin i regionen har var fjärde haft hemtjänst och omkring hälften bott på äldreboenden. I region Stockholm startade vaccinationen av äldre med hemtjänst först denna vecka. Siri Eriksson hade liksom alla äldre som bara har servicetjänster fått vänta ytterligare en tid till fas två.

– Jag tycker inte att det är dåligt eller fel att vårdpersonal som har så stora kontaktytor med sköra personer vaccineras. Men mamma borde ha varit vaccinerad för länge sedan. Hon var ju 93 år, säger Helen Walter.

Direkt efter att mamman testats positivt på sjukhuset kontaktade hon Sigtuna kommun för att larma om covid-smittan.

– Jag tänkte direkt att det här måste kommunen få reda på snabbt så att de kan smittspåra bland brukare och hemtjänstpersonal. Jag tyckte att det borde vara av stort intresse för att undvika klustersmitta. Den som smittat mamma gick ju säkert till många fler. Men jag fick svaret att det är regionens ansvar och att jag kunde kontakta vårdcentralen.

Sigtuna kommun vill inte uttala sig i det enskilda fallet men bekräftar i ett mejl att man nu har corona-smitta bland sina drygt 400 äldre med hemtjänst.

– Enligt uppgift från utförarna är det mindre än 10 bekräftade fall i nuläget. Om någon som har hemtjänst misstänks vara smittad finns tydliga rutiner för hur hemtjänstpersonalen ska agera. Bland annat att kontakta ansvarig vårdcentral om hur man ska agera vid bekräftad covidsmitta. Det är inte kommunens

ansvarsområde, säger Lena Bjuhr Erngren, verksamhetschef för äldreomsorg.

Varför vaccineringsen av äldre med hemtjänst dröjt beror enligt äldreomsorgschefen precis som i övriga regionen på försenade leveranser och prioriteringsordningen.

– Region Stockholm ansvarar för vaccinationen av äldre med hemtjänst, men tillgången på vaccin har fördröjt starten för vissa grupper. Vi har följt regionens rekommendationer att erbjuda alla i särskilda boenden vaccination först, därefter personal i kommunal vård och omsorg. All personal har erbjudits vaccin och personalvaccinationen är i full gång. På särskilda boenden har våra brukare redan fått både dos 1 och dos 2, säger Lena Bjuhr Erngren.

Helen Walter har alltid varit samhällsengagerad, både som distriktsläkare och som fritidspolitiker för moderaterna i Tyresö. Hon saknar ett övergripande ansvar nu under pandemin så att regioner och kommuner inte kan skylla på varandra. Hon väntar

även själv liksom alla över 65 år i länet med underliggande sjukdomar på vaccinbesked.

– Jag hade velat ha vaccinet i förrgår förstås, som alla andra. Men jag har ännu inte fått besked om när det är min tur, säger Helen Walter.

Jessica Ritzén

jessica.ritzen@dn.se

26 PRO rasar mot vaccinationsbeslut

Sjukvårdsregionrådets uttalande om att Region Stockholm vaccinerat vårdpersonal före äldre av ”strategiska skäl” väcker starka reaktioner hos pensionärsorganisationen PRO i länet.

– Det är en stor och präktig skandal. Vi har ju litat på att detta skulle hända, säger Curre Hansson, ordförande i PRO i Stockholms län.

Region Stockholm sticker ut i landet med en liten andel vaccinerade i de äldsta åldersgrupperna, efter att regionen valt att prioritera vaccination av sjukvårdspersonal, som enligt Folkhälsomyndighetens prioritering tillhör priogrupp två. Det har väckt ett raseri hos PRO.

– Vi är på krigsstigen. Man häpnar när man ser siffrorna. Vi har hållit på ett år och pratat om de äldre. De äldre ska skyddas, de sköraste ska gå först. Och så

helt plötsligt vänder man upp och ner på hela världen. Och säger att Folkhälsomyndighetens rekommendationer inte längre ligger fast, säger Curre Hansson.

Även omsorgspersonal har vaccinerats före äldre med hemtjänst och hemsjukvård, som tillhör priogrupp ett. Bara cirka 30 procent av de som hittills vaccinerats i Region Stockholm är 70 och äldre, visar statistik från Folkhälsomyndigheten. Av de cirka 65 000 personer som fått en första dos är 19 000 i åldrarna 70 år och uppåt.

Enligt Anna Starbrink (L), sjukvårdsregionråd, var det ett strategiskt val.

– För att klara akutsjukvården och ambulanserna så fattade sjukvårdsledningen beslutet att prioritera den här gruppen – det var ett strategiskt och medvetet beslut, har hon tidigare sagt till DN.

Liknande ställningstaganden togs av flera regioner och Folkhälsomyndigheten medgav den 5 januari regionala

avsteg så att vaccination av viss sjukvårdspersonal kunde tidigareläggas, men under förutsättning att äldre i den kommunala vård- och omsorgen vaccinerades parallellt.

När den ojämna åldersfördelningen nu visat sig, efter en genomgång av tidningen Seniorens, har Folkhälsomyndigheten klargjort att vaccinet fördelas efter andelen äldre i befolkningen. När Anders Tegnell fick frågan på en pressträff i tisdags om Region Stockholm strategiska val, hänvisade han till regionen.

– Vi har varit väldigt tydliga med våra prioriteringar. Frågan får gå till Region Stockholm, om varför det har varit så viktigt att vaccinera vårdpersonal, sade Tegnell då.

DN har tagit del av regionens beslut som går ut på att låta vårdgivarna på sjukhusen vaccinera sin personal samt själva avgöra prioriteringsordningen.

– Den 8 januari hade vi en jättetuff sjukvårdssituation och visste vi inte om våra medarbetare skulle räcka. Det var en viktig prioritering, att de som befann sig

närmast smittan skulle få vaccin, säger hälso- och sjukvårdsdirektör Björn Eriksson som fattade beslutet på delegation med vaccinsamordnaren Magnus Thyberg som föredragande.

Nu har personer som var prio ett med hemtjänst och hemsjukvård hamnat på efterkälken. Vad säger du om det?

– Det beror ju på bristen på vaccin. Vi hade tänkt använda Astra Zenecas vaccin som sedan rekommenderades att användas till gruppen 18–69 år. Då fick vi planera om. Eftersom vi inte kan frakta pfizer-vaccinet på samma sätt så har det varit problematiskt men från den här veckan får de en stor andel av vårt vaccin, så de är snart ikapp, säger Björn Eriksson.

Både Anna Starbrink och finansregionrådet Irene Svenonius (M), har uppgett att tilldelningen av vaccin styrs efter behov.

Anna Gustafsson

anna.gustafsson@dn.se

26 Landslagsläkaren om ryggskadorna: ”Vi borde varit mer aktiva långt tidigare”

Charlotte Kalla, Jens Burman, Viktor Thorn och Hanna Falk är fyra av längdlandslagets åkare som under lång tid dragits med ryggproblem.

– Många åkare som har långvariga problem borde man varit mer aktiva med långt tidigare, säger landslagsläkaren Per ”Pliggen” Andersson.

Under uppvärmningen inför masstarten i Falun i slutet av januari kände Charlotte Kalla ett hugg i ryggen. Hennes tränare Magnus Ingesson berättade för DN att landslagets medicinska team haft koll på Charlotte Kallas rygg efter en skada hon ådrog sig redan 2009.

Våren 2019 opererade Jens Burman ryggen efter flera års problem. Han har haft fortsatta problem med bland annat ischiasnerven.

Viktor Thorn och Hanna Falk hade som mål att få åka VM men ryggproblem har stoppat dem från att göra sig själv rättvisa.

Elina Rönnlund, Maria Nordström, Moa Molander Kristiansen, Anna Dyvik och Mia Eriksson är andra elitskidåkare som kämpat med ryggsmärtor de senaste säsongerna.

– Vi har sett en ökning av ryggproblem under de senaste åren. Framför allt skador på ländryggen med en hel del diskpåverkan, det som sitter mellan kotorna. Sannolikt så finns det en träningsmässig komponent i det här, säger Per Andersson.

Skidåkningen har ändrat karaktär sedan 1980- och 1990-talen. Inslagen av sprintlopp och masstarter där åkarna behöver ha mer explosiva inslag har ökat.

Mer stakning och styvare stavar ökar belastningen på ryggen. I och med att kraven förändrats har också träningen förändrats.

– I dag tränar skidåkare betydligt mer styrketräning än tidigare och vi vet att det är en stor utmaning att kunna kombinera styrketräningen med den extrema uthållighetsträningen som krävs. När du tränar så mycket finns det en risk att man tränar styrketräning med trötta muskler, du behöver en rätt så pigg muskel när du styrketränar, det är en teori som vi har kring problemet, säger Per ”Pliggen” Andersson som menar att åkarna behöver lägga in träningsinslag som gör att de tål den här träningen.

– Det handlar om återhämtning efter styrketräning och att man får en bättre periodisering i sin styrketräning och explosiva träning.

Styrketräningen bedrivs inte bara i gym och träningslokaler.

– Vi har också explosiv träning som sker i skidmiljö, både på rullskidor och i längdspåret. Det handlar om explosiva fartimpulser, det är också en väldigt belastande träning för ryggen.

I dag lägger åkarna ned många timmar på monoton träning på stakmaskinen.

– Det är också ett nytt och vanligt förekommande inslag i träningen som vi inte hade för tio, femton år sedan.

Per Andersson betonar vikten av att titta på hur ungdomar tränar och hur man tränar på skidgymnasierna, allt för att förebygga skador på ryggen.

– Det här är sannolikt något som inte kommer av ett enskilt pass utan av en felaktig belastningsprofil över tid.

Per Nilsson, företrädare för längd på skidgymnasiet i Sollefteå och personlig tränare till Frida Karlsson,

säger att frågan om ryggsador inom skidåkningen är komplex.

– Om man tittar tillbaka i tiden så vet jag att en studie på 90-talet visade att åkare som haft problem med ländryggen fått det av diagonalåkningen.

– Sen om du tar i dag och den nivå åkare jag är tränare för på skidgymnasiet så tränar de kanske proffsigare, men den allsidigheten med fysisk rörelse som fanns förr, där är det en fara i dag hos de yngre.

– I slutet på gymnasiet och de som har det som yrke, då handlar det om belastningen.

Nilsson har reagerat på hur stakningen och explosiviteten inom längskidåkningen utvecklats och hur unga talanger ser på vad som krävs för att nå världseliten.

– Stakningen måste ha någon del i det här. Vi kör inte mycket stakträning kontinuerligt med våra elever, då klarar man inte att hålla positionen. Vi kör mer i

kortare block, 15-20 minuter, där man ser till att ha bra teknik och jobba med överkroppen. Sen längre vila.

Nilsson berättar att skidgymnasiet får in sökande 15-åringar som har stakat tio mil.

– Vem säger att man ska det? Jag skulle som utbildad tränare aldrig sagt att man ska göra det. Det är farligt när ungdomarna kollar på hur deras idoler tränar och tänker att de också ska köra lite mera.

Under försäsongens rullskidlopp i Trollhättan gjorde Nilsson en reflektion om skaderisken.

– När jag såg med vilka krafter det smackades ner i asfalten med karbonstavarna tänkte jag ”vilken nötning på armbågar och ländrygg”. Samtidigt är stakning en viktig del och därför är det viktigt att en fysio kommer in och planerar styrketräningen så att åkarna gör rätt. Där har vi att göra, att ha mer kontroll på styrketräningen.

Mia Karlsson är före detta landslagsåkare, mamma till Frida Karlsson och ordförande och tränare i Sollefteå

Skidor. Hon betonar vikten av allsidighet i träningen för att förebygga belastningsskador.

– Det ska vara lek, koordination och rörelse i träningen upp till att man är 16 år. Du kan luras i en lek att ändå få hög puls och styrketräning men du måste jobba allsidigt då, säger Karlsson, som inte tycker att rullskidåkning är bra träning för ungdomar.

– Särskilt inte i klassisk stil. Dessutom har inte alla rullskidor. Jag tränar gruppen med 13-14-åringar och vi har kanske kört två pass rullskidor.

Det kan ta många år att bli av med ryggproblemen.

– Det är många gånger en utmaning att få till en rehab med tanke på att det är ett generellt problem hos elitidrottarna att få dem att avlasta. Vi behöver vara mer offensiva i vårt förhållningssätt till åkare som får ont i ländryggen så att man inte går och har småont under en lång tid. Man måste ta ryggsmärtorna på större allvar när de får symtom första gången, säger läkaren Per Andersson.

Johan Esk

johan.esk@dn.se

Lars Grimlund

lars.grimlund@dn.se

26 ”Inför samma krav på munskydd i hela landet”

Några regioner tar nu saken i egna händer och rekommenderar munskydd i kollektivtrafiken alla tider på dygnet och på andra ställen där det är svårt att hålla avstånd som i affärer och på arbetsplatser.

Det är just det som Världshälsoorganisationen WHO, USA:s smittskyddsmyndighet CDC, EU:s smittskyddsmyndighet ECDC, svenska Vetenskapsakademin och en rad experter har rekommenderat sedan pandemins början. Alla vi som tidigare utan framgång debatterat i medier för en sådan rekommendation för hela landet har inte haft någon framgång.

Folkhälsomyndigheten med statsepidemiolog Anders Tegnell i spetsen har ända tills för någon månad sedan ihärdigt förnekat betydelsen av munskydd. När

munskydd plötsligt rekommenderades under vissa tider i kollektivtrafiken förundrades man över denna inkonsekvens och brist på psykologiskt tänkande. Nu skulle svenska folket plötsligt tro att det ändå var någon nytta med munskydd, men bara under vissa tider.

Anders Tegnell framhäver under sina ständiga framträdanden i public service att vi inte klarat oss sämre än de flesta andra länder, möjligen med undantag för våra grannländer. Han jämför gärna med USA, men nämner sällan att Donalds Trumps förnekande av munskyddens betydelse och bristande insikt om allvaret i pandemin.

Enigt USA:s främsta expert Anthony Fauci är detta huvudorsaken till katastrofen som orsakat USA fler dödsfall än första och andra världskriget samt Vietnamkriget tillsammans. I USA hade pandemin den 23 februari orsakat 500 071 dödsfall, vilket innebär 1 525 döda per miljon invånare.

Motsvarade siffror i Sverige var den 24 februari 12 793 döda och 1 262 döda per miljon invånare. Det är inte så stor skillnad på katastroferna kan man tycka, i synnerhet som motsvarande siffror i Finland är 133 döda per miljon invånare och i Norge är 112 döda per miljon invånare (med reservation för viss eftersläpning).

Tegnell har påstått att förutsättningarna i Sverige skiljer sig i betydande grad från Norge och Finland. Är Sverige mer likt USA? Ja, möjligen i hur illa pandemin hanterades i begynnelsen. Med Joe Biden som president blev det en dramatisk förändring i rekommendationer och förordningar i USA.

Det är hög tid att regeringen följer många regioners råd och rekommenderar munskydd i hela landet i kollektivtrafik och andra ställen där det är svårt att hålla avstånd, till exempel i affärer och andra publika lokaler. Kör över Folkhälsomyndighetens huvudlösa råd. Det bör göras även om ingen exakt siffra kan erhållas på hur många liv som kan räddas.

Om rekommendation av munskydd i pandemins början hade räddat 1 procent hade 127 färre individer nu varit döda i Sverige. Om skyddseffekten i stället är 10 procent hade 1 279 människor överlevt.

Att använda munskydd är ett litet besvär. Att dö för tidigt är en katastrof.

Gösta Gahrton, professor emeritus i medicin

26

Säverman: Fattigbrasans eld på sparlåga

Fattigbrasan kallades den om vintern. Västerlånggatan låg slingrande djup mellan husen, skyddad för kalla vindar som svepte upp längs brinkarna från Riddarfjärden och Saltsjön.

”Med allt ljuset, som strömmade ut från de hundrade butikernas fönster gav den också något av eldens lenande värme åt de ensamma frysande människorna, som gingo där.”

Detta skrevs för hundra år sedan av den milde humoristen Hasse Z, far till den inte fullt så milde kåsören Kar de Mumma och farfar till den åter lika milde Carl Z, som kåserade på denna sida under tjugofem år.

Fortfarande är Västerlånggatan ett värn mot vinden och med sina låga butiksfönster idealisk för den som flanerar med barn och barnbarn.

Men sorgesamt är nu att se dessa butiker, krogar och caféer gå på halvfart, om ens det. Små skyltar som vädjar om högst två eller tre eller fem personer samtidigt i lokalen känns snarast som lockrop, en önskan om att två, tre eller helst fem personer ska träda in under en och samma dag.

För ett år sedan talade gatan all världens språk i en trängsel som fick jäktade stockholmare att ta en annan väg. Nu talas idel svenska som på Fattigbrasans tid.

Då låg Georg Sörmans herrekipering på Stora Nygatan. Nu ligger den på Västerlånggatan och har gjort coronakonkurs.

Firmans andra butik finns kvar på Sankt Eriksgatan på Kungsholmen. Där lät en gång Dagens Nyheter måttbeställa uniformer åt sina chaufförer som rattade tidningens reportagebilar, en lyx utan like.

Georg Sörman, Rydholms, Rytterqvist, Carl Axel – 1900-talets stora dubbelknäppta, paletåbehängda herrekiperingar. Bara slipsarna kunde sammanknutna räcka femton varv runt jorden, om det fanns folk som fortfarande kunde knyta dem.

I resten av stan har glest befolkade men långa köer lydigt ringlat utanför Systembutikerna som på Motbokens tid.

Rörande scener har skådats när tre eller fyra personer har köat på behörigt avstånd vid garnbutiker, skomakerier och leksaksaffärer.

Klockan åtta släcks krogarna ner (eller halv nio från måndag); en påminnelse om deras stora betydelse för stadens ljus.

Ove Säverman

**Bara slipsarna kunde
sammanknutna räcka
femton varv runt jorden.**

26 Ledare: Vaccinationspass ingen enkel biljett till paradiset

Coronaviruset satte tvärstopp för resandet i världen. Därmed försvann åtskilliga länders främsta affärsidé. Greklands ekonomi vilar till minst en femtedel på turismen, Spanien är också beroende.

Inför det pågående digitala EU-toppmötet var det grekerna som drev på hårdast för introduktion av särskilda vaccinationspass. Idén i sig är inte ny. Sedan länge finns krav på vissa vaccinationer, mot till exempel gula febern, för att släppas in i olika länder i världen. När en spruta finns allmänt tillgänglig har ingen ansett detta konstigt.

En regel många tillämpar, bland annat Sverige sedan tre veckor, är att ankommande måste visa upp ett negativt coronatest. I rådande läge är det naturligt, i

alla fall när det gäller mellan länder där resenärer ändå brukar behöva gå igenom en passkontroll. Inom EU är det mer problematiskt eftersom det ruckar på principen om fri rörlighet. Det är ingen struntsak. Inskränkningar av olika slag, som dagens gränskontroller, hotar den inre marknad som unionen är byggd på.

Vaccinationspass går ett steg till. Visst vore det praktiskt för flygbolag och hotellägare om kunderna, med ett papper eller helst ett digitalt intyg i mobilen, kunde visa att de är ofarliga för omgivningen. Men dels är det inte säkert att de inte smittar, eller hur länge skyddet verkar. Dels är tillgången på vaccin fortfarande så knapp att köplats avgör. Vissa har medicinska problem, som allergier, som kräver speciallösningar. Och ska ett bevis på antikroppar räknas lika högt som vaccinering?

Den svenska regeringen har gett Myndigheten för digital förvaltning i uppdrag att utveckla ett digitalt vaccinationspass. Planen är att det ska finnas till hands den 1 juni. Danmark har också satt i gång. Andra EU-

länder är mer skeptiska, inte bara för att en internationell standard som accepteras av alla blir knepig att få fram.

Också den svenska varianten tar sikte på resandet. Det är rimligt. Andra länder kommer att införa vaccinationskrav. Svenskar får inte bli de enda som inte får åka utomlands på semester – eller i jobbet för den delen.

Dessutom är de principiella reservationerna mot vaccinpass svagast vid resor mellan länder – och de praktiska vinsterna störst. Det är svårt att se hur Sydeuropa ska ta sig ur sin kris utan att turistnäringen kommer i gång.

Vaccinationspass nämns också som möjlig entrébiljett till konserter och fotbollsmatcher. I förlängningen kan man tänka sig allt möjligt: den som lägger mobilen på en skanner kanske kan ta en öl på krogen även kvällstid. Senast här någonstans måste man stanna upp och tänka till.

Passen går att se från minst två håll: som ett sätt att underlätta livet för folk, eller som metod att förbjuda vissa medborgare att göra vad de vill. På nationalekonomisk nivå uppstår möjligheter att knuffa i gång delar av samhället, medan mindre lyckligt lottade får vänta länge på sin tur.

Vaccination mot covid-19 är en solidaritetshandling, men kan inte göras obligatorisk. Det vore ett oförsvarligt ingrepp i individens frihet, som lätt kan bli prejudicerande. Men en restaurang, butik eller biograf kan då knappast ha rätt att porta besökare utan pass. I nästa led ställs frågan om arbetsgivare kan kräva att få kontrollera vaccinationsstatusen i mobilen.

Motfrågan är vad alternativet är, hur samhället ska ta sig ur en pandemi. Att det inte finns något givet svar är inget skäl att utan eftertanke rusa in i diskriminerings- och storebrorssamhället. En tänkbar kompromiss är ändå att vaccinationspass används som ett verktyg för att få i gång resandet mellan länder, men att vi sätter tydliga gränser för hur det får användas på hemmaplan i det vardagliga livet.

DN 26/2 2021

27 En ny ledare träder fram i pandemin

Jag är allergisk mot tal om att vara en god förebild. Ofta innebär det bara krav om präktighet på någon som inte bett om att få vara rättesnöre för andras liv. Men vad gäller dem som gör anspråk på makt, och som bestämmer de regler som gäller oss alla, är det en annan sak. Politikerna ska visserligen representera folket. Men de ska också leda det.

Den rollen har de inte hanterat väl under pandemin. Det var Stefan Löfven som gick och julhandlade, och nöjt noterade hur lite folk det var ute. Ja, för att du har sagt att de ska stanna hemma, herr statsminister?! Sedan drog Magdalena Andersson på skidsemester i fjällen, trots att hennes regering just sagt åt alla andra att avstå alla icke nödvändiga resor. Men hon kanske tyckte som den där centerpartisten, Kristina Jonäng, som häromdagen urskuldade sin sportlovsresa med

ett: ”Det är viktigt att stötta turistföretag och hjälpa till” (SR Väst 23/2).

Vet ni vad jag skulle vilja stötta den kommande tiden? Jo, de mysiga bistrokaféerna i Paris, där det just nu är ljuvaste vår. Men jag stannar hemma. Ty detta är en tid av försakelse. Och förvirring – reglerna ändras hastigt, och är ofta ologiska: Att resa till smitthärdarna i fjällen går bra, men köp för guds skull inte hämtpizza från kvartersshaket hemma efter kl. 20.30!

Här borde politikerna visa vägen. Men det gör de inte. I deras ställe har en annan person trätt fram: Kronprinsessan Victoria. Familjens årliga skidresa i fjällen är inställd, meddelade hovet häromdagen. Och det är klart att det är enklare att avstå resor när man bor i ett stort slott. Men nu under pandemin, när de kungliga tycks vara de enda offentliga företrädare som inte försöker hitta kryphål och skaffa sig fördelar, utan bara självklart gör det rätta – då är det inte utan att även en monarkimotståndare som jag själv veknar. Nog verkar hon bra vänlig och varm ändå, kronprinsessan?

Lisa Magnusson

lisa.magnusson@dn.se

27 Det är inte bara troll som härjar i den svenska coronadebatten

Demokratin kräver en frimodig debatt. Då bör inte oliktankande avfärdas med personangrepp, som har skett under pandemin.

Vad har hänt med trollen? Det började för snart ett år sedan. ”De små orden är Sverige, inte de hysteriska trollen som skriker”, skrev Peter Kadhammar (Aftonbladet 8/4-2020). Så har det fortsatt. Nu varnar folkbildaren och epidemiologen Emma Frans för att en del forskare inte längre kan ”skiljas från Twittertroll” (DN 8/2). Trots att de varken är anonyma eller struntar i själva sakfrågan, nättrollens två främsta egenskaper. Knappast heller för att de är hårdföra; Frans själv är känd för hånfulla Twittersvingar.

I stället tycks troll här beteckna den talföra varianten av alla ”hysteriska fjollor” som saknar Anders Tegnells personliga lugn. I sin nya bok ger Frans det lugnet falliskt namn, som taget ur Bolsonaros vokabulär.

Det hela kan tyckas förvirrande. Hur kan trollen vara både farliga och löjliga? Kanske har svaret att göra med att Sverige bilden befunnit sig under osedvanlig press i ett års tid. För när en grupp känner sig hotad i sin identitet upplever den ofta även de som utmanar enigheten inifrån som obehagliga.

Dessa kan då framstå som läskigt mäktiga och sjukligt svaga på samma gång. Och associationerna skenar. Tycker du att Sverige tagit det för lugnt i pandemin är du hysterisk. Säger du det offentligt är du högljudd. Och är du hysterisk och högljudd är du osvensk – ett troll som förgiftar den fina gemenskapen med hat.

Jag föreslår i stället ett utökat debattbestiarium. Först ut och värst är vildvittrorna, som sprider skräck genom hot. Dessa har pinat läkaren och debattören Jonas F Ludvigsson, liksom Tegnell och nu andra på

Folkhälsomyndigheten. Men även deras kritiker, något ingen politiker eller myndighetsperson rutit till om. Ett axplock: ”Du borde inte få arbeta för en statlig organisation, du är en akademikerhora. Vi vet var du bor”, ”du är en landsförrädare och sådana som du borde inte få leva” (Dagens Media 10/2).

Sedan har vi rumpnissarna. De har svårt att se det större sammanhanget och tar det mesta personligt. Det kan tyckas harmlöst. Men de flyttar fokus från sakfrågorna. Som när de 22 kritiska forskarnas första debattartikel (DN 14/4-2020) totalt fastnade i en diskussion om huruvida deras inledande dödssiffror framställde Sverige i alltför dålig dager. Trots att huvudtesen inte var beroende av just de siffrorna (och nu vet vi dessutom att de var helt rimliga).

Många förfasades också över att artikeln nämnde ”tjänstemän, som hittills inte visat prov på någon talang att vare sig förutspå eller begränsa den utveckling vi nu lever med”. Detta dyker nu upp som exempel på den ”ondskefulla” ton som ska ha möjliggjort hoten mot Folkhälsomyndighetens

personal (Dala-Demokraten 19/2). Men detta var en relevant och prövbar utsaga, om än ostrategiskt formulerad. Folkhälsomyndigheten har klippt banden till forskarvärlden. Även andra forskare menar att den bryska avakademisering som generaldirektör Johan Carlson genomfört lett till förödande felbedömningar (Aftonbladet 5/7-2020).

Språkbruket från myndigheten skvallrar också om en egendomlig syn på akademisk debatt. När Kungliga Vetenskapsakademien kom fram till andra slutsatser om munskydden i höstas menade Karin Tegmark Wisell, avdelningschef vid Folkhälsomyndigheten, att man inte tänkte ge efter för ”påtryckningar”. Som om huvudsaken inte var att bedöma sanningsfrågan. Utan vem som har makt. Eller hur kritiken känns.

Jag förstår att mothugg kan upplevas som smärtsamma för den som är ansatt. Speciellt om vildvittrorna skriar i bakgrunden. Men denna känsla säger föga om den objektiva verkligheten.

Det var en huvudpoäng för 1800-talsliberalen John Stuart Mill, den fria debattens främste filosofiske försvarare. I ”Om friheten” påpekade han att varje motståndare som ”man hårt pressas av och som man har svårt att bemöta ter sig som en obehärskad opponent”. Krav på lägre tonläge gagnar därför inte debatten. I synnerhet inte när de riktas mot en åsiktsminoritet.

Samtidigt fördömde Mill all brännmärkning av meningsmotståndare, speciellt sådana som ifrågasätter den rådande ordningen, som ”dåliga och omoraliska människor”. Inte för att han månade om de anklagades känslor, utan om debatten. Om man riskerar sitt anseende genom att yttra en viss åsikt kommer många som hyser den att tuga. Och om de som inte tiger avfärdas utan att deras argument bemöts så får vi varken en allsidig debatt eller frimodiga och delaktiga medborgare.

Brännmärka låter kanske våldsamt. Beteendet påminner mer om grådvärgarna i Mattisskogen som riktar påkarna nedåt, mot själva den grund

motståndaren står på. Inte argumenten i sig. Som när de 22 kritikerna avfärdades med att de var ute efter forskningsmedel, medial glans eller att ”de vill ha något som jag inte vet vad det är” (Agnes Wold).

Därför hajade jag till när Johan Carlson nyligen talade om ”ledande forskare som deltar i hatkampanjer” mot Folkhälsomyndigheten, samtidigt som han slog larm om allvarliga dödshot (Rapport 18/2). Vilka forskare och vilket hat? Utan konkreta svar på de frågorna riskerar sådana påståenden att få Folkhälsomyndighetens alla forskande meningsmotståndare att framstå som just dåliga och omoraliska. Och vilka tjänar på det? Knappast debatten eller demokratin.

Gina Gustavsson är docent i statskunskap och fristående kolumnist i Dagens Nyheter.

Gina Gustavsson

27 ”Sailing” handlar inte om droger och rika knarkar inte mest

Vet ni vad Beatles ’Yellow Submarine’ egentligen handlar om?”, frågade narkotikapolisen min mellanstadieklass.

”En gul ubåt? Det kan ni glömma. Det är knark. Små gula piller med knark i. Och Rod Stewarts ’Sailing’? Handlar om att vara hög, ingen annat. Kom ihåg det!”

Ja, det har jag uppenbarligen kommit ihåg. Att det – även om alla har rätt till sina tolkningar – inte var sant insåg jag först flera år senare. Men att staten fladdrar med sanningen om droger är tyvärr mer regel än undantag.

Knark är farligt. Knark kan slå sönder människors liv. Men det är till exempel inte så att en joint automatiskt är inkörsporten till rökheroin. Inte så att cannabis garanterat omedelbart sparkar in dig i psykos. Inte så

att droger riskerar att aldrig lämna kroppen utan plötsligt kan kicka in åratat efter det första ruset.

Och uppenbarligen inte så att över- och medelklassen står för det mesta knarkandet.

”Vi vet att den största konsumtionen har vi i de välbärgade områdena. Djursholm, Danderyd.” Så sa statsminister Stefan Löfven till DN sommaren 2019. Någon statistik fanns inte, vilket bara det borde ha fått statsministern att väga, eller ännu hellre svälja, sina ord.

Men nu finns det. En färsk rapport från CAN, Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, visar att ingen socioekonomisk grupp bidrar specifikt till efterfrågan på droger i Sverige. Gruppen med ”högre socioekonomisk position” står för en mindre del av den totala användningen.

Det är ”något vanligare” att ha knarkat bland personer med lägre socioekonomisk position. Svenskar med

lägre utbildning, lägre inkomst och inget arbete har dessutom ”en mer frekvent och därmed troligen mer problematisk användning av narkotika”.

Det ser med andra ord ut exakt som man kunde förvänta.

Staten ska inte sprida det som Trump kallade alternativa fakta. Nu sägs alltför ofta sådant som låter bra – ”en puff leder direkt till ’Trainspotting’” – snarare än är korrekt. Vissa sanningar (som att många klarar att rekreativknarka utan att falla ner i missbruk) kan ju tolkas som drogpropaganda, och då är det tydligen bättre att hitta på. Ändamålet helgar medlen.

Men frågan är om ändamålet verkligen uppnås på detta sätt. När politiker blir påkomna med återkommande felaktigheter riskerar hela narkotikapolitiken att förlora sin trovärdighet.

Politik ska bygga på evidensbaserad forskning utan skygglappar, såväl vad gäller droger som andra

områden. Det är ingen lyckad ordning att politikerna springer först, varpå forskningen måste bevisa att de sprungit åt fel håll.

Erik Helmerson

erik.helmerson@dn.se

27 ”Priset för NKS är demokratin, rättssäkerheten och effektiviteten”

I en ny bok som vi i dag överlämnar till Region Stockholm diskuterar vi om sjukhuset Nya Karolinska Solna varit ett framgångsrikt projekt. I en mening kan man hävda att det – sjukhuset står där i dag och de ursprungliga idéerna har haft bärkraft. Samtidigt har projektet haft ett pris för demokratin, rättssäkerheten och effektiviteten, skriver 10 forskare.

DN. DEBATT 210227

Förväntningarna på det nya universitetssjukhuset i Solna har varit stora. Region Stockholm har beskrivit Nya Karolinska Solna (NKS) som ett litet flexibelt sjukhus för framtiden med ambition att vara i

världsklass. Här bedrivs högspecialiserad sjukvård utifrån en ny flödesinriktad verksamhetsmodell med patienten i centrum. Sjukhuset har också byggts med en ny finansieringsmodell – offentlig-privat samverkan (OPS) – som har beskrivits som en smart, nyckelfärdig paketlösning som ger regionen kontroll över kostnaderna under hela avtalsperioden fram till 2040. Dessutom var det tänkt att NKS skulle fungera som ett slags draglok för en större reformering av sjukvårdsstrukturen i regionen med tydligare nivåer, där en stor del av bassjukvården flyttas över till andra sjukhus i regionen.

Har NKS varit ett framgångsrikt projekt? Den frågan diskuterar vi i boken ”Megaprojektet Nya Karolinska Solna. Beslutsprocesserna bakom en sjukvårdsreform” (Makadam), som vi överlämnade till Region Stockholm under fredagen. Boken är ett resultat av tre års forskning och handlar om de idéer och aktörer som har dominerat utvecklingen och hur projektet har organiserats och kontrollerats. Syftet är att öka kunskapen om den typ av komplexa

beslutsprocesser som kännetecknar stora projekt som NKS.

Vad är då vårt svar? I en mening kan man hävda att beslutsprocessen har varit framgångsrik. Sjukhuset står där i dag. Och även om förändringsagendan inte föll ut exakt som initiativtagarna tänkte sig har de ursprungliga idéerna haft bärkraft. Många menar nog att sjukhuset är i världsklass, flexibelt och högspecialiserat. Verksamheten bedrivs utifrån en flödesinriktad verksamhetsmodell, och det hårt kritiserade OPS-avtalet lever ännu.

Samtidigt har projektet haft ett pris. I senare års intensiva medierapporteringar har detta främst räknats i kronor och ören. Med etiketteringen ”världens dyraste sjukhus” har kostnader för OPS och konsulter stått i fokus.

Men vår analys visar att priset även omfattar andra värden:

För det första har ett demokratiskt pris betalats.

Många viktiga beslut i NKS-processen blev inte föremål för en ordentlig politisk diskussion.

Beslutsunderlag bereddades snabbt, i avgränsade och hårt styrda sammanhang. Berörda parter, i form av opposition, förvaltningar och professionsföreträdare, exkluderades i många beslutsprocesser, samtidigt som förespråkare systematiskt inkluderades. Samtidigt har organisatoriska arrangemang och avsaknaden av fungerande kontrollfunktioner förhindrat uppkomsten av kritiska debatter som hade kunnat hjälpa medborgarna att göra informerade val vid valurnorna.

För det andra har ett pris betalats för rättssäkerhet.

Flera avgöranden har lagts på konsulter med egenintresse i frågorna. Det gäller särskilt utredningarna om OPS och sjukhusledningens samarbete med konsultbolaget Boston Consulting Group om den nya verksamhetsmodellen.

Grundläggande offentlighetskrav på saklighet och opartiskhet kan här svårligen sägas ha mötts. Den omfattade sekretess som omgärdade upphandlingen av

OPS begränsade också insynen och därmed möjligheten till upplyst och saklig politisk debatt.

För det tredje har ett pris betalats för effektivitet.

Viljan att föra processen framåt genom att hålla viktiga beredningar och beslutsarenor relativt slutna ägde rum på bekostnad av kvalitetssäkrande mekanismer som allsidiga utredningar och grundliga beredningsprocesser. Att intressentgrupper, framför allt inom vårdens professioner, gavs ett begränsat inflytande minskade också möjligheterna till förankring och att ta tillvara lokal kunskap.

Den forcerade processen fick konsekvenser, med ett kostsamt och snabbt omförhandlat OPS-avtal, ett flertal om- och tillbyggnader, sena anpassningar av andra sjukhus i regionen, återkommande revideringar av verksamhetsmodellen, ett utbrett missnöje bland anställda i sjukhuset och förvaltningen samt dyra konsulter.

Vilka lärdomar kan man dra av megaprojektet NKS? Vi menar att fyra förändringar behöver diskuteras som

kan minska riskerna för att ovan nämnda problem uppstår i framtiden:

1 Säkra debatt i visionsstadiet genom rådgivande folkomröstningar. Medborgarnas möjligheter att utkräva ansvar i megaprojektens slutfas är begränsade. Projektens långa utsträckning i tid, där de bärs fram av vaga politiska idéer som först senare i processen ges konkret innehåll, skapar särskilda utmaningar. I fallet NKS tog det över 15 år för bärande idéer som högspecialiserad vård och temabaserad organisation att omsättas i verksamhet och bli märkbara för anställda och medborgare. Och då hade de initiala beslutsfattarna redan lämnat politiken.

Det är därför viktigt att åstadkomma en bredare offentlig diskussion tidigt i megaprojekt. Utan att förringa de problem som är förenade med folkomröstningar, kan dessa utgöra ett användbart instrument. De kan dels tvinga fram offentliga debatter som gör att såväl politiker som väljare blir mer medvetna och informerade, dels utgöra en kontrollfunktion som förhindrar att initiativtagare

hastar igenom en fråga. Inte minst bör megaprojekt som det folkomröstas om vara av intresse för medierna som annars, vilket är tydligt i NKS-fallet, har svårt att skapa intresse för megaprojekt innan de materialiseras och ger konkreta effekter.

2 Inför obligatoriska allsidiga utredningar. Ett annat sätt att bredda diskussionen kring megaprojekt är att se till att de i tidigt skede blir föremål för allsidiga utredningar. På kommunal nivå finns det inte samma tradition av offentligt utredande med tillhörande remissförfarande som på statlig nivå. I fallet med NKS var detta tydligt. Viktiga utredningar var påtagligt korta och snäva, med uppgift att i princip befästa de idéer som hade slagits fast från första början. Idéerna kom sedan att gradvis låsas fast genom att resurser – i form av tid, pengar och prestige – lades ner på att förverkliga idéerna.

I stället för att ventilerar olika tänkbara konceptuella lösningar i ett tidigt stadium och hantera relevant kritik som efterhand växte fram, knuffades grundläggande problem framåt för att senare resultera

i ställningskrig, skrotade dyra investeringar, sparkade höga chefer, återkommande ansvarsutredningar och – inte minst – en uppslitande mediestorm. Det är således av central betydelse att det införs beredningsformer och förankringsrutiner som liknar de på statlig nivå där etablerade nämnder och förvaltningar, och berörda intressenter, får reellt inflytande – agendan får inte domineras av enbart en oemotsagd berättelse.

3 Inför obligatoriska granskningsutskott för megaprojekt. Det är viktigt att megaprojekt fortsätter att granskas och debatteras även efter att de har utretts initialt, då bärande idéer ofta konkretiseras och får konsekvenser sent i processen. Etablerade nämnder och förvaltningar måste därför positioneras gentemot ansvariga projektorganisationer på ett sätt som gör att deras erfarenheter och kunskaper löpande tas tillvara.

Oppositionspolitikerna måste också få tillträde till beredningar, utredningar och andra organ som ansvarar för megaprojekt. Ett sätt att hålla oppositionen, och även medierna, på tårna är att införa

ett särskilt granskningsutskott för megaprojektet (liknande KU:s årliga granskning av regeringen) som gör återkommande genomlysningar av hur processen fortskrider och om budgetar och planer hålls.

4 Stärk statens roll vid planeringen av kommunala megaprojekt. Slutligen menar vi att statens roll bör stärkas vid planeringen av kommunala megaprojekt. Hälso- och sjukvården är i grunden ett statligt åtagande, och byggandet av stora sjukhus som NKS har konsekvenser inte bara för den enskilda regionens sjukvård, utan också för andra regioner och nationellt. Sjukvården har blivit alltmer specialiserad, med innebörden att viss typ av vård bara ges vid ett eller ett fåtal sjukhus.

Det innebär utmaningar för bedrivandet av kvalitativ utbildning och forskning. Kraven på planering och samordning över regiongränserna ökar därmed, både vad gäller vilken sjukvård som ska ges var och hur den ska bedrivas. Vid sidan av granskningen av själva vårdverksamheten finns det således skäl för staten att

ta ett större ansvar även för investerings- och planeringsfrågor.

Våra tre första förslag kan regioner och kommuner besluta att införa själva. Riksdag och regering skulle också kunna lägga fast dem i kommunallagen. Det sista förslaget ligger dock helt på riksdagens och regeringens bord. I det sammanhanget kan det finnas anledning att fundera över lämpligheten i att så olikartade enheter som regioner och primärkommuner styrs av samma "kommunala grundlag". Kanske är det dags att skapa en "regionlag" och en "kommunlag".

Catrin Andersson, doktor i statsvetenskap

Staffan Furusten, professor i företagsekonomi

Lena Fält, doktor i kulturgeografi

Maria Grafström, docent i företagsekonomi

Sven-Olof Junker, doktor i företagsekonomi

Torbjörn Larsson, docent i statsvetenskap

Martin Qvist, doktor i statsvetenskap

Lukas Smas, doktor i kulturgeografi

Göran Sundström, professor i statsvetenskap,
projektledare

Carl Yngfalk, doktor i företagsekonomi

27 Vaccintillverkarna: Därför är leveranserna försenade

Astra Zenecas, Pfizers och Modernas vaccinleveranser till EU har dragits med förseningar. Men vad ligger egentligen bakom problemen som skapar stor irritation bland politiker, tjänstemän och invånare?

Här är bolagens förklaringar.

Astra Zeneca

Astra Zeneca uppger att de har dragits med lägre avkastning än väntat på en del anläggningar, bland annat de i Belgien och i Nederländerna som båda ingår i den europeiska produktionskedjan. De största utmaningarna har varit i substansproduktionen.

– Det här är en biologisk process. Vi odlar material och sedan förväntar vi oss att få ut ett visst antal doser per

liter. Initialt har vi fått ut mycket färre doser, säger Jacob Lund, Astra Zenecas kommunikationsdirektör för Norden.

Han menar att det tar tid att optimera tillverkningen, att det är en komplex process med jättemånga steg.

– Vi får mer avkastning allt eftersom.

Astra Zeneca har slutit avtal med EU om att leverera totalt 300 miljoner doser första halvåret, 120 miljoner första kvartalet och 180 miljoner andra kvartalet.

Bolaget uppger nu att de gör allt de kan för att leverera 40 miljoner doser första kvartalet, samtidigt som de jobbar på att klara leveranserna för andra kvartalet.

– Det är klart att vi ligger efter första kvartalet. Vi gör allt vi kan för komma upp på de nivåer vi ska leverera andra kvartalet, säger Jacob Lund.

Sveriges nationella vaccinsamordnare Richard Bergström säger att belgiska myndigheter har besökt fabriken i Belgien och kan verifiera att Astra Zenecas uppgifter stämmer.

Pfizer/Biontech

Enligt Pfizer/Biontech bottnar problemen i att bolaget såg en möjlighet att skala upp tillverkningskapaciteten och därför skruvade på produktionsprocessen i tillverkningsanläggningen i Puurs i Belgien – något som även krävde myndighetsgodkännande.

”Därför behövde vi tillfälligt dra ner på produktionen under ett par veckor i slutet av januari/början av februari vilket betydde att vi under en begränsad tid levererade 10 procent färre doser till Sverige”, skriver Pfizers kommunikationschef Ulrika Goossens.

Förändringarna är nu klara och Pfizer uppger att leveranserna har kommit i gång för fullt. Bolaget räknar med att leverera enligt avtal första kvartalet och att kunna öka leveranserna andra kvartalet.

Pfizer/Biontech har avtal med EU om att leverera totalt 500 miljoner doser, med option på ytterligare 100 miljoner doser. Enligt avtalet ska Pfizer/Biontech leverera 65 miljoner doser till EU första kvartalet och

185 miljoner andra kvartalet. Andra halvåret väntas 240 miljoner doser, uppger vaccinsamordnaren Richard Bergström.

Han säger att det stämmer att Pfizer hade en kort neddragning av kapaciteten eftersom de måste testköra anläggningen i Puurs.

– Hade vi vetat det från början hade vi kunnat planera på ett annat sätt, säger han.

Inom branschen är man van vid att det alltid finns en buffert – ett lager – så att det går att dra ned på produktionen ett tag utan konsekvenser. Han tror att det är därför neddragningarna har blivit en överraskning.

– Men nu är Pfizer exemplariska vad gäller leveranser och talar om exakt vad som kommer varje vecka. Vi räknar med att de ska leverera enligt avtal första kvartalet.

Moderna

I slutet av januari uppgav flera EU-länder att Moderna inte skulle nå sina leveransmål. Enlig bolaget berodde det på att substansleverantören Lonza i Schweiz inte levererade tillräckligt mycket, skriver Reuters.

Knappt två veckor senare meddelade Folkhälsomyndigheten att 31 200 doser av Modernas coronavaccin skulle ha levererats till Sverige under veckan, men att de inte skulle komma förrän sista veckan i februari och då bara hälften av doserna. Förseningen berodde på att Lonza skulle bygga ut produktionskapaciteten i sin fabrik.

Enligt avtalet ska Moderna leverera 10 miljoner doser till EU första kvartalet och 35 miljoner doser andra kvartalet. Andra halvåret får unionen 265 miljoner doser, enligt Richard Bergström.

– Modernas förseningar har bottnat i samma sak som Pfizers, att de måste dra ned på produktionen för att testköra anläggningen. Det är som sagt helt normalt, men kunde ha kommunicerats bättre så att vi hade haft en bättre framförhållning, säger han.

Han räknar nu med att Moderna levererar enligt avtal första kvartalet.

– Möjligen kommer doserna i slutet av mars, säger Richard Bergström.

Marit Sundberg

marit.sundberg@dn.se

27 Allt större press på regioner vid förseningar

Vaccinmålet, att alla svenskar över 18 ska erbjudas vaccinering före halvårsskiftet är fortfarande realistiskt, bedömer Sveriges kommuner och regioner (SKR). Men doserna som krävs kommer till Sverige tätt inpå målets slutdatum vilket sätter stor press på regionerna.

Sverige har, precis som resten av EU, hamnat efter i leverans av covidvaccin. Knappt en tredjedel – 1,1 miljoner – av utlovade 3,75 miljoner vaccindoser kommer att ha nått regionerna den sista februari. För att det ska finnas täckning för vaccinmålet, att den vuxna befolkningen kan erbjudas vaccinering före midsommar, saknas fortfarande vaccindoser för 700 000 personer.

Folkhälsomyndigheten har gett besked om att Sverige kommer ha tillräckligt många doser för att uppnå vaccinmålet. Problemet är att en stor del av leveransen väntas komma tätt inpå halvårsskiftet. Det sätter press på att regionerna är väl förberedda.

– Det är glädjande att det kommer mer vaccin men vi vill dock trycka på att det vore bättre ju tidigare det kom, säger Emma Spak, chef för hälso- och sjukvårdssektionen på SKR.

En aspekt som ställer till det är att vaccineringen ska göras i två doser, med ett visst tidsintervall mellan den första och andra dosen. I Sverige tillåts ett intervall på upp till tolv veckor mellan doserna, så om den första dosen ges i juni innebär det hinder för vaccinmålet.

Regionerna har mycket god kapacitet för vaccinering, bedömer hon, och flaggar för att man kan skruva upp ytterligare om det kommer in mer vaccin.

– Men för att kapaciteten ska vara till nytta måste vi få vaccinet så att man kan upprätthålla tidsspannen

mellan doserna. Därför behöver leveranserna vara jämna under mars till och med juni. Ju mer man lägger i maj och juni desto svårare att hinna med båda doserna.

Statsminister Stefan Löfven kommenterade på fredagen frustrationen som byggts upp efter att leveranser justerats.

– Det är problematiskt att vi inte fått de vaccindoser vi planerat för. Vi har nu i prognosen 13,7 miljoner vaccindoser som ska levereras till halvårsskiftet. Sedan är det viktigt att vi får upp takten ändå på tillverkningen både för nu och för i höst men också - nästa år och nästnasta för sannolikt kommer vi måsta fortsätta vaccinera människor framöver, säger Stefan Löfven.

Jonas Desai

jonas.desai@dn.se

27 Restriktioner för servering i gallerior och köpcentrum

Från och med måndag förbjuds sällskap på över en person att besöka serveringsställen som kaféer och restauranger som ligger inuti en galleria.

Syftet med Folkhälsomyndighetens nya restriktion är att begränsa trängsel på kaféer och restauranger inuti gallerior eller köpcentrum.

Folkhälsomyndigheten betecknar de berörda verksamheterna som alla ”serveringsställen som utgör en del av en handelsplats” och ”som inte endast kan nås genom egna entréer”. Besök på den typen av etablissemang får inte göras i sällskap av någon annan, från och med måndag den 1 mars.

Barn och personer i behov av stöd omfattas inte av restriktionen, står i beslutet.

Från och med måndag blir det även förbjudet med förtäring på plats på serveringsställena i Sverige efter klockan 20.30. Tidigare gällde den begränsade öppettiden endast för krogar med utgivningstillstånd, men nu utökas den alltså.

Amanda Dahl

amanda.dahl@dn.se

27 Gränsen öppnas – men bara för dagpendlare

Norge öppnar gränsen mot Sverige och Finland igen för arbetspendlare från och med den 1 mars, men det är bara en halv lösning på problemet och den tillfredställer inte den svenska regeringen.

– Vi kommer inte vara nöjda förrän vi har en lösning på plats även för veckopendlare, säger arbetsmarknadsminister Eva Nordmark (S) till DN.

Efter starka reaktioner från Sverige agerade den norska regeringen på fredagen och meddelade att det från den 1 mars åter blir tillåtet för arbetspendlare från Sverige och Finland att passera gränsen.

Men kravet är att de reser tillbaka till Sverige samma dag direkt efter att de avslutat sin tjänstgöring på den norska arbetsplatsen.

Det innebär att de som veckopendlar fortfarande drabbas.

Arbetsmarknadsminister Eva Nordmark, som i tisdags efter ett möte med Norges arbets- och socialminister Torbjørn Røe Isaksen uttryckte sin besvikelse över att Norge inte kunde presentera förslag till en lösning på situationen, välkomnar att man nu agerat, men är inte helt belåten med lösningen.

– Vi är väldigt glada över dagens positiva besked för dagpendlarna, men vi kommer inte vara nöjda förrän vi har en lösning på plats även för veckopendlare. Jag kommer föra fortsatta samtal med min norska ministerkollega om detta i närtid. Gränspendlarna ska inte lämnas i sticket, säger Nordmark i en skriftlig kommentar till DN.

Fredagens besked har föregåtts av starka protester från arbetspendlare på den svenska sidan. Inte heller läraren och dagpendlaren Fredrica Bornstedt, som är en av dem som engagerat sig i frågan, anser att situationen är löst.

Hon uppskattar att det finns tusentals svenskar som bor långt från sina norska arbetsplatser och inte kan åka fram och tillbaka över dagen.

– Det finns ju många som jobbar sju dagar och är lediga sju. Det här är inte klart förrän Norge har tagit ansvar för alla som det här berör, säger Bornstedt.

Hon betonar att detta också gäller frågan om ekonomisk kompensation till alla dem som blivit utan lön under pendlingsförbudet.

Även de som dagpendlar kommer även i fortsättningen att få underkasta sig stränga regler. De måste bland annat låta testa sig för covid-19 var sjunde dag.

Torbjørn Røe Isaksen, som representerar konservativa Høyre, säger i en kommentar till beslutet:

– Jag är väldigt glad för att vi får en lösning på den här svåra situationen som gränspendlarna varit i de senaste veckorna. Från och med måndag kommer dagpendlare som är bosatta i Sverige och Finland att kunna vara på jobbet i Norge igen och resa tillbaka över gränsen efter avslutat arbete. Detta är goda nyheter för de som arbetspendlar, säger Røe Isaksen, som inte berör veckopendlarnas situation i sin kommentar.

Statsminister Stefan Löfven (S) säger att han den norska regeringen anser sig behöva mer diskussion innan man kan lösa frågan även för veckopendlare.

– I spåren av det, beroende på hur lång tid det tar, så måste dessa människor ha en inkomst och det kommer nu arbetsmarknadsministrarna att diskutera hur det kan göras, sade Löfven.

Nils-Göran Hultman från Skillingsfors, som arbetar som verktygsmekaniker i Norge, är en av många dagpendlare som välkomnar fredagens beslut, men även han är bekymrad för dem som veckopendlar och

för den allt mer spända situationen mellan grannfolken.

– Vi kallas för coronasvenskar och smittesvenskar. Jag vet arbetsplatser där svenskar uppmanats att ta på gula västar för att visa att det är svenskar, säger Hultman, som tror att de sår som pandemin skapat kommer att ta tid att läka.

Han påpekar att det finns norska arbetsgivare som sagt sig ha fått brist på personal och att det därmed finns starka skäl för den norska regeringen att även lösa frågan för veckopendlare.

Jens Littorin

jens.littorin@dn.se

BAKGRUND.

Gränsen har varit stängd sedan den 29 januari för alla med undantag för dem som haft arbeten som betraktas som samhällsviktiga.

Det har inneburit att tusentals svenskar som gränspendlar inte kunnat vara på sina jobb och därmed inte fått ut sin lön.

De har heller inte beviljats ersättning i form av a-kassa.

27 Inget åtal mot läkare för dödshjälp

Åklagaren lägger ner förundersökningen mot läkaren Staffan Bergström, som i somras hjälpte den svårt ALS-sjuke Per Maritz att dö.

– Märkligt att det dröjt så lång tid. Det borde ha kunnat läggas ned långt tidigare. Det är solklart att jag inte gjorde något brottsligt, säger Staffan Bergström.

Den svårt ALS-sjuke Per Maritz planerade att dö i Schweiz, på organisationen Dignitas klinik. Men pandemin satte stopp för resan.

I stället fick han hjälp att dö i sitt hem i Täby av Staffan Bergström, som preparerade en fruktsmoothie med en dödlig dos av läkemedel. Per Maritz drack det dödliga medlet på egen hand något som var avgörande för att lägga ned misstankarna mot Bergström, skriver åklagaren i sitt beslut.

DN

27 Kraftig ökning av drunkningslarm

SOS Alarm har fått en stor ökning av antalet drunkningslarm hittills i år. Merparten rör isolyckor. I januari månad hanterades 98 drunkningslarm, jämfört med 57 under januari i fjol. Mellan den 1 till den 21 februari hanterades 117 drunkningsärenden. Motsvarande period förra året var siffran 37.

TT

27 Nya bostadsministern vägrar säga vad hon tycker om marknadshyror

Regeringen har förbundit sig att införa marknashyror i nybyggda hyresrätter. Men den nya bostadsministern Märta Stenevi (MP) vägrar säga vad hon tycker om fri hyressättning.

Däremot vill hon granska om det går att göra det svårare att genomföra ombildningar från hyresrätt till bostadsrätt.

Av Sveriges 290 kommuner rapporterar 212 att de har bostadsbrist, enligt Boverkets rapport från i höstas.

Kommunerna har ansvaret för bostadsförsörjningen. Varför är det fyra av fem som säger att de har bostadsbrist?

– Det korta svaret är 1990-talet. Vi ligger fortfarande back efter tidigare decenniers långsamma byggtakt, säger Märta Stenevi som under flera år var kommunalråd i Malmö.

– Nu är vi uppe på en nivå där vi faktiskt bygger för befolkningstillväxten, men vi kommer också att behöva komma i kapp med den eftersläpning som finns sedan 90-talet, tillägger hon.

Det senaste decenniet har Finansinspektionen (FI) infört en rad restriktioner för bostadslån. Reglerna är kontroversiella och har angripits av flera av Sveriges ledande ekonomer som menar att de är direkt skadliga. Men Märta Stenevi står bakom dem fullt ut.

– Jag tror att de är rimliga och jag tror att de är nödvändiga.

– Det är nog många som minns den tid när räntorna stack i väg ganska snabbt och sett de bostadsbubblor som uppstått i andra länder och också här hemma, säger hon och tillägger att det är få saker som kan skada en ung familjs ekonomi så mycket som snabbt stigande räntor.

Hon svarar inte direkt på frågan vad hon menar med bostadsbubbla, men hänvisar till Köpenhamn som drabbades av ett prisras på bostäder för 14–15 år sedan, efter en kraftig ökning av bolån.

Av Boverkets rapport framgår också att nästan en halv miljon är trångbodda och nästan 60 000 har ansträngd boendekonomi. Generaldirektören Anders Sjelvgren skrev att Sverige behöver ”en mer tydlig social bostadspolitik. Det viktiga nu är att vi går från ord till handling”.

Märta Stenevis svar är att hänvisa till den utredning som tillsattes i december och som ska ge förslag om hur förstgångsköpare på bostadsmarknaden ska kunna stöttas.

– Den är väldigt viktig – den ska säga vilka möjligheter som finns och vad som är de bästa vägarna in på bostadsmarknaden, säger hon.

Utredningen ska bland annat föreslå hur ett statligt startlån ska fungera. Märta Stenevi tycker det är ”intressanta att titta på”.

– Jag vill inte föregå utredningen men jag tycker det är en intressant modell – och då inte enbart för unga. Det handlar om förstagångsköpare.

– När det gäller den ägda marknaden vore det också intressant att titta vidare på hur vi kan jobba mer med gynnat bosparande i stil med modellerna man har i Norge, säger hon.

Där har förstagångsköpare stöttats genom ett särskilt skattegynnat bostadssparande i decennier. Systemet har dock kritiserats – det antas driva på prisutvecklingen och det är inte alla som har råd att spara de stora summor som krävs för att klara egenavgiften för bostadsköpet.

Även på hyresmarknaden finns tuffa krav. Många ägare, inräknat flera allmännyttor, räknar till exempel inte in vare sig försörjningsstöd eller etableringsersättning när de säger nej till sökande som de anser inte har tillräckligt hög inkomst.

– Det kan i dag vara lättare att få ett lån än att ta sig in i en hyresrätt. Om man tittar på den som verkligen står utanför bostadsmarknaden, till exempel den som har försörjningsstöd eller etableringsersättning, så blir det en skarp gräns, säger Märta Stenevi.

Den bild som fastighetsägare har är att den som har försörjningsstöd – som förr hette socialbidrag – också har sociala problem som drogmissbruk. Men Märta Stenevi menar att den bilden är till stor del felaktig.

– Vi har en stor grupp människor som helt enkelt inte är inne på marknaden i dag, men som har betalningsförmåga, därför att de omfattas av vår generella bostadspolitik och av de stödsystem som vi har. Där skulle man behöva ha en enklare väg in kan ha en permanent bostad.

Försörjningsstöd och etableringsersättning ska alltså räknas in. Kan man göra det lagstiftningsvägen?

– Det allra bästa vore att fortsätta dialogen med fastighetsägarna och hitta frivilliga överenskommelser. Vi måste ta diskussionen om vad som är betalningsförmåga och vad som är risk, svarar Stenevi.

Kan du tänka dig att driva detta som ett lagförslag?

– Jag vill nog gärna, innan jag för fram lagförslag i medierna, invänta den här utredningen. Men det är en viktig fråga.

I olika delar av landet – och i synnerhet i Storstockholm, har tiotusentals hyresrätter sedan 1990- talet ombildats till bostadsrätter.

Bostadsministern funderar på att införa en ”tröghet” i ombildningarna. En kommun som anvisar mark till byggande av hyreshus ska kunna säga att ingen ombildning får ske med mindre än att det sker ett godkännande av kommunfullmäktige.

– Det skulle alltså kräva ett politiskt beslut att ändra upplåtelseform. Idén är inte beredd och färdig, men den är värd att diskutera, säger Märta Stenevi.

– Det skulle skapa lite större trygghet för kommuner som vill bygga hyresrätter att det är det man får om man upplåter marken.

I januariavtalet mellan regeringen, Centern och Liberalerna, står att ”fri hyressättning” – med andra ord marknadshyror – ska införas i nybyggda hyresrätter. En utredning sliter som bäst med frågan och ska bli klar i maj.

Tycker du att fri hyressättning är rätt väg att gå?

– Jag tycker att vi har januariavtalet. Det var väldigt viktigt att få det på plats. Det finns saker i det som jag älskar mer och det finns sådant som jag älskar mindre. Men vi kommer att stå bakom det, säger Märta Stenevi.

Slutsatsen måste väl ändå vara att du inte gillar fri hyressättning?

– Jag står bakom avtalet. Och när utredningen presenterar sina resultat vet vi vad vi har att ta ställning till och då kommer jag att kommentera.

Dan Lucas

dan.lucas@dn.se

FAKTA. MÄRTA STENEVI

Född: 1976.

Bor: Malmö.

Familj: Sambo, tre barn.

Uppdrag (i urval): Kommunalråd, Stadsbyggnad och Service, Malmö 2016–18, gruppleddare MP i Malmö 2019–2021. Språkrör för MP 2021. Bostadsminister 2021.

Arbete: Märta Stenevi har arbetat inom förlagsbranschen, bland annat på Bokus som marknadschef.

Källa. Regeringen, Miljöpartiet

27 Risk att elnätsavgiften blir dyrare efter ny dom

Elnätskunderna riskerar att åka på högre avgifter. Detta sedan elnätsbolagen vunnit mot Energimarknadsinspektionen (EI) i första instans.

Förvaltningsrätten ger myndigheten bakläxa i hur elbolagens så kallade intäktsramar ska beräknas.

Energimarknadsinspektionens beräkningar står i strid med ellagen och tredje elmarknadsdirektivet, skriver förvaltningsrätten i Linköping i sitt beslut.

Bakgrunden är att EI med nya regler att stödja sig mot inför tillsynsperioden 2020–2023 begränsat elnätsföretagens sätt att beräkna hur stora intäktsramarna får vara, det vill säga vilka avgifter de i sin tur kan ta ut av konsumenterna. En majoritet av elnätsbolagen överklagade besluten.

De nya reglerna, som nu alltså får nobben av förvaltningsrätten, tillkom härom året i spåren av att

elnätsavgifterna stigit kraftigt under en lång rad av år. Även då försökte EI bromsa elnätsbolagen men förlorade ideligen i domstol.

Elnätsbolagen har ett naturligt monopol och deras sätt att ta ut avgifter av kunderna regleras därför av EI.

TT

27 Möjligt missförstånd bakom påstådd kändisvaccinering

Torsdagens uppgifter om att kändisar erbjudits att gå före i vaccinationskön kan bygga på ett missförstånd. Det menar Sveriges kommunikationsbyråer, KOMM som samlat kändisar för en vaccinationskampanj.

– Vi har inga sprutor, vi har absolut inget vaccin, säger Helena Westin, ordförande i KOMM.

Uppgifterna om att kändisar skulle ha erbjudits att vaccinera sig tillsammans, möjligen i syfte att främja vaccinationsviljan i Sverige, kom från podden ”Filip & Fredrik” där tv-profilen Fredrik Wikingsson sade att han tagit del av erbjudandet genom en vän, men tackat nej.

– Det kan vara så att det alltså i söndags i Stockholm har samlats ett gäng kändisar som blir vaccinerade och kanske filmar de detta för att i fall det kommer ut att de är vaccinerade ska de kunna skylla på att: ”Nej det här är bara en instruktionsfilm som ska visa vanlisar att det inte är farligt”, säger Fredrik Wikingsson i podden.

– Eller så filmar de det för att de på riktigt tror att det här kommer att bli en bra grej.

Just detaljen om att kändisvaccinationen skulle ha skett på en söndag fick Helena Westin, ordförande för Sveriges kommunikationsbyråer, KOMM, att fundera.

– Först tänkte jag ingenting, men sedan när jag läste lite noggrannare, och såg att det just skulle ske på en söndag, för normalt sett jobbar man kanske inte lika mycket på helgerna, så tänkte jag att det kan vara ett sådant missförstånd, säger hon till DN.

KOMM har sedan en månad tillbaka skissat på en reklamkampanj med förhoppningen att bidra till den

svenska vaccinationsviljan. För två veckor sedan samlade man mycket riktigt en grupp kändisar för en testfotografering – på en söndag.

– Ett gäng härliga personer ställde upp och var med och testade oss för att se om idén håller, säger Helena Westin.

– Men vi har inga sprutor, vi har absolut inga sprutor, det är helt absurt och skulle vara konspirationsteorier på hög nivå. Men vi har haft en fotografering med en del personer och vi har frågat många om de har velat hjälpa oss i kampanjen.

Helena Westin säger att KOMM inte varit i kontakt med Fredrik Wikingsson om uppgifterna, och understryker att hon inte vet säkert om det aktuella ryktet gäller just deras kampanj.

– Det här är lite av en råttan-i-pizzan-grej, om det inte är så att det är sant att det är någon annan som håller på och erbjuder kända personer vaccin, men det är inte vi, säger hon.

Reklamkampanjen är ännu i sin linda och testfotograferingen är ett steg i processen att hitta finansiärer, men Helena Westin hoppas att reklambranschen kan bidra till att vaccinnmotståndet kan minskas.

– Det kostar att nå alla svenskar på olika sätt men i det här fallet så tänker vi att frågan är om det inte är dyrare att låta bli. För vaccinnmotståndet är ju tyvärr stort.

DN har sökt Fredrik Wikingsson, i ett sms skriver han att:

”Allt jag vet är att personen som kontaktade mig sa att det var spruta plus film som gällde. Föreligger det ett missförstånd nånstans så är det inte hos mig. För en gångs skull.”

Josef Svenberg

josef.svenberg@dn.s

27 Eldar du rätt? Dags att lära om, för både miljön och plånboken

Knöla ihop lite tidningspapper, lägg på fnöske, toppa med några vedträn och tänd på.

Stopp, backa bandet och gör om.

För att elda miljösmart ska du göra helt annorlunda. Dessutom är det inte säkert att du får elda.

DN reder ut hur den växande gruppen av kaminägare ska fixa brasan.

En sprakande kamin lockar allt fler. Det finns nu närmare 2 miljoner lokala eldstäder som kaminer, öppna spisar, vedspisar och kakelugnar i Sverige. På bara två år, 2017–2019, ökade antalet med cirka 40 000.

– Utsläppen från dem kan lokalt sett ge ganska stora problem. Det finns mycket att vinna om alla eldar på ett sätt som ger så små utsläpp som möjligt, säger Gunilla Söderström, doktor i miljökemi och handläggare på Naturvårdsverket.

Något som kan vilseleda är att ved är en förnybar energikälla. Det är förvisso bra, men därmed inte sagt att utsläppen är ofarliga. Ved som brinner ger bland annat ifrån sig benso(a)pyren, en cancerframkallande luftförorening, och små partiklar (PM_{2,5}).

– De här partiklarna kan leda till problem i andningsvägarna och i hjärt- och kärlsystemet. Uppskattningsvis gör utsläppen från vedeldning, och då främst från vedpannor eftersom de används mer, att cirka 1 000 svenskar dör i förtid varje år. Vedeldning

har också en klimatpåverkan. Sotet sprids till Arktis och bidrar till att issmältningen går snabbare, säger Gunilla Söderström.

Eftersom grannars eldande kan störa har vissa kommuner reglerat vedeldning, när den inte är så kallad huvudsaklig uppvärmning. I Malmös tätbebyggda områden får man endast elda under perioden oktober–mars.

En liknande lokal föreskrift klubbades av kommunfullmäktige i Trelleborg i höstas. I den förbjuds eldning i kaminer och liknande under maj–september. Under den tillåtna perioden får man enbart trivselelda, det vill säga högst två gånger i veckan och bara några timmar vid varje tillfälle.

– Det har blivit populärt att installera kaminer, även i radhus och andra bostäder med små tomter, och vi har märkt att det har börjat dyka upp klagomål om störande rök. Det kan också bero på att fler vet om att de har rätt att klaga, säger Tobias Henriksson, miljöinspektör i Trelleborgs kommun.

Ett klartecken till att installera en kamin är inte ett klartecken till använda den fritt, konstaterar Tobias Henriksson:

– Vi är absolut inte ute efter att förbjuda vedeldning, jag tycker själv att det är mysigt med en brasa. Men det gäller att komma ihåg att den som eldar har ett långtgående ansvar där man måste balansera den egna trivselfaktorn mot risken att störa grannar.

I oktober 2019 året ändrades reglerna för utsläpp och verkningsgrad för pannor och kaminer. Boverkets byggregler berör nyinstallationer och inte befintliga kaminer eller pannor.

Vid sidan av regelskärpningar har det gjorts informationskampanjer om hur man eldar smart, främst med tanke på miljön men också med den egna plånboken i åtanke. En bra förbränning gör att det går åt mindre ved.

– Tyvärr är det nog många som fortfarande eldar fel, säger Karin Kindbom, expert på utsläpp av

luftföroreningar, verksam på IVL, Svenska miljöinstitutet, som har undersökt föroreningar från pannor och kaminer.

De moderna kaminerna och pannorna har vanligen avsevärt bättre teknik än de äldre. Det gör det lättare att få en effektiv förbränning med mindre luftföroreningar. I vissa modeller finns en annan fördel: det går inte att få i gång eldningen om veden är för fuktig, noterar Karin Kindbom.

Fuktig ved är en riktig miljöbov. Utsläppen av små partiklar kan bli sex gånger högre med för fuktig ved än med bränsle med rätt luftfuktighet, det vill säga cirka 15–20 procent. En enkel fuktmätare gör det lätt att välja passande vedträn.

Använd bara ren ved. Det är förbjudet att exempelvis elda mjölkkartonger, plastförpackningar, målat trä eller bitar av impregnerat virke.

När det är dags för brasan ska den byggas upp och tändas på toppen. Placera ett par vedträn på ett luftigt

sätt. Lägg sedan mindre bitar som läggs i fyrkanter ovanpå. Under det översta lagret lägger du späntad ved, flisor som lätt tänds, eller braständare.

Tändvätska är tabu, det ger utsläpp. Tidningspapper kan försämra lufttillförseln, som behöver vara stor när brasan startas. Håll kaminfönstret öppet i början om spjället är litet.

– Genom att tända i toppen brinner förångade gaser från veden upp, de skulle annars hamna i luften. En annan sak att minnas är att inte lägga på för mycket ved, det leder till dålig förbränning och kan dubblera utsläppet. Låt också brasan ta tid, säger Karin Kindbom på IVL.

Vill du mata brasan ska du vänta tills det har blivit en glödbädd. Nöj dig då med att stoppa in två tre vedträn.

Brasan behöver passas eftersom luftflödet måste ändras för att ge den ultimata förbränningen. En grov grundregel är mer luft i början, i slutet och när du lägger in ny ved. Att du har lyckats med elden syns på

lågorna, som då är klara, gula och kraftfulla, men inte livliga.

Titta slutligen på röken som kommer ut från skorstenen, är den som dallrande vattenånga kan du luta dig tillbaka en stund.

Annika Carlsson

annika.carlsson@dn.se

Tips från sotarmästaren

Läs instruktionen från tillverkaren, där finns tydliga och bra råd.

Veden ska torka i minst ett år. Fuktigheten bör ligga under 18 procent. Köp en fuktmätare, finns för cirka 150 kronor. Fuktig ved utvecklar en giftig rök som kan sätta sig som brandfarlig tjärsot i skorstenen.

Börja alltid med en liten brasa.

Under en timmes eldning ska du inte använda mer än 2,5–3 kilo ved. Ta fram badrumsvågen och få en uppfattning om hur mycket det är.

Att elda är som att köra bil, du måste gasa och bromsa med förbränningsluften. Mycket i början, mindre i mitten och mer när det börjar bli glöd. Om det finns kolbitar kvar efter brasan har du strypt luften för mycket under förbränningen av glödbädden. Pulvriserad aska är ett bra tecken.

Eldar du för hårt eller med för mycket ved kan skorstenen förstöras.

Elda rätt och med bra ved. Rök luktar lite, men den ska inte lukta fränt eller stark.

Röken ska vara som dallrande vattenånga. Är det kallt ute kan vattenångan bli lite vit men nästan osynlig.

Vad släpper vi ut?

Mer än en tredjedel (37 procent) av alla utsläpp av små partiklar (PM 2,5) i Sverige under 2017 kom från egen uppvärmning med ved, annat biobränsle och i viss mån gas och olja av bostäder och olika slags lokaler. Andelen har ökat eftersom utsläppen från exempelvis industrin (22 procent) och inrikes transporter (20 procent) har minskat.

Egen uppvärmning av bostäder och lokaler stod för 41 procent av de svenska utsläppen av sot under 2017.

Antalet kaminer har ökat stadigt. 2019 noterades cirka 1 954 000 kaminer, vedspisar, kakelugnar och öppna spisar.

27 Mikron är en underskattad manick

I år är det 75 år sedan den fiffige amerikanen Percy Spencer uppfann mikrovågsugnen. Han var en självlärd konstruktör som jobbade med militär radarutrustning. En dag märkte han att jordnöts- och chokladbiten i fickan smälte när han stod bredvid magnetronen – mackapären som skapar radiovågor. Han började experimentera. Värmde ett ägg som exploderade. Provade med popcorn, som poppade fint. Och på den vägen är det.

Redan 1933 hade förvisso en radiotillverkare lagat biff och potatis i radiovågor mellan två metallplattor, under världsutställningen i Chicago. Men Spencer var den som faktiskt konstruerade en ugn. Hans första modell Radarange vägde kring 350 kg, var nästan två meter hög och kostade mellan 2 000 och 3 000 dollar (i dagens penningvärde cirka två miljoner svenska

kronor). Av förståeliga skäl blev den ingen direkt succé.

Spencer och andra utvecklade efter hand mer behändiga modeller. I mitten av 60-talet började mikron bli en statussymbol och på 80-talet fanns den i de flesta hem i USA. I dag har majoriteten av hushållen i västvärlden mikro. Det finns ungefär 150 miljoner apparater i hela EU och drygt 100 miljoner i USA.

Många föraktar mikrovågsugnen som en ful och vulgär matvärmare. Och det är en del av sanningen. Men den kan också vara ett medel för riktigt bra matlagning.

Ett del moment utför den snabbt men lite halvdåligt, som att ugnsbaka helt kött. Men på vissa områden är den enormt bra eftersom den tillagar jämnare än vanliga ugnar och bevarar fukten, som när man pocherar fisk eller bakar potatis. Mikron är till viss del en underskattad manick. Den används lite i smyg på gourmetkrogkök. Och jag tänker att jag onekligen wsulle kunna laga en mindre gourmet-catering var som helst, om där bara fanns två mikrovågsugnar.

Jens Linder

mat@dn.se

01 Antalet drunkningslarm ökar på de tunna isarna

De tunna isarna i södra halvan av landet får antalet drunkningslarm att öka i snabb takt.

De senaste dagarnas dödsolyckor följdes i går av nya olyckstillbud – en person avled efter att flera personer gick genom isen på Mälaren. Larmet gick också i uppländska Tierp.

En man i 70-årsåldern har bekräftats död efter en olycka där sex personer gick genom isen i Mälaren vid Ekolsundsbron mellan Enköping och Bålsta.

Ytterligare tre personer behövde vårdas på sjukhus, en av dem på intensivvården. Det var sex personer som föll i vattnet i Ekolsundsviken i Mälaren mellan Enköping och Bålsta. Någon hörde rop på hjälp från vattnet och larmade polis. Fyra män behövde hjälp av räddningstjänsten att ta sig upp ur vattnet. De fördes

till sjukhus i ambulanshelikopter och ambulans. Två personer kunde ta sig upp på egen hand.

– Det är ett väldigt allvarligt läge. Det går inte att gå ut på isen heller, så det är en svår räddningsinsats, säger Magnus Jansson Klarin, polisens presstalesperson.

Enligt polisens uppgifter från platsen var det en av personerna i vattnet som hade försökt hjälpa ett sällskap och sedan själv ramlat i.

Tidigare under lördagen gick en person genom isen i Tierp i norra Uppland. Personen hade dragits upp ur vattnet innan polisen var framme.

Det vackra vårvädret har försvagat isarna i södra Sverige. Antalet drunkningslarm har kraftigt ökat jämfört med förra året.

På torsdagskvällen hittades fyra män i en sjö utanför småländska Sävsjö. Deras liv gick inte att rädda och händelsen har lämnat en liten kommun i sorg.

– Sävsjö är en liten ort och det är många som känner varandra, så hela samhället påverkas. Oerhört tragiskt, säger kommunalrådet Stefan Gustafsson (KD).

Samma kväll räddades tre personer efter att ha gått genom isen i Mälaren utanför Ekerö.

De fördes till sjukhus och ska ha varit vid medvetande när de togs ur vattnet. Under fredagskvällen avled två män efter ett drunkningstillbud i sjön Yngaren utanför Katrineholm. Männen anträffades i vattnet sedan de anmälts som saknade, då de inte kommit tillbaka efter en fisketur på isen. De avlidna var i 75- respektive 80-årsåldern.

Antalet drunkningslarm i februari i år har varit många fler än förra året, enligt siffror från SOS-alarm.

– Fina isar och vackert väder gör att många ger sig ut. Däremot saknas tillräcklig kunskap om vad man ska tänka på när man är ute på isen och olyckan är framme. Det har verkligen märkts i vår statistik, säger Göran Bertilsson, brandingenjör på SOS Alarm.

Även Issäkerhetsrådet varnar för att befinna sig på is i södra delarna av landet.

– Allt under Uppsala, där är ju isen kass. Isarna är på dekis och man ska inte vara på isen alls om man inte måste eller om man inte är superexpert, säger Jan Insulander, projektledare på Issäkerhetsrådet.

Alexandra Carlsson Tenitskaja

alexandra.carlsson.tenitskaja@dn.se

FAKTA.

SÄKERHETSTIPS.

SOS Alarm har fått en stor ökning av antalet drunkningslarm hittills i år. Merparten av larmen rör isolyckor.

I januari hanterades 98 drunkningslarm, jämfört med 57 under januari i fjol.

Mellan den 1 till den 21 februari hanterades 117 drunkningsärenden. Motsvarande period förra året var siffran 37.

Att tänka på innan du ger dig ut på isen:

Isen är oftast tunnare under bryggor, broar, vid avlopp, utlopp, inlopp och sund samt nära stranden och vassen. Det är svårare att avgöra isens tjocklek när den är snötäckt.

Mörkare färg på isen kan tyda på tunnare så kallad stöpis.

Havsis som knastrar och sprakar kan indikera på att den är tunnare.

Utrustning att ta med:

Isdubbar och visselpipa.

Ispik och räddningslina.

Torra ombyten förslutna i vattentäta påsar i ryggsäcken.

Vattentätt fodral till mobilen.

Räddningsväst på barn.

01 Barn i IS-läger orosanmälda av Säpo

Det senaste året har en handfull svenska IS-sympatisörer återvänt till Sverige. Säpo har nu beredskap för att det kan komma fler den närmaste tiden. Alla svenska barn som finns i IS-lägren har orosanmälts, enligt Ahn-Za Hagström på Säpo.

– Det gjorde vi i ett tidigt skede och vi kommer att göra förnyade anmälningar så fort vi får reda på att de är på väg hem, säger Ahn-Za Hagström, senior analytiker på Säpo.

Syftet med orosanmälningarna är bland annat att barnens hemkommuner ska kunna förbereda sig på att ta emot dem om det blir aktuellt.

TT

01 En av tre unga har antikroppar

En ny studie visar att nära en av tre unga vuxna stockholmare har antikroppar mot covid-19, skriver Svenska Dagbladet.

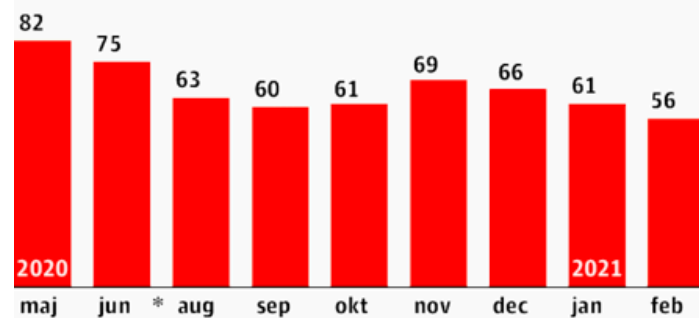
Forskare har sedan oktober mätt nivåerna av antikroppar mot covid-19 hos 500 personer i 25-årsåldern och andelen i gruppen med antikroppar har ökat från 15 till 29 procent i januari.

Studien visar även att en av tio unga vuxna med antikroppar aldrig uppvisat några sjukdomsymptom.

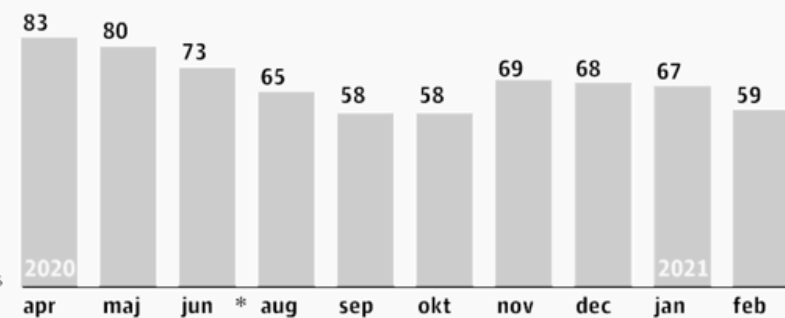
TT

Andelen med mycket eller ganska stor oro för Corona-smittans effekter på

Svensk ekonomi (procent)

Svenska företag (procent)

*Inga mätningar görs i juli månad

Grafik: DN
Källa: Ipsos

01 Allt färre svenskar oroliga för pandemins ekonomiska effekter

Svenskarnas oro för coronakrisens ekonomiska konsekvenser sjunker, enligt en mätning från DN/Ipsos. Undersökningen visar också att både myndigheter och medier får sänkt betyg för sitt sätt att informera om pandemin.

Pandemin fortsätter att dominera samhällslivet ett år efter utbrottet. Vaccineringen har kommit igång samtidigt som nya mutationer och ökande smittspridning visar att faran är långt ifrån över. Debatten om Sveriges sätt att möta krisen fortgår med oförminskad styrka.

I några avseenden är svenskarna ändå något mindre bekymrade än tidigare över läget.

– När det gäller oron för effekterna på svensk ekonomi så visar den här undersökningen de lägsta siffrorna som vi har sett sedan vi började mäta i mars förra året, säger Nicklas Källebring som är opinionsanalytiker på Ipsos.

Fortfarande är det 56 procent som är bekymrade för landets ekonomi men det är en nedgång med 5 procentenheter sedan i januari. Det kan jämföras med toppnoteringen i maj förra året då hela 82 procent var oroliga.

Inte heller effekterna på svenska företag upplevs som ett lika stort problem som tidigare. I februari är det 59 procent som oroar sig för detta, att jämföra med 67 i januari och som mest 83 procent i april ifjol.

Belastningen på svensk sjukvård är alltjämnt det som skapar mest oro.

I den senaste mätningen har DN/Ipsos också frågat om hur informationen om pandemin uppfattas. Både medierna och myndigheterna får kraftigt sänkt betyg

jämfört med förra gången frågorna ställdes (april 2020).

Nu anser 26 procent att medierna sköter rapporteringen bra, jämfört med 39 i den tidigare undersökningen. Andelen som ger myndigheterna godkänt har fallit från 59 till 43 procent.

I övrigt är förändringarna små i DN/Ipsos februariundersökning. Förtroendet för Folkhälsomyndigheten föll markant flera månader i rad fram till januari men har nu stabiliserats. I februari uppger 49 procent att de har stort förtroende för myndigheten. Mönstret är likartat när DN/Ipsos frågar om förtroendet för statsepidemiolog Anders Tegnell och för myndigheterna generellt.

Förändringarna sedan januari är små också när det gäller politikernas insatser mot pandemin. Ungefär en av fyra tycker att regeringen har hanterat krisen bra. Fortfarande är de missnöjda fler än de som är nöjda. Samma sak gäller statsminister Stefan Löfven och socialminister Lena Hallengren.

Betyget på oppositionen i februari är en ny bottennotering. Endast 11 procent svarar att den har hanterat krisen bra.

– Politikerna får fortsatt väldigt låga betyg, säger Nicklas Källebring på Ipsos.

Hans Rosén

hans.rosen@dn.se

FAKTA. SÅ GJORDES UNDERSÖKNINGEN

Ipsos har genomfört 1 220 digitala intervjuer md röstberättigade väljare under perioden 9–21 februari 2021. Utifrån ett slumpmässigt urval svarade 443 personer via SMS med svarslänk. 777 intervjuer gjordes med ett kvoturval från en slumpmässigt rekryterad webbpanel.

Frågorna som ställdes var:

Vilket förtroende har du för (...)?

Vilken oro känner du för coronasmittan när det gäller följande (...)?

Hur tycker du att följande har hanterat coronautbrottet? (...)

Hur vill du beskriva den information som förmedlas av medierna respektive myndigheterna kring coronaviruset?

För mer information om urval, bortfall och svarsfrekvens, se [ipsos.se](https://www.ipsos.se) eller kontakta Ipsos opinionsanalytiker Nicklas Källebring.

01 Därför vet vi inte vilka åtgärder som fungerar mot viruset

Utegångsförbud, skolstängningar, munskydd. I ett år har länder använt sig av olika medel för att minska spridningen av det nya coronaviruset. Ändå vet vi väldigt lite om hur väl olika åtgärder faktiskt fungerar eftersom det inte har gjorts ordentliga studier.

– Vi behöver god dokumentation över nyttan så att vi kan väga den mot skadan. Det gäller icke-farmaceutiska åtgärder liksom läkemedel och vaccin, säger Atle Fretheim, forskningschef vid Folkehelseinstituttet.

För drygt ett år sedan meddelade WHO att spridningen av coronaviruset, sars-cov2, kunde klassas som en pandemi. Då fanns inget vaccin och inga specifika läkemedel. Det bästa sättet att minska smittspridningen

var så kallade icke-farmaceutiska åtgärder som skolstängningar, karantän för resenärer och nedstängningar av restauranger, butiker och arbetsplatser.

När det gäller influensa är barn en motor i smittspridningen, men det var osäkert under de första månaderna av 2020 om detsamma gällde för covid-19. Data från Kina visade ingen stor smittspridning från barn, men många var ändå oroliga och krävde stängda skolor. Sverige höll grundskolorna öppna, men i de flesta länder stängdes skolorna eller gick över till distansundervisning. I Norge skickades eleverna hem i mitten av mars 2020.

Skolor har betydelse för mycket mer än bara lärande för barnen och därför kunde inte skolorna vara stängda hur länge som helst.

Atle Fretheim, forskningschef vid Folkehelseinstituttet, den norska motsvarigheten till Folkhälsomyndigheten, fick en idé för att få bättre data kring barnens roll i pandemin. Tänk om man kunde slumpa vilka skolor

som öppnade och se hur det påverkade smittspridningen i samhället. Landets hälsominister och många kommunläkare tyckte att det var en bra idé. Men det blev ingen sådan studie.

– Regeringen trodde inte att de hade opinionen med sig. De trodde att alla ville att barnen skulle tillbaka till skolan och därför inte acceptera att hälften fick vänta en tid. Opinionen svänger snabbt. Under våren var det först många som ville stänga skolorna, men några veckor senare öppna dem igen. Och när den andra vågen i Europa slog till ville de stänga skolorna igen, säger Atle Fretheim.

Han är en stark förespråkare av så kallade randomiserade kontrollerade studier, där två grupper slumpas till olika typer av åtgärder. Den typen av studier ger generellt mycket god evidens om det är åtgärden som leder till utfallet och är standard under kliniska studier av läkemedel och vaccin. Men det har knappt gjorts några randomiserade studier av icke-farmaceutiska åtgärder under året.

– Det finns inte mer än en handfull randomiserade studier av icke farmaceutiska åtgärder mot covid-19 – i hela världen! Jämför det med de kanske tusen randomiserade studier som gjorts av olika läkemedel. Jag är för att det görs randomiserade studier på läkemedel. Men det är inget som förklarar att vi har gjort så många randomiserade studier kring läkemedel men ingenting på de stora åtgärderna för att minska smittspridningen, och de är mycket mer dramatiska och påverkar människors liv, säger Atle Fretheim.

Randomiserade studier för icke-farmaceutiska åtgärder är svårare att utföra än för läkemedel, men det är inte omöjligt. Dels måste forskarna ha allmänhetens och politikernas stöd. Och dessutom måste studierna vara väldigt stora för att ge tydliga resultat.

Atle Fretheim var delaktig i en studie där människor slumpades till att få träna på gym eller inte. Men eftersom det var så lite smitta fick forskarna inte något tydligt resultat.

– Det var lite samma problem med den danska munskyddsstudien. Det var för få smittofall. Forskarna hade också räknat med att munskydd skulle minska risken att bli smittad med 50 procent, det var orealistiskt optimistiskt att tro att effekten skulle vara så hög, säger han.

Han menar att den danska studien hade behövt vara mycket större för att ens ha en chans att visa en statistiskt signifikant effekt mellan grupperna när smittspridningen var så låg i Danmark vid tiden då studien genomfördes.

Osäkert kunskapsläge leder till olika tolkningar och starka åsikter. Munskydd är en sådan fråga. En ny kunskapssammanställning från den europeiska smittskyddsmyndigheten uppskattar att effekten av munskydd hos allmänheten är låg till måttlig, samtidigt är det stora vetenskapliga osäkerheter och därför går det inte ens att ge en rekommendation om människor bör använda tygmunskydd eller engångsmunskydd.

En diskussion är om det behövs lika starka belägg för att införa olika åtgärder under en pandemi. Atle Fretheim påpekar att alla är överens om att smittspridningen minskar om vi får människor att hålla avstånd till varandra. Men hur gör vi det på bästa sätt?

Han tycker att man kan jämföra med vaccinstudier. Trots att det var bråttom att rädda liv ville man inte hoppa över de sista stora studierna för vaccin mot covid-19 eftersom vi behövde vara säkra på att vaccinerna skyddade mot sjukdom och var säkra.

– Vi gör också skada med icke-farmaceutiska åtgärder. Det är alla eniga om, men det pratas inte så högt om det. Vi behöver god dokumentation över nyttan så att vi kan väga den mot skadan. Det gäller icke-farmaceutiska åtgärder liksom läkemedel och vaccin, säger han.

Men alla håller inte med, särskilt under det nödläge pandemin innebär.

En annan anledning till att vi inte vet så mycket om smittskyddsåtgärderna är att de ofta införs samtidigt.

– Om du stänger skolor och butiker, förbjuder alkoholförsäljning och rekommenderar munskydd samtidigt och ser att smittan går ned, kan du inte veta vad som har haft störst effekt eller om något faktiskt har haft motsatt effekt. Detta löser du ganska lätt med en randomisering, säger Atle Fretheim.

Det går inte att göra den typen av studier i Norge eftersom all hälsoforskning kräver samtycke av varenda person som påverkas. Atle Fretheim och hans kollegor visste inte om lagbegränsningen när de planerade skolstudien. Nu försöker de i stället samla in data från olika åtgärder i olika kommuner i Norge och jämföra med kommuner som inte gör samma sak, till exempel förbud mot alkoholservering.

– Det är inte optimala data, för det är ju också mer smitta som gör att alkoholserveringen stängs. Men det är det enda vi kan göra.

I takt med att fler vaccineras och pandemin förhoppningsvis är på väg mot sitt slut, åtminstone i vår del av världen, minskar intresset för att genomföra randomiserade studier kring icke-farmaceutiska åtgärder. Men det handlar inte bara om att lära oss för den här pandemin och därför behövs randomiserade studier göras även i ett nödläge, anser Atle Fretheim.

– Vi tror att det kommer nya pandemier, då är det viktigt att vi har tänkt igenom om vad vi har lärt oss. Min agenda är att utvärdera de åtgärder som införs nu men också att generera kunskap inför nästa pandemi och hur kan vi göra utvärderingar i realtid när nästa våg kommer. Den viktigaste lärdomen är att vi måste vara mycket mer förberedda på att lära oss.

Amina Manzoor

amina.manzoor@dn.se

01 Karin Bojs: Det jag har lärt mig från pandemin

Vaccinationskampanjen är i full gång och det börjar bli tid att rannsaka vad vi personligen har gjort rätt och fel under pandemin.

KRÖNIKA Christian Rück, professor i psykiatri vid Karolinska institutet, startade nyligen en tråd på Twitter där han uppmanade människor att medge vad de har gjort för felbedömningar. Alltså inte vad andra människor – myndigheter, politiker, offentliga debattörer med flera – har gjort för fel, utan våra personliga misstag.

Han fick 363 svar varav många självgoda och oreflekterade. Det ligger ju närmare den mänskliga naturen att se grandet i sin broders öga, men inte bjälken i sitt eget.

En som faktiskt hörsammade Christian Rück's utmaning var Joacim Rocklöv, epidemiolog och modellerare i Umeå och en av 22 undertecknare till en debattartikel som publicerades på DN:s debattsida i april 2020.

Joacim Rocklöv säger sig ångra den polemiska och nedlåtande tonen i debattartikeln som bland annat utpekade ansvariga tjänstemän som "talanglösa". Denna ånger har Rocklöv redan tidigare uttalat i en tidningsintervju.

Jag reagerade också på debattartikeln som Rocklöv sedermera tog avstånd från, i en krönika som publicerades i DN i april. Framför allt hängde jag upp mig på två saker: att några av debattörerna presenterade sig som "forskare" trots att deras forskningsmeriter ligger decennier tillbaka eller handlar om ämnen som inte alls är relevanta i sammanhanget. Och att polemiken i artikeln till stor del gick ut på att jämföra dödstal för enstaka dagar.

Att rätt och slätt räkna registrerade dödsfall i covid-19 för en begränsad period är ett kardinalfel som många har gjort sig skyldiga till – långt utanför kretsen av Rocklövs polemiska medförfattare. Men det är meningslösa jämförelser. Länder registrerar dödsfall på olika sätt, pandemin härjar månadsvis och årsvis, och inte bara enstaka dagar. Det enda vettiga sättet är att jämföra överdödlighet jämfört med tidigare år, och sådana data börjar komma först nu.

Jag skrev om debattörernas ohederliga metod att körsbärsplocka dödstal från enstaka dagar. Så här i efterhand kan jag ångra att jag inte var ännu hårdare i min kritik.

Men det jag framför allt ångrar från det senaste året är att jag inte har ansträngt mig mer för att stötta kollegorna Amina Manzoor och Maria Gunther.

Som framgått av bland annat Expressen och SVT:s program "Agenda" slutar Amina Manzoor nu som medicinreporter på Dagens Nyheter, delvis på grund av de hatkampanjer som hon har blivit föremål för. Även

vetenskapsredaktör Maria Gunther har nyligen vittnat i nyhetsprogram på Sveriges Television och Sveriges Radio om de drev som har drabbat henne med anledning av coronarapporteringen.

Till saken hör att både Amina Manzoor och Maria Gunther arbetar med nyhetsjournalistik på mycket hög nivå. De rapporterar sakligt och kvalificerat om vetenskapliga resultat, och ägnar sig inte åt tyckande och opinionsjournalistik.

Själv var jag DN:s vetenskapsredaktör mellan 1997 och 2013 och har sedan dess varit fristående författare och krönikör.

Jag har inte varit anställd på DN samtidigt som Amina Manzoor och Maria Gunther. Men de har varit mina närmaste kollegor och på ett mänskligt plan borde jag ha gjort mycket mer för dem.

Man kan fråga sig vilka krafter som ligger bakom koordinerade drev och personangrepp mot journalister som Amina Manzoor och Maria Gunther (och även mot

forskaren Emma Frans, och mot barnläkaren Jonas Ludvigsson som säger sig vara tvungen att sluta med covid-19-forskning efter en artikel i New England Journal of Medicine som orsakat angrepp och hot). Vilka krafter vinner på att de mest kvalificerade journalisterna och forskarna tystas, och att debatten blir mer polariserad?

Själv har jag blivit mindre aningslös på den punkten. Det är min viktigaste lärdom från det gångna året.

Karin Bojs

vetenskap@dn.se

01 Då får du veta om du får restskatt

Undrar du om det blir restskatt eller pengar tillbaka på skatten? Snart får du veta hur det ligger till. Så här gör du för att få koll.

Mellan den 3 och 6 mars får alla som har en digital brevlåda ett pdf-dokument med en kopia av deklarationen. Där kan du se hela din deklaration och skatteuträkningen finns också med.

För många är kanske skatteuträkningen mest intressant eftersom den visar om man betalat för mycket eller för lite skatt under året. Man får alltså veta om det blir restskatt eller pengar tillbaka.

Saknar du digital brevlåda kan du se en kopia på din deklaration och även skatteuträkningen genom logga in med bank-id på "Mina sidor" på skatteverket.se. Uppgifterna kommer att finnas där från den här veckan eller nästa.

Skatteuträkningen bygger på de uppgifter Skatteverket har tillgång till så gör du tillägg eller ändringar i deklarationen kan det bli ett annat resultat. Men vill du inte ändra eller lägga till något i deklarationen utan bara godkänna den när det blir dags är det sannolikt att resultatet blir som i skatteuträkningen.

Med en digital brevlåda har du också möjlighet att få eventuella skattepengar i den första utbetalningen som börjar onsdagen den 7 april. Då måste du också ha deklarerat elektroniskt senast den 30 mars, inte ha gjort tillägg eller ändringar i deklarationen och ha anmält ett kontonummer till Skatteverket.

Deklarationsjätten på skatteverkets hemsida öppnar den 16 mars. Då har du som vill ha tidig utbetalning ungefär två veckor på dig att godkänna deklarationen. Ska du göra tillägg eller ändringar kan du vänta med att lämna in deklarationen till midnatt den 3 maj. Då får du eventuella skattepengar i den andra omgången i början av juni.

Räknar du med reskatt och vill undvika ränta är det en bra idé att betala in pengarna på skattekontot.

Kvarskatteräntan är 1,25 procent, beräknas dag för dag från den 12 februari på belopp över 30 000 kronor.

Belopp under 30 000 kronor ska vara inbetalda senast den 3 maj för att det inte ska bli kostnadsränta.

Maria Crofts

maria.crofts@dn.se

01 ”Coronaflyttare” lockas med trädgårds- och villastäder

När Stockholm stängde ned under pandemin blev det lättare att ta steget ut till landet och kranskommunerna. Många längtar efter mänskligare skalor och klimatsmarta boenden. Annica Kvint har besökt nya bostadsområden som bygger med långsiktiga kvalitetsmål.

Pandemin har satt igång många nya tankar kring boende. Inte minst hos stockholmarna. Plötsligt blev det en utmaning att bo litet och använda staden som sitt vardagsrum, vilket många innerstadsbor tidigare sett som ett ideal. När krogar och kaféer belades med restriktioner fick vardagsrummet flytta ut i parkerna och skogarna, i och omkring staden. Jobbmötet, gymmet, körträningen och fikapausen likaså.

Det lilla skogspartiet i närheten av bostaden, där ungarna kunde åka pulka, fick ett nytt värde för många barnfamiljer. Efter månader av hemarbete och distansundervisning började många också längta efter fler kvadratmeter. I jakten på livskvalitet började några rent av lägga om sitt livspussel. Fler människor flyttar nu från än till Stockholm.

– Pandemin har egentligen bara påskyndat en utveckling som redan pågick. Allt ifrån digitalisering till pandemi och klimatförändringar medför nya krav på stadsbyggandet, säger arkitekten Maria Axelsson.

Hon har ritat flerbostadshusbåde i Stockholm, Västerås och Uppsala, och konstaterar att förutsättningarna för stadsutveckling och bostadsbyggande skiljer sig åt markant i olika kommuner. Medan till exempel Knivsta och Upplands Väsby efterfrågar mer ”klassisk arkitektur”, ställer bland andra Uppsala kommun krav som hon ser som mer relevanta. Att hus ritas i en viss stil garanterar vare sig att de blir mer kvalitativa eller att området de ligger i blir mer hållbart än andra. Vill kommunerna

bidra till ett långsiktigt bostadsbyggande anser hon att det finns många, mer konstruktiva, krav de kan ställa.

– Att Uppsala kommun har en arkitekturpolicy som förordar innovativ miljöteknik, energisparande och biologisk mångfald var till exempel helt avgörande för att mitt kontors arbete med bostadsrättsföreningen Botanikern skulle bli precis som det var tänkt, säger Maria Axelsson.

Brf Botanikern ligger i Uppsalas nya stadsdel Rosendal och är ett av kommunens första flerbostadshus med trästomme, vilket ligger i linje med framtida krav på resurssparande och regeringens införande av klimatdeklarationer för byggnader 2022.

Axelssons kontor Axeloth Arkitekter vann markanvisningstävlingen 2014 med ett förslag som, inspirerat av tallarna i området, fokuserar på trä och grönska. Den forna tallskogen fick lämna plats för ett bostadshus av just massiv furu. Tre sammanlänkade huskroppar i vinkel lämnar en öppning mot söder och det massiva ”träblock” man står inför på utsidan ger

inifrån gården en betydligt grönare och mer ombonad känsla.

Även husets gatufasader har gröna detaljer, som de tre våningar höga, indragna balkongerna, där det klättrar slingerväxter. Tanken är att de boende ska kunna odla både här och på de egna balkongerna. På innergården finns fruktträd och pergola, och den 200 kvadratmeter stora, gemensamma takterrassen utgör ytterligare en grön mötesplats. Den intilliggande Siegbahnparken har, liksom bostadsgården, haft som uttalat mål att tillvarata och utveckla biodiversitet.

Det är vanligt att bostadshus byggs med så kallade totalentreprenader. Arkitektens ansvar upphör då byggföretag tar över, och det är inte ovanligt att material som arkitekten föreskrivit byts ut under byggprocessen mot något ”motsvarande”, i praktiken ofta billigare. Tack vare Uppsalas arkitekturpolicy kunde dock brf Botanikern bibehålla sin kvalitet under hela processen, hävdar Maria Axelsson.

– Trästommen kunde inte kompromissas bort eftersom den fanns villkorad i bygglovet. Samma sak med solcellerna på taken.

Stadsbyggnadsprocessen är komplex. För att en ny stadsdel ska bli en långsiktigt hållbar, kvalitativ livsmiljö krävs inget mindre än att alltifrån beslutande politiker till tjänstemännen på kommunen, fastighetsutvecklarna, arkitekterna OCH byggföretagen ska tänka långsiktigt och samhällsekonomiskt.

Maria Axelsson är en av många i branschen som poängterar vad vår tids svaga politiska majoriteter får för konsekvenser:

– Bostadsprojekt pågår ofta i fem till tio år, det vill säga under flera mandatperioder. Det innebär att förutsättningarna för projektet kan svänga 180 grader.

I Stockholm har politikerna kommit överens om ett blocköverskridande mål: det ska byggas 140 000 bostäder till 2030 (räknat från 2014). Det finns alltså

ett kvantitativt mål. Några blocköverskridande kvalitativa mål finns det däremot inte.

– Tjänstemännen på kommunen, som är de som sitter på fackkunskapen, har ofta för lite att säga till om. Stadsbyggnadsfrågorna förvandlas därmed till förhandlingsfrågor för kommunalpolitiker, som inte sällan är mer intresserade av att det byggs snabbt och billigt än av att det byggs långsiktigt bra, säger Maria Axelsson.

Just nu går de under namnet ”coronaflyttare”, barnfamiljerna som väljer att lämna innerstaden för ett boende i vad arkitekter brukar kalla ”en mer mänsklig skala”. Många av Stockholms kranskommuner lockar med sina trädgårds- och villastäder.

I Nynäshamns kommun pågår ett arbete med att revidera kommunens översiktsplan – den typ av plan som är vägledande för en kommuns utveckling och framtida byggande de närmaste 10 till 30 åren. Inför översiktsplanen har socialdemokraterna satt ihop ett samhällsbyggnadsprogram i egen regi. I det går man

pedagogiskt igenom olika stadstyper, och slår fast att det, snarare än det 18-våningshus som just nu byggs i hamnen, är trädgårdsstad och villastad man vill se i framtidens Nynäshamn. Träbyggande och mer sol- och vindkraft förordas också.

Arkitekten Kjell Forshed, som bidragit som konsult till samhällsbyggnadsprogrammet, var yrkesverksam redan då miljonprogrammet skulle genomföras på 1960-talet och säger sig sedan dess ha sett många ”stadsbyggnadssanningar” med bäst-före-datum. Själv har han ritat trädgårdsstäder och småstäder bland annat i Tullinge och Mariefred, och anser att många kommuner i dag har ett bakvänt förhållningssätt till stadsutveckling:

– Man startar med en siffra snarare än med en helhetstanke. Tänker att här ska det in 10 000 bostäder och det får inte vara längre än 700 meter till t-banan, snarare än att fråga vad är det för samhälle vi vill bygga.

Att byggherrar av i dag är mer intresserade av sina specifika projekt än av helheten är inget att vara förvånad över, menar han, byggföretag är ju vinstdrivande företag. Men detta faktum gör det också viktigare än någonsin att kommunerna tar ett helhetsansvar och sätter in de olika bostadsprojekten i ett större sammanhang.

– Sveriges kommuner har planmonopol och är stora markägare. De har instrument för att styra stadsutvecklingen, men de använder inte alltid den makt de har, säger Kjell Forshed.

Göran Bergander är gruppledare (S) för Miljö- och samhällsbyggnadsnämnden i Nynäshamns kommun. Han har jobbat länge inom byggbranschen och var den som tog initiativ till att konsultera Kjell Forshed.

– Jag har lärt mig mycket under arbetet med att ta fram samhällsbyggnadsprogrammet, och är övertygad om att programmet är ett bra sätt att förankra våra visioner, både i det egna partiet och i kommunen i stort, säger Göran Bergander.

Hur städer planeras och byggs ut påverkar dem i decennier framöver. Hur går långsiktigheten i stadsutveckling ihop med kortsiktigheten i fyraåriga mandatperioder, frågar jag Göran Bergander.

– Den ställer höga krav på de politiker som jobbar med samhällsbyggnad. Den som vill bidra till långsiktighet måste ibland kunna lägga partipolitiken åt sidan.

Annica Kvint

kultur@dn.se

02 Res inte nu! Och gå inte ut på isen

Det är vår i luften, det töar och smälter. Därmed blir isarna förrädiska. När de väl brister är det svårt att komma ur vattnet, och det är mycket kallt, man har inte lång tid på sig. Flera varningar har gått ut till allmänheten om detta. Ändå fortsätter larmen om tragiska drunkningsolyckor att komma.

I torsdags hittades fyra män döda i en vak i Sävsjö. Två av dem hade varit ute och pimpelfiskat, de andra två hade av allt att döma försökt komma till deras undsättning med livbojar. Dagen därpå drunknade två män i Katrineholmstrakten. Och på lördagen hamnade flera personer i vattnet nära Uppsala, en av dem dog. Tiotals fler tros den senaste tiden ha gått igenom men undkommit med blotta förskräckelsen.

Så varför fortsätter folk att ge sig ut på isarna? Det handlar om ödesdiga individuella felbedömningar

förstås. Men kanske också lite om hur de där varningarna är utformade.

Häromdagen påpekade litteraturkritikern Therese Eriksson på Twitter det märkliga i Issäkerhetsrådets uppmaning: ”Ge dig inte ut på isen om du inte måste” (DN 26/2). Vaddå ”om du inte måste”? Just denna dubbeltydighet präglar tyvärr myndigheternas rekommendationer överlag, inte minst nu under pandemin. I stället för att ge raka besked trasslar de direkt in sig i eventualiteterna: Avstå från sportlovsresor som inte är nödvändiga. Nödvändiga?

En rekommendation är ingen lag, som måste preciseras med undantag. I stället fråntar luddigheten rekommendationen dess skärpa och gör den till ett trubbigt tips som många följer, andra inte. ”Villhöver” brukar influerarna kalla det, och det är väl just vad det handlar om här: Det finns inte en enda nödvändig - semesterresa, det ligger i sakens natur. Men somliga unnar sig ändå.

Låt mig därför skingra förvirringen med lite tydlighet:
Håll er hemma på sportlovet! Och gå för guds skull inte
ut på isen.

Lisa Magnusson

lisa.magnusson@dn.se

02 Civilförsvaret föreslås få en ny indelning

Civilförsvaret bör omorganiseras, anser utredaren
Barbro Holmberg som föreslår sex områden med
civilområdeschefer.

Civilområdena kommer att omfatta flera län och
regioner. En av landshövdingarna i civilområdet utses
till civilområdeschef i respektive civilområde.

I utredningen om ansvar, ledning och samordning
inom civilt försvar föreslås också att tio nya
beredskapssektorer och fyra särskilda
beredskapsområden inrättas.

TT

02 Dödliga överdoser av kokain allt vanligare när missbruket ökar

Antalet dödliga överdoser orsakade av kokain har ökat kraftigt de senaste åren, visar siffror från Rättsmedicinalverket, RMV.

Enligt polisens underrättelseenhet har marknaden för kokain vuxit i Sverige. Mellan 2019 och 2020 femdubblade Tullverket mängden beslagttaget kokain.

– Bruket av kokain ökar och vi kommer att få se fler dödliga olyckor, säger Robert Kronstrand, professor i forensisk toxikologi vid RMV.

Poliserna öppnar dörren och kliver in i lägenheten – en etta i det lugna området Annedal i centrala Göteborg. Vid en första anblick syns inget anmärkningsvärt i hallen till den lilla lägenheten. Här är städat och

välordnat, passande kanske för den man i 30-årsåldern som bor här och som arbetar som väktare.

Så öppnar poliserna en av garderoberna i hallen. Enligt vad Johan Ekström, inspektör vid polisens spaningssektion i Storgöteborg, har berättat för DN är det ”i princip fullsmetat med kokain” där. Nu gör polisen ett rekordstort beslag av den illegala drogen. Förpackat i enkilosklossar finns 56 kilo kokain undangömt i lägenheten.

För många står kanske fortfarande ett likhetstecken mellan det vita pulvret och glamouröst festande eller dekadent rockstjärneliv. Men kokainet har lämnat exklusiva nattklubbar och blivit en drog för den breda massan.

DN har tidigare rapporterat om hur mängden beslagttaget kokain ökat kraftigt i polisregion Väst. Färska siffror från Tullverket visar på en liknande trend över så gott som hela riket. Mätt i antal kilon femdubblades Tullverkets beslag av den illegala drogen under 2020 jämfört med 2019. Den totala storleken på

beslagen ökade från 43 till 215,8 kilo – ett rekord för myndigheten.

– Ökningen av kokain indikerar att marknaden växer, eller att marknaden är konstant. Vi vet inte hur stor andel av det kokain som smugglas över gränsen som vi lyckas hitta, men vi vet att om det finns en efterfrågan så finns det de som försöker tillgodose den, säger Martin Petersson.

Han är avdelningschef för Tullverkets kontrollenhet och har ansvar för alla uniformerade tulltjänstemän i Sverige. Enligt Tullverkets underrättelser ökar användningen av kokainet i allt bredare folklager.

– Kokainet ansågs förr vara en överklassdrog, men det har börjat sprida sig i andra delar av samhället och då växer marknaden, säger Martin Petersson.

Tecken på ett ökat bruk och missbruk ses även om man lämnar den svenska gränsen och Tullverkets kontroller. Dödliga överdoser av kokain tillhör

ovanligheterna, men de har växt i antal de senaste åren.

Och ökningen är drastisk. I början av 2010-talet noterade Rättsmedicinalverket, RMV, ett eller två fall av dödliga kokainöverdoser per år. För 2016 och 2017 var antalet 10 per år. År 2018 var de 21 och året därpå 19 stycken.

Statistiken för år 2020 är inte klar än men enligt Robert Kronstrand, professor i forensisk toxikologi vid RMV, tyder ingenting på att antalet dödliga kokainöverdoser minskade förra året. Tvärtom talar han om en trend där kokainmissbruk leder till allt fler dödsfall.

– Det finns en allmän trend där vi ser fler och fler dödsfall där kokain är inblandat. Det har att göra med att användningen av kokain ökar, säger han.

Kai Knudsen är docent i anestesi vid Sahlgrenska universitetssjukhuset i Göteborg och expert på droger.

Han understryker att kokainrelaterade överdoser är ovanliga, men instämmer i att de ökar.

– Vi har sett en markant ökning under senare år. Vi har sett att det har ökat i dödsstatistiken och det speglar säkert ett ökat missbruk och kanske även en annan typ av missbruk, säger han.

Enligt Kai Knudsen behöver en människa få i sig en ganska stor mängd kokain för att drogen ska vara dödlig. Mellan 2,5 och 4 gram kan leda till en dödlig förgiftning. Det kan jämföras med storleken på en vanlig dos, som uppskattas till 0,1–0,2 gram.

Kai Knudsen säger att det är svårt att medicinskt behandla de farliga symtom som kan uppstå när en person tar en överdos kokain.

– Det blir en oregelbunden hjärtverksamhet. Hjärtat rusar och det pumpar inte som det ska. Man kan inte upprätthålla det blodflöde som behövs för att syresätta kroppen och kunna stå och gå, utan man svimmar och

blir medvetslös. Till slut så dör man om man får en kammararytmi, säger han.

Stewe Alm är expert på narkotika och analytiker på underrättelseenheten vid polisens nationella operativa avdelning, NOA. Han säger att den vanlige köparen av kokain är en man i åldern 20 till 40 år, men utöver det har han svårt att måla en schablon av den typiske kokainisten.

– Det är vitt spritt, både geografiskt och i samhället. Även när man tittar på socialgrupperna så är det vitt spritt. Man kan inte säga att det är en överklassdrog eller att den attraherar någon speciell socialgrupp utan den finns överallt, säger han.

Tullverkets så kallade brottsbekämpningsområde Väst stod för nästan hälften av allt beslagtaget kokain förra året. Beslagen ökade från 2,9 kilo till 102,6 kilo mellan 2019 och 2020. I område Öst, som omfattar Stockholm, ökade beslagen från 16,4 kilo till 36,2. För område Syd var siffrorna 23,2 (2019) och 77 (2020)

och i Nord minskade beslagen från 0,3 (2019) till 0,04 (2020).

Den stora ökningen av beslagtagna narkotika kan delvis förklaras av covid-19-pandemin. Tack vare ett minskat flöde av privatpersoner över gränsen har Tullverket kunnat fokusera sina resurser på kriminella organisationer som smugglar mycket stora partier narkotika in i Sverige.

Några exempel:

I Uddevalla hamn gjorde tullen två stora tillslag under 2020. Vid ett tillfälle genomförde tre män en spektakulär räd mot ett fartyg i hamnen – på Tullverket kallas trion för ”ninjorna” – men greps på bar gärning med 60 kilo kokain och dömdes senare till långa fängelsestraff.

I Helsingborg hittade privatpersoner ett stort parti kokain i väskor på stranden. Genom spaning kunde narkotikan knytas till misstänkta som hamnat i sjönöd

i Öresund efter att ha använt en mindre båt för att hämta narkotikan från ett lastfartyg.

Några veckor före jul gjorde polisen ett jättelikt beslag av kokain i Stockholm. Utspädd och såld på gatan beräknas narkotikan vara värd runt 400 miljoner kronor.

De stora beslagen ser Stewe Alm som en av flera indikatorer på en växande marknad för kokain i Sverige. Sjunkande gatupriser sänder en annan stark signal om ökat användande. Att de dödliga överdoserna har blivit vanligare överraskar honom inte.

– Kokain har fått en kraftigt ökad spridning i landet. Priserna har sakta gått ner och tillgängligheten via nätet har boostat möjligheterna att få tag i det här. Så att dödligheten går upp är direkt korrelerat, vågar jag påstå, till tillgängligheten och användningen.

Den bilden bekräftas av Kai Knudsen, som säger att de patienter som vårdas för akuta kokainöverdoser ofta är

personer som lever med allvarliga missbruksproblem. Men han varnar för att kokainets negativa konsekvenser även kan drabba dem som aldrig tar en överdos.

– Problemen blir sociala i första hand. Det tar över så mycket av livet och kan leda till nedstämdhet, ångest och utbrändhet, som ofta blir långvarig, säger han.

Jämfört med annan narkotika står kokain för en liten del av de dödliga överdoserna. Heroin och andra opiater svarar för mellan 30 och 40 procent av de drogrelaterade dödsfallen varje år. I den statistiken räknas även överdoser orsakade av läkemedel in och många av dem kan vara självmord.

– Men jag tycker inte att man ska förringa kokainet, man kan dö av kokain också. Bruket av kokain ökar och vi kommer att få se fler dödliga olyckor med kokain, säger Robert Kronstrand.

Carl Cato

carl.cato@dn.se

Fakta. Så påverkas kroppen

Kokain är en centralstimulerande drog som påverkar det centrala nervsystemet.

Små doser kan ge brukaren ökad energi och medvetenhet, dämpar hungerkänslor och höjer blodtrycket. Hjärtat slår snabbare och andningen snabbas upp.

Högre doser kan ge upphov till feber, svettningar, huvudvärk och yrsel.

En överdos kokain kan ge upphov till hjärtarytmier där hjärtat inte förmår att tillräckligt syresätta blodet. I akuta fall kan det leda till medvetslöshet eller döden.

Långvarigt bruk av kokain kan skapa psykiska problem med misstänksamhet, rastlöshet, sömnproblem och i svåra fall vanföreställningar, ångest och psykos.

Beroendecentrum Region Stockholm

02 Sjukvården förbereder sig för ett förvärrat smittoläge

Trycket ökar åter på svensk sjukvård. Socialstyrelsen och regionerna arbetar nu med att planera inför ett förvärrat scenario. Variationerna är stora runt om i landet – värst är läget i norra Sverige.

– Jag tycker man märker av att den brittiska varianten är smittsammare. Det tar fart snabbare nu, säger Johan Thunberg på region Västerbotten.

Antalet covidpatienter ökar inom intensivvården i Sverige. Ökningen har skett stadigt i drygt en vecka och ligger omkring 240 covidsjuka på iva. Socialstyrelsen arbetar tillsammans med regionerna och SKR med förberedelser på en ny våg av allvarliga covidfall.

– Vi ser över eskaleringsplaner och planerar inför ett förvärrat scenario. Det är det som är fokus den här veckan, säger Taha Alexandersson, ställföreträdande krisberedskapschef på Socialstyrelsen.

Inom sjukvården är läget svårast i norra Sverige. Region Västerbotten har flest iva-patienter per capita och omkring hälften av alla på iva vårdas för covid-19. Skellefteå har hittills varit drivande i den ökande smittspridningen i regionen. Där minskar smittan något nu, i stället har antalet bekräftade fall börjat gå upp i Umeå.

– Den här veckan ser det ut som så har vi en lätt minskad smittspridning. Men det har varit mycket snabbare svängningar och klustersmittor den här gången så det är mycket svårare att förutspå, säger Johan Thunberg, verksamhetschef på Centrum för anestesi, operation och intensivvård i region Västerbotten.

– Jag tycker man märker av att den brittiska varianten är smittsammare. Det tar fart snabbare, fortsätter han.

Även i andra delar av landet ökar sjukhusinläggningarna. Gävleborg gick upp i förstärkningsläge på måndagen på grund av utvecklingen.

– Det som ligger bakom är det stora inflödet inom slutenvården som vi haft de senaste dagarna. Samtidigt ser vi att fler testar sig och andelen positiva ökar. Trenden har gått åt fel håll de senaste veckorna men eskalerat mot slutet, säger hälso- och sjukvårdsdirektör Johan Kaarme.

I går, måndag, vårdades 53 patienter med covid-19 i regionen, varav tio på intensivvården. Två patienter flyttades till andra regioner under helgen och om läget blir värre är Gävleborg beroende av hjälp utifrån.

– Under andra vågen var vi snubbande nära ett kapacitetstak och katastrofläge, då låg 140 patienter inlagda varav 17 på IVA och utvecklingen gick mycket snabbt. Vi tar höjd för att det kan bli minst lika illa den här gången, men hoppas innerligt att vi slipper, säger Johan Kaarme.

Socialstyrelsen pekar även hon på vikten av att regionerna kan bistå varandra. Nu är situationen logistiskt svår, eftersom läget är oförutsägbart och skiljer sig runt om i landet. Det är dock att föredra jämfört med andra situationer, menar Taha Alexandersson .

– Ett otroligt jobbigt scenario är om de stora regionerna, som kan ta in mycket patienter, får en ökning samtidigt. Även om det spretar och är osäkert just nu så är det betydligt mer hanterbart än det vi såg i första och andra vågen när alla var drabbade samtidigt. Där vill vi inte hamna igen, säger hon.

Amanda Dahl

amanda.dahl@d

02 Krav på att skaka hand upprör – flera har överklagat beslutet

I Trelleborg ska ingen som avböjer att skaka hand med personer av motsatt kön kunna anställas – om det är av religiösa eller kulturella skäl. Beslutet, som klubbades av kommunfullmäktige nyligen, har överklagats till domstol av flera personer.

– Det strider mot religions- och åsiktsfriheten, anser vänsterpartisten Mats Sjölin, en av dem som överklagat till förvaltningsrätten.

Att beslutet fattas under pågående pandemi kallar han ”synnerligen dålig tajming”. Han tror att enskilda arbetssökande kan hamna i svåra situationer när det är okej att säga nej till handhälsning av smittskäl, men inte av religiösa skäl.

SD:s motion klubbades igenom med stöd från Moderaterna och genom att Kristdemokraterna lade ner sina röster. I motionen beskrivs situationen då någon vägrar att ta i hand som ”djupt kränkande” för den som utsätts för det. ”Har man fått förmånen att komma till Sverige och fått ta del av vår frihet och vår välfärd skall man också anpassa sig till en så pass grundläggande sak som hur män och kvinnor hälsar på varandra i Sverige”, argumenterar SD-politikern och oppositionsrådet Helmuth Petersén i motionen.

Trelleborgsbon Envera Rozajac, som överklagat i samarbete med partiet Nyans, anser att beslutet öppnar för diskriminering av muslimer på arbetsmarknaden: ”Som invånare i Trelleborg och muslim som inte skakar hand anser jag att detta skapar ett allvarligt intrång på min och övriga muslimska invånares grundlagsstadgade religionsfrihet”.

I ytterligare ett överklagande understryks också att kommunfullmäktiges handskakningsbeslut strider mot religionsfriheten.

Mats Sjölin hävdar att syftet med handskakningsbeslutet är att skicka en signal till omvärlden.

– Jag tror egentligen inte att det här är en viktig fråga för majoriteten hur man hälsar. Det centrala för dem är signalen att här i Trelleborg vill vi inte ha den typen av människor, säger han.

Kommunalrådet Mikael Rubin (M) har i en tidigare TT-intervju sagt att det handlar om signalpolitik.

– Jag är medveten om att det är plakatpolitik för att skicka signaler, men det är samma politik som regeringen använder när den inför skatt på plastpåsar.

TT

02 Pandemin har ökat problem med spelberoende

Arbetslöshet och isolering är riskfaktorer för spelberoende. Och coronapandemin har lett till en ökning av spelande bland arbetslösa och personer som redan har spelproblem.

Folkhälsomyndigheten har på regeringens uppdrag analyserat utvecklingen av spelproblem i spåren av covid-19. Ser man till befolkningen generellt har det inte skett några större förändringar. Men hos 20 procent av dem som redan innan pandemin hade ett problemspelande ökade problemen och hos 4 procent av dem som blivit arbetslösa.

– Spelföreningar säger också att de under hösten har sett ett ökat söktryck från personer som har spelproblem, säger utredaren Ulla Romild.

Under våren försvann flera möjligheter till spel – kasinon stängdes, sportevenemang ställdes in och restriktioner infördes för lokaler där man kunnat spela. Dessutom infördes tillfälliga begränsningar för bland annat insättningar och speltid.

Samtidigt innebar pandemin en ökning av riskfaktorer för att utveckla spelproblem, som permitteringar, arbetslöshet och social isolering.

– Tittar vi på hela året var det ingen större förändring i nettoomsättning på spelmarknaden, men andelen som spelar online ökar, säger Ulla Romild.

– Och konsekvenserna av onlinespel är mycket mer brutala.

Konsekvenserna är att fler får problem med löpande utgifter, fler tar snabblån och den psykiska hälsan påverkas.

Ulla Romild säger att man sett att nästan 1 procent av den vuxna befolkningen har en ökad grad av spelproblem. De finns i alla grupper i samhället, det

man tittat på är personer som redan spelar mycket och håller på att glida mot ett beroende.

– Ofta är det bland dem det ökar när det blir mer stress, ökad oro i samhället. Sedan slår det snabbare och hårdare mot dem som redan har en dålig ekonomi eller är arbetslösa, men det finns överallt.

TT

02 Konsumentverket oroas av skuldsättningen

Konsumtionslånen ökar och allt fler hamnar hos Kronofogden. Konsumentverket, liksom Finansinspektionen i förra veckan, oroas över vår ökade skuldsättning. Skulderna drivs av vår näthandel, och vår vilja att köpa nu och betala senare.

Enligt branschorganisationen Svensk Inkasso finns drygt 77 miljarder kronor i kapitalfordringar hos deras medlemmar som avser konsumenter.

TT

02 Gott om sårbara fastighetsbolag

När pandemin slog till på allvar för ett år sedan kraschade fastighetsbolagen på börsen. Det blev en viss återhämtning under resten av 2020. Men bolag med exponering mot besöksnäring och detaljhandel är fortsatt sårbara.

Många fastighetsbolag slickar fortfarande såren efter pandemikraschen för ett år sedan. Och bolag med stor exponering mot detaljhandel och besöksnäring är sårbara, visar de gångna veckornas bokslut från sektorns börsnoterade tungviktare.

Vakansgraderna, det vill säga andelen outhyrda lokaler, klättrar uppåt. Och konkurser inom handeln har börjat slå mot fastighetsbolagens resultat.

Hyresrabatter och mjukare betalningsvillkor till hyresgäster har samtidigt blivit allt vanligare. Allt fler

hyresgäster har samtidigt börjat trycka på om kontrakt med omsättningsbaserad hyra, även stora kedjor som på så sätt vill hantera intäktsbortfallen i pandemins spår.

– Det är nog en trend som jag tror kommer att växa, säger Albin Sandberg, som följer sektorn som analytiker på mäklarhuset Kepler Cheuvreux.

En modell som kan börja breda ut sig är att hyran delas upp i två delar, en fast del beräknad på kvadratmeter och en annan del som varierar beroende på hyresgästens omsättning, tror Hallberg.

– Då kan man ta höjd för om det blir stora förändringar i konjunkturen, säger han.

Det finns flera tydliga vinnare bland fastighetsbolagen i pandemin, som Ilija Batljans SBB eller Wallenstam, båda stora inom samhällsbyggnader och hyresbostäder. Logistikspecialister, som Sagax, går ännu bättre.

– Hyresbostäder, samhällsfastigheter och logistik är stekheta. Där är priserna upp, helt klart, säger Hallberg.

Men bolag med stor exponering mot detaljhandeln, som Hufvudstaden eller Atrium Ljungberg, har det tuffare.

– Fast om vaccinet biter kan de mycket väl bli höstens vinnare, säger Sandberg.

I kontorssegmentet ser det oväntat stabilt ut, både när man följer hyresnivåer och de priser som fastighetsbolaget får för objekt som säljs. Det osäkra läget ligger dock som en våt filt över marknaden, där beslut om expansion eller nya långa kontrakt har blivit ovanliga. Med alla tjänstemän som jobbar hemifrån i pandemin står dessutom många skrivbord tomma ute på kontoren och krav från hyresgäster på mer flexibla kontrakt väntas bli tema framöver.

Nettouthyrningen – det vill säga antalet nya kontrakt minus antalet kontrakt som löper ut – ligger

fortfarande generellt på plus. Men trenden nedåt är tydlig.

Vissa investeringar i nya projekt görs fortfarande, som Castellums lokaler till Domstolsverket i Malmö eller Atrium Ljungbergs satsning på Life Science-lokaler i Hagastaden, Solna.

– Det kommer att finnas delar av marknaden som alltid är intressant. Men mer traditionella kontorsinvesteringar får vi nog vänta på ett tag. Och jag har svårt att se när nästa Mall of Scandinavia ska byggas, säger Sandberg.

TT

FAKTA. KURSKRASCH EFTER 500-PROCENTIGT LYFT

I början av 2020 hade Stockholmsbörsens fastighetsaktier lyft med omkring 500 procent på tio år. Men den 21 februari i fjol tog festen tvärt slut. Den första pandemivågen raderade på fyra veckor ut 44 procent av fastighetsaktiernas värde samtidigt som bolagens finansieringsmarknad frös till is.

Riksbanken ryckte snabbt in och har med likviditetsstöd och stödköp av företags- och bostadsobligationer värmt upp marknaden igen. Nedgången för hela 2020 blev till slut bara drygt sex procent för Stockholmsbörsens fastighetsindex.

02 Inlagd patient ofredades: ”Karolinska kan inte lastas”

När kvinnan låg inlagd på Karolinska i Solna blev hon sexuellt ofredad av en manlig patient. Händelsen polisanmälades och en lex Maria-anmälan upprättades. Nu meddelar Inspektionen för vård och omsorg att ärendet avslutas då sjukhuset agerat rätt.

Händelsen inträffade hösten 2018 när kvinnan var inlagd på Karolinska universitetssjukhuset i Solna. Hon ofredades då av en manlig rumsgranne. Mannen försökte hindra henne från att larma, men hon lyckades ändå nå larmknappen och personal var snabbt på plats.

Kvinnan kontaktade därefter sina närstående som i sin tur ringde polisen, något som personalen, enligt lex Maria-anmälan, inte hunnit med. Av anmälan framgår

att händelsen innebar ”stor psykisk påfrestning” för kvinnan. Karolinska följde upp det inträffade med läkarsamtal och samtalsterapi.

Ivo, Inspektionen för vård och omsorg, meddelar nu att de avslutar ärendet med hänvisning till att sjukhusets vård och omhändertagande av kvinnan har varit ”adekvat”. Ivo skriver i sitt beslut att händelsen inte hade kunnat förutses och att sjukhuset därför inte kan lastas för det inträffade.

Händelsen uppmärksammades först av lokaltidningen Mitt i, det var också deras rapportering som låg till grund för att Justitieombudsmannen beslutade att inleda ett ärende kring det inträffade. I ett yttrande till Justitieombudsmannen har sjukhusledningen beklagat det inträffade. JO kritiserade sedermera Karolinska för att de saknade rutiner för att hantera händelser då patienter misstänks ha blivit utsatta för brott på vårdinrättningen.

Andreas Nordström

andreas.nordstrom@dn.se

02 ”Trots pandemin har vi det egentligen ganska bra”

Ekonomisk historia. Pandemin får mig att reflektera över hur människor levde under andra världskriget i Sverige och resten av Europa. Alla, förutom de som hade sitt på det torra med förmögenheter, fick lov att anpassa sig.

Först på 50-talet kunde Europa återhämta sig. Alla fick det bättre, vilket i sin tur ledde oss in i kapitalism och överproduktion.

Före coronan hade vi vant oss vid att ha tillgång till det mesta. Vi har svårt att anpassa oss till den livsstil som vi har blivit påtvingade.

Men om man ser tillbaka och försöker föreställa sig hur människorna levde under alla dessa krisår och jämför med hur vi lever nu har vi det egentligen ganska bra. Myndigheter och politiker gör sitt bästa för oss. Dock

finns det personer som redan före pandemin hade mycket svåra omständigheter och som naturligtvis drabbats hårt.

Jag tänker på min mormor som föddes i slutet av 1800-talet och som i början av 1900-talet åtog sig att tvätta kläder och mattor i isvaken i den lilla stadens isbelagda å.

Fram till slutet av 60-talet, då hon fick lämna jordelivet, levde hon med alla dessa olika kriser. Det är inte så länge sedan.

När jag känner mig som mest nere och utslagen försöker jag säga till mig själv: Tack gode gud för att jag lever i dag, i alla fall än så länge, med mat, värme, vatten, tak över huvudet och kanske en kram så småningom.

Resten är faktiskt en bonus.

Christina Sandberg, Strängnäs

02 Äldre med enklare hemtjänst prioriteras ned i vaccinkön

Äldre med hemtjänst prioriteras i de flesta regioner, men i Stockholm får bara de med omsorgsinsatser förtur till covid 19-vaccin. I Stockholms stad uppskattas var tredje person med hemtjänst få vänta till fas två.

– Min 90-åriga mamma kommer att få slåss med pigga uppkopplade 65-åringar för att få sitt vaccin, säger Katarina Kuick.

Region Stockholm har nu gett andra dosen till alla på äldreboenden och kom först under vecka 8 i gång med vaccinering av äldre med hemtjänst. Men det är långt ifrån alla i gruppen som får vaccinet i första fasen.

Enligt Stockholms regionala vaccinprioritering ska bara äldre med omsorgsinsatser vaccineras i fas ett. Det gäller äldre som får hjälp med till exempel

påklädning, mat och hygien. Den stora gruppen äldre som har serviceinsatser, till exempel hjälp att handla, tvätta eller städa, samt äldre med trygghetslarm, har nedprioriterats till fas två.

Regionen kan inte uppge hur många i länet som nu får vänta ytterligare på vaccin. I Stockholms stad innebär det att bara omkring 9 000 av totalt 13 000 med hemtjänst enligt socialtjänstlagen, kommer att vaccineras i fas ett, enligt en preliminär uppskattning från äldreförvaltningen.

Prioriteringen kommer som en överraskning för många. På Region Stockholms 1177-sida står att alla med hemtjänst ska vaccineras först. Långt ned på sidan finns tillägget: ”Om du endast har serviceinsatser eller trygghetslarm från hemtjänsten ingår du inte i den grupp som blir kontaktad, utan får själv boka vaccination när det blir möjligt.”

– Jag upptäckte det av en slump. Det är jättemånga gamla och även vårdpersonal som tror att alla med hemtjänst ska få vaccin först. Få vet vad

omsorgsinsatser är, om inte jag upptäckt detta hade mamma suttit och väntat på besked utan att förstå att hon måste boka själv, säger Katarina Kuick.

Hennes 90-åriga mamma har hemtjänst och bor på Södermalm. Hon behöver rollator och får hjälp av hemtjänsten elva timmar i månaden med att handla, tvätta och städa. Den hjälpen räknas som serviceinsats vilket innebär att mamman nu tillhör samma fas som alla över 65 år.

– Min mamma klarar inte att hantera en smartphone och har ingen dator. Det är klart att alla pigga 65-åringar kommer att tränga sig före de här 90-åringarna när man ska boka själv. De är ouppkopplade, har inte lika vassa armbågar och tillhör också en generation som inte vill vara till besvär, säger Katarina Kuick.

När hennes mamma ska få vaccin är fortfarande oklart. Vårdcentralen hänvisar till 1177.se och där står att alla över 65 ska få ett brev hem i mars om när bokningen startar.

– Det värsta är att informationen är så svår att hitta och att den ändras hela tiden. Vi trodde att mamma skulle vaccineras i januari, nu verkar det kunna blir tidigast i slutet av mars.

Region Stockholms vaccinsamordnare Magnus Thyberg bekräftar omprioriteringen i ett mejl.

– Det stämmer att Region Stockholm har fattat beslut om att prioritera inom hemtjänsten och först vaccinera dem som vi bedömer har störst risk för allvarlig sjukdom och dem som har det svårast att följa restriktionerna. Gruppen med hemtjänst är stor och vi behövde därför besluta om en prioriteringsordning, samtidigt som det råder brist på vaccin, säger Magnus Thyberg.

Enligt Folkhälsomyndigheten ska i princip alla med hemtjänst vaccineras i fas ett, men man öppnar för att lokala prioriteringar kan göras vid brist på vaccin, om man kan identifiera en grupp med lägre risk för allvarlig covid-19.

Nästan alla regioner följer prioriteringsordningen, men Stockholm, liksom Skåne och Dalarna, har valt att bara räkna in personer med omsorgsinsatser i hemtjänsten, och i stället prioriterat sjukvårdspersonal i första fasen.

Enligt Sveriges kommuner och regioner, SKR, ska alla ändå prioritera de sköraste äldre.

– Det finns en dialog med Folkhälsomyndigheten om hur man ska tolka hemtjänst, hur bred man ska göra den gruppen, och där skär man lite olika i olika delar av landet. Det är ju ett sätt att prioritera dem som har det största behovet, säger Emma Spak, chef för SKR:s hälso- och sjukvårdssektion.

Hon poängterar också att man även i fas två ska prioritera efter ålder.

– De som har färre insatser kommer ju att komma väldigt tidigt i vaccinationen baserat på deras ålder och där blir det ju en viss överlappning mellan fas 1 och fas 2 runt de som har hemtjänst och de som har hög ålder

men som kanske inte har insatser. Regionerna gör inte exakt lika men dessa äldre kommer ändå att tillhöra den tidiga gruppen som vaccineras, säger Emma Spak.

Jessica Ritzén

jessica.ritzen@dn.se

FAKTA. SVERIGES REGIONER PLACERAR ÄLDRE I OLIKA VACCINERINGSFASER

Regioner som prioriterar alla med hemtjänst i fas ett:

Blekinge, Gotland, Gävleborg, Halland, Jämtland-Härjedalen, Jönköping, Kalmar, Kronoberg, Norrbotten, Sörmland (kan förekomma kommunal avvikelse), Uppsala, Värmland, Västerbotten, Västernorrland, Västmanland, Västra Götaland, Örebro, Östergötland.

Regioner som i fas ett prioriterar de som har hemtjänst med omsorgsinsatser:

Stockholm: Fas ett gäller bara den som har omsorgsinsatser. Den som serviceinsatser eller

trygghetslarm från hemtjänst får själv boka vaccination när det blir möjligt i fas 2.

Dalarna: Fas 1 gäller bara den som har omsorgsinsats i hemtjänsten (även larm).

Skåne: Fas 1 gäller bara den som har hemtjänst varje dag eller regelbunden hjälp med personlig omvårdnad av hemtjänsten.

Källa: 1177.se

02 I alla tider har människan varit beredd att offra sig själv för att barn och barnbarn ska få det lite bättre. Vi är den första generation som har gjort precis tvärtom.

På Expressens kultursidor skriver författaren Jonas Gardell om hur barns hälsa och framtid riskeras av covidstrategin.

03 Livsviktigt att våga söka vård även under pandemin

Ovissheten är det värsta med pandemin. Redan några veckor in krävde finanstoppen Kerstin Hessius, tidigare vice riksbankchef, ett slutdatum.

Det gick inte förstås. Och oavsett hur man gör, vilka åtgärder man vidtar, så följs de av nackdelar.

Nedstängningarna världen över, som under pandemin har räddat miljontals liv, har också kostat. Inte bara rent ekonomiskt, just såsom Kerstin Hessius oroade sig för, utan på en mängd olika sätt.

I fattiga länder blir fler småflickor bortgifta nu när skolorna stängts på oviss framtid. Fler människor dör av undernäring. De livsnödvändiga vaccinprogrammen har stannat av, och överdödligheten ökar i sjukdomar som i vanliga fall går att behandla. Det framgår av beräkningar utifrån FN:s statistik. Anna Mia Ekström,

professor i infektionsepidemiologi och hiv-forskare, menar att vi redan förlorat upp till ett decenniums utveckling (SVT 28/2).

Coronan överskuggar allt – även vården för mycket allvarliga sjukdomar. Det mönstret är tydligt också i Sverige. Här minskade cancerdiagnoserna med 10 procent det gångna året, minst. Systemet går på sparlåga: Viktiga screeningsystem är pausade, såsom mammografi för att upptäcka bröstcancer, cellprov för livmoderhalscancer och avföringsprover för tarmcancer. Operationer skjuts upp. Rehabcentrumen har stängt.

Många sjuka drar sig också för att söka hjälp. Och på vissa vårdinrättningar vet man heller inte att skilja allvarliga symtom från mindre allvarliga. Det drabbade Fredrik Svedberg, som Fokus skrev om häromveckan (25/2). Han drogs med ihållande rethosta, och sökte hjälp, men vårdcentralen ville att han skulle avvakta tills pandemin var över. När han till slut fick en ordentlig undersökning, ett halvår senare, var det för sent: Han, som aldrig varit rökare och överlag skötte

sin kropp, hade långt framskriden lungcancer som spritt sig till levern, mjälten och skelettet.

Det kommer att komma ett efter pandemin, men hur ska detta efter se ut? Vårdpersonalen är slutkörd, många har inte haft ordentlig semester på evigheter. Hur ska de orka beta av den växande vårdskulden? Inte bara finns det minst 5 000 fall av obehandlad cancer i Sverige. Ju längre tiden går, desto svårare och mer krävande blir den att behandla. Och till slut finns alltså inte längre någon bot. Allt läkarna kan göra då är att köpa en lite extra tid.

Fler riskerar att hamna i den situationen. Redan nu måste budskapet därför bli det som bland andra Nätverket mot cancer envetet försöker sprida: Har du symtom som håller i sig, så måste du våga söka vård.

Lisa Magnusson

lisa.magnusson@dn.se

03 Tegnell: Vi är verkligen på väg mot en tredje våg

Spridningen av coronaviruset fortsätter att öka och enligt statsepidemiolog Anders Tegnell ser Sverige ut att vara på väg mot en tredje våg.

Folkhälsomyndigheten planerar för att ytterligare skärpa restriktionerna. Det kan bli aktuellt att begränsa kollektivtrafiken till halvfulla bussar och en nationell reseavrådan för inrikesresor, om utvecklingen fortsätter åt fel håll.

För tredje veckan i rad ökar smittspridningen med omkring 10 procent i Sverige, i världen i stort varnar Världshälsoorganisationen WHO för en liknande trend. Enligt Socialstyrelsen har den positiva trenden för vården brutits och den ökade smittspridningen börjar få genomslag i intensivvården.

– Det ser ut som att vi verkligen är på väg mot en tredje våg, säger Anders Tegnell.

Som en första åtgärd vill Folkhälsomyndigheten se ett maxtak på 500 personer i alla butiker, varuhus och på handelsplatser, oavsett storlek. Beslutet är tänkt att träda i kraft på lördag. Butikerna måste enligt förslaget också se till att kunderna handlar ensamma.

– Tidigare har det varit så att man har kunnat räkna på kvadratmeteryta. Det innebär att man har kunnat ta in många personer och att det ändå blir risk för trängsel vid ut- och ingångar och i delar av lokalerna, säger Anders Tegnell på tisdagens pressträff.

Folkhälsomyndigheten publicerade på tisdagen tre scenarier för hur smittspridningen kan utvecklas fram till sommaren.

Det första, mest positiva, händelseförloppet med en nedgång i smittspridningen från den 5 februari är redan överspelat, enligt Anders Tegnell.

– Det utgick från att vi skulle hålla igen våra kontakter ännu mer. Där verkar vi inte vara.

Nästa förlopp visar en smittotopp som är ungefär lika hög som den Sverige hade i slutet av förra året, med några skiftningar beroende på hur vaccinationerna går. De sociala kontakterna ligger på ungefär samma nivå som nu, eller något högre.

Om de sociala kontakterna i stället ökar kan den tredje vågen bli snudd på dubbelt så hög som den andra vågen, enligt Anders Tegnell.

– Vad vi gör nu under de närmaste veckorna kommer att spela väldigt stor roll för hur den här våren utvecklas.

Vaccinationerna kommer att leda till att dödstalen inte går upp på samma sätt som tidigare, men smittspridningen påverkas inte på kort sikt.

– Vaccinerar vi har det inte jättestor effekt på smittspridningen, men däremot jättestor betydelse för

vad som händer på vårdavdelningarna, säger Anders Tegnell.

– Sjukvården är hårt belastad. Att stå inför hanteringen av det här stora vårdbehovet som kan uppstå om det värsta scenariot inträffar är en extremt tuff utmaning för en hälso- och sjukvårdssektor som kämpat under en väldigt lång tid, sade Taha Alexandersson, ställföreträdande krisberedskapschef på Socialstyrelsen, på tisdagens pressträff.

Om smittan fortsätter att öka innebär det sannolikt nya begränsningar i vardagslivet och stängningar av olika verksamheter, beroende på var smittspridningen sker.

Åtgärder som nämns är att kollektivtrafik endast får köra hälften så många resenärer som det finns plats för. Myndigheten diskuterar också begränsningar av barns fritidsaktiviteter och en nationell reseavrådan i likhet med den avrådan som fanns under våren 2020. Efter inrikesresor kan det komma att krävas både självisolering och testning, samma regler om i dag gäller vid utlandsresor.

Redan nu rekommenderar Folkhälsomyndigheten utökad testning vid smittspårning på arbetsplatser, att personer som varit i nära kontakt med en kollega som bekräftats smittad också ska testas, även om de inte uppvisar symtom.

– Vår provtagning är så pass bra nu att det kan vara värt att göra det, säger Anders Tegnell.

Blir den tredje vågen den sista under coronapandemin?

– Nej, jag är inte helt säker på det. Jag tror att vi kan befinna oss i ett kritiskt läge även i höst, framför allt om vi inte har lyckats nå tillräckligt många med vaccinationer. Jag tror att Sverige har bra chanser att klara sig men i länder som inte lyckas lika bra tror jag att risken är ganska stor, säger Anders Tegnell.

Mia Holmgren

mia.holmgren@dn.se

FAKTA. VIRUSLÄGET I SIFFROR

Ytterligare 56 dödsfall med bekräftad covid-19 har rapporterats i Sverige, meddelar Folkhälsomyndigheten.

Därmed har nu 12 882 smittade personer avlidit i landet.

Sammanlagt har 669 113 personer i Sverige bekräftats smittade av covid-19.

Hittills har 527 186 personer fått åtminstone en dos coronavaccin, rapporterar myndigheten. Det motsvarar 6,4 procent av den vuxna befolkningen. Av dem har 273 992 personer fått två doser, vilket motsvarar 3,3 procent av befolkningen.

De nyttillkomna dödsfallen i myndighetens statistik har i de flesta fall inträffat flera dagar tidigare, och de dödsfall som inträffat i närtid finns inte med på grund av eftersläpning i rapporteringen. Detta innebär att den dagliga uppdateringen visar inrapporterade dödstal, inte dödstalet för just den dagen.

Källa: Folkhälsomyndigheten

03 Länk för vaccination spreds bland obehöriga

En länk till bokning för vaccination mot covid-19 har spridits bland obehöriga, rapporterar SR Ekot. Länken var avsedd för prioriterad personal inom kommunal vård och omsorg i Alingsås och Kungälv.

Vid flera tillfällen har en länk till en sajt där prioriterad kommunpersonal kan boka tid för vaccination mot covid-19 spridits utanför den avsedda gruppen. Via länken kunde vem som helst boka tid för vaccination hos Vaccindirekt, ett av de privata företag som utför vaccinering åt Västra Götalandsregionen, VGR.

Enligt Anita Hedström, chef för vård- och omsorgsförvaltningen i Alingsås, har personer som inte arbetar för kommunen bokat tider och vaccinerats.

– Det är många som är väldigt upprörda. När vi hade vårt första vaccinationstillfälle i Alingsås upptäckte vi

direkt att det stod personer i vaccinationskön som inte arbetar inom vård och omsorg, säger hon till DN.

Vad gjorde ni åt det?

– Vi kunde ju inte göra någonting utan de blev ju vaccinerade. Det krävdes bara bank-id, man behövde inte identifiera sig som vårdpersonal.

Anita Hedström misstänker att obehöriga vid fyra vaccinationstillfällen i början av februari kan ha utnyttjat systemet för att gå före i kön.

– Vid de första fyra tillfällena var det ingen kontroll alls.

Sedan dess har VGR infört krav på att de som vaccineras inom fas 1 ska kunna legitimera sig som personal inom vård eller omsorgsyren.

Vaccindirekt, ett av de företag som har fått i uppdrag att sköta vaccineringen i Västra Götaland, säger till Ekot att regionen inledningsvis inte krävde att personer skulle uppvisa tjänste-id.

– Vi har jobbat enligt VGR:s riktlinjer, det var inte att man skulle behöva uppvisa ett tjänste-id eller ett lönebesked, det skulle fungera med att de som fick länken inte skulle vidarebefordra den, säger områdeschef Karin Fröberg till Ekot.

Västra Götalandsregionen beslutade nyligen att de som fuskat sig till en plats långt fram i vaccinationskön kommer att prioriteras lågt när det är dags för den andra dosen.

Det är oklart hur många som har gått före i kön, men i mitten av februari rapporterade Göteborgs-Posten att en vaccinationslänk spridits från ett annat företag.

Sofia Tanaka

sofia.tanaka@dn.se

Carl Cato

carl.cato@dn.se

03 Smitta sprids bland unga i Västra Götaland

Göteborg. Smittspridningen ökar kraftigt igen i Västra Götaland. Under förra veckan steg siffran med 25 procent. Mest ökar smittan bland barn och ungdomar.

Under vecka åtta konstaterades 5 964 nya fall av covid-19 i Västra Götaland – en ökning med 25 procent jämfört med de två tidigare veckorna enligt siffror från Smittskydd Västra Götaland.

Under vecka fyra och fem noterades cirka 4 000 nya fall per vecka.

Den största ökningen har skett bland barn och ungdomar i åldersgrupperna 10–19 år. Här steg siffran med hela 57 procent jämfört med förra veckan.

Störst är smittspridningen i Göteborg med kranskommuner, men ökningen kan enligt Smittskydd Västra Götaland ses i hela regionen. Smittskyddsläkare

Thomas Wahlberg ser med oro på situationen och säger att utvecklingen liknar hur den första och andra vågen av pandemin började.

– Många gör stora insatser för att hålla nere smittspridningen, men vi har ett gemensamt ansvar och våra val får konsekvenser. Jag vill att alla följer såväl nationella som regionala rekommendationer. Minska dina kontakter med andra. Håll avstånd i alla lägen och använd munskydd om det inte är möjligt. Och använd alltid munskydd i kollektivtrafiken, säger Thomas Wahlberg i ett pressmeddelande.

Sedan den 17 februari gäller regionala rekommendationer i Västra Götaland, vilka är skärpningar av Folkhälsomyndighetens råd. Behovet av sjukhusvård har varit relativt oförändrat den senaste veckan – men ligger fortsatt på en mycket hög nivå och belastningen på intensivvården är hög. Oron för att fler ska bli sjuka nu när smittspridningen ökar är stor.

– Trycket på sjukvården har följt smittspridningen under hela pandemin. Jag vill vädja till alla att göra sitt bästa för att smittan ska bromsa in, vi behöver hjälpas åt för att hindra en ny våg, säger hälso- och sjukvårdsdirektör Ann Söderström i pressmeddelandet.

Vaccineringen på särskilda boenden för äldre och personer som har kommunal hemsjukvård, samt deras hushållskontakter, fortsätter. Många har i veckan fått sin andra spruta. Detsamma gäller viss prioriterad sjukvårdspersonal inom regionen.

Den här veckan skickas totalt 34 880 doser vaccin ut i Västra Götaland. Alla vårdcentraler får denna eller nästa vecka tillräckligt mycket för att ge första dosen vaccin till personer med hemtjänst och deras sammanboende. Vaccineringen av kommunal vård- och omsorgspersonal löper också på helt enligt plan.

– Efterfrågan på vaccin är fortsatt större än tillgången och VGR vaccinerar med allt vaccin vi får. Om det

kommer mer vaccin kommer också takten att öka, säger samordnaren Kristine Rygge i pressmeddelandet.

Jens Littorin

jens.littorin@dn.se

03 ”Jag hade själv inte vågat gå ut på isen”

Göteborg. Den här vintern har larmet gått flera gånger i veckan för räddningsdykarna på Gårda brandstation i Göteborg.

Nu hoppas de att ingen ska missa budskapet.

– Gå inte ut på isarna!

Det ligger en trolsk dimma i vassruggarna kring Härlanda tjärn och marssolen strålar från himlen. Räddningsdykaren Per Högberg har varit här privat, tidigare under vintern när det var rejäla minusgrader, och han förstår att isen lockar.

– Det är ju en underbar naturupplevelse, men nu ska ingen vara där ute, säger han.

Den här dagen sjunger det och mullrar i tjärnens is. Även om den över lag fortfarande är tjock skapar

tövädret spänningar och porösa partier. Isen är inte att lita på.

Per Högbergs vaktlag är uppe vid tjärnen för att öva isvaksräddning och dykning. Det är Per som ska hoppa i. Han drar en mörk overall över torrdräkten, hälsar på en vinterbadare vid bryggan och tar sedan ett stort kliv ut på den gropiga isen.

– När någon går på isen är det alltid en risk att fler tror att det är säkert, säger styrkeledaren Stefan Ebrahimi. Men man ska ha ”kunskap, säkerhet och sällskap” som minnesregel, och inte lita på att andra vet vad de gör.

Februari var en månad med ovanligt många drunkningslarm i Sverige. 147 stycken, vilket kan jämföras med 58 förra året och 76 året innan dess. Flera slutade tragiskt i dödsfall som blivit omskrivna.

I Göteborgsområdet innebar den kalla vintern att även havsisarna lade sig. Och många har valt utomhusäventyr som smittsäker aktivitet under pandemin. Men tillbuden har även här varit

oroväckande många – Gårdas dykarlag har haft åtta larm de senaste fyra veckorna.

– Vi har larmats till pimpelfiskare, skridskoåkare och till och med till en bil som hade åkt genom isen, men det var som tur var på väldigt grunt vatten, säger Stefan Ebrahimi.

Gårda brandstations dykare täcker larm från Halmstad till Orust och in mot Borås. Varje gång det larmas rycker enheter från minst två stationer ut. Är det till havs behövs sjöräddningsbåtar och helikopter. Ambulans och polis ansluter också.

– Det är alltså ett stort pådrag som kräver stora resurser, även de gånger det går bra, säger styrkeledaren.

Nu har Per Högberg klivit ner i vaken, och med dobbarnas hjälp, ganska odramatiskt tagit sig upp på egen hand. Isen är som sagt ganska tjock i Härlanda och höll utan bekymmer att kasa sig upp på i

övningssyfte. Men med väderomslagen ändras förutsättningarna snabbt.

– Ispimplarna går ju till exempel ut tidigt på morgonen, och när de sedan ska hem kan isen vara en helt annan än den de gick ut på, säger dykaren Jonas Johansson.

Kristina Hedberg

kristina.hedberg@dn.se

03 Protest från PRO – kräver en snabbare vaccinering av äldre

Med skyltar som bar texten ”Skydda oss äldre! Vaccin nu!” samlades på tisdagen sju personer från Pensionärernas riksorganisation (PRO) för att visa sitt missnöje med Region Stockholms covidvaccination.

I munskydd och med två meters avstånd till varandra protesterade de utanför det vita, pelarbeklädda landstingshuset i Stockholm.

– Vi har ett jättesug efter vaccination, inte bara bland våra medlemmar utan i hela äldrekollektivet. Många har varit isolerade i ett år. Regionen bryter mot Folkhälsomyndighetens rekommendationer om prioriteringsordningen. Därför går vi ut och demonstrerar, säger Curre Hansson, ordförande för PRO Stockholm.

PRO vill dels få tydligare information om vaccinationen, dels att regionen ska följa Folkhälsomyndighetens rekommendationer att äldre på särskilda boenden eller med hemtjänst och personal som arbetar nära dessa grupper ska ingå i den första vaccinationsfasen.

I Region Stockholm har tre procent av de med hemtjänst som är 65 år eller äldre rapporterats fullt vaccinerade, enligt Folkhälsomyndigheten. Rikssnittet ligger på 21 procent. I huvudstadsregionen gäller en prioritering inom hemtjänsten – i vilken de med omsorgsinsatser vaccineras i första fasen, men inte personer med serviceinsatser. Parallellt vaccineras bland annat personal som arbetar inom akut och kritisk vård.

– De äldsta och sköraste ska vaccineras först, och sedan går man nedåt. Tanken från början var att skydda oss, och det misslyckades man med, säger Hansson och framhåller att personal självklart bör vaccineras men enligt den rekommenderade turordningen.

Stina Andersson, medlem i PRO, står som medarrangör för demonstrationen.

– Vi är arga, ledsna och bekymrade. Vi väntar men får ingen tydlig information. Det är de äldre som blir vansinnigt sjuka och avlider, vilket också belastar sjukvården. Därför bör vi få vaccinationer först, säger hon och fortsätter:

– Vi kan fortsätta demonstrera vecka efter vecka, som Greta, fram till att regionen tar ansvar.

Folkhälsomyndigheten har tidigare öppnat för att brist på vaccin får innebära lokala prioriteringar. Anna Starbrink (L), hälso- och sjukvårdsregionråd, skriver i ett mejl till DN att regionen följer

Folkhälsomyndighetens prioritetsordning – där äldre på särskilda boenden, personer med hemtjänst och personal inom äldreomsorgen ingår. Som DN skrivit tidigare har regionen också valt att vaccinera viss vårdpersonal som arbetar med covidsjuka bland annat inom intensivvården och på akutmottagningar, av strategiska skäl.

”Detta för att vi varit oroliga för att annars inte kunna ge vård till de sjuka, som ofta är äldre”, skriver hon.

Starbrink menar att kruxet är vaccinbristen.

”Vi vill vaccinera i den takt vi hade tänkt. I fall leveransplanerna hållits hade långt fler fått sina doser vid det här laget.”

Enligt regionrådet beräknas vaccinationerna dra i gång i större skala vecka 11, och information kommer att skickas ut löpande till de som står på tur att vaccineras. Det ska gå att boka vaccination både via nätet och telefonledes.

Jenny Nyman

jenny.nyman@dn.se

03 ”Vi unga festar och bryr oss inte om andra människors död”

Ett år är en evighet för oss som är unga. Vi som smidde drömmar om vår framtid i en värld som plötsligt slutade lyssna och i stället tvingade oss att stamma fram ordet ”statsepidemiolog” i varannan mening.

För oss är det en oändlighet sedan distansundervisning, inställda konserter och den stickande lukten av handsprit blev vardag. Det är för oss unga på många sätt oerhört knäckande.

Vi vill hitta någon att skylla på – någon att ställa till svars för pandemin och allt fint vi sett den mala ner. De allra minst kreativa av oss ger upp omedelbart och börjar attackera alla med asiatiskt påbrå utan annat syfte än att med budgetlim i form av rasism försöka lappa ihop egna, brustna självbilder.

Andra skyller på Folkhälsomyndigheten eller politiker från höger till vänster och tillbaks igen. Den kritiken går, till skillnad från den förstnämnda, att debattera och en del av den kommer förmodligen till och med vara befogad. Men det går inte längre att sopa vårt ansvar under mattan. Det borde vi ha hunnit lära oss under vårt evighetsår.

Varje helg fylls mitt Instagram-flöde med fest – alltså fest med en bestämd punkt direkt efteråt. Inte fest med avstånd, fest med hänsyn till restriktioner, fest med munskydd eller fest som om den faktiskt ägde rum mitt i en dödlig pandemi. Utan bara: fest.

Som om en punkt hindrar fler meningar från att skrivas. Fler sjukhus att gå på knäna. Fler iva-sköterskor att kollapsa. Fler människor att slockna.

Det har aldrig varit enklare att rädda liv. Två meters avstånd och ett bra munskydd är allt som behövs för att lyckas. Men vi bryr oss inte.

Död är inte ett tillräckligt starkt argument. I stället väljer min generation att fortsätta festa, resa och umgås utan hänsyn. Vi visar kallhjärtat vad vi tycker; att andra människors död är en rättvis konsekvens av att vi slipper bli uttråkade.

I slutändan handlar allt om enorm egoism och brist på medmänsklighet – och jag vill så gärna tro att vi är bättre än så. Vi är generationen som ska vara lösningen på den mängd akuta kriser som redan hunnit dumpas i våra knän.

Inte minst blir jag orolig över hur världen ser ut om ett par decennier om vi väljer att gå in i en i brinnande klimatkris med samma inställning till mänskligt lidande som vi hittills inte bara besuttit utan dessutom ohämmat stoltserat med i sociala medier.

Jag vet att det här året känts som en evighet, men det borde inte hindra oss från att tänka klart. Vår hänsynslöshet förlänger vår egen evighet och tar andras liv. Ska det verkligen krävas mer än så för att få oss att sluta?

Adrian Alebo Andersson, 20 år, Varberg

03 Agnes Lidbeck: Jag säger bara att det är så här det känns ibland att vara kvinna

Det började med att jag tappade en solid ekpjäs på foten. Sedan skedde en liten olycka när en flaska med kapsyl skulle öppnas. Varför kunde ingen hjälpa mig? Tänk om männen tänker - likadant i andra lägen. Vi kanske kan lära av aporna.

Jo det var så, att jag bröt ett ben i foten när jag tappade ett skrivbord, och sen var det hela historien med det blödande fingret, och så en dokumentär om apor på SVT – och summa summarum har jag kommit på att det verkar vara otroligt påfrestande att vara man.

Inte att det är så kul att vara kvinna heller, alltid, men låt mig backa bandet.

Det började med att jag skulle flytta en ganska solid ekpjäs från ett rum med en – vad jag skulle kalla onormalt smal dörröppning – till ett annat rum, med en också, sett ur möbelns perspektiv, jättedålig dimension på dörr. (Varför den skulle flyttas? Det hör inte till saken. Ja, det kan ha varit pga en känsla, snarare än pga ett faktiskt behov. Men det ska vi inte grunna mer på just nu.)

I vart fall. Genom att välla och rucka, välla och rucka lyckades jag manipulera bordet genom dörröppning A, repa hela hallgolvet, B, och pressa bordet halvvägs genom dörröppning C. Sen var jag så stolt att jag i pur glädje lyckades ruck-välla bordet ned på min fot.

Där stod det, på min fot, halvvägs genom dörren. Ont gjorde det, om jag ska gå in på detaljer. Svor gjorde jag. Och medan jag svor, tänkte jag: detta är inte rättvist. Jag är ju tjej. Jag ska inte behöva flytta bord. Någonstans borde det finnas någon med uppdrag att flytta bord ÅT mig.

Jag är inte stolt över tanken, och jag kvävde den snabbt. Men jo. Min helt ärliga första reaktion på att tappa ett arkitektritad bord från sextiotalet på foten är att det borde trillat på någon MANS fot i stället. Att det liksom vore mer... naturligt.

Hur som, några dagar senare, var det dags för debaclet med handen. Jag orkar inte dra hela bakgrunden, men kontentan var att jag stod med kapsylflaskor, utan kapsylöppnare, med törstiga barn, och med en svårt skuren hand. Att göra sådär som man sett att män gör, när de öppnar med nyckelknippan, är tydligen skitsvårt!

När blodet rann ner på kappan, gav jag upp. ”Gå och hitta någon som ser ut som en pappa, och be honom öppna”, sa jag, och sög bittert på knogarna medan de hittade en sån.

Återigen hade jag den där förorättade känslan. Flasköppning borde vara någon annans problem, det, och att flytta det där bordet som står fastkilat i hallen,

och kanske även byta glödlampan i taket, eftersom taket sitter så himla högt upp.

Jag säger inte att det är samtida, klokt eller politiskt korrekt. Men jag säger att det är så det känns ibland. Om man med "ibland" menar varje gång jag inte kan något.

I vart fall slog det mig, där med blodet – tänk om det är på samma sätt traditionellt uppfostrade män känner, när de står inför historiskt kodade kvinnliga problem. Tänk om de som jag uppfostrats till att kunna sina könskodade trick, och står lika perplexa inför uppgiften att, jag vet inte, komma ihåg någon detalj i den dagliga projektledningen, som jag gör inför ett 100 kilos skrivbord i hallen? Tänk om de har det lika jävligt fast tvärt om?

Näe, det är väl inte möjligt? Skrivbordet var ju objektivt sett tungt, dessutom.

Och så var det där med aporna...

På SVT Play går en fin dokumentär om primater just nu. I den kan man lära sig att alfahannar typiskt sett får högre status om de BÅDE skyddar flocken och visar så kallat mjuka sidor, leker och visar ömhet. Och honorna i någon annan apsort, de försvarar sina territorier med bebisarna klängandes fast på ryggen. Och så var det den rörande gamla tandlösa apgubben, som fick vara med och värma sig med de andra, för att han tog hand om ungarna.

Apor kan bägge, alltså. Och säkert öppna kapsyler med nyckelknippan också.

Det är inte orimligt att lära av dem.

Agnes Lidbeck

03 Så klarar ni åren som tonårsföräldrar

Att hormoner och frigörelse kan skaka om tillvaron för en tonårsförälder är väl känt. Däremot har förändringen som sker i de vuxnas liv hamnat i skuggan.

Här är experternas tips på hur livet som tonårsförälder blir bra för dig själv och hur du undviker att parrelationen brakar.

Tonårstiden

Del 6

Vad händer egentligen i tonåren? Hur ska man som förälder hantera den och vad tycker tonåringarna själva om tiden som på många sätt formar en? I Insidans serie undersöker vi flera aspekter av tonåren.

En dag inser du att något har förändrats. Din tid kretsar inte kring ditt barn på samma sätt som

tidigare. Du är fortfarande förälder på heltid, men din roll har ändrats och därmed även din vardag.

I takt med att tonåringens självständighet växer ökar samtidigt mängden tid som du kan lägga på annat. Den viktiga frågan är: vad ska du göra med den tiden?

En stor del av den frigjorda tiden är i ett slags stand-by-läge. Du ska vara beredd att kanske åka och hämta efter avslutad aktivitet eller vara vaken för att se till att tonåringen inte kommer hem alltför sent en fredagskväll.

– Det är bra om den här tiden används till något som stimulerar föräldern så att det inte bara blir att man sitter och väntar. Det ska inte vara några prestationskrav, är man trött är det rätta kanske att sova en stund eller att slösurfa, säger Daniel Rosenlind, socionom och leg psykoterapeut och en av Insidans experter som svarar på läsarnas frågor om relationer och familjeliv.

Om du vill göra något är det en fördel om det är en aktivitet som enkelt kan sättas i gång och som också är lätt att avsluta, om och när du behövs av tonåringen.

– Det kan exempelvis vara att träna, meditera eller att skriva dagbok. Andra kan föredra att städa och fixa med familjelogistiken, så får man det undanstökat. Ett annat alternativ är att ringa vänner och anhöriga om klockan inte är för mycket, så att man vårdar sina nära relationer.

Lever man i en parrelation är det här ett bra tillfälle att umgås, kanske se en film, prata eller passa på att ha sex, tipsar Daniel Rosenlind.

Behöver du åka i väg och hämta ditt barn kan du lyssna på poddar eller ljudböcker i bilen eller på bussen.

Om väntan på barnet blir just bara väntan finns risken att du finner ditt eget liv tråkigt. Det kan dyka upp inre, lite uppgivna frågor, i stil med ”var det så här livet blev?”

– Det kan också kännas frustrerande att sitta och vänta. Jag vet själv hur det kan vara när min 15-åring är ute och jag sitter där på fredags- eller lördagskvällen och nickar till och tänker ”kan du inte komma hem nu så att jag får sova”.

Den ofrivilliga uppesittarkvällen gör kanske att den vuxne missar sitt sömntåg och får svårt att somna när tonåringen väl är tryggt i hamn igen. Därmed kan föräldern känna sig trött dagen efter och blir kanske grinig.

– Lägg i så fall inte över den irritationen på barnet. Även om det kan vara lockande att förbjuda tonåringen saker på grund av förälderns egna behov så vet vi ju logiskt att frigörelsen är bra och att de har rätt att vara ute med kompisar på kvällarna, inom rimliga gränser, säger Daniel Rosenlind.

Frigörelsen och den växande självständigheten gör ofta att barnet drar sig undan mer från familjen och söker sig till kompisar. Det ska föräldrar acceptera, men

backa inte för mycket, rekommenderar Emil Bolin, som arbetar som familjerådgivare i Jönköping:

– Kom ihåg att fortfarande bjuda in barnet. Du kommer att få en massa nej, men ibland säger tonåringen ja till exempelvis promenaden eller att laga middag tillsammans. Tonårstiden handlar inte om att band ska klippas mellan förälder och barn. De ska hitta en ny form och du behöver få in barnet i den sfären.

Det kan kännas som att dörren till tonårsrummet är stängd den största delen av tiden som barnet är hemma. Låt inte tonåringens avvisanden väcka någon form av bitterhet inom dig. Var i stället beredd på att finnas där. När du minst anar det sjunker tonåringen ned bredvid dig i soffan, sätter sig vid fikabordet eller föreslår att ni ska göra något.

– Se till att prata när ni umgås, men framför allt – lyssna! Det är det finaste föräldrar kan göra, säger Emil Bolin.

Han understryker att vuxna ska vara öppna för tonåringens idéer. Fråga också hur de tycker att er nya föräldraroll fungerar, om det finns saker som ni kan ändra på, även när det gäller praktiska saker.

– Med det menar jag inte att man ska släppa sitt föräldraansvar, det ska vi fortfarande ta under tonåringens frigörelseprocess.

De kritiska perioderna i en parrelation är under småbarnsåren och när barnen flyttar hemifrån, enligt Emil Bolin:

– När perioden ”det tomma boet” kommer kan paret inse att de inte känner varandra längre, nu när det bara handlar om dem i hemmet. Tonårstiden kan erbjuda en liten försmak av detta.

Daniel Rosenlind ser hur par som har lyckats att bibehålla någon form av närhet under de intensiva barnåren brukar uppskatta att få mer tid för varandra när tonårsfasen pågår. Par som har glidit ifrån varandra kan i stället börja bäva inför hur det ska bli

den dag när barnen flyttar hemifrån, eller kanske bara inför tanken på vad de ska hitta på att göra den kommande helgen.

Att stå där med mer tid, även om den ofta har en stand by-prägel, kan bli ett tillfälle att upptäcka varandra på nytt. Nu kan det också bli möjligt att ge utrymme för intressen som har fått stå tillbaka under åren när barnen var mindre.

– Vissa par hittar gemensamma projekt som att träna ihop eller att renovera, säger Daniel Rosenlind.

Att fritiden bjuder på mer egentid för de vuxna betyder inte att alla sjuder av iver att äntligen bocka av efterlängtnade saker, lära sig ett nytt språk eller bygga en altan. För en del finns det nu tid att vila mer efter flera hektiska år. Att krypa upp i soffhörnet och njutläsa en bok eller sträckströmma en tv-serie kan vara en lockande aktivitet.

Det kan bli ett problem om soffan och ett lugnt liv lockar den ena partnern mer än den andre.

– I vissa fall kanske den ena börjar förverkliga sig själv, som att träna inför en svensk klassiker, ta mc-kort eller jägarexamen. Det här har inte hunnits med när barnen var små, men är något som personen alltid har drömt om. Det kan leda till att paren glider isär mer och mer och till slut lever parallella liv, säger Daniel Rosenlind.

Den ena partnern kan uppleva att den andres aktivitet har gått överstyr, medan den kan känna sig kritiserad och begränsad av att få höra ”Du är ju aldrig hemma!” Det är en utmaning för tonårsföräldrar att hitta en bra och flexibel balans mellan egentid, partid och familjetid.

Som tonårsförälder finns möjlighet för mer umgänge med vänner och bekanta. En del tappade kontakter kan dock visa sig vara svåra att väcka till liv igen. Då kan en spaning bland de kompisföräldrar som du har umgått med i olika sammanhang under barnåren vara en god idé. Mamman som du har haft så många roliga samtal med vid sidan av fotbollsplanen vill kanske ta en promenad.

För många föräldrar dyker ett nytt ansvar upp under barnets tonårsperiod. Föräldrarnas egna föräldrar börjar bli äldre och behöver kanske hjälp. Förutom att det innebär praktiska åtaganden kan existentiella tankar väckas, samt funderingar om den egna framtiden. Vart är jag på väg i livet? Vad väntar mig och vad vill jag med resten av mitt liv? De tankarna kan väcka såväl oro som förväntan.

– Även om det kan vara svårt att hitta tid under de intensiva barnåren kan det vara bra att förbereda sig lite inför tonårsperioden. Ett sätt att göra det i parrelationen är att alltid hålla en dialog om både nuet och framtiden levande. Prata om var ni befinner er i dag och hur ni vill att livet ska vara lite längre fram, säger Daniel Rosenlind.

Annika Carlsson

annika.carlsson@dn.se

TIPS. TÄNK PÅ DET HÄR SOM TONÅRSFÖRÄLDER

1 Tonåringar är kompetenta, underskatta dem inte. Det går att prata med dem om många saker, lyssna på

deras förslag och idéer. Ni är två parter, föräldern och barnet, som formar relationen.

2 Många ungdomar vill att föräldrarna har engagemang i deras liv.

3 Hör av dig och visa att du finns där. Skicka sms utan att det har något ”uppdrag”, exempelvis en emoji.

4 Om tonåringen spontant berättar något, behöver inte vara stort eller viktigt, brukar det vara ett gott tecken.

5 Föräldrar kan tro att de inte längre har en stor plats i tonåringens liv, men det har de i högsta grad.

6 Fortsätt fråga och bjud in till saker som ni kan göra tillsammans. Låt inte alla nej du får till svar få dig att sluta fråga.

7 Tonåren är en lång tid. Det är en stor skillnad på en 13-åring och en 18-åring. Det är också skillnad mellan barnen. Även om det är tredje barnet i familjen som blir tonåring går det inte att förutsätta att föräldrarna kan kopiera upplägget från de två tidigare barnen.

8 Om det känns svårt som tonårsförälder, våga prata om det och sök stöd om du inte kan lösa problemen.

Källa: Kari Trost, docent vid Stockholms universitet, Barn- och ungdomsvetenskapliga institutionen

04 Ledare: Nu går Sverige vilse i coronalabyrinten igen

Sverige duttar vidare. Gärna en ny ”restriktion” eller ett svårtolkat ”råd” om dagen. Under tiden ökar smittspridningen och trycket på sjukvården. Den tredje coronavågen är här, redo att åter överrumpla Folkhälsomyndigheten och regeringen.

Senast i raden av regler är ett maxtak på 500 kunder i butiker och varuhus, och det är väl rätt få som har den tillströmningen. Detta läggs till tidigare ”10 kvadratmeter per kund”. Och på kaféer och serveringar som ligger i en galleria får det bara vara en gäst per bord, om nu inte etablissemangen har en ”egen ingång”.

Alla möjliga anvisningar har undantag, alla har de tilläggs klausuler.

Polisen varnar i alla fall i ett remissvar för att coronareglementet blir alltmer snårigt och svårtillämpat. Det ”torde för allmänheten ibland vara svårt att hålla reda på vilka regler som är tvingande och vilka som är rekommendationer”.

Att en kyrklig begravning regleras hårdare än en borgerlig är inte självklart logiskt. Och så har det egentligen varit under hela coronaåret. ”Det får inte vara trångt” ger faktiskt inte någon vettig förhållningsorder. Sverige har lagar, förordningar, föreskrifter och råd, men sällan någon kontrollinstans förutom det sunda förnuftet.

När sportlovet redan har pågått ett bra tag säger myndighet och regering fortfarande att de inte vill utesluta begränsningar. Det är ändå inte i skidbacken smittan sprids, utan den farliga trängseln sägs inträffa runt omkring och vid resan dit. Visst. Men om liftar och spår stängs av är det sannolikt betydligt färre som åker iväg.

Smittspridningen i landet har ökat med cirka 10 procent för tredje veckan i rad. I Stockholm är siffran 100 procent, enligt regionens tillförordnade sjukvårdsdirektör Johan Bratt. Även i till exempel Västerbotten, Gävleborg och Västra Götaland är läget besvärligt.

Efter en fördröjning på mer än ett år har regeringen till slut i alla fall skaffat sig en pandemilag, med vars hjälp det ska gå att stänga lämpliga delar av samhället. Från början av pandemin underskattades hotet, sedan spelades risken för en andra våg i höstas ned. Och när vi nu uppenbarligen raskt är på väg in i en tredje är handlingsbenägenheten fortfarande svag.

”Det är inte givet att en begränsning alltid leder till att beteendet förändras på rätt sätt, det kan bli bakslag också. Men det är heller inte så att vi väntar tills vi har en riktigt allvarlig situation”, säger socialminister Lena Hallengren (S) i dagens DN-intervju.

Förra veckan kom statsminister Stefan Löfven med ett liknande ickesvar på en av presskonferenserna: ”Vi kan

inte se en direkt koppling mellan specifika åtgärder och resultaten”.

Men vad är då poängen med Folkhälsomyndighetens svårbegripliga detaljrekommendationer för hur restauranger ska och inte ska bete sig? Sannolikt försökte Löfven än en gång desarmera kritiken mot att Sverige valt en helt annan väg än till exempel våra nordiska grannländer.

Norge, Finland och Danmark agerade bestämt redan i mars i fjol. Och i veckan infördes återigen betydligt skarpare åtgärder än i Sverige, trots att smittspridningen här är större.

Men för regeringen och Folkhälsomyndigheten har de höga svenska dödstalen alltid handlat om otur, aldrig om kvaliteten på restriktionerna eller klokskapen i coronastrategin. Om någon har felat måste det vara folket, som inte har fattat spelets regler. En sådan inställning är motsatsen till politiskt ansvar.

DN 4/3 2021

04 Hallengren om en nedstängning: ”Vi är beredda”

Sverige ser ut att vara på väg mot en tredje våg. Regeringen förbereder nu för att kunna stänga ner delar av samhället om smittan skenar ytterligare.

– Vi skulle inte plocka fram förslag på åtgärder om vi inte var beredda att använda dem, säger socialminister Lena Hallengren (S).

De senaste veckornas siffror bekymrar socialministern. I flera regioner ökar smittspridningen och därmed också trycket på sjukvården. Både Region Stockholm och Region Gävleborg bedömer att den tredje vågen redan har kommit. Och många befarar att sportlovet ytterligare kommer att förvärra läget.

– Jag är orolig för att den här ökningen kommer ta rejäl fart i hela landet och befolkningen inte riktigt

orkar följa restriktionerna. Det är tydligt att det blir svårare och svårare för varje dag som går, säger Lena Hallengren (S) till DN.

Hur ska vi undvika att hela landet hamnar i en tredje våg?

– Det är viktigt att de åtgärder som vidtagits följs. Och vi kan skruva på åtgärderna och vi har möjlighet att göra mer. Nedstängningsfrågan kommer hela tiden upp som att det är dit vi ska. Jag är inte säker på att det är dit vi ska. Vi ska ha verktygen men vi får inte göra den frågan för enkel, att bara vi stänger så slipper vi smittspridning. Vi har sett så många länder där man har stängt ner och ändå inte slipper smittan, säger hon.

Men på Hallengrens departement pågår just nu förberedelser för att kunna stänga ner delar av samhället om regeringen och Folkhälsomyndigheten anser att det krävs. För två veckor sedan presenterade regeringen förslag på en ny förordning med stöd av pandemilagen. Det rör sig bland annat om gallerior,

gym, restauranger, sport- och badanläggningar men också frisör- eller skönhetssalonger.

Hallengren har tidigare sagt att det ska finnas en påtaglig risk för en tredje våg för att man ska gå vidare med en nedstängning men att det rör sig om ”en samlad bedömning”. Statsepidemiolog Anders Tegnell sa i tisdags att vi ser ut att vara på väg mot en tredje våg men trots det kan socialministern fortfarande inte svara på exakt vilka kriterier som måste uppfyllas.

– Vi är beredda att fatta beslut snabbt om läget kraftigt försämras och bedömningen är att en nedstängning i någon omfattning förväntas bromsa smittspridningen. Det hade varit jättebra om vi kunde säga ett visst r-tal, en viss smittspridning, en viss sjudagarsincidens eller ett visst antal patienter på iva. Men det är inte riktigt så enkelt. Det är en sammanvägd bedömning.

De senaste dagarna har flera av Sveriges grannländer fattat beslut om att stänga ner delar av samhället. Både Norges huvudstad Oslo och Finland har eller kommer inom kort att stänga restauranger.

I Finland försöker man stänga innan smittalen skjuter i höjden, varför vill du och regeringen vänta?

– Finland får själva beskriva sin situation och varför de drar de slutsatser de gör. Det är inte givet att en begränsning alltid leder till att beteendet förändras på rätt sätt, det kan bli bakslag också. Men det är heller inte så att vi väntar tills vi har en riktigt allvarlig situation, säger hon.

I fredags lämnade en rad remissinstanser sina synpunkter på förslaget om nedstängning, vissa riktar hård kritik. Arbetsförmedlingen bedömer att förslagen skulle leda till en ökad arbetslöshet, framför allt bland grupper som redan står långt ifrån arbetsmarknaden. Både Företagarna och Fastighetsägarna kräver att regeringen måste grunda ett eventuellt beslut på data om att smittspridningen verkligen sker på de platser som stängs. Flera av instanserna anser att regeringen måste förtydliga vilken typ av ersättning drabbade verksamheter ska kunna få om de tvingas bomma igen.

Lena Hallengren har ännu inte tagit del av remissvaren men säger:

– Jag har inga andra svar att ge än näringsministern och finansministern som berättat hur man ska ersätta om det skulle bli en nedstängning. Syftet är hela tiden att försöka mildra konsekvenserna. De allra flesta är hårt drabbade. Det är precis därför både nedstängningar och restriktioner inte görs med lätthet. Men vi kanske behöver vidta de åtgärderna om vi inte får stopp på smittspridningen. Den där balansgången är inte enkel.

Socialdepartementet ser nu över eventuella justeringar efter remissinstansernas synpunkter men i praktiken kan regeringen redan nu fatta beslut om att gå vidare med förordningen och därmed stänga delar av samhället. Beslutet kan dock hävas av riksdagen inom en vecka.

Jag tror att många vill ha svar på frågan, kommer Sverige att stänga ner?

– Jag förstår absolut frågan. Men jag vill understryka att det finns ganska stora delar av Sverige som redan är mer eller mindre nedstängda även om det inte är en formell nedstängning. Vi får hela tiden väga de åtgärder som vi har vidtagit mot de effekter vi får och vilka nya åtgärder vi bedömer krävs, i hela landet eller delar av landet.

Men du utesluter ingenting?

– Vi skulle inte plocka fram förslag på åtgärder och presentera dem om vi inte var beredda att använda dem om det visar sig nödvändigt.

Samtidigt som svenskarna eventuellt står inför ytterligare restriktioner varnar både Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB, och polisen, för att allmänheten och verksamheter har svårt att hänga med i vad som gäller.

– Det finns anledning att fundera på hur man gör detta klart och tydligt samtidigt som det finns ett stort tryck på att göra mer. Ingen begär att vem som helst ska

kunna rabbla alla regler som gäller i vårt samhälle. Det är nästan en omöjlighet. Men det ska vara så enkelt som möjligt. Om jag skulle gå till en galleria, ett gym eller en sportanläggning, så tar jag del av informationen om vad som gäller innan jag går in. Därför är det viktigt att verksamheterna vet vad de ska förhålla sig till. Där är Länsstyrelsen viktig för att både vägleda och se till att den som inte följer regelverket möter konsekvenser.

Kan regering och myndigheter bli bättre på att kommunicera?

– Man kan alltid bli bättre. Men innebär det att man ska kommunicera mer? Så mycket mer information som både regering och andra beslutsfattare gett det här året är nog inte möjligt att åstadkomma. Om vi bara hade en åtgärd skulle kommunikationen upplevas enklare och det skulle också vara enklare att göra den kommunikationen, säger Lena Hallengren.

Hanna Jakobson

hanna.jakobson@dn.se

Fakta. Regeringens förslag om tillfälliga nedstängningar

Regeringens förslag innebär att en, flera eller samtliga av följande platser ska kunna stängas för allmänheten:

Verksamhetslokaler inomhus på gym- och sportanläggningar och badanläggningar.

Verksamhetslokaler inomhus i köpcentrum, varuhus, gallerior och butiker, med undantag för bland annat livsmedelsbutiker och apotek.

Serviceinrättningar där verksamheten förutsätter nära fysisk kontakt mellan kunden och tjänsteutövaren, till exempel frisörsalonger, skönhetsmottagningar, massagesalonger och tatueringsstudior.

Restauranger och andra serveringsställen, med undantag för avhämtning och hemleverans av mat eller dryck.

Förordningen innebär även ett förbud mot att hyra ut festlokaler eller på något annat sätt använda eller upplåta lokaler, områden eller utrymmen för tillställningar eller liknande privata sammankomster.

Något beslut har regeringen hittills inte tagit.

Källa: Regeringen.se

04 Sjukvårdsdirektören: ”Tredje vågen är här”

Smittspridningen ökar dramatiskt i Region Stockholm. Under de tre senaste veckorna har antalet konstaterade fall ökat med nästan 100 procent och nu vårdas 48 patienter med covid-19 på iva i regionen.

– Vi kan konstatera att vi har en tredje våg, den är här nu, säger Johan Bratt, tillförordnad hälso- och sjukvårdsdirektör.

Efter julhelgerna kunde man se en minskning av antalet covidfall i Stockholm, något som väckte hopp. Men glädjen blev kortvarig, de senaste tre veckorna har det skett en kraftig smittökning i Stockholm. Antalet bekräftade fall har nära nog fördubblats och regionen befinner sig just nu i en tredje våg.

Det konstaterade Johan Bratt i går, onsdag, under sin första presskonferens som tillförordnad hälso- sjukvårdsdirektör.

– Jag känner mig reellt orolig i det här läget eftersom vi har en kraftigt ökad smittspridning, säger han till DN efter pressträffen.

Under vecka sju var antalet bekräftade fall 6 336 stycken. 318 patienter behöver sjukhusvård, och 48 patienter ligger på intensivvårdsavdelning. I regionen finns en spridning av muterade varianter av viruset, som enligt Johan Bratt förefaller sprida sig mer effektivt. Men avgörande för den situation som Stockholm befinner sig i är att invånarna inte orkar hålla i restriktionerna, konstaterar han.

– Utifrån vad jag själv ser och vad jag får höra från vänner och bekanta är det brister i hur många av oss följer råd och rekommendationer i Stockholms län. Så kan vi inte ha det.

Som exempel nämner han att fler människor syns ute på stan och i kollektivtrafiken, liksom ökad trängsel i affärer och gallerior.

– Det är onekligen så att de här mutationerna förfaller sprida sig effektivare, men jag tror fortfarande att det helt avgörande är att vi inte orkar hålla i restriktionerna.

Äldre personer löper störst risk att drabbas allvarligt av viruset, men drygt 400 personer under 70 har dött sedan pandemins start, påminner Bratt. Bara sedan årsskiftet har motsvarande antal under 49 år lagts in på sjukhus för vård, alltifrån enstaka dygn till veckor.

– Ingen går helt säker och vi vet fortfarande inte vem som kommer att drabbas av ett svårare sjukdomsförlopp, säger Johan Bratt.

Hittills har 133 020 vaccinationer registrerats, och i princip samtliga på länets särskilda boenden är vaccinerade. Men det kommer enligt Johan Bratt att

dröja ett ”bra tag” innan så pass många är vaccinerade att vi kan återgå till normalt liv.

Nästa vecka kommer regionen att börja skicka ut brev till stockholmare över 80 år om att boka vaccinering. Men tillgången på vaccin är fortfarande låg.

– Staten måste sätta press på leverantörerna, säger Johan Bratt.

DN har tidigare berättat att Region Stockholm prioriterat att vaccinera vårdpersonal i högre grad.

– Det har varit mycket debatt om att vi valt att vaccinera personal i högre utsträckning än andra. Att vi gjort den prioriteringen gör att vården står bättre rustad nu än vad vi gjorde inför den andra vågen, säger hälso- och sjukvårdsregionråd Anna Starbrink (L) nu till DN.

Den höga smittspridningen sker dessutom samtidigt som stockholmare har sportlov, en ytterligare riskfaktor då det innebär fler kontakter och resande.

Trots att utvecklingen är skrämmande är det viktigt att inte tappa hoppet, menar Johan Bratt. Det går att bryta den negativa spiralen – om alla tar ett större ansvar.

– Om du följer de enkla rekommendationerna kommer smittspridningen att minska, sjukvårdsbehovet att minska, färre kommer behöva dö i covid-19. Det är precis så enkelt – men samtidigt förstår jag att det är precis så svårt. Det här är en uppoffring som krävs av var och en av oss.

Hamilton Steiner

hamilton.steiner@dn.se

Marijana Dragic

marijana.dragic@dn.se

Fakta. 82 nya dödsfall

Ytterligare 82 dödsfall med bekräftad covid-19 har rapporterats i Sverige, meddelar Folkhälsomyndigheten. Därmed har nu 12 964 smittade personer avlidit i landet.

Sammanlagt har 675 292 personer i Sverige bekräftats smittade av covid-19.

Hittills har 539 387 personer fått åtminstone en dos coronavaccin, rapporterar Folkhälsomyndigheten. Det motsvarar 6,6 procent av den vuxna befolkningen. Av dem har 278 319 personer fått två doser, vilket motsvarar 3,4 procent av befolkningen.

Nyttillkomna dödsfall har i de flesta fall inträffat flera dagar tidigare, och de dödsfall som inträffat i närtid finns inte med på grund av eftersläpning. Detta innebär att den dagliga uppdateringen visar inrapporterade dödstal, inte dödstalet för just den dagen.

04 Krav på att köpa vaccin utanför EU avvisas

Statsminister Stefan Löfven avvisar oppositionens krav på att Sverige ska försöka köpa vaccin på egen hand, utanför EU-avtalet.

– Jag vet inte riktigt vad de menar. Det finns inget lager att åka och hämta ifrån, säger Stefan Löfven.

Flera oppositionspartier har lyft frågan om Sverige ska undersöka möjligheterna att köpa vaccin utanför det EU-avtal som nu styr hur många doser vi får tillgång till. Moderaterna väntas i dag, torsdag, lägga fram ett initiativ i riksdagens socialutskott om vaccininköp utanför EU-samordningen. Enligt TV4 ska det finnas en majoritet i riksdagen för initiativet.

Statsminister Stefan Löfven ställer sig oförstående till kravet.

– Jag vet inte riktigt vad de menar. Det finns inget lager att åka och hämta ifrån. Det tillverkas vaccin och det skickas ut i den takt som det tillverkas, säger Löfven.

Han framhåller att det skulle kunna få olyckliga konsekvenser om Sverige gav sig ut på jakt efter vaccin på egen hand.

– Man får tänka på att Sverige är ett litet land med drygt tio miljoner invånare. Det kommer att vara många andra länder som står före i den kön.

– Man får inte vara så naiv att man tror att om vi går ut och säger att vi vill ha mer vaccin så står det någon där och säljer det till oss. Jag hävdar att det viktiga för oss är att vara med i EU-samarbetet, det är det som ger oss snabbast tillgång till vaccin, säger Stefan Löfven.

– För Sveriges befolknings del är det bästa samordning med EU.

Enligt statsministern gör inte Sverige några egna försök att göra kompletterande upphandlingar av vaccin utanför EU-samordningen.

– Vi arbetar inom EU-avtalet, säger Stefan Löfven.

Han understryker att Sveriges vaccinsamordnare Rickard Bergström har ett brett uppdrag som innebär att han kan prata med många olika tillverkare för att hitta ytterligare vaccin. Men han framhåller samtidigt att alla vacciner måste godkännas av EU innan de kan användas här. Att Sverige till exempel skulle köpa vaccin direkt från Ryssland är inte aktuellt, enligt statsministern.

– Det är klart att vi har betydligt bättre möjligheter att få tag på vaccin om vi är i en krets med en befolkning som är mycket större än vår egen, säger Stefan Löfven.

Hans Ols

04 Nya covidläkemedlet har getts i Sverige

Det antivirala läkemedlet bamlanivimab har för första gången använts i Sverige, rapporterar SVT. I fredags fick en region en akut leverans av en dos av läkemedlet. Första ordinarie leverans med cirka 200 doser kommer nästa vecka.

Läkemedlet fick tidigare i februari en så kallad beredskapslicens från Läkemedelsverket.

Bamlanivimab har tagits fram särskilt för att behandla covid-19 och består av konstgjorda antikroppar som ges via dropp.

TT

04 Mer smitta upptäckt bland höns

Fler fall av fågelinfluensan har upptäckts, bland annat på en gård utanför Trelleborg med omkring 20 000 höns.

Fågelinfluensan har i vinter lett till att över två miljoner tamfåglar måste avlivas i Sverige. Nu har ytterligare två besättningar, i Trelleborg respektive Kungsbacka kommun, drabbats. Jordbruksverket har beslutat om restriktionszoner runt båda gårdarna.

I Trelleborgsfallet handlar det enligt Charlotta Kamaterou, länsveterinär i Skåne, om cirka 20 000 fåglar i en värphönsbesättning som måste avlivas.

– Det är en väldigt tuff situation för dem som drabbas. Både känslomässigt och ekonomiskt, samtidigt som det riskerar att bli ett stort lidande för djuren.

– Alla är medvetna och gör allt de kan för att skydda sina tambesättningar, men det här visar att det tyvärr

är svårt att skydda djuren helt och hållet från smittrycket som finns bland de vilda fåglarna, säger hon

I Kungsbacka har en större hobbybesättning drabbats.

TT

04 Här vårdas de svårast sjuka: ”Våra värsta farhågor har oftast slagit in”

40 covidpatienter har vårdats på Ecmocentrum på Karolinska, i lokaler som byggts om för att klara pandemin. När den tredje vågen rullar in växer oron över undanträngningseffekter då fler patienter vårdas i väntan på nya lungor.

– Vi har aldrig haft så många transplantationsfall, säger Lars Falk, verksamhetschef på Ecmocentrum.

Pandemins andra våg hade knappt klingat av innan flera indikationer började peka åt fel håll. Smittspridningen i Stockholm ökar kraftigt och virusmängder i avloppsvattnet nådde oroväckande nivåer redan före sportlovet. Flera regioner införde nyligen lokala rekommendationer om resor och

munskyddsanvändning och på måndagen höjde Socialstyrelsen beredskapen efter en snabb ökning av antalet intensivvårdade i en majoritet av landets regioner.

– Nu börjar det ticka på allvar. Vi ser det på intensivvårdsfallen – vi tittar inte bara på Stockholm utan på hela landet. Nu minskar de inte längre. Och snart händer det hos oss, säger Lars Falk.

Han visar runt i Ecmocentrums nya lokaler på Nya Karolinska i Solna.

Verksamheten servar hela landet med den mest avancerade intensivvården. Med kort varsel kan patienter flyttas med flyg eller bil av det mobila ecmoteamet.

För ett år sedan besökte DN Ecmocentrum, veckorna innan pandemin rullat in över Sverige. Folkhälsomyndigheten räknade då med att mellan 10 000 och 15 000 svenskar skulle kunna smittas av viruset. Samtidigt kom oroväckande uppgifter från

Italien om ett intensivvårdsbehov som vida översteg beräkningarna.

– Det är skrämmande likt hur det var för ett år sedan. Det var sportlov, inga patienter hade kommit men vi följde rapporter från Wuhan och Italien och vad som hände där. Vi har lärt oss mycket, men nu har vi mutationerna som vi inte riktigt vet hur de slår.

Upplevelsen av en annalkande tredje våg delas av Björn Persson, verksamhetschef för perioperativ medicin och intensivvård på Karolinska, vars personal sedan slutet av januari jobbar under så kallat krislägesavtal med 12,5 timmarspass. Jämfört med normalt vårdas 25 procent fler patienter på intensiven och personalen måste räcka till för alla patienter. Utvecklingen i Europa som hela tiden har legat steget före får varningsklockor att ringa.

– Våra värsta farhågor har hittills oftast slagit in, och Stockholm har ofta följt efter länder som Belgien och Storbritannien som nu har en tredje våg, säger Björn Persson.

När patienten har svikt i hjärta eller lungor och annan intensivvård inte fungerar kan patientens hjärt- och andningsfunktion övertas av en ecmomaskin, en avancerad hjärt- och lungmaskin, som syresätter blodet utanför kroppen. Ett 40-tal covidpatienter har vårdats på den högspecialiserade enheten på Nya Karolinska. Överlevnaden är 68 procent, vilket gör att Karolinska höjer sig över resultaten i Europa.

Inne i patientsalen hörs ett svagt pipande från apparaturen, men intrycket är lugnt. Hälften av de sex platserna är belagda, i våras var det fullt. Intensivvårdssjuksköterskan Gunhild Djupedal ler matt, när hon får frågan om en tredje våg.

– Vi har ju upplevt det mesta nu under pandemin och vi är inte riktigt redo än. Vi skulle ha behövt mer tid för att återhämta oss. Vi hade gärna gjort något annat.

Någon fullständig skyddsutrustning är inte längre på, de patienter som ligger inne sprider inte smittan i rummet, och specialkonstruerad ventilation för bort eventuellt virus från patientplatserna mot ett utsug vid

sänggaveln. Bara i det patientnära arbetet är munskydd och plastförkläde på, för att skydda patienten från eventuell smitta.

Inne i transportförrådet pågår samtidigt förberedelser för att hämta en covidpatient i Västsverige, på Kungälv's sjukhus. Cirka 80 procent av patienterna kommer från andra delar av landet.

Beredskapssjuksköterskan Mia Persson packar utrustningen – ecmopump, slangar och kanyler. Det är en mobil intensivvårdsavdelning med sjuksköterska, specialistläkare och ecmokirurg som gör sig klar.

– Vi försöker att komma i väg så snart som möjligt, lite beroende på hur illa det är med patienten, säger Mia Persson.

40 minuter efter att larret går ska teamet kunna lyfta från Arlanda. Om allt går planenligt kommer patienten, som genom en mindre operation blir uppkopplad till ecomaskinen på plats, att återvända till Karolinska framåt natten.

Lars Falk beskriver en fasansfull vår då patienterna till en början inte blev bättre och det var brist på allt.

Internationella erfarenheter av ecmobehandling vid covid-19 var begränsad, då exempelvis den italienska intensivvården tidigt beslutade att inte satsa på den på grund av många dödsfall. Även på Karolinska var det till en början osäkert om det var rätt väg.

– I början var det som att ingenting vi gjorde hjälpte. Vi är vana att vi vänder en patient till det bättre inom ett par veckor. Här hände först ingenting, säger Falk.

Som en desperat åtgärd i mitten av mars sattes en hög dos steroider in, vilket också gav effekt, och som sedan blev standardbehandling för covidpatienterna.

Inledningsvis fanns bara tre vårdplatser. Men pandemin blev lite oväntat en hävstång för en genomgripande förändring av lokalerna, som flera chefer kämpat för under lång tid. Nya Karolinska är byggt enligt enkelrumsmodeLL – som ett hotell – för att garantera patienternas integritet, men som uppfattats som patientfarligt inom den personalkrävande

intensivvården, som DN tidigare beskrivit. Nu gick det plötsligt undan, ombyggnaden forcerades för att möta patienttrycket – och upptrappningen skedde stegvis, från tre till sex platser, med en utökning till som mest tio.

I den specialinrättade pandemisalen, där vi nu befinner oss, revs tidigt väggarna i enkelrummen för en öppen planlösning, som underlättar överblick och vårdteamens snabba förflyttning mellan patienterna. När pandemin är över ska vikbara väggar sättas upp och smidigt omvandla salen till förråd.

– På samma sätt som skolor byggdes under kalla kriget så de snabbt kunde omvandlas till sjukhus, säger Lars Falk entusiastiskt.

Ombyggnationen har inte varit gratis. Enligt ursprungsbeslutet från februari 2020 uppskattades kostnaden till 10 miljoner. Slutnotan blev drygt 33 miljoner. Det höga tempot och interimslösningar för att samtidigt klara vården under pandemiåret förklarar en del av de uppdrivna kostnaderna. Mer än hälften, 18

miljoner, räknas enligt regionen som en merkostnad för covid-vården och väntas täckas av statliga medel.

Lars Falk berättar hur han, när ombyggnationen väl skulle bli av, hade behoven klara för sig, och gjorde en första skiss – på en servett.

Betydelsen av ombyggnationen kan inte underskattas, säger han.

– Den är enorm. Utan den skulle vi inte ha kunnat vårda så många patienter.

Inne i patientsalen samlas nu ett team i skyddskläder runt en patient, vars lungor ska röntgas på plats. Den andra covidvågen tedde sig annorlunda än den första. Den vanliga intensivvården har blivit bättre på att behandla covid-patienter som ofta inte behöver sövas, och inte heller hamnar i ecmo. Sex platser räckte för att klara vården.

Lars Falk bläddrar i en välfylld pärm med förfrågningar om patienter från hela landet.

– I våras ringde många om unga och ofta akut sjuka. Nu är patienterna äldre och deras lungor kan vara helt destruerade av viruset.

Åldersspannet bland covidpatienterna är stort – från 8 till 71 år. Ingen patient över 60 år har klarat sig. Många patienter behöver nu transplanteras för att överleva. Hittills har två covidpatienter som vårdats på Ecmocentrum fått nya lungor på Sahlgrenska i Göteborg. Ytterligare en transplantation har gjorts i Lund.

Och det väntas bli fler. Tre covidpatienter på Ecmocentrum utreds inför transplantation.

– Vi har aldrig haft så många transplantationsfall. Det påverkar också möjligheten att ta emot patienter. Om våra platser tas upp av patienter som väntar på transplantation så riskerar vi undanträngningseffekter.

Ecmocentrum är även det enda stället i landet som vårdar barn i respiratorisk ecmo. De platserna får inte upptas av vuxna, resonerar Falk.

Då blir den annalkande tredje vågen ett nytt hot.

– Covidvården gör i sig att annan vård avstannar, även utredningar om organdonationer.

Per Lindnér, verksamhetschef vid Transplantationscentrum på Sahlgrenska beskriver lungtransplantation som ett stort ingrepp men med överlevnadschanser på upp till 85 procent.

– Vi har transplanterat två covidpatienter, och vi räknar med att det kommer några till.

Lindnér bekräftar att antalet transplantationer totalt sett minskade under 2020 med 18 procent på Sahlgrenska men uppger att han inte har märkt av någon ökad organbrist.

– Organ är det alltid brist på.

Frågan om pandemins påverkan på organdonationer och uppskjutna transplantationer har lyfts av organisationen Mod, Mer organdonation, som befarar att fler patienter kommer att avlida.

– Ett vanligt år avlider ungefär en patient i veckan i väntan på organ. Behovet av organ förändras ju inte för att vi har en sämre tillgång, säger Micaela Hamrin intressepolitisk chef inom organisationen.

Hon pekar på sambandet mellan trycket på intensivvården och en 10-procentig minskning i det totala antalet organ från avlidna donatorer i fjol, och beskriver ett moment 22. Villkoret för att en transplantation ska kunna ske är att donatorn avlider på en intensivvårdsavdelning. Men covidpatienter kan inte godkännas för att donera organ.

Strukturella förändringar som ny lagstiftning kan på sikt få fler att donera organ under normala förhållanden, påpekar Hamrin.

– Men just nu är det enda vi kan göra att kämpa för att minska smittspridningen så att vi kommer ur det här.

På Ecmocentrum är Lars Falk oroad.

Avdelningens personal är visserligen vaccinerad nu. Men det väntas ta lång tid innan vaccinationstäckningen slår igenom brett i befolkningen.

– Det är lätt att glömma, vi saknar fortfarande botemedel för att behandla viruset.

Medan vi pratar kopplar Falk upp sig på ett digitalt möte. Samordning av landets intensivvård pågår. För tillfället är det extra ansträngt i Jönköping och patienter har börjat flyttas mellan regionerna. Tvivelsutan är det en tredje våg.

– Anno horribilis, heter det inte så? Nu tycker vi att det börjar räcka.

Ecmopump, slangar och kanyler hör till den utrustning som packas för att kunna hämta en svårt sjuk ecmopatient.

Beredskapssjuksköterskan Mia Persson som ingår i det mobila ecmoteamet är redo med övervakningsutrustning som ska med då en patient ska hämtas i Kungälv.

Anna Gustafsson

anna.gustafsson@dn.se

04 Klimatsmart - träbyggande kommer starkt i Stockholm

Framtidens urbana stad produceras på landsbygden, i fabriker för industriellt träbyggande. *Annica Kvint* skriver om trenden med flerfamiljshus i trä, som nu är på gång runt om i Stockholm.

Ett trähus stoppar inga klimatförändringar. Men många hus av trä kan bidra till drastiskt minskade koldioxidutsläpp. Sverige är ett land av skog och faktum är att landets växande träbyggnadsindustri blir en allt viktigare faktor i ett hållbart samhällsbygge. Ser man bostadsfrågan ur ett klimatperspektiv bör vi bygga mer i trä.

– När man bygger ett nytt hus släpps det ut mer koldioxid under själva byggfasen än under 50 års användande av huset. Trä är ett förnyelsebart material

som binder koldioxid och därför har en stor, inbyggd kapacitet att minska den totala klimatpåverkan, säger Susanne Rudenstam, chef för Sveriges träbyggnadskansli.

Hus- och vägbyggen i Sverige påverkar klimatet lika mycket som landets alla personbilar, enligt en rapport som publicerades av Ingenjörsvetenskapsakademien (Iva) 2014. Andra siffror visar att byggbranschen står för 40 procent av jordens koldioxidutsläpp och att hälften av den mängden kommer från själva byggprocessen och från framställningen av byggmaterial.

I dag har bara 20 procent av Sveriges flerbostadshus en stomme av trä, vilket krävs för att de ska få kallas för träbyggnader. Men träbyggandet ökar nu snabbt och kommer rimligtvis att fortsätta öka, inte minst för att Boverket i januari 2022 inför krav på klimatdeklarationer för byggnader.

I Stockholmsområdet planeras och byggs det just nu flerbostadshus i trä bland annat i Hagastaden, Farsta,

Tyresö, Årsta, Nacka, Sundbyberg, Akalla och Haninge. Arkitektkontoret In Praise of Shadows har hela fyra flerbostadshus i trä på gång, varav Klockelund i Farsta kommit längst i processen, med planerad byggstart 2022.

– Men det var Wingårdhs flerbostadshus Strandparken i Sundbyberg från 2013–14 som satte det storskaliga träbyggandet på kartan, säger Susanne Rudenstam.

Husen i Strandparken har fasader av cederspån och bärande väggar och bjälklag av korslaminerat trä, så kallat KL-trä. Det består av massiva träskivor av hyvlat virke av barr- och lövträ som limmats ihop, med vartannat skikt korslagt för öka formstabiliteten. Det är den ena av två vanliga träbyggnadstekniker.

OWC Arkitekters Skagershuset i Årsta, som nominerades till Träpriset 2016 och har en fasad av cederträpanel, är en representant för det andra sättet att bygga industriellt i trä. Stora delar av huset har producerats i en fabrik. 112 så kallade volymelement, rumsstora ”legobitar”, transporterades sedan och lyftes

på plats. På så vis kunde Skagershuset byggas på mindre än ett år. Förutom en kortare byggtid resulterade produktionssättet även i minimerade transporter och få störningar i den omkringliggande miljön.

Fabriker för industriellt träbyggande finns numera i alltifrån Norrbotten och Västerbotten till Dalarna, Värmland, Västergötland, Gästrikland, Småland och Halland. Arkitekten Henric Munde lämnade 2017 en anställning på det stora arkitektkontoret White för att bli chefsarkitekt på träbyggnadsföretaget Lindbäcks i Piteå.

– Jag har alltid tyckt om trä, både av estetiska och av klimatmässiga skäl. Men jag bytte jobb framför allt för att jag vill bidra till bostäder som är överkomliga för alla och är därför intresserad av att utveckla det industriella träbyggandet.

Om den typen av byggande initialt främst handlade om att sänka byggkostnader, är det i dag mycket mer flexibelt och arkitekturvänligt, menar Henric Munde:

– Mitt jobb går ut på att bevaka möjligheterna till bra arkitektur. Att optimera fabriken interna processer. Jag fungerar som kunskapsbank och bollplank för de arkitekter vi samarbetar med.

I Lindbäcks två fabriker i Piteå sneglar man hela tiden på fordonsindustrin. Men här växer det fram rum av norrländsk granskog, i stället för bilar av plåt, på det löpande band som långsamt rör sig framåt. På sju olika stationer monteras golv, väggar och tak, kök och badrum, inklusive alla dragningar för vatten och el. Var trettionde minut blir en volym klar för transport till bygget. På plats staplas volymelementen, likt gigantiska legobitar, på varandra, och installationerna kopplas ihop.

Volymelementen transporteras med lastbil, vilket begränsar deras storlek till ungefär 10 x 4 x 3 meter.

– Men en 35 kvadratmeter stor studentbostad kan alltså bli så gott som klar i fabriken, medan en stor lägenhet kan bestå av flera volymer, konstaterar Henric Munde.

Arbetsmiljön ser han som en stor fördel. I fabrik ägnar man sig åt en väderskyddad typ av bygge med mycket litet spill. I en byggbransch där slarv och svinn enligt Boverket årligen orsakar kostnader om 50–80 miljarder kronor, är det värt att notera. Liksom det faktum att träbyggnadsindustrin skapar jobb utanför storstäderna.

Ett av världens största trähusprojekt i innerstadsmiljö byggs just nu i Hagastaden. Och här var det faktum att trä är ett lätt material en förutsättning för att projektet över huvud taget skulle kunna bli av. Hagastaden byggs delvis på en överdäckning av E4/E20 och Värtabanan, och i några av de kvarteren byggs Cederhusen, som består av fyra lamellhus som blir 10–13 våningar höga.

Namnet syftar på att husen får en fasad av cederspån och arkitekturen är en nutida trätolkning av den klassiska stenstaden. De två nedersta planen är av betong. Men de resterande våningarna har stomme i korslaminerat trä.

– Att bygga högt i betong ovanpå tunnlarna blev helt enkelt för tungt. En stomme av trä väger bara en fjärdedel så mycket som en betongstomme, berättar Josef Eder på General Architecture, som ritat husen.

Betongbranschen gör också framsteg på miljöområdet. Genom att till exempel ersätta en del klinker i cementen med masugnsslagg lyckas man numera tillverka betong som minskar materialets koldioxidutsläpp med en tredjedel. Ur ett klimatperspektiv har betongen trots detta svårt att hävda sig.

Henric Munde tycker sig ha sett en stor attitydförändring till träbyggande bara under de senaste fem åren. Enligt honom har både unga arkitekter och byggnadsingenjörer förstått vart utvecklingen är på väg. Även byggherrarna har fattat. Speciellt de som bygger hyresrätter, de är ofta mer intresserade av ett långsiktigt byggande eftersom de själva ska förvalta fastigheterna. Nu saknar Munde bara stöd från en viktig grupp:

– Ett material som binder koldioxid borde premieras tydligare också av våra politiker.

Annica Kvint

kultur@dn.se

04 Svenskarna rör sig mindre under coronakrisen – under kriget var det tvärtom

Svenskarna rör på sig mindre nu än före pandemin. Mönstret är det rakt motsatta från tidigare kriser. DN har öppnat historieboken för att ta reda på mer om hur svåra tider påverkar vår träningslust.

Man skulle kunna tro att det var tvärtom. När skogarna har fyllts av nyfrälsta vandrare, parkerna ockuperats av entusiastiska utomhustränande och nya padelhallar öppnats i parti och minut har det onekligen sett ut som att covid-19 har gjort svensken motionsgalen. Men faktum är att vi rör på oss mindre sedan coronapandemin startade. Förändringen är dessutom ganska stor, enligt en ny, ännu opublicerad, forskarstudie från Mälardalens högskola:

– Vi har i genomsnitt minskat vår lättare fysiska aktivitet med 100 minuter per vecka, säger Maria Elvén, doktor i fysioterapi, som gjort undersökningen tillsammans med Jonas Stier.

– Då handlar det om mindre ansträngande saker, som en rask promenad eller trädgårdsarbete. Sådant som man bara blir lite andfådd av. Mer intensiva aktiviteter, som löpning eller styrketräning på gym, har också minskat. I genomsnitt med en halvtimme per vecka.

Studien har samlat data från drygt 1 000 svenskar. Deltagarna har fått skatta sina nivåer av fysisk aktivitet före och under pandemin. Maria Elvén poängterar att detta förstås innebär att minnet kan svika. Visst kan den som svarar tro att den tränade mer förut än vad den faktiskt gjorde. Men resultaten ger ändå en fingervisning om att något tycks ha skett med hur mycket vi rör på oss.

– För många som nu arbetar hemifrån eller studerar på distans kan de naturliga möjligheterna till enkla

former för rörelse och fysisk aktivitet ha minskat, säger Maria Elvén.

– Normalt på en arbetsplats så förflyttar man ju sig under dagen. Man kanske går till ett mötesrum eller så blir man avbruten av något och tvungen att röra på sig. Att tiden som man går till och från arbetet försvunnit spelar också roll. Vårt stillasittande har ökat med 40 minuter per dag.

Undersökningen gjordes i december 2020. Den mörka och kalla årstiden kan också ha haft inflytande på deltagarnas aktivitet. Men även andra mätningar som gjorts under pandemin pekar mot liknande tendenser. Svenskarna tycks ha bestämt sig för att hålla i och hålla ut hemma i soffan.

– Det är överraskande eftersom den historiska erfarenheten av kris nog snarare är att människor lever sundare, säger Johnny Wijk, professor vid historiska institutionen på Stockholms universitet.

Han har ägnat en stor del av sin forskning åt att undersöka svenskarnas idrotts- och motionsvanor under den senaste verkligt stora, långa krisen: andra världskriget. Då var det minsann inte tal om att Svensson skulle komma undan med att lata sig.

– Myten säger att svenskarna aldrig varit så friska som efter att andra världskriget tog slut, säger Johnny Wijk.

– Det stämmer antagligen delvis. Förutom att den hårda ransoneringen ledde till en sparsmakad kosthållning med mycket grönsaker drev myndigheterna en rad motionskampanjer. Man såg att folket skulle vara i god fysisk form som en del av den nationella beredskapen.

Under andra världskriget hade den svenska idrottsrörelsen fortfarande nära band med det militära. Att propagandakampanjerna som uppmanade svenskarna att motionera för fosterlandet skulle komma just från försvaret var självklart. Tiderna var svåra, de nordiska grannländerna var ockuperade, hotet om en invasion även av Sverige konstant

närvarande. En fysiskt stark civil befolkning skulle göra nationen mer motståndskraftig, resonerade man.

– Vad man framför allt inriktade sig på var att nå dem som inte redan tidigare idrottade, säger Johnny Wijk.

– Gångkampanjen Riksmarschen är den mest kända av de här breda satsningarna. Men det kom flera slag i slag under hela kriget. Från fältsport, en militärinspirerad skidtävling, till allcykling, allorientering och gymnastikkampanjen Folkspänsten. Motionerande kändisar som Alice Babs och Nils Poppe visades upp som förebilder. Hundratusentals deltog.

Motionskampanjerna under kriget engagerade inte bara män utan även kvinnor, berättar Johnny Wijk. Det var också under dessa år som den berömda husmodersgymnastiken växte fram. Även kvinnorna skulle träna och bygga starka kroppar.

Under coronapandemin är trenden den motsatta. Där kvinnorna på 1940-talet lockades ut har kvinnorna 2020 stannat inne.

– Vi har sett att kvinnor har minskat sin fysiska aktivitet i organiserad form, säger Maria Elvén vid Mälardalens högskola.

– Man har alltså inte gått på till exempel gruppträningspass. Antingen för att dessa varit inställda, eller så kan det kanske vara så att den sociala faktorn är viktigare för kvinnor när det kommer till träning. När möjligheterna till samspel med andra minskar kan det vara svårt att känna sig motiverad.

Motsvarande tycks inte gälla för män. Tvärtom har framför allt yngre män till och med ökat sin fysiska aktivitet i organiserad form under pandemin:

– Om det beror på att de helt enkelt struntar i restriktionerna och tränar tillsammans ändå vet jag inte, säger Maria Elvén.

– Men det är intressant. Jag tänker att det överlag kan finnas anledning att fundera över kvinnornas situation. Att vi ser att kvinnor som grupp minskat sin fysiska aktivitet skulle kunna tala för att de i och med det

ökade hemarbetet också tar mer ansvar för hem och familj. Kanske förstärker pandemin de traditionella könsrollerna.

Regeringen och Folkhälsomyndigheten har i sin kommunikation under året gjort sitt bästa för att hålla svenskarna i gång. Man har talat om vikten av fysisk aktivitet och att försöka hitta alternativa sätt att motionera om ens vanliga sammanhang försvunnit. Det var först i samband med den andra vågen i höstas som statsministern sa rakt ut att vi bör ”undvika att gå på gym”. Betoningen från statens experter och folkvalda av vikten av träning känns igen från krisen under andra världskriget.

– Under krigsåren skedde ett genombrott för idrottens roll i samhället, säger Johnny Wijk om hur man då började se fysisk aktivitet och hälsa som en central del av samhällskroppen.

– Fram till dess hade idrott varit något för överklassen eller militären. Men i och med alla de här framgångsrika motionskampanjerna blev idrotten en

folkrörelse. Från 1940-talet och framåt finns nästan ingen politisk diskussion kring huruvida samhället ska stödja idrottsrörelsen ekonomiskt.

Krisen som kriget innebar förvandlade fysisk aktivitet för hälsan till något viktigt för varje svensk, även i myndigheternas ögon. Johnny Wijk menar att detta ideologiska skifte i vår syn på idrott lever kvar än i dag. Hälsolivet som trend klingade dock av ett par år efter krisen.

– Från 1950-talet blev Sverige ett välfärdssamhälle, säger Johnny Wijk.

– Medan stora delar av Europa låg i ruiner hade vi som sluppit kriget högkonjunktur. Man började ta bilen i stället för att cykla, prioriterade det egna hemmet, fick råd att äta gott. Redan då började man tala om vikten av motion för att svenskarna inte skulle bli för överviktiga.

Svenskens oförmåga att fortsätta leva sunt efter krisen kanske kan skänka lite hopp till den som oroar sig för

att coronapandemin gjort oss förslappade. Inget säger att bara för att vi skaffar oss vanor i dag så kommer de att bestå i morgon. Dessutom, menar forskaren Maria Elvén, finns det en del positivt att ta fasta på.

– En kris kan ju faktiskt ge möjlighet till reflektion, säger hon.

– Vi är i en situation som tvingar oss att hitta alternativa lösningar för fysisk aktivitet. Vi ser i vår studie att även om den organiserade träningen minskat så har många samtidigt ökat sin träning på egen hand.

Maria Elvén nämner koncept som SVT:s ”Träna med Sofia” och de olika gymkedjornas digitala träningsprogram som lyckade sätt att entusiasmera svenskarna till att träna hemma. Även de många små, lokala initiativen till utomhusträning i grupp som dykt upp under året ser hon som goda exempel på vanor som uppstått på grund av krisen, och som gärna kan få fortsätta även efteråt.

– Vi ser ju i studien att de med lägre fysisk aktivitet också är mindre nöjda med sitt liv, säger Maria Elvén.

– Men faktum är att 75 procent av de tillfrågade svarade att de mår lika bra eller bättre i dag än vad de gjorde för ett år sedan. Den siffran tycker jag är viktig att lyfta fram i allt det dystra.

Sara Martinsson

kultur@dn.se

Fakta. Så har motionerandet förändrats

Tiden vi rör på oss så att vi blir lite andfådda har minskat med

100

minuter per vecka.

Tiden vi anstränger oss mycket har minskat med en halvtimme per vecka.

4 av 10 svenskar utför ingen måttligt ansträngande fysisk aktivitet, jämfört med 3 av 10 före pandemin.

Nära hälften utför ingen mycket ansträngande fysisk aktivitet, jämfört med en tredjedel före pandemin.

Stillasittandet har ökat med

Vi tränar på andra sätt

För 33 procent av svenskarna är tiden för träning på gym, i ett lag eller i rehabiliteringsverksamhet väldigt mycket mindre eller mycket mindre.

11 procent tränar mer eller mycket mer på egen hand (till exempel hemmaträning).

Promenerandet har inte minskat.

Kvinnor är mindre fysiskt aktiva

Kvinnor ägnar sig i mindre omfattning både åt måttligt och mycket ansträngande fysisk aktivitet.

Ju äldre kvinnorna är, desto mindre aktiva.

Yngre och medelålders kvinnor ägnar lika mycket eller mer tid åt fysisk aktivitet.

De som rör sig mindre mår sämre

Personer med höga nivåer av fysisk aktivitet är mer nöjda med livet, medan personer med låg fysisk aktivitet är mer missnöjda.

22 procent är mer nöjda med livet i dag.

24 procent är mer missnöjda.

Män är överrepresenterade i gruppen som är nöjda, medan kvinnor är överrepresenterade bland de missnöjda.

2 000 slumpmässigt valda personer i åldrarna 18–79 år från Novus Sverigepanel bjöds in till enkätundersökningen. 1 035 personer deltog (52 procent). Källa: Mälardalens högskola

Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.

Övergripande delar av kulturministrarnas demokrati och kultur läggs i området för riksdag m m

- 3 Inrikes DN-artiklar 23 februari - 4 mars 2021
- 4 Riksdagen och politiska partier
- 85 Statsrådsberedningen och statsministern
- 95 Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.
- 153 Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet
- 215 Infratraktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi
- 291 Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem
- 521 Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.
- 704 Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.
- 758 Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.
- 772 De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna. - 793

Utbildnings- departementet

Utbildningsdepartementet ansvarar för regeringens utbildnings- och forskningspolitik. Departementet arbetar med frågor som exempelvis handlar om skolresultat, lärarnas villkor och studiefinansiering.

Områden

Områden

- [Barn- och ungdomsutbildning](#)
- [Folkbildning](#)
- [Högskola och forskning](#)
- [Studiefinansiering](#)
- [Vuxenutbildning](#)

Om Utbildningsdepartementet

Relaterad navigering

- [Utbildningsdepartementets delar i statens budget](#)
- [Rättsliga dokument](#)
- [Utredningar och kommittéer](#)
- [Myndigheter med flera](#)

- [Remisser](#)
- [Organisation](#)
- [Kontakt](#)

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

[Anna Ekström](#)

Utbildningsminister

[Matilda Ernkrans](#)

Minister för högre utbildning och forskning

[Genvägar](#)

Genvägar

- [Arbete inom utbildningsområdet med anledning av nya coronaviruset](#)

Aktuellt från Utbildningsdepartementet

Utbildningsdepartementet

<https://www.regeringen.se/sveriges-regering/utbildningsdepartementet/>

Myndigheter

- **Etikprövningsmyndigheten**
24 januari 2019 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Karlstads universitet**
23 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Högskolan i Skövde**
23 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Högskolan i Halmstad**
23 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Högskolan i Borås**
23 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Högskolan Dalarna**
23 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Göteborgs universitet**
23 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Gymnastik- och idrottshögskolan (GIH)**
23 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Försvarshögskolan**
23 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Centrala studiestödsnämnden (CSN)**
23 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Blekinge tekniska högskola (BTH)**
23 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Överklagandenämnden för högskolan**
18 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Överklagandenämnden för studiestöd (ÖKS)**
18 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Örebro universitet**
18 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Vetenskapsrådet**
18 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Uppsala universitet**
18 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Universitetskanslersämbetet (UKÄ)**
18 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Universitets- och högskolerådet (UHR)**
18 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)

- **Södertörns högskola**
18 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Stockholms universitet**
17 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Stockholms konstnärliga högskola (SKH)**
17 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Statens skolverk**
17 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Statens skolinspektion**
17 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM)**
17 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Skolforskningsinstitutet**
17 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Sameskolstyrelsen**
17 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Rymdstyrelsen**
17 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Polarforskningssekretariatet**
17 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Mälardalens högskola (MDH)**
17 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH)**
17 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor**
17 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Mittuniversitetet**
17 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Malmö universitet**
17 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Lunds universitet**
17 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Luleå tekniska universitet**
17 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Linnéuniversitetet**
17 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Linköpings universitet**
17 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Kungl. Tekniska högskolan (KTH)**
17 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)

- **Kungl. Musikhögskolan i Stockholm (KMH)**
17 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Kungl. Konsthögskolan**
13 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Kungl. biblioteket (KB)**
13 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Konstfack**
12 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Karolinska institutet (KI)**
12 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Institutet för rymdfysik**
11 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Högskolan Väst**
11 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Högskolan i Kristianstad (HKR)**
11 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Umeå universitet**
05 februari 2015 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Skolväsendets överklagandenämnd**
05 februari 2015 från [Utbildningsdepartementet](#)

Anna Ekström

Utbildningsminister

[Utbildningsdepartementet](#)

"Vi har haft ett av de mest högpresterande och jämlika skolsystemen i världen. Dit ska vi igen. Då krävs ordning och studiero, kunskap och bildning. Vi ska skapa en skola där varje elevs ansträngning avgör hur långt hon kan nå i sina studier – inte vilka föräldrar hon råkar ha eller vilken skola hon valt."

Anna Ekströms områden

- [Barn- och ungdomsutbildning](#)
- [Folkbildning](#)
- [Vuxenutbildning](#)

Matilda Ernkrans

Minister för högre utbildning och forskning

[Utbildningsdepartementet](#)

”Oavsett var du bor i vårt land ska det finnas goda möjligheter att studera vidare. Vi ska se till att Sveriges studenter får bra förutsättningar och en trygg studietid. Vi investerar i utbildning och forskning för att bygga ett starkare samhälle.”

Matilda Ernkrans områden

- [Högskola och forskning](#)
- [Studiefinansiering](#)

[SW .7957 Undervisning o d. Forskning](#)

Kulturdepartementet

Kulturdepartementet ansvarar för frågor som rör kultur, demokrati, medier, de nationella minoriteterna och det samiska folkets språk och kultur. Departementet ansvarar också för idrott och ungdomspolitik samt för frågor som rör det civila samhället, trossamfund och begravningsverksamhet.

[Områden](#)

Områden

- [Civila samhället och idrott](#)
- [Demokrati och mänskliga rättigheter](#)
- [Kultur](#)
- [Medier](#)
- [Ungdomspolitik](#)

[Om Kulturdepartementet](#)

Relaterad navigering

- [Kulturdepartementets delar i statens budget](#)
- [Rättsliga dokument](#)

- [Utredningar och kommittéer](#)
- [Myndigheter med flera](#)
- [Organisation](#)
- [Kontakt](#)

[Ansvarigt statsråd](#)

Ansvarigt statsråd

[Amanda Lind](#)

Kultur- och demokratiminister samt minister med ansvar för idrottsfrågorna

[Genvägar](#)

Genvägar

- [Amanda Linds möten angående nya coronavirusets effekter](#)
- [Regeringens strategi för romsk inkludering](#)
- [Demokratin 100 år](#)
- [Kulturrådsbloggen](#)

Aktuellt från Kulturdepartementet

Kulturdepartementet

<https://www.regeringen.se/sveriges-regering/kulturdepartementet/>

Myndigheter

- **Nationalmuseum**
02 januari 2018 från [Kulturdepartementet](#)
- **Delegationen mot segregation**
02 januari 2018 från [Kulturdepartementet](#)
- **Myndigheten för stöd till trossamfund**
01 juli 2017 från [Kulturdepartementet](#)
- **Sveriges Fängelsemuseum**
02 januari 2017 från [Kulturdepartementet](#)
- **Nämnden för hemslöjdsfrågor**
21 november 2016 från [Kulturdepartementet](#)
- **Myndigheten för press, radio och tv**
27 februari 2015 från [Kulturdepartementet](#)
- **Myndigheten för tillgängliga medier**
27 februari 2015 från [Kulturdepartementet](#)
- **Statens musikverk**
27 februari 2015 från [Kulturdepartementet](#)
- **Statens konstråd**
27 februari 2015 från [Kulturdepartementet](#)
- **Statens försvarshistoriska museer**
27 februari 2015 från [Kulturdepartementet](#)
- **Riksantikvarieämbetet**
27 februari 2015 från [Kulturdepartementet](#)
- **Naturhistoriska riksmuseet**
27 februari 2015 från [Kulturdepartementet](#)
- **Myndigheten för kulturanalys**
27 februari 2015 från [Kulturdepartementet](#)
- **Moderna museet**
27 februari 2015 från [Kulturdepartementet](#)
- **Konstnärsnämnden**
24 februari 2015 från [Kulturdepartementet](#)
- **Institutet för språk och folkminnen**
24 februari 2015 från [Kulturdepartementet](#)
- **Forum för levande historia**
24 februari 2015 från [Kulturdepartementet](#)
- **Svenska Artisters och Musikers Intresseförening (SAMI)**
20 februari 2015 från [Kulturdepartementet](#)

- **Stiftelsen Dansmuseifonden**
20 februari 2015 från [Kulturdepartementet](#)
- **Sveriges Radio**
20 februari 2015 från [Kulturdepartementet](#)
- **Nordicom**
20 februari 2015 från [Kulturdepartementet](#)
- **Riksteatern**
20 februari 2015 från [Kulturdepartementet](#)
- **Valmyndigheten**
05 februari 2015 från [Kulturdepartementet](#)
- **Zornsamlingarna**
26 januari 2015 från [Kulturdepartementet](#)
- **Stiftelsen Thielska galleriet**
26 januari 2015 från [Kulturdepartementet](#)
- **Stiftelsen Tekniska museet**
26 januari 2015 från [Kulturdepartementet](#)
- **Stiftelsen Strindbergsmuseet**
26 januari 2015 från [Kulturdepartementet](#)
- **Stiftelsen Skansen**
26 januari 2015 från [Kulturdepartementet](#)
- **Stiftelsen Nordiska museet**
26 januari 2015 från [Kulturdepartementet](#)
- **Stiftelsen Föremålsvård i Kiruna**
26 januari 2015 från [Kulturdepartementet](#)
- **Stiftelsen Carl och Olga Milles Lidingöhem**
26 januari 2015 från [Kulturdepartementet](#)
- **Stiftelsen Arbetets museum**
26 januari 2015 från [Kulturdepartementet](#)
- **Riksförbundet Sveriges museer**
26 januari 2015 från [Kulturdepartementet](#)
- **Nobelmuseet**
26 januari 2015 från [Kulturdepartementet](#)
- **Judiska museet i Stockholm**
26 januari 2015 från [Kulturdepartementet](#)
- **Áttje, Svenskt fjäll- och samemuseum**
26 januari 2015 från [Kulturdepartementet](#)
- **Voksenåsen AS**
21 januari 2015 från [Kulturdepartementet](#)
- **Stiftelsen Drottningholms Slottsteater**
21 januari 2015 från [Kulturdepartementet](#)

- **Kungliga Operan AB (Operan)**
19 december 2014 från [Kulturdepartementet](#)
- **Föreningen Svensk Form**
19 december 2014 från [Kulturdepartementet](#)
- **Diskrimineringsombudsmannen, DO**
19 december 2014 från [Kulturdepartementet](#)
- **Utbildningsradion**
19 december 2014 från [Kulturdepartementet](#)
- **Sveriges Television**
19 december 2014 från [Kulturdepartementet](#)
- **Sveriges författarfond**
19 december 2014 från [Kulturdepartementet](#)
- **Svenska Tonsättares Internationella Musikbyrå (STIM)**
19 december 2014 från [Kulturdepartementet](#)
- **Stiftelsen Svenska Filminstitutet**
19 december 2014 från [Kulturdepartementet](#)
- **Stiftelsen Dansens Hus**
19 december 2014 från [Kulturdepartementet](#)
- **Statens museer för världskultur**
19 december 2014 från [Kulturdepartementet](#)
- **Statens medieråd**
19 december 2014 från [Kulturdepartementet](#)
- **Statens maritima museer**
19 december 2014 från [Kulturdepartementet](#)
- **Statens kulturråd**
19 december 2014 från [Kulturdepartementet](#)
- **Statens historiska museer**
19 december 2014 från [Kulturdepartementet](#)
- **Statens centrum för arkitektur och design**
19 december 2014 från [Kulturdepartementet](#)
- **Sametinget**
19 december 2014 från [Kulturdepartementet](#)
- **Röhsska museet i Göteborg**
19 december 2014 från [Kulturdepartementet](#)
- **Riksarkivet**
19 december 2014 från [Kulturdepartementet](#)
- **Nämnden mot diskriminering**
19 december 2014 från [Kulturdepartementet](#)
- **Kungliga Dramatiska teatern AB (Dramaten)**
19 december 2014 från [Kulturdepartementet](#)

- **Bildkonst Upphovsrätt i Sveriges (BUS)**
19 december 2014 från [Kulturdepartementet](#)
- **Sveriges Författarförbund**
11 december 2014 från [Kulturdepartementet](#)
- **Bildmuseet i Umeå**
11 december 2014 från [Kulturdepartementet](#)

Amanda Lind

Kultur- och demokratiminister samt minister med ansvar för idrottsfrågorna

[Kulturdepartementet](#)

”Vår demokrati ska främjas, journalister och konstnärers frihet skyddas och oavsett om du bor i storstad eller på landsbygden ska du ha tillgång till att utöva och uppleva kultur och idrott.”

Amanda Linds områden

- [Civila samhället och idrott](#)
 - [Demokrati och mänskliga rättigheter](#)
- [Kultur](#)
- [Medier](#)
- [Ungdomspolitik](#)

[SW 70 Allmänt om konst o kultur.](#)

[SW 71 Övergripande formgivning/planering av fysiska miljöer.](#)

[SW 72 Formgivning av byggnader o anläggningar, arkitektur.](#)

[SW 73 Skulptur o d. Museiverksamheter, konstutställning.](#)

[SW 74 Konsthantverk, formgivning av bruksföremål. Inredning.](#)

[SW 75 Konstmåleri. 76 Grafisk konst, teckenkonst. 77 Fotografi.](#)

[SW 78 Musik \(konserter o d 792\)](#)

[SW 79 Seder o bruk, nöjen, sociala miljöer o verks. Sport.](#)

[SW .7911-7913 Seder och bruk.](#)

[SW .7914-7919 Film, radio, TV, offentliga fester mm.](#)

[SW .792 Teater. Opera. Konserter. Revyer. Konstdans.](#)

[SW .793 Sällskapsnöjen. Sällskapsdans. Lek.](#)

[SW .7959 Sociala miljöer o verks.i allmänna grupper o d.](#)

[SW 796/799 Sport, idrott o d.](#)

[SW 8 Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.](#)

[SW 90 Tidningar, tidkrifter, journalistik. Blandade ämnen.](#)

[SW .101 Bibliografiska verksamheter. Arkiv.](#)

[SW .102 Biblioteksverksamheter. Databaser. Internetsökning](#)

[SW 10 Samlade kunskaper och övergripande värderingar](#)

[SW 11/19 Individernas inre verkligheter.](#)

[SW 2 Religiösa verksamheter o d.](#)

[SW .655 Förlagsverksamheter o d.](#)

[SW .659 Marknadsförings- och reklamverksamheter od. SW .](#)

[657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.](#)

[SW 32 Statsvetenskap.](#)

23 Landet över sitter folk och svär över dysfunktionella digitala ”lösningar”

Har stockholmarna börjat ge upp om Skolplattformen på riktigt nu? Det verkar onekligen så. Och det är förståeligt i så fall. Redan när detta haltande monster introducerades påpekade föräldrar att det var hur lätt som helst att komma över sekretessbelagda uppgifter om andra elever. Oj då! Sade Stockholms stad.

Och så där har det fortsatt, på ett sätt som är i det närmaste fascinerande: Så många fel borde väl inte en och samma app kunna uppvisa, det borde vara omöjligt att en höna ihärdigt fortsätter picka och ändå ständigt får upp fel korn? Detta är inte bara ett problem för lärarna, som måste lägga en massa onödigt extraarbete på vad som borde vara enkel

administration. Även föräldrarna blir lidande av all denna ödade tid och missade information.

Häromveckan lanserade några av dem en ny app, som ska ersätta rådande kaos. I Skolplattformen utfärdades genast en varning. Eller, ”varning” är att ta i.

En varning skulle väl ha bestått av en allmän avrådan. Men den här varningen liknade mest av allt reklam: ”I dag har det släppts en app som heter ’Öppna Skolplattformen’”, meddelades mottagarna, och Stockholms stad kan alltså inte ta ansvar för den... Folk började så klart genast ladda ned den.

Hur har några föräldrar på sin fritid så snabbt kunnat ta fram ett användbart alternativ till Skolplattformen? Eller rättare sagt: Hur har Skolplattformen kunnat kosta en miljard, hittills, och ändå aldrig lyckats fungera som den ska? Projektet är en alldeles för stor härva för att ge ett entydigt svar – och kanske är det ett svar i sig: För att allt blev för trassligt.

Ju fler konsulter som är inblandade, desto större soppa, visst är det så det gamla djungelordspråket lyder? En extern granskning har därtill visat att de ansvariga brytt sig mer om sitt eget anseende och sin prestige än om kvaliteten på själva produkten. Vilket resulterat i att teknikerna fortfarande sitter och ägnar sig åt akuta fel i stället för vidareutveckling (DN 8/2).

Det är för tidigt att rekommendera Öppna Skolplattformen i stället. Men poängen är en annan, och större: Skolplattformen är ett extremfall, men själva bristen på funktionsduglighet är i sig inget unikt. Landet över svärs det över olika digitala "lösningar" till skolverktyg. Det borde inte vara så.

I teknikavantgardistiska Paris, exempelvis, används öppen källkod, eftersom det ses som en demokratisk plikt att ge medborgarna insyn. På så vis kan de också bidra med förslag på förbättringar direkt. Så kanske vi i Sverige också skulle kunna göra?

Eller så borde kanske kommunerna inte på egen hand ansvara för något så viktigt och komplicerat som att upphandla skolans digitalisering.

Lisa Magnusson

lisa.magnusson@dn.se

23 I debatten om rasism får de högljudda tolkningsföreträdere

Det är en viktig diskussion som förs på Konstfack. Lärare och elever har vittnat om bland annat social snedrekrytering, kraftig överrepresentation av medel- och överklass samt strukturell rasism(!). När sådant misstänks måste det utredas och åtgärdas.

Men en hel del är märkligt i den pågående Konstfackdebatten. En sak är hur många som är villiga att försvara rent trams bara för att det sker i anti-rasismens namn.

Till trams hör förstås tankarna på att namnet Vita havet är rasistiskt och måste ändras. Detta krav hade en rimlig skolledning inte böjt sig för. I stället tillsätts en arbetsgrupp som flämtande av iver föreslår att ett

namnbyte ska ske genom ett ”rituellt evenemang i samarbete med (konstkollektivet) Brown Island”.

När en lärare protesterar bemöts hon av en debattartikel signerad av 44 kollegor som på allvar säger sig ”tveksamma till den etiska dimensionen” av att läraren talar offentligt om saken. Det är obehagligt när anställda på just ett lärosäte tycker att det är skadligt med öppen och fri debatt.

Men den skadliga utvecklingen har pågått i årtal, i Sverige som i övriga västvärlden. Institutioner som borde lära ut öppenhet, respektfull dialog, yttrandefrihet och evidensbaserad kunskap lägger av ängslighet en våt filt över samtal som tar ”fel” vägar.

Arbetsgivare måste ta anklagelser om diskriminering på allvar. Men det är också viktigt dels att ledningen slår fast att det ska vara högt i tak för diskussionen – alla har rätt att höras på lika villkor – dels att varje argument som förs fram måste provas för sig. Man måste inte säga ja och amen till precis allt. Rasism är inte svart eller vitt.

Det är ett problem när extrema idéer smygs in i diskussionen och för få vågar påpeka att de är just extrema. Man kan förstås vara antirasist utan att hålla med om att statyer måste rivas, litteraturens klassiker rensas bort eller att lokalnamn byts ut trots att de är komplett fria från rasism.

En stor risk när extremism blir mainstream är också att de som inte är det minsta intresserade av att komma till rätta med rasism, vare sig på Konstfack eller någon annanstans, kan använda tramsfrågor som namnbyten för att avfärda hela sakdiskussionen.

I debatten om rasism nämns ofta ordet ”tolkningsföreträdare”. Att rasifierade människor bör ha tolkningsföreträdare framför vita är en vanlig åsikt, men ofta känns det som om företrädet hamnar hos de mest högljudda, de mest extrema.

Ingen är en sämre antirasist för att hen inte håller med om att Konstfacks lokaler måste byta namn i diverse rituella ceremonier.

Erik Helmerson

erik.helmerson@dn.se

23 ”Pandemin visar på behovet av förändrad högskoleutbildning”

Den högre utbildningen måste nu ta sitt ansvar för att i utbildningen av framtidens makthavare bryta med tendenser till anpasslighet i stället för kritisk tänkande, grupployalitet i stället för samhälleligt ansvarstagande, kortsiktighet och destruktiv ekonomism i stället för ett perspektiv grundat på en genomtänkt etik, skriver Lennart Levi och Bo Rothstein.

DN. DEBATT 210223

Vår mänsklighet och vår planet lever i en tid av mycket stora utmaningar. Miljarder av våra medmänniskor lever fortfarande i stor fattigdom – och nekas därmed ett värdigt liv. Skillnaderna mellan olika människors levnadsvillkor, rikedom och makt är enorma.

Kvinnoförtryck, korruption och brist på demokrati är fortsatt stora utmaningar. Globala hälsorisker, allt frekventare och intensiva naturkatastrofer, våldsam extremism, terrorism och med dessa sammanhörande humanitära kriser och tvångsförflyttning av människor hotar att vända mycket av utvecklingen under de senaste decennierna.

Utarmningen av naturresurser och negativa effekter av miljöförstöring, inklusive ökenspridning, avskogning, torka, markförstöring, sötvattensbrist och förlust av biologisk mångfald, bidrar till och förvärrar listan över utmaningar som mänskligheten står inför.

Klimatförändringarnas negativa konsekvenser undergräver förmågan hos alla länder att uppnå hållbar utveckling. Ökningar av den globala temperaturen och de efterföljande havsnivåhöjningarna påverkar allvarligt kustländer, inklusive många av de minst utvecklade länderna och små önationer. Många samhällens överlevnad och planetens biologiska stödsystem är i fara.

Vi lever emellertid också i en tid med stora möjligheter. Under den senaste generationen har hundratals miljoner människor lyfts ur extrem fattigdom. Tillgången till utbildning har ökat kraftigt för både pojkar och flickor. Spridningen av informations- och kommunikationsteknik och global sammankoppling har stor potential att påskynda mänskliga framsteg, att överbrygga den digitala klyftan och att utveckla kunskapssamhällen, liksom vetenskaplig och teknisk innovation inom områden så olika som medicin och energi.

Världsekonomiskt forum publicerar varje år sin stora rapport Global risks. Till den senaste rapporten har fogats en analys av de mänskliga kostnader som covid-19-pandemin har medfört. Omkring 500 miljoner människor har drabbats av fattigdom. Många av världens studenter har fått avbryta sina studier. Världshandeln liksom den ekonomiska tillväxten har sjunkit. Människors möjlighet till sysselsättning och försörjning har kraftfullt försämrats av den globala viruspandemin. Och 1 procents ökning i arbetslösheten

medför 2 procents ökning av sjukligheten i kroniska sjukdomar. Pandemin äventyrar hundratals miljoner människors försörjning och välbefinnande.

Men 2015 antog Förenta Nationernas samtliga 193 medlemsstater ett världshistoriskt Agenda 2030, med 17 globala mål för en ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar utveckling, och 169 delmål. Den syftar till att utrota fattigdom och hunger, förverkliga de mänskliga rättigheterna för alla, uppnå jämställdhet och egenmakt för alla kvinnor och flickor samt säkerställa ett varaktigt skydd för planeten och dess naturresurser. De globala målen är integrerade och odelbara och balanserar de tre dimensionerna av hållbar utveckling: den ekonomiska, den sociala och den miljömässiga.

I sin proposition förra året tog regeringen nästa steg i arbetet med Agenda 2030 genom att föreslå riksdagen att anta ett riksdagsbundet mål för att genomföra Agenda 2030. Riksdagen sa ja till regeringens förslag. Det svenska målet innebär att Sverige ska genomföra Agenda 2030 för en ekonomiskt, socialt och

miljömässigt hållbar utveckling genom en samstämmig politik, lokalt, regionalt, nationellt och internationellt. Genomförandet ska präglas av agendans princip att ingen ska lämnas utanför.

Ett gammalt kinesiskt ordspråk säger dock att ”ord kokar inte riset”. Enligt vår mening kräver Agenda 2030 att beslutsfattare på alla nivåer stärker sin förmåga att tänka kritiskt (inte bara gå på sin magkänsla), tänka etiskt (inte bara i kronor och ören), tänka i system (inte ”ta ett helvete i taget”) och tänka i långsiktiga hållbarhetstermer (inte bara för nästa mandatperiod).

Vi har i olika sammanhang under lång tid argumenterat för att dessa fyra förmågor integreras i all högre utbildning. Förmågan till etiskt tänkande kan inte längre reserveras för enbart filosofistudenterna, förmågan att tänka i termer av långsiktig hållbarhet kan heller inte längre begränsas till dem som studerar miljöfrågor, och så vidare. Dagens studenter är morgondagens beslutsfattare, såväl i vårt land som i Europa och globalt. Vi har nu stöd för detta från flera

internationella universitetsfederationer, bland annat the International association of universities (IAU)

Men, som vi redan framhållit, är steget från rekommendationer till effektiv och samordnad implementering oftast mycket långt. Och detta steg är långt ifrån okomplicerat. Stuprörstänkandet och oförmågan till kritiskt (inklusive självkritiskt) tänkande är nämligen institutionaliserat i det svenska politiska systemet. Vår regering är organiserad i 12 departement, med 23 statsråd, vart och ett med klart angivna ansvarsområden. Statsrådsberedningen som kunde ha haft till uppgift att integrera när utmaningarna är komplexa, ägnar sig i huvudsak åt att väga samman de i regeringsunderlaget verksamma partiernas intressen, snarare än de olika politikområdenas.

Till varje departements ansvarsområde hör ett antal statliga myndigheter som ska tillämpa de lagar och utföra den verksamhet som riksdag och regering har beslutat om. Det finns 341 myndigheter under regeringen. Var och en styrs av sitt departement genom

årligen utfärdade regleringsbrev. Vårt land är vidare indelat i 21 regioner och 290 kommuner. SKR är deras medlems- och arbetsgivarorganisation och fungerar som ett nätverk för kunskapsutbyte och samordning. Men såväl regionerna som kommunerna har av väljarna direktvalda styrelser och arbetar därmed mer självständigt än samordnat.

Att vi har ett trängande behov av att bryta med stuprörspolitiken och att vi måste uppöva systemets förmåga till kritiskt tänkande har nu illustrerats med brutal tydlighet av covid-19-pandemins förödande effekter. Att tänka i kronor och ören i stället för etiskt har visat sig ha svårartade effekter för äldreomsorgens finansiering och organisering. En katastrofal brist på samordning mellan statens olika myndigheter, regionerna och kommunerna har lagts i dagen av coronakommissionen.

Den högre utbildningen måste nu ta sitt ansvar för att i utbildningen av framtidens makthavare bryta med tendenser till anpasslighet i stället för kritisk tänkande, grupployalitet i stället för samhälleligt ansvarstagande,

kortsiktighet och destruktiv ekonomism i stället för ett perspektiv grundat på en genomtänkt etik.

Detta kommer att kräva en mycket omfattande och långsiktig utbildningsinsats i den högre utbildningen. Den fråga vi ställer är om dagens universitets- och högskoleledningar är vuxna ett sådant ansvar. Ett ansvar som faktiskt innebär att nästa generation beslutsfattare lär sig tänka kritiskt, etiskt och i system med fokus på mänsklig välfärd och planetens överlevnad. Ett sådant nytänkande, med bas i FN:s enhälligt antagna Agenda 2030, måste nu komma att präglade läroplaner och kursinnehåll.

Lennart Levi, professor emeritus i psykosocial miljömedicin

Bo Rothstein, professor i statsvetenskap

23 Unik rymdsten upphittad utanför Enköping

Efter veckor av letande var det slumpen och ett säkert öga som ledde till det största fyndet av en nyligen nedfallen rymdsten som gjorts i Sverige.

– Jag gick och satte mig i bilen och vågade först inte ta upp den, berättar Andreas Forsberg.

Det var den 7 november förra året som hundratusentals människor i östra Svealand kunde se en jättelik bolid lysa upp himlen. På flera platser skakade det i husen och natten förvandlades till dag när rymdstenen gick in i jordatmosfären.

Nu står det klart att en 30 centimeter lång och 14 kilo tung del slog ned nära byn Ådalen i Enköpings kommun. Ett unikt fynd för Sverige som gjordes av Stockholmsgeologerna Andreas Forsberg och Anders

Zetterqvist, båda med ett stort intresse för meteoriter. Och Anders Zetterqvist upptäckte något som alla andra missat. En skada på marken.

– Jag såg hur några tjocka rötter hade slitits sönder och mycket tydde på att något stort och tungt slagit ned. Men trots att vi letade i närheten kunde vi inte hitta något, berättar han.

En dag återvände Andreas Forsberg själv till platsen. Då hände det som han nästan hade slutat hoppas på.

– När jag gick där fick jag syn på något som stack upp ur vitmossan nästan 70 meter från den plats där vi sett spåren i marken. Hade jag inte gått rakt över så hade jag missat den, säger Andreas Forsberg.

Nu har Naturhistoriska riksmuseet det som kan komma att kallas Ådalenmeteoriten till låns. Dels för analys, dels i väntan på att den ska få sitt officiella namn. Sedan hoppas Dan Holtstam, som är förste intendent och samlingsansvarig på Naturhistoriska riksmuseet, att meteoriten ska kunna ställas ut när museet väl kan öppna igen efter coronapandemin.

– Vi hoppas kunna förvärva den och sedan ha den permanent utställd i en säkerhetsmonter så att alla kan få se den, säger Dan Holtstam.

Clas Svahn

clas.svahn@dn.se

23 Duplantis redo för tävling igen

Armand Duplantis är åter redo att tävla.

På onsdagens friidrottsgala i Belgrad slipper "Mondo" springa på en tillfälligt uppbyggd stavhoppsbana – som han tror var orsaken till hans känning i låret för ett par veckor sedan.

– Det gillar han inte, säger managern Daniel Wessfeldt.

Armand Duplantis skulle förra veckan ha deltagit i en stavhoppstävling i polska Torun, samma stad som inomhus-EM i friidrott avgörs

i 5–7 mars, men ställde in för att återhämta sig från en känning i baksidan som han drabbades av i franska Lievin veckan före.

Nu är "Mondo" tillbaka och ska vara fullt återställd inför onsdagens gala i Belgrad, Serbien.

– Ja, det säger han själv. Han har inte hoppat på ett tag men han har inte ont eller så någonstans. Han är "ready to go", sen hur högt det blir är en annan sak, säger Daniel Wessfeldt.

Han kommer inte känna sig begränsad?

– Nej, det tror jag inte. Han har sprungit för fullt. Att han skulle ha några begränsningar, ha ont eller hålla tillbaka tror jag det inte finns någon risk för.

Armand Duplantis vann tävlingen i Lievin som han bröt efter att ha klarat 5,87 meter. Vad som

orsakade den plötsliga känningen är alltså oklart, men "Mondos" egen teori är att de tillfälliga stavhoppbanorna, som byggts upp vid olika friidrottstävlingar under inomhussäsongen, kan vara orsaken.

– Han tror det är för att han har hoppat på de här sviktande banorna som är uppbyggda. Det gillar han inte riktigt eftersom han är så snabb. Ibland ger de en konstig motsvikt tillbaka som man ska kunna hantera och det tycker han inte om, säger Wessfeldt.

– Det är det som han tror har gjort det ansträngt.

I Belgrad och Torun är det dock permanenta, fasta banor som gäller.

– Jag tror han kommer hoppa hyfsat högt, kanske högre än vad någon annan gjort i år i

hela världen, säger Wessfeldt om sina tankar om onsdagen.

Känner ni er trygga med att han är i fullt gott slag till EM?

– Ja, det kommer han att vara. Det blir perfekt med den här tävlingen innan dess.

Armand Duplantis har världsrekordet i stavhopp på 6,18 och innehar även världsårsbästat 2021 på 6,03.

Pelle Strandman

pelle.strandman@dn.se

23 ”Inför nya kursplaner i grundskolan i höst trots pandemin”

Skolan. Regeringen har beslutat att skjuta upp införandet av de nya kursplaner för grundskolan som skulle ha gällt från och med i höst. Det är ett dåligt och missriktat beslut. Utbildningsminister Anna Ekström motiverar beslutet med att skolorna behöver få fokusera på undervisningen under pandemin. Dessutom vill man undvika att lärare träffas fysiskt för gemensamma fortbildningar. Förändringarna i kursplanerna består i att man har rationaliserat

kunskapskraven och lagt mer fokus på faktakunskaper i lägre årskurser. Det är efterfrågat och kommer att göra arbetet lättare för lärare, särskilt i årskurs 4–6 där man ofta undervisar och sätter betyg i många ämnen.

Reformen välkomnas av de flesta. Det sena beskedet att införandet skjuts upp gör att luften går ur många lärare som efter ett tufft år längtat efter att få blicka framåt.

Att lärarnas och skolledarnas arbetssituation tas på allvar är välkommet. Beslutet att skjuta upp de nya kursplanerna är dock olyckligt och kontraproduktivt.

Inom lärarkollegiet är frustrationen stor. Regeringen borde lyssna på den opinionen. Om vi får ett nytt besked i närtid finns tid att införa de nya kursplanerna till hösten.

**Magnus Koraen, lärare,
Danderyd**

23 Johan Croneman: Jag har blivit hotad under hela min karriär – men nu har läget blivit värre

Visst, jag har blivit utsatt för hot och hat under hela min yrkesbana. Det har blivit mycket värre med sociala medier. Men när forskare slutar forska och journalister inte längre orkar jobba kvar

har det gått för långt. Varför är polis och åklagare så passiva?

Som journalist har jag utsatts för hot och hat under hela min karriär, men det finns som bekant gradskillnader i helvetet. Som 22-årig landsortsreporter på Hallands Nyheter i slutet av 70-talet var jag relativt förskonad, och inte nämnvärt bekymrad, men det kom obehagliga brev och jag fick jobbiga samtal.

Som vikarie på allt större arbetsplatser och nyhetsredaktioner skruvades temperaturen upp; jag hade kolleger som det tog illa på, men jag hörde aldrig om någon som slutade eller gav upp yrket upp på grund av hat och hot. ”Bara ännu en knäppgök”, sade man, och skyndade vidare. Det kommer med jobbet, det är en del av vardagen. Om det kan man tycka vad man vill.

Jag har de senaste decennierna nästan uteslutande skrivit film och tv, men jag försäkrar er: Man får riktigt otäcka mejl om man skriver om fel tv-program eller gillar fel film. Trollen är inte så nogräknade. De flesta skriver på uppstuds, inte sällan efter några öl. Man vet också direkt när man har att göra med ett riktigt obehagligt mejl. Man kan få ett flera sidor långt, pedantiskt, handskrivet brev från någon som definitivt inte skojar när hen varnar för att något väldigt obehagligt är på väg att hända. Man känner igen stilen och allvaret i första meningen.

Folk har hotat mig på krogen. Kända och okända. Till och med i matvaruaffären.

Det har blivit mycket värre med sociala medier, men man vänjer sig vid det också, det är ett faktum. Kommer vi bli av med sociala medier? Tror vi på regleringar? Tror vi på god ton? Nej.

Hat och hot följer i pandemins spår, en farsot i farsoten. Forskare och journalister utsätts för den värsta sortens påtryckningar. I söndagens "Agenda" diskuterade DN:s medicinreporter, Amina Manzoor, och Karolinska Institutets rektor, Ole Petter Ottersen, hur man kan eller inte kan, orkar eller inte orkar, värja sig. En av KI:s medarbetare har nyligen gett upp sin covid-forskning, han orkar inte med hoten. Amina Manzoor, mycket kompetent och uppskattad, säger i "Agenda" att hoten och hatet är en bidragande orsak till att hon nu sagt upp sig.

I "Agenda" kokar man till slut ner allt till att "det är ett hot mot demokratin".

Jag håller med om att det kan bli ett hot, och att det alltid varit en fara, men abstraktionen i påståendet att demokratin hotas blir lite väl slapp och slängig. Jag tycker hela diskussionen är ett tecken på att demokratin och

yttrandefriheten är intakt – och det spelar väl ingen roll var hoten och hatet förekommer, vem de riktas mot. De rättsvårdande instanserna, polisen, åklagarna måste göra sitt jobb. Det är själva grundbulten.

Hot och hat ska utredas, ordentligt. De som hotar och hatar skall släpas till skranket. Det är inget fel på lagstiftningen, om jag förstår saken rätt, problemet är väl att hoten nästan aldrig utreds och nästan aldrig får konsekvenser. Polis och åklagare kan inte, vill inte eller ids inte. Det är problemet.

När läste du senast om en tuff dom i ett sådant här fall? Hur svårt kan det vara? Inte särskilt. I ”Trolljägarna” (TV3) tar det bara Frida Boisen och Robert Aschberg några dagar att hitta hotare och hatare, men rättsväsendet tycks ha kapitulerat innan de ens försökt. ”Vi har inga

resurser, vi har inga utredare, det finns för svaga bevis”.

Skitprat.

Det finns ingen beslutsamhet, det finns ingen medvetenhet, det finns ingen status i det jobbet bland poliser och åklagare. De ser definitivt inget hot mot demokratin. Och det är väl kanske det främsta hotet!? Deras kapitulation, innan slaget ens har börjat.

Johan Croneman

johancroneman@gmail.com

23 M kräver extern granskning av studieförbunden

Moderaterna uppmanar regeringen att tillsätta en extern granskning av studieförbunden. Förslaget kommer efter anklagelser om att bidragsfusket är betydligt mer utbrett än vad som tidigare framkommit.

Även polisen har befarat att omfattande bedrägerier förekommer på flera platser i landet, visar mejlkonversationer som DN tagit del av.

I januari kunde DN berätta att studieförbunden tvingas betala tillbaka mångmiljonbelopp i statsbidrag på grund av felaktigheter i bidragsanvändningen. I förra veckan fastställdes summan som de tio förbunden är skyldiga till sammanlagt 39 miljoner kronor.

Bakgrunden till återbetalningskraven är interna granskningar som förbunden gjort för att upptäcka fusk och oegentligheter. Som en följd av egenkontrollen strök förbunden drygt en miljon studietimmar i hela landet mellan 2017 och 2019. Strykningarna motsvarar drygt två procent av verksamheten under de tre åren. Kritiker hävdar dock att problemen sannolikt är betydligt större.

På DN Debatt (20/2) skriver tre forskare, däribland docent Magnus Ranstorp, om uppgifter man fått från icke namngivna källor som hävdar att mellan 60 och 70 procent av

studieförbundens totala verksamhet egentligen är fusk.

Moderaterna i riksdagens kulturutskott uppmanar nu regeringen att tillsätta en extern granskning av studieförbundens verksamhet. Partiets kulturpolitiska talesperson Viktor Wärnick säger att det finns indikationer på att fuskets är mer utbrett än vad som rapporterats.

– Vi vill även ha förslag på åtgärder som förebygger möjligheterna att göra felrapporteringar i framtiden, så att vi stävjar fuskets, säger Viktor Wärnick.

Studieförbunden betonar att den största delen av verksamheten fungerar som den ska. Behövs det verkligen en extern granskning?

– Granskningen som har gjorts är en självgranskning. Förbunden har dessutom använt olika varianter för att granska sig själva.

För att få enhetlighet och legitimitet behövs det en extern granskning, säger Viktor Wärnick och fortsätter:

– Om siffrorna på mellan 60 och 70 procent stämmer, att så hög andel handlar om fusk, då handlar det om hisnande belopp, uppemot en miljard kronor per år.

Man hänvisar till källuppgifter när man uppger att det är mellan 60 och 70 procent. Hur säker kan man vara på de uppgifterna?

– Det är därför det vore bra med en extern granskning. Så att man får klart vilka belopp och siffror det är som gäller.

Lawen Redar, Socialdemokraternas kulturpolitiska talesperson, utesluter inte att det kan bli tal om hårdare åtgärder. Men först bör man låta Folkbildningsrådet och

studieförbunden slutredovisa sina interna kontroller, säger hon.

– Först får vi ta ställning till vilka åtgärder som de själva anser är nödvändiga att vidta. Om inte utskottet och mitt parti är nöjda med förslagen som presenteras, då är jag inte främmande inför att man låter en extern aktör titta närmare på verksamheterna, säger Lawen Redar.

Hur ser du på uppgifterna att mellan 60 och 70 procent av verksamheten kan utgöras av fusk?

– Det är häpnadsväckande uppgifter. Jag har samtalat med Magnus Ranstorp kring det här under morgonen. Jag skulle behöva ett starkare underlag för att få en ordentlig bild av hur man har kommit fram till det här, säger Lawen Redar och tillägger:

– Jag är väldigt angelägen om att pengarna ska gå till folkbildningen och ingenting annat. Jag

kommer så klart att fortsätta samtala med artikelförfattarna kring hur de landat i de här slutsatserna. Självklart har jag stor respekt för deras forskning.

Kraven på studieförbunden att säkerställa att bidragen använts korrekt har ökat det senaste året. Det är en följd av att flera förbund under 2019 och 2020 upptäckte att man i Järvaområdet i Stockholm utnyttjats och utsatts för systematiskt bedrägeri och organiserad brottslighet.

Folkbildningsrådet och studieförbundens samarbetsorgan har efter att härvan uppdagades varit i kontinuerlig kontakt med polisens nationella operativa avdelning, Noa. Även polisen har befarat att fuskets utbredning på flera håll i landet, visar mejlkonversationer som DN tagit del av.

Den 19 januari – dagarna efter att studieförbunden redovisat resultaten från sina interna granskningar – skrev Folkbildningsrådets generalsekreterare Maria Graner ett mejl till David Samuelsson, som är generalsekreterare för bransch- och intresseorganisationen Studieförbunden i samverkan. Maria Graner föreslog att man snabbt skulle boka in ett nytt möte med Noa:

”De har varit så säkra på att det finns fler Järva, men studieförbunden hittar vad jag förstår ingenting i närheten av den omfattningen i denna granskning”, skrev Maria Graner i mejlet och fortsatte:

”De borde ha hittat det om det finns, tänker jag, så svaret är förhoppningsvis att det inte har hunnit sprida sig vidare. Vi skulle behöva ha någon form av återkoppling med Noa tänker jag, så att de kan känna sig trygga med

resultatet, olyckligt om de säger till media att det säkert finns mer.”

David Samuelsson och Maria Graner träffade polisen för ett uppföljande möte den 1 februari, där man informerade om resultaten från granskningarna. David Samuelsson bekräftar för DN att polisen har trott att förbunden skulle hitta fler härvar likt den i Järvaområdet.

– Men inget studieförbund hittar problem av den art och omfattning som vi hade på Järva. Av felen som hittats så ingår det bedrägerier i mindre omfattning men inte systematiska bedrägerier av den karaktären, säger David Samuelsson.

Han beskriver anklagelserna som riktas mot studieförbunden på DN Debatt som väldigt allvarliga. I flera debattsvar på måndagen kritiseras också forskarna för att ha dragit

alltför drastiska slutsatser av uppgifter från två anonymiserade källor.

– Studieförbunden har gjort en mycket noggrann granskning och kommit fram till att två procent av verksamheten ska strykas. Det i sig är allvarligt, men jag ser inte att Magnus Ranstorp och de andra för fram något annat än hörsägen från två anonyma källor. Jag delar inte alls den bedömningen, säger David Samuelsson.

Han säger att studieförbunden redan sedan tidigare har välkomnat en extern utvärdering av folkbildningen, och även föreslagit att staten ska utse en revisor i Folkbildningsrådet. Men han är tveksam till att det behövs en extern granskning.

– Vi har ett väldigt offensivt åtgärdsprogram för att motverka brister. Jag ser inget som indikerar

att det skulle vara mycket mer omfattande problem än det vi har upptäckt.

Hugo Lindkvist

hugo.lindkvist@dn.se

Bidragsfusket i studieförbunden.

Tio studieförbund i Sverige får statsbidrag genom Folkbildningsrådet. 2019 mottog man sammanlagt 1,9 miljarder kronor från staten.

I januari presenteras resultatet från interna granskningar som studieförbunden gjort av sin verksamhet under åren 2017-2019.

Sammanlagt strök förbunden drygt en miljon studietimmar. Strykningarna motsvarade 2,9 procent av studiecirkelverksamheten de åren.

Enligt Folkbildningsrådet beror en stor del av felaktigheterna på slarv eller ofrivilligt rapporteringsfel.

Det har dock även förekommit ”systematiskt och bedrägligt utnyttjande” av studieförbunden. I första hand av musikband.

Studiefrämjandet, som tvingats till en hårdare granskning, strök 8,3 procent av studiecirkeltimmarna. Fem av de andra studieförbunden strök 1,5 procent eller mindre.

På grund av felen har Folkbildningsrådets styrelse beslutat att studieförbunden ska betala tillbaka sammanlagt 39 miljoner kronor.

23 Därför måste fria medier försvaras av oss alla, skriver Cilla Benkö

Det borde inte ha kommit som en överraskning för någon. När det statliga ungerska medierådet i ett kliniskt beslut nyligen stängde möjligheterna för den oberoende radiostationen Klubradio att fortsätta sina sändningar i etern var det ännu ett logiskt steg i den kolsvarta utveckling som startade redan våren 2010 när Viktor Orbans Fidesz kom till makten via en jordskredsseger.

I ett drygt decennium höll Klubradio ut, alltid en nagel i ögat på det styrande partiet eftersom stationen vägrade underordna sig den berättelse som landets övriga medier fyller de ungerska vardagsrummen med dag efter dag. Klubradio har under sina 19 år gjort sig känt genom att ge plats åt en bred politisk diskussion och analys och genom att inte vara rädda för att låta gäster vara kritiska mot landets alltmer populistiska styre.

För ett par veckor sedan tog det slut, stationens licens att sända radio förlängdes inte av det medieråd som ända sedan starten varit den ungerska regeringens förlängda arm in i medievärlden. Till sin hjälp har medieråd och mediemyndigheten en drakonisk medielagstiftning som ger de Fidesz-lojala tjänstemännen omfattande möjligheter att begränsa fria och oberoende mediers

möjligheter att verka. Verksamheten har varit påfallande framgångsrik. Oberoende medier har under åren successivt köpts upp av till Fidesz närstående oligarker, statliga bolag har slutat annonsera i medier som inte är regimlojala, public services självständighet monterades snabbt ner redan under Fidesz första år vid makten.

I ett försök att försvara sin åtgärd gick ordföranden för medierådet Monika Karas ut i en lång text på myndighetens sajt och försvarade beslutet och förklarade samtidigt att det ungerska medielandskapet är fritt och varierat. Det faktum att landet rasat till plats 89 på Reportrar utan gränsers pressfrihetsindex antyder något annat, nämligen den ungerska regeringens medvetna politik att strömlinjeforma den ungerska offentligheten.

Men det är inte bara i Ungern det finns skäl att vara fortsatt djupt orolig för utvecklingen inom medieområdet. Nyligen kom en ny rapport från Media freedom rapid response (MFRR) om utvecklingen i Polen. Rapporten pekar på hur det styrande partiet PiS i Polen under pandemin fortsatt underminera pressfriheten och tysta granskande journalistik. I december visade det sig att det statliga polska oljebolaget PKN Orlen köpt upp hundratals nyhetsplattformar och tidningar runtom i Polen genom förvärvet av mediebolaget Polska Press, ett effektivt sätt för den polska regeringen att ta kontroll över nyhetsförmedlingen.

I Slovenien, som tar över det roterande ordförandeskapet i EU vid halvårsskiftet, bedriver den högerpopulistiske premiärministern Janez Jansa en hård kamp

mot landets största medier genom återkommande hätska utfall mot journalister.

Jag önskar att jag inte hade behövt skriva den här texten. Att vi kunde se några tecken på ljusning, att den oroande utveckling som funnits de senaste åren kunde bytas i hopp. Tyvärr ser det ut precis tvärtom, utvecklingen på medieområdet i alltför många länder i Europa går åt fel håll. Det riktigt farliga är om vi slutar bry oss, om vi inte känner att det längre är lönt att uppmärksamma eller protestera. Den enda signal det skickar är att det är helt i sin ordning att montera ned fria oberoende mediers möjligheter att verka. Om inte Europa och EU agerar med gemensam kraft riskerar detta att fortsätta och förvärras.

Det här är frågor som går bortanför all partipolitik, ett försvar av fria mediers rätt att utföra sitt uppdrag borde vara en självklarhet

för varje demokratisk politiker. Försvaret av fria oberoende medier måste ännu högre upp på dagordningen. Ansvar för det behöver vi ta tillsammans: mediechefer, demokratiska institutioner, politiker och samhället i stort.

Cilla Benkö

23 ”Svenska invektiv” (1964)

I ett efterord till denna i upplysningens tjänst tillkomna lilla skrift noterar författarna att deras insamlande har genomförts ”i hopp om att kunna bidra till mera omväxlande och nyanserade tilltal människor emellan”. Kanske det.

Lärorikt är det i alla fall. För här hade till och med kapten Haddock kunnat utöka sitt ordförråd. Inte visste jag att en lort-labba är en ”snaskig kvinna” (vad nu det är), en grillkotte en tokdåre (i alla fall i Dalarna) och en etterkorv en retlig man (i alla fall i Västerbotten). Nu väl medveten om att en lubber är en bondluns och en kankelpåse en sölkorv känner jag mig redo

att konversera vilken munkrämpe (pratmakare) som helst.

Clas Svahn

24 Vilken makthavare blir först att jämföra sig med riddar Kato?

Vad är nyckeln till en lyckad kärleksrelation? Mitt råd: Hitta någon som känner lika starkt för dig som politikerna känner för Pippi Långstrump. Jag skrev om fenomenet redan för tre år sedan (DN 27/7 -18), efter att Jimmie Åkesson, Annie Lööf, Jan Björklund, Isabella Lövin samt Stefan Löfven allesammans spontant uttryckt sin beundran inför hennes självständighet och styrka.

Fortfarande bedyrar diverse makthavare titt som tätt sin alldeles särskilda kärlek till denna symbol för uppror mot just makten. De jämför sig också gärna med henne, för de verkar tro att hon vore just den sorts ledare som Sverige behöver. Detta trots att hon alltså är en extremt rik, föräldralös liten flicka som ljuger om allt och gärna tar till våld, och som – ärligt talat – har

ett rätt forcerat sätt. Idealiseringen av henne är obegriplig.

Men Astrid Lindgrens inflytande över politiken stannar inte där. På sistone har debatten om coronahanteringen nämligen även börjat handla om Kommandoran i Emil i Lönneberga, hon som tog av fattighjonens julmat, och som till sist trillade ned i en grop, efter att ha sträckt sig efter en körv för mycket. Agnes Wold, professor i klinisk bakteriologi, tyckte sig se Kommandoran i de chefer som runtom i landet har tagit av vaccin ämnat för särskilt behövande (DN 16/2).

En av dessa chefer genmälde då att ”det hör inte hemma att uttala sig nedlåtande om andra i en så komplex situation som råder just nu” (DN 18/2). Lite som man kan tänka sig att Kommandoran skulle ha kunnat försvara sig där hon satt nere i gropen, faktiskt. Själv tyckte dock denne chef att han snarare liknar Emil: ”Jag är både lite busig och tar ut svängarna åt olika håll och kanter.” Ursäkta, men vem vill ha en

”busig” Emil-chef som ”tar ut svängarna” genom att roffa åt sig vaccin?

Känner man kultursidorna rätt så kommer det säkert snart en text som problematiserar alltsammans utifrån ett vagt feministiskt perspektiv: Kommandoran var en äldre kvinna som slet hårt i fattigstugan, vi måste sluta skamma henne. Och så vidare.

För egen del hoppas jag att hela historien ska bli det första steget till fler och mer kreativa liknelser – och kanske också en gnutta mer självkritik?

Tänk en intervju med en beslutsfattare som hamnat i blåsväder efter att ha gjort något riktigt omoraliskt, och som jämför sig med riddar Kato i ”Mio min Mio”: ”Borde jag ha all denna makt? Absolut inte. Och det är ju precis som Astrid Lindgren skriver, att ingen hatar riddar Kato så mycket som riddar Kato själv. Men nu sitter jag här med mitt skavande hjärta av sten, det är bara att göra det bästa av situationen.”

Det vore ju något på riktigt.

Lisa Magnusson

lisa.magnusson@dn.se

24 ”Ny stiftelse ska främja läsning bland Sveriges unga”

Ett läsningslyft behövs för att rusta den nya generationen för framtiden. I dag lanserar vi en stiftelse vars syfte är att främja läsning bland unga i Sverige. Stiftelsen kommer med start i vår att dela ut ett årligt stipendium till en individ eller organisation som lyckas göra skillnad genom läsfrämjande, skriver Pascal Engman Murchio, Gunilla Herlitz och Axel Granath.

DN. DEBATT 210224

Sverige behöver satsa på att få alla unga att läsa och skriva. I dag finns oroande tendenser där stora grupper barn och unga inte får med sig läsningen vare sig hemifrån, genom skolan eller sin egen mediekonsumtion. Konsekvenserna visar sig redan i

dag, i form av förstärkt utanförskap och polarisering, och riskerar att bli förödande på sikt. Språket är en nyckel till samhället och får inte bli en klassfråga. När Sverige moderniserades under 1900-talets första hälft, var just språkets demokratisering en av vägvisarna. Nu måste vi återupptäcka det tankesättet, men för en helt ny tid. Denna nysatsning på läsningen genomförs bäst på bred front: politiskt, kulturellt och ekonomiskt.

I dag lanseras Pascal Engmans stiftelse vars syfte är att främja läsning bland unga i Sverige. Stiftelsen kommer med start i vår att dela ut ett årligt stipendium till en individ eller organisation som lyckas göra skillnad genom läsfrämjande. Instiftandet blir startskottet för ett långsiktigt arbete med att lyfta fram de personer som ökar läsandet bland unga.

Alla ser inte läsning som ett självändamål. Men då läsning är den snabbaste vägen till ett utvecklat språk, ökad kunskap och utbildning nås allt detta bäst genom ett ökat läsande.

Frågan är av särskilt stor betydelse, då det i dag finns fler än två miljoner utrikesfödda i Sverige, det vill säga 20 procent av befolkningen. Den som själv inte kan tala ett språk får det ännu svårare att läsa på det språket och att läsa för sina barn. För att människor inte ska hamna i utanförskap är det extra viktigt med läsfrämjande åtgärder.

I höstas utkom de båda forskarna vid Uppsala universitet, Anna Nordlund och Johan Svedjedal, med den mest genomarbetade rapporten om läsningens tillstånd i Sverige på många år, "Läsandets årsringar". Några av de saker som konstateras i rapporten är att:

En studie från Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) 2020 visar att andelen 16–25-åringar som läser böcker på fritiden varje vecka har halverats mellan 2007 och 2018 från 60 till drygt 30 procent. Bokläsning är den fritidssysselsättning som minskat kraftigast.

Den sammanlagda läsningen har minskat med en tiondel inom hela befolkningen under det senaste

kvartsseklet, än mer bland barn och ungdomar. Detta trots ökad utbildningsnivå i befolkningen och ett starkt ökat utbud av antal utgivna boktitlar.

Svenska skolelevers läsvanor i ett internationellt perspektiv visade på jämförelsevis goda resultat från 1970-talet till millennieskiftet. Sedan sjönk resultaten märkbart, andelen ”starka läsare” minskade och andelen ”svaga läsare” steg.

Läsmotivationen är lägre hos svenska barn än hos barn i andra länder. Samtidigt anser barn och ungdomar att de ägnar för lite tid åt läsning – en åsikt deras föräldrar delar om sin egen läsning.

Läsning, litteratur och böcker nämns inte i förskolans läroplan förrän 2018 (då på ett enda ställe).

Gemensam läsning och samtal om litteratur är eftersatt inom barnomsorg och skola.

Detta utfall är inte särskilt förvånande. Sverige investerar minst i Norden på läromedel. 85 procent av lärarna svarar att de inte har möjlighet att köpa in de

läromedel som behövs för att lyckas med sin undervisning. Enligt Pisastudien har Sverige Nordens minst jämlika skolsystem. En majoritet av eleverna saknar tillgång till ett eget bemannat skolbibliotek.

Samtidigt är ungas läsning långt ifrån bara en fråga om skolpolitik. Under 20 års tid har Läsrörelsen varit en stark läsfrämjande kraft i Sverige, genom stora satsningar över hela landet. Mest känd är den kanske för sitt mångåriga samarbete med McDonalds som under åren 2001–2019 innebar att nära 23 miljoner barn- och bilderböcker fanns i Bok happy meal. Ett projekt där föreningslivet och näringslivet tillsammans gjorde stort avtryck i svenska barns läsvanor.

Förhoppningen är att stiftelsen i sitt arbete med att lyfta fram förebilder inom läsfrämjande kan bygga vidare på Läsrörelsens, Berättarministeriets och flera andras framgångsrika insatser. Läsning behöver främjas på många olika nivåer. Genom att odla engagemang för läsning kan vi angripa utmaningarna inte bara strukturellt (genom exempelvis skolpolitik),

utan också kulturellt (genom mjuka påverkansinsatser direkt mot målgruppen).

Alla verktyg kommer behövas för att ge alla unga i Sverige möjlighet till ett utvecklat språk. Detta är i sin tur en förutsättning för ett demokratiskt och inkluderande samhälle.

Därför föreslår vi fem åtgärder inom olika områden, som tillsammans kan bidra till ett läsningslyft i Sverige:

1 Ökade investeringar i läromedel. Finland investerar 1 450 kronor per elev och år i böcker och digitala läromedel. För Sverige är den siffran inte ens hälften, 650 kronor per elev och år. Vi föreslår att den siffran snarast dubblas, från och med budgetåret 2022. Det innebär en kostnad på strax under en miljard kronor årligen i statsbudgeten.

2 Alla skolor ska ha ett skolbibliotek. Enligt Kungliga bibliotekets statistik för 2019 går totalt 556 000 elever i grundskolan och gymnasieskolan på skolor med

tillgång till något av de 891 enskilda skolbibliotek som har minst halvtidsbemanning. Det utgör cirka 39 procent av eleverna. Den siffran bör kraftigt öka. Kommunala bibliotek behöver samtidigt ges medel för ökad digitalisering och andra åtgärder för att nå unga.

3 Fler behöriga lärare, särskilt i socioekonomiskt utsatta områden. Enligt Pisa har Sverige Nordens minst jämlika skolsystem. Vi har inte tillräckligt med behöriga lärare, något som visar sig särskilt i skolor i socioekonomiskt utsatta områden där kraven på lärarna är högre. Dessa skolor upplever svårigheter att rekrytera. Nästan var tredje grundskolelärare och var femte gymnasielärare är obehörig.

4 Förenade influerare i stor nationell läskampanj. Vi vet av erfarenhet att den viktigaste inkörsporten till läsning för många unga är att deras egna förebilder inspirerar till läsning. Därför vill vi uppmana stora svenska influerare att delta i en stor årligt återkommande läskampanj, där de inspirerar sina följare till läsning. Uppropet bygger på influerarnas ideella deltagande, och är en möjlighet för dem att

använda sitt inflytande till konstruktiv samhällsförändring.

Axel Granath, jurist och kommunikatör, ledamot i Pascal Engmans stipendiekommité

5 Samla näringslivet. Mobilisera Sveriges 20 största annonsörer, representanter för svenska storföretag och ledande företrädare för reklambranschen, för att ta fram ett program där svenska varumärken genom sin kommunikation kan arbeta läsfrämjande.

564/

I Sverige finns många obesjungna hjältar som redan arbetar oförtröttligt för att öka läsförståelsen och främja språkutvecklingen bland barn, unga och nyanlända. Kulturen, politiken och kapitalet behöver sluta upp bakom deras kall. Kostnaden för om vi avstår från att göra det kommer i slutändan bli oändligt mycket högre.

Pascal Engman Murchio, författare och journalist, ordförande i Pascal Engmans stiftelse

Gunilla Herlitz, tidigare chefredaktör på DN och Di, ledamot i Pascal Engmans stipendiekommitté

24 Klena resultat när utbildningar skulle växa

Riksrevisionen har granskat regeringens utbyggnad av högskoleutbildningar inom vissa bristyrken 2015–2019, till exempel av vårdpersonal, lärare, förskollärare och ingenjörer.

Granskningen visar att satsningen på fler utbildningsplatser inte har gett önskat resultat. En förklaring är att problemet snarare har varit brist på sökande än på antalet utbildningsplatser, skriver Riksrevisionen. Det är till och med så att några av utbildningarna hade färre nybörjare 2019 än före utbyggnaden.

TT

24 V Öppnar för att stänga fjällanläggningar

Vänsterpartiet planerar att pressa statsminister Stefan Löfven (S) i frågan om att stänga fjällanläggningarna för att få ner smittspridningen under sportlovet. Partiledaren Nooshi Dadgostar ska ta upp frågan på onsdagens partiledarsamtal om coronaläget.

– Vi överväger nu om fjällanläggningarna behöver stängas i det här allvarliga läget som har uppstått med ökad smittspridning. Jag kommer att ställa den skarpa frågan till Stefan Löfven på partiledarmötet. Hur ser han på det och vilka bedömningar gör han kring det? Jag utesluter inte att det behövs, säger Dadgostar.

TT

24 Jan Eklund: Ryktet om litteraturens slut är betydligt överdrivet och mest en akademisk pr-kupp

I mitten på mars kommer litteraturvetaren Sven Anders Johanssons bok ”Litteraturens slut”. Jag läser en intervju i GP som väcker invändningar men håller intresset uppe. Bokmarknaden må svaja, den svenska - litteraturen är starkare än på länge.

Jag hör att litteraturen ska dödförklaras i mars. *Here we go again*. För vad ska man annars tro av titeln på litteraturvetaren Sven Anders Johanssons nya bok ”Litteraturens slut”?

Döden/slutet för litteraturen inträffar ungefär en gång per decennium. Krisen och förändringen i kulturen är

mer eller mindre konstant, nya generationer kommer alltid på häftigare idéer. Litterära skönandar brukar avlösas av mer hårdbarkade realister i en evig kamp om offentlighetens ljus. Och yngre forskare gör små institutionella uppror mot äldre akademiker som inte kan eller vill hänga med i svängarna.

Estetiken mot politiken, förenklat uttryckt. Eller bara de senaste idéerna mot de något äldre.

Verkliga eller inbillade skiften, kan man fråga sig. Det får nog historikerna reda ut – om inte historien har hunnit avskaffas igen. Statsvetaren Francis Fukuyama gjorde ett världsberömt försök 1992 som väckte rabalder. Det var väl mest en testballong, eller snarare smart marknadsföring av en idé som inte hade fått samma spridning utan en provokativ titel.

Jag läser en intervju med S A Johansson i Göteborgs-Posten (14/2), till vardags professor vid Mittuniversitetet och nytilträdd litteraturredaktör i Aftonbladet. Mot slutet kommer citatet som jävar hela

titeln: ”Att litteraturen förändras behöver ju inte betyda att allt tar slut.”

Precis, professorn. Men jag måste erkänna att intervjun väcker nyfikenhet på boken ändå. Kanske är vi trots allt mitt uppe i ett skifte på bokmarknaden som kan bli historiskt.

Johansson pekar på en rad strukturella och tekniska förändringar som påverkat läsvanor och försäljning: boklådor och förlag som kämpar i motvind mot nätjättarnas expansion, läsningen bland unga som tycks gå ned dramatiskt när skärmsamhället dominerar – och framför allt den populära ljudboken som plockar marknadsandelar på den tryckta textens bekostnad.

Lägg till ökad internationell kulturell konkurrens – i ett samhälle dominerat av konsumtion snarare än kunskap och kritisk tradition – från digitala strömningstjänster i alla former.

Visst kan man påstå att dagens kulturklimat premierar det lättsmälta, känslofylla och infantila.

Flygplanslitteratur *für alle*, som intervjuaren Johan Kellman Larsson uttrycker det.

Ja, jo, visst. Men då får väl tänkarna och avantgardet påbörja ett litterärt gerillakrig. För att tvinga den skenheliga borgerligheten på knä eller åtminstone övertyga den byråkratiska statsmakten om att införa en kulturpolitik värd namnet.

Marknaden må svaja, bokbranschen hade likafullt ett rekordår 2020, och den svenska litteraturen känns öppnare och mer angelägen än på länge. Läsaren kan ju välja mellan nerviga dagböcker av Lars Norén och Ulf Lundell – eller närstående självbiografisk prosa av Katarina Frostenson och Åsa Linderborg.

Samtidigt slår en debutant som Lydia Sandgren igenom över en natt med en skittjock bildningsroman som säljs i stora upplagor och väcker debatt – och den etablerade Klas Östergren ger ut en ännu tjockare roman med djärva inslag av rapportbok och essäistik.

Det finns andra, som Theodor Kallifatides. Jag gillar hans sena, klara stil i "Kärlek och främlingskap". 2021 har inte börjat så illa heller. Hans Gunnarssons novellsamling "Bormann i Bromma" fick exempelvis strålande recensioner.

Så snacket om litteraturens slut känns tills vidare mest som en seminarieövning. Däremot är oroande stora delar av den svenska litteraturvärlden fortfarande orimligt upptagna av konventionella romaner. Den litterära prosan är mycket vidare än så, hybriderna många, det visste redan Strindberg. Han testade alla former som stod till buds – och skapade några egna.

August var aldrig fin och behärskade konsten att överraska. Han körde och vände. Därför är han fortfarande aktuell och så rolig att läsa.

Jan Eklund

jan.eklund@dn.se

24 Internationella biblioteket öppnar efter renoveringen

Kungsholmens bibliotek Internationella biblioteket öppnar igen den 1 mars efter en omfattande renovering. Bland nyheterna finns en utökad barnavdelning, bättre möjligheter för programverksamhet och nya film- och poddstudior.

Den 1 mars öppnar återigen Kungsholmens bibliotek Internationella biblioteket efter en omfattande renovering. De två biblioteken slogs ihop i januari 2020 och kommer liksom tidigare att tillhandahålla ett stort utbud av både svensk och mångspråkig litteratur. Samtidigt bibehåller man sitt fokus på barn och integration.

Kulturborgarrådet Jonas Naddebo (C) beskriver biblioteket som en pärla bland stadens bibliotek.

– Det här är Nordens största mångspråkiga bibliotek. Det är en kultur- och mötesplats som kommer att spegla hela Stockholm. Nu får man dessutom ett utvecklat och helt fräscht bibliotek.

Bibliotekets publika yta spänner över 1 000 kvadratmeter, fördelat på källare plus fyra våningar. Och det finns ungefär 100 000 böcker tillgängliga på drygt 100 olika språk.

– Nyss såg jag en hylla med körkortsböcker och det finns hur många språk som helst att välja mellan. När Internationella biblioteket fanns vid Odenplan låg fokus på de olika språken. Här har man också ett ökat integrationsuppdrag i verksamheten. Det finns en hylla som heter ”Ny i Sverige” och man har språkkafé på både svenska och andra språk. Det ingår i ett breddat uppdrag som många har behov av, säger Jonas Naddebo.

Bland nyheterna finns en utökad barnavdelning och bättre möjligheter för programverksamhet. Dessutom innehåller lokalerna avgränsade rum för debatter och

samtal. Sedan hopslagningen 2020 har biblioteket också hittat nya sätt att arbeta, berättar enhetschefen Annika Malmberg.

– Nu integrerar vi våra svenska medier med alla de här fantastiska språken. Nu jobbar vi med parallell läsning. Till exempel under sagostunder så kan man läsa på polska, wolof, nederländska och många andra språk med svensk läsning vid sidan av, säger hon.

En annan nyhet är att man byggt nya film- och poddstudior. Det är ännu inte helt klart hur rummen kommer att användas men ambitionen är att arbetet ska vara utforskande.

– Det handlar inte om att ha färdiga lösningar utan vi ser det som att vi i interaktion med våra besökare ska få fram deras verklighet. Vad vill de förmedla? Mer än att vi ska stå för sanningar måste vi också rent generellt jobba utforskande, och de nya rummen är exempel på det.

Under öppningsveckan hålls flera olika evenemang. Bland annat arrangerar Kulturskolan en utställning som kretsar kring den afroamerikanska folkkonstnären Clementine Hunter. Biblioteket visar även en digital variant av föreställningen ”De kommer att drunkna i sina mödrars tårar” av Unga Klara. Det kommer också att anordnas ett flertal digitala bokluncher i olika ämnen samt en workshop i poesi för 10–13-åringar.

– Till våren tänker vi också att vi ska ha digitala författarträffar. Vi längtar efter att få ha ett fysiskt program med dans, teater och författarbesök för både unga och vuxna men till dess att pandemin tillåter fortsätter vi med digitala program. Just nu är vi bara så taggade och förväntansfulla på att få komma i gång igen med vår verksamhet, säger Annika Malmborg.

Mohamed Yussuf

mohamed.yussuf@dn.se

24 Därför fastnar debatten om rasism i ständiga symbolstrider

I debatten om Vita havet-bråket på Konstfack är det liberalerna och inte vänstern som efterfrågar klassanalyser. Det är ett symptom på att förmågan att tala om rasism i termer av ojämlikhet håller på att gå förlorad, skriver författaren Rasmus Landström.

Varför fastnar debatten om rasism hela tiden i tröttsamma symbolstrider? Enligt liberalerna beror det på den förhatliga ”identitetspolitiken”, enligt vänstern på att högern inte förstår att konflikterna är en del ”av en större kamp”. Kring dessa positioner svärmar sedan debattörerna som myggor.

Debaclet kring det eventuella namnbytet på en sal i Konstfack får mig – lite oväntat – att tänka på en nyläsning i det senaste numret av vänstertidskriften

Catalyst (4/2020). I en stor artikel ägnar sig sociologen Vivek Chibber åt Edward Saids klassiker "Orientalism". Alla som läst ett enda högskolepoäng humaniora har garanterat kommit i kontakt med boken; det är en av urkunderna inom postkolonial teori. Enligt Chibber ett viktigt verk som hållit antikolonialismens fana högt i decennier. Men i "Orientalism" gör Said ett allvarligt misstag som påverkar debatten om rasism och kolonialism än i dag.

Said kopplar samman imperialismen med orientalismen, det vill säga föreställningen om att orienten är fundamentalt annorlunda än väst. Detta var han på intet sätt först med, hans innovation bestod snarare i att orientalismen var kolonialismens orsak. För det sistnämnda möttes Said av massiv kritik i samtiden. Ekonomhistoriker visade att Said underskattade hur eliterna tog till de ideologier de behövde i sin jakt på råvaror och kapital. Dessutom antydde Said att västerlänningen var oförmögen att förstå den verkliga orienten. På så sätt förstärktes den kulturessentialism som han avskydde.

Problemet var att denna skarpa kritik – som borde ha manat till eftertanke – snabbt glömdes bort. Said blev en husgud för den nya vänstern. Kolonialismen, som tidigare analyserats som en del av kapitalismen, kulturaliserades. I centrum för debatten stod inte längre fabriksägare och arbetare, bönder och jordägare – utan "öst" och "väst". Den som ville förstå kolonialismen behövde inte längre plugga ekonomisk historia – utan kulturvetenskap.

I dag är det över fyra årtionden sedan "Orientalism" publicerades, men dess klassikerstatus är grundmurad. Det Chibber gör så briljant i sin analys är att visa att de problem som Said skapade i den antirasistiska debatten hänger kvar. I dag blossar symbolstriderna upp överallt medan viljan att förstå rasismens förankring i det ekonomiska systemet upplever en lågkonjunktur. Böcker som Robin DiAngelos "Vit skörhet" firar segertåg med sitt luddiga tal om "vita privilegier" och "vit överhöghet". I Reni Eddo-Lodges hyllade "Varför jag inte pratar med vita om ras" skriver

författaren om hur irriterad hon blir när folk vill tala om klass under hennes föreläsningar om rasism.

Och i Konstfacksdebaclet händer det märkliga att Per Svensson i DN anklagar studenterna för "vulgär-idealism" (15/2), medan Therese Bohman i Expressen (17/2) undrar var Brown Islands klassanalys är. Huruvida kritiken är rättmätig är svårt att avgöra – en del tyder på att debatten om namnbytet på Vita havet förenklas i medierna. Men det är ändå talande att ett radikalt konstnärskollektiv angrips från vänster av två personer som knappast gjort sig kända för sin marxism.

Som brukar påpekas är problemet att vi är så förtjusta i att importera teorier om rasism direkt från den anglosaxiska världen (gärna via elituniversitet). Däremot är vi betydligt sämre på att importera kritiken av teorierna från samma länder. I den briljanta boken "Racecraft" angriper historikern och sociologen Barbara och Karen Fields vänsterns oförmåga att infoga rasdiskussionen i den större debatten om ojämlikhet. Systrarna – som själva var aktiva i

medborgarrättsrörelsen – konstaterar att talet om "vita privilegier" får antirasismen att framstå som en konspirationsteori. Problemet är att det frammanar bilden av ett öppet socialt fält där det enda som begränsar individerna är rasbarriärer. Som Fields påpekar är det inte konstigt att den långtidsarbetslösa mannen i rostbältet blir förbannad över talet om hans "privilegier".

Frågan är om man borde bry sig om en strid på Konstfack? Om man borde strunta i alla klassblinda böcker om "vithet" och gå vidare? Själv tror jag att det vore ett misstag. I boken "Mistaken identity" skriver journalisten Asad Haider om hur han under möten med aktivister i Bernie Sanders kampanj 2016 gjorde en skrämmande upptäckt. Icke-vita deltagare bildade arbetsgrupper som sysslade med kritisk vithetsteori och postkoloniala studier. Dessa aktivister tenderade efter hand att betrakta bostadskrisen, privatiseringen av utbildningsväsendet och jobbosäkerhet som "vita" frågor. Identitetspolitiken, skriver han, gjorde

ingenting för att utmana status quo. Snarare förstärkte den känslan av att motstånd är omöjligt.

Missförstå mig inte nu. Jag begriper att mångfalds- arbetet i en vit konstvärld är av stor vikt. Jag ser också värdet i att fler icke-vita får uttrycka sina erfarenheter av rasism i medierna. Det jag vänder mig mot är den okritiska importen av amerikanska teorier. Som Sara Abdollahi påpekar i en artikel i SvD (4/2) så präglas USA:s historia av ett dubbelt kolonialt arv: erövringen av landet från ursprungsbefolkningen och förslavandet av svarta.

Rasismen i USA är på så sätt djupt förankrad i nationens historiska dna, på ett sätt som saknar motsvarighet i Sverige. Här är rasismen främst anti-immigrant-orienterad. Samer, romer och judar har varit marginaliserade, men rasismen har inte varit avgörande för hur en vit, svensk identitet utformats. När ett amerikanskt språkbruk – med begrepp som ”vita privilegier” och ”vit överhöghet” – kastas in i en kulturaliserad ”diskurs” utan klassperspektiv framstår det som sekterism.

Nyligen gick poddprofilerna Amie Bramme Sey och Fanna Ndow Norrby ut och deklarerade med en aristokratisk högdragenhet att de inte talar med vita journalister om rasism. Anledningen är att ”nivån blir så låg”. Sådana uttalanden är ett tecken på att vi är på väg mot samma balkanisering av debatten som i USA. Risken är att vi förlorar förmågan att tala om rasism i termer av ojämlikhet.

Kanske borde den antirasistiska kampen vägledas av en formulering från systrarna Fields ”Racecraft”. I en diskussion om slavplantagen i Södern skriver de att man utifrån dagens debatt kan få intryck av att bomullsfälten uppfanns för att skapa ”vit överhöghet”. Detta är dock en missuppfattning – de skapades ”för att producera bomull, socker och tobak”.

Rasmus Landström

24 Folkbildning på steroider. ”Alla tvättar händerna” hade mått bra av lite Norénsk svärta

Emma Frans

”Alla tvättar händerna”

Volante, 413 sidor

När digerdöden nådde Sverige på 1300-talet uppfattades farsoten som Guds straff. Dåtidens ledande opinionsbildare Heliga Birgitta såg roten till det onda i kvinnors syndiga klädsel.

Det skulle dröja fem hundra år innan den fejkade nyheten definitivt trumfades av fakta, genom upptäckten av bakterien *Yersinia Pestis*. I dag gör vi

liknande kunskapsresor inom loppet av fem timmar, både fram och tillbaka.

Vetenskap har en särskilt tyngd i Sverige, där vi sägs vara mindre religiösa och vidskepliga än i andra länder. När den heliga vetenskapen korsas med den ännu heligare välfärden blir resultatet ... Folkhälsomyndigheten.

Nyss en kelgris, nu ett sorgebarn, eller möjligen en syndabock. Det enda säkra i pestens år är att folkhälsan står i centrum och att många har farit illa.

Från folkhem och folkhälsa är steget kort till folkbildning. Orden doftar naftalin (likt folkpark, folkskola, folkrörelse) men innebörden står lyckligtvis högt i kurs fortfarande. Sällan har suget efter folklig pedagogik varit större än under pandemin. En som verkligen levererat är epidemiologen Emma Frans.

Ni har sett tv-soffan. Nu kommer boken, i form av en personlig kalender från året som Gud glömde. Funderingar vid den mediala frontlinjen varvade med

lättfattlig vetenskap. Den riktiga fronten i sjukvården är osynlig i "Alla tvättar händerna", men böcker om den är förhoppningsvis också på väg.

Det snabbt skrivna är ofta det långt skrivna, så även i fallet Frans. Mycket har ju hänt sedan första hostan i Wuhan. Inte minst har experters stjärnor stigit och dalat på ett fascinerande sätt.

Om ärendet är folkbildning och ämnet folkhälsa så domineras denna bok av ett annat ord med samma förled: folkkär. När Sverige kallar ställer författaren upp överallt, bara slagen av den ständige Tegnell. Hon riskerar att bli en vetenskapens Lill-Babs. Men doktor Frans vore inte doktor Frans utan cool distans också till denna roll.

För att någon ska bli folkkär måste det finnas ett folk. En av pandemins omtumlande aspekter är att vi blivit varse något annat: tio miljoner ensamma individer. Det där med "folk" funkar inte längre. Men vart är vi då på väg?

Fenomenet Emma Frans ger ledtrådar. Hon är en paradox med ett ben i det gamla och ett i det nya. Akademisk tyngd från förr, men med modernt tilltal. Förkämpe för upplysning, men med en stil för sociala medier. Gudarna ska veta att vi behöver dem som klarar denna dubbla beställning. Samtidigt går det inte blunda för konflikten mellan klicklogik och forskningslogik.

Algoritmerna vill ha underhållning, konfrontation. I laboratoriet gäller andra regler: gnetigt anslagssökande, provisoriska sanningar, tålmod. Om nätet är ett schackbräde av svart och vitt är forskningen en grå cell. Känsla mot förnuft. Twitter mot tvivel.

När Emma Frans slog igenom hade hon en profilbild med sminkad blåtira och basebollträ. Då antalet följare passerade ett helt Uppsala bytte hon till vit rock och provrör. När många börjar se en som auktoritet håller det inte att "veva", som hon klokt noterar.

Medier slår politik men vetenskap slår medier. Forskningen väntas fixa allt från klimatet till pandemier. Vitrocken är vår hjälte, särskilt om hen kan förklara saker på Youtube.

Urtypen är naturligtvis Hans Rosling, professorn i internationell hälsa som gick bort 2017. Forskaren som estradör. Entertainern med ett budskap.

”Jag har rätt och du har fel”, sade Rosling till journalister, och det var ingen tvekan om vem publiken skrattade åt. Emma Frans har mjukare stil. För att använda hennes eget ord saknar hon manligt ”storkukslugn”.

Likväl är hon en av få som hållit huvudet kallt senaste året. Också detta provocerar. Är hon FÖR eller EMOT Folkhälsomyndigheten? Twittrare skriver att hon gör sig ”medskyldig till brott mot mänskligheten”. Att förklara forskningsläget och statens mer eller mindre lyckade åtgärder är alltså lika med nazism. Godwins lag börjar framstå som rena gummiparagrafen.

Upplägget i dagboken är *one damned thing after another*. I stora världen: tragedier, smittspårning, vårdkaos. I Emmas liv: tv, radio, poddar, artiklar, twittrande. Hon är väl värd alla sina priser för detta, men i bokform blir mediamanin lite monoton.

I något läge befarar epidemiologen att hon ska gå in i väggen, och läsaren känner likadant. Efter fyra hundra sidor är det bara den ymniga sushin som håller blodsockret uppe. Möjligen beror det mer på att man är trött på viruset än på Emma Frans.

Till skillnad från i andra hyllade dagböcker finns ju något dramatiskt att berätta här. Men ”Alla tvättar händerna” hade mått bra av lite Norénsk eller Lundellsk svärta. Året när alla tvådde sina händer har ju lämnat en bitter eftersmak. Om vi fortfarande diskuterade Palmemordet och Estonia år 2020 så kommer vi garanterat att diskutera coronan 2050.

Niklas Ekdal

25 Får demokratin i glesbygden kosta så att den blir lika bra som den är i storstaden?

Om invånarna i Stockholms innerstad skulle få sin morgontidning bara fem utdelningsdagar under en tvåveckorsperiod skulle de reagera som läsarna nu gjort på landsbygden i Skåne.

Redan första veckan med den väsentligt sämre nyhetsservicen som drabbade landsändan den 1 februari sade var tionde prenumerant med postutdelning upp sina abonnemang på Ystads Allehanda, Trelleborgs Allehanda och Kristianstadsbladet.

Postnord inför varannandagsutdelning på flera orter runt om i Sverige, trots att tillsynsmyndigheten, Post-

och telestyrelsen, konstaterar att de försök som gjordes i Lund och Kävlinge under hösten inte med säkerhet fungerar i större skala.

Västkusten med postnummerområdena som börjar på 40–51 står på tur, och sedan kommer 16–19 och 10–15. Budkavlen har redan gått om ett dalauppror mot Postnord, trots att landskapet ligger sist i planerna.

De som får tidningen av brevbäraren är många – branschorganisationen Tidningsutgivarna räknade i december till 139 982 prenumeranter per utdelningsdag. De gillar sin tidning. De vill hänga med. De är beredda att betala en hel del för kvalificerad journalistik. De förtjänar dagsaktuella nyheter och borde inte behandlas som andra klassens medborgare.

De stora försämringarna för villkoren för dessa läsaressätt att informera sig om samhället äger rum samtidigt som demokratiminister Amanda Lind (MP) nyligen (5/2) höll ett högtidstal om saken i riksdagens talarstol:

”Alla människor oavsett var de bor i landet ska ha tillgång till ett allsidigt medieutbud av hög kvalitet som kan fördjupa och skildra men också granska och förklara samhällets skeenden. Alla människors tillgång till journalistik är en viktig demokratifråga. För att den ambitionen ska uppnås är fortfarande tidningar på papper en viktig distributionskanal för den äldre målgruppen.”

Äh, gamlingarna betalar ju för public service över skattsedeln, invänder någon? Då har man inte förstått att dessa bjässar är valar i nyheternas näringskedja. De dyker upp med långa mellanrum och livnär sig på den krill som är lokaltidningarnas tappra, dagliga fotarbete i diarier och med ansvarsutkrävande frågor till makthavare.

Mediehusen runt om i landet sliter varje dag med att bygga en digital betalningsvilja för journalistiken och att flytta läsarna till nät och appar. Det går bra.

Många titlar ökar sitt antal prenumeranter och finansierar den för närdemokratin så avgörande

journalistiken genom läsarinkomster, nu när internationella nätgiganter helt dominerar också den lokala annonsmarknaden. I den konverteringen behöver tidningarna inte en statlig såg i den ännu sprött grönskande gren som kassaflödet från pappersläsarna utgör.

Slopat producentansvar för pappersinsamlingar, sänkt digitalmoms, stärkt mediestöd, ändrat distributionsstöd, ”vita fläckar”-stöd, innovationsstöd – allt detta är välkommet. Men kulturdepartementets önskan om att säkra pressens viktiga demokratiarbete går inte sömlöst ihop med näringsdepartementets (brist på) styrning av Postnord.

Det framgår av en interpellationsdebatt i riksdagen om bolagets agerande initierad av Hans Wallmark (M) (som faktiskt är tjänstledig journalist), där det först var oklart om Lind eller digitaliseringsminister Anders Ygeman borde svara från regeringen.

Självklart behöver Postnord vidta åtgärder inför en fortsatt krympande brevmängd. Men den som läser på

om bolaget finner snart att det är det den svenska delen av den dansk-svenska jätten som följsamt gjort detta, medan den förlusttyngda danska kom igång för sent med sitt strukturarbete. Så varför görs det brutala ingreppet i just svensk glesbygdsservice?

Post- och telestyrelsen släpper igenom Postnords serviceförsämring utan att riksdag och regering fattat några ägarbeslut och med åberopande av ett kryphål, ett särskilt ”skäl för undantag” i Postlagens krav från 2010 på femdagarsutdelning. Nedmonteringen får dessutom passera innan regeringens nu pågående utredning om den samhällsfinansierade posttjänsten i hela Sverige blivit färdig.

Postnords drastiska planer är anmärkningsvärda och borde föranleda ett ägaringsgripande, åtminstone om att det statliga bolaget inte ska få rulla ut sin försämring innan det finns en prislapp för att behålla glesbygdsservicen på dagens nivå.

Jens Runnberg

jens.runnberg@dn.se

25 Kraftigt ras för turism slår hårt mot jobben

Stockholms intäkter från turismen minskade med 41 miljarder kronor under 2020, en halvering jämfört med 2019, visar beräkningar från branschorganisationen Visita.

Gästnätterna minskade med 55 procent.

– Det är ett ras vi aldrig tidigare sett, som slår oerhört hårt mot jobb och företag i Stockholm, säger Jonas Siljhammar, vd på Visita.

Hotell, campingar, restauranger, eventverksamhet och andra delar av turismnäringen i Stockholms län har drabbats extremt hårt av pandemin.

Störst är tappet från de utländska turisterna där intäkterna minskade med 80 procent eller 22 miljarder.

– Risken är att ännu fler jobb försvinner om inte regeringens utlovade stöd betalas ut direkt.

Restriktionerna har en enorm påverkan även på den inhemska turismen och för att rädda jobb inför den kommande våren och sommaren är det avgörande att nuvarande restriktioner lättas så snart smittläget tillåter, säger Jonas Siljhammar.

Under pandemiåret 2020 registrerades 6 920 000 gästnätter i Stockholms län, vilket är en minskning med 55 procent jämfört med året innan.

Tillbakagången i Stockholm är den i särklass största bland länen i Sverige. Samtidigt ökar den procentuella andelen av de nationella resenärerna jämfört med 2019, visar statistik från Visit Stockholm.

På helårsbasis gick antalet flygpassagerare tillbaka 75 procent och besök på olika attraktioner gick ned med 82 procent. Såväl antalet färje- och kryssningspassagerare som museibesök minskade med 67 procent. Det framgår ur Stockholm tourism barometer.

Men trots pandemin hade staden 28 kryssningsanlöp under förra året – flest av alla hamnar i Östersjön. Alla utom tre var så kallade scenic cruises vilket innebär att passagerarna reser runt och ser vyerna utan att stiga av fartyget.

– Stockholm är otroligt på så sätt att du kan vända runt ett stort kryssningsfartyg vid Gamla stan och låta passagerarna njuta av en fantastisk vy. Det gör Stockholm till en väldigt populär kryssningsdestination, speciellt i dessa tider, säger Stefan Scheja, marknadsansvarig för färjor och kryssningstrafik på Stockholms hamnar.

Ett vanligt år bidrar kryssningsindustrin stort till regionens ekonomiska tillväxt. Allt som allt innebär passagerarnas vistelse med hotell, mat, sightseeingturer, transporter, shopping med mera, en ekonomisk effekt på nästan två miljarder kronor och 1 100 arbetstillfällen. Under 2020 var det nästan uteslutande tyska kryssningspassagerare, andra år toppar även passagerare från USA och Storbritannien.

Systrarna Tea och Ellen Pettersson driver Hotel Hansson i Vasastan och Hotel Frantz på Södermalm. Sedan pandemin slog till har deras omsättning minskat med omkring 80 procent och de flesta rum står tomma.

– I början av hösten hade vi ett fåtal utländska turister, men sedan den andra vågen kom har vi knappt haft några gäster alls. Vi har en beläggning på omkring 10 procent, säger Tea Pettersson.

De är båda oroliga över den ekonomiska situationen och upplever att deras familjeföretag är i gungning.

– Vi går igenom ett stålbad, vi har fått slita otroligt hårt för att över huvud taget hålla oss flytande.

Båda hotellen har ansökt om omställningsstöd för att ta sig igenom krisen, men enligt ägarna har stödet från politiskt håll varit för svagt. De upplever att hotellbranschen hamnat i skuggan under pandemiåret.

– Det har talats mycket om restaurangbranschen, de hade åtminstone en del gäster i somras, vi har haft det så här sedan i mars, säger Tea Pettersson.

Hamilton Steiner

hamilton.steiner@dn.se

Mia Tottmar

mia.tottmar@dn.se

25 Duplantis förbättrade sitt världsårsbästa

FRIIDROTT. Armand Duplantis visar storform inför inomhus-EM i friidrott. 21-åringen luftade 6,10 i Belgrad och förbättrade sitt världsårsbästa i stavhopp med sju centimeter.

”Mondo” gjorde även ett nytt försök på världsrekordhöjden 6,19 men utan att lyckas.

”Mondo” hade inte tävlat sedan han bröt en tävling i franska Lievin för ett par veckor sedan på grund av en känning i ena baksidan. Det började dock med en oväntad rivning på ingångshöjden 5,60 – men Duplantis samlade sig, klarade enkelt i andra försöket och gick rent hela vägen över 6,10.

Han passerade därmed inte bara sitt tidigare världsårsbästa på 6,03 med råge utan slog även till med sitt livs tredje bästa stavhopp.

Pelle Strandman pelle.strandman@dn.se

25 ”Ge elever mer undervisning om privatekonomi i högstadiet”

Inte mindre än 30 procent av unga som flyttar hemifrån saknar kunskap om privatekonomi. Genom ämnet hem- och konsumentkunskap vill utbildningsdepartementet och Skolverket att alla elever ska få baskunskaper inom hälsa, ekonomi och miljö samtidigt som de ska lära sig matlagningsmetoder och att hushålla med råvaror i hemmet.

Trots den goda avsikten att ge den unga generationen dessa kunnigheter hamnar allt fler unga vuxna i ekonomiska skulder. De verkar inte ha fått tillräckliga kunskaper om privatekonomi och konsumentkunskap.

Det blir dyrt för oss konsumenter att inte kunna. Hur planerar man måltider för en familj under en vecka? Vilka produkter är bra utifrån kvalitet eller

perspektiven hälsa, ekonomi och miljö? Hur undviker jag att få matförgiftning eller ett virus via livsmedel?

Det blir dyrt för oss konsumenter att inte veta. Hem- och konsumentkunskap är ett ämne som ska lära den unga generationen om de viktigaste delarna inom ekonomi och konsumentlagstiftning: Vad kostar det att låna? Måste man ha försäkringar? Vilka rättigheter har jag om produkten jag köpt har defekter? Vad gäller om jag handlar utanför EU?

Hem- och konsumentkunskap (HKK) är skolans minsta ämne med bara 188 av grundskolans 6 890 lektionstimmar. Det är mindre än 2 procent av den totala undervisningen eller tre veckor av grundskolans nio år.

Resultatet av en studie som nyligen gjordes av Lärarförbundets nätverk för HKK-lärare visar att lärarna inte hinner lära ut alla delar av ämnets centrala innehåll. Detta kommer även fram i en granskning som Skolverket gjorde 2019.

Enligt Lärarförbundets studie är en anledning att ämnet har låg status och får därför inte alla timplanens lektioner schemalagda eller att de schemaläggs på ett sådant sätt att lektionerna blir för korta eller grupperna är för stora. Studien visar också att över 10 procent av lektionerna per läsår försvinner på grund av andra aktiviteter.

Skolverkets pågående revidering av timplanen handlar om att dela ut 177 timmar som kommer från ämnet ”elevens val”. Trots att Skolverkets granskning visar att hemkunskapsämnet behöver mer utrymme ges det inga fler timmar alls i förslaget för högstadiet, där det behövs som mest, och ynka fyra timmar till mellanstadiet.

Det blir dyrt om dagens ungdomar inte får grundläggande kunskaper inom hem- och konsumentkunskap. Låt ämnet få en större del i elevernas utbildning genom att ge ämnet fler undervisningstimmar. Vi har kunskapen och viljan – ge oss möjlighet att ge gedigen undervisning och bättre förutsättningar för våra ungdomar.

**Lärarförbundets nationella nätverk
för hem- och
konsumentkunskapslärare genom
Elina Larsson, Täby, Robert
Dahlqvist, Eskilstuna, och Linda
Lorentsson, Säter**

25 ”Behåll namnet Vita havet på Konstfack”

Utställningshall. Den ”rasifierade” och separatistiska konstnärsgruppen Brown Island på Konstfack anser att utställningslokalen Vita havet har ett rasistiskt namn och vill därför att namnet ändras till Havet. Mina tankar om detta är följande:

För det första är Vita havet ett fint och poetiskt namn. Havet har inte alls samma vackra klang.

För det andra är det naturligt att en utställningslokal har vita väggar, och därför är namngivningen perfekt.

För det tredje är det konstigt att konststuderande anser att en färg är rasistisk. Använder de konststuderande i Brown Island inte den vita färgen när de målar? Varför kan inte utställningslokalen, som välkomnar alla, ha ”Vita” i sitt namn när Brown Island, som bara välkomnar ”rasifierade”, ha brun i sitt namn – fast på engelska?

För det fjärde är Brown Island inget namn som passar i Sverige som har svenska som officiellt språk och inte engelska. Nästa krav från Brown Island blir väl att utställningslokalen ska byta namn till The Sea.

För det femte är det rasistiskt med en grupp bara för ”rasifierade” som inte släpper in några andra. Finns det någon grupp på Konstfack enbart för ”icke-rasifierade”?

För det sjätte ogillar jag ordet ”rasifierad” som används för att beskriva Brown Island. Detta ord om något är väl rasistiskt.

**Christina Johansson, Stockholm,
gymnasielärare och bibliotekarie**

25 Konstfack lade upp film där anställda professorn kritiserades

Konstfackprofessorn Sara Kristoffersson kritiserades av 44 kolleger för sin debattartikel kring utställningssalen Vita havet. Rektorn sa att man inte tillåter repressalier – men några dagar senare publicerade skolan en film på hemsidan där Kristoffersson fick ny kritik. Nu har filmen klippts om.

Sara Kristoffersson, som även är kritiker i DN, har stått i centrum för debatten kring namnet på utställningssalen Vita havet på Konstfack. Hon har invänt mot förslaget på ett namnbyte men mött kritik från 44 kolleger.

Efter debattartikeln från medarbetarna sökte Kristoffersson facklig hjälp. Rektor Maria Lantz

bedömde dock att det inte rörde sig om något angrepp mot professorn som person, men sa till DN att ”det här kommer vi ta tag i” (14/2).

– Lärarna måste ha möjlighet att prata med varandra kring en åsikt. Men det får aldrig handla om repressalier. Om det skulle hända, då är det ett brott mot vår arbetsmiljölagstiftning, sa Lantz.

Bara fyra dagar senare riktades dock ny kritik mot Sara Kristoffersson i Konstfacks officiella kanaler.

Den 18 februari, publicerade Konstfack en film på hemsidan. Lärosätet hade betalat 15 000 kronor för filmen som gjordes av två personer som nyligen tog sin gymnasieexamen. Filmen ingick som en del i arbetet för breddad rekrytering till Konstfack.

I filmen intervjuades rektorn, medarbetare och studenter kring frågor om strukturell rasism och diskriminering. Dessutom nämndes den pågående debatten kring Vita havet. En student riktade då kritik mot Sara Kristoffersson, vars namn syntes i en textruta

tillsammans med rubriken på hennes första debattartikel om utställningssalen.

”Det är klart att det är obekvämt att läsa och känna, att det här en person som är ansvarig för en kurs jag läser, som examinerar mig. Det är klart att det får mig att tänka på min position”, sa studenten.

Personen fick därefter frågan om vad som måste göras för att denne ska känna sig bekväm på Konstfack.

”Just relaterat till artikeln tycker jag att skolan ... Det är väldigt många lärare som skickat mejl till studenterna och visat motstånd. Rektorn har uttalat sig, en annan ansvarig person har uttalat sig”, svarade studenten.

Fram till eftermiddagen den 19 februari var filmen tillgänglig på Konstfacks hemsida. Därefter plockades den bort, för att sedan på måndagen den 22 februari läggas ut på nytt. Den nya versionen var dryga minuten kortare och kritiken mot Sara Kristoffersson var

bortklippt. DN har tagit del av båda versionerna av filmen.

– Jag kände själv inte till filmen men har blivit uppringd av flera personer som reagerat på innehållet. Det känns olämpligt att skolan själv publicerar en film som innehåller kritik mot mig som anställd, säger Sara Kristoffersson.

Konstfack har avböjt en intervju. Biträdande kommunikationschefen Susanne Helgeson besvarar i stället frågor via mejl. Hon skriver att filmen klipptes om sedan man upptäckt att Maria Lantz i den första versionen hade lämnat felaktiga siffror som behövde korrigeras.

”Vår bedömning var då också att det var olämpligt att i Konstfacks namn publicera uttalanden som ifrågasätter en enskild medarbetare i en redan infekterad debatt”, skriver Susanne Helgeson.

Enligt Helgeson var det Maria Lantz som tog beslutet att filmen skulle klippas om. Rektorn uppges inte ha

sett den första versionen innan den publicerades på sajten. Däremot hade övriga medverkande i filmen samt personal på kommunikationsenheten sett den.

”Ovanstående, liksom annat, påpekades men blev i förstone inte åtgärdat. Därav nedtagning/omklippning när Maria Lantz fick ta del av filmen och uppmärksammade det omnämnda”, skriver Susanne Helgeson.

Hur ser ni på att Konstfack publicerat en film där en anställd kritiseras?

”Det är inte lämpligt och därför klipptes det bort”, skriver Helgeson.

Sara Kristoffersson har tagit upp skolans agerande kring filmen i diskussionerna med facket. Hon upplever samtidigt att rektor Maria Lantz har tagit tag i frågan om att hon känt sig utsatt.

– Ja, hon har återkopplat till mig kring det. Sedan vet jag inte hur det här kommer hanteras framöver.

Hugo Lindkvist

hugo.lindkvist@dn.se

Detta har hänt.

Under februari har debatten om namnet på den stora utställningssalen Vita havet på Konstfack pågått på kultursidorna, främst i DN.

Förslaget att byta namn kom först från konstnärskollektivet Brown Island. Det togs vidare av skolans arbetsgrupp Our spaces/våra rum som föreslår att namnet ändras till "Havet".

Professor Sara Kristoffersson, som är kritiker i DN, inledde den öppna debatten när hon skrev att namnet Vita havet inte har något med rasism att göra.

Hennes debattartikel har fått ett flertal svar, bland annat av Brown Island och av en stor grupp kolleger på Konstfack.

Konstfack är Nordens största konstnärliga högskola inom konst, design och konsthantverk. Lärosätet är en statlig myndighet under utbildningsdepartementet.

Läs övriga artiklar i debatten på dn.se/kultur.

25 Inläsare somnade — flera talböcker rättas

Inläsare som somnar, saknade kapitel, fel uttal och höga störande ljud. Nu uppmärksammas en rad exempel på fel i talböcker som förmedlas och finansieras av Myndigheten för tillgängliga medier (MTM), uppger SVT:s ”Kulturnyhetera”.

MTM:s talböcker är framställda med statligt stöd och är till för barn och vuxna med perceptions- eller lässvårigheter. Det är frilansjournalisten Finn Hellman, som även är engagerad i Vänsterpartiet i Göteborgs stad, som har sammanställt bristerna i böckerna.

Bland exemplen finns en inläsare som ljudligt somnar i flera minuter mitt i Karina Sainz Borgos ”Natt i Caracas” och en annan inläsare som uttalar namnen på flera amerikanska delstater helt felaktigt. I andra

böcker saknas hela kapitel eller hörs höga störande ljud.

– Det är en skymf mot de som inte kan läsa vanlig tryckt skrift. Det är så pinsamt att en myndighet som gör böcker tillgängliga för skattebetalare inte är mån om att ha en högre kvalitet på sina produkter, säger Hellman till SVT.

Eva-Lena Silwerfeldt, kommunikationsstrateg på MTM, skriver i ett mejl till SVT att man tar saken på stort allvar och nu har begärt rättning av de aktuella titlarna och i något fall en helt ny inläsning. TT

25 Littfest i Umeå genomförs digitalt

Litteratur. Årets upplaga av Littfest i Umeå genomförs som digital sändning. Medverkande och författare kommer att vara på plats i Umeå, men utan fysisk publik. ”Mingel” och samtal kommer även att äga rum digitalt genom satsningen Littfest-tv. Festen äger rum den 18–20 mars.

”Vi har väntat in i det längsta, men efter de senaste uppdateringarna kring restriktioner väljer vi nu att inte öppna upp för publik. Men en stor skillnad mot i fjol är att festivalen ändå blir av, som digital sändning. Det här året är vi mer än beredda”, säger koordinators Patrik Tornéus i ett pressmeddelande.

TT

25 Dramaten och SR livesänder föreställningar

Teater. Dramaten livesänder under våren fyra nya föreställningar med dokumentära berättelser. Satsningen ”Svenska berättelser på scen” är ett samarbete med Sveriges Radio och bygger på lyssnarnas egna historier, uppger teatern i ett pressmeddelande.

De fyra föreställningarna – ”Svält och pelargoner” av Anna Nygren, ”Respiratorresan” av Micael Sköldqvist, ”Festens mittpunkt” av Samuel Girma och ”När du ler stannar världen” av Anna Pella – regisseras av Niklas Mesaros.

Uppsättningarna livesänds på Dramatens hemsida den 25 februari, 7 och 8 april samt den 4 maj.

TT

25 Tekniska museet öppnar upp med utställning om Mars

Efter fyra månader utan publik öppnar Tekniska museet i Stockholm igen, som ett av de första större museerna, för besökare. Premiären är designutställningen ”Moving to Mars” – en berättelse om mänsklighetens fascination för den röda planeten.

På fredag, den 26 februari, slår museets dörrar upp igen. Vältajmat med en utställning om Mars samtidigt som Nasa i USA landsatt utrustning på planeten för att undersöka planeten. ”Moving to Mars” kommer ursprungligen från The design museum i London och har i Stockholm sitt första stopp på en turné.

Utställningen skildrar hur människor har sett på planeten som är närmast jorden genom tiderna, men också på den långa och svåra resan dit. Inte minst om

hur en framtida bosättning där skulle kunna se ut, med hållbarhet och självförsörjning i fokus.

– Mars är en speciell planet: den är röd och har en retrograd rörelse. Det vill säga, den går åt ett håll, sedan upplever man det som om den står still, för att därefter åka baklänges, säger Peter Skogh, museidirektör på Tekniska museet.

– Därför har människor alltid tyckt att denna planet är lite mystisk – och därför har vi projicerat många av våra tankar på den, säger Skogh och tillägger att science fiction alltid spelat en roll för den tekniska utvecklingen.

Ett hörn av utställningen är ägnad åt populärkulturens skildring av himlakroppen, med gamla affischer från världen över. Bland annat David Bowies klassiska ”Life on Mars” jämte ”Mars attacks!” – en komedi med science fiction-inslag regisserad av Tim Burton.

I en annan sal sträcker en bildskärm ut sig över väggen. Det är ett ödsligt landskap i

vidvinkelperspektiv: karga stenblock, dödliga sandstormar och rostfärgade berg som tornar upp sig mot horisonten.

”Moving to Mars” handlar ytterst just om själva resan till denna till synes ogästvänliga plats. En rymdfärd på mellan sex och nio månader.

I en angränsande del av rummet kommer det till och med att lukta som det gör på den röda planeten.

– En fransk parfymör har försökt skapa lukten av Mars utifrån de mineraler som har hittats där, berättar museiguiden Freddy Grip under DN:s rundtur i museet.

Utställningen består av ytterligare 150 föremål från Nasa, European Space Agency och Space x och ett antal originalföremål från tidiga rymdfärder. Museets besökare kan dessutom undersöka vad som krävs för ett självförsörjande liv på denna ofruktbara planet. Bland annat en rymddrähtskollektion, grönsaksodlingar och rymdhandskar.

På väg ut ur utställningslokalen möts man av en gigantisk bild på vår egen jord.

– Inför den bilden landar vi i den självklara frågeställningen:

Om det är så svårt att leva på Mars, vad gör vi då med vår jord? Ska vi över huvud taget ge oss i väg? frågar sig museidirektören Peter Skogh högt.

Varför har ni valt att nu visa just ”Moving to Mars” för den svenska publiken?

– Vi vill som tekniskt museum väcka en nyfikenhet för tekniken, samhället och människan. Här utforskar vi ny teknisk utveckling som hänger samman med hållbarhetsfrågorna. Vi kan också adressera den klimatutmaning vi har i dag som vi måste ta tag i, säger Skogh.

Utöver ”Moving to Mars” visar Tekniska museet nu också ”Antropocen”, en fotoutställning som skildrar mänsklighetens påverkan på vår planet. Dessutom

öppnar utställningen ”Sjukt smart” i Rinkeby Folkets hus, den flyttar sedan runt i olika skolor.

Att öppna är museets eget beslut. Det har sedan följts av regeringens förslag till anpassade regler för museer.

Varför öppnar ni museet och utställningen just nu?

– Jag skulle inte säga att det är av ekonomiska skäl – jag tror snarare att det kostar mer att öppna än att ha stängt, om jag ska vara ärlig. Det viktiga är att erbjuda kultur på ett säkert sätt, säger Peter Skogh.

För att undvika smittspridning har museet på Gärdet infört en rad åtgärder för besökarna. Biljettköp och incheckning sker digitalt för att undvika köer och trängsel. Besökare får enbart vistas i museet i 2,5 timmar

Vilka åtgärder har ni vidtagit med anledning av pandemin?

– Vi har inga kassor man kan köa till. Vi har även infört vänstertrafik i museet för att allting ska

cirkulera. Besökare får inte heller röra sig mellan olika sällskap, förklarar Peter Skogh och fortsätter:

– Vi ska se till att det inte uppstår trängsel. Jag tror vi har lärt oss det – vi lever ju med pandemin sedan ett år tillbaka, så jag tror att det är ett bra läge nu. Folk tar ansvar.

Saga Malm

saga.malm@dn.se

25 Många museer tvekar inför efterlängtdad öppning

Museerna ska få öppna från den 11 mars, enligt regeringens förslag. Men många museer och konsthallar är osäkra på vad som gäller – och avvaktar.

Sveriges museivärld anade en ljusning när regeringen föreslog att museer och konsthallar ska följa smittskyddsregler som kan jämföras med butikers, från den 11 mars – ett förslag som är på remiss till den 26 februari. Men fortfarande råder det osäkerhet kring vad som gäller på flera museer, och många avvaktar med att öppna.

– I nuläget har vi inget datum som vi jobbar emot. Men när vi tar beslutet kommer vi att kunna öppna snabbt för att vi är så förberedda, säger Kristin Lundell, presschef för Moderna museet i Stockholm.

Flera av institutionerna, bland andra Statens historiska museer, inväntar både remissvar och eventuella nya regler att förhålla sig till innan beslutet om ett öppningsdatum tas.

– Men så fort vi får ett besked ska vi på alla möjliga sätt försöka öppna på ett ansvarsfullt sätt, utifrån de regleringar som anges, säger kommunikationschef Fredrik Lindén.

Ytterst är det smittoläget som avgör. Men reglerna för att öppna för publik den 11 mars finns redan, om regeringsförslaget går igenom, eftersom museerna ska följa smittskyddsregler som gym och sporthallar följer, och som liknar dem i butiker.

– Med de här reglerna ska museerna kunna ta emot besökare så länge det sker på ett smittsäkert sätt, precis som det är i dag där en del privat drivna museer är öppna och där alla som jag har varit i kontakt med redan följer de smittskyddsregler som gäller för butiker och är mycket måna om smittsäkerheten, säger kulturminister Amanda Lind (MP).

De flesta museer har redan infört olika säkerhetsåtgärder under förra året. Men förutsättningarna för att öppna skiljer sig ändå mycket åt, beroende på bland annat var museet ligger och vem som är dess huvudman. Nationalmuseum i Stockholm har börjat arbeta utifrån de nya förutsättningarna – men har en startsträcka på tre veckor.

– Vi förbereder oss nu för att öppna igen utifrån de nya begränsningarna som gäller för exempelvis butiker och gym i dag. Om smittläget tillåter så är vi redo att öppna med vår efterlängtnade Zornutställning någon gång i slutet av mars, säger Susanna Pettersson, överintendent på Nationalmuseum, som också meddelar att man följer Folkhälsomyndighetens råd och rekommendationer.

TT

25 Arnold Schwarzenegger visade att det förflutna fortfarande hemsöker OSS

Den uppmärksammade video som filmstjärnan Arnold Schwarzenegger lade ut efter stormningen av Kapitolium innebar ett traditionsbrott: att tala öppet om att växa upp i ett nazistiskt belastat samhälle. Författaren och juristen Philippe Sands ser skammen och förnekelsen spridas vidare från generation till generation.

I början av januari framträdde en man, född i den lilla österrikiska byn Thal, i en åtta minuter lång video med en kraftfull kommentar till stormningen av Kapitolium. Ett steg leder till nästa, varnade han, och

underströk att han talade utifrån egna erfarenheter: ”Jag växte upp i Österrike.”

Med hjälp av svärdet från ”Conan Barbaren”, och ett stämningsskapande soundtrack, formulerade han sitt försvar för demokratin och dess institutioner, och drog paralleller till *Kristallnacht*, novemberpogromen 1938, då mobben attackerade judar runt om i *das Reich*, från Berlin till Wien. Videon sågs av tiotals miljoner runt om i världen, men flera av mina österrikiska bekanta noterade att den inte hade samma genomslag i deras land som i andra.

Schwarzenegger talade personligt och berättade om hur han i sin ungdom umgåtts med ”krossade män som försökt supa bort sina skuldkänslor över att ha varit delaktiga i det mest ondskefulla våldet i historien”. Det var vanligt folk som ”följt med strömmen”, sa han, inte nödvändigtvis fanatiska antisemiter eller nazister.

”Jag har aldrig talat om detta så här pass offentligt, för det handlar om smärtsamma minnen”, fortsatte han och berättade om sin egen berusade, våldsamma far,

en man som så många andra i grannskapet. Hur förklarade Schwarzenegger dessa mäns sätt att vara? Krigsskador eller kanske ”vad de sett eller gjort”.

Vad de gjort – orden pekade hän mot ondskefulla gärningar. Schwarzenegger kunde ha tillagt att han var förtrogen med dessa förhållanden därför att hans far varit medlem i nazistpartiet. Jag kritiserar inte att han inte öppet berättade om detta, även om hans subtila ordval innebar att många tittare gick miste om en personligt färgad uppgörelse med det förflutna.

Sådana tystnader, ofta i tjänst hos de ”lögner och lögnare och lögnare” som Schwarzenegger i gengäld talade om, har på senare år trängt sig in i mitt liv med viss regelbundenhet. I Österrike tycks det förflutna aldrig lyftas fram i ljuset fullt ut, även om aspekter av det blir omsorgsfullt granskade.

Juldagen 2020 fick jag ett mejl från Wien. Avsändaren presenterade sig som Marie-Theres Arnbom, historiker och barnbarnsbarn till Robert Winterstein, i vars hus, i Pötzleinsdorf i utkanten av stan, hon bodde.

Winterstein var en respekterad advokat som tjänstgjorde som riksåklagare i Österrike till mars 1938 när nazisterna tog över makten och landet inkorporerades i Tredje riket. Han sparkades, berövades sin pension, arresterades (under Kristallnatten) och deporterades till Buchenwald varifrån han aldrig återvände.

Hans familj hade kvar ett handfast minne av avlägsnandet av honom, ett maskinskrivet brev, daterat 14 september 1938 och avslutat med en självsäker men oläslig namnteckning. I decennier hade familjen grubblat över brevskrivarens identitet. Nu, 80 år senare, hade mysteriet klarats upp, skrev Arnbom, tack vare min bok "Råttlinjen". Den hade nyligen översatts till tyska och hon hade fått den i julklapp. I boken namnges hennes anfader som en av de sista av åtminstone 16 200 österrikiska statstjänstemän som sparkades från sina tjänster därför att de gjort sig skyldiga till försyndelsen att vara judar.

Rensningsaktionen, *die Säuberungsaktion*, genomfördes av bokens centralfigur Otto Wächter, en

österrikisk advokat, nazist och SS-medlem. Han flydde från Wien till Berlin efter att 1934 ha lett den misslyckade julikuppen mot kanslern Engelbert Dollfuss och dennes regering, men återvände i triumf fyra år senare för att utnämnas till statssekreterare. I min bok bekräftade jag att det var hans namnteckning som prydde den olyckliga familjens arvegods.

Att den svårlästa namnteckningen dechiffrerats var ändå inte skälet till att Arnbom skrivit mejlet. Hon berättade att märkligt nog råkade Otto Wächter vara farfar till hennes granne och vän sedan många år. Ett år tidigare hade hon och Wächters sondotter suttit i publiken vid ett framträdande jag gjort i en teaterlokal i Wien, omedvetna om de familjeförbindelser som låg gömda i brevet.

"Vilken märklig situation", konstaterade Arnbom förundrat. Wächters son, som också han hette Otto, hade som diakon i församlingskyrkan i Pötzleinsdorf officierat vid hennes bröllop. "Man har känt en familj så länge, står på vänskaplig fot med varandra, och

plötsligt finns det en annan länk som radikalt förändrar relationerna.”

Det var en cirkelrörelse, initierad av en inbjudan jag fått ett decennium tidigare, som lett fram till detta blottläggande i Wien. Till vardags arbetar jag som professor i internationell rätt och som advokat med mål i internationella domstolar.

En förfrågan kom: Skulle ni kunna tänka er att hålla ett föredrag i Ukraina om processer ni drivit som gällt brott mot mänskligheten och folkmord. Jag tackade ja och reste till Lviv.

För mig handlade det inte så mycket om föredraget, som om att hitta huset där min österrikiska morfar, Leon Buchholz, föddes 1904. På den tiden hette staden Lemberg och låg i det österrikiska-ungerska imperiet. Och jag, som hade en morfar som aldrig talade med mig om åren i Lemberg eller Wien eller krigsårens Paris som han flytt till 1939, ville fylla ut hålen i familjehistorien. Det var en fråga om tystnader.

Jag hittade min morfars hus på Szeptyckigatan, och vad mera var, jag samlade på mig kunskaper om händelser i staden och dess omgivningar under nazistockupation och om de ledande nazister som spelade en nyckelroll i utrotningskampanjerna. En av dem var Otto Wächter.

Hans entusiastiska och effektiva insatser för att ”rensa” Wien resulterade i rask befordran, först till guvernör i Krakow där han inrättade det ökända ghettot, sedan till guvernör i Galicien, posterad i Lemberg, där han med instruktioner från Heinrich Himmler administrerade genomförandet av ”den slutliga lösningen”.

Hans ansträngningar ledde senare till ett åtal för ”massmord” på 100 000 eller fler judar och polacker i Lemberg, bland dem min morfars familj. Jagad av amerikanerna, polackerna, Sovjetunionen och den i Wien baserade Simon Wiesenthal flydde Wächter med förhoppning om att kunna ta sig till Sydamerika längs den så kallade ”rättlinjen”, den som senare utnyttjades av hans kollega och österrikiska landsman Adolf

Eichmann. Wächter dog 1949, under mystiska omständigheter, i en sjuksal från 1400-talet i Rom, i skuggan av Peterskyrkan och i en nazistälskande biskops armar.

Besöket i Lviv uppfordrade till fortsatta forskningar och ledde, till slut, till en bekantskap med Horst, det fjärde av Otto och Charlotte Wächters sex barn. Otto ställdes aldrig inför rätta och blev aldrig dömd. Horst tyckte om att tala om för mig att det innebar att Otto vid sin död skulle betraktas som en oskyldig man. - Detta faktum hade skapat ett utrymme som kom att fyllas med familjens tystnad. Smärtsamma realiteter kunde undvikas, sanningen kunde kringgå och blottlägganden skjutas upp.

Så småningom gjorde Horst och jag en BBC-dokumentär och jag skrev boken "Vägen till Nürnberg" där Horst och hans far figurerar. Efter att jag föreslagit det deponerade han kopior av sina föräldrars brev, dagböcker och andra papper hos Holocaust memorial museum i Washington DC och erbjöd mig också en

kopia av hela materialet, nästan 9 000 sidor av kärlek och fasa på en usb-sticka.

"Jag gör det för att bevisa att jag inte är en nazist", förklarade han med ett flin. Det rika, mörka materialet låg till grund för en poddserie (med Stephen Fry som Ottos röst och Laura Linney som Charlottes) och en andra bok, "Råttlinjen", som lyfte på locket till nazistparets liv och ledde till bekantskapen med Arnbom och många andra som hon.

Böckerna och podden har lett till en strid ström av kontakter jag inte hade väntat mig, många av dem med barn och barnbarn till såväl nazistiska gärningsmän som offer och åskådare. Sådana läsare är, visar det sig, särskilt uppmärksamma i fråga om detaljer, och känner sig ofta uppfordrade att ta kontakt med författaren till en bok när en familjemedlem eller en beryktad plats eller gestalt har nämnts. Sedan 2016 har frekvensen av sådana kontakter legat kring 30 per månad, sammanlagt handlar det om fler än 1 000.

Under åren har jag förvärvat nyupptäckta - familjemedlemmar (i Los Angeles) och fått ta del av en myriad förbluffande berättelser. Ta sonen till en amerikansk militär som hette Lucid. Han jagade Wächter, arresterade Himmlers fru och dotter och la beslag på führerns julkort till paret Himmler. Korten, med Hitlers talande oläsliga namnteckning finns nu i en stillsam bungalow i Albuquerque. Eller ta den katolska prästen från Kansas City, som drog sig till minnes hur han sommaren 1969 hade bott hos baronessan, som Wächters änka kallade sig själv, i hennes gästhus, Haus Wartenberg i Salzburg, omedveten om att hon i strid med lagen hade begravt sin man i trädgården. Eller ta den 92-åriga SS-mannen som hade flytt tillsammans med Wächter och beskrev hur de båda hade följt Nürnberg-rättegången från ett gömställe högt upp i de österrikiska bergstrakterna. ”Britterna och amerikanerna var ofta för lata för att ta sig upp i bergen”, tillade han med ett grin.

Charlotte ägnade sina sista år åt att skrubba bort sin mans namn från offentligheten och attackera

radiojournalister och andra som lät undslippa sig förtal om honom.”Jag vill inte att mina barn ska tro att han var en krigsförbrytare som mördade hundratals judar”, förklarade hon för en journalist 1977.

Sanningen om Otto Wächter försvann in i skuggorna, till dess Horst öppnade familjens arkiv. Hans motiv är oklara, men hans instinktiva drivkrafter tycks handla om både förnekelse och öppenhet, en märklig kombination som ändå tillåter honom att sova i närheten av ett porträtt av sin gudfar, Arthur Seyss Inquart, den första (och kortvariga) kanslern i det - nazistiska Österrike, som senare styrde Nederländerna i 5 år och hängdes i Nürnberg, dömd för brott mot mänskligheten.

Horst, som jag lärt känna som vänlig och benägen att vara återhållsam med obehagliga fakta och som varken är antisemit eller Förintelseförnekare, ser det som sin plikt som son att se till det goda i fadern. Hans ansträngningar har inte uppskattats av släkten, en omfångsrik och sammansatt klan som rymmer advokater och hotellägare, många med en djup katolsk

tro, och en konvertit till islam. Charlottes och Ottos barn har alstrat 23 levande barnbarn, och de flesta av dem tycks vilja hålla sin farfar/morfar borta från offentlighetens ljus. Det innebär en tung börda.

Ett barnbarn oroade sig för att mina skrivelser skulle skapa svårigheter för honom i kontakterna med hans judiska kompanjoner på advokatbyrån i New York, berättade Horst. Det barnbarnets fru viskade fram en förfrågan: Skulle jag kunna hindra resultaten av mina forskningar från att spridas i Österrike? Nej, svarade jag, och varför? ”För att skydda vårt barn”. Ett annat barnbarn undrade om jag skulle kunna visa hans anfader nåd och förmedla förlåtelse på hans familjs vägnar och kanske skriva ett annat slags bok? Och i slutet av januari, på Förintelsens minnesdag, gjorde ytterligare ett barnbarn mig uppmärksam på ett personligt budskap hon postat på Youtube, om tystnad och om att lära känna sanningen om sin familjs förflutna; ”hur jag har fått vetskap och hur jag har lärt mig att hantera det jag vet”.

Vad beträffar Horst så tycker han att ”Råttlinjen” är *schrecklich* (fasansfull), men han har ändå inga egentliga bekymmer med att ha lyft på locket. Förra året bad han Holocaust memorial museum att lägga ut familjearkivet på nätet, vilket nu har skett. Vi utbyter åsikter om Schwarzeneggers tal, som han inte har några problem med, förutom då detta med svärdet. ”Man ska hålla sig borta från vapen, de drar till sig våld.” Han uppmanar mig också att ge ett nytt bidrag till restaureringen av hans slott, ”innan det blir för berömt” och ondgör sig över att de ”avgörande dokument” som skulle rentvå hans far inte finns med i boken. (Jag väntar fortfarande på att se dem.)

När jag följde upp Marie-Theres Arnboms mejl med ett telefonsamtal berättade hon hur imponerad hon var över Schwarzeneggers video, av hur öppen han varit om sina familjeangelägenheter. Att han gjort kringgående rörelser kring detaljer, kommenterade hon med att ”det är helt normalt i en österrikisk kontext. Ingen skulle öppet säga: Min far var nazist.”

Hon gjorde en kort paus, och sa sedan: ”Men wow! Han är så öppen! Det var så imponerande, så ovanligt!”

Jag tog också kontakt med Schwarzeneggers kontor. Hans stabschef, Daniel Ketchell, som skrev det första utkastet till videotalet, svarade omedelbart. Sanningen om Schwarzeneggers far var ”kraftfullt implicerad”, sa han, och denna sanning för ibland Schwarzenegger till ”en mörkare plats”. Faktum är att Schwarzenegger för flera år sedan bad Simon Wiesenthal att undersöka faderns historia. Ketchell trodde inte att de ord som valts reflekterade Schwarzeneggers eget undermedvetna, men de kunde ha varit ett uttryck för talskrivarens dito.

”För dem av oss som arbetat med honom länge”, sa Ketchell, var den tidigare guvernörens familjeförflutna, ”ett känt faktum”.

Det förflutna och dess sanningar utgör en börda ända tills blottläggandet äger rum. ”Vi hemsöks inte av de döda utan av det hålrum andras hemligheter skapat i vårt inre”, skrev en gång Nicolas Abraham en välkänd

psykoanalytiker och ett barn av det Österrikiska-Ungerska imperiet.

I Wien, liksom på så många andra platser, har hemsökelsen ingen ände.

Fotnot: Texten har tidigare varit publicerad i New Yorker.

Philippe Sands

OM SKRIBENTEN.

Philippe Sands är fransk-brittisk jurist och författare, född 1960.

Han är specialist inom internationell rätt och har bland annat varit verksam vid Europadomstolen, Internationella domstolen och Internationella brottsmålsdomstolen i Haag.

Philippe Sands uppmärksammade bok ”Vägen till Nürnberg” från 2016 kom ut på svenska 2018.

Hans senaste bok, ”Råttlinjen”, där han följer den i texten omnämnde Otto von Wächter i spåren, gavs ut på svenska hösten 2020.

26 Planer för inställt högskoleprov

Regeringen förbereder för följderna om vårens högskoleprov måste ställas in med kort varsel. Om vårens prov inte blir av föreslås betygen få större betydelse vid antagningen.

Provet planeras till den 13 mars och 8 maj. Förslaget ligger nu ute på remiss hos högskolorna.

TT

26 ”Järvagravar kan samsas med friluftsliv och idrott”

Begravningsplats. Svar till Markku Houvila (23/2): De som ska begravas på den nya begravningsplatsen på Järva kommer inte att begravas i miljöfarlig jord. Granholmstoppen och delar av området för bygget består av byggmassor. Förorenad jord som påträffas ska saneras.

Undersökningar visar att marken kan användas. Jordmassor till gravöar schaktas bort, genomgår prover och ersätts med ny jord som är grävbar. Det påstås i insändaren att grundvattennivån kommer att sänkas i stadsdelen, vilket är felaktigt.

Sedan 2008 har det varit känt att området ska användas för begravningsverksamhet. Detaljplanen beslutades 2016. Förslaget har prövats i

programsamråd och plansamråd där utställningar och möten hållits.

Det är stötande att skribenten menar att begravningsplatsen enbart ska byggas för personer som inte vill kremeras. Den nya begravningsplatsen är öppen för alla, oavsett livsåskådning, och kommer ha olika sorters gravar.

Det påstås också felaktigt att det finns en lag om att alla måste begravas på vigd jord. Sverige har ingen sådan lag.

Arbetet kring utformningen av begravningsplatsen har präglats dialog med boende, religiösa företrädare, intresseorganisationer och allmänhet. Åtskilda gravar och minneslundar kommer att ge utrymme för att minnas och sörja nära och kära.

På delar av området och resten av Järvafältet kommer friluftsliv och idrott att finnas kvar. Det är så vi samsas om ytan i en storstad.

Svante Borg, chef för kyrkogårdsförvaltningen, Stockholm stad

25 Miljardtapp för kultur och nöje under 2020

Näringarna inom kultur, nöje och fritid drabbades hårt av pandemiåret 2020.

Omsättningen i branschen föll med 17 procent, vilket motsvarar 13 miljarder kronor, enligt ny statistik från Statistiska centralbyrån.

Nedgången har förstås även påverkat jobben, – antalet sysselsatta sjönk från 57 400 till 51 500 vilket är en minskning med cirka 10 procent. När det gäller de kulturella verksamheterna drabbades teatrar och konserthus särskilt hårt. I den branschen minskade omsättningen med hela 57 procent. Även museerna påverkades och många tvingades hålla stängt under en stor del av året. Museernas omsättning minskade med 26 procent jämfört med året före.

Över lag minskade omsättningen med 6,2 miljarder kronor just för de kulturella verksamheterna.

Särskilt tufft blev det för nöjes- och temaparkerna.

”Värst drabbade är nöjes- och temaparker som Gröna Lund, Liseberg och Skara sommarland. I den branschen minskade omsättningen med hela 80 procent under 2020”, säger SCB:s statistiker Daniel Lennartsson i ett pressmeddelande.

TT

26 Nya strömningstjänsten till Sverige i mars

TV. Den 25 mars lanseras strömningstjänsten Paramount Plus i Sverige och övriga Norden, enligt ett pressmeddelande. Tjänsten lockar med innehåll från filmbolaget Paramount och de amerikanska tv-bolagen CBS och Showtime.

Det betyder filmserier som "Mission impossible", "Indiana Jones" och "Gudfadern", samt serier som "Dexter", "Ray Donovan" och "The affair". Nya tv-satsningar kommer också till tjänsten, som en kommande "Dexter"-uppföljare, "American rust", en nystart av "Frasier" samt "The first lady" med Viola Davis som Michelle Obama. Den nya tjänsten får också helt eget innehåll, som "Two weeks to live" med "Game of thrones"-stjärnan Maisie Williams i huvudrollen samt indiekomedin "Everyone is doing great". **TT**

25 Pandemin och patriarkatet är två riktigt svårtacklade - motståndare.

Det konstaterar arrangörerna i ett pressmeddelande samtidigt som de meddelar att årets upplaga av den kvinnoseparatistiska festivalen Statement i Göteborg ställs in. Den fick flyttas fram i fjol, men går nu inte att genomföra alls med anledning av pandemin.

26 Paul McCartney skriver självbiografi

LITTERATUR. Har du alltid saknat att få höra berättelsen om Paul McCartneys liv med hans egna ord? Grattis – i höst kommer ex-Beatlens självbiografi ”The lyrics: 1965 to the present”, skriver Billboard.

I boken berättar McCartney om sitt liv, från tonåren och den tidiga vänskapen med John Lennon, Beatleskarriären och livet som soloartist efter gruppens upplösning. Berättelsen är uppbyggd kring 154 av hans låtar.

”Jag har fått frågan om att skriva min självbiografi, men timingen har aldrig varit rätt. Det enda jag har kunnat göra, hemma och på turné, har varit att skriva låtar. När andra uppnår en särskild ålder går de tillbaka till sina dagböcker, men jag har inga sådana anteckningar. Men jag har mina låtar, hundratals av dem, och de har samma syfte. De spänner över hela mitt liv”, säger McCartney i ett uttalande.

Boken blir även den första renodlade självbiografin som skrivits av någon av Beatles-medlemmarna.

”The lyrics: 1956 to the present” ges ut den 2 november.

TT

26 Hon är först att få mattmästarinnans stipendium

Det kvinnliga guldsmedskollektivet 21 Gram är de första mottagarna av ett nyinstiftat stipendium till textilkonstnären Märta Måås-Fjetterströms minne.

Märta Måås-Fjetterström är Sveriges kanske mest renommerade textilkonstnär, berömd för sina mattor. 1947 beställde Stockholms hantverksförening en 40 kvadratmeter stor matta till föreningens dåvarande styrelserum. När föreningen 2015 flyttade till mindre lokaler fick den gigantiska mattan inte plats utan såldes i stället på designauktion.

Hur mycket pengar det blev avslöjas inte, men det handlar om ett sexsiffrigt belopp. Detta placerade föreningen i ett stipendium och nu har det första stipendiet i Märta Måås-Fjetterströms namn delats ut.

Det går till guldsmeden Aviva Scheiman och guldsmedskollektivet 21 Gram som hon driver tillsammans med Karin Larsson Rydén.

Med hjälp av smycken och metallföremål vill kollektivet berätta historier om kvinnor genom tiderna. Aviva Scheiman drar paralleller mellan Märta Måås-Fjetterström och sin morfars mormor Berta Neuberg Fink, en hattmakerska som kom till Sverige från den ryska delen av Polen omkring 1870.

Aviva Scheiman har tidigare gjort ett monopolspel med utgångspunkt i familjens alla hantverkare och bostäder i Haga i Göteborg. Nu får de 50 000 kronor för att göra en utställning om hantverkskvinnor genom tiderna.

Vilken typ av utställning kommer det att bli?

– Jag är ute efter en dialog med det förflutna och vi vill berätta en historia om hantverk och yrkesskicklighet som är viktig att hålla vid liv.

Platsen för utställningen är inte bestämd. Det får Hantverksföreningen avgöra, men målet är att det ska

bli i år eftersom det är 100 år sedan kvinnor fick rösta i Sverige.

Eva-Karin Gyllenberg

eva-karin.gyllenberg@dn.se

26 ”Vi tar Bokmässan in i framtiden ”

Höstens Bokmässan i Göteborg kommer att äga rum både digitalt och fysiskt. Hybrideventet ska direktsändas från Svenska mässan och lokalerna kommer att byggas om till studior med plats för sittande publik.

Bokmässan i Göteborg är Nordens största kulturevenemang och lockar årligen omkring 100 000 besökare. På grund av pandemirestriktionerna genomfördes fjolårets mäsas som ett helt digitalt evenemang. Nu står det klart att årets upplaga, som hålls den 23–26 september, blir ett hybridevent som sker både fysiskt och digitalt, säger mäsansvariga Frida Edman.

– Förra året sände vi från flera olika platser i världen men nu flyttar vi hem igen till Svenska mäsas i Göteborg, säger hon. Vi kommer att bygga upp ungefär 10 studior med plats för sittande publik samtidigt som

vi även i år sänder allting via ”Bokmässan play”. Det är svårt att redan nu sia om publikantal, men vi har stora och flexibla lokaler. Vi kan anpassa flödet och på så sätt skapa ett coronasäkert evenemang.

Förra årets digitala nyhet ”Bokmässan play” blev en succé. Efterföljande utvärdering visade att en fjärdedel av tittarna aldrig tidigare hade besökt den fysiska mäsas. Dessutom ökade andelen nordiska besökare till sajten med 88 procent i jämförelse med 2019.

– Det är väldigt viktigt för oss att nå nya målgrupper, så vi är väldigt glada över de positiva siffrorna. Att besöksgruppen män i fjol låg på 32 procent jämfört med 20 procent som den brukar hamna på är också ett tecken på att vi är på rätt väg, säger Frida Edman.

För att ytterligare stärka erbjudandet till de digitala besökarna lanserar Bokmässan i år den nya tjänsten ”Bokmässan deals”, en digital marknadsplats som nås genom ”Bokmässan play”.

– Det blir ett slags skyltfönster för förlag och andra samarbetspartner där de kan publicera olika erbjudanden och informera om sin verksamhet. Under en normal mässa kan man ju gå från monter till monter och ta del av prenumerationserbjudanden, bokrabatter och utbildningar. Nu får man chansen att göra det via ”Bokmässan deals”.

Konceptet har smygpremiär den 24 augusti, i samband med Bokmässans stora programsläpp. Fler nyheter och detaljer, exempelvis årets temasatsningar, presenteras löpande under våren. Då påbörjas även biljettförsäljningen.

– Det jag kan säga redan nu om årets arrangemang är att det har varit ett väldigt stort intresse från förlag och partner. Vi har fått in ungefär 800 seminarieförslag som ska kokas ner till ungefär 150 seminarier under fyra dagar. Vi ser också att den aktuella utgivningen rör sig kring intressanta och relevanta frågeställningar, exempelvis brännheta frågor om samhällsutveckling och pandemins påverkan.

Frida Edman berättar även att de redan nu planerar inför 2022 års upplaga. Förhoppningarna är att det blir ett kraftfullt återkomstår med fysiska scen- och monterprogram samt seminarier och samtal.

– Då blir förhoppningsvis Bokmässan som vi känner igen den, med en stor utställning och ett myller av människor. Sedan tror jag att pandemin förändrat våra beteendemönster och att det kommer med en viss anpassning och utveckling. ”Bokmässan play” är en sådan, och det är en långsiktig investering. Jag har sagt det till mina kollegor att vi verkligen tar Bokmässan in i framtiden, och att det skapar fantastiska möjligheter.

Mohamed Yussuf

mohamed.yussuf@dn.se

26 Konstfack uppmuntrar idédebatt. Brown Islands arbete är precis vad en högskola behöver, skriver Lars Strannegård

Kollektivet Brown Island är en resurs för Konstfack, och dess existens bör applåderas. En högskola är ett lärosäte där unga människor ska kunna pröva sina tankar och idéer i öppen diskussion, skriver Lars Strannegård, rektor på Handelshögskolan.

Det utrymme som kallas Vita havet på Konstfack har engagerat journalister och debattörer de senaste veckorna. Indignationen vet nästan inga gränser.

Det har pekats finger åt kollektivet Brown Island som anklagas för att helt skjuta bredvid målet. Konstfacks egen designprofessor Sara Kristoffersson har anklagats för att vara något slags quisling som hänger ut sitt eget lärosäte eftersom hon offentligt lagt fram argument i sakfrågan som de egna studenterna framfört. Kollegor har ryckt ut till studenternas försvar och delar av kollegiet har vänt sig mot Kristoffersson. Både Brown Island och Kristoffersson anklagas för att, tvärt emot sina intentioner, späda på rasismen och gå i de främlingsfientligas ledband. Kommentatorsfälten, även i de traditionella medierna, dignar av krav på rektors avgång, förslag om nedstängning och indragna skattemedel till Konstfack.

I linje med det som Winston Churchill lär ha sagt: ”Kasta aldrig bort en god kris” fungerar diskussionen som en god påminnelse om vad som krävs för att ett lärosäte för högre utbildning ska vara välfungerande.

En av de tvivelsutan största diskussionerna i konstvärlden de senaste åren handlar om representation. Det finns inte ett museum för

samtidskonst eller galleri, ingen konstredaktör eller curator som har missat frågor som att kvinnor är underrepresenterade i samlingar och att icke-västerländska perspektiv saknas i det som vinner tillträde till konstens arenor.

Auktionshus har specialauktioner för icke-västerländsk konst, den afrikanska kontinenten blir långsamt alltmer representerad på gallerier, och den förre chefen för Moderna museet i Stockholm talade om vikten av ”det tredje önskemuseet”, det vill säga en satsning på icke-västerländsk konst som komplement till den homogenitet han såg bland upphovspersonerna. Det går nog att säga att en kännedom om postkoloniala teoretiska begrepp och att ha en förtrogenhet med resonemang kring representativitet, inklusion och exklusion är ett minimikrav för den som verkar i samtidskonst- eller formgivningssfältet idag.

Konstfack är en högskola. Om Konstfackstudenter skulle genomgå sina utbildningar utan att få möjligheten att exponeras för de mest tongivande diskussionerna inom detta så centrala område skulle

utbildningarna brista i kvalitet. Därför är kollektivet Brown Island en resurs för lärosätet, och dess existens bör applåderas. Studenter och medarbetare ges möjligheter att gå på seminarier och debatter; de serveras inbjudningar till att formulera tankar kring frågeställningar som den internationella konstvärlden är impregnerad av. Att sådana möjligheter ges är helt i linje med vad högkvalitativ högskoleutbildning innefattar. Det har också Konstfack ett kvitto på. I UKÄ:s nyss genomförda kvalitetsgranskning prisas Konstfack just för att lärare och studenter uppmuntras till delaktighet och engagemang.

Brown Island har aldrig krävt ett namnbyte av Vita havet, de har föreslagit det, och som sådant ska det tas som ett diskussionsinlägg som ledning och kollegium har att hantera och resonera kring. En högskola som Konstfack är ju ett lärosäte, och på ett välfungerande sådant prövar människor sina tankar och idéer. Ett lärosäte ska vara ett laboratorium, en plats där man kan testa formuleringar, där tankegångar och idéer prövas.

Kollegiets och ledningens roll, oavsett om lärosätet vilar på konstnärlig eller vetenskaplig grund, är att ta sådana förslag på allvar, bemöta dem, erbjuda återkoppling och möjligen vidta praktisk handling. Studenter och lärare måste ges möjlighet att just pröva sina formuleringar, utan att deras idéer rycks ur sina sammanhang och reduceras till slagträn i debatter långt utanför lärosätets väggar.

Konstfack är ett lärosäte där det uppenbarligen rådde en kultur där studenterna såg diskussionsklimatet som så tillåtande att de kunde formulera skrivelser om vilka konnotationer lärosätets rum och salar kan ge, mana till diskussioner och testa idéer om namnbyten. Det är också ett lärosäte där studenter och kollegium ges möjlighet att sätta sig in i den diskurs som den internationella konstvärlden är genomsyrad av.

Exakt så ska det gå till i högre utbildning. En högskola som vilar på konstnärlig grund och vars studenter inte formulerar manifest, driver projekt, idéutveckling, gör uppror och har upptåg av olika slag har ett stort arbete att göra. En välfungerande högskola ska också

uppskatta och stå bakom att medlemmar ur kollegiet tar studenternas förslag på allvar, kontextualiserar dem och bemöter dem seriöst.

Konstfack är ett lärosäte som vilar på konstnärlig grund, och ett sådant ska öka studenternas insikter i centrala samhällsfrågor vilket gör dem mer rustade för att navigera mellan grund och blindskär i konst- och designvärldens hav. Det är hög tid att se ursprungsdiskussionerna kring Vita havet på Konstfack i det sammanhang där de hör hemma: nämligen som exempel på hur det bör respektive inte bör gå till på en välfungerande utbildningsinstitution.

Läs tidigare inlägg i debatten på dn.se/kultur.

Lars Strannegård

Rektor och professor, Handelshögskolan i Stockholm

26 Effektiv och spännande story – men schablonerna stör

Jens Lapidus

”Paradis city”

Albert Bonniers förlag, 381 sidor

Jens Lapidus har en mycket egensinnig stil, som man antingen gillar eller ogillar. Det kryllar av nutida gängslang (”facking ganns”), och innehåller kolon i näst intill varannan mening. ”Prinsen: en farlig shuno”. ”Oavsett hur han mådde: han var ingen man jidrade med”.

Å andra sidan: man vänjer sig, och det är en effektiv, tempodrivande stil som snabbt bygger upp stämningen av att vi befinner oss i en värld där andra lagar råder än de vanliga.

”Paradis city” utspelar sig i en obestämd framtid, som inleds just med en lag: den nya särområdeslagen, instiftad 2025, där Sverige beslutar att bygga ”trevnadsdelare”, det vill säga murar (”en långsträckt anläggning kring ett särområde för att förhindra passage”).

Allvarliga åtgärder (det är väldigt svårt att inte smittas av Lapidus kolonkärlek): mot gängkriminalitet och no go-zones, som socioekonomiskt utsatta områden numera kallas på svenska.

Själv är jag aningen mistrogen. Skulle Sverige verkligen kunna börja bygga murar i rask takt? För mig är Sverige mer en hoper kränkta bostadsrättsföreningar som skulle dränka staten i en flod av överklaganden om de såg sin bostadsvinst äventyrad.

Men för all del. Man ser olika saker.

Till ett av de inmurade områdena, Järvafältet som kallas Paradis city, kommer den svenska

inrikesministern Eva Basarto Henriksson och håller tal. Det välbesökta mötet avbryts när någon skjuter en av vakterna, och vips har inrikesministern burits iväg, kidnappad av en grupp män. Säkerhetsvakten Fredrika försöker förgäves följa efter genom trängseln.

Det är bara upptakten på en actionspäckad historia där perspektiven flyttas mellan Fredrika, den trötta och njursjuka gangstern Emir och influeraren Novalife. Fredrika letar efter inrikesministern, klockan tickar, hon lyckas tvinga Emir att hjälpa henne (om han nu verkligen gör det) och vad i hela friden Novalife gör i historien mer än markerar varumärken och statussymboler är till en början outgrundligt.

Jens Lapidus målar upp ett Sverige som trots allt inte är så långt ifrån nuet, bara lite mer polariserat, och han gör det på många sätt skickligt. I mitten finns ett civilsamhälle som fortfarande försöker hålla stånd mot extremismen, varifrån den än kommer. Men i utkanterna rör sig terrorister vars verksamhet göds av folkets rädsla, och det är inte lätt att se var åsikterna tar slut och den rena extremismen börjar.

Det är spännande läsning. Men schablonerna är så övertydliga att de stundtals blir närmast parodiska, och framställningen av politikens utveckling alltför ytlig för att bli riktigt trovärdig.

Lotta Olsson

lotta.olsson@dn.se

WILLY KYRKLUND 100 ÅR.

27 Willy Kyrklund var misstrons och tvivlets mästare

Det är i dag hundra år sedan en av det svenska språkets stora mästare föddes i Helsingfors. Willy Kyrklund var en klassiskt grundad författare som odlade misstron och tvivlet mot det mesta. *Rebecka Kärde* var 20 år när hon mötte honom.

Det är egendomligt att tänka sig att det i dag, den 27 februari, är precis hundra år sedan den finlandssvenska författaren Willy Kyrklund inträdde i sin kyrklundhet. Få författare beskrivs ju oftare än han med ordet "tidlös". Det är felaktigt, eftersom Kyrklund i högsta grad är ett barn av 1900-talets litteratursyn och biblioteksväsende.

Vad man menar och i stället borde säga: hans makalösa inbillningskraft och stilistiska integritet gör att nästan allt han skrev fortfarande känns som en uppenbarelse.

Kyrklund levde från 1944 fram till sin död 2009 i Sverige, men föddes 1921 i Helsingfors. När han var tio år gammal flyttade familjen till Karelen. För att sonens skolgång inte skulle bli lidande fick han stanna kvar i huvudstaden under terminerna och bo inackorderad hos vänner och bekanta. En av dessa var den klassiska filologen och tragediöversättaren Emil Zilliacus, vars ena son var i Kyrklunds ålder. Latin lärde sig Kyrklund redan i skolan; nu fick han även stifta bekantskap med den grekiska litteraturen.

Antikreceptionen var i den finska mellankrigsborgerligheten av en glorifierande karaktär. Beträffande samhällsskick och ideal ansåg man sig härstamma i rakt nedstigande led från Perikles Aten. Liknande självbilder frodades i hela Europa. Inte minst i England, där poesin omkring första världskriget var full av allusioner på Homeros. Krigets

omtalade slag vid Gallipoli rakt över vattnet från Troja hölls för en modern variant av det trojanska kriget. Poeten Patrick Shaw-Stewart, som själv stred vid Gallipoli, uppmanade i dikten "Achilles in the trench" krigshjälten från Iliaden att stå i skyttegraven och heja på honom.

Kyrklund gjorde också vissa erfarenheter inom försvarsmakten. Under fortsättningskriget mot Sovjetunionen 1941–1944 var han inkallad som stabsskrivare i Vasa. Han har sagt att det var därför han började skriva: för att undkomma sina officerare. I ett tal som han höll när han 1987 tog emot ett pris från Föreningen Svenska Atheninstitutets Vänner nämner han den finska överklassens perversa identifikation med antikens greker, förstådd som en obruten linje av "den europeiska civilisationens kamp mot orientens barbari".

Av kriget hade han dragit följande slutsats: "Fosterlandskärlek innebär krig, religion innebär oandlighet, idealism av vad slag den än må vara innebär förljugenhet".

Talet refereras i början av Thomas Sjösvärds högtintressanta, nyligen utkomna studie "En himmel av sten: Willy Kyrklund och det grekiska". Boken är en reviderad version av Sjösvärds avhandling från 2018. Syftet är att åskådliggöra de roller det grekiska språket och den grekiska kulturen spelar i Kyrklunds skönlitterära arbeten. Där är de nämligen mycket vanligt förekommande. Från debuten med novellsamlingen "Ångvälden" 1948 till "Elpënor" 1987 kryllar böckerna av grekiska ord, antika versmått, mytologiska motiv och gestalter – liksom referenser till det samtida Grekland, där Kyrklund en kort period var bosatt.

Själv upptäckte jag Kyrklund och grekiskan ungefär samtidigt, i tjugoårsåldern. Passionen var i båda fallen omedelbar. Jag eggades av misstanken att något avgörande hos dem undflydde mig. Så fort jag tyckte mig ana hur Kyrklunds texter fungerade, vad de gjorde med mig och varför, sprang jag på en detalj som sköt teorin i sank. Varje skenbar insikt ledde tillbaka till utgångspunktens idioti.

Samma sak gällde det grekiska språket. Det uppenbarade ständigt nya undantag, som vore det konstruerat för att driva en till vansinne. Ordföljden är nästintill godtycklig. Ett vanligt verb går att böja i över 300 former. Ord kan förekomma på en handfull ställen i den samlade litteraturen och betyda olika saker varje gång. I en dikt hittade jag nyligen adjektivet $\gamma\alpha\upsilon\rho\omicron\varsigma$: enligt lexikonet ”nervös”, eller ”jublande”, eller ”föraktfull”, eller...

Vid sådana oregelbundenheter hänvisar min tysk-grekiska grammatikbok till ”der beweglicher Geist der Griechen”, grekernas rörliga ande. Och denna rörliga ande gör att språket – åtminstone enligt min taffliga förståelse av det – förmår uttrycka något det inte hade kunnat göra annars.

Snarlikt är det med Willy Kyrklund. Vissa författare anar man formulerar sig medvetet dunkelt om något egentligen ganska okomplicerat, men med honom gäller motsatsen. Han talar med största möjliga exakthet om något väsentligen obegripligt – existensen, språket, Guds tystnad, det som i ”Mästaren

Ma” (1953) heter ”människans villkor”. Böckerna verkar förhålla sig till varandra som planeter i ett solsystem. Men stjärnan? Matematiska beräkningar ger vid hand att den finns där, att texterna går i omloppsbana runt en och samma punkt. Det är också det enda man vet om denna punkt, att den är, utövar sin kraft, i synnerhet på den som läser.

Personligen var Kyrklund motståndare till allt han uppfattade som onödigt flum. Den logiska empirismen var den enda moderna filosofi han erkände. I ”Polyfem förvandlad” (1964) säger en (fyrkantig, eventuellt senil) gammal man: ”Allsköns paradoxmakeri och symboltalande anses vittna om en djupare insikt. Jag får säga att jag betvivlar det.”

Samtidigt är paradoxen en av Kyrklunds allra bästa grenar. Han är en motsägelsens och tvivlets författare, och för honom är det där, i det oförenliga, som svaret (det finns inget) på gåtan måste sökas. I ”Mästaren Ma” kommenterar hustrun och en lärjunge till den kinesiska vishetsmästaren Ma dennes filosofiska

satser, oftast med mycket avvikande uppfattningar om deras innebörd.

Överhuvudtaget närde Kyrklund en misstro mot överordnade mål och principer. I "Om godheten" (1988) konstateras att verkligt stora katastrofer – "krig, svält, förföljelse av minoriteter och självtänkare" – som regel administreras av "goda människor som understöds av goda människor som tror på en god sak och bekämpar det onda".

Tanken får vidare gestalt i den märkliga "Elpënor". Boken är döpt efter sin berättare, som var en av roddarna vid Odysseus skepp på hemfärden från Troja till Ithaka. I Odyssén nämns han flyktigt och oinspirerat. Han dör när han trillar ner från ett tak där han lagt sig för att sova ruset av sig. Elpënor tillhör, med Sjösvärds ord, "vad man kan kalla för historiens förlorare". Hos Kyrklund blir han en bild av alla krigs brutala tomhet: en ung, helt vanlig man vars enda önskemål är komma hem och överrätta ett glaspärleband till sin icke-existerande hustru.

"Elpënor" är skriven ömsom på elegiskt distikon, ömsom på prosa. Denna formmässiga oförutsägbarhet är ännu ett av Kyrklunds signum. Romanformen tycks för honom ha ett skenheligt drag, som om den antyder en falsk harmoni, en sammanhängande struktur där det egentligen inte finns någon. "Den som väljer att saken redan är avgjord, han skriver romaner" heter det i "Tvåsam" (1949). I den mån han söker sig till berättande former väljer han myter, fabler, legender, grepp som förknippas med äldre litteraturer, med mänskliga urvillkor: liv, död, mening, slump.

Där kan den antika grekiska traditionen fungera som en källa att ösa ur. Å ena sidan finns här de välbekanta och traditionsbyggande myterna. Å den andra, och i ännu högre grad, är det en för oss främmande värld, med avsevärt mycket mer gemensamt med dåtida kulturer i Levanten och Nordafrika än med den europeiska borgerligheten i början av 1900-talet. Sjösvärd visar hur Kyrklund låter de grekiska efterlämningarnas inkonsekvenser skapa en motbild

till de enhetliga, idealiserade narrativen. Stalingrad är inte modernitetens Thermopyle; barbariet är vårt eget.

Är det en bra ingång till Kyrklunds författarskap? Jag tror det. Men vari texternas enastående laddning består begriper jag fortfarande inte. Bara att de hör till det vackraste som skrivits på svenska, och kommer göra det i många decennier till. Elpënor, mästaren Ma och alla de andra sitter där de sitter, envist grälände under himlen av sten. Gud svarar inte. Men bilderna vandrar genom en ”som vågor genom natten”; ”fogar sig samman och löser upp sig, formar oss och glider bort ur oss, samma delar i nya mönster, samma mönster dolt i nya bilder, ständigt vandrande vidare”.

Rebecka Kärde

27 Bokförsäljningen i Sverige. ”Det är djupt problematiskt att en litteraturprofessor sprider falska påståenden om bokbranschen”, skriver Erik Wikberg

Sven Anders Johansson, professor i litteraturvetenskap vid Mittuniversitet och Aftonbladets nytilträdde litteraturredaktör, skrader inte orden i en text om bokbranschens tillstånd (Aftonbladet 17/2). Han går till hårt angrepp mot SVT:s program Ekonomibyrån där författaren Louise Boije af Gennäs, företagsledaren Jonas Tellander och jag medverkar i en diskussion om bokförsäljningen i Sverige (15/2). Han upprörs över

studions positiva anda och anklagar public service för att ge en falsk bild av den långsiktiga utvecklingen av bokbranschen. Han påstår att den ”negativa utvecklingen (är) svår att förneka”. Detta är fel i sak. Under 2020 inte bara ökade försäljningen exceptionellt mycket, även den långsiktiga försäljningstrenden är rakt motsatt mot vad Johansson påstår.

Johansson hävdar att det sedan 2015 säljs allt färre böcker: ”Färre tryckta böcker, färre fysiska ljudböcker, färre e-böcker. De senaste årens rapporter är oavvisliga på den punkten. Wikberg om någon känner till detta.”

I Rebecca Solnits numera klassiska essä ”Män förklarar saker för mig” (2008) återges ett möte i Aspen med en man som vill diskutera hennes författargärning. Hon berättar då om sin senaste bok om fotografen Eadweard Muybridge varpå mannen avbryter henne och säger att det faktiskt just utkommit en väldigt betydelsefull bok om den fotografen. Solnit lyssnar tålmodigt när den mannen mästrande lägger ut sin analys om bokens förträfflighet – innan hon, hennes

väninnor och så småningom mannen själv förstår att det faktiskt är hennes bok han talar om.

Johanssons märkliga utläggning är ett skolboksexempel på mansplaining. Det är nämligen jag själv som har skrivit alla de senaste årens rapporter om bokförsäljningsstatistik som Johansson refererar till. Data kommer från Svenska Bokhandlareföreningen och Svenska Förläggareföreningen och är den största svenska insamlingen av försäljningsdata av böcker. Det uppseendeväckande är dock inte hur Johansson refererar till mina rapporter utan hans felaktiga sammanfattning av dem. Sven Anders Johansson skriver att rapporterna ”oavvisligen” beskriver en negativ utveckling sedan 2015.

Så är inte fallet. 2015 ökade tvärtom den samlade försäljningen med 3,2 procent i kronor och 3,1 procent i volym. 2016 ökade den med 1,6 procent i kronor och 10,5 procent i volym. 2017 ökade den med 4,2 procent i kronor och 13,0 procent i volym. 2018 ökade den med 4,9 procent i kronor och 13,8 procent i volym. 2019 ökade den med 1,1 procent i kronor och 4,9 i volym.

2020 ökade den samlade försäljningen med 8,7 procent i kronor och 21,5 procent i volym.

Sammanfattningsvis: även om man räknar bort de inkomster som kommer från strömningstjänster har den totala försäljningen ökat 2015, 2018 och 2020 samt var oförändrad 2017. Att tala om att mina rapporter visar en oavvisligen negativ långsiktig utveckling är falskt.

Felaktigheterna i professors korta text slutar inte där. Hans kommentar om hur volym räknas i ljudbokstjänster är tagen ur luften: ”Som det påpekas i programmet räcker det nämligen att någon öppnar ett ljudspår för att det ska räknas som en såld bok. (Jag kan säga att jag öppnat rätt många spår, och avslutat rätt få.)” Detta sägs aldrig i programmet. Tvärtom framhålls tydligt att om två personer lyssnar på en halv bok var så räknas det sammantaget som en (1) läst bok.

Misstagen vore genanta för någon som inte utger sig för att besitta några kunskaper om litteraturens ställning och villkor, eller misstar sig vid ett mingel i

Aspen. Men att en professor i litteraturvetenskap och litteraturredaktör medvetet eller aningslöst sprider fabricerade och falska påståenden i Aftonbladet om så basala fakta om bokbranschen är djupr problematiskt.

Vad universitetsanställda forskare skriver i offentliga debatter hör till den så kallade tredje uppgiften som handlar om att forskaren ska sprida kunskap utanför universitet och bestrida felaktiga fakta. När de själva sprider felaktig information är det ytterst allvarligt. Inte bara Aftonbladet utan också Mittuniversitet bör fortsättningsvis ha intresse av att faktagranska - Johanssons texter.

Varför gör Johansson felaktiga påståenden om offentligt tillgängliga uppgifter som så enkelt kan faktagranskas? En förklaring kan vara att han gör detta av eget intresse. Eftersom han påstår att SVT gör gratisreklam för Storytel kan det vara på sin plats att påpeka att han själv samma vecka ger ut boken ”Litteraturens slut” (Glänta). I en intervju om boken i Göteborgs-Posten sprids samma narrativ som i Aftonbladet: försäljningsuppgångar är bara ”tillfälliga

ljusglimtar på en skymmande litteraturhimmel” (14/2). De felaktiga uppgifterna i Aftonbladet om hur volym räknas i strömningsjänster, att den långsiktiga utvecklingen är negativ, samt att branschen är i kris fortplantade sig också i till exempel P1-morgon (SR 19/2). Trots att jag dessförinnan och efteråt påtalat felaktigheterna för Aftonbladet per mejl har de inte svarat eller lagt ut en rättelse.

Johanssons nytgivna bok driver tesen att den smala litteraturen befinner sig i ett akut kristillstånd. Men, återigen, som jag visat ökar till exempel försäljningen av lyrik, filosofi och idéhistoria samt essäer med 51–86 procent under 2020. Johansson säger sig vilja ta ett ”helhetsgrepp” om en ”komplex, mångfacetterad utveckling”. I Aftonbladets text gör han tvärtom: han ger inte bara en förenklad utan helt förljugen bild av det litterära fältets utveckling som beslöjar alla de viktiga och mångfacetterade frågor vi egentligen bör diskutera – nämligen både de positiva och negativa effekterna av ett litterärt fält i förändring.

På en punkt är Johansson dock väldigt transparent. I intervjun i Göteborgs-Posten säger han: ”Utsagan om litteraturens kris är ju så gammal att den närmast blivit en kliché.” Det stämmer. Johanssons utspel upprepar välkända gamla teser av Theodor Adorno, Walter Benjamin, Max Horkheimer och andra marxistiskt influerade manliga tänkare, alla för övrigt döda sedan snart ett halvt sekel. För en humanistisk eller samhällsvetenskaplig forskare är detta skåpmat. ”Here we go again”, kommenterade DN:s Jan Eklund samma intervju och beskriver ”Litteraturens slut” som en akademisk pr-kupp (24/2). Om Johanssons avsikt är att positionera sig som en kritisk intellektuell bland andra forskare och meningsmotståndare som i hans ord ”är mer intresserade av siffror än av litteratur” och enbart ser litteratur som ”lättsmälta deckare att somna till”, kan man även som företagsekonomisk forskare önska att det idémässiga tankegods han lutar sig mot kunde uppvisa större originalitet, mångfald och relevans.

Debatten om digitaliseringens effekter på litteraturens kvalitet, ställning och villkor måste ta mer konstruktiva vändningar. Vi måste vara öppensinnade och tillåta alla åsiktsströmningar. Men vi får inte sprida oriktigheter enbart för att det gynnar ett svartvitt, ideologiskt tesdrivande eller en egen bokförsäljning. Litteraturdebatten är alltför viktig för det.

Erik Wikberg är forskare vid Försvars- högskolan och Handelshögskolan i Stockholm, sakkunnig i Kulturrådet och rapportförfattare till ”Bokförsäljningsstatistiken – helåret 2020”.

Erik Wikberg

27 Vita havet stormar

Vita havet är Stockholms slotts mest magnifika sal. Namnet är lånat från Vita havet i nordvästra Ryssland, den väldiga vik som löper in från Barents hav och täcks av snö och is halvvårsvis – åtminstone fram till vår tids klimatkris.

Ingetdera av de två vita havs-namnen har ifrågasatts ur rasistisk synpunkt, i motsats till Vita havet på Konstfack, som under de senaste veckorna ersatt Vita huset som debattfokus i DN (och inte bara där).

Att synliggöra och påtala rasism är angeläget, men på Konstfack tycks tolkningen av namnet nu sväva i den konceptuella konstens rymd.

Vita havet blev 1951 det officiella namnet (studenterna använde det även tidigare) på högtidssalen i Konstfacks byggnad på Mäster Samuelsgatan, vid nuvarande Hötorgscity. Det ståtliga huset invigdes 1868 (skolan kallades då Slöjdskolan) och revs 1958.

Namnet var en skämtsam travesti på Kungliga slottets Vita havet och blev en sal förknippad med fester och upptåg. Namnet följde på ett självklart sätt med till Konstfacks nästa högkvarter vid Valhallavägen och därefter till den nuvarande hemvisten vid Telefonplan, i L M Ericssons vita funkispalats.

I Kungliga slottet är det sista praktfulla rum man skrider igenom för att komma till Vita havet av visst intresse i sammanhanget. Det kallas Don Quijotesalongen – en händelse som kan se ut som en tanke.

Salongens väggar är klädda med vävda tapeter, som var en gåva till Gustaf III från Ludvig XVI. De skildrar scener ur Cervantes berömda roman om den tragikomiske hjälten Don Quijote av La Mancha.

På bildens vänstra väggfält ses Don Quijote stående i sin rostiga rustning, tillsammans med sin gamla trotjänare hästen Rosinante. Strax ska han rida ut i världen för att med Cervantes ord ”utföra sitt kall”: ”avvärja oförrätter, hämnas förnärmelser och göra det

krokiga rakt”. Den mest berömda episoden är när Don Quijote rider iväg för att ädelmodigt slåss mot några intet ont anande väderkvarnar.

För att dämpa konstfackarnas överhettade känslor kan man kanske rekommendera en vårutflykt till alltings ursprung, det verkliga Vita havet – för ett svalkande bad.

Fredrik von Feilitzen

28 ”Riksåklagaren måste återuppta Palmeutredningen”

När Palmeutredningen lades ner i somras skedde det på ett sätt som väckte allmän och berättigad förvåning. Det är illa om alla de resurser som lagts ner och alla de kunskaper om fallet som finns samlade ska vara slutligt bortslösade genom ett beslut som bara framstår som en skenlösning, skriver 19 journalister, poliser, med flera.

DN. DEBATT 210228

Den 28 februari i år blir den första årsdagen av mordet på statsminister Olof Palme utan en pågående polisutredning. Detta trots att brottet fortfarande är ouppklarat och trots att det finns vägar att komma vidare.

När Palmeutredningen lades ner i somras av åklagaren Krister Petersson skedde det på ett sätt som väckte allmän och berättigad förvåning. En avliden man, Stig Engström, tidigare anställd på försäkringsbolaget Skandia, pekades med namn och bild ut som misstänkt gärningsman.

Samtidigt erkände åklagaren att det inte fanns några bevis som han själv trodde skulle ha räckt till ett åtal om Engström hade varit i livet.

Engström kunde inte bindas till något vapen, och det fanns inga andra tekniska bevis som knöt honom till brottet. Inte heller fanns det några vittnesutpekanden från mordplatsen, något styrkt motiv eller ens en antydning till ett erkännande i någon form från hans sida. Inga karaktärsvitnen redovisades som kunde intyga att han hade viljan och kapaciteten att utföra ett kallblodigt mord eller förmågan att hemlighålla det.

Åklagaren lade inte ens fram någon gärningsbeskrivning som gjorde det begripligt eller trovärdigt varför Stig Engström skulle lämna sin

arbetsplats med ett laddat skjutvapen och med mord i sinnet just när paret Palme passerade. Han kunde inte visa att Engström befann sig i Dekorimahörnan när mordet ägde rum. Att han utan tvekan – i likhet med många andra personer – uppehöll sig någonstans i närheten av mordplatsen gör honom inte till mördare. Men åklagarens formuleringar var kategoriska, som när han slätade över att han inte kunde knyta ett vapen till Engström: ”Med tanke på det som händer måste han ha haft ett vapen i handen den aktuella kvällen.”

Petersson genomförde sin offentliga redovisning den 10 juni utan att Stig Engström fick någon som helst representation av juridisk expertis som kunde redovisa omständigheter som talar för hans oskuld – och sådana finns det gott om. Vid den internationellt utsända presskonferensen kom därmed den anklagades rättssäkerhet inte att respekteras.

Detta är den ena allvarliga aspekten med det som hände i somras. Den andra är att statsministermordet genom åklagarens nedläggningsbeslut löper stor risk att förbli ouppklarat trots att flera relevanta uppslag

endast utretts ytligt eller inte alls. Redan när det gäller tanken på att en ensam gärningsman utförde mordet finns det flera misstänkta individer som inte utretts färdigt.

Men under Krister Peterssons tid som Palmeåklagare ägnade utredarna också uppmärksamhet åt spaningsuppslag som pekade i helt andra riktningar än mot en ensam mördare, som exempelvis förekomsten av personer utrustade med walkie-talkier runt mordplatsen, möjliga internationella kopplingar och nätverk med anknytning till militära kretsar eller hemlig statlig verksamhet. Varför Petersson valde att släppa dessa uppslag innan de bearbetats färdigt redovisade han inte.

Detta är bekymmersamt, särskilt eftersom det framgår av frisläppta dokument från utredarnas interna möten att Petersson hade problem med att få den hjälp han bad om från såväl Säpo som den militära underrättelsetjänsten Must för att följa upp sådana uppslag.

Var det så, måste vi fråga oss, att Petersson till sist valde ett till synes okomplicerat utpekande av en sedan länge avliden person framför att ta strid med andra myndigheter som inte ville samarbeta? Det var i så fall inte första gången i Palmeutredningens historia som myndighetschefer undanhållit sanningen. Under utredningens första år ljög Säpochefer och deras underlydande när de förnekade att det förekommit olagliga avlyssningar av kurder. Till sist dömdes ändå flera höga polischefer för denna hemliga verksamhet.

Åklagarmyndigheten har framhållit att Krister Petersson själv fattade sitt beslut att lägga ned mordutredningen, utan påtryckningar från högre åklagare.

Samtidigt har olika framställningar om överprövning av Peterssons beslut avvisats, först av en överåklagare och därefter av Riksåklagaren. Sedan Justitieombudsmannen JO på eget initiativ inlett en utredning av frågetecknen kring Krister Peterssons handläggning av nedläggningsbeslutet har vice riksåklagaren inkommit med ett svar till JO där hon i allt väsentligt

försvarar Peterssons agerande, inklusive det offentliga utpekandet av Stig Engström och att denne inte fick någon som försvarade honom när han hängdes ut inför hela världen.

Allt detta, med ett illa underbyggt och rättsosäkert utpekande av en avliden man och ett svagt motiverat nedläggningsbeslut av en ofullständig mordutredning, kastar en skugga över det svenska rättsväsendet. Riksåklagaren måste nu göra det enda rätta och deklarerat att utpekandet av Stig Engström stred mot grundläggande rättssäkerhetsprinciper samt besluta att Palmeutredningen ska återupptas med ny kraft.

När utredningen sedan åter öppnas krävs det att tjänstemän inom myndigheter som Säpo och militära hemliga tjänster lösgörs från sin tystnadsplikt samt att den nya Palmeutredningen får insyn i och tillgång till dessa myndigheters arkiv.

Den svenska allmänheten har fortfarande rätt att få veta vem eller vilka som låg bakom att Sveriges statsminister sköts ihjäl på öppen gata. 35 år har gått

sedan dess, och många hundratals miljoner kronor har satsats på att försöka lösa mordet, men det här resultatet är inte imponerande.

Det är illa om alla de resurser som lagts ner och alla de kunskaper om fallet som finns samlade ska vara slutligt bortslösade genom ett beslut som bara framstår som en skenlösning. Den gigantiska utredningen är nu digitaliserad och därmed avsevärt mer möjlig att arbeta effektivt med än någonsin tidigare. Uppslag att gå vidare med finns alldeles tydligt.

Mordet är inte preskriberat. Att återuppta förundersökningen med en liten grupp kompetenta utredare under ledning av en orädd och initiativrik åklagare och med moraliskt stöd från Riksåklagaren är det minst slösaktiga och det enda ansvarsfulla alternativet om man vill finna en trovärdig lösning på mordgåtan.

Vi menar därför att Riksåklagaren bör besluta om ett återupptagande av Palmeutredningen.

Inga-Britt Ahlenius, f d generaldirektör
Riksrevisionsverket och ledamot i
Granskningskommissionen

Bo G Andersson, journalist, författare

Dag Andersson, f d kriminalkommissarie,
spaningsledare Palmeutredningen 2013–2016

Göran Björkdahl, researcher, biståndsrådgivare

Lars Borgnäs, journalist, författare

Lennart Gustafsson, f d kriminalinspektör,
Palmeutredare 1986–2016

Anders Hasselbohm, journalist, författare

Tobias Henricsson, redaktör för podden Palmemordet

Dan Hörning, redaktör för podden Palmemordet

Birgitta Karlström Dorph, svensk diplomat i Sydafrika
1982–1988

Jan-Åke Kjellberg, kriminalkommissarie, utredare för
Sanningskommissionen i Sydafrika 1996–1999

Mattias Kressmark, administratör för
Palmemordsarkivet

Bjarne Moelv, journalist, författare

Jonas Nyman, administratör för Palmemordsarkivet

S L Petersson, fd polisintendent, medlem i
spaningsledningen 1986–1987

Kari Poutiainen, skribent, fysiker

Pertti Poutiainen, skribent, gymnasielärare

Jan Stocklassa, journalist, författare

Gunnar Wall, journalist, författare

Kajsa Haidl: Bristen på skrällar årets stora skräll

Inför premiären av årets Melodifestival spådde tävlingsproducenten Karin Gunnarsson att det ökade antalet tittare under coronapandemin skulle leda till fler skrällar vid röstningen. Fyra program senare kan man konstatera att det blev... precis tvärtom.

Tävlingen har verkligen varit märkligt skrällfri just i år. I stället har de stora förhandsfavoriterna regerat vecka efter vecka. Danny Saucedo, Arvingarna, Anton Ewald, Dotter och Charlotte Perrelli. Gemensamt för allihop är att de är veteraner och återvändare till tävlingen. Välkända ansikten som är en trygghet för tittarna. Är du debutant så bör du ha vunnit ett "Idol" för att ha någon verklig chans.

Lördagens deltävling var lika förutsägbart. De två tidigare Melodifestivalsvinnarna Eric Saade och The Mamas gjorde varsin promenadseger, efter en vecka med rekordlåga odds hos spelbolagen. Eric Saade förtjänar en stor eloge för att han *inte* tänkte "Popular" och i stället satsade på ett halvsvårt och arty nummer med stretchdans och pappapullover inuti en svart låda (det var snyggare än det låter). Dessutom med en av tävlingens hittigaste låtar.

The Mamas då? Inte min kopp te. Trions bidrag "In the middle" kan bäst beskrivas som en cover på fjolårets "Move", plus många meter guldtyg. Minsta möjliga ansträngning till nytänk. Det gick ju så bra sist, liksom.

Om förutsägbart har varit ledordet i årets tävlingsresultat, så är det raka motsatsen till vad programmet i övrigt har varit. Faktiskt totalt omöjligt att förutspå. Bakgrunden är att SVT i år tycks ha velat göra fyra helt olika program från en och samma stad – för att kompensera för att man inte kan göra fyra rätt lika program från olika städer. Resultatet har varit svajigt. Första veckan: Café Norrköping. Andra veckan:

Piggt och roligt (eller vad vissa vuxna skulle kalla "ungdomligt"). Tredje: Kraschlandning. Fjärde: Änglar som sjunger i kör?!

Kanske är det alla veckor av märkliga innehållsbeslut som väcker den här, möjligen oproportionerliga, saligheten i mig? Men det blev ju så bra! *Äntligen* lyckades SVT välja rätt humorduo, efter förra veckans Leif & Billy-olycka. Per Andersson och Pernilla Wahlgren, med med underbart ettrig Piff och Puff-kemi, lyckades skapa perfekt avvägd tv-underhållning. Varmt, proffsigt och bitvis hysteriskt roligt, från det inledande revynumret till sketchen om missbruk och medberoende där Pernilla Wahlgren strösslade med Mello-tourettes (Loreenskav! Sallad Al Fakir!). Rolig var också Anna Hedenmos subtilt ironiska skjutjärnsjournalistik i veckans artistvykort.

Men inget kunde toppa den fullkomligt vansinniga mellanakten, där programledarduon rev hela studioinredningen, satte eld på änglavingarna och knockade ett barn. Tv-ögonblick som kommer gå till historien. Hade man fått rösta på Per och Pernilla så

hade åtminstone de debutanterna gått raka vägen till final.

Kajsa Haidl

kajsa.haidl@dn.se

DELTÄVLING 4.

Till final

Eric Saade: "Every minute"

The Mamas: "In the middle"

Till Andra chansen

Efraim Leo: "Best of me"

Clara Klingenström: "Behöver inte dig i dag"

Linus Larsson: Ett lysande exempel på vad några få kan skapa

Vikingaspelet Valheim har blivit en enorm framgång, trots att det skapades av bara några få personer. Sådana spel har en tydlig historia i Sverige. Och i Skövde.

KOMMENTAR På kvällen den 27 juli 2008 satt ett femtontal unga män instängda i en källarlokal i Skövde, ett stenkast från stadens högskola. 28 timmar senare skulle de ge sig ut i dagsljuset igen, en sommarnatt fattigare men ett tiotal datorspel rikare.

Så beskrev jag och Daniel Goldberg det allra första No More Sweden i vår bok om Minecraft. Det är en tillställning som sedan dess år efter år har samlat oberoende utvecklare i Skövde för att på kort tid och under intensiva former träffas och utveckla spel.

I Skövde alltså. Så passande att man kan en dra linje från den där natten för snart 13 år sedan och utvecklingen av det framgångsrika vikingaspelet Valheim, som skedde i samma stad.

När ”det svenska spelundret” diskuteras så handlar det mesta om storföretag, miljardomsättningar och jättelika budgetar. Spel som luktar Hollywood, är nog frammejslade för maximalt marknadsgenomslag och präglas mer av skicklig förutsägbarhet än djärv experimentlusta.

Men vid sidan av har det alltid funnits en annan värld av spelutveckling i Sverige. Allt från enskilda spelutvecklare till mindre studior som kan ta ut de kreativa svängarna mer än storbolagen. Orsaken är egentligen inte så komplicerad: Det är svindyrt att utveckla stora spel. En flopp kan betyda miljarder i sjön, så de har all anledning att spela säkert.

Är man liten så kan man ha mer att vinna på att göra något unikt. Och går det åt skogen så har man inte slösat för mycket.

De brukar kallas indiespel för att betona oberoendet. Men det betyder absolut inte att de inte kan dra in pengar. Den märkliga succén Goat Simulator utvecklades av Coffee Stain Studios, ännu ett Skövdeföretag som också agerar förlag för Valheim.

För att inte tala om Minecraft, som i högsta grad började som ett indiespel men växte till en jätteindustri. Det kom inte från Skövde, men faktum är att Jens Bergensten som senare skulle bli dess huvudutvecklare, var närvarande den där natten på No More Sweden 2008.

Sådana framgångar har lockat stora investerare. Rent tekniskt är det väl svårt att prata om något oberoende när man har storbolagspengar i ryggen. Coffee Stain har i dag en börsnoterad ägare och den kinesiska jätten Tencent har investerat i Stunlock studios, ett annat spelbolag från Skövde.

Men Valheim är ändå ett lysande exempel på att spelsuccéer inte behöver skapas av hundratals människor under flera år. Ibland hittar en handfull

personer exakt rätt. Och av någon anledning finns då ofta något slags koppling till Skövde.

Linus Larsson

linus.larsson@dn.se

Storsäljande vikingar skapar växtvärk i Skövde

De hann aldrig ens flytta in på kontoret i Skövde. Det är redan för litet.

På tre veckor har äventyrsspelet Valheim sålts i över tre miljoner exemplar och personalstyrkan hos de svenska utvecklarna måste nog dubblas – minst.

Det är en central adress och skylten är snygg. Men när Iron Gates Henrik Törnqvist öppnar dörren till bolagets kontor, tornar ett berg av ouppackade flyttlådor upp sig. I oktober förstod de fem spelutvecklarna i Skövde att det nog skulle dröja lite innan de alla satt tillsammans här inne och arbetade – på grund av pandemin. Men ingen av dem kunde ana att de nog aldrig skulle komma att göra det.

– Vi är ”blown away”. Det är svårt att beskriva mottagandet faktiskt, säger Henrik Törnqvist.

Den 2 februari kopplade han och resten av teamet upp sig för att släppa spelet Valheim. Det är ett onlinespel i vikingamiljö som uppmuntrar användare att spela tillsammans.

– Vi satt i varsitt hem, klockan 17 tror jag det var, och tryckte på alla knappar som behövdes för lanseringen, säger producenten Sebastian Badylak på Coffee Stain Studios, som arbetar med marknadsföringen.

– Sedan gick det två timmar, säger Henrik Törnqvist, innan vi började skriva till varandra: ”Vad försiggår!?”

– Det blev... aggressivt. Explosivt, säger Sebastian Badylak.

Redan efter några dagar hade en miljon människor köpt spelet. Det var en utveckling som de trodde skulle ta ett år. En vecka senare – två miljoner. Ytterligare en vecka – mer än tre miljoner köp.

Spelet kostar 20 dollar för konsumenten och enkel matematik ger vid handen att hundratals miljoner kronor tickat in. På väldigt kort tid. I ett bolag som bara består av fem personer och en vägg av ouppackade flyttkartonger.

Det blir en lång tystnad när DN konfronterar skaparna med den uträkningen, sedan svarar Henrik Törnqvist och Sebastian Badylak unisont, och lite för högt, som i ett litet jubel: Ja!

– Matematiken är som du säger, men det är klart att det handlar om dollarkurs och mellanhänder som ska ha sitt också, säger Sebastian Badylak när han samlat sig lite.

– Men vi är i chock! säger Henrik Törnqvist.

Bäst går det på den amerikanska marknaden, eftersom distributionsplattformen Steam, som Valheim ligger på, är hemmahörande i USA. Europa – och särskilt Tyskland – är den näst starkaste marknaden.

– Vikingar är ett populärt tema, men i pandemitider tror vi också att det här med samarbetsinriktade survivalspel lockar väldigt många. Man kan ju vara tio i en grupp hos oss. Det är fler än åtta, men helt smittsäkert, säger Henrik Törnqvist.

De har känt varandra sedan de var åtta år och gick i andra klass på den föräldrakooperativa Montessoriskolan i Lund. Sedan valde de båda högskolan i Skövde och dataspelsutbildningen där. Staden har sedan millennieskiftet satsat på branschen både genom utbildningen och med inkubatorverksamhet i Science Park Skövde.

Nu står alltså barndomsvännerna i ett läge de bara kunnat drömma om tidigare. Och stora säljvolymen betyder inte bara stora pengar, utan också större förväntningar och större bekymmer. Serverutrymmet har varit en flaskhals i starten, snart kommer kundkretsen att vilja ha utveckling och nyheter för att stanna kvar.

– Vi sneglar mot Minecraft, säger Sebastian Badylak. Kan vi stärka Irongate så att Valheim blir en sådan långsiktig succé? Det är det vi vill.

Och det är därför gänget nog aldrig flyttar in på riktigt på kontoret mitt i stan. De måste utöka. Henrik Törnqvist, som är designer, och medgrundaren Richard Svensson, som är programmerare, har under de dryga två år det tagit att utveckla spelet anställt ytterligare en designer och två grafiker. Nu måste de nog bli minst tio ganska snabbt. När de Minecrafts nivå talar vi om en arbetsplats med många, många fler.

Henrik Törnqvist vill inte gå händelserna i förväg.

– Än så länge har vi inte ens hunnit fira detta ordentligt tillsammans. Men det är klart något glas champagne har det väl blivit, på zoom.

– Några glas. Ett för varje miljon nya köp, säger Sebastian Badylak och skrattar.

– Okej, kanske en flaska, svarar Henrik Törnqvist.

Kristina Hedberg

kristina.hedberg@dn.se

Så mycket kostar de olika strömningstjänsterna

Strömningssjättarna producerar mer och mer eget innehåll på svenska, Dplay har bytt namn och Disney+ har lanserats i Sverige. DN har gått igenom marknaden för strömningstjänster.

Marknaden för strömmande film och tv-serier fortsätter att förändras. Förra året jämförde DN de sex största tjänsterna i en genomgång som korade Netflix till vinnare med sitt breda utbud och flexibla abonnemang. Vid undersökningen hade Apple TV+ precis lanserats och utbudet jämfördes med de etablerade tjänsterna Netflix, HBO Nordic, Amazon Prime, C More och Viaplay.

Sedan dess har strömningsjättarna fått sällskap av Disney+ som lanserades under slutet av förra året. Här är årets genomgång.

När det gäller de tekniska specifikationerna har tjänsterna under året hunnit ikapp varandra. Både HBO Nordic och C More saknade tidigare möjligheter att ladda ner material, men erbjuder nu sina användare att se på tv-serier och filmer även när de inte har tillgång till en snabb uppkoppling. Discovery+ är den enda tjänsten som fortfarande inte erbjuder nedladdning. Samtliga tjänster utom HBO Nordic och Discovery+ erbjuder också material i den högre upplösningen Ultra HD.

Enligt uppgift till SVT kommer HBO Nordic under våren att uppgraderas till HBO Max, som innebär en ny app och stöd för Ultra HD-kvalitet. HBO Max kommer även att innebära att fler storfilmer släpps samtidigt till strömningstjänsten som på bio.

De flesta strömningstjänsterna erbjuder möjligheter att strömma tv-serier och film till flera skärmar

samtidigt. Apple TV+ gör det genom att varje abonnemang kan användas av upp till fem familjemedlemmar.

För alla de andra tjänsterna utom Netflix ingår minst två simultana skärmar i grundabonnemanget. Hos Netflix har det billigaste abonnemanget stöd för endast en skärm, men med de högre nivåerna går det att komma upp i fyra simultana skärmar. Amazon Prime och Disney+ skiljer båda ut sig genom att de har stöd för tre respektive fyra simultana skärmar redan i grundabonnemanget.

Billigast i vår jämförelse är Apple TV+ med sina 59 kr per månad, tätt följt av Amazon Prime som kostar 65 kr per månad. Disney+ höjde i slutet av februari sitt pris från 69 kr till 89 kr per månad, med anledning av att tjänsten Star lagts till i alla abonnemang. Apple fortsätter att erbjuda nya kunder gratisperioder av Apple TV+ i samband med köp av deras produkter.

Jättarna Amazon Prime, Apple TV+, HBO Nordic, och Netflix satsar alla stort på eget innehåll av både tv-

serier och filmer. C More och Viaplay återsänder i stället material som skapats av andra medan Disney+ utgår från sitt eget stora utbud av tecknat och serier från varumärken som Star Wars och Marvel.

När DN Kultur listade de mest sevärda serierna under 2020 hittades elva av 30 serier hos Netflix och nio hos HBO Nordic. För den som vill se serier som "Tiger king" eller "The crown" är Netflix det självklara valet. Svenska serier som "Kalifat" och "Jakten på en mördare" hittas främst via SVT, men även via HBO Nordic som visar "Björnstad".

Egna produktioner av filmer, serier och dokumentärer på svenska fortsätter att vara ett framgångskoncept för flera av de stora strömningssaktörerna. Under våren lanseras serien "Snabba cash" på Netflix och dokumentärserien "Knutby: i blind tro" på HBO Nordic.

På Discovery+, som tidigare hette Dplay, hittas bland annat den uppmärksammade dokumentären "Estonia – fyndet som ändrar allt".

Även årets jämförelse visar att Netflix står för det starkaste utbudet. HBO Nordic halkar efter något på grund av bristande teknisk kvalitet och Apple TV+ har långt kvar när det gäller utbud. Både Amazon Prime och Disney+ har stor potential för framtiden och paketeringarna C More och Discovery+ ger också bra värde för pengarna.

Erik Karlberg

erik.karlberg@dn.se

FAKTA. DE STÖRSTA AKTÖRERNA

Amazon Prime

Pris: 65 kr/månad

Antal enheter åt gången: 3

Apple TV+

Pris: 59 kr/månad

Antal enheter åt gången: 5

C More

Pris: 109 kr/månad

Antal enheter åt gången: 1 (dyrare abonnemang tillåter fler)

Discovery+

Pris: 79 kr/månad

Antal enheter åt gången: 2

Disney+

Pris: 89 kr/månad

Antal enheter åt gången: 4

HBO Nordic

Pris: 109 kr/månad

Antal enheter åt gången: 2

Netflix

Pris: 89 kr/månad

Antal enheter åt gången: 1 (dyrare abonnemang tillåter fler)

Delade meningar om lön för en kurs i Game of Thrones

Ska ett vårdbiträde få läsa filosofi, en mekaniker lära sig batik eller en fritidspedagog plugga "Game of Thrones" med 80 procent av lönen? Nu ska en av Sveriges största utbildningssatsningar i modern tid bli verklighet. Mångmiljardreformen ska gynna individen, så långt är fack och arbetsgivare överens. Men vissa menar att det är ett förtäckt friår.

Det finns likheter när det gäller stöd och tidsrymd med friåret, den kritiserade och korta reform som Miljöpartiet drev igenom för 15 år sedan. Men skillnaden är stor när det gäller vad man ska få göra. Ingen av parterna vill att miljarderna ska gå till hobbyverksamhet. Men vilka utbildningar som är okej, har de svårt att ge besked om.

För vem ska avgöra vad som behövs på arbetsmarknaden i framtiden?

Enligt SCB:s färsk prognos för 2035 kommer vi att ha en stor brist på personal inom skola, vård och omsorg. Men hur är det med andra behov? Krävs det bildning eller utbildning? Är det teori eller praktiska färdigheter? Ett vårdbiträde som arbetar inom äldreomsorgen, och som dagligen hanterar etiska frågor, kan den personen läsa en kurs i filosofi?

– Vi måste våga investera i både bildning och utbildning. Det kanske inte är så dumt att vi har några på ett äldreboende som har läst filosofi, säger Kommunals avtalssekreterare Johan Ingelskog och fortsätter:

– Arbetsgivarna har tagit mycket mer av ett utbildningsperspektiv. Men det är en enorm konkurrensfördel att ha medarbetare som är bildade. Det ger innovation. Det ger mervärde till ett land och skapar en förnyelseprocess.

För Kommunal är vidareutbildning en hjärtefråga och en av anledningarna till att de tillsammans med IF Metall kovände i las-förhandlingarna före jul och valde att lämna LO-linjen. I stället gjorde de upp med tjänstemännen i PTK och arbetsgivarna i Svenskt Näringsliv. Satsningen på kompetensutveckling blev en av de eftergifter som Svenskt Näringsliv fick göra för att de fackliga organisationerna ska släppa lite på kravet om sist in-först ut vid uppsägningar. I framtiden kan alla företag välja ut tre arbetare och tre tjänstemän från las-listan, i stället för dagens två anställda enbart på mindre bolag.

Men knappt var överenskommelsen undertecknad förrän den fick hård kritik. Fackförbundet Transport skopade hånfullt ut satsningen på kompetensutveckling som ett ”friår light”.

Carina Lindfelt, avdelningschef på Svenskt Näringsliv, vill absolut inte ha ett nytt friår. Hon säger sig inte kunna den delen av arbetsmarknaden tillräckligt bra för att kunna svara på frågan om ett vårdbiträde kan läsa filosofi. Men hon drar en parallell.

– Om jag som skicklig bilmekaniker säger att jag vill gå en kurs i batik så är det ganska uppenbart att ingen kommer att tycka att det är en bra idé. Här finns massor av exempel på utbildningar som individen vill gå för att det är stimulerande. Men då har man missat hela poängen. Poängen är att individer ska få en stark position på arbetsmarknaden.

Vidareutbildning har diskuterats i decennier mellan parterna och här har man kunnat höra två arbetsgivarargument. Det ena: ”Varför ska jag bekosta en utbildning för någon som sedan byter till ett annat företag? Det andra: ”Bättre att riskera att de byter jobb än att inte utbilda”. Med den här nya kollektivavtalslösningen hamnar inte bördan på enskilde företagaren.

– Det kommer säkert att bli krångligt för företagen ibland, säger Carina Lindfelt.

– Men om en person väljer att studera på heltid och därmed signalerar att ”jag tänker röra på mig” då vet jag det som arbetsgivare. Jag kan i god tid börja se mig

om för att fylla på – eller fundera på om någon i gruppen kan ta över uppgifterna.

IF Metall fick också på huden av andra förbund för att man trots LO:s nej anslöt sig till uppgörelsen. Men resonemanget i förbundet går så här: Den tekniska utvecklingen i industrin är så stark, att det är värt att offra en del anställningstrygghet för chansen att behålla ett förändrat jobb eller byta till med bättre framtidsutsikter.

– Ska vi bli världens första fossilfria välfärdsland så kommer villkoren för våra medlemmar att förändras snabbt, och då krävs det utbildning för att hänga med. I slutändan handlar det om hur hela Sverige ska klara konkurrensen med andra länder, säger IF Metall-basen Marie Nilsson.

Bland hennes medlemmar finns de som har jobbat i hela livet och kanske inte har världens bästa relation till ordet ”skola”. Nu öppnas den chansen.

– Det har absolut funnits en tröskel för dem som bildat familj att sätta sig i studieskuld. Nu kan man göra det med ersättning och all utbildning behöver ju inte handla om långa universitetskurser, säger Marie Nilsson.

PTK sade ja till uppgörelsen för att värna den kompetensutveckling man kämpat för i tio år. Dess ordförande Martin Linder, tillika bas för Sveriges största fack, Unionen, har kallat det ”en av de största reformerna på många, många år”.

– Vi talar inte om anställningsbarhet utan om anställningstrygghet, och här ingår möjligheter att klara det jobb du har eller få ett nytt. Vi utgår från att det blir ett generöst system, som utgår från den enskildes behov. Det ska inte ersätta det ansvar som arbetsgivaren redan har för kompetensutveckling i jobbet, säger Linder.

En viktig orsak till att PTK värnar kompetensutveckling är det digitala hotet mot anställda inom till exempel handel och administration:

– Automatisering och digitalisering kan ta bort arbetsuppgifter för till exempel redovisningsekonomer och ekonomiassistenter. Det innebär både att uppgifterna förändras och att man därför måste hänga med eller att arbetsuppgifterna minskar eller försvinner.

Det finns några nyckelformuleringar i överenskommelsen som alla parter nu måste förhålla sig till i de vidare förhandlingar med regeringen som ska vara klara till maj.

Den ena formuleringen handlar om *individen*. Det är inte företagets behov som ska styra vem som ska få utbilda sig, utan den enskilda individen. En gruvarbetare kan utbilda sig till undersköterska, en redovisningsekonom till fritidspedagog.

Det andra handlar om att *stärka* individens *ställning på arbetsmarknaden*. Vem som till slut ska avgöra vad som stärker en individs ställning är inte klart. Fack och arbetsgivare menar att deras omställningsorganisationer, som TRR och TSL, kan

fatta det slutgiltiga beslutet i sina omställningsnämnder, om klubb och företag har olika åsikter. Men det kan även bli så att Arbetsdomstolen får sista ordet om huruvida det är okej att en fritidspedagog läser universitetskursen "Game of Thrones", till exempel.

Hans Strandberg

hans.strandberg@dn.se

Helena Sjödin Öberg

helena.sjodin.oberg@dn.se

Ja eller nej till lön för att plugga

Kommunal

Filosofi: Ja

Hantverkarskurs i batik: Kan inte svara

Universitetskurs i Game of Thrones: Ja, om det stärker individen

Tysk konversation på språkskola i Berlin: Ja, om det stärker individen

Yh-utbildning till travkusk: Ja, om det stärker individen

Svenskt Näringsliv

Filosofi för vårdbiträde: Kan inte svara

Hantverkarskurs i batik för bilmekaniker: Nej

Universitetskurs i Game of Thrones för fritidspedagog: Kan inte svara

Tysk konversation på språkskola i Berlin för kommunikatör: Kan inte svara

Yh-utbildning till travkusk för redovisningsekonom: Kan inte svara

PTK

Filosofi: Ja, kan absolut finnas situationer där filosofi är den pusselbit som krävs för att stärka sin ställning.

Hantverkarskurs i batik: Kan inte svara

Universitetskurs i Game of Thrones: Kan inte svara

Tysk konversation på språkskola i Berlin: Kan inte svara

Yh-utbildning till travkusk: Kan inte svara

IF Metall

Filosofi: Ja

Hantverkarskurs i batik: Kan inte svara

Universitetskurs i Game of Thrones: Kan inte svara

Tysk konversation på språkskola i Berlin: Kan inte svara

Yh-utbildning till travkusk: Kan inte svara

Fakta. Plugga ett år och behåll en stor del av lönen

Vad handlar det om?

Det nya avtalet mellan Svenskt Näringsliv, tjänstemannaorganisationen PTK och LO-förbunden Kommunal och IF Metall innehåller ett antal nyheter om vidareutbildning för vuxna.

Det handlar dels om ett helt nytt statligt studiestöd, dels ett nytt kompletterande stöd som betalas av arbetsgivarna. Detta ska nu förvandlas till lag via diskussioner med regeringen.

Vem kan få det?

Alla som har varit "etablerade" på arbetsmarknaden under minst 8 år. Med det menas att man jobbat minst 16 timmar per vecka under denna tid, och haft detta arbete som "huvudsysselsättning". Det gäller både tillsvidareanställda och visstidsanställda.

Hur länge kan man vidareutbilda sig?

44 veckors heltidsstudier omfattar stödet, men man kan fördela dessa veckor på flera tillfällen på hel- eller deltid.

Arbetsgivaren har rätt att skjuta upp studieledigheten i ett halvår om många anställda vill studera samtidigt, vid oförutsägbara produktionstoppar eller vid extraordinära händelser, som en pandemi.

Hur mycket ger det?

80 procent av lönen ger det statliga studiestödet, maximalt 20 500 kronor i månaden, men utöver detta kan man också få det som kallas ”kompletterande studiestöd”, som bekostas av arbetsgivarna:

Den som tjänar upp till 31 300 kronor (5,5 inkomstbasbelopp) får 80 procent av sin lön i bidrag:

20 500 i offentligt bidrag + 4 500 avtalsbestämt stöd.

Den som tjänar upp till 68 200 (12 inkomstbasbelopp) får från 80 procent ned till 65 procent av lönen i bidrag:

20 500 respektive som mest 23 800 kronor. Högsta totalbidrag är 44 300 kronor i månaden.

Hur ska det finansieras?

Det offentliga stödet ska bekostas av staten. En uppskattning är att den årliga kostnaden blir 8 miljarder kronor. Den bygger på att drygt 50 000 personer utnyttjar stödet varje år – varav hälften utnyttjar alla 10 stödmånader man har rätt till.

Kollektivavtalsdelen av stödet bekostas av arbetsgivarna, genom att avgifterna till parternas omställningsorganisationer höjs.

Arbetsgivaren kan inte styra vad den anställde ska studera. Det behöver inte vara inom samma bransch, utan det kan vara något som är kopplat till en helt annan del av samhället.

9 yrkesgrupper det blir brist på till år 2035

Förskollärare

Grundskollärare Fritidshem

Yrkeslärare

Fordonsutbildade

Industri tekniker

Vård- och omsorgspersonal

Biomedicinsk analytiker

Röntgensköterskor

Specialistsköterskor

Källa: SCB Trender och prognoser

”Förslaget om att få 80 procent av lönen är väldigt generöst”

Theresia Aurén, 35 år, arbetar som ekonom, ett jobb som kan vara i farozonen framöver. Hon är själv inte orolig för att bli utan arbete, men pluggar gärna.

– Jag tror inte att det finns någon kunskap som är dålig på något sätt, säger hon.

Däremot är hon tveksam till om skattepengar ska finansiera vad som helst och håller med parterna i överenskommelsen om kompetensutveckling att det inte ska handla om hobbyverksamheter.

– På något sätt tycker jag att det ska leda till vidareutveckling i det arbete man redan har. Det kan mycket väl vara lite mer teoretiska kurser. Men ska man byta yrke ska det nog vara mer konkret och en utbildning som leder till ett nytt arbete.

Theresia Aurén gick samhällsvetenskaplig utbildning på gymnasiet och kompletterade senare med att läsa företagsekonomi på komvux. Hon har arbetat som ekonomiassistent och ekonomiansvarig sedan 2007.

– Jag upptäckte att det var roligt med bokföring. Jag tycker inte om siffror egentligen, men jag tycker om ordning och reda.

Hennes arbetsgivare har därefter bekostat privata vidareutbildningar. Dels en tioveckorskurs för att bli redovisningsekonom och dels en hel termin för att bli controller. Båda kurserna var två dagar i veckan.

– Det är självklart att företaget ska betala för sådana kurser som gör att du blir bättre på ditt jobb. Men de hade kunnat ställa krav på att jag skulle vara kvar ett år efteråt. Det är ändå ganska dyra kurser. Nu stannade jag ju ändå, men det kan ju slå hårt mot företaget, säger hon och fortsätter:

– Samtidigt är man kanske inte lika villig att stanna kvar på ett företag som inte satsar på sin personal. Så det borde vara värt en chansning för arbetsgivaren.

Theresia Aurén har man och två småbarn. Familjen bor i ett hus i Huddinge söder om Stockholm och skulle få skära ner på utgifterna rejält om Theresia läste på heltid utan ekonomisk hjälp.

– Förslaget om att få 80 procent av lönen är väldigt generöst. Det är ju ungefär samma som när man är föräldraledig. Så har man råd att vara föräldraledig så kommer man att ha råd att börja plugga.

Själv vet hon vad hon vill studera om förslaget går igenom.

– Jag har jobbat en del med personalfrågor och jag tycker att det är väldigt roligt. Om jag fick chansen att vidareutveckla mig så skulle jag gå mer åt det hållet.

Helena Sjödin Öberg

helena.sjodin.oberg@dn.se

Alternativ app för kritiserade Skolplattformen stoppas

En alternativ app till Stockholms stads utskällda it-system Skolplattformen har laddats hem tusentals gånger och fått höga betyg. Men nu blockerar kommunen appen, som de anser kan bryta mot regler för personuppgifter. It-chefen Annmarie Taylor utesluter inte att appen kan vara olaglig.

DN har tidigare rapporterat om problemen med Skolplattformen, det stora it-system som Stockholms stad lade år på att utveckla men som har fått tung kritik av både vårdnadshavare och lärare sedan det släpptes.

Som en reaktion gick en grupp föräldrar med bakgrund i it-branschen samman och utvecklade en egen app,

Öppna skolplattformen, som de menar fungerar bättre än stadens officiella tjänst. Den hämtar information från den vanliga plattformen och presenterar den i ett eget gränssnitt.

Appen tog staden på sängen när den lanserades. Förra veckan stängde staden en del av skolplattformen som hanterar vårdnadshavares kontaktuppgifter, allt för att de inte ska kunna nås av den alternativa appen. Och nu ska den blockeras helt.

Enligt utbildningsförvaltningens it-chef Annmarie Taylor skulle inloggningsfunktionen byggas om i fredags, så att Öppna skolplattformen därmed skulle sluta fungera.

– Vi kommer göra en säkerhetsuppdatering av inloggningssidan för vårdnadshavare, för att öka skyddet av stockholmarnas personuppgifter.

Konsekvensen blir att det ”stör ut andra appars funktionalitet”. Så vitt känt är Öppna skolplattformen den enda alternativa appen som finns.

– Det är säkert många upprörda känslor, men vi måste också tänka på den andra sidan: De som värnar om sin integritet, säger Annmarie Taylor.

Anser ni att appen är olaglig?

– Det är det vi håller på att titta på. Det är ett gränsland. Om den är olaglig så borde vi polisanmäla, men om vi anser att de håller sig inom gränserna så är det något annat som måste ses över.

På sikt skulle Annmarie Taylor gärna se att appar som Öppna skolplattformen tillåts, förutsatt att det fungerar juridiskt och att personuppgifter skyddas.

Den centrala frågan är just hur personuppgifter hanteras. Staden ser en risk med att appen hanterar känsliga uppgifter utan att avtal eller annat som krävs finns på plats. Appens skapare anser att appen är att likna vid en webbläsare som Chrome eller Firefox, som ju också används för att nå Skolplattformen via webben.

Enligt Annemarie Taylor finns 2 000 personer i systemet som har skyddade personuppgifter.

Appens skapare uppskattar att den har laddats hem drygt 3 000 gånger sedan den släpptes. Betygen i Apples butik är höga: 4,5 stjärnor av fem. Öppna skolplattformen har kostat 12 kronor att ladda hem.

Christian Landgren är en av skaparna av Öppna skolplattformen. Han blir förvånad över beskedet från staden. På ett möte med Stockholms stad så sent som i torsdags, lät det annorlunda, säger han. Han och de andra som står bakom appen ska ha erbjudit sig både att skriva ett avtal för hantering av personuppgifter och att tillfälligt stänga de känsligaste funktionerna.

– Vi kommer fortsätta ha appen i gång och om de gör det svårare så får vi hitta sätt att försöka komma runt det. Den information som offentliga myndigheter hanterar om mig som förälder har jag rätt att visa på det sätt jag själv vill. Det stödet har vi skydd för i lagar och regler.

– Om de gör förändringar med syfte att stänga ner vår app så måste de vara tydliga med varför.

Amanda Lindholm

amanda.lindholm@dn.se

Linus Larsson

linus.larsson@dn.se

Simhallar öppnar under lovet för träning på recept

Under vecka 9 öppnar Stockholms simhallar för personer med träning på recept. Idrottsborgarrådet Karin Ernlund (C) är kritisk till hur regeringen hanterat frågan om de kommunala anläggningarna.

”Tyvärr har det dröjt så länge att förtroendet och förståelsen för besluten om restriktioner urholkas”, skriver hon i ett brev till Lena Hallengren (S).

Det rör sig om cirka 4 000 personer som har recept på fysisk aktivitet, och därmed kan få tillgång till de kommunala simanläggningarna från och med onsdag nästa vecka.

– Jag upplever att det har funnits en stor frustration, personer med behov av att träna i våra simhallar får

vänta samtidigt som de privata gymmen är öppna. Min önskan är att även de kommunala anläggningarna ska lyda under pandemilagen och inte särbehandlas på det här sättet, säger Karin Ernlund, (C), idrottsborgarråd.

I ett brev till socialminister Lena Hallengren (S) och kultur- och demokratiminister Amanda Lind (MP) vädjar Ernlund om just detta:

”När pandemilagen kom var vi många som såg fram emot att träningsanläggningar och simhallar skulle kunna öppna upp i enlighet med denna, och att det skulle vara slut på godtyckliga beslut”, skriver Ernlund och tillägger att människor med behov av stadens anläggningar fortfarande väntar.

”De väntar till och med på besked om när besked kan komma. Tyvärr har det dröjt så länge att förtroendet och förståelsen för besluten om restriktioner urholkas. Särskilt eftersom privata gym kan hålla öppet för friska vuxna.”

Sedan tidigare har verksamhet för barn återupptagits. När det kan bli aktuellt att öppna träningsanläggningarna för den breda allmänheten är oklart.

– Vi vill vara väldigt restriktiva, det ser ut som att vi är på väg in i en tredje våg. Vi vill gå försiktigt fram och har heller inte den handlingsfrihet som vi vill i den frågan. Beskedet är fortfarande att kommunala anläggningar ska vara stängda för all icke nödvändig verksamhet, säger Karin Ernlund.

Marijana Dragic

marijana.dragic@dn.se

Kommer historien att upprepa sig på det nya 20-talet?

Om 2020-talet inleddes med ett förlorat år kanske det nya decenniet äntligen kan börja snart. Men vad har vi att se fram emot? - Kultursöndag frågar fyra författare och forskare om deras förhoppningar kring den snara - framtiden. ”Det vore bra för kulturen om de hittade något sjukt på Mars”, säger Elis Monteverde Burrau.

ecenniets inledning har väckt frågan om historien kan upprepa sig. Men förhoppningen om ett glatt 20-tal kom snabbt på skam, i stället är det pandemier och omstörtande protester som har gått igen. Hur kommer vi att gå vidare?

En av dem som drar paralleller bakåt i tiden är Maja Hagerman, författare och dokumentärfilmare med

historia som inriktning. Hon har bland annat berättat om Herman Lundborg, som på 1920-talet utvecklade den svenska rasbiologin. Hon hoppas att det nya 20-talet blir ett decennium när mänskligheten är mer vaksam mot liknande idéer.

– I dag när jag ser alla nya biologiska redskap som dna-screening, ansiktsgenkänning och annan biometri så hoppas jag på försiktighet. De tekniska möjligheterna kommer ju bara att bli större men man kan inte vara oreflekterad kring kraften i vad det är att sortera, etikettera och kategorisera människor, säger hon.

På samma sätt som dåtidens idéer om rasläror användes för politiska syften och beredde väg för nazismen, menar Maja Hagerman att dagens intresse för biologiska sanningar om människans innersta väsen kan få oönskade konsekvenser.

– Då hade de fotografier över ”raserna” och mätte skallar. Vi har fått helt nya redskap, men människor är människor, det har inte förändrats. Våra idéer och

känslor om gemenskap och främlingskap, de finns kvar, säger Maja Hagerman.

I USA inleddes 2021 med stormningen av Kapitolium. Framtidsforskaren och filosofen Karim Jebari varnar för att 2020-talet kan bli ett decennium av fortsatt politisk polarisering och våld, framför allt i USA men även i Sverige.

– Vi är ett mycket mindre våldsamt land än USA. Men polariseringen verkar vara här för att stanna, och även i Sverige har vi en växande ojämlikhet. Det gör att det uppstår slitningar i samhället. Det har inte minst coronapandemin visat, när folk i förorterna inte får möjlighet att testa sig i samma utsträckning, säger han.

Den största framtidsutmaningen ser han dock inom ett annat område.

– 2020-talet är ju decenniet där vi verkligen behöver göra någonting åt klimatkrisen. Vi kommer att inse att det inte hade varit fullt så jobbigt om vi hade gjort det lite tidigare, säger Karim Jebari.

Själv tror Karim Jebari att vi kommer att sakna kärnkraften, och menar att det inte kommer att räcka med vare sig starkare folkrörelser eller en bättre debatt. I stället hoppas han att stater och företag ska ta ett gemensamt ansvar med nya initiativ. Han lyfter fram ett projekt för koldioxidfritt stål som drivs av Vattenfall, LKAB och SSAB.

– Det fanns ingen folklig mobilisering kring det, utan det är ett projekt som statliga företag och tjänstemän har grävt fram. Populära rörelser är inte alltid så bra på konstruktiva lösningar, säger han.

Journalisten och författaren Ulrika Knutson tror tvärtom på mindre polarisering under 20-talet.

– Om vi varje dag ylar om polariseringen blir det en självuppfyllande profetia. Det ligger i någons intresse att hävda att vi inte längre kan samtala, inte kan nå varandra. I vems intresse? Det bör vi ta reda på. För på många plan minskar polariseringen i samhället, mellan klasser, partier, stad och land. Åtminstone om man ska tro forskningen, säger hon.

I sin senaste bok, "Den besvärliga Elin Wägner", berättar Ulrika Knutson om en författare och civilisationskritiker som engagerade sig i både demokratin och miljön. År 1921 infördes slutligen kvinnlig rösträtt i Sverige, men Wägners stridsfrågor är knappast avgjorda hundra år senare.

Vad kommer vi att debattera under 2020-talet?

– Om inte sexism och rasism upphör genom ett trollslag så kommer vi förstås att prata mer om det. Det är ett hälsotecken. Och vi ska prata mer om skolan. Inte bara om Pisa och vinster i välfärden, utan om hur skolorna ska förmedla mer kunskap, konst och studiero. Och hur de kommunala skolorna blir briljanta.

Men kulturen då? Karim Jebari påpekar att hans spaning om polariseringen inte betyder att kreativiteten blir lamslagen. Tidigare perioder av splittring har ändå kunnat präglas av kulturell utveckling och nya idéer, menar han. Nu hoppas Karim Jebari att 2020-talet ska innebära slutet på vad han ser

som en stagnation, med återanvända superhjältar och allmän anpassning till Netflix algoritmer.

– Jag tror att det absolut finns kreativitet och dynamik i världen, men den finns inte i västvärlden. På 80-talet gav Japan stora impulser till populärkulturen, med manga och anime. Något liknande kanske kan hända med nigeriansk, kongolesisk eller kinesisk kultur, det skulle vara väldigt intressant.

Ulrika Knutson hoppas för sin del på en litteratur som skildrar det underskildrade.

– Det gamla och det nya Sverige, de hoppfullas och de förtvivlades, de rikas och de papperslösas. Och eftersom folk statistiskt kommer att läsa färre klassiker så får tv och radio rycka in och göra fler tv-serier av klassiker. Det kan bli bra. Men det kostar skjortan!

Finns det något som vi kommer att sakna, något som gått förlorat eller inte blev av?

– Vi kommer att sakna den förlorade läsförmågan. Förhoppningsvis.

Vad är en god, rolig eller nödvändig kulturell förändring under decenniet?

– Just nu behöver vi inga skandaler. Vi behöver restaurera kulturmötet, med andra människor. Det sker bäst i små sammanhang, i bokcirkeln, på klubben, i sångkören. Tänk på att körsång var en av de värsta smittspridarna 2020! En metafor att gnola på de närmaste tjugo åren, säger Ulrika Knutson.

Författaren och poeten Elis Monteverde Burrau hoppas på ett mer hedonistiskt och mindre skitnödigt decennium. Och om pandemin har tvingat människor till en alltmer nätbaserad tillvaro hoppas han på en snar återkomst för en fysisk konst- och kulturscen.

– Jag känner mer och mer hur det nästan håller på att döda det som kan vara elektriskt med litteratur eller livekonst. Jag saknar ett najs konstnärskollektiv som får lokaler. Ge en industrilokal till några 20-åringar som går på Konstfack, så slipper de ens tänka på Vita havet.

Det isolerade 2021 har i stället inletts med det nya, röstbaserade sociala mediet Clubhouse. Men Elis Monteverde Burrau har inga större förhoppningar om de digitala samtalens framtid.

– Jag tror mer på att man möter människor och ser dem i ögonen. Då kanske man behöver dricka sig full innan man vågar gå fram till Jan Helin och ifrågasätta honom, men det tror jag många behöver göra på Clubhouse också i och för sig.

Lyssna på varandra, kommer vi att göra det på 2020-talet?

– Jag tror vi kommer att låtsas att vi gör det. Men jag kan ofta känna att man i stället för att fastna i snömosdiskussioner kunde börja trycka upp egna manifest. Jag blir också lite illamående av att alla vill komma överens hela tiden, inte i större frågor som rasism och inkludering men inom kulturen i alla fall, säger han.

Han misstänker att debatten även fortsatt kommer att präglas av missförstånd. Och om bara kvällstidningarna överlever blir det nog samma slags ordkrig ”om litteraturens död eller Jens Liljestrands penis”, säger Elis Monteverde Burrau.

– Men det vore kul med en skandal, något sjukt. En ny Makode Linde-tårta, ett smalt verk som kan engagera hela landet. Men det hade också piggat upp och varit bra för kulturen globalt om de hittade något sjukt på Mars som gjorde alla fruktansvärt rädda.

Josef Svenberg

josef.svenberg@dn.se

Jacob Lundström listar

Moderna skildringar av 20-talet. Vad ser kulturen när den blickar tillbaka på 1920-talet? Här är tio romaner, serier och filmer som gestaltar en sprudlande men orolig efterkrigsepok som slutade med en börskrasch.

Roman och tv-serie.

”Brideshead revisited” (1945 och 1981)

En tillbakablick berättad genom flashbacks, som börjar med att en livstrött armékapten återser palatset Brideshead och minns 1920-talet som flytt. Anthony Andrews och Jeremy Irons spelar huvudrollerna i den stilbildande serieversionen av Evelyn Waugh's roman, präglad av den bitterljuva längtan som finns inskriven i den svenska titeln: ”En förlorad värld”. Skildringen av den brittiska överklassen blev folklig även i Sverige och orsakade på sina håll svårartad anglofili.

Tv-serie.

”Boardwalk empire” (2010–14)

Den 16 januari 1920 inför USA ett totalförbud för alkohol. Kanske ingen höjdpunkt i den inrikespolitiska historien, men det gav åtminstone upphov till mycket gangsterfilm. Under förbudstiden gjorde Al Capone, Frank Costello, Lucky Luciano och Bugsy Siegel avtryck i svarta rubriker – och sedermera på vita duken. ”Boardwalk empire” är med från start i kasinostaden Atlantic City, men fokuserar i stället på en mindre bemärkt figur: den korrupte politikern Enoch ”Nucky” Thompson.

Tv-serie.

”Ivar Kreuger” (1998)

Byggherre, filmmagnat och tändstickskung. Kanske inte förvånande att det överhettade 20-talet fick ödesdigra konsekvenser för Ivar Kreuger. Lars Molins serie börjar 1929, när finansmannen har ett framgångsrikt decennium bakom sig. Ett drama som rör sig mellan golvet på börsen och uppklädda fester.

”Vi ska vara aktsamma med den amerikanska smittan”, säger Sven Wollter som Marcus Wallenberg. Men snart är kraschen ett faktum även i Stockholm.

Film.

”Singin’ in the rain” (1952)

”Vi behövde ingen dialog, vi hade ansikten”, beklagar sig den bedagade stumfilmsstjärnan Norma Desmond i ”Sunset Boulevard” från 1950. När televisionens genombrott stod för dörren började Hollywood minnas tidigare kristider, inte minst övergången till ljudfilm på 1920-talet. Strax därpå kom musikalen som skildrade drömfabrikens mikrofonproblem från insidan, inte minst för skådespelare med gälla och klämda röster. Ljuv musik – och dans – uppstår i alla fall när Gene Kelly och Debbie Reynolds möts i filmateljén.

Tv-serie.

”Peaky blinders” (2013–)

En tät gangsterserie som utspelar sig i kölvattnet av första världskriget. En krigsveteran skolar om sig till hårdför kriminell, i stället för att återanpassa sig till Birminghams botten. Cillian Murphy spelar den blåögde men inte naive Tommy Shelby, som har insett att världen är orättvis och anpassar sig till spelets regler. Med hjälp av sitt irländskättade gäng tar han sig snart hela vägen till industristadens finrum.

Roman.

”Jazz” (1992)

En av Toni Morrisons mer urbana romaner, som utspelar sig under Harlemrenässansen. Närmare bestämt kring Lenox Avenue, vintern 1926. Vi får följa några människor som längtar efter hem och sammanhang, med ibland brutalt resultat. Det är en berättelse med ”klarinetter och kärlek, knytnävar och sorgsna kvinnoröster” som också innehåller förtvivlade spår av slaveriet. Men i den rotlösa storstaden kan den svarta musikformen fungera som självbespeglning, själavård och orsak till extas.

Roman och tv-serie.

”Berlin Alexanderplatz” (1929 och 1980)

Alfred Döblin skrev romanen redan när det begav sig, men det är Fassbinders tv-serie som har inpräntat bilden av Weimarhuvudstaden i det kollektiva medvetandet. Drygt 900 minuter lång låter den åskådaren närmast sjunka ner i den kaotiska stadens bottenskikt. Där möter vi den hårddrickande före detta transportarbetaren Franz, som just kommit ut från fängelset och strax börjar sälja nazitidning. I en nyinspelning från 2020, som utspelar sig i nutid, är huvudpersonen i stället en papperslös migrant från Guinea-Bissau.

Film.

”Midnatt i Paris” (2011)

En 20-talsentusiast med romandrömmar får en salig nostalgitripp i Paris. Woody Allens komedi hör till karriärens sena höjdpunkter och Owen Wilson är perfekt som storögd tidsresenär, som plötsligt får

umgås med litterära idoler som Hemingway, Scott Fitzgerald och Stein. Men var det egentligen bättre förr? Trots den romantiska inramningen är sensmoralen snarare att det förflutna gör sig bäst i fantasin.

Film.

”Den röda lyktan” (1991)

Zhang Yimous prisade film är en melodram om kvinnlig ofrihet, som är lika berömd för ett sprakande färgschema och eleganta interiörer som Gong Lis gripande rollgestaltning. Hon spelar tonåringen Song Lian som tvingas bli den rike herr Chens fjärde hustru när hennes barskrapade pappa dör. En vacker men osmickrande skildring av det förrevolutionära Kina, som utspelar sig strax innan det mångåriga inbördeskriget bröt ut 1927. Su Tong skrev förlagan.

Musikal och film.

”Chicago” (1975 och 2002)

Kvinnliga gärningsmän var hett förstasidesstoff i 1920-talets Chicago – den svängiga jazzåldern rymde trots allt ett och annat dråpslag. Lokalreportern Maurine Dallas Watkins pjäs baserades på verkliga rättsfall och gjordes på 1970-talet om till musikal av bland andra Bob Fosse. Där var samtidens vaudevillemiljöer särskilt framträdande och antihjältinnan Roxie Hart fick sjunga ”All that jazz”. Catherine Zeta-Jones och Renée Zellweger spelade huvudrollerna i den Oscarsbelönade filmversionen från 2002.

Jacob Lundström

kultur@dn.se

Hans eld var den största i Sverige

August Strindberg var fixerad vid ljuskällor och mytologiska ljusgestalter. Våldsamma bränder och beskedligare lågor förekommer frekvent i hans författarskap. Leif Zern läser Magnus Florins studie ”Lykttändaren”.

Magnus Florin

”Lykttändaren. En Strindbergsstudie”

Ellerströms, 141 sidor

Säg något om Strindberg och det går lika bra att säga motsatsen. Kanske är det därför han inte har blivit lika bekväm som Ibsen i Norge eller Pusjkin i Ryssland. Ingen nationalskald. Det finns inget glansfullt internationellt pris i August Strindbergs namn. Vem skulle få det? Jan Myrdal eller Astrid Lindgren om de levde?

Författaren och dramaturgen Magnus Florin krånglar sig ur detta dilemma i den tunna men täta skrift han ägnar ett återkommande tema i Strindbergs poesi, prosa och dramatik: ljuset i alla dess former. Det som ryms i bokens titel: "Lykttändaren", efter en rollfigur i pjäsen "Oväder". När andra söker en formel som kan sammanfatta en period eller ett dominerande tema i Strindbergs författarskap – Inferno eller drömspelstekniken – låter Florin citaten tala för sig själva, det vill säga inifrån i stället för att passera ett tolkningsraster.

Alla minns väl den brinnande fotogenlampan som kastas i "Fadren", ett drama i dramat som slutar med att Ryttmästarn hamnar i tvångströja. I "Dödsdansen" grälar Edgar och Alice om vem som ska tända taklampan. Det borde vara Jungfrun men slutar med att Edgar, som Florin konstaterar, "sänker sig till tjänargöra".

Det vore något för "På spåret" att be de tävlande nämna två ställen där Strindberg nämner elden eller använder sig av den som rekvisita. "Min eld är den

största i Sverige." Rätt. Eldsvådan som sätter punkt för kammarspelet "Pelikanen", följd av den vackraste slutrepliken i svensk teaterhistoria: "Nu börjar sommarlovet". Bra!

Fotogenlampan är ett föremål med många användningsområden. I romanen "I havsbandet" hinner fiskeriintendenten Axel Borg knappt kliva i land på sin skärgårdsö förrän han ställer fotogenlampan på skrivbordet: "Den var två fot hög och höjde sig som ett fyrorn över den gröna bordsduken."

Vi ser honom sitta där, beredd att spana efter mörkrets makter, en ljusbringare och vägvisare åt den irrande vandraren; från "I vårbrytningen" till "Stora landsvägen".

Ibland räcker det med en beskedligare låga, som när Strindberg med hjälp av Verner von Heidenstam vill starta en tidning i "Ateistisk, Materialistisk, Cynisk, Antimoralisk syftning". Vad den skulle heta? Tändstickan.

Detta är bara ett axplock ur en bok som svämmar över av exempel på Strindbergs fixering vid ljuskällor och mytologiska ljusgestalter. Axel Borg som styr ut på havet och tar pejling ”på en stjärna av andra storleken mellan Lyran och Kronan i öster”. Gatlyktorna på stadens gator som kastar skuggor in i vardagsrummen. Det påminner om Platons grottnliknelse där människorna sitter med ryggen mot grottans mynning och ser skuggfigurerna röra sig mot fondväggen.

Fast Strindberg lyckas naturligtvis vända sig om och få syn på ”urbilderna, det verkligt verkliga, och ljuset”.

Vilken lycka att läsa en Strindbergsstudie som inte sätter punkt. Det märks att ”Lykttändaren” är skriven av en teaterman, van att se sina idéer prövade på scenen, inför öppen ridå, i samarbete med andra. Florin skriver brev och får svar. Natalie Lantz associerar till den judiska mystiken. På frågan vad han minns av ”Fadren” på Dramaten 1997 svarar regissören Staffan Valdemar Holm att vintersolståndet nog är en viktig beståndsdel i en pjäs där ljuset tycks vara en bristvara.

Det får mig att minnas en ”Fröken Julie” jag såg i London på nittio-talet och där det var så mörkt på scenen att man knappt kunde urskilja bondfolket som välldes in i herrgårdsköket på midsommarnatten. Den engelske regissören hade inte klart för sig att ”Fröken Julie” är ett skådespel om vad som kan hända under årets ljusaste dygn in i Sverige.

Som Strindberg skulle ha påpekat: Varde ljus!

Leif Zern

kultur@dn.se

Dagens datum

Den 28 februari 1916 föds Svend Asmussen i Köpenhamn. Som jazzviolinist spelar han med namn som Duke Ellington, Count Basie, Benny Goodman, Fats Waller och har trion Swe-Danes med Alice Babs och Ulrik Neumann.

02 Ledare: Åsikter ska bemötas – inte bekämpas av polis

När man läser om tankarna på ett förbud mot deltagandet i rasistiska organisationer ringer varningsklockorna öronbedövande.

Det var i juli 2019 som regeringen tillsatte den parlamentariska Kommittén om förbud mot rasistiska organisationer. Uppdraget var bland annat att överväga om det ska bli straffbart att delta och/eller om rasistiska organisationer skulle förbjudas.

Kommittén ska lämna betänkandet i april, men nu erfar TT att den redan nått en slutsats: den vill införa ett straffrättsligt ansvar för deltagande i en rasistisk organisation. Fem partier – S, M, C, MP och KD – är för förslaget medan SD, V och L säger nej.

Den som lägger ett sådant här lagförslag är omedelbart ute på djupt vatten. Man kan börja med att notera

vilken oenighet det råder kring den skenbart enkla frågan: Vad är rasism?

Är det, som en del forskare och debattörer menar, strukturer som genomsyrar hela samhället? Eller helt enkelt fördomar mot andra människor baserade på deras hudfärg och/eller kultur? Vilken definition som används är avgörande för vilka organisationer som förbjuds. Framför allt: om det blir straffbart att vara medlem i en organisation som inte begår brottsliga handlingar kommer vi farligt nära ett tankeförbud.

Det är rimligt att förbjuda medlemskap i terrororganisationer och andra rörelser vars hela existens går ut på att begå brott. Men detta är svårt nog, vilket Sveriges Radios Ekot visade på måndagen. Den ett år gamla svenska lagen om förbud mot samröre med terrororganisation är så tandlöst skriven att den inte lett till ett enda åtal.

Hur svårt skulle det då inte vara att få folk rättssäkert dömda för att de är med i en organisation som vid just en given tidpunkt anses vara rasistisk? Hur svårt skulle

det inte vara att bedöma budskapen från dem som lärt sig att hitta synonymer till hatets språk, som skriver "den globalistiska eliten" när alla vet att de syftar på judar, "kulturberikare" när de avser muslimer?

I direktiven till kommittén framgår vem som är det primära målet för en lagstiftning. Det handlar om vit makt-miljön. Det finska förbudet mot Nordiska motståndsrörelsen, NMR, har fått uppmärksamhet också här.

Men det skulle gå att komma åt NMR:s aktiviteter med dagens lagstiftning. Till exempel finns en lag mot "olovlig kårverksamhet" som riktas mot "sammanslutningar vilkas verksamhet är av militär eller liknande natur". Man kan förlägga NMR:s demonstrationer långt borta från övriga politiska möten, synagogor eller andra platser där de kan bli ett hot mot ordningen.

Man kan förbjuda nazisterna att bära sköldar och flaggstänger som kan förvandlas till spjut. Man kan till och med lagstifta mot deras symboler när dessa

används som underförstådda hot. Åtala dem när de hetsar mot folkgrupp. Allt detta är fysiska brott. Tankar och åsikter är, som sagt, annorlunda.

Brottsliga handlingar bekämpas med polis och åklagare. Bemötandet av åsikter måste lämnas till det demokratiska torget.

Rasismen har i flera år normaliserats i Sverige. Språkbruk som tidigare hörde hemma på flygblad och solkiga internetforum har flyttat in i riksdagen och på etablerade politikers konton i sociala medier. Vi måste bli bättre på att ta den striden, och vinna den. Det är varken rätt eller möjligt att lagstifta bort obehagliga och farliga åsikter.

DN 2/3 2021

92 Brand på internatskolan misstänks vara anlagd

**Den omkring hundra år gamla aulan
tillhörande Sigtunaskolan har brunnit ner.
Polisen misstänker att branden är anlagd och
har inlett en förundersökning om misstänkt
mordbrand.**

**– Det är svårt att beskriva, men det är oerhört
tragiskt, säger skolans rektor Carina Nilsson.**

Vid 01-tiden under natten till måndag gick ett automatlarm på internatskolan Sigtunaskolan humanistiska läroverket. Sju minuter senare var räddningstjänsten på plats vid skolan och möttes av rökspridning och brand i både källare och bottenvåning i skolans aula.

Rökdykarna tog sig in i lokalen men blev snabbt tvungna att avbryta släckningsarbetet invändigt. Den

omkring hundra år gamla aulan tillhörande skolan där både kung Carl Gustaf och Olof Palme varit elever gick inte att rädda. Räddningstjänsten fick i stället rikta in sig på att hindra branden från att sprida sig till närliggande byggnader.

Aulan är en central del av skolan och varje onsdag samlas vanligtvis alla elever där för bland annat föreläsningar, men det är en tradition som pausats på grund av pandemin, berättar skolans rektor Carina Nilsson.

– Det är svårt att beskriva, men det är oerhört tragiskt. Det är fruktansvärt att den här byggnaden som betyder så mycket för alla på skolan – alla elever, före detta elever och personal – har brunnit ner. Varje skolstart börjar i aulan och varje skolavslutning har vi ceremonier i aulan. Det finns så många fina minnen som alla har från den här byggnaden, säger hon.

Utöver alla stunder i den historiska byggnaden har arkitektur och konst med ett högt kulturellt värde gått förlorad i branden, säger Carin Nilsson.

– Det var en så välbevarad byggnad med vackra tavlor och en fantastisk takmålning, säger Carina Nilsson.

Alldeles bredvid skolan bor familjen Fluor. Caroline och dottern Elisabeth vaknade av brandröken och det första familjen såg när de tittade ut genom fönstret var den eldhärjade aulan. Caroline har själv varit elev på skolan och upplever branden som en tragedi för skolan och för Sigtuna.

– Det är ledsamt, jag har varit på otaliga avslutningar här. Det är en anrik byggnad med massa historia, den var oerhört vacker med takstuckaturer och attiraljer, säger Caroline Fluor.

Utöver aulan låg också en bildsal och ett gym i byggnaden, berättar läraren Sanna Heidemark. Hon kände lukten av brandrök under natten till måndagen och fick kort därefter veta att det var aulan som brann.

– Det är oförståeligt det som har hänt. Aulan var en samlingsplats för skolans elever och lärare, den betydde oerhört mycket för oss.

Ingen person befann sig i byggnaden när branden bröt ut och de elever som bor på internatet har enligt polisen inte behövt evakueras.

Släckningsarbetet pågick under hela måndagen. I dag, tisdag, lämnas ärendet över till polisen som planerar att göra en teknisk undersökning på platsen.

– Vi har inlett en förundersökning om mordbrand då vi tror att branden är anlagd, säger Fredrik Andersson, vakthavande befäl vid polisen i region Stockholm.

Enligt Johan Tegel, informationssekreterare vid Hovet, har kungen tagit del av uppgifterna om branden men har inte möjlighet att lämna någon kommentar till DN.

Hamilton Steiner

hamilton.steiner@dn.se

Sebastian Orre

sebastian.orre@dn.se

sebastian.orre@dn.se

02 Amazon Prime växlar upp i Sverige

Netflix, HBO Nordic, Viaplay får ökad konkurrens av en nygammal konkurrent på den heta strömningsmarknaden. Amazon Prime Video nysatsar nu i Norden med ett bredare utbud av film och tv-serier.

För de flesta svenskar är kanske Amazon synonymt med e-handelsföretaget. Men i USA och runt om i Europa är Amazon Prime Video också en stor aktör när det gäller strömmad film och tv. Och nu kommer tjänsten till Norden.

Fast helt ny är den inte, vilket fans av tv-serier som ”Fleabag”, ”The marvelous Mrs Maisel” och den senaste Boratfilmen förstås redan märkt.

Men om tjänsten närmast smögs in när den kom 2016 så lanseras den nu med ny anpassning till den nordiska marknaden.

– Det här känns för oss som dag ett i Norden. Vi kommer att satsa på personal, innehåll och marknadsföring, och skräddarsy tjänsten för våra kunder, säger Martin Backlund, innehållschef för Norden på Amazon Prime Video.

Vad kan kunderna förvänta sig av innehållet?

– Vi har redan ett brett utbud av filmer och tv-serier, både nya originalserier och gamla klassiker. Sedan kommer vi att fylla på, vi har bland annat ett avtal med distributören Eros STX som ger oss exklusiva storfilmer.

Strömningssmarknaden är het i hela Norden, vilket inte minst pandemin har eldat på. En rapport om den nordiska tv- och strömningssmarknaden gjord av analysföretaget Mediavision visar att omkring 60 procent av alla hushåll i Norden har åtminstone en strömningstjänst. Men Martin Backlund bekymrar sig inte över konkurrensen.

– Amazon har fokus på kunden och utgår från den när vi tänker utbud och lösningar. Vi funderar inte så mycket på andra aktörer och ser det som positivt att intresset för strömningstjänster är så stort i Norden, säger han och fortsätter:

– När vi har gått in på andra marknader i Europa så har vi sett en stark tillväxt och har blivit en av de största aktörerna.

Netflix och HBO Nordic har börjat finansiera och beställa svenska produktioner, är det någonting som ni kommer att göra också?

– Absolut, det är en viktig del för att en tjänst ska kännas relevant. Men det är en del, en annan är att investera i stora amerikanska filmer och bra brittiska deckarserier. Det beror på vad våra kunder vill ha.

TT

02 Resandets psykologi – därför älskar människan att resa

Nyfikenhet, behovet av att få ”komma bort” eller få nya perspektiv. Drivkrafterna bakom att resa tycks tidlösa och allmänmänskliga – men förra året satte pandemin stopp för en stor del av resandet.

Hur kommer turistandet se ut efter corona?

– Paradoxalt nog kan vi få se en reseboom så fort faran är över, säger författaren och reseexperten Per J Andersson.

De svenska vintermånaderna brukar vara en period då backpackers, reseprofiler och livsstilsvagabonder lämnar landet. Med undantag för ett antal kändisar som trotsade pandemin och flydde till fjärran stränder blev 2020 året då resentusiasterna för första gången på länge fick uppleva oxveckorna på nära håll.

Vi svenskar är i vanliga fall ovanligt duktiga på att resa, en trend som ökade stadigt under förra decenniet.

Mellan 2010 och 2016 i det närmaste fördubblades svenskarnas turistresor utomlands, enligt en rapport från Tillväxtverket.

Det är många som längtar mycket efter att resa nu, tror reseskribenten, författaren och Vagabondgrundaren Per J Andersson.

– Vi är nog många som känner det där suget och hungern efter att resa och många unga som till och med känner sig inlåsta.

Resebloggaren och fotografen Alex Waltner (”Swedish nomad”) har också påverkats. Men för honom handlade det inte om att känna sig fångad i Sverige, i stället blev han fast i Spanien med betydligt hårdare restriktioner.

– Jag skulle säga att för min del har det inneburit en smäll för min mentala hälsa. Att inte kunna resa har även påverkat mitt jobb och skapat en stress. Från att

vara van vid att resa ett par gånger om året eller mer, till att vara inlåst i en lägenhet, det har påverkat min hälsa negativt, säger han.

I boken "För den som reser är världen vacker" har Per J Andersson undersökt resandet som drivkraft och de behov som ligger bakom det djupt mänskliga i att förflytta sig och upptäcka nya platser. Han nämner nyfikenhet, "komma bort" eller få nya perspektiv.

– Nyfikenhet, att se vad som finns runt hörnet, är en universell drivkraft som alltid funnits i alla delar av världen och kännetecknar människan som art. Det är samma nyfikenhet som driver utvecklingen och vetenskapen framåt, säger han.

Behovet av att "komma bort" och göra ett avbrott i vardagen är också tidlöst, men växte sig starkare under industrialismen när människor i allt högre grad arbetade instängda på kontor och fabriker, menar Per J Andersson.

– Det är nog ingen vågad teori, att "komma bort"-behovet är anledningen till att svenskar reser så mycket. I Sverige är duktighetskulturen stark, vi ska prestera, vara plikttrogna och effektiva till vardags och att resa blir ett avbrott från allt det där.

Resandet ger oss också möjlighet att få nya perspektiv.

– Att få en ny syn på sin egen tillvaro, eller att se nya platser med egna ögon, i stället för bara genom nyhetsrapportering där världen enbart framstår som fruktansvärd, påverkar oss mycket.

Vissa använder nomadlivsstilen som flykt eller utväg efter ett trauma. Men olika former av resande kan vara mer eller mindre läkande och terapeutiskt.

– Att förflytta sig långsamt, som att vandra eller rida, kan hjälpa till att kicka i gång tankarna och bearbeta en jobbig upplevelse. Det är ofta enklare att tänka när man går, man får perspektiv på sin hemmatillvaro och kanske en paus från sina problem, säger Per J Andersson.

Men är alla människor lika resugna, eller finns det en särskild ”resgen” som gör oss mer benägna att resa? Det var något som Julia Zimmerman och Franz Neyer, forskare i psykologi vid Friedrich Schiller-universitetet i Tyskland, ville få svar på. I en studie undersökte de hur resande påverkar personligheten. De jämförde en grupp studenter som skulle studera utomlands under en längre period, med en grupp som skulle stanna kvar hemma. När man studerade samtliga deltagares personlighet innan testgruppen reste i väg upptäckte man en skillnad. De som valt att resa utomlands visade sig redan innan vara mer utåtriktade än de som valt att stanna hemma.

Men när forskarna upprepade testet efter resan upptäckte de att skillnaden mellan studenterna som rest och de som inte rest hade ökat. De som rest var mer mogna än de som inte rest, de blev mer målinriktade och bättre på att slutföra påbörjade uppgifter. Dessutom blev de inte lika ofta stressade när oförutsedda händelser inträffade. Att resa kan alltså

vara ett sätt för unga människor att både bilda sig och mogna snabbare.

Under 1700- och 1800-talet var det populärt med ”le grand tour”, så kallade bildningsresor för unga adelsmän. Finns det någon sådan motsvarighet i vår tid?

– Det första exemplet jag kommer att tänka på är de Interrail-resor som var populära under 1980-talet, när unga kunde köpa ett tågluffarkort och resa runt över hela Europa i en månad, ett fenomen som höll på att öka i popularitet igen strax innan pandemin. Sedan är det ju väldigt vanligt att unga åker i väg utomlands för att studera en period genom Erasmus-programmet, säger Per J Andersson.

Men även om den grundläggande idén och önskan om att resa är tidlös har möjligheterna att göra verklighet av drömmen varierat kraftigt.

– I det gamla bondesamhället när det var svårt, eller till och med omöjligt, att resa långt var det kanske

höstmarknaden i grannbyn som fyllde samma funktion. Då passade man också på att träffa nya människor, dansa och festa.

I vår tid har däremot möjligheterna att resa ökat betydligt, särskilt när lågprisflygen kom och det blev vanligt att resa många gånger om året, påpekar Per J Andersson.

– Men på senare år är det ju många som i stället reflekterat över hur vi reser på grund av klimatet och som också dragit ner på flygandet rejält. Och nu är det ju många som tvingats till en respaus på grund av pandemin.

Kan du se någon fördel med att vi får pausa med resandet under en period?

– En uppenbar fördel är ju att klimatet tjänar på det, även om koldioxidutsläppet inte har minskat så mycket som man skulle kunna tro. En annan fördel är att vi får syn på våra egna privilegier, att vi har råd att resa och har ett pass som fungerar till hela världen. En tredje är

att vi får tillfälle att vara mer uppmärksamma och närvarande i vår egen miljö, att upptäcka Sverige och vår egen hembygd, och se den med turistblick.

Den etablerade reseprofilen Lottie Knutson, vars jobb går ut på att resa, hitta aktiviteter, kolla hotell och krogar, har också hittat fördelar med omställningen.

– Pandemin har haft det goda med sig att jag har tittat runt på närmare håll; Sverige har så mycket att erbjuda inom turism. Jag har bokstavigt talat bytt Jakarta mot Jakobsberg (Görvälns Slott) när jag reseresechar. En annan fördel med att researcha på närmare håll är ju att man enklare kan ta sin lilla laddhybrid och åka tåg, då det funkar.

Reseskribenten och författaren Karin Wallén menar att pandemin har gjort henne lugnare.

– Jag som många andra förstår hur privilegierat vi levde förut. Jag sitter i samma båt som alla andra. Det är inget jag kan påverka. Det är bara att vänta och göra det bästa av situationen tills vidare. Det tar ju bort lite

av ”status-” eller ”prestationsresandet”, vilket kanske klimatfrågan redan hade gjort.

– Nu är det inne att gå ut i den nära naturen i stället. Låter hurtigt kanske, men jag tycker att det finns så mycket att göra och upptäcka i hemlandet, att jag känner mig rätt nöjd med att äntligen utforska mer. Jag var äntligen på Höga kusten i somras, hade haft det på min bucket list länge.

Vinterskeptikern och reseinflueraren Alice Törne (”Where is Alice”) beskriver en liknande positiv vändning på sin Instagram:

”Jag insåg plötsligt att det gyllene ljuset du får på sommarkvällarna som jag älskar så mycket är samma ljus som du får hela dagen under vintrarna. Jag kan bara inte tro att jag inte har sett det här förut, allt är ständigt vackert under de gyllene timmarna. Uppskatta de små sakerna, eller hur?”

Men hur kommer då resandet att se ut när allt det här är över? Per J Andersson spår i kristallkulan:

– I den sämsta av världar befarar jag att reseskammen tillsammans med de nedfällda gränsbommarna gör att de internationella perspektiven går in i en ny lågkonjunktur. Att vi efter att ha stoppat viruset liksom av bara farten fortsätter med att sätta stopp för en massa annat som kommer utifrån. Jag är rädd för att vi också har smittats med en bestående intolerans och ett förstärkt vi-och-de-tänkande, som kommer att grassera långt efter att viruset nedkämpats. Jag befarar att vi ska bli mindre nyfikna och mer trångsynta.

Samtidigt förutspår han, paradoxalt nog, att det kan bli en reseboom så fort faran är över.

– Längtan ut i världen är stor – och medelklassen har inte kunnat göra av med pengarna på så mycket under pandemin. Mycket sparade pengar alltså. Vilket gör att det förmodligen blir mycket resande. Men rädslan kommer att sitta i: mer resor till naturområden, färre till storstäder och andra fullpackade platser, som Venedig och Barcelona.

Catia Hultquist

catia.hultquist@dn.se

Stor minskning av resor under 2020

Under augusti månad 2020 flög 650 000 resenärer via Swedavias tio flygplatser, en minskning med 83 procent jämfört med 3 700 000 resenärer samma månad 2019.

Av de 650 000 resenärerna i augusti var 420 000 utrikesresenärer, vilket var en minskning med 85 procent jämfört med förra året. Inrikesresandet minskade i mindre omfattning, med en nedgång på 76 procent i augusti.

Global turism drabbades av ett historiskt dåligt år 2020 på grund av pandemin. Enligt World Tourism Organization (UNWTO) sjönk de internationella ankomsterna med 74 procent. Destinationer världen över välkomnade 1 miljard färre internationella ankomster 2020 än 2019. Detta kan jämföras med den

nedgång på 4 procent som registrerades under den globala ekonomiska krisen 2009.

Källa: Swedavia, UNWTO

03 ”Säg nej till värdegrund som villkor för fri forskning”

Regeringen vill i forskningspropositionen villkora det fria kunskapssökandet med ”värdegrund”. En sådan lagändring öppnar för framtida regimers påtryckning på enskilda forskare och hela lärosäten. Vår uppmaning till Sveriges riksdag är därför: Rösta nej till lagförslaget! Stryk värdegrundsreferensen!, skriver Lars Hultman och Christina Moberg.

DN. DEBATT 210303

Frihet som ges utifrån någons värdegrund kan lätt bli ofrihet! Regeringen är på väg att villkora det fria kunskapssökandet med ”värdegrund”. Detta trots blinkande varningslampor från några länder i Europa och dess direkta närhet för vad en sådan lagändring öppnar för framtida regimers påtryckning på enskilda

forskare och hela lärosäten. Inte heller kommer sådan nyspråklig ”frihet” att kunna skydda de forskare som i dag tvingas avbryta sin forskargärning på grund av påtryckningsgruppers framfart. Det blir snarare tvärtom, då antagonisterna ges vatten på sin kvarn med sina uppfattningar om vad för slags forskning som ska tillåtas.

Regeringen gör det hela mycket tydligt i en författningskommentar till forskningspropositionen: *”Med akademisk frihet avses här den individuella akademiska friheten avseende både forskning och utbildning” (se sidan 192 i propositionen).* Men man lägger till att: *”Det fria kunskapssökandet och den fria kunskapsspridningen ska dock alltid utövas inom de rättsliga ramar som finns och utifrån den värdegrund som gäller”.* Här har vi svart på vitt att regeringen avser att villkora den akademiska friheten med värdegrund.

Den aktuella forskningspropositionen bereds närmast i utbildningsutskottet den 4 mars inför debatt i

kammaren med beslut den 21 april och införande den 1 juli.

Det är alltså hög tid att fästa utskottets och hela riksdagens uppmärksamhet på konsekvenserna av den förändring som föreslås. Förändringen kan i dag framstå som oförarglig, men den kan komma att missbrukas senare.

”Akademisk frihet ska värnas och främjas”, anför regeringen och föreslår att detta skrivs in som allmän princip i högskolelagen, som ett ansvar för lärosätet. Visst är frihet det bästa ting som sökas kan, men individens frihet att forska garanteras faktiskt redan. I stället införs i lagen en olycksbådande normstyrning, till ingen nytta och kanske av rent förbiseende. Vad händer då den dag som värdegrunden plötsligt ändrar sig, kanske med en demagog till statsminister?

Den fria forskningen och det fria tänkandet är hörnstenar i vår demokrati, och även resultat som går emot de styrandes åsikter måste fritt kunna framföras. På flera håll i världen är den akademiska friheten

allvarligt hotad, en situation som skulle kunna bli verklighet även i vårt land; vi ser redan i dag angrepp inom kultursektorn med krav på en likriktning. På liknande sätt är det inte orimligt att politiker skulle kunna begränsa forskares möjligheter att bedriva forskning inom för dem oönskade områden.

Vi menar att de nu gällande allmänna principerna i högskolelagen (1992:1434 1 kap. 6§) ger forskare vid svenska universitet och högskolor en absolut frihet att välja problem, utveckla metod och publicera resultat. För så står det i högskolelagen. Den väsentliga akademiska friheten är dessutom inskriven i EU:s rättighetsstadga och svensk grundlag.

Med en relativiserande lag som hänvisar till värdegrunder som snabbt kan ändras uppstår dolda målkonflikter och ängsliga forskningsmiljöer. Om principer staplas på varandra, vilken ska gälla vid en tolkningstvist?

Det är likaså oklart vilka verktyg som rektor och kollegor förväntas ta till för att värna och främja individens frihet att forska utan att stigmatiseras.

Regeringens förslag omfattar även akademisk undervisning, vilket gör det förrädiskt ur ytterligare en synvinkel. Undervisning ska grundas på vetenskapligt framtagna sanning och beprövad erfarenhet, men nu införs en koppling till värdegrund. Här öppnas möjligheten att en suddigt definierad värdegrund likställs med vetenskaplig sanning eller kanske blir överordnad.

En annan del i forskningspropositionen som bör uppmärksammas är att regeringen tänker införa en ändamålsenlig styrning av högskolorna, i avsikt att möta samhällets behov. Denna styrning ska bli mer fokuserad, långsiktig och lärosätesspecifik (sidan 154), och kan inte betyda annat än ytterligare minskad frihet i forskningen. Prioriterade områden med specifika mål ska införas och följas upp.

I den årliga myndighetsdialogen mellan Regeringskansliet och varje lärosäte ska i framtiden diskuteras kompetensförsörjning, jämställdhet, trygga anställningar och samverkan inom samhället. Detta, befarar vi, kommer att reducera högskolans självständighet och är inte ämnat att premiera kvalitet och excellens i verksamheten. Det är heller inte mer påtvingad normering och rapporteringskrav som ska ta upp våra rektorers, lärares och forskares tid. Vi kommer allt längre från idealet i autonomireformen 2010.

Alltså, att som regeringen föreslår koppla forskningens frihet till samhällets föränderliga värdegrund är både olämpligt och oförsiktigt. Det senare eftersom grundlagen redan innehåller de rättsliga ramar som forskare och lärare inom offentlig verksamhet ska beakta.

Vår uppmaning till Sveriges riksdag är alltså: Rösta nej till lagförslaget! Stryk värdegrundsreferensen! I stället bör våra lärosäten ges större institutionell frihet och politisk klåfingrighet hållas på armlängds avstånd.

Lars Hultman, professor, Linköpings universitet , vd för Stiftelsen för strategisk forskning , ledamot av Kungliga Vetenskapsakademien

Christina Moberg, professor emeritus, KTH, ledamot av Kungliga Vetenskapsakademien

03 Ett flertal professorer på SKH saknar forskarkompetens

Stockholms konstnärliga högskola grundades med ambitionen att utgöra grund för konstnärlig utbildning på forskarnivå. Sedan lärosätet bildades 2014 har man anställt 33 professorer och lektorer. 24 av dessa saknar helt doktorsexamen. Endast tre har adekvat forskarkompetens.

– Ytterst problematiskt, säger Jan Kaila, expert inom konstnärlig forskning.

Stockholms konstnärliga högskola bedriver forskning inom konstnärliga praktiker. Där ingår de fyra inriktningarna film och media, koreografi, opera och scen. Forskningsområdet utgår från konstnärligt

utövande och skapande samt den kunskap det genererar.

Högskolan bildades i början av 2014, efter en sammanslagning av Dans- och cirkushögskolan, Operahögskolan i Stockholm och Stockholms dramatiska högskola.

Processen inleddes dock flera år tidigare. Sommaren 2012 lämnar de tre lärosätena in en ansökan till regeringen om att få bilda en gemensam högskola.

Ett halvår senare, den 6 december, hålls ett regeringssammanträde angående inrättandet av det nya lärosätet.

Dokumentet från mötet tydliggör att högskolornas ambition är att utveckla den konstnärliga forskningen. Men sammanslagningen har också ett annat mål: ”att utgöra grund för examenstillstånd för konstnärlig utbildning på forskarnivå.” Detta innebär att skolan får rätt att examinera studenter på högsta akademiska nivå.

Efter att regeringen beviljat hopslagningen och det nya lärosätet startat i januari 2014 dröjer det drygt ett år innan nybildade SKH skickar in en ansökan till Universitetskanslersämbetet (UKÄ) om tillstånd att utfärda konstnärlig examen på forskarnivå i konstnärliga praktiker.

Den beslutande myndigheten UKÄ utser tre sakkunniga som granskar SKH:s önskan om examenstillstånd. Bedömningen baseras på den inskickade ansökan, kompletteringar och intervjuer med bland annat högskolans ledning.

I juni 2016 kommer UKÄ:s beslut: SKH erhåller tillstånd att utfärda konstnärlig examen på forskarnivå. De sakkunniga ifrågasätter dock i skrivelsen lärosätets syn på de professorer som vid tidpunkten var aktuella för anställning. ”Om de inte har doktorsexamen, hur mäter man då deras kompetens som potentiella handledare till forskare?” skriver UKÄ.

Under rubriken "handledarresurser" uttrycker UKÄ återigen tvivel kring SKH:s forskarkompetens. En stor utmaning, skriver UKÄ, är det faktum att "våldigt få handledare, enligt ansökan tre stycken, själva har disputerat på konstnärlig grund eller på vetenskaplig grund med konstnärliga praxisbaserade projekt". Definitionen kommer från SKH själv och avser att forskaren disputerat med en avhandling som inkluderar eller utgår ifrån gestaltande arbeten av konstnärlig art, där forskaren själv varit involverad som kreatör.

UKÄ visar viss förståelse för den bristfälliga forskarkompetensen. Konstnärlig forskning är ett ungt och framväxande fält och det finns, skriver UKÄ, i viss mån anledningar till denna situation "som i en mer traditionell forskarmiljö skulle vara otänkbar".

Myndigheten markerar dock att läget kräver en tydlig strategi för förbättring: "Vi ser det som högst angeläget att SKH framgent lägger stor vikt vid att säkra nödvändig konstnärlig forskarkompetens och erfarenhet vid rekrytering av nya lärare."

DN har begärt ut en lista över samtliga nyanställda professorer och lektorer på SKH – samt deras meritförteckning – från högskolans bildande 2014 till och med 2020.

Av 33 nyanställda professorer och lektorer är endast tre av dem disputerade på konstnärlig grund eller vetenskaplig grund med konstnärliga praxisbaserade projekt. Ytterligare sex stycken har en doktorsexamen men inom andra forskningsområden, exempelvis filosofi, teatervetenskap och musikpedagogik – men möter inte de ställda kraven på en konstnärligt praxisbaserad avhandling. 24 av 33 professorer och lektorer saknar helt doktorsexamen.

SKH har före publicering fått möjlighet att ta del av materialet och komma med invändningar men valt att avböja.

Paula Crabtree är rektor på Stockholms konstnärliga högskola. Enligt henne finns det inte så många människor som disputerat inom konstnärlig forskning. Detta är skälet till att SKH sedan högskolan bildades

2014 endast anställt tre professorer och lektorer med adekvat doktorsexamen.

– Området är relativt nytt. Det är väl inte helt nytt eftersom jag själv jobbat inom fältet i 20 år, men det är nytt i förhållande till vetenskaplig forskning. Det finns helt enkelt inte så många som har konstnärlig doktorsexamen i Sverige än.

Ändå var UKÄ redan 2016 kritiskt till forskarkompetensen på SKH. De skrev att det var högst angeläget att ni säkrade nödvändig forskarkompetens.

– Men då måste folk med doktorsexamen söka tjänsterna. Vi har absolut säkrat nödvändig forskarkompetens. Vi har en stor och gedigen rekryteringsprocess med en intern rekryteringsgrupp. Vi har sakkunnigutlåtanden från två externa personer som bedömer konstnärlig och pedagogisk skicklighet, och andra kompetenser som är beskrivna i anställningsprofilen. Alla som anställs har också hållit en provföreläsning med studenter. Det är en gedigen

process för att säkra den bäst lämpade för jobbet. Och även efter anställning utvecklar vi kompetensen genom handledarutbildningar och seminarier kring konstnärlig forskning.

Men ni har ju inte säkrat kompetensen enligt UKÄ:s väldigt tydliga direktiv.

– Jo, för vi har en process där vi bedömer helheten. Det finns personer utan doktorsexamen med högre forskarkompetens än en person som har doktorsexamen. Deras forskning kanske görs inom ett mer relevant forskningsområde, eller så är de pedagoger som på bättre sätt kan förmedla sin forskning. De kanske kan diskutera med studenterna på ett bättre sätt. Det finns många parametrar att utgå från.

Jan Kaila var en av de sakkunniga som granskade SKH:s ansökan för UKÄ:s räkning. Han är forskare vid Konstuniversitet i Helsingfors och tidigare vetenskaplig rådgivare inom konstnärlig forskning på

Vetenskapsrådet, Sveriges största statliga forskningsfinansiär.

– Utbildningsnivån hos professorerna och lektorerna ser inte lovande ut, säger Jan Kaila. Vi förväntade oss att de skulle anställa fler lärare som har en doktorsexamen i konst. Jag känner inte till SKH:s verklighet men det är tydligt att de inte har uppnått det som efterfrågades från UKÄ.

Vilka konsekvenser får detta för högskolans forskarkompetens?

– Att de inte följt UKÄ:s krav tyder på att konstskolans övergång till att bli en del av universitetsvärlden är ytterst problematisk. Man följer inte den akademiska forskningshierarkin. Akademiska miljöer utgår från att du har högre utbildning än de du undervisar. Det är en kompetensfråga – att du har det kunnande som krävs inom forskningsmiljöer.

Mohamed Yussuf

mohamed.yussuf@dn.se

03 Karantänkkrav och tester för Eurovisiondeltagare

Eurovision. Årets Eurovision song contest ska hållas i Rotterdam i slutet av maj. Efter att tävlingen förra året ställdes in på grund av coronapandemin har arrangörerna nu vidtagit omfattande planerings- och säkerhetsåtgärder för att kunna genomföra tävlingen på plats i Rotterdam.

I ett pressmeddelande skriver EBU att de fortsatt planerar för scenario B, det vill säga en nedskalad version av hur tävlingen brukar se ut men ändå med delegationer fysiskt på plats.

Alla länder kommer i år behöva skicka mindre delegationer till tävlingen och samtliga som reser till Rotterdam ska sitta i karantän fem dagar före avresan. Totalt får varje lands delegation bestå av max 20 personer, jämfört med 38 personer tidigare år, skriver

Eurovisionchefen Martin Österdahl i ett mejl till DN.
Dessutom ska samtliga kunna uppvisa ett negativt covidtest.

Agnes Laurell

agnes.laurell@dn.se

03 Skenheliga tips från en prövad livscoach

Efter tre år av missbruk, kött Dieter och livsfarlig komaterapi är snöflingornas baneman Jordan B Peterson tillbaka med tolv nya livsregler. Vad har han lärt sig i mörkret? DN:s Leonidas Aretakis läser en konservativ självhjälpsbok som är strängast mot alla andra.

Jordan B Peterson

”Bortom ordning. 12 nya livsregler”

Övers. Öyvind Vågen. Mondial, 381 sidor

För tre år sedan gjorde Jordan B Peterson sensation med sin stränga självhjälpsbok ”12 livsregler”. Där bäddade han in vardagsråd om att bädda sängen i en storslagen mytologisk kamp mellan ordning och kaos.

Samtidigt faller hans eget liv sönder. Stress och sjukdom i familjen gör att han missbrukar lugnande

bensodiazepiner och börjar på dotterns inrådan med en "lejon diet" som består av kött, salt och vatten. Han blir allt skörare och läkarna tror att han lider av schizofreni, men han avfärdar diagnosen och åker till Ryssland för att försättas i frivillig koma. Han tappar talförmågan, glömmer bort hur man knäpper skjortan och är ett hummerspröt från döden.

Så snart han kan kröka fingrarna igen skriver han färdigt sin nya regelbok. Det vore lätt att avfärda råden efter alla makalöst usla beslut, men jag är spänd på vad han har lärt sig i mörkret. Redan i titeln "Bortom ordning" lovar han att uppvärdera femininiteten, som i första boken sågs som ett gift. Ska moralisten som manade världen att "sopa rent framför egen dörr innan du kritiserar andra" äntligen plocka fram borsten?

Ibland verkar det så. Han skriver att det både behövs konservativa, som slår vakt om goda hierarkier där de lämpade styr, och radikaler som rättar till orättvisor. I sin psykologiforskning har han visat hur engagemang hör ihop med personlighet, där högern är ordningsam och vänstern kreativ, och i sympatiska stunder ger han

båda en plats i helheten. Men tyvärr är han som en tennisdomare som ständigt hoppar ner och smashar in bollar för ena sidan, som när han krigar mot feminism och islam. Sådan aktivism underminerar hans kära balans, vilket jag ska återkomma till.

Vissa råd är mysiga. Som att man bör ha ett riktigt vackert rum hemma, samt odla vardagsromantiken. Därefter eskalerar stämningen ofta snabbt, som när han presenterar tre sätt att lösa osämja: förhandling, tyranni eller slaveri. Det har blivit en klyscha att vilsna unga män behöver hans stränghet, men att se varje städgnabb som en delstrid i den eviga tvekampen mellan herre och träl?

Den apokalyptiska tonen har dock ett syfte. Som han skriver i "Maps of meaning" (1999) – en betydligt mer spännande bok, där människans historia berättas utifrån våra myter – känner vi oss vilsna utan en roll i en större berättelse. Därför letar han meningsfulla sagor i allt från buddismen till naturreligionerna som glömts bort i förnuftssamhället. I alla tider ser han en spänning mellan struktur och kaos, och när jämvikten

rubbas måste en hjälte återfödas och skapa en ny ordning. Det gäller alla från Jesus och Harry Potter till dig – ja, du där framför datorn. Sträck på dig, sätt upp ett mål och ge allt!

Många unga män lockas av den här visionen. Män är ensammarer, begår oftare självmord, gör sämre ifrån sig i skolan, och alla ser nog inte framtiden som ett smörgåsbord av ”privilegier”. Nog finns mer konstruktiva språk för att prata om deras problem, men Peterson vinner på walkover. Många etablerade feminister låter som han – ryck upp er! sluta klaga! det är inte synd om er! – och då lyssnar man hellre på den auktoritet som skäller med kärlek.

Det finns bara ett problem med hans stränga bud. De verkar mest gälla andra.

Han beskriver sin våghalsiga sjukhusturné som en yttre prövning snarare än hans eget verk, påstår att skattemyndigheterna jagar honom av ren elakhet, och trots trettio år som psykolog låtsas han tro att *benso* är harmlöst. Det finns alltid ”särskilda omständigheter”

och är aldrig hans fel. Vad hände med att ta ansvar och tala sanning?

Visst kan läran ge något trots hans svagheter, men den är lika tvetydig. Han råder oss att överge ideologi, medan pärmarna rinner över av förakt mot politisk korrekthet. Inte ens patienterna slipper hans tjatiga kulturkrig.

När han behandlar en ung kvinnlig klimataktivist säger han att det är ”fel att överskatta sin kunskap om sådana saker – eller kanske att ens fundera på dem – när man är i tjugooårsåldern och saknar positiva inslag i sitt liv samt har stora svårigheter att ens kliva upp ur sängen på morgonen”. Varför skulle inte gemensam kamp för planeten kunna ge henne mening i en nihilistisk tid? Men hon kan visst inte ens tänka själv, utan måste ha lurats in i så ”generiska, opersonliga och cyniska idéer”. En patient som stör sig på sitt företags politiska korrekthet gör däremot rätt i att ta strid mot ondskan så att den inte sprider sig.

Vi blev lovade konservativ balans men fick dubbla måttstockar. Hur såg det ut med ”positiva inslag” när han själv skrev råden?

Skenheligheten återfinns på alla nivåer. Han avfärdar strävan efter jämlikhet som en ”mordisk ideologi” med hänvisning till stalinismen, en rätt hysterisk analys då efterkrigstidens egalitära välfärdsstater lär vara historiens mest lyckade samhällen. Desto tystare är han om sin egen inspiration hos antidemokrater och fascister som Nietzsche, Heidegger, Jung och Mircea Eliade, eller om hans beröringspunkter med den våldsamma högervåg som nu sveper över världen.

Går det att rädda en sund stränghet ur detta ilskna hopkok? Kanske, men jag undrar om inte dubbelheten är precis vad som lockar hans läsare. Visst har han en poäng i att delar av dagens aktivism drivs av ressentiment – att söka en offerroll och skylla på andra, i stället för att rakryggat bygga en ny framtid. Men det gäller i synnerhet hans eget läger. I Petersons svenska fangrupp på Facebook handlar nästan allt om

hur politisk korrekthet förstör samhället och deras liv, knappt något om att jobba på sig själv.

Att gnälla över andras stökiga rum är fortsatt lättare än att städa sitt eget.

Leonidas Aretakis

leonidas.aretakis@dn.se

03 Birgitta Rubin: Jag längtar inte tillbaka till trängseln på museerna före pandemin

Regeringens föreslagna krav på smittskyddsåtgärder för museer och konsthallar är snart färdiga att klubbas. På tiden, tycker Birgitta Rubin, och hoppas att ett jämnare publikflöde är här för att stanna.

Nu har Socialdepartementet fått in remissvaren på promemorian med den snustorra titeln "Ändringar i begränsningsförordningen". Självtjoar jag "äntligen", för just den byråkratiska process som möjliggör för museerna att öppna igen lunkar snart i mål. Detta efter många, långa månader av ovisshet och ett publik- och intäktsras som hotar existensen för åtskilliga konst- och kulturhistoriska museer i landet.

Förslaget innebär att museer och även konsthallar ska omfattas av samma regler i pandemilagen som exempelvis butiker och gym, det vill säga ett begränsat, smittsäkert antal besökare per kvadratmeter. "En mer träffsäker reglering", som kulturministern uttryckt det, alltså att vi slipper orimligheter som att museer med stora luftiga lokaler tvingas hålla stängt i motsats till trängre butiker.

"Stäng Systembolaget i stället" och öppna museerna! framkastar Artlovers chefredaktör i en medvetet provokativ kommentar (nr 17 2021).

Nu gäller det bara att Folkhälsomyndigheten anser att smittspridningen är någorlunda under kontroll och finputsar föreskrifterna, så kan kraven på smittskyddsåtgärder klubbas och museerna slå upp portarna – den 11 mars är planen.

Dock tror jag inte att särskilt många hinner med alla omställningar till dess, med så kort startsträcka, även om en del åtgärder redan genomförts. Jag har talat med flera företrädare och läst svaren från de två

aktuella remissinstanserna: Riksförbundet Sveriges museer (med 230 medlemsinstitutioner) och Naturhistoriska riksmuseet (som förmedlar synpunkter även från övriga tolv centralmuseer).

De ”välkomnar med glädje” regeringens förslag, förstås – bara det att få ett regelverk att förhålla sig till. Men hoppas på ”viss flexibilitet”.

Förutsättningarna är nämligen högst varierande för små respektive stora museer, för konst- respektive miljömuseer, för verksamheter inom- och utomhus. Målet att undvika trängsel genom ommöblering anser Naturhistoriska riksmuseet är små i många fall, ”exempelvis kan monstrar sällan flyttas, på grund av säkerhet och klimatisering”, och flaggar också för att kraven på bemanning ”kan föra med sig oproportionerligt stora kostnader för museer med stora ytor”.

Sveriges museer understryker i sitt svar vikten av att ”staten tar ett ekonomiskt ansvar för att museerna kan överleva så länge lag, förordning eller

myndighetsbeslut begränsar möjligheten till intäkter”. Att både tätare bemanna och speciellt utforma lokaler kan dessutom bli en ”oöverstiglig kostnad och förhindra ett återöppnande”, menar man.

Ja, det kostar mycket att införa smittsäkra system för biljettköp, in- och utpassering utan trängsel, fler vakter och återanställa permitterad personal. Jag vet också att det gör stor skillnad för museerna om maxantalet besökare ska regleras och kontrolleras i varje enskilt rum eller beräknas i förhållande till den totala ytan. Och vad innebär det konkret att särskilt ”ta hänsyn till personer i riskgrupper”? Flera museer framhåller att de har en hög andel besökare som tillhör riskgrupper – måste de förboka sig och ska speciella tider vigas åt dem?

Museerna undrar även om vernissager ska omfattas av det nya regelverket eller det som gäller för allmänna sammankomster? Och vem ansvarar för att smittskyddskraven efterlevs i friluftsmuseernas vidsträckta utemiljöer?

Just nu är det en enda röra med olika sorters regleringar, beroende på huvudman och smittspridning i regionerna. Själv har jag känt mig helt trygg på de privata eller stiftelsedrivna konstinstitutioner som kunnat hålla öppet, med kösystem alternativt tidsbokning, med massor av handsprit och utökade städrutiner. ”Inget museum har noterat att besökare har smittats med anledning av ett museibesök”, konstaterar också Sveriges museer.

Men faktum är att jag inte längtar tillbaka till hur det kunde vara före pandemin, med trängsel på de mest populära utställningarna. För nog fördjupas konstupplevelsen om man slipper stängas med andra och irritera sig på skogen av höjda mobilkameror eller pipande larm? Själv har jag njutit av en lugnare atmosfär på de museer som haft öppet. Så virtuella visningsalternativ och ett jämnare publikflöde hoppas nog många med mig är här för att stanna.

Birgitta Rubin

birgitta.rubin@dn.se

03 Så tränade Marit Bjørgen för att bli världens bästa kvinnliga skidåkare

Norska Guri Strøm Solli tävlade som ung mot en viss Marit Bjørgen. Medan Bjørgen blev den främsta vinterolympiern genom tiderna började Strøm Solli studera fysiologi och forskningsämnet blev senare – Marit Bjørgen. Sverker Sörlin läser hennes fascinerande bok om hur människan tränar bäst för att nå världstoppen.

Vid World Cup-tävlingarna i Düsseldorf i oktober 2005 tog en 22-åring från Drevja i Nordland andra plats i sprintstafett i par med Ella Gjømle. Hennes namn var Guri Strøm Solli. Förstaplatsen togs av Hilde Pedersen – och en viss Marit Bjørgen. Strøm Solli tog ytterligare några pallplatser och vann sprintvärldscupen i

rullskidor innan hon slutade tävla. Marit fortsatte och blev den främsta vinterolympiern genom tiderna med femton medaljer varav åtta guld.

Medan Bjørgen nådde världstoppen studerade Strøm Solli idrottsfysiologi och blev så småningom doktorand vid universitetet i Trondheim, NTNU. Som handledare fick hon Øyvind Sandbakk, före detta elitåkare och världsledande expert på uthållighetsträning. Som forskningsämne valde hon – Marit Bjørgen.

Och Bjørgen ställde upp. Först och främst med sina träningsdagböcker och andra träningsdata mellan 2000 och 2018, men också för ett drygt halvdussin intervjuer. Hur skulle man förklara Marit Bjørgens framgångar – och motgångar? Bjørgen hade haft en omdiskuterad svacka i karriären åren 2006–2008 men sedan kommit tillbaka, ännu bättre än tidigare. Hon hade fött barn 2015 och sedan tagit fyra guld i VM i Lahti 2017. Kan en sådan karriär förstås vetenskapligt?

Om dippen i karriären växte det ganska snart fram en berättelse. Den gick ut på att den orsakats av en onaturlig träningsform med stora, tunga ”block” av högintensiv träning som bröt ned Bjørgens prestationsförmåga. Hennes dåvarande tränare hyllades först för framgångarna men fick sedan hård kritik för vad som uppfattades som en alltför tuff regim. En problematisk roll spelades av två NTNU-fysiologer som ansåg sig ha vetenskapligt stöd för att den intensiva intervallträningen skulle ge resultat. Denna nedgångsberättelse förstärktes av Bjørgens sagolika framgångar när hon sedan bytte tränare och träningsupplägg. Det som pågått under de svåra åren kunde då tolkas som en avvikelse, ett experiment iscensatt av känslokalla män i vita rockar med en ung kvinnlig supertalang som offer.

Narrativet förstärktes genom ett stråk av nordisk civilisationskritik. Efter norska motgångar i de stora längdmästerskapen under 1950-talet utvecklade norska tränare och aktiva en särskild ”träningsfilosofi” under namnet ”rolig lankjöring”. Det var i sin tur en

variant på den LSD-modell, *Long Slow Distance*, som utprovats av löpare och tränare i Nya Zeeland och Australien. Den beskrevs som ”naturlig” – en modern version av den australiensiska urbefolkningens mjuka lunkande över den röda kontinenten.

Idén hade funnits också i Norden. I Vålådalen ordnade Gösta Olander träningsläger för löpare och längdskidåkare. Gunder Hägg, Assar Rönnlund, Sonja Edström och alla andra som kom dit fick höra Olander förkunna sitt evangelium om att öppna sinnena, lyssna till naturen och till den egna kroppen. Äta god kost från trakten, sluta äta när det smakar som bäst. Olanders förebild var samerna, som smög smidigt bland fjällen, ungefär som aboriginerna på andra sidan jordklotet flöt fram över sina sanddyner.

Tränare och aktiva blev övertygade om att ”naturlig” träning var den rätta. Berättelsen fick näring just av sådana kontrasterande stereotyper. I Sovjetunionen, kunde det heta, rådde militär drill och skidåkarna fick gräva gropar med spadar och sedan fylla igen dem. Därför blev ryssarna bara ganska bra, inte bäst.

Vetenskapligt baserad träning var i längden oundviklig. I Sverige skapades på Gymnastiska Centralinstitutet, GCI, i Stockholm i början av 1940-talet ett laboratorium under ledning av den danske fysiologen Erik Hohwü Christensen. Han hade fått sin träning i Köpenhamn hos Nobelpristagaren August Krogh, som fick Nobelpris 1921 för sin och hustrun Marie Kroghs forskning om lungornas syreupptagning. I Hohwü Christensens laboratorium fostrades fysiologer som P O Åstrand som i folkbildande anda spred de nya rönen bland de aktiva och även till allmänheten, som i boken ”Hur man skall få bättre kondition” (1958).

På 1970-talet hade den vetenskapliga träningen slagit igenom, även internationellt. Men idén om naturlig träning förlorade aldrig helt sitt grepp. I själva verket visade det sig att LSD-metoden hade sina fördelar och under namnet mängdträning fick den en roll som träningens bas. I Norge fick den lugna långdistansträningen rollen av nationellt träningsevangelium. Oddvar Brå och Ivar Formo

lufsade sakta i timmar, se hur bra det gick för dem! Och när Frode Estil kom tillbaks till Trondheim på hösten efter en sommar med fåren på fjället, utan någon hårdträning alls, upptäckte han till sin häpnad att han hade bättre flås än alla sina träningskompisar. Slutsats: man ska röra sig med djuren och naturen. Eller som Mohammad Ali brukade säga: "Float like a butterfly, sting like a bee."

Det är mot denna bakgrund man ska läsa Guri Strøm Sollis avhandling. Kan hon avgöra saken? Är det naturliga trots allt överlägset, vad forskningen än påstår?

Avhandlingen fäller ingen dom och det är det allra bästa med den. Hon gör det genom att inte göra sig till offer för narrativet utan genom att använda data. Hon tillgång till mer än 8 000 träningstillfällen på sammanlagt 14 300 timmar över 19 år. Hon vet på grammet hur mycket av Bjørgens kropp som är fett, muskler och skelett, hur mycket vikt som sitter på överkropp och underkropp, månad för månad, år för år. Hon vet hur mycket luft Bjørgens lungor andas, vad

hon äter, hur mycket mjölksyra hon har i blodet vid olika nivåer av ansträngning, när mensen kommer, hur hon ibland manipulerar den för att den ska passa i tävlingsschemat. Hon har minutkontroll på pulsnivån. Hon vet att den i högintensiva intervaller är 96–98 procent av maxpuls, medan den lågintensiva ligger på 65–75, då man kan hålla på i timmar. Hon har hela Bjørgens *quantified self*.

Strøm Solli noterar att de svåra årens blockträning bara omfattade tio procent av den totala träningsmängden medan den lågintensiva träningen var 88 procent. Skillnaden mellan denna "avvikelse" och den naturliga vägen är i själva verket blygsam. Bjørgen sänkte högintervallerna till tre procent, höjde den lågintensiva träningen till 92 procent och den medelintensiva till fem. Inga jätteskillnader, egentligen. Och även under dessa år vann Bjørgen medaljer och världscuplopp.

Det är alltså inte svart-vitt. Det är helt enkelt svårt att veta. Forskningen visar upp berättelserna för oss som i en spegel: de fyller våra behov att begripa det som är

för svårt för oss att förstå fullt ut. Det är bara det mycket enkla som vi verkligen kan veta säkert. Och det viktigaste är sällan enkelt. Vi behöver alla fakta som finns, men också omdöme.

Strøm Solli anknyter till ett annat narrativ: Bjørgen tränar allsidigt från barnsben. Hon arbetar i familjens jordbruk. Hon cyklar och vandrar, spelar fotboll, och handboll tills hon är 18. Leker. Specialiserar sig sent. Till det lägger hon sitt eget bidrag. Att Bjørgen ökar sina träningsdoser successivt. Lär sig lyssna till sin kropp. Maximal träning, som mest 940 timmar per år, infaller i åren trettio till trettiofem. När hon får barn trappar hon ned litet.

Denna långa, lugna upptrappning bygger också hälsa. Bjørgen är sällan sjuk. Hon är effektiv utan att stressa. Hon är mån om umgänge. I slutet av 00-talet ökar hon inslagen av balans och koordination i träningen och får även rådgivning om mental träning. Där hon skiljer sig från de andra är framför allt i de delar av ett lopp där det krävs särskilt uthållig styrka. Hon åker fortare

uppför under längre tid, och hon klarar att staka där andra övergår till diagonal.

Denna avhandling är också den bästa instruktionsbok jag någonsin sett. Dess första femtio sidor går igenom hur modern, samtida längdskidåkning ser ut. Hur ofta under ett lopp som åkarna växlar mellan olika åksätt, från stakning till diagonal, från hopp skate till paddling – mellan fem och tolv gånger per minut, oftare i sprint än i klassiskt, oftare hos män än kvinnor. Man får veta vid vilken lutningsgrad i terrängen de växlar, vid vilken nivå av maxpuls det är optimalt att använda olika tekniker och hur mycket energi olika åksätt tar. Solli Strøm berättar att det inte bara var skogsarbetare som åkte skidor. Även barnmorskor gjorde det för att komma dit där de behövdes i väglöst land. Mitt i alltsammans blir denna studie i fysiologi också en fascinerande kvinnohistoria.

Har Solli Strøm härmed ”förklarat” Bjørgen? Är detta den definitiva fysiologiska biografin? Svaret är ett befriande nej. Vad hon visar för oss är ett rikt och trovärdigt empiriskt mönster. Men i en yttersta instans

är samvariationen mellan kroppen och erfarenheten svårutgrundlig, kanske omöjlig att helt förutsäga. Inte så konstigt, för överallt stöter kunskapen på okända förhållanden.

Framtidens träningskroppar kommer att vara ännu bättre uppmätta. Inte heller då kommer vi att kunna förklara allt. Allra minst kommer vi att kunna säga att ”om du bara upprepar vad Bjørgen gjorde, så kommer du också att vinna”. Det finns alltid något mer, som gör att det aldrig går att förklara oss. Om det inte vore så, skulle inte skidtävlingar vara så meningsfulla. Inte heller själva livet.

Fotnot: Sverker Sörlin är idéhistoriker, författare och medarbetare i Dagens Nyheter. Utgav 2011 den moderna skidklassikern ”Kroppens geni: Marit, Petter och skidåkning som lidelse” (Weyler) och skrev efterordet i Jonas Grens nyligen utgivna sonettkrans ”Tävlingsdräkten” (Vendels förlag 2021).

Sverker Sörlin

kulturdebatt@dn.se

03 Katarina väjer inte för det svåra

Radiojournalisten Katarina Hahr ser sina intervjuer som föreställningar. Att vara nervös innan är bara bra tycker hon – det betyder ju att man gör något på riktigt.

Katarina Hahr tar emot på sitt arbetsrum i Radiohuset i Stockholm. Hennes stil är tuff och glamorös och till utseendet påminner hon om skådespelerskan Lena Olin. Det har hon hört förr, och nämner i förbifarten att hon arbetade på Dramaten samtidigt som Lena i sin ungdom:

– Hon var ihop med Örjan och jag med Johannes (Ramberg och Brost, reds anm), så det blev rörigt ibland där på Café Opera, säger hon och skrattar.

Hon har levt hela sitt vuxna liv nära den konstnärliga världen. I centrum finns teatern där hon började sin bana som aspirerande skådespelare. Numera utforskar

hon konsten och kulturen som reporter och producent på Sveriges Radio. Mest känd är hon för sina djuplodande porträtt i ”Katarina Hahr möter”, av välkända kulturarbetare som Johan Rabaeus, Ann Heberlein, Anne-Lie Rydé och Ola Rapace.

Hon har även gjort några uppmärksammade dokumentärer om den svåraste förlusten i sitt liv, när hon miste synen vid 31 års ålder. Men hur det är att vara blind är ett ämne som Katarina Hahr är fruktansvärt trött på:

– Det är en så liten del av mig. Därför är det så skönt att hänga med människor som fullständigt skiter i det.

De bästa samtalen leder direkt in på de verkligt viktiga sakerna, menar hon. Det är upplägget även för hennes intervjuer, som borrar sig in i existentiella teman som rädsla, självförtroende, föräldraskap och avund.

Den första intervjun, och den viktigaste enligt henne själv, gjorde hon med Lars Norén. Hon lyckades få den tack vare sin bakgrund inom teatern. Hon ser den som

en vändpunkt i karriären – då fick radiocheferna upp ögonen för henne. I intervjun hör man Katarina som ung journalist söka svar på en av tillvarons stora frågor: Vad har man för ansvar för sitt liv?

– Det handlade ju om mig själv, att jag utforskade frågan, har jag möjlighet att ha ett bra liv? Kan man göra något åt sitt liv själv? Eller blir det bara som det blir?

Dramatikerns svar blev ja – man har ett ansvar, och man måste försöka göra något av sitt liv. Den frågan hade Katarina Hahr brottats med länge, redan under 1980-talet, som hon minns som en både kaotisk och rolig tid.

Hennes berättelser tar en rakt in i populärkulturens mittpunkt. Hon gick på Calle Flygares teaterskola och sökte sig till Dramaten. Blev regiassistent åt Gunnel Lindblom, och umgicks med många av musik- och teatervärldens tunga namn. Historierna är många: hur hon och en kompis målade över Ulf Lundells väggmålningar när hon flyttade in i huset i

Vitabergsparken, där Lundell dess för innan skrivit romanen ”Jack”; hur hon lärde sig laga sashimi av damen i den japanska tobaksaffären bredvid Sheraton Hotel när sushi var nytt i Sverige, och när hon dansade med rockstjärnan Prince på Café Opera – utan att veta vem han var först.

– Jag undrade vad det var för en väldigt liten kille som bjöd upp mig. Vi var lika långa, en och femtiosju.

Hon har fortfarande ett stort kontaktnät och ett livligt umgänge, många av sina intervjupersoner känner hon privat. Men det är inte därför hon lyckas få så många att öppna sig och tala om svåra, känsliga saker i sina liv. Hon förbereder sig minutiöst, men har också nytta av sin skådespelarbakgrund. Varje möte ska vara som en föreställning.

– Mina intervjupersoner ska tycka att det är roligt att träffa mig. De ska känna att det här är spännande, att de ska få vara med om något. Jag jobbar utan manus, men har en väldigt klar tanke. Jag vågar lyssna, jag

vågar följa. Men jag vågar också ställa frågor som är svåra.

För att bli en bra intervjuare måste man börja hos sig själv. Veta vad det är att klara av livet, även det svåra och det mörka. Katarina Hahrs liv har långt ifrån varit enkelt. Hon har haft perioder när det inte ens var säkert att hon skulle lyckas komma igen.

– Jag har tagit mig ur saker fast det har sett ut som att det inte går. Och det innebär att jag å ena sidan är en väldigt orolig person och å andra sidan en väldigt trygg person, säger hon.

– Att vara nervös innan, det betyder ju att man gör något på riktigt. När det blir enkelt, då är det inte bra. Men när jag är i intervjun så är det bara så roligt. Där är jag trygg.

Malin Eijde TT

Katarina Hahr

Gratuleras till: Fyller 60 år den 5 mars.

Gör: Radiojournalist, gör intervjuserien "Katarina Hahr möter" i Sveriges Radio P1.

Bor: Kungsholmen i Stockholm.

Familj: Gift med Michael Johansson, dramatekniker på SR. Sonen Samuel, 18 år.

Om att fylla 60: "Det är överkligt, men också lite coolt. Det finns många roliga människor i min ålder. Vi 60-talister är lyckliga, för vi har fått vara med om så mycket, hela rocksvängen. Det är en skatt man bär med sig."

Så firar hon: "Jag får se till att det blir roligt, utifrån riktlinjerna."

Favoritsyssla hemma: "Jag gillar att laga mat. Med mina riktigt nära vänner är måltiden i centrum."

Senaste kulturupplevelse: "En lunch med Sigge Eklund på Ulla Winbladh. Vi är själsfränder, vi har ett pågående samtal. Det är som ett kulturevenemang för mig."

03 Lotta O: När världen blir allt mer mirakulös

På något sätt har jag alltid tänkt mig att man blir mer blasé med åren, och har sett allt förut.

Så är det inte alls. Jag var mest blasé i tonåren, då var alla fakta tråkiga (utom naturkunskap, som alltid har varit mirakulös).

Visserligen har man vetat sen barnsben att lamadjur kan spottas, för det lärde man sig i Tintin, men att det över huvud taget finns lamadjur framstår som ett allt större underverk. Eller kängurur, som med åren ter sig rent absurda. Ett djur med stora fötter som hoppar omkring och har ficka på magen? Obegripligt.

Eller att det finns ett ställe i Dalarna som heter Semla. Jag tillbringade en stor del av min barndom i bil längs kusten från Stockholm till Ådalen, och vi skrattade alltid åt alla roliga ortnamn längs vägen. Med åren blev

ortnamnen mindre roliga och mer förklarliga, men numera är de roliga igen.

Det känns som att ha gått igenom de där zenbuddhistiska utvecklingsstegen, där man mediterar över ett berg som först bara är ett berg. Med tiden ser man plötsligt hur mycket mer berget är! Och sen, när upplysningen kommer, så förstår man att berget verkligen är ett berg.

Det har alltid varit en stor existentiell gåta, men jag hade inte förstått att det även gäller just berg.

När jag gick i skolan traggade jag bara sömnigt i mig fakta, som glosor i ett nytt språk. Viskan-Ätran-Nissan-Lagan, durch-für-gegen-ohne-um och vad det var. Det betydde inte så mycket och huvudsaken var att man kom ihåg att huvudstaden i Ecuador hette Quito när det var dags för prov. (Jag var ovanligt bra på just syd-amerikanska huvudstäder, det är numera också obegripligt och mest av allt att jag kommer ihåg det.)

Men nu förundras jag över hela världens geografi. Avstånd som inte bara är mått utan förklarar socioekonomiska skillnader och politiska motsättningar. Gränsdragningar som berättar om historiska övergrepp och ortnamn som berättar vilka som var kolonialherrar förr. Berg och sjöar, vattenfall och slätter. Ofattbart stora skogar.

Ju äldre jag blir, desto mer är världen ett mirakel. Och det känns faktiskt alldeles rätt: det är den. Någon borde tala om för alla skolelever att det blir så. Och någon borde göra grundskoleböcker för oss som är gamla nog att uppskatta dem.

Lotta Olsson

lotta.olsson@dn.se

Huvudsaken var att man kom ihåg att huvudstaden i Ecuador hette Quito.

04 Sara Kristoffersson: Debatten visar att känslor och ängslighet trumfar det sunda förnuftet

Debatten om Konstfack och salen Vita havet är tidstypisk och ett tecken på ett diskussionsklimat där känslan löper snabbare än tanken, skriver Sara Kristoffersson i sin slutreplik.

I en utställning 2018 föreslog några studenter från konstnärsgruppen Brown Island att Konstfacks utställningslokal Vita havet skulle byta namn. Förslaget blev sedan ett av flera led i skolans arbete mot rasism och diskuterades i nämnder och råd. Namnet Vita havet kunde förvisso inte alls kopplas till rasistiskt tänkande, men det saknades intresse för ursprunget och diskussionerna präglades av

historielöshet. En lärare föreslog till och med på fullt allvar ändring till Bruna havet. Sensmoralen: vi får inte glömma att titta i backspeglarna när vi blickar framåt.

I god kollegial anda var jag öppen med att jag avsåg skriva om frågan eftersom den hade principiell räckvidd långt utanför Konstfacks murar: var går egentligen ”gränsen” för vad som kan tolkas rasistiskt? Det var sakfrågan. Många upplevde den som väsentlig, men inte alla. Artikeln resulterade i en namninsamling bland anställda som till synes kände sig obekväma med debatt. Kalla det mobbning, häxjakt eller osmakligt flockbeteende. Siffrorna 44 mot 1 talar ett tydligt språk.

Vilka förslag som ska tas på allvar i antirasismens namn kan självklart diskuteras och en statlig myndighet som Konstfack måste vara öppen mot offentligheten. Ett debattinlägg som möts med en namninsamling strider däremot brutalt mot lärosätets värdegrund.

Artikelnsls genomslag i tidningar, radio, tv och sociala medier vittnar om att frågan engagerar och skär rakt in i samtiden, är angelägen och principiell. Några varnar för den okritiska importen av amerikansk identitetspolitik som riskerar att stärka rasism snarare än att bekämpa den. Andra pekar på att klass och social snedrekrytering nonchaleras. Frågan har en egendynamik och debatten har tagit olika riktningar. Mina synpunkter har fått medhåll och bred uppbackning på det politiska spektrumets höger-vänster skala. Undantag finns dock.

Läraren Erik Berggren är övertygad om att han har sett ljuset (DN 21/2). Trots att Berggren inte varit med på möten och sammanträden inbillar han sig att namnfrågan är en bagatell och att Brown Islands medlemmar fortfarande är studenter. Ingen i skolans ledning tycks veta vilka de är, men de av gruppens representanter som uttalat sig är före detta studenter. Där Berggrens kunskap tryter tar flosklerna och klyschorna vid. Rösten från ljugarbänken påstår att jag är reaktionär och anklagar mig för maktmissbruk utan

att ha en susning om verkliga förhållanden. Rött kort direkt.

Även Lars Strannegård avfärdar diskussionen om namnbytet som en obetydlighet ryckt ur sitt sammanhang, tror att Brown Island är studenter och hyllar lättsinnigt Konstfacks öppna debattkultur (DN 26/2). Öppen för vem? Namninsamlingen vittnar om motsatsen. Många av skolans lärare begriper uppenbarligen inte att yttrandefriheten är helig. Bemötandet kan snarare ge historiska associationer till arbetsplatser i forna Östeuropa där man "lät" anställda rösta om huruvida personer som uttryckt avvikande åsikter om regimen offentligt skulle få arbeta kvar.

Nu har Brown Island till synes erkänt att namnet Vita havet knappast är rasistiskt i sig. Bort ska det ändå. Att namnfrågan fortfarande betraktas som central framgår tydligt i det förslag som nyligen tagits fram av en arbetsgrupp på Konstfack, som dessutom föreslår ett rituellt evenemang i samband med namnbytet toppat med en bronsplakett. Sådana förslag riskerar snarare

att förlöjliga det viktiga antirasistiska arbetet: stjälpa mer än hjälpa.

Debatten om Vita havet är tidstypisk. Vi tycks leva i ett intellektuellt risksamhälle där känslor, upplevelser och ängslighet tenderar att trumfa kunskap, reflektioner och sunt förnuft. Känslan löper snabbare än tanken. Alla nickar instämmande i rädslan att stämplas som rasister, och det upplevs som utmanande när någon går motströms och hänvisar till faktiska förhållanden.

Sara Kristoffersson

Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknads- departementet och näringsdepartementet

3	<u>Inrikes DN-artiklar 23 februari - 4 mars 2021</u>
4	Riksdagen och politiska partier
85	Statsrådsberedningen och statsministern
95	Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.
153	Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet
215	Infrastruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi
291	Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem
521	Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.
704	Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.
758	Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.
772	De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna. - 793

Arbetsmarknadsdepartementet

Arbetsmarknadsdepartementet ansvarar för frågor och ärenden som rör arbetsmarknad, arbetsrätt och arbetsmiljö. Departementet ansvarar också för arbetet för ökad jämställdhet mellan kvinnor och män och mänskliga rättigheter på nationell nivå. Dessutom ansvarar departementet för arbetet för integration, mot segregation, rasism och diskriminering samt för att stärka hbtq-personers och barns rättigheter.

[Områden](#)

Områden

- [Arbete mot segregation](#)
- [Arbetsmarknad](#)
- [Arbetsrätt och arbetsmiljö](#)
- [Barnets rättigheter](#)
- [Demokrati och mänskliga rättigheter](#)
- [Jämställdhet](#)

- [Nyanländas etablering](#)

[Om Arbetsmarknadsdepartementet](#)

Relaterad navigering

- [Arbetsmarknadsdepartementets delar i statens budget](#)
- [Rättsliga dokument](#)
- [Utredningar och kommittéer](#)
- [Myndigheter med flera](#)
- [Remisser](#)
- [Organisation](#)
- [Kontakt](#)

[Ansvariga statsråd](#)

Ansvariga statsråd

[Eva Nordmark](#)

Arbetsmarknadsminister

Märta Stenevi

Jämställdhets- och bostadsminister med ansvar för stadsutveckling och arbetet mot segregation och diskriminering

Aktuellt från Arbetsmarknadsdepartementet

Genvägar

- [Reformering av Arbetsförmedlingen](#)
- [Ordning och reda på arbetsmarknaden](#)
- [En arbetsmiljöstrategi för det moderna arbetslivet 2016-2020](#)
- [Arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck](#)
- [Hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter](#)
- [Samlat grepp mot rasism och hatbrott](#)
- [Följ Arbetsmarknadsdepartementet på Twitter](#)
- [Prenumerera på nyhetsbrev om regeringens arbetsmarknadspolitik](#)

Arbetsmarknadsdepartementet

<https://www.regeringen.se/sveriges-regering/arbetsmarknadsdepartementet/>

Myndigheter

- **Myndigheten för arbetsmiljökunskap**
16 augusti 2018 från [Arbetsmarknadsdepartementet](#)
- **Arbetsmiljöverket**
07 mars 2016 från [Arbetsmarknadsdepartementet](#)
- **Statens nämnd för arbetstagares uppfinningar, SNAU**
15 oktober 2015 från [Arbetsmarknadsdepartementet](#)
- **Arbetsdomstolen**
02 februari 2015 från [Arbetsmarknadsdepartementet](#)
- **Svenska ILO-kommittén**
02 februari 2015 från [Arbetsmarknadsdepartementet](#)
- **Svenska ESF-rådet, Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige**
02 februari 2015 från [Arbetsmarknadsdepartementet](#)
- **Nämnden för styrelserepresentationsfrågor**
02 februari 2015 från [Arbetsmarknadsdepartementet](#)
- **Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering, IFAU**
02 februari 2015 från [Arbetsmarknadsdepartementet](#)
- **Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen, IAF**
02 februari 2015 från [Arbetsmarknadsdepartementet](#)
- **Arbetsförmedlingen**
02 februari 2015 från [Arbetsmarknadsdepartementet](#)
- **Medlingsinstitutet**
03 december 2014 från [Arbetsmarknadsdepartementet](#)

Eva Nordmark

Arbetsmarknadsminister

[Arbetsmarknadsdepartementet](#)

"Alla som kan arbeta ska arbeta. Det är grunden för vår gemensamma välfärd. När arbetslivet förändras gör vi en nystart i arbetsmarknadspolitiken. Regeringen fortsätter föra en politik för fler jobb och nya satsningar på kompetensutveckling. Vi bygger ett tryggare arbetsliv med goda utvecklingsmöjligheter. Så möter vi framtiden tillsammans."

Eva Nordmarks områden

- [Arbetsmarknad](#)
- [Arbetsrätt och arbetsmiljö](#)
- [Nyanländas etablering](#)

[SW . 658 Allm.företagsekonomi, Arbets-förmedling o -marknad.](#)

[SW . 7958 Sociala miljöer o sociala verksamheter i boendet.](#)

Märta Stenevi

Jämställdhets- och bostadsminister med ansvar för stadsutveckling och arbetet mot segregation och diskriminering

[Arbetsmarknadsdepartementet](#)

"Vi kan aldrig acceptera att människor inte har makten över sina egna liv. Regeringen jobbar för ökad jämställdhet på alla nivåer, att stärka barns rättigheter, att bekämpa våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. Vi står tydligt upp för alla människors lika värde." (Företrädarens förklaring)

Märta Stenevis områden

- [Arbete mot segregation](#)

- [Barnets rättigheter](#)[Bostäder och samhällsplanering](#)[Demokrati och mänskliga rättigheter](#)
- [Jämställdhet](#)
- [Nyanländas etablering](#)
- [Presskontakter](#)
- [Pressbilder](#)
- [E-post till registrator](#)
- [Kontakt](#)

[SW . 658 Allm.företagsekonomi, Arbets-förmedling o -marknad.](#)

Näringsdepartementet

Näringsdepartementet har ansvar för frågor som rör bolag med statligt ägande, näringsliv, innovation, landsbygd, livsmedel och regional utveckling.

[Områden](#)

Områden

- [Bolag med statligt ägande](#)
- [Innovation](#)
- [Landsbygd, livsmedel och areella näringar](#)
- [Näringspolitik](#)
- [Regional utveckling](#)

[Om Näringsdepartementet](#)

Relaterad navigering

- [Näringsdepartementets delar i statens budget](#)
- [Rättsliga dokument](#)
- [Utredningar och kommittéer](#)
- [Myndigheter med flera](#)
- [Remisser](#)
- [Kontakt](#)

[Ansvariga statsråd](#)

Ansvariga statsråd

[Ibrahim Baylan](#)

Näringsminister

[Jennie Nilsson](#)

Landsbygdsminister

[Genvägar](#)

Genvägar

- [Information in English from the Ministry of Enterprise and Innovation](#)
- [Regeringens strategiska samverkansprogram](#)
- [En livsmedelsstrategi för jobb och hållbar tillväxt i hela landet](#)
- [Ett nationellt skogsprogram för Sverige](#)

Aktuellt från Näringsdepartementet

Näringsdepartementet

<https://www.regeringen.se/sveriges-regering/naringsdepartementet/>

Myndigheter

- **Teracom Group AB (Teracom)**
22 november 2017 från [Näringsdepartementet](#)
- **European company for the financing of railroad rolling stock (EUROFIMA)**
09 april 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Stiftelsen Norrlandsfonden (Norrlandsfonden)**
09 april 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Stiftelsen Industrifonden (Industrifonden)**
09 april 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Centrala djurförsöksetiska nämnden**
06 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Skogsstyrelsen**
06 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA)**
06 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Livsmedelsverket (SLV)**
06 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Statens jordbruksverk (SJV)**
06 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Sveriges lantbruksuniversitet (SLU)**
06 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Lernia AB (Lernia)**
05 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Orio AB (Orio)**
05 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Verket för innovationssystem (Vinnova)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Vattenfall AB (Vattenfall)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Vasallen AB (Vasallen)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **V.S. VisitSweden AB (VisitSweden)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Transportstyrelsen**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Trafikverket**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Trafikanalys**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)

- **Tillväxtverket**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
-
- **TeliaSonera Aktiebolag (TeliaSonera)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
-
- **Svevia AB (publ) (Svevia)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
-
- **Sveriges geologiska undersökning (SGU)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
-
- **Svensk-Danska Broförbindelsen SVEDAB AB (Svedab)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
-
- **Svenska skeppshypotekskassan (Svenska Skeppshypotek)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
-
- **Svenska rymdaktiebolaget (SSC)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
-
- **Swedfund International AB (Swedfund)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
-
- **Swedesurvey Aktiebolag (Swedesurvey)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
-
- **Swedavia AB (Swedavia)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
-
- **Sveaskog AB (Sveaskog)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
-
- **Statens väg- och transportforskningsinstitut (VTI)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
-
- **Statens Bostadsomvandling AB (Sbo)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
-
- **Specialfastigheter Sverige Aktiebolag (Specialfastigheter)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
-
- **SOS Alarm Sverige AB (SOS Alarm)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
-
- **Sjöfartsverket**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
-
- **SJ AB (SJ)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
-
- **SBAB Bank AB (publ) (SBAB)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
-
- **SAS AB (SAS)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
-
- **Samhall Aktiebolag (Samhall)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)

- **RISE Research Institutes of Sweden AB (RISE)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **PostNord AB (PostNord)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Post- och telestyrelsen (PTS)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Patentombudsnämnden**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Patent- och registreringsverket (PRV)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Myndigheten för tillväxtpolitiska analyser och utvärderingar (Tillväxtanalys)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Metria AB (Metria)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Luossavaara-Kiirunavaara Aktiebolag (LKAB)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Luftfartsverket (LFV)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Konkurrensverket (KKV)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Jernhusen AB (Jernhusen)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Inlandsinnovation AB (Inlandsinnovation)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Infranord AB (Infranord)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Green Cargo AB (Green Cargo)**
04 februari 2015 från
- **Fouriertransform Aktiebolag (Fouriertransform)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Bolagsverket**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Arlandabanan Infrastructure AB (Arlandabanan)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Apoteksgruppen i Sverige Holding AB (Apoteksgruppen)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Apoteket AB (Apoteket)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Ansvarsnämnden för djurens hälso- och sjukvård**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)

- **ALMI Företagspartner AB (ALMI)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
-
- **Aktiebolaget Svensk Exportkredit (SEK)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Aktiebolaget Svensk Bilprovning**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Aktiebolaget Bostadsgaranti (AB Bostadsgaranti)**
03 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Akademiska Hus Aktiebolag (Akademiska Hus)**
03 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **AB Svenska Spel (Svenska spel)**
03 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **AB Göta kanalbolag (Götakanal)**
03 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Styrelsen för samefonden**
19 december 2014 från [Näringsdepartementet](#)
- **Lantmäteriet**
19 december 2014 från [Näringsdepartementet](#)
- **Boverket**
19 december 2014 från [Näringsdepartementet](#)

Ibrahim Baylan

Näringsminister

[Näringsdepartementet](#)

Ibrahim Baylans områden

- [Bolag med statligt ägande](#)
- [Innovation](#)
- [Näringspolitik](#)

[SW . 657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.](#)

[SW . 658 Allm.företagsekonomi, Arbets-förmedling o -marknad.](#)

[SW 66/68 Tillverkning av varor.](#)

[SW 66 Tillverkning av kemivaror od.](#)

[SW 67 Tillverkning av bearbetningsvaror o d](#)

[SW 68 Tillverkning av komplexvaror.](#)

[SW 69 Tillverkning/ byggande av byggnader o anläggningar.](#)

[SW . 644 El-, gas-, värme-, vatten- hygienförsörjning o d.](#)

[SW 63 Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske od.](#)

[SW 62 Ingenjörverksamheter \(konstruktion o d\)](#)

Jennie Nilsson

Landsbygdsminister
[Näringsdepartementet](#)

Jennie Nilssons områden

- [Landsbygd, livsmedel och areella näringar](#)
- [Regional tillväxtSW 63 Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske od.](#)

[SW 63 Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske od.](#)

23 Fortsatt få varsel under februari

Den svagt ljusare trenden på arbetsmarknaden fortsätter. Arbetslösheten sjönk i förra veckan till 8,7 procent, från 8,8 procent veckan före det, enligt Arbetsförmedlingens veckostatistik. Nästan 7 500 nya skrev in sig som arbetslösa hos landets arbetsförmedlingar förra veckan. Men över tusen fler lämnade för jobb eller utbildning. Varslen om uppsägningar sjunker också. I förra veckan varslades 535 personer, ungefär samma nivå som veckan före. Hittills i februari, med en vecka kvar har cirka 1 800 varslats, vilket är förhållandevis få. **TT**

23 Gruvjätten LKAB ökar mineraltillgång ar

Det statliga gruvbolaget LKAB skruvade upp mineraltillgångarna under 2020 med 45 procent, till 1,7 miljarder ton från tidigare 1,2 miljarder. LKAB har de senaste två åren satsat cirka 700 miljoner kronor på att söka efter nya fyndigheter och efter fortsättningen på befintliga.

”Vi har haft höga målsättningar och det har gett resultat. Att vi kan öka mineraltillgångarna så här kraftfullt är en av förutsättningarna både för

en fortsatt verksamhet som gruvbolag och för vår stora omställning till koldioxidfria produkter”, kommenterar Pierre Heeroma som är direktör för prospekteringar.

Direkt

23 ”Volvo borde betala tillbaka coronastödet till staten”

Aktieutdelning. AB Volvos styrelseordförande Carl-Henrik Svanberg och Göran Persson på Swedbank visar upp en total arrogans inför alla som kämpar för att överleva i följderna av pandemin när de försvarar sina permitteringsstöd som sedan betalas ut till aktieägarna.

Den lilla människan som Svanberg sade sig ömma för i ett annat famöst uttalande för några år sedan. Den lilla människan som kanske fått

ett bostadsbidrag och sedan glömt att anmäla ändrad inkomst får ett återbetalningskrav.

Varför kan inte Volvo ta en av de 30 vinstmiljarderna och betala tillbaka när det nu gick så mycket bättre än de kanske trodde för ett år sedan? 29 miljarder kronor är inte heller en dålig utdelning.

Bengt Mührer, Enskede

24 Nordmark besviken efter mötet om gränspendlarna

Norge kunde på tisdagen inte ge besked om hur man vill lösa de svenska gränspendlarnas situation. Sveriges regering för nu upp frågan på statsministernivå.

– Jag har varit mycket tydlig med att jag förväntar mig att den norska regeringen presenterar en lösning när statsministrarna träffas, säger arbetsmarknadsminister Eva Nordmark (S).

Norska smittskyddsregler, som infördes den 29 januari, gör att tusentals svenskar som är bosatta i Sverige och arbetspendlar till Norge inte får komma till sina arbeten och de får därför inte ut någon lön. De beviljas heller inte ersättningar i form av a-kassa eller sjukpenning.

På tisdagen mötte arbetsmarknadsminister Eva Nordmark sin norska motsvarighet Torbjørn Røe Isaksen för att diskutera situationen, men några konkreta åtgärder för att lösa problemet presenterades inte för den svenska regeringen.

Eva Nordmark säger att hon är besviken:

– Det är Norge som har stängt gränsen och det är de som har ansvaret för att lösa de problem som det här har orsakat. Vi har haft många kontakter mellan våra regeringar på olika nivåer och jag hade faktiskt förväntat mig att ha någon form av besked i dag. Jag är besviken över att jag inte fick det.

Hon är medveten om att situationen för många av pendlarna har blivit akut och beskriver den som ”fullständigt orimlig”. Nu förs frågan upp på högsta nivå.

– Våra statsministrar kommer att träffas inom närtid och jag har sagt till min kollega att då måste ni ha ett besked att ge, säger Nordmark, som inte kan svara på

exakt när mötet mellan Erna Solberg och Stefan Löfven kommer att bli av.

Nordmark säger att man från svenskt håll har den största respekt för att Norge vill skydda sina medborgare från smitta, men menar att en snabb lösning på problemet skulle kunna vara att Norge precis som Sverige tillåter alla som arbetar på ena sidan gränsen och bor på den andra att komma in i landet om de kan uppvisa ett negativt covidtest.

– Det jag fick besked om i dag av arbetsmarknadsministern är att de har gett myndigheter i uppdrag att titta på lättnader i restriktioner för arbetspendlare, säger Nordmark.

Hon berättar att hon nåtts av medieuppgifter om gränspendlare som nu valt att säga upp sig från jobbet i Norge. Detta oroar henne.

– Vi har en gemensam arbetsmarknad som gynnat de nordiska länderna under många år. Den ska snarare undanröja gränshinder än att skapa nya. Innan jag blev

minister har jag jobbat mycket nordiskt med fackliga frågor och jag måste säga att det här är en situation som jag aldrig trodde att jag skulle behöva uppleva, säger Eva Nordmark.

I torsdags lade oppositionen i Norge fram förslag i stortinget för att lösa knuten, men dessa röstades ner av regeringspartierna.

Torbjørn Røe Isaksen, som representerar regeringspartiet Høyre, förklarade att man inte anser sig kunna skapa särskilda regler för svenska och finska gränspendlare utan att dessa i så fall måste gälla för alla EES-länderna och då handlar det enligt ministern om hundratusentals personer. Enligt den norska regeringen skulle situationen lösas genom att arbetsgivarna tillåter. Samtidigt är många av de norska företagen beroende av sin svenska arbetskraft.

Trycket växer nu på den norska regeringen att komma med en snabb lösning. Arbeiderpartiets ledare, den tidigare statsministern Jonas Gahr Støre, är en av dem

som kritiserat regeringen för att man försatt gränspendlarna i den här situationen.

– Jag anser att Norge har ett moraliskt ansvar. Det hör till nordisk solidaritet att hjälpa dem. Vi kan inte bara lämna de här människorna som i år har vant sig att Norge är deras arbetsplats, säger Gahr Støre till NRK.

Jens Littorin jens.littorin@dn.se

24 350 miljoner satsas på kläder av trä

Efter år av hemlighetsmakeri – nu ska träd bli textilier när H&M, Ikea och Stora Enso tillsammans med staten satsar drygt 350 miljoner på en ny fabrik.

Tekniken kan bli ett miljövänligare alternativ till bomull och oljebaserade material, och kan förändra en av världens största branscher.

När man gör textilfibrer, till exempel viskos, av träråvara, används så kallad dissolvingmassa som kan tillverkas av såväl löv- som barrträd. Sådan massa tillverkas redan på några svenska bruk, men själva fibern görs inte här. Inte än – men nu ska civilingenjören Lars Stigssons mer än tio år gamla idé bli industriell verklighet.

Han är redan känd som grundare av Sunpine som tillverkar diesel av tallolja, en teknik som gett honom

Sveriges finaste teknikutmärkelse, Polhemspriset. Men han är också en av fyra delägare i Tree to textile, som ska göra textilfibrer av både löv- och barrskog. De övriga tre ägarna är skogsbolaget Stora Enso, klädföretaget H&M och möbeljätten Ikea.

– Vår teknik skiljer sig på två viktiga punkter från den vanliga viskosprocessen. Dels används inte den giftiga och illaluktande koldisulfid för att lösa upp cellulosan. Dels återvinns kemikalierna så att det inte bildas något avfall. Vi sparar energi och miljö, säger han.

Stigsson beskriver slutprodukten som ett slags mellanting av viskos och bomullsfiber, som kan användas i till exempel lakan, örngott, gardiner, klänningar, blusar, skjortor osv.

– Till en början är det en fiber att blanda med andra, men på lite sikt kommer det material helt baserade på vår fiber.

Nu under våren ska företaget börja bygga en demonstrationsanläggning. Investeringen är på 352

miljoner kronor – varav 77 miljoner kronor är stöd från Energimyndigheten.

– Här ska vi testa och trimma tekniken för att göra klart att den klarar att skalas upp industriellt, säger Sigrid Barnekow, vd för Tree to textile.

Hon hävdar att företagets teknik har en rad fördelar när det gäller hållbarhet.

– Enligt våra beräkningar skulle vår metod jämfört med traditionell viskostillverkning förbruka minst en tredjedel mindre energi, minst 80 procent mindre vatten och minst 70 procent mindre kemikalier.

Företaget har i ett antal år provat processen i liten skala, arbetet har länge omgärdats av hemlighetsmakeri. Men nu tas nästa steg – på Stora Ensos massabruk i skånska Nymölla. Dissolvingmassan tas i början från skogsbolagets bruk Enocell i Finland. Produktionen som startar våren 2022 blir cirka 1 500 ton fiber per år, att jämföra med en storskalig anläggning på minst 100 000 ton.

– Vi vill göra hållbara fibrer tillgängliga för alla, i dag är det en nisch-marknad med för höga priser. Vi har designat en process som ska kunna fungera industriellt och kostnadseffektivt. Ambitionen är att sprida tekniken globalt, säger Sigrid Barnekow.

Det svenska företaget är inte ensamt om att vilja förändra en av världens ekonomiskt största branscher, som sysselsätter cirka 300 miljoner människor, mot mer hållbara affärer. Här finns andra företag som vill utveckla kemikaliesnåla textilier ur träråvara, men det handlar också om att på olika sätt minska energiåtgången i produktionen, minska slöseriet och i högre grad återanvända kläder.

– Jag tror att cellulosa kan spela en väldigt stor roll för framtida textilier. Och Sverige är ju ett skogsland i världsklass och har länge tillverkat den massa som behövs som råvara, säger docent Nils-Krister Persson på Textilhögskolan i Borås.

– Men det vore förstås bra om vi kunde fylla i gapet i den textila värdekedjan, att göra fibern här i stället för

att skeppa massan till Indien och Kina först. Det vore ju intressant även på Europainivå, där man har utarmat sin textilfiberproduktion.

Textilindustrin domineras i dag av syntetiska fibrer, med olja som råvara, och bomull – som kräver stora mängder vatten, gödsel och bekämpningsmedel. Enligt en rapport från FN:s miljöorgan UNEP förra året står textilindustrin för lika mycket av världens koldioxidutsläpp som det internationella flyget och sjöfarten tillsammans. Utsläppen öka med 50 procent till 2030, om inget görs.

En mycket stor del av de tillverkade kläderna slutar enligt UNEP i en förbränningsugn eller på tippen. Textilindustrin är också törstig. Enligt Stockholm International Water Institute krävs det 8 000 liter vatten till ett par jeans, från odling till färdig vara – en bomullsskjorta motsvarar cirka 3 000 liter vatten.

– Den globala textilindustrin bygger i mycket på gamla processer, och måste minska sin miljöpåverkan rejält. Så här finns ett stort utrymme för innovation. Vårt

projekt är ett perfekt exempel på hur samarbete kan driva fram teknikgenombrott.

Det säger Roxana Barbieru, ansvarig för nya affärer och samarbeten inom biomaterial på finsk-svenska Stora Enso och också ordförande i Tree to textile.

Stora Enso lever efter devisen ”allt som går att göra av olja kan göras av trä”. Helt nya produkter av cellulosa är ett allt viktigare affärsben för företaget. Det handlar om allt från smarta förpackningar och ett nytt miljövänligt lim till förnybara salladsskålar och rfid-taggar för att hålla koll på varuhusens lager.

– Det är ett strategiskt val för oss, och vi tror att den nya fibertekniken ska skapa nya intäkter – men också att hjälpa till med en stor global utmaning, säger Roxana Barbieru.

När kan denna teknik bli kommersiell och storskalig?

– Det handlar om några år, först måste vi se till att demonstrationsanläggningen ger de svar vi vill ha. Men det är samtidigt mycket bråttom att påverka

textilindustrin mot mer hållbarhet, så vi ska göra vårt bästa för att accelerera processen.

Hur stor produkt kan det bli?

– Det skulle kunna handla om en marknad på 10 miljoner ton.

Det skulle innebära nästan 10 procent av dagens världsproduktion?

– Och här är problemet inte efterfrågan, utan hur snabbt vi kan skala upp en global produktionsvolym av fibern.

Ska Stora Enso bli en global aktör själv?

– Det vet vi inte än, det skulle vi kunna överväga, men det viktiga är att metoden sprids, då kan Tree to textile kommersialisera tekniken globalt, säger Roxana Barbieru.

Ikea har som mål att alla deras produkter inom tio år ska vara tillverkade av förnybara eller återvunna material och designade för att kunna återanvändas

eller återvinnas. Det innebär en ständig jakt på ny teknik.

Annica Karlsson jobbar med att hitta nya innovativa samarbeten på Inter Ikea Group, som lånar ut varumärket på franchisebasis till varuhus över hela världen. Det kan vara partnerskap, förvärv eller att helt enkelt stödja start up-företag.

– Det här är ett mycket viktigt område för oss, det gäller både rena textilprodukter och till exempel möbelklädsel. Orsaken till att vi var med och startade företaget var att vi tyckte att arbetet med att utveckla mer hållbara fibrer gick för långsamt. Vi tror mycket på detta och vill driva på globalt, och inte bara för Ikeas egen del.

– Vi är övertygade om att den här tekniken fungerar, men nu måste vi säkerställa att den går att använda industriellt och att vi kan sälja produkter till ett attraktivt pris, säger Annica Karlsson.

H&M har en liknande hållbarhetsambition. Planen är att man från 2030 bara ska använda återvunna eller förnybara material. Dagens siffra är 57 procent, enligt Joel Ankarberg som är ansvarig för strategi och transformation på företaget.

– Vår investering i Tree to textile passar som hand i handske för oss, det handlar om en ny hållbar lågkostnadsfiber. Vi ser tekniken som ett viktigt sätt att spara vatten, energi och kemikalier för hela branschen.

När får vi se H&M-kläder med den svenska skogsfibern?

– Självklart har vi gjort prover redan och har ambitionen att lansera plagg så fort det är möjligt. Jag kan inte ge dig någon exakt tidsplan – men så fort det finns tillräckligt stora volymer, säger Joel Ankarberg.

Hans Strandberg

hans.strandberg@dn.se

25 Serneke avgår som vd efter skandalen

Skandalen med anonyma inlägg på nätet blev för mycket för styrelsen. Ola Serneke avgår som vd för sitt eget byggbolag.

”Jag är medveten om att jag handlat på ett sätt som påverkat många syn på mig och vårt bolag negativt”, säger han.

Börsnoterade Serneke Group lämnade beskedet tidigt på onsdagen. Ola Serneke, som var med och grundade Göteborgsbolaget och fortsatt äger 52 procent av rösterna, lämnar också dess styrelse.

På fråga från DN om huruvida beslutet tillkommit på styrelsens eller Ola Sernekes initiativ säger styrelseordföranden Jan C Johansson:

– Vi har haft en kontinuerlig dialog med Ola, framför allt efter att vi fått granskningsrapporten i går. Ola

kom då till insikt om att det inte håller längre att vara kvar som vd.

Men banden klipps inte helt med verksamheten. Ola Serneke stannar som ”ansvarig för bolagets större projekt inom stadsutveckling i sin roll som vd för Serneke Invest”, skriver bolaget i ett pressmeddelande. Ola Serneke själv säger i pressmeddelandet att ”denna lösning tror jag är den riktiga vägen framåt. Jag är medveten om att jag handlat på ett sätt som påverkat många syn på mig och vårt bolag negativt. Jag har i det här avseendet inte levt upp till den värdegrund som är så viktig för bolaget, och jag har brustit i att vara en bra förebild...”

Efter avslöjandet om inläggen på chattforumet valde styrelsen att tillsätta en utredning ledd av advokat Biörn Riese. Den visar att ”inget brott mot reglementen har skett men att agerandet är uttryck för dåligt omdöme”, skriver bolaget.

Även om advokaten Biörn Riese skriver att inget brott mot reglementen har skett kan myndigheterna komma

till andra slutsatser. Jan C Nilsson vill dock spela ner den risken.

– Ekobrottsmyndigheten har inte kontaktat oss, inte heller Finansinspektionen. Däremot har jag haft en dialog med börsen, de följer utvecklingen och resultatet av vad vi gör. Och nu har vi en lösning som jag inte tror att börsen kommer att ha synpunkter på, säger han.

Ordföranden Jan C Johansson säger att Ola Serneke fortsatt kan agera i offentligheten för bolaget. Inte minst är hans och bolagets namn synligt i många sponsorsammanhang, som på fotbollslaget IFK Göteborgs tröjor.

– I och med att det konstaterats att Ola inte har begått något brott går det ju att ha sån här lösning. Styrelsen tror att Ola kan fortsatt vara med och skapa värde för bolaget. Men inte att vara ansikte utåt som vd eller så. Just sponsringsdelen har vi inte pratat om, vi får titta på det framåt.

Jan C Johansson, med bakgrund i såväl SCA som Boliden, kom in som ordförande i Serneke för mindre än ett år sedan. På DN:s fråga om han står till förfogande för omval vid bolagsstämman 6 maj svarar han vare sig ja eller nej.

– Valberedningens jobb pågår, jag vill inte föregripa det, frågan får vänta tills att kallelsen till bolagsstämman kommer.

Det är en speciell situation för er i styrelsen när Ola Serneke äger 52 procent av rösterna.

– Vi i styrelsen är överens om att vi sitter här på alla aktieägares mandat. Sedan får bolagsstämman tillsätta styrelse.

Skandalen som lett fram till onsdagens besked avslöjades i Göteborgs-Posten den 29 januari.

Ola Serneke valde samma dag att medge att han själv hade författat ett stort antal inlägg på en chatt för aktiesparare där han under pseudonym på olika sätt

argumenterat varför bolaget hade stora värden och att affärerna gick bättre än vad andra hävdade.

Ett ämne som Ola Sernekes pseudonym ofta kommenterade i chatforumet Placera.se var ifrågasättanden av bygget av Karlatornet, prestigeprojektet på Lindholmen i Göteborg som ska bli Nordens högsta byggnad, 245 meter högt.

I somras och under hösten frågade sig många göteborgare om byggnaden någonsin skulle bli färdigställd efter att byggkranarna hade stoppats under våren. Med hänvisning till pandemin hade ett amerikanskt riskkapitalbolag, Oaktree, som Serneke förhandlat med om att gå in som medfinansiär, dragit sig ur. Den 17 december kunde dock Ola Serneke meddela att projektet ska vara i hamn efter att ha sålt halva Karlatornet till Erik Selins Balder och skrivit avtal med banken Nordea. Balder blev också delägare i Serneke Group.

Michael Berglin, vice vd i Serneke Group, blir tillförordnad vd och koncernchef.

DN har sökt Ola Serneke.

Lars Näslund

lars.naslund@dn.se

26 Förnuftigt av unga att flytta

Med några veckors mellanrum kom två nyheter som är två sidor av samma mynt. Den 5 februari rapporterade DN Ekonomi att kvadratmeterpriset för bostadsrätter i Stockholms innerstad för första gången nu i snitt når ett sexsiffrigt belopp.

Och häromdagen kom SCB-siffrorna på att unga familjer utvandrar från Stockholm i rekordartad omfattning; nettoutflyttningen 2020 uppgick till 5 600 personer. Det rör sig mest om invånare i familjebildande ålder, vilket de stora negativa flyttnettona för 0–9-åringar och 30–44-åringar visar.

Jämförbara storstäder runt om i världen växer ju så det knakar och frågan har nationella implikationer; Stockholm har enligt handelskammaren de senaste tio tolv åren svarat för fyra tiondelar av landets tillväxt och hälften av nya jobb.

Men varför blir det då på detta viset? Ja, byggmarknaden, med sin brist på konkurrens, sina långa ledtider, byråkratiska byggkrav, i kombination med hyresregleringens döda filt, har egentligen talat emot Stockholm under mycket lång tid.

Någonstans fanns en brytpunkt för de vändande flyttlassen. Det är ju riktiga pengar i fantasisummorna. Det märkliga är egentligen att Stockholm så länge lyckats fungera som en tillväxtmotor givet den dysfunktionella bostadsmarknaden, som kanske kom till sitt mest drastiska uttryck i uppgiften (SvD 20/8-2017) om att paret som köpte en lägenhet på 100 kvadratmeter 2006 tio år senare hade blivit 1 200 kronor rikare om dagen på att äga sitt boende.

Det här är en värdestegring som kan realiseras och bli en bostadsverklighet med helt andra förtjänster än vad motsvarande belopp leder till i Stockholm. Utan en radikalt bättre bostadspolitik – januariavtalets reformer kommer inte att räcka – så kommer Stockholm att fortsätta blöda. Det är rationellt av unga familjer att flytta från huvudstaden.

Jens Runnberg

jens.runnberg@dn.se

26 Slutbud – nu tecknar Foodora kollektivavtal

Efter ett års förhandlingar står det nu klart att Foodora och fackförbundet Transport tecknar kollektivavtal för bil-, cykel- och mopedbud.

– Vi har kompromissat om nästan allt, men det är ändå ett bra avtal för båda parter, säger Foodoras vd Hans Skruvfors.

Efter intensiva förhandlingar kom Foodora och Transportarbetareförbundet under torsdagen överens om att teckna kollektivavtal.

– Vi har haft ett bra samarbete med Transportarbetareförbundet under ett års tid nu, där båda parter haft som mål att komma överens om ett avtal som någonstans är banbrytande, säger Hans Skruvfors.

Han syftar på att Foodora är det första så kallade plattformsföretaget att teckna ett kollektivavtal. Enligt fackförbundet är det ett steg framåt för det som populärt kallas gig-ekonomin.

– Jag skulle vilja kalla det delvis historiskt, för det här visar att det går att reglera plattformsföretag. Samtidigt gäller det här bara Foodora som anställer buden, och det gör inte de andra gigföretagen. Därför säger jag att det är ett bra första steg, säger Tommy Wreeth, som är ordförande för Transportarbetare förbundet.

I början av februari rapporterade flera medier att parterna var överens om innehållet i ett avtal, men kort därpå stod det klart att de hade delade meningar. Fackförbundet ville att samtliga Foodorabud skulle omfattas av avtalet, medan Foodora menade att diskussionen bara gällde cykel- och mopedbud. Nu har parterna kommit överens om att avtalet ska omfatta även bilbud.

– Det handlar om en ökad förståelse från båda parter om hur våra modeller ser ut. Båda parter har

kompromissat och är säkert nöjda med vissa saker och mindre nöjda med andra, säger Hans Skruvfors.

En stor knäckfråga har enligt honom varit OB-tillägg, där de återigen har kompromissat.

– Vi schemalägger ju inte på det traditionella sättet, utan lägger ut tider som buden själva får boka sig på. Om man då väljer en fredagskväll och faktiskt vill jobba då, är det då obekvämt? Vi ser det mer som en fantastisk flexibilitet, att man inte behöver jobba 09–17.

Buden kommer framöver få höjd ersättning vissa tider. Drygt 2 000 bud kommer att omfattas av avtalet som börjar gälla första april.

– Vi hoppas att det kommer bli vägledande, att fler företag vågar följa efter för att få ordning på en bransch som är väldigt oreglerad, säger Tommy Wreeth.

Lovisa Ternby

lovisa.ternby@dn.se

FAKTA. AVTALET

Höjda löner och ersättningar för buden under vissa tider

Årliga löneökningar i linje med märket

Ersättning för underhåll av cyklar och arbetskläder

Pension och försäkringar som är i linje med Transports övriga kollektivavtal

Rutiner och riktlinjer om hur parterna gemensamt ska arbeta för cykel- och mopedbudens arbetsmiljö

Källa: Foodora

26 Klarna förlorar miljarder på dåliga betalare

Klarnas kostnader ökar kraftigt och minusresultatet blir allt större. En medveten strategi för att satsa på nya marknader, enligt betalbolagets ledning.

Men en stor anledning är kreditförluster på 2,5 miljarder kronor kopplade till kunder som har svårt att betala, enligt bokslutet.

Betaltjänsten Klarna växer så det knakar och är klart dominant på den svenska e-handelsmarknaden genom sina samarbeten med e-handlarna, men blir också en allt större spelare utomlands som bland annat i Tyskland och USA. Bolaget redovisar totala intäkter på 10 miljarder kronor för 2020, mot 7,1 miljarder kronor 2019. Totalt förmedlade Klarna köp för närmare 500 miljarder kronor under fjolåret. Förlusten för året

ökade dock, till närmare 1,4 miljarder kronor, framför allt som en effekt av att kreditförlusterna steg med över 600 miljoner till 2,5 miljarder kronor. Reserveringarna för befarade kreditmällor från kunder som inte kan betala är ännu betydligt högre.

Bolagets vd Sebastian Siemiatkowski lyfter däremot i bokslutet de ökade kostnaderna för expansionen som huvudförklaring till det sämre resultatet. Siktet är inställt mot en börsnotering, kanske nästa år.

Det Klarna tjänar pengar på är att ta betalt av e-handlarna för betalningstjänsterna som ska göra att kunderna handlar mer, så kallade provisionsintäkter, och ränteintäkter från konsumenter som handlar på avbetalning. De förstnämnda ökar mest.

Klarna är ett av betalbolagen som Finansinspektionen (FI) så sent som i onsdags varnade för, även om Klarna inte nämndes med namn. Uppgången för e-handeln tros vara en viktig faktor till den kraftiga ökningen av köp via faktura, kreditkort och avbetalning, enligt FI.

– Det visar sig att många fakturor övergår till krediter. Ungefär 10 procent av den explosionsartade ökningen av fakturor landar i en räntebärande skuld och 5 procent av dem leder till inkasso, sade FI-chefen Erik Thedéen på en pressträff.

Klarna hälsar att ledningen inte ger någon intervju i dag. Till Dagens Industri sade Sebastian Siemiatkowski att bankerna har tappat fokus på kunderna och sa så här om banker i allmänhet och betalbranschen:

– Ursäkta uttrycket, men det är en ganska rutten bransch. Det finns ett behov att förändra den. Vi har inte heller alltid gjort allting rätt, men lärt oss av våra misstag.

TT

26 Så kan Östermalmstorg se ut när saluhallen flyttas

Runda paviljonger, öppna ytor och en ring av körsbärsträd – det är några av de attribut som Östermalmstorg kan få när den tillfälliga Östermalmshallen tas bort. Planerna kommer från ett medborgarförslag, som får stöd av stadsbyggnadsborgarrådet Joakim Larsson (M).

Vid halvårsskiftet försvinner den byggnad som fungerat som tillfällig saluhall när Östermalmshallens ordinarie byggnad restaurerades. I samband med det påbörjas återställandet av det historiska torget.

Under 2020 har arbetsgruppen Östermalmstorgs vänner med hjälp av arkitekten Aleksander Wolodarski tagit fram ett medborgarförslag på hur de vill att att

torget ska se ut framöver. Förslaget får nu gehör från stadsbyggnadsborgarrådet Joakim Larsson (M).

– Det är ett fantastiskt initiativ som vi vill gå vidare med, de har tagit hänsyn till det centrala stråket och till torgets historiska betydelse, säger han.

Stadsytorna runt Östermalms kärna har under de senaste åren präglats av ombyggnationer, och så kommer det att vara ytterligare en tid framöver när torget nu ska göras om.

– Det är en hel del som behöver göras, bland annat måste en del av torget grävas upp, säger Joakim Larsson.

Ska stockholmarna behöva vänta ännu längre för att få tillbaka Östermalmstorg?

– Förhoppningsvis kommer arbetet vara klart någon gång under 2022. Vi hoppas och tror att stockholmarna har tålamod när de får se planerna för torget, säger Joakim Larsson.

Borgarrådet hoppas att Östermalmstorg återigen ska bli en naturlig samlingsplats i Stockholms innerstad och att det ska skänka en öppnare yta till den tätbebyggda stadsdelen.

– Torg har fått en allt viktigare roll i Stockholm i takt med att staden växer. Då behövs utrymme mellan husen, säger han.

Han tror även att affärsverksamheterna som huserar intill kommer att få sig ett lyft av det nya torget.

– De senaste åren har det körts varuleveranser och byggnadstrafik längs gatorna, nu hoppas vi att det blir fullt med människor istället.

Nästa steg i projektet blir för trafik- och stadsbyggnadsnämnderna att bereda förslaget för berörda förvaltningar som sedan prövar hur mycket av medborgarförslaget som kan bli verklighet.

Hamilton Steiner

hamilton.steiner@dn.se

26 ”Permitteringsstödet ges till Volvos anställda”

Coronastöd. Bengt Mührer hävdar i DN (23/2) att Volvo har använt statens permitteringsstöd till att ge utdelning till sina ägare.

Stödet ska, enligt lag, gå till de anställda i enlighet med avtal med facket. Storleken på stödet beror på hur mycket de anställda går ner i arbetstid och därmed lön. En avstämning görs av berörd myndighet i efterhand gentemot det faktiska utfallet.

För att ett företag ska kunna använda permitteringsstödet till något annat krävs därför att det sker i maskopi med de anställda, facket och berörd myndighet. Man måste vara väldigt konspiratoriskt lagd för att tro att detta skulle kunna inträffa.

Torbjörn Larsson, Stockholm

28 Utnyttjandet måste få ett slut

Förra helgen skrev Aftonbladet om två unga män vars arbetsgivare varje månad tvingar dem att betala tillbaka stora delar av den redovisade lönen. Det finns dessvärre fler liknande vittnesmål, där desperata människor tackar ja till nästan vad som helst. Det kan handla om personer som vill komma hit eller, som i de här fallen, om ensamkommande ungdomar som berörs av den så kallade gymnasielagen, och därför snabbt behövde hitta jobb för att inte skickas ut ur landet.

Det mest anmärkningsvärda är dock inte att det finns skrupelfria företagare som är beredda att utnyttja folk som befinner sig i utsatta situationer. Utan att det är en hastigt framtagen lag, klubbad av Sveriges riksdag, som möjliggör upplägget, samt att strategin i princip är riskfri.

Enligt Pia Bergman, expert på ekonomisk brottslighet på Skatteverket, kan förfarandet visserligen strida mot

flera lagar. Samtidigt riktade Riksrevisionen så sent som i december kraftig kritik mot regeringen för att dagens regelverk inte ger ett bra skydd mot exploatering på arbetsmarknaden, eftersom det exempelvis inte är förbjudet att ta betalt för en anställning eller att kräva tillbaka lön.

Dessutom saknas en helhetsbild av läget, vilket beror på att ingen myndighet har i uppdrag att följa upp hur utbredd problemet är, och risken för att bli straffad för människoexploatering är minimal.

Lösningen är för det första att säkerställa att det svider hårt ekonomiskt för dem som utnyttjar andra och se till att fler åker fast, så att färre vågar försöka. För det andra att riva av plåstret och ge de ensamkommande amnesti, så att ärendena slutar att dras i långbänk med krav på särlösningar och lättnader å ena sidan, och rapportering om utnyttjande å den andra.

Det måste vara ordning och reda i systemen, för att tala med Stefan Löfven.

Susanne Nyström

susanne.nystrom@dn.se

02 Liten ökning av antalet svenska varsel

Antalet varsel ökade något förra veckan då 700 personer varslades om uppsägning, enligt Arbetsförmedlingens veckosiffror. De närmast föregående två veckorna har varslen legat på drygt 500 per vecka. Under februari har 2 505 personer varslats om uppsägning.

Arbetslösheten ligger kvar på 8,7 procent, samma nivå som veckan före. Under vecka 8 skrev 7 165 nya personer in sig som arbetslösa på landets arbetsförmedlingar. Även ungdomsarbetslösheten ligger kvar på samma nivå som veckan före, 11,6 procent.

TT

02 8,4

miljarder kronor har betaltjänsten Klarna tagit in i nytt aktiekapital, skriver bolaget i ett pressmeddelande. Pengarna ska gå till att få fart på expansionen internationellt och hänga med på den växande globala detaljhandeln, enligt Klarna. Både nya och gamla investerare var med på nyemissionen, där antalet bud översteg antalet utbudna aktier fyra gånger om.

TT

03 Coop återkallar dressing

Coop återkallar Änglamark Thousand Island dressing sedan rester av bekämpningsmedlet etylenoxid hittats i ingefäran som ingår som krydda i dressingen, skriver Coop i ett pressmeddelande.

Etylenoxid är förbjudet i livsmedel inom EU och produkten ska därför kasseras.

Återkallandet gäller flaskor på 400 ml med bäst före-datum 28-05-2021, 16-07-2021 samt 22-10-2021.

TT

03 Ändrade regler gav miljonbonusar till Volvos chefer

Genom ändrade krav för bonusar har toppcheferna på Volvo fått nästan 118 miljoner kronor i bonus under krisåret 2020, visar en granskning av Dagens industri.

Bonusarna betalas ut trots att Volvo i fjol tog emot 1,7 miljarder kronor i permitteringsstöd från svenska staten och trots att fordonskoncernens ordförande tidigare gett helt andra signaler.

– Alla förstår ju att det blir noll i bonus för Volvos ledning för 2020, sa Carl-Henric Svanberg till DN i mars förra året.

Budskapet var då att ledamöterna i Volvos styrelse beslutat sänka styrelsearvodena med 20 procent under året. Men i maj justerade styrelsen kraven för att uppnå bonus, så att målen skulle gå att nå trots krisen.

Enligt Dagens Industris beräkningar har koncern- vd:n Martin Lundstedts ersättning bara sänkts under vad som motsvarar 50 kalenderdagar jämfört med året innan. Hans fasta lön sänktes från 14,9 till 14,5 miljoner kronor, samtidigt som hans bonus ökade från 13,1 till 21,4 miljoner kronor, enligt Di.

Syftet med de justerade målen var att ”skapa incitament för en snabb vändning under rådande svåra omständigheter”, säger Carl-Henric Svanberg till Di.

Lovisa Ternby

lovisa.ternby@dn.se

04 ”Kvinnor i LO-yrken hårt drabbade av pandemin”

Pandemin har drabbat hela samhället. Men som alla kriser har den slagit värst mot dem som redan har det svårt. Särskilt riskutsatta har kvinnor i LO-yrken varit. Det har varken regering, myndigheter eller arbetsgivare tagit tillräcklig hänsyn till, skriver Susanna Gideonsson, Therese Guovelin, Lisa Bengtsson och Torbjörn Johansson, LO.

DN. DEBATT 210304

Kantar Sifo har på vårt uppdrag frågat 3 000 personer i LO-yrken om deras arbete under pandemin. Tillsammans med statistik från bland annat SCB blir bilden tydlig: kvinnliga arbetare drabbas särskilt hårt – både ekonomiskt och arbetsmiljömässigt.

Denna grupp hade redan före pandemin en särskilt svår sits på arbetsmarknaden. Jämfört med alla andra grupper har arbetarkvinnor lägre lön, mer otrygga anställningar och oftare deltid.

Pandemin har visat hur ohållbart detta är. För kvinnorna. Men också för hela samhället.

Detta behöver hanteras omgående. Med både akuta och långsiktiga förändringar.

”Jobba hemma om du kan” är en central uppmaning i den svenska strategin för att minska smittspridningen. Vi ska undvika att trängas på bussar och arbetsplatser. För att inte smittas. Eller smitta. Men vem kan jobba hemma?

I vår undersökning uppger 93 procent att de fortfarande utför sitt arbete på plats. Endast 7 procent kan följa uppmaningen. Själva arbetet är knutet till arbetsplatsen.

Det är äldre som ska skötas, avdelningar som ska städas, bussar som ska köras och varor som ska

plockas. ”Jobba hemifrån om du kan” räcker inte långt för att skydda LO-förbundens medlemmar.

Arbetarklassen åker fortfarande kollektivt och arbetar fortfarande på arbetsplatsen. Därför har också fler drabbats av covid-19.

Vid sidan av att minska smittan, har regeringens strategi varit att skydda företag och inkomster. Huvudnumret har varit korttidsarbete. Har det fungerat för att skydda arbetarkvinnors inkomster? Nja.

För det första gäller korttidsavtal bara privata arbetsgivare. En betydande del av kvinnor i LO-yrken arbetar inom offentlig sektor.

För det andra kan korttidsavtal bara ingås efter att arbetsgivaren minskat sina arbetskraftskostnader maximalt. I praktiken betyder det: Sluta ringa in tillfällig personal.

Många kvinnor – inte minst inom hotell, restaurang och handel – jobbar på timme. Många förlorade jobbet under pandemins första veckor. För att få statligt stöd

genom korttidsavtal har arbetsgivarna haft starka incitament att lämna ännu fler timanställda bakom sig. Sverige har en starkt könssegregerad arbetsmarknad. Därför har korttidsarbete haft begränsad effekt för att skydda arbetarkvinnors inkomster.

I vår undersökning säger också kvinnor att de har förlorat inkomst främst på grund av färre timmar eller pass. Därefter på grund av permittering och sjukdom.

Två krisåtgärder som kan ha skyddat kvinnors inkomster är förstärkningarna av a-kassan och det tillfälliga slopandet av karensavdraget.

Tvätta händerna. Håll avstånd. Undvik fysisk kontakt. Men hur ska det gå till när hälften av männen och 79 procent av kvinnor i arbetaryrken har ett kontaktyrke? Det vill säga där de är i kontakt med andra en stor del av arbetstiden (ej annan personal). Har arbetsgivarna sett till att personalen kunnat följa riktlinjerna?

I vår undersökning svarar 48 procent av kvinnorna att de inte har kunnat hålla fysiskt avstånd på arbetet.

37 procent har inte fått tillräcklig personlig skyddsutrustning. Ju lägre inkomst du har, desto sämre är tillgången. Allra sämst har tillgången varit för dem som har gått till jobbet trots att de varit sjuka.

35 procent har inte fått någon, eller otillräcklig, utbildning i hur smitta sprids och kan förhindras i ens arbete.

16 procent har gått till jobbet trots sjukdom. ”Stanna hemma vid minsta symtom” – har inte fungerat för alla. Högst sjuknärvaro har de med låg inkomst eller timanställning. De säger att de inte har råd att vara sjuka trots slopat karensavdrag och att de inte vill belasta arbetskamraterna.

När vi en dag lämnar pandemin, vilket bagage bär dessa kvinnor? Undersökningen ger en tydlig indikation. Under pandemin har arbetsbelastning och den fysiska ansträngningen ökat mer för arbetarkvinnor än för andra. Möjligheten till återhämtning har minskat mer. Det har varit en ständig brist på arbetskamrater. Samtidigt har fyra av

tio saknat information och upplevt att chefen varit frånvarande.

En sådan arbetsmiljö kan ge långsiktiga effekter på hälsan. Bristerna i arbetsmiljön skapar en hälsoskuld. Människor sliter för hårt, och det kommer att kosta. För individen och samhället.

Det faktum att kvinnor i arbetaryrken löper större risk än andra att drabbas negativt i pandemin måste erkännas och hanteras.

Vi vill därför se en omedelbart förbättrad riskbedömning på arbetsplatserna, liksom bättre skydd och mer utbildning. För att börja beta av hälsoskulden vill vi se ett slut på den snåla bemanningen, den eftersatta arbetsmiljön och de otrygga anställningarna i många kvinnodominerade branscher. Vi kräver följande:

1 Motverka personalbristen. Statsbidragen till kommuner och regioner måste öka och indexeras för att öka bemanningen inom välfärden.

2 Förverkliga den nya arbetsmiljöstrategin. Det behövs särskilt fokus på den organisatoriska och sociala arbetsmiljön. Ingen ska riskera liv eller hälsa på grund av jobbet.

3 Stärk skyddsombuden. Kräv att arbetsgivare samverkar med skyddsombudet i en kontinuerlig riskbedömning. Tillse en radikalt förbättrad samverkan mellan skyddsombud och Arbetsmiljöinspektionen. Endast skyddsombudet har den lokala kunskapen. Dess röst behöver därför väga lika tungt som arbetsgivarens.

4 Använd företagshälsovården. Ge arbetsgivare ekonomiskt stöd för förebyggande företagshälsovård, såsom att åtgärda risker eller utbilda personal för att minska smittspridning. Gör företagshälsovården obligatorisk och låt den bidra till att minska hälsoskulden. Kvinnor i arbetaryrken har i lägst utsträckning tillgång till företagshälsovård.

5 Reparera sjukförsäkringen och avskaffa karensavdraget permanent. Ingen ska straffas

ekonomiskt för att man blir sjuk av jobbet. Ingen ska behöva jobba sjuk av ekonomiska skäl. Villkoren för tidsbegränsat anställda måste därför förbättras. Inför en utförsäkringsspärr så att ingen faller mellan Försäkringskassans och Arbetsförmedlingens stolar.

6 Möjliggör heltidspermittering för företag som är verksamma i kontaktnära branscher.

Vi klarar inte en pandemi utan undersköterskor, barnskötare och butiksbiträden. Men inte heller ett helt ordinärt år. Ändå tvingas just kvinnor i LO-yrken betala – med sin hälsa, inkomst och trygghet – såväl i pandemi som i vardag. Det är orättvist och ovärdigt.

Låt erfarenheter från pandemiåret sätta fart på förändringar som har behövts i decennier. Vi kräver trygga jobb – även för kvinnor.

Susanna Gideonsson, LO:s ordförande

Therese Guovelin, LO:s förste vice ordförande

Lisa Bengtsson, LO:s andre vice ordförande

Torbjörn Johansson, LO:s avtalssekreterare

04 SKF-vd fick 20 miljoner för att sluta

Alrik Danielson, SKF:s avgående vd, fick gå från SKF, visar årsredovisningen som nu släppts. Då hans avgång meddelades i november i fjol sades det att avgången var ett gemensamt beslut av honom och styrelsen.

Men hur det än ligger till med den saken så får Alrik Danielson nu en rejäl summa som plåster på sårén, enligt årsredovisningen för 2020. Han får maximalt 20 438 000 kronor i avgångsvederlag då han lämnar bolaget i år och SAS-chefen Rickard Gustafson tar över.

Lyckas Alrik Danielsson hitta ett annat jobb dras en del av avgångsvederlaget bort, men han kan ändå räkna med att få behålla drygt 6,8 miljoner kronor. Under förra året fick Danielsson en lön på cirka 13,5 miljoner kronor, plus bonus på cirka 11 miljoner kronor,

dessutom avsättningar till pensionen på närmare 5,3 miljoner kronor.

TT

04 Sverigekartan ritas om med stora satsningar i norr

När nya stora företag etablerar sig i norra Sverige – och gamla bolag hittar nya vägar – ritas kartan om.

– Ibland måste man se en bild för att förstå en sak, som nu när sökljuset riktar sig norrut, säger regeringens nya samordnare.

Vid en presentation på ett departement vände han därför på Sverigekartan.

– Vi måste titta på Norrbotten och Västerbotten med nya glasögon. För de flesta i min ålder är Norrland liktydigt med hög arbetslöshet, men i dag är arbetslösheten låg och där finns många nya intressanta jobb, säger Peter Larsson.

I december blev han regeringens samordnare för samhällsomställningar vid större företagsetableringar och expansioner i Norrbotten och Västerbotten.

Det är en nyinrättad tjänst sprungen ur en serie lanseringar de senaste åren: Northvolt bygger stor batterifabrik i Skellefteå, Hybrit ska tillverka fossilfritt stål i Luleå, LKAB gör den största omställningen i företagets 130-åriga historia och Boliden återvinner metall i Rönnskär med modern teknik.

När H2 Green Steel i förra veckan presenterade sina planer utanför Boden, på ännu mer fossilfritt stål i en verksamhet som byggs upp från noll, var det som Peter Larsson beskriver det:

– Som att se kammen på surf vågen komma, men det är först när vågen utvecklas ordentligt som den bär att surfa på.

Det är där i de komplexa processerna inom kompetensförsörjning, behovet av bostäder och infrastruktur och som samordnare mellan kommuner,

regioner, statliga verk, företag och regeringkansliet som Peter Larsson har sina uppgifter. Han jämför dem med att vara samtalsledare.

Peter Larsson är erfaren rådgivare vid Sveriges ingenjörer, ledamot av Kungliga Ingenjörsvetenskapsakademien och med erfarenhet av näringslivsutveckling och tillståndsförfaranden.

Störst är behovet av samordning när det gäller rekrytering. För bara ett årtionde sedan tycktes till exempel Skellefteå som en tröstlös avfolkningsbygd, där unga alltid pratade om flytten de såg sig tvungna att göra.

– Nu behöver Skellefteå nyanställa 3 000 personer i batterifabriken. Sedan behöver de anställa 3 000 för underleverantörerna och 3 000–4 000 till i andra yrkesgrupper som växer när batterifabriken är klar, säger Peter Larsson.

Vad som skapat särskild uppmärksamhet med H2 Green Steel är att bolaget ska etableras utan tidigare

bakgrund i stålbranschen. Och att entreprenörer som Spotifys Daniel Ek och Cristina Stenbeck investerar i Sveriges basindustri.

– Det kommer också att finnas en nyfikenhet på om det här handlar bara om stål- och gruvjobb eller något mer. När jag resonerar med regionerna så talar vi om att jobba mycket med att det blir andra typer av etableringar, så att vi undviker ensidigheten som funnits tidigare, säger Peter Larsson.

Arbetskraften kan orterna hitta lite överallt, bedömer regeringens nyinrättade samordnare – alltifrån högt kvalificerade ingenjörer från Japan till så kallade återvändare som lockas tillbaka till hembygden, till invånare som redan bor på platsen och behöver kompletterande utbildning.

Men för att locka till sig arbetskraft måste kommunerna även vara bredare i sitt sökande – och ha något annat än jobb att erbjuda, påpekar Peter Larsson.

– Första samtalet jag hade med regionen i Västerbotten frågade jag till exempel vad Norrlandsoperan kan göra för Northvolt, säger han.

Mycket har på kort tid hänt i norra Sverige. Fram tills nyligen sågs regionen av utomstående som en plats i Europas periferi. Den synen har förändrats av insikten att där finns gott om mark med plats att anlägga nya fabriker och att god tillgång råder på förnybar energi.

Facebooks etablering av en datahall i Luleå 2013 ses av Peter Larsson som en avgörande händelse för utvecklingen eftersom det gav en bild av att nya företag söker sig till norra Sverige.

När han häromdagen hade en presentation på powerpoint för medarbetare vid Regeringskansliet vände han på Sverigekartan 180 grader.

– Det är ett antal mentala spärrar man behöver komma över. Ibland måste man se en bild för att förstå en sak, som nu när sökljuset riktar sig norrut, säger regeringens samordnare.

Hur kan de nya etableringarna påverka Västerbotten och Norrbotten på tio års sikt?

– Om allt faller på plats leder det till en befolkningsexpansion som är remarkabel. Bara i Skellefteå innebär de beslut som redan är fattade till en 30-procentig ökning av arbetsmarknaden på tio år, påpekar Larsson.

Om han lägger sikten bortom år 2030 och måttar mellan tummen och pekfingret kan befolkningen växa med mellan 50 000 och 100 000 invånare i Norrbotten och Västerbotten, säger han.

Saker kan dyka upp som stör stålkonjunkturen. Men andra sorters etableringar kan också födas inom andra områden, ur till exempel satsningen på vätgas, bedömer Peter Larsson.

Hur ska elen räcka till för ytterligare nya fossilfria stålverk i norra Sverige, där det redan finns många storkonsumenter?

Peter Larsson svarar utan betänketid.

– Vindkraftutbyggnaden som redan ägt rum och som är planerad i norr är enorm. Själva energimängden finns, men det brister i elnätsinfrastrukturen, som måste byggas ut snabbt.

Även om elen räcker i norr, hur mycket blir det kvar att föra över till södra Sverige?

– Det är enkelt att måla allt i svart eller vitt. Vätgasen kommer att vara helt central framöver. Järnmalmen reduceras med vätgas, men det bygger också en kompetens som kommer till nytta för västra Sveriges petrokemi.

Peter Larsson ser en blivande axel mellan två gamla svenska industrilän, Norrbotten och Västra Götaland. Och han understryker vätgasens betydelse för att lagra el.

– Korttidslagringen blir avgörande för hela elnätet. På längre sikt kan den kanske användas för säsongslagring, som kan leda till en helt ny position för

solenergi i framtiden – men då är vi lite längre fram i tiden, säger regeringens samordnare.

Torbjörn Petersson

torbjorn.petersson@dn.se

04 Hagströmer dömer ut bonusar

Att Volvokoncernen delade ut 118 miljoner kronor i bonusar till högsta cheferna trots löften om att inte göra det väcker reaktioner.

Finansmannen Sven Hagströmer ser med oro på vad ett sådant beteende gör med allmänhetens förtroende för näringslivet.

– Jag blev så jäkla arg när jag såg det här, säger han till DN.

När coronakrisen briserade i mars i fjol var Volvokoncernens ordförande Carl-Henric Svanberg tydlig:

– Alla förstår ju att det blir noll i bonus för Volvos ledning för 2020, sa han till DN.

Men i maj ändrade styrelsen kraven för att uppnå bonus, och när årsredovisningen kom ut stod det klart

att toppcheferna fått nästan 118 miljoner kronor i bonus, samtidigt som hela 1,2 miljarder kronor betalats ut i permitteringsstöd från svenska staten.

En av de som reagerade på beskedet är finansmannen Sven Hagströmer.

– Jag tycker inte att det här ska gå opått, 118 miljoner är ju ingen struntsumma, säger han.

Han reagerar på att ordföranden bara tydligt kommunicerade det ena beskedet – att det inte skulle bli någon bonus – men inte att förutsättningarna förändrades.

– Du kan kalla mig för moralist eller vad du vill, men när man säger en sak och sedan, som om det var den självklaraste saken i världen, att de tidigare målen var irrelevanta. Ja, men då kan man ju berätta det i sådana fall så att folk vet om det, säger Hagströmer.

– Det är väl en rätt viktig upplysning, både till regeringen och till aktieägarna.

Hagströmer tycker att Volvo, som en av landets största arbetsgivare, har en särställning.

– Det här är ett av Sveriges största företag, men ändå har man så enormt lite respekt och fingertoppskänsla. Den allmänna opinionens uppfattning om näringslivet är jätteviktig att värna om.

Lovisa Ternby

lovisa.ternby@dn.se

04 Hon ska studera hur de anställda pressas när e-handeln växer

Under coronapandemin har e-handeln exploderat. I ett nytt forskningsprojekt ska arbetsmiljön i den nya branschen studeras.

– Vi vet inte vilka som jobbar där och vilka villkor som råder, säger Kristina Johansson, universitetslektor i arbetsvetenskap.

LULEÅ. I ett år har coronaviruset präglat våra liv. En effekt av uppmaningarna om att hålla avstånd är att många människor i allt högre utsträckning gör sina inköp på nätet. Störst är ökningen inom dagligvaruhandeln.

För handeln innebär det en stor omställning. I decennier har utvecklingen gått mot att kunden gör en allt större del av jobbet, från att plocka ihop varorna till att scanna in streckkoderna.

Nu är det plötsligt tvärtom. Butikerna plockar ihop, packar och levererar produkterna, som vore det en lanthandel på 1940-talet.

– Problemet för företagen handlar mycket om att skapa affärsmodeller, arbetsorganisationer och arbetsplatser för att göra den här i grunden irrationella verksamheten lönsam, säger Kristina Johansson, universitetslektor i arbetsvetenskap vid Luleå tekniska universitet (LTU).

Frågan är vad det innebär för arbetsplatserna och de som jobbar där. Forskare vid LTU och högskolan i Gävle ska under tre år studera fem e-handelslager inom dagligvaruhandeln. Forskarna kommer att uppskatta personalens egna upplevelser av arbetsmiljön och göra faktiska mätningar av den belastning som arbetet innebär.

– Den snabba utvecklingen har gjort att forskningen halkat efter. Vi behöver kunskap om den här nya typen av arbete och de arbetsplatser det skapar, säger Kristina Johansson.

Tidsramarna inom e-handeln är ofta tajta och tempot är högt. I det spänningsfältet riskerar personalen att komma i kläm.

– Arbetsvillkor och arbetsmiljö riskerar att släpa efter, exempelvis genom att nödlösningen blir att de anställda får springa fortare, säger Kristina Johansson.

En väg för dagligvaruhandeln att effektivisera verksamheten blir, tror forskarna, att ha större lager. I dag finns stora e-handelslager främst i storstäderna, men med en ökad efterfrågan kommer de sannolikt dyka upp på fler platser.

En annan möjlighet för branschen är olika tekniska hjälpmedel och ökad automatisering.

– Det är tekniskt möjligt att i detalj följa exakt hur lång tid arbetet tar och vilka varor varje anställd plockat. Tekniken finns, men vi vet inte hur den används i praktiken och det kommer vara en viktig del i projektet, säger Kristina Johansson.

Livsmedelsbutiker har dominerats av kvinnor, medan lagerarbetare ofta är män. Arbetsuppgifterna i ett e-handelslager skiljer sig från de i en butik eller i ett traditionellt lager. E-handeln är en ny typ av arbetsplats och det är inte möjligt att dra säkra slutsatser från tidigare kunskap om butiks- eller lagerarbete.

– Vi har tidigare studerat butiksarbete och där vet vi att kvinnor av tradition utfört mer repetitivt arbete. Vi är nyfikna på om det finns ett liknande mönster inom e-handeln. Utöver kön vill vi titta på bakgrund. Det tycks som att andelen utlandsfödda är högre i lagerarbete än i butiksarbete, säger Kristina Johansson.

Pandemin har givetvis satt käppar i hjulet för forskarna, men om det blir möjligt att komma in på arbetsplatser under våren och sommaren, hoppas de kunna publicera sina första rön till hösten. Förhoppningen är att kunna bidra med kunskap i ett tidigt skede av branschens utveckling.

Vi hoppas att den kunskap om arbetsbelastning och psykosocial arbetsmiljö som projektet får fram kan få genomslag i branschen och användas för att skapa hållbara och attraktiva arbetsplatser, redan nu när de så att säga är under utveckling, säger Kristina Johansson.

Jens Kärrman

jens.karrman@di.se

Fakta. En tillväxtmotor

2020 var ett starkt år för dagligvaruhandeln och den stora tillväxtmotorn var e-handeln:

94,5 procent växte e-handelsförsäljningen med på helårsbasis, visar statistik från Svensk

Dagligvaruhandel. Det innebär att e-handeln i slutet av året stod för 6,5 procent av försäljningen jämfört med 3,2 procent i januari 2020.

Störst var förändringen i december 2020 då den andra vågen av covidpandemin slog igenom på allvar:

191,6 procent växte e-handeln då med jämfört med december 2019. Upphämtning i butik växte i december 2020 med 348,7 procent.

27 Nya bostadsministern vägrar säga vad hon tycker om marknadshyror

Regeringen har förbundit sig att införa marknashyror i nybyggda hyresrätter. Men den nya bostadsministern Märta Stenevi (MP) vägrar säga vad hon tycker om fri hyressättning.

Däremot vill hon granska om det går att göra det svårare att genomföra ombildningar från hyresrätt till bostadsrätt.

Av Sveriges 290 kommuner rapporterar 212 att de har bostadsbrist, enligt Boverkets rapport från i höstas.

Kommunerna har ansvaret för bostadsförsörjningen. Varför är det fyra av fem som säger att de har bostadsbrist?

– Det korta svaret är 1990-talet. Vi ligger fortfarande back efter tidigare decenniers långsamma byggtakt, säger Märta Stenevi som under flera år var kommunalråd i Malmö.

– Nu är vi uppe på en nivå där vi faktiskt bygger för befolkningstillväxten, men vi kommer också att behöva komma i kapp med den eftersläpning som finns sedan 90-talet, tillägger hon.

Det senaste decenniet har Finansinspektionen (FI) infört en rad restriktioner för bostadslån. Reglerna är kontroversiella och har angripits av flera av Sveriges ledande ekonomer som menar att de är direkt skadliga. Men Märta Stenevi står bakom dem fullt ut.

– Jag tror att de är rimliga och jag tror att de är nödvändiga.

– Det är nog många som minns den tid när räntorna stack i väg ganska snabbt och sett de bostadsbubblor som uppstått i andra länder och också här hemma, säger hon och tillägger att det är få saker som kan skada en ung familjs ekonomi så mycket som snabbt stigande räntor.

Hon svarar inte direkt på frågan vad hon menar med bostadsbubbla, men hänvisar till Köpenhamn som drabbades av ett prisras på bostäder för 14–15 år sedan, efter en kraftig ökning av bolån.

Av Boverkets rapport framgår också att nästan en halv miljon är trångbodda och nästan 60 000 har ansträngd boendekonomi. Generaldirektören Anders Sjelvgren skrev att Sverige behöver ”en mer tydlig social bostadspolitik. Det viktiga nu är att vi går från ord till handling”.

Märta Stenevis svar är att hänvisa till den utredning som tillsattes i december och som ska ge förslag om hur förstgångsköpare på bostadsmarknaden ska kunna stöttas.

– Den är väldigt viktig – den ska säga vilka möjligheter som finns och vad som är de bästa vägarna in på bostadsmarknaden, säger hon.

Utredningen ska bland annat föreslå hur ett statligt startlån ska fungera. Märta Stenevi tycker det är ”intressanta att titta på”.

– Jag vill inte föregå utredningen men jag tycker det är en intressant modell – och då inte enbart för unga. Det handlar om förstgångsköpare.

– När det gäller den ägda marknaden vore det också intressant att titta vidare på hur vi kan jobba mer med gynnade bosparande i stil med modellerna man har i Norge, säger hon.

Där har förstgångsköpare stöttats genom ett särskilt skattegynnade bostadssparande i decennier. Systemet har dock kritiserats – det antas driva på prisutvecklingen och det är inte alla som har råd att spara de stora summor som krävs för att klara egenavgiften för bostadsköpet.

Även på hyresmarknaden finns tuffa krav. Många ägare, inräknat flera allmännyttor, räknar till exempel inte in vare sig försörjningsstöd eller etableringsersättning när de säger nej till sökande som de anser inte har tillräckligt hög inkomst.

– Det kan i dag vara lättare att få ett lån än att ta sig in i en hyresrätt. Om man tittar på den som verkligen står utanför bostadsmarknaden, till exempel den som har försörjningsstöd eller etableringsersättning, så blir det en skarp gräns, säger Märta Stenevi.

Den bild som fastighetsägare har är att den som har försörjningsstöd – som förr hette socialbidrag – också har sociala problem som drogmissbruk. Men Märta Stenevi menar att den bilden är till stor del felaktig.

– Vi har en stor grupp människor som helt enkelt inte är inne på marknaden i dag, men som har betalningsförmåga, därför att de omfattas av vår generella bostadspolitik och av de stödsystem som vi har. Där skulle man behöva ha en enklare väg in kan ha en permanent bostad.

Försörjningsstöd och etableringsersättning ska alltså räknas in. Kan man göra det lagstiftningsvägen?

– Det allra bästa vore att fortsätta dialogen med fastighetsägarna och hitta frivilliga överenskommelser. Vi måste ta diskussionen om vad som är betalningsförmåga och vad som är risk, svarar Stenevi.

Kan du tänka dig att driva detta som ett lagförslag?

– Jag vill nog gärna, innan jag för fram lagförslag i medierna, invänta den här utredningen. Men det är en viktig fråga.

I olika delar av landet – och i synnerhet i Storstockholm, har tiotusentals hyresrätter sedan 1990- talet ombildats till bostadsrätter.

Bostadsministern funderar på att införa en ”tröghet” i ombildningarna. En kommun som anvisar mark till byggande av hyreshus ska kunna säga att ingen ombildning får ske med mindre än att det sker ett godkännande av kommunfullmäktige.

– Det skulle alltså kräva ett politiskt beslut att ändra upplåtelseform. Idén är inte beredd och färdig, men den är värd att diskutera, säger Märta Stenevi.

– Det skulle skapa lite större trygghet för kommuner som vill bygga hyresrätter att det är det man får om man upplåter marken.

I januariavtalet mellan regeringen, Centern och Liberalerna, står att ”fri hyressättning” – med andra ord marknadshyror – ska införas i nybyggda hyresrätter. En utredning sliter som bäst med frågan och ska bli klar i maj.

Tycker du att fri hyressättning är rätt väg att gå?

– Jag tycker att vi har januariavtalet. Det var väldigt viktigt att få det på plats. Det finns saker i det som jag älskar mer och det finns sådant som jag älskar mindre. Men vi kommer att stå bakom det, säger Märta Stenevi.

Slutsatsen måste väl ändå vara att du inte gillar fri hyressättning?

– Jag står bakom avtalet. Och när utredningen presenterar sina resultat vet vi vad vi har att ta ställning till och då kommer jag att kommentera.

Dan Lucas

dan.lucas@dn.se

FAKTA. MÄRTA STENEVI

Född: 1976.

Bor: Malmö.

Familj: Sambo, tre barn.

Uppdrag (i urval): Kommunalråd, Stadsbyggnad och Service, Malmö 2016–18, gruppleadare MP i Malmö 2019–2021. Språkrör för MP 2021. Bostadsminister 2021.

Arbete: Märta Stenevi har arbetat inom förlagsbranschen, bland annat på Bokus som marknadschef.

Källa. Regeringen, Miljöpartiet

04 Ikea förbereder sig för ny begränsning av kundantalet

Ikea uppger att man riskerar att drabbas hårt av Folkhälsomyndighetens förslag om maximalt 500 personer i ett och samma varuhus.

Kungens kurva, företagets största butik, kan tvingas dra ner kundantalet med 75 procent, enligt Ikea.

Folkhälsomyndigheten föreslår en ny maxgräns på 500 personer som samtidigt får vistas i en butik eller i ett varuhus, i syfte att minska spridningen av coronaviruset. De nya reglerna föreslås börja gälla den 6 mars.

Ikea är ett av företagen som riskerar att drabbas hårt av de föreslagna reglerna, med ett 20-tal stora varuhus runtom i landet.

Ikeas största varuhus är placerat vid Kungens kurva, och Mattias Hennius, pressansvarig för Ikea Sverige, berättar att denna butik i nuläget har en begränsning på maximalt 2 000 besökande kunder till följd av de redan nu rådande bestämmelserna från Folkhälsomyndigheten.

– Om det skulle bli max 500 personer så är det just för Kungens kurva en ganska stor skillnad, säger Mattias Hennius.

Under den tid som pandemin har drabbat Sverige och resten av världen har Ikea successivt genomfört ett stort antal åtgärder för motverka smittspridning, både i och utanför varuhusen.

Hur stort problem skulle de nya reglerna innebära för Ikea?

– Vi har från dag ett under den här pandemin haft inställningen att vi helt enkelt får vara flexibla och hitta lösningar på de problem som dyker upp. Vi kommer att lösa det här, säger Mattias Hennius.

Adam Svensson

adam.svensson@dn.se

Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.

Kommentarer kan ingå i de andra områdena

- 3 Inrikes DN-artiklar 23 februari - 4 mars 2021
- 4 Riksdagen och politiska partier
- 85 Statsrådsberedningen och statsministern
- 95 Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.
- 153 Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet
- 215 Infratraktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi
- 291 Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem
- 521 Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.
- 704 Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.
- 758 Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.
- 772 De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna. - 793

Finansdepartementet

Finansdepartementet ansvarar för frågor som rör statens ekonomi. Det handlar om samordning av statens budget, prognoser och analyser, skattefrågor samt styrning och förvaltning av statens verksamhet. Dessutom ansvarar departementet för frågor som rör finansmarknad, bostäder och samhällsplanering samt konsumentlagstiftning.

[Områden](#)

Områden

- [Bostäder och samhällsplanering](#)
- [Ekonomisk politik](#)
- [Finansmarknad](#)
- [Kommuner och regioner](#)
- [Konsumentpolitik](#)
- [Offentlig upphandling](#)
- [Skatt och tull](#)
- [Spelpolitik](#)
- [Statlig förvaltning](#)

[Om Finansdepartementet](#)

Relaterad navigering

- [Finansdepartementets delar i statens budget](#)
- [Rättsliga dokument](#)
- [Utredningar och kommittéer](#)
- [Myndigheter med flera](#)
- [Remisser](#)
- [Organisation](#)
- [Kontakt](#)

[Ansvariga statsråd](#)

Ansvariga statsråd

[Magdalena Andersson](#)

Finansminister

[Lena Micko](#)

Civilminister

[Åsa Lindhagen](#)

Finansmarknadsminister, biträdande finansminister

[Genvägar](#)

Genvägar

- [Statens budget](#)
- [Prognoser för den ekonomiska utvecklingen](#)
- [Ekonomiska åtgärder för 2020 till följd av virusutbrottet](#)
- [För företagare med anledning av covid-19](#)

Aktuellt från Finansdepartementet

Finansdepartementet

<https://www.regeringen.se/sveriges-regering/finansdepartementet/>

Myndigheter

- **Myndigheten för digital förvaltning**
07 september 2018 från [Finansdepartementet](#)
- **Upphandlingsmyndigheten**
25 november 2015 från [Finansdepartementet](#)
- **Trygghetsstiftelsen**
25 juni 2015 från [Finansdepartementet](#)
- **Miljömärkning Sverige AB (Miljömärkning Sverige)**
19 maj 2015 från [Finansdepartementet](#)
- **Statistiska centralbyrån**
06 februari 2015 från [Finansdepartementet](#)
- **Statens skaderegleringsnämnd**
06 februari 2015 från [Finansdepartementet](#)
- **Statens Personadressregisternämnd**
06 februari 2015 från [Finansdepartementet](#)
- **Resegarantinämnden**
06 februari 2015 från [Finansdepartementet](#)
- **Kammarkollegiet**
06 februari 2015 från [Finansdepartementet](#)
- **Fastighetsmäklarinspektionen**
06 februari 2015 från [Finansdepartementet](#)
- **Allmänna reklamationsnämnden (ARN)**
06 februari 2015 från [Finansdepartementet](#)
- **Första AP-fonden**
05 februari 2015 från [Finansdepartementet](#)
- **Stipendiestiftelsen för studier av japanskt näringsliv**
05 februari 2015 från [Finansdepartementet](#)
- **Tredje AP-fonden**
05 februari 2015 från [Finansdepartementet](#)
- **Tullverket**
05 februari 2015 från [Finansdepartementet](#)
- **Sparbankernas säkeretskassa**
05 februari 2015 från [Finansdepartementet](#)
- **Skatteverket**
05 februari 2015 från [Finansdepartementet](#)
- **Skatterättsnämnden**
05 februari 2015 från [Finansdepartementet](#)

- **Sjätte AP-fonden**
05 februari 2015 från [Finansdepartementet](#)
- **Sjunde AP-fonden**
05 februari 2015 från [Finansdepartementet](#)
- **Riksgälden**
05 februari 2015 från [Finansdepartementet](#)
- **Prövningsnämnden för stöd till kreditinstitut**
05 februari 2015 från [Finansdepartementet](#)
- **Länsstyrelserna**
05 februari 2015 från [Finansdepartementet](#)
- **Lotteriinspektionen**
05 februari 2015 från [Finansdepartementet](#)
- **Krigsförsäkringsnämnden**
05 februari 2015 från [Finansdepartementet](#)
- **Konsumentverket**
05 februari 2015 från [Finansdepartementet](#)
- **Kronofogdemyndigheten**
05 februari 2015 från [Finansdepartementet](#)
- **Konjunkturinstitutet**
05 februari 2015 från [Finansdepartementet](#)
- **Forskarskattenämnden**
05 februari 2015 från [Finansdepartementet](#)
- **Fjärde AP-fonden**
05 februari 2015 från [Finansdepartementet](#)
- **Finanspolitiska rådet**
05 februari 2015 från [Finansdepartementet](#)
- **Finansinspektionen**
05 februari 2015 från [Finansdepartementet](#)
- **Ekonomistyrningsverket**
05 februari 2015 från [Finansdepartementet](#)
- **Bokföringsnämnden**
05 februari 2015 från [Finansdepartementet](#)
- **Arbetsgivarverket**
05 februari 2015 från [Finansdepartementet](#)
- **Andra AP-fonden**
05 februari 2015 från [Finansdepartementet](#)
- **Statskontoret**
19 december 2014 från [Finansdepartementet](#)
- **Statens överklagandenämnd**
19 december 2014 från [Finansdepartementet](#)

- **Statens tjänstepensions- och grupplivnämnd**
19 december 2014 från [Finansdepartementet](#)
- **Statens servicecenter**
19 december 2014 från [Finansdepartementet](#)
- **Statens fastighetsverk (SFV)**
19 december 2014 från [Finansdepartementet](#)
- **Statens ansvarsnämnd**
19 december 2014 från [Finansdepartementet](#)
- **Fortifikationsverket**
19 december 2014 från [Finansdepartementet](#)
- **Statens tjänstepensionsverk (SPV)**
18 december 2014 från [Finansdepartementet](#)
- **Skiljenämnden i vissa trygghetsfrågor**
18 december 2014 från [Finansdepartementet](#)
- **Offentliga sektorns särskilda nämnd**
18 december 2014 från [Finansdepartementet](#)

Magdalena Andersson

Finansminister

[Finansdepartementet](#)

"Att tillväxten skapas på ett sätt som är socialt och ekologiskt hållbart och fördelas rättvist är en av vår tids ödesfrågor, men också en fråga där Sverige har goda möjligheter att ligga i framkant".

Magdalena Anderssons områden

- [Ekonomisk politik](#)
- [Skatt och tull](#)

[SW . 657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.](#)

[SW . 656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d.](#) (Tull)

[SW . 6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning.](#)

Lena Micko

SW . 657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.
SW . 6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning.

Civilminister

Finansdepartementet

”Som civilminister är en av mina viktigaste uppgifter att se till att kommuner och regioner har de förutsättningar de behöver för att klara sina uppgifter, inte minst att kunna erbjuda medborgarna en god och tillgänglig välfärd. För ett Sverige som håller ihop är det också viktigt med en statlig närvaro över hela landet”

Lena Mickos områden

- Kommuner och regioner
- Konsumentpolitik
- Offentlig upphandling
- Statlig förvaltning

Åsa Lindhagen

[SW 71 Övergripande formgivning/planering av fysiska miljöer.](#)

[SW 72 Formgivning av byggnader o anläggningar, arkitektur.](#)

Länsstyrelser hör till regeringen

Finansmarknads- och bostadsminister,
biträdande finansminister

[Finansdepartementet](#)

”Jag är en oroad optimist. Vår generations viktigaste uppdrag är att skapa ett samhälle som håller även för de som ska leva långt efter oss. Därför arbetar jag för finansiell stabilitet och ett stabilt bostadsbyggande. Ekonomin ska gynna den som fattar klimatsmarta val.”

Åsa Lindhagen områden

- [Bostäder och samhällsplanering](#)
- [Finansmarknad](#)

[SW .657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.](#)

[SW .643 Organisation av boende, personalrum o d, hotell.](#)

23

Finansinspektionen varnar för kryptovalutor

Kryptovalutor som bitcoin är olämpliga investeringar för flertalet konsumenter. Den varningen utfärdar nu Finansinspektionen (FI) som gjort en kartläggning av marknaden för finansiella instrument med kryptotillgångar som underliggande tillgång. FI anser att det saknas en tillräcklig konsumentskyddande reglering, det är svårt att värdera dem och instrumenten är volatila, skriver man på sin hemsida.

FI lyfter också att kryptovalutor är vanligt förekommande i penningtvätts- och terroristfinansieringssyfte.

Kryptovalutan bitcoin har stigit kraftigt hittills i år och en bitcoin kostar nu motsvarande omkring 460 000 kronor. På sex månader har kryptovalutan stigit mer än 360 procent.

TT

25 ”Staten får tillbaka en stor del av Volvos utdelning”

Coronastöd 1. Svar till Bengt Mührer (23/2): AB Volvo fick permitteringsstöd, det vill säga till personalen för att de inte skulle bli utan lön. Aktieutdelningarna kommer nu våra pensionspengar till godo eftersom pensionsfonder har aktieinnehav och särskilt i en folkaktie som Volvo. Dessutom får staten tillbaka 30 procent som skatt från de som får utdelning. Många vanliga människor får också utdelning. Det är inte bara förmögna som har aktier.

Ewa Tuneback , Kungsängen

26 Spararna kritiska – Bonnesen slipper krav på skadestånd

Swedbank har beslutat att avstå från skadestandsprocess mot de tidigare vd:arna Birgitte Bonnesen och Michael Wolf i spåren av penningtvättshärvan.

Aktiespararna är kritiska mot beskedet.

Swedbank uppger att sannolikheten för att nå framgång i en eventuell skadestandsprocess mot Birgitte Bonnesen och Michael Wolf bedöms som utomordentligt låg. Småspararnas organisation, Aktiespararna, har krävt att banken agerar för att driva en skadestandsprocess mot ett flertal tidigare ledningspersoner.

Men styrelsen har nu beslutat att inte godkänna Aktiespararnas krav.

Aktiespararnas vd Joacim Olsson håller inte med om att processen skulle behöva bli dyr.

– Vi har föreslagit en extern finansiär som kan driva processen, det skulle inte kosta banken något mer än intern tid, säger Joacim Olsson.

Under en presskonferens avfärdade bankens ordförande Göran Persson förslaget.

– Det är ingen gratis lunch att inleda en process. Även om vi skulle få täckning för våra juridiska kostnader så skulle det kräva resurser under en tid då vi behöver koncentrera oss på det som ligger framför oss.

Har ni gjort någon bedömning av vad en skadestandsprocess skulle kosta?

– Nej det har vi inte gjort, annat än att vi sneglat på vad processer av det här slaget har kostat förut i Sverige. Man ska vara försiktig att jämföra äpplen och päron, men det rör sig om betydande belopp. För HQ var det ett par hundra miljoner, säger Göran Persson.

– Det skulle också dras från den försäkringsersättning på totalt en miljard kronor som finns i sammanhanget. Är er bedömning att det inte är värt det ekonomiskt?

– Det ekonomiska utfallet i händelse av en sån här process blir inte så imponerande i relation till de belopp som dömts ut från Finansinspektionen.

– Men det är inte där vi har börjat. Det är i den juridiska bedömningen om det här skulle resultera i framgång eller inte. Nästa fråga är vad det här skulle ha kunnat bringa in i rena pengar, säger Göran Persson.

Birgitte Bonnesen fick sluta i spåren efter penningtvättsskandalen. Banken fick så småningom böta fyra miljarder kronor och Bonnesen är föremål för åklagarens förundersökning om brott.

– Skulle det drivas ett brottsmål i frågan står det banken fritt att väcka målsägandetalan i samband med detta. Det finns inget i beslut som tagits nu eller tidigare som hindrar det, säger bankens advokat Carl Svernlöv.

– Så den frågan kan styrelsen ta ställning till i framtiden om det skulle bli aktuellt.

Enligt Birgitte Bonnesens advokat Per E Samuelsson är Bonnesen nöjd med dagens beslut.

– Hon tycker det är jättebra naturligtvis. Det är ingen överraskning för henne, hon har levt med det här. Hon vet att banken inte haft de penningtvättsproblem som SVT:s ”Uppdrag granskning” torgförde.

Per E Samuelsson ser beslutet som ett tecken på att Bonnesen gjort rätt under sin tid på Swedbank.

– Den turbulens som orsakades var i huvudsak mass-medial. Man har rätt att granska, men en turbulens betyder inte automatiskt att något brott begåtts.

Att avgångsvederlaget dras in, är inte det ett tecken på att styrelsen ser en skuld i Bonnesens agerande?

– Vi uppfattar att de gjort det för att tvätta sitt varumärke. Det har ingenting med oegentligheter att göra, det är bara politik, säger Per E Samuelsson.

Redan förra året beslöt styrelsen att avstå från att inleda en process mot Birgitte Bonnesen och Michael Wolf avseende räkenskapsår före 2019.

Torsdagens beslut från styrelsen kan komma att överprövas av Swedbanks stämman. På stämman ska en motion från Aktiespararna behandlas, med förslag om att starta just den skadestandsprocess som styrelsen beslutat att avstå.

Erik Karlberg

erik.karlberg@dn.se

FAKTA. PENNINGTVÄTTSHÄRVAN

I början av 2019 avslöjades omfattande problem med penningtvätt i Swedbanks baltiska verksamhet av SVT:s Uppdrag granskning.

Förra året utredde och bötfällde Finansinspektionen (FI) Swedbank, som fick betala fyra miljarder kronor för brister i arbetet mot penningtvätt.

Tidigare vd Birgitte Bonnesen fick kort efter avslöjandet, i samband med bankens årsstämma 2019, sparken och hon ingår sedan dess i en utredning på Ekobrottsmyndigheten om misstänkt insiderbrott med koppling till penningtvättshärvan.

Michael Wolf tvingades lämna posten som vd 2016 efter misstankar om insiderhandel.

27 Handelsnettot 5,2 miljarder

Utrikeshandeln med varor gav i januari ett överskott på 5,2 miljarder kronor, enligt preliminär statistik från Statistiska centralbyrån (SCB). Motsvarande månad i fjol visade handelsnettot ett överskott på 11,1 miljarder kronor.

Varuexporten uppgick i januari till 113,4 miljarder och varuimporten till 108,2 miljarder kronor.

TT

27 Sveriges bnp sjönk med 0,2 procent

Sveriges bruttonationalprodukt (bnp) krympte med 0,2 procent under fjärde kvartalet 2020 jämfört med kvartalet före. Jämfört med motsvarande period 2019 minskade bnp med 2,2 procent, enligt Statistiska centralbyrån (SCB).

Hushållens konsumtion minskade med 0,8 procent jämfört med föregående kvartal. Den offentliga konsumtionen var oförändrad. Exporten ökade med 4,5 procent och importen steg med 3,0 procent.

Under tredje kvartalet så växte bnp med 6,4 procent jämfört med kvartalet före och minskade med 2,4 procent jämfört med motsvarande period ett år tidigare.

Dagens Nyheter
/2021-03-03

SVEN WIMNELL

25

miljarder kronor omsatte spelbolag med svensk licens under förra året, visar färskta siffror från Spelinspektionen. Det är 0,4 procent mindre än 2019. 100 bolag har aktiva licenser, 70 av dem har licens som avser vadhållning och kommersiellt spel online.

TT

De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna.

Kommentarer kan ingå i de andra områdena

3	<u>Inrikes DN-artiklar 23 februari - 4 mars 2021</u>
4	Riksdagen och politiska partier
85	Statsrådsberedningen och statsministern
95	Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.
153	Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet
215	Infratraktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi
291	Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem
521	Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.
704	Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.
758	Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.
772	De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna. - 793

Länsstyrelserna

Uppdaterad 05 februari 2015

Sverige är indelat i 21 län som alla har en länsstyrelse och en landshövding.

Länsstyrelsen är en statlig samordnande myndighet, en servicemyndighet, en överklagandeinstans och med tillsynsansvar. Länsstyrelsen står som garant för att de av regeringen beslutade nationella målen genomförs.

[Länsstyrelsernas webbplats](#)

- [Facebook](#) [Twitter](#)
- [LinkedIn](#) [E-post](#)

Sidan är uppmärkt med följande kategorier:

- [Finansdepartementet](#)
- [Statlig förvaltnin](#)
-

De 21 Regionerna De 290 Kommunerna

Regeringens ministrar styr inte kommuner och regioner men har något inflytande genom länsstyrelserna. Det inflytandet är oklart.

Regeringen har inflytande över kommuner och regioner genom statliga myndigheter men myndigheterna är självständiga och regeringen styr dem bara genom allmänna instruktioner.

Därför behövs ett område för länsstyrelser, kommuners och regioners verksamheter.

Från<http://wimnell.com/omr36-39zzzzzq14-15.pdf>

Under regeringen lyder Landshövdingar med Länsstyrelser.

Här från Sven Winnell 1 maj 2019:

Människornas verksamheter och grunderna för planering av
framtiden för världen och Sverige.

<http://wimnell.com/omr40zp.pdf>

Länsstyrelserna

Sverige är indelat i 21 län som alla har en länsstyrelse och en landshövding. Länsstyrelsen är en statlig samordnande myndighet, en servicemyndighet, en överklagandeinstans och med tillsynsansvar. Länsstyrelsen står som garant för att de av regeringen beslutade nationella målen genomförs.

[Länsstyrelsernas webbplats](#)

Publicerad 17 december 2014 · Uppdaterad 05 februari 2015

Länsstyrelsen Blekinge län

[Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck](#)

[Bygga och bo](#)
[Djur och natur](#)
[Jakt och fiske](#)
[Livshändelser](#)

[Läsa våra senaste nyheter](#) [Läsa mer om oss](#) [Besöka ett naturreservat](#) [Våra remisser](#) [Ring rätt telefonnummer vid kriser](#)

Dalarnas län

[Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck](#)

[Bygga och bo](#)
[Djur och natur](#)
[Jakt och fiske](#)
[Livshändelser](#)

[Kontakta oss](#) [Sök i Länsstyrelsens diarium](#) [Hitta publikationer](#)
[Hitta ett naturreservat](#) [Läs om landshövding och länsledning](#)

Gotlands län

[Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck](#)

[Bygga och bo](#)
[Djur och natur](#)
[Jakt och fiske](#)
[Livshändelser](#)

[Få utflyktstips](#) [Kontakta oss](#) [Anmäla bristande djurhållning](#)
[Ansöka om stöd i Landsbygdsprogrammet](#) [Jobba hos oss](#)

Gävleborgs län

[Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck](#)

[Bygga och bo](#)
[Djur och natur](#)
[Jakt och fiske](#)
[Livshändelser](#)

[Anmäla bristande djurhållning](#) [Söka solcellsstöd](#) [Titta i vårt diarium](#) [Veta mer om motortrafik i naturen](#) [Veta mer om hotade arter \(ÅGP\)](#) [Läsa våra nyheter](#)

Hallands län

[Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck](#)

[Bygga och bo](#)
[Djur och natur](#)
[Jakt och fiske](#)
[Livshändelser](#)

[Läsa våra nyheter](#) [Söka jobb](#) [Söka stöd till solceller](#) [Läsa våra kungörelser](#) [Kontakta oss](#) [Ansöka om strandskyddsdispens](#)
[Anmäl för miljöprovning av vattenkraft](#)

Jämtlands län

[Privat Företag](#) [Förening](#) [Lantbruk och landsbygd](#) [Stat och kommun](#) [Besök och upptäck](#)

[Bygga och bo](#)
[Djur och natur](#)
[Jakt och fiske](#)
[Livshändelser](#)

[Jobba hos oss](#) [Evenemang på gång](#) [Kungörelser](#) [Aktuella jaktbeslut och domar](#) [Komplettering eller yttrande i ärende](#)

Jönköpings län

[Privat Företag](#) [Förening](#) [Lantbruk och landsbygd](#) [Stat och kommun](#) [Besök och upptäck](#)

[Bygga och bo](#)
[Djur och natur](#)
[Jakt och fiske](#)
[Livshändelser](#)

[Jobba hos oss](#) [Evenemang på gång](#) [Kungörelser](#) [Aktuella jaktbeslut och domar](#) [Komplettering eller yttrande i ärende](#)

Kalmar län

[Privat Företag](#) [Förening](#) [Lantbruk och landsbygd](#) [Stat och kommun](#) [Besök och upptäck](#)

[Bygga och bo](#)
[Djur och natur](#)
[Jakt och fiske](#)
[Livshändelser](#)

[Läsa nyheter](#) [Kontakta oss](#) [Anmäla att djur far illa](#) [Söka karta eller geotjänster](#) [Läsa fiskeregler](#) [Ansöka om medborgarskap](#) [Publikationer](#)

Kronobergs län

[Privat Företag](#) [Förening](#) [Lantbruk och landsbygd](#) [Stat och kommun](#) [Besök och upptäck](#)

[Bygga och bo](#)
[Djur och natur](#)
[Jakt och fiske](#)
[Livshändelser](#)

[Anmäla vattenkraft till miljöprövning](#) [Ta del av kungörelser](#) [Anmälan om vattenverksamhet](#) [Söka stöd till solceller](#) [Kolla lediga jobb](#)

Norrbottens län

[Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck](#)

[Bygga och bo](#)
[Djur och natur](#)
[Jakt och fiske](#)
[Livshändelser](#)

[Jobba hos oss](#) [Veta mer om årets älgjakt](#) [Söka i diariet](#) [Läsa våra senaste nyheter](#) [Veta mer om landshövdingen](#)

Skåne län

[Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck](#)

[Bygga och bo](#)
[Djur och natur](#)
[Jakt och fiske](#)
[Livshändelser](#)

[Söka solcellsstöd](#) [Överklaga kommuns beslut](#) [Ansöka om tillstånd för djurverksamhet](#) [Söka stiftelser och stipendier](#) [Ansöka om medborgarskap](#)

Stockholms län

[Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck](#)

[Bygga och bo](#)
[Djur och natur](#)
[Jakt och fiske](#)
[Livshändelser](#)

[Registrera stiftelse](#) [Anmäla att djur far illa](#) [Kontakta Länsstyrelsen](#) [Jobba hos oss](#)

Södermanlands län

[Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck](#)

[Bygga och bo](#)
[Djur och natur](#)
[Jakt och fiske](#)
[Livshändelser](#)

[Läsa våra senaste nyheter](#) [Jobba hos oss](#) [Veta mer om Länsstyrelsen](#) [Anmäla vattenverksamhet](#) [Ansöka om tillstånd för djurverksamhet](#) [Ansöka om förprovning av djurstallar](#)

Uppsala län

[Privat Företag](#) [Förening](#) [Lantbruk och landsbygd](#) [Stat och kommun](#) [Besök och upptäck](#)

[Bygga och bo](#)
[Djur och natur](#)
[Jakt och fiske](#)
[Livshändelser](#)

[Läsa nyheter](#) [Söka jobb](#) [Läsa kungörelser](#) [Skaffa en digital brevlåda](#) [Söka stöd för naturvård](#) [Överklaga kommunens beslut](#)
[Hyra boende i naturreservat](#)

Värmlands län

[Privat Företag](#) [Förening](#) [Lantbruk och landsbygd](#) [Stat och kommun](#) [Besök och upptäck](#)

[Bygga och bo](#)
[Djur och natur](#)
[Jakt och fiske](#)
[Livshändelser](#)

[Se om vi har lediga tjänster](#) [Läsa om nya regler för vattenkraft 2019](#) [Hitta ett naturreservat](#) [Läsa nyheter](#) [Söka energistöd](#) [Delta i Regional samverkanskurs - RSK - 2019](#)

Västerbottens län

[Privat Företag](#) [Förening](#) [Lantbruk och landsbygd](#) [Stat och kommun](#) [Besök och upptäck](#)

[Bygga och bo](#)
[Djur och natur](#)
[Jakt och fiske](#)
[Livshändelser](#)

[Anmäla bristande djurhållning](#) [Anmäla vattenkraft till nationell plan för miljöprövning](#) [Söka i Länsstyrelsens diarium](#) [Läsa våra nyheter](#) [Ladda ner en publikation](#)
[Jobba hos oss](#)

Västernorrlands län

[Privat Företag](#) [Förening](#) [Lantbruk och landsbygd](#) [Stat och kommun](#) [Besök och upptäck](#)

[Bygga och bo](#)
[Djur och natur](#)
[Jakt och fiske](#)
[Livshändelser](#)

[Besöka ett naturreservat](#) [Läsa våra publikationer](#) [Hitta en författning](#) [Söka i vårt diarium](#)

Västra Götalands län

[Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck](#)

[Bygga och bo](#)
[Djur och natur](#)
[Jakt och fiske](#)
[Livshändelser](#)

[Läsa våra nyheter Kolla status på vattnet och musslor i Västerhavet Ansöka om medborgarskap Registrera stiftelse](#)
[Jobba hos oss Komplettera ditt ärende Söka i våra karttjänster och geodata](#)

Örebro län

[Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck](#)

[Bygga och bo](#)
[Djur och natur](#)
[Jakt och fiske](#)
[Livshändelser](#)

[Läsa nyheter Kontakta oss Söka jobb Ladda ner en publikation Använda karttjänster och geodata Hitta naturreservat eller kulturmiljö](#)

Östergötlands län

[Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck](#)

[Bygga och bo](#)
[Djur och natur](#)
[Jakt och fiske](#)
[Livshändelser](#)

[Ansöka om bidrag för vård av kulturhistoriska miljöer](#)
[Ansöka om bidrag till solceller Hitta en vigselförrättare](#)
[Söka stiftelser i vår stiftelsedatabas Samråd för ändring i naturmiljön](#)

Kommuner och landsting (regioner)

Kommunallag (2017:725)

Svensk författningssamling 2017:725

SFS nr: 2017:725

Departement/myndighet: Finansdepartementet K

Utfärdad: 2017-06-22

Ändringsregister: SFSR (Lagrummet)

Källa: Regeringskansliet / Lagrummet.se

SFS-nummer · 2017:725 · [Visa fulltext](#)

Innehåll:

- 1 kap. Grunderna för den kommunala verksamheten
- 2 kap. Kommunala angelägenheter
- 3 kap. Kommunernas och landstingens organisation och
- 4 kap. Förtroendevalda
- 5 kap. Fullmäktige
- 6 kap. Styrelsen och övriga nämnder
- 7 kap. Anställda
- 8 kap. Delaktighet och insyn
- 9 kap. Kommunal samverkan
- 10 kap. Överlämnande av kommunala angelägenheter
- 11 kap. Ekonomisk förvaltning
- 12 kap. Revision
- 13 kap. Laglighetsprövning
- Övergångsbestämmelser

Sven Winnell 9+16+26 maj 2016:

Sveriges 6 regioner. Länsstyrelser, landsting och kommuner.

Invånare 2005 och 2013. Antalet bostäder 2010. Länkar till deras hemsidor på internet 6 maj 2016 med uppgifter om allt de vill visa upp.

<http://winnell.com/omr36-39zzzq.pdf>

Innehåll:

Sida

3	Sveriges regioner.
10	Länsstyrelser, landsting och kommuner. Invånare 2005 och 2013. Antalet bostäder 2010. Länkar till deras hemsidor på internet 6 maj 2016 med uppgifter om allt de vill visa upp. Kompletteringar har skett den 14 och 16 maj 2016: För varje län har lagts till: * Skattesatser 2016 i kommuner, län riket. Uppgifter från SCB. * Sammanräknad förvärvsinkomst per kommun år 2014 för kvinnor och män. Uppgifter från SCB. * Samtliga förväntade påbörjade bostäder genom nybyggnad, Uppgifter från boverkets intervjuundersökningar presenterade i maj 2016. * Antal förvärvsarbetande (dagbefolkning) efter sektor och kommun År 2014. Uppgifter från SCB. * Svenskt Näringslivs hemsidor för länen. * Arbetsförmedlingarna i länen. * Handelsbanken
11	1) Norrbottens, Västerbottens, Västernorrlands och Jämtlands län.
29	2) Dalarnas, Gävleborgs, Södermanlands, Uppsala, Västmanlands och Örebro län.
55	3) Östergötlands, Jönköpings, Kalmar och Kronobergs län.
74	4) Gotlands och Stockholms län.
84	5) Hallands, Värmlands och Västra Götalands län.

106	6) Blekinge och Skåne län.
119	Detaljer om kommunerna. Folkmängd per tätort och småort per kommun 2005 (enligt SCB)
121	1) Norrbottens, Västerbottens, Västernorrlands och Jämtlands län.
144	2) Dalarnas, Gävleborgs, Södermanlands, Uppsala, Västmanlands och Örebro län.
177	3) Östergötlands, Jönköpings, Kalmar och Kronobergs län.
200	4) Gotlands och Stockholms län.
212	5) Hallands, Värmlands och Västra Götalands län.
246	6) Blekinge och Skåne län.
267	Pressinbjudan: Indelningskommittén presenterar diskussionsunderlag angående Sveriges framtida regionala indelning.
277	Några kommentarer den 14 maj 2016.
280	Innehållet i hemsidor hos boverket, naturvårdsverket och socialstyrelsen samt arbetsuppgifter för den nya regeringen.
293	Människor påverkas hela livet av fysiska och sociala miljöer de vistas i.
294	Människornas levnadsförhållanden och utvecklingens krafter.
297	Utvecklingens krafter
298	Systemet för mänskliga verksamheter
301	Den fundamentala påverkanskedjan
303	Sven Winnells hemsida på Internet: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen ?
305	Något om välfärd och näringsliv. 26 maj 2016.
307	Näringslivet.
308	Svenskt Näringsliv
317	Arbetsförmedlingen
324	Handelsbanken

[Från SKR.se 28 dec 2019](#)

Sveriges kommuner och regioner

Meny

Arbetsgivare, kollektivavtal

Demokrati, ledning, styrning

Ekonomi, juridik, statistik

Hälsa, sjukvård

Integration, social omsorg

Näringsliv, arbete, digitalisering

Samhällsplanering, infrastruktur

Skola, kultur, fritid

Förskola, grund- och gymnasieskola

Kultur, fritid

Om SKR

- [Lediga jobb](#) [Remisser](#) [Styrelsehandlingar och beslut](#) [Styrelse och beredningar](#) [Kansliorganisation](#) [Om SKR](#)

Mer från SKR

- [Kurser och konferenser](#) [Rapporter och skrifter](#) [Cirkulär](#) [Webbsändningar](#) [Nyhetsbrev](#) [Press](#) [Lärande exempel](#) [Bloggar](#)

Kommuner, regioner

- [Kort om kommuner och regioner](#) [Kommuner, lista](#) [Fakta kommuner och regioner](#) [Regioner, lista](#)

Hjälp

[English pages](#)

[Lättlästa sidor](#)

[Webbkarta](#)

[A-Ö index](#)

Webbhandboken

I webbhandboken samlar vi alla riktlinjer, instruktioner och annat som krävs för att kunna göra ett bra jobb med sidorna på SKR:s webbplatser.

[Sök i webbhandboken](#)

[Om webbhandboken](#)

Om SKR

SKR är en arbetsgivar- och intresseorganisation. Vi är en medlemsorganisation för alla kommuner och regioner.

SKR:s uppgift är att stödja och bidra till att utveckla kommuner och regioners verksamhet. Vi fungerar som ett nätverk för kunskapsutbyte och samordning. I vår roll ingår att ge service och professionell rådgivning till tjänstepersoner och förtroendevalda i kommuner och regioner inom alla de frågor som kommuner och regioner är verksamma inom. Vi erbjuder även kurser och konferenser inom många ämnen.

[SKR:s medlemmar](#)

Sveriges största arbetsgivarorganisation

SKR är arbetsgivarorganisation för alla kommuner och regioner. De är tillsammans arbetsgivare för mer än en miljon människor. SKR har till uppgift att teckna centrala kollektivavtal om lön och allmänna anställningsvillkor.

[Arbetsgivarfrågor](#)

Det går att göra skillnad

SKR:s ambition är att ligga steget före och belysa viktiga omvärldsförändringar. På så vis kan vi påverka utvecklingen i den riktning som ger störst nytta för våra medlemmar, och som i förlängningen bäst gynnar allmänheten. Genom intressebevakning arbetar vi för att påverka beslutsfattare såväl nationellt som internationellt.

[Internationellt](#)

[Lättläst information om Sveriges Kommuner och Regioner](#)

Fakta om kommuner och regioner

Antal kommuner och regioner

Det finns 290 kommuner och 21 regioner i Sverige. Gotlands kommun räknas in både under kommuner och regioner. Gotland är kommun med landstingsuppgifter och regionalt utvecklingsansvar och har också rätt att kalla sig region.

Så styrs regionerna

Regionerna styrs av politiker som valts direkt av länets invånare. Det betyder att medborgarna har stora möjligheter att påverka och kontrollera hur regionerna utför sina uppdrag.

[Så styrs regionerna](#)

Så styrs kommunerna

Kommunerna ansvarar för en stor del av den samhällsservice som finns där vi bor. Bland de viktigaste uppgifterna är förskola, skola, socialtjänst och äldreomsorg. Kommunerna styrs av politiker som valts direkt av medborgarna. Det betyder att medborgarna har stora möjligheter att påverka och kontrollera hur kommuner utför sina uppdrag.

[Så styrs kommunerna](#)

Kommungruppsindelning

Sveriges Kommuner och Landstings kommungruppsindelning 2017. Här finns en beskrivning av den reviderade kommungruppsindelning som gäller från 1 januari 2017.

[Kommungruppsindelning](#)

Läns- och kommunregister

Här finner du en lista över alla län och vilka kommuner de innefattar samt en lista med landets alla kommunkoder och en karta över Sveriges kommuner.

[Länsregister](#)

[Kommunkoder](#)

[Kommunindelning, karta från SCB \(PDF, nytt fönster\)](#)

Kostnader och intäkter för kommuner och regioner

Vi har sammanställt statistik kring hur kommunernas och regionernas kostnader och intäkter är fördelade. Du finner bland annat tabeller med övergripande uppgifter om kommunernas och landstingens resultat, de siffror som diagrammen bygger på samt utvecklingen av statsbidragen.

[Fakta om kommunernas och regionernas kostnader och intäkter](#)

Antal anställda i kommuner och regioner

Sveriges kommuner och regioner är tillsammans arbetsgivare för mer än en miljon människor. Mer exakta och uppdaterade uppgifter hittar du på våra statistik-sidor.

[Personalstatistik](#)

Rena fakta om kommuner och regioner

Det finns många föreställningar och uppfattningar om kommuner och regioner och den verksamhet som de ansvarar för.

Många gånger är uppfattningarna korrekta och relevanta och bidrar till att förbättra våra välfärdstjänster. Andra gånger baseras de på bristfälliga fakta, onyanserade resonemang och oproportionerliga slutsatser. Orsaker och verkan, resultat och resursfördelning – det är inte alltid det låter sig förklaras i korta, slagkraftiga rubriker.

Vi har därför tagit fram en skrift där vi samlat fakta om kommuner och regioner i ett försök att ge hela bilden, eller den bild som sällan visas.

[Välfärden i siffror](#)

Läs vidare

[Därför är självstyrelse bra](#)

[Styra Sverige, så fungerar det](#)

[Lista på kommuner som återtagit benämningen stad](#)

[Stads- och kommunhistoriska institutet](#)

[Kartor, SCB:s webbplats](#)

Informationsansvarig

- **Björn Kullander Handläggare**

Sveriges Kommuner och RegionerSKR är en medlems- och arbetsgivarorganisation för landets alla kommuner och regioner. Vi är en politiskt styrd organisation och vår styrelse består av förtroendevalda från kommuner och regioner. Sveriges Kommuner och Regioner hette tidigare Sveriges Kommuner och Landsting (SKL).

Kontakta SKR

[Adress och övrig kontaktinformation](#)

08-452 70 00

info@skr.se

- [Facebook](#)
- [Twitter](#)
- [YouTube](#)
- [RSS](#)
- [Prenumerera på webbinnehåll](#)
- [SKR:s webbhandbok](#)
- [Om webbplatsen](#)
- [Kakor](#)
- [Personuppgifter - GDPR](#)
- [Förbättra webbplatsen](#)

Kommungruppsindelning 2017

Här är en beskrivning av SKLs kommungruppsindelning 2017 som gäller från den 1 januari 2017. Det är en omarbetning av den tidigare kommungruppsindelningen från 2011.

Kommungruppsindelningen används för att underlätta jämförelser och analyser i olika statistiska sammanhang och är utarbetad på Statistiksektionen, SKL.

Indelningen består av totalt nio grupper fördelade på tre huvudgrupper, där kommunerna grupperats utifrån vissa kriterier som tätortsstorlek, närhet till större tätort och pendlingsmönster. Dataunderlaget är hämtat från SCB:s olika databaser.

Förändringar jämfört med tidigare indelning

Huvudprincipen för den nya indelningen har varit storlek på tätorten, närhet till större tätort och pendlingsmönster. Grupperna storstad och större städer bygger nu på antal invånare i den största tätorten i kommunen istället för som tidigare, invånarantalet i hela kommunen.

En ny grupp, mindre stad/tätort, har tillkommit och pendlingsmönstren i omkringliggande kommuner har fått ökad betydelse. Grupperna varuproducerande kommuner och kommuner i tätbefolkad respektive glesbefolkad region har utgått. Gruppen turism-och besöksnäring-kommuner finns kvar, men med förändrad definition.

Beskrivning av grupperna

För en mer utförlig och detaljerad beskrivning, se publikationen Kommungruppsindelning 2017.

A. Storstäder och storstadsnära kommuner

A1. Storstäder - kommuner med minst 200 000 invånare varav minst 200 000 invånare i den största tätorten.

A2. Pendlingskommun nära storstad - kommuner där minst 40 procent av nattbefolkningen pendlar till arbete i en storstad eller storstadsnära kommun.

B. Större städer och kommuner nära större stad

B3. Större stad - kommuner med minst 50 000 invånare varav minst 40 000 invånare i den största tätorten.

B4. Pendlingskommun nära större stad - kommuner där minst 40 procent av nattbefolkningen pendlar till arbete i en större stad.

B5. Lågpendlingskommun nära större stad - kommuner där mindre än 40 procent av nattbefolkningen pendlar till arbete i en större stad.

C. Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner

C6. Mindre stad/tätort - kommuner med minst 15 000 men mindre än 40 000 invånare i den största tätorten.

C7. Pendlingskommun nära mindre stad/tätort - kommuner där minst 30 procent av nattbefolkningen pendlar till arbete i annan mindre ort och/eller där minst 30 procent av den sysselsatta dagbefolkningen bor i annan kommun.

C8. Landsbygdskommun - kommuner med mindre än 15 000 invånare i den största tätorten, lågt pendlingsmönster (mindre än 30 procent).

C9. Landsbygdskommun med besöksnäring - landsbygdskommun med minst två kriterier för besöksnäring, dvs antal gästnätter, omsättning inom detaljhandel/ hotell/ restaurang i förhållande till invånarantalet.

Översiktstabell och lista på indelning 2017 (Excel, nytt fönster)
Classification of Swedish municipalities 2017 (engelsk översättning)
(PDF, nytt fönster)

Publikationer

Kommungruppsindelning 2017 (PDF, nytt fönster)

**[https://skr.se/tjanster/
omwebbplatsen/omkakor/
webbkarta.16.html](https://skr.se/tjanster/omwebbplatsen/omkakor/webbkarta.16.html)**

Webbkartan visar alla sidor som finns på webbplatsen.

I systemet för mänskliga verksamheter ligger verksamheterna för demokrati i område 3 :

3. Politikvetenskaper och politiska verksamheter. 15 områden

SW 3 Politikvetenskaper och politiska verksamheter.

SW 31 Statistik och demografi.

SW 32 Statsvetenskap.

SW 33 Nationalekonomi, internationell ekonomi.

SW 34 Lagar o förordningar, traktat, juridik.

SW 35 De demokratiskt valda församlingarnas verksamheter.

SW .351 Sveriges riksdag (och motsvarande utomlands)

SW .352 Kommun- och landstingsfullmäktige (och mots.)

SW .353 Sveriges regering (och motsvarande utomlands)

SW .354 Mellanfolkliga centrala organ (FN, EU o d).

SW 36/39 Politiska krav och politiska planeringar:

SW 36 ...om individernas kroppsliga förhållanden.

SW 37 ...om utbildning o d.

SW 38 ...om fysiska miljöer o ekonomiska verks.

SW 39 ...om sociala miljöer, nöjen, sport o d.

Områdena 31-34 innehåller politiska vetenskaper som inte för politik utan bara studerar politiker och politik.

Området 35 innehåller verksamheter som förtroendevalda i allmänna val ägnar sig åt: folkvalda församlingar på olika nivåer. FN EU, riksdagar, kommuner och folkvalda regioner

Områdena 36-39 innehåller verksamheter som försöker påverka de förtroendevalda, i första hand politiska partier, politiska organisationer och personer.

Den svenska regeringen och kommunerna och regionerna ska ägna sig åt att undersöka vad som har gjorts, görs, kan göras och bör göras och vilka beslut som bör fattas. Riksdagen beslutar om vad de tre kategorierna ska ägna sig åt.

Kommunerna har lag för sina verksamheter och ska sörja för kommuninånarnas välfärd. Regionerna har vissa av delar av välfärden under sitt beskydd, huvudsakligen sjukvård och kommunikationer. De kan komma i konflikt med kommunerna när gränserna är suddiga.

För regeringen gäller att den ska se till välfärden i hela landet och kommer i konflikt med kommuner och regioner, bland annat ifråga om problem med coronasjukan, men mycket ifråga om socialtjänst för barn, gamla och personer med problem. Hushållen ska ha goda förhållanden och ha god service ifråga om gemnesamma saker, som utredningar, försvar, vägar, tillgång till bostäder, skolor, socialtjänst. handel och kulturella verksamheter o s v..

FN och dess organisationer, EU m m har krav på svenska förhållanden som den svenska regeringen måste beakta. Regeringen har mycket att bestyra och ska anpassa sig till både problem under och över regeringens nivå.

Regeringen består av departement och ministrar enligt följande :

Systemet för mänskliga verksamheter utom område 3

1. Psykologiska och filosofiska verksamheter

20 områden:

Texten för områdena är länk till hemsidan.

[SW 1 Psykologiska och filosofiska verksamheter.](#)

[SW 10 Samlade kunskaper och övergripande värderingar](#)

[SW .101 Bibliografiska verksamheter. Arkiv.](#)

[SW .102 Biblioteksverksamheter. Databaser. Internetsökning](#)

[SW .103 Allmänna encyklopedier. Övergripande värderingar.](#)

[SW .104 Övergripande filosofiska verksamheter om samband](#)

[SW .105 Övergripande om forskning](#)

[SW .106 Övergripande om ekonomiska verksamheter](#)

[SW .107 Övergripande filosofier om utbildning o d.](#)

[SW .108 Samhällskunskap.](#)

[SW .109 Ide- filosofi- och lärdomshistoria.](#)

[SW 11/19 Individernas inre verkligheter.](#)

[SW 11 Individens lager av kunskaper, erfarenheter o d.](#)

[SW 12 Individens visioner, framtidsvisioner o d.](#)

[SW 13 Individens känslor, värderingar od. Estetik.](#)

[SW 14 Individens ideologi / uppfattning om samband o d.](#)

[SW 15 Individens psykiska mekanismer Psykologi o d.](#)

[SW 16 Individens logik. Vetenskapsteori o d.](#)

[SW 17 Individens moral och uppfattningar om moral.](#)

[SW 18/19 Filosofer, äldre och senare, i öst och väst.](#)

2. Religiösa verksamheter o d.

5 områden:

[SW 2 Religiösa verksamheter o d.](#)

[SW 20 Övergripande religiösa verksamheter o d.](#)

[SW 21 Allmän religionsvetenskap.](#)

[SW 22/28 Kristna religioner.](#)

[SW 29 Icke kristna religioner o d.](#)

4. Sambandsforskningsverksamheter. Infostruktur.

3 områden:

[SW 4 Sambandsforskningsverksamheter.](#)

[SW 40 Systemvetenskap.Infostruktur.](#)

[SW 41-49 Samband o samordning mellan olika verksamheter.](#)

5. Naturforsknings- och matematikverksamheter.

11 områden

[SW 5 Naturforsknings- och matematikverksamheter.](#)

[SW 50 Allmänt om naturforskning. Naturkunskap.](#)

[SW 51 Matematik.](#)

[SW 52 Astronomi, rymdforskning.](#)

[SW 53 Fysik o d.](#)

[SW 54 Kemi o d.](#)

[SW 55 Geologi, meteorologi, hydrologi o d.](#)

[SW 56 Paleontologi, arkeologi o d.](#)

[SW 57 Biologi, ekologi. Naturgeogr. Utv.lära, ärftlighet](#)

[SW 58 Botanik.](#)

[SW 59 Zoologi.](#)

6. Teknologiska / Ekonomiska verksamheter. 30 områden:

SW 6 Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.

SW 60 Allmänt om teknologiska o ekonomiska verksamheter.

SW 61 Hälso- o sjukvårdsverks., räddning o d. Veterinärverks.

SW 62 Ingenjörsverksamheter (konstruktion o d)

SW 63 Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske od.

SW 64 Hushållsarbeten. Energi- och hygienförsörjning.

SW .641 Matlagning. 642 Måltider, matservering.

SW .643 Organisation av boende, personalrum o d, hotell.

SW .644 El-, gas-, värme-, vatten- hygienförsörjning o d.

SW .645 Användning av inventarier o d.

SW .646 Personlig hygien o d, klädvård (utom tvätt o d)

SW .647 Allmän hushållsekonomi. Inkomster o utgifter mm.

SW .648 Städning-, rengörings- och tvättverksamheter o d.

SW .649 Personvård: barn, hemsjukvård.

SW 65 Adm, distribution, kommunikation, organisation o d.

SW .651 Kontorsarbete o d. Datoranvändning.

SW .6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning.

SW .6525-6529 Militära verksamheter.

SW .654 Telekommunikationsverksamheter.

SW .655 Förlagsverksamheter o d.

SW .656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d.

SW .657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.

SW .658 Allm.företagsekonomi, Arbets-förmedling o -marknad.

SW .659 Marknadsförings- och reklamverksamheter od.

SW 66/68 Tillverkning av varor.

SW 66 Tillverkning av kemivaror od.

SW 67 Tillverkning av bearbetningsvaror o d

SW 68 Tillverkning av komplexvaror.

SW 69 Tillverkning/ byggande av byggnader o anläggningar.

7. Formgivning av fysiska och sociala miljöer.

21 områden:

SW 7 Formgivning av fysiska och sociala miljöer.

SW 70 Allmänt om konst o kultur.

SW 71 Övergripande formgivning/planering av fysiska miljöer.

SW 72 Formgivning av byggnader o anläggningar, arkitektur.

SW 73 Skulptur o d. Museiverksamheter, konstutställning.

SW 74 Konsthantverk, formgivning av bruksföremål. Inredning.

SW 75 Konstmåleri. 76 Grafisk konst, teckenkonst. 77 Fotografi.

SW 78 Musik (konserter o d 792)

SW 79 Seder o bruk, nöjen, sociala miljöer o verks. Sport.

SW .7911-7913 Seder och bruk.

SW .7914-7919 Film, radio, TV, offentliga fester mm.

SW .792 Teater. Opera. Konserter. Revyer. Konstdans.

SW .793 Sällskapsnöjen. Sällskapsdans. Lek.

SW .794 Spel. Skicklighets-och turspel. Lotteri. Lotto. Tips etc.

SW 795 Sociala miljöer och sociala verksamheter.

SW .7951 Sociologi. Socialvård..

SW .7952/7956 Sociala miljöer, sociala verksamheter.

SW .7957 Undervisning o d.

SW .7958 Sociala miljöer o sociala verksamheter i boendet.

SW .7959 Sociala miljöer o verks.i allmänna grupper o d.

SW 796/799 Sport, idrott o d.

8. Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.

12 områden:

SW 8 Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.

SW 80 Språkliga verksamheter. 802/809 motsvarar 82/89.

SW 81 Litteraturvetenskap. Litteraturhistoria.

SW 82/89 Skönlitteratur på olika språk.

SW 82 Engelsk skönlitteratur o d.

SW 83 Tysk, nederländsk, nordisk skönlitt.

SW 84 Fransk skönlitteratur o d.

SW 85 Italiensk skönlitteratur o d.

SW 86 Spansk och portugisisk skönlitteratur o d.

SW 87 Grekisk och latinsk skönlitteratur o d.

SW 88 Slavisk och baltisk skönlitteratur o d.

SW 89 Skönlitt på orientaliska och övriga språk o d .

9. Blandade saklitterära verksamheter. Tidningar. Allmän geografi. Biografi. Allmän historia.

12 områden:

SW 9 Saklitterära verks.Allmän geografi o historia. Biografi.

SW 90 Tidningar, tidkrifter, journalistik. Blandade ämnen.

SW 91 Allmän geografi, reseskildringar. 913/919 mots. 93/99.

SW 92 Biografiska verksamheter, släkthistoria o d.

SW 93/99 Historieskrivande verksamheter, allmän historia.

SW 93 Allmänt om allm. historia. Världs- och forntidshistoria.

SW 94 Medeltidens o nya tidens hist. i allmänhet och i Europa.

SW 95 Medeltidens o nya tidens historia i Asien.

SW 96 Medeltidens o nya tidens historia i Afrika.

SW 97 Medeltidens o nya tidens hist i Nord- o Mellanamerika.

SW 98 Medeltidens o nya tidens historia i Sydamerika.

SW 99 Medeltiden o nya tiden: Australien. Oceanien. Poler. Rymden.

Ansvarsområden

Kulturministern, utbildningsministern och forskningsministern i regeringen svarar för verksamhetsområdena 1-5, 8-9 och en stor del av 7. Övriga ministrar svarar för område 6 och en liten del av 7.

I område 6 sköts område 61 hälso- och sjukvård huvudsakligen av regionerna och område 64 av kommunerna. I område 7 sköter kommunerna områdena 71 och 72 och kulturministern områdena 73- 794 och 796-799. Det blir inte mycket kvar till de övriga ministrarna huvudsakligen övergripande delar av 795.

Kulturministern, utbildningsministern och forskningsministern har inte hög hand om sina områden, beklagligt eftersom kunskaper och värderingar har stor betydelse för demokratin.

I Sven Winnell 7 januari 2021: Om stora regioner och regionstyrelser. Debattartiklar. Utrikes och inrikes artiklar till 1 januari 2021.

<http://winnell.com/omr36-39zzzzzy6.pdf>

gjordes en genomgång av regionerna med följande slutsats

Slutsats

Det kan vara lämpligt att ha

290 kommuner,

6 stora självständiga regioner,

21 länsstyrelser samt

6 statliga regionstyrelser för planering av verksamheter som rör regionala förhållanden i de 6 stora områdena.

Regionstyrelserna kan ligga direkt under regeringen eller ha myndighetskaraktär.

Det viktiga är att staten får planeringar för de 6 stora regionerna som de nu inte tycks ha och som behövs.

Regeringen behöver ha en regionminister, oklart var, som kan hantera regionerna. Det kan kanske vara klimat- och miljöministern som omvandlas till klimat- och regionminister.

De 6 regionstyrelserna ska styras av klimat- och regionministern, som ska ha en rikspolitik som grund som ska innehålla statens krav på regionernas och kommunernas fysiska och sociala miljöer. Länsstyrelserna som har lång tradition blir kvar för kontinuiteten och får tillsyn över länen.

Man ska få kvar självständigheten i kommuner och regioner och samtidigt ha en statlig styrning med hjälp av de statliga regionstyrelserna.

Man kan skilja mellan planeringar och beslut. Planeringarna ska följa processerna hur det var och är, kan bli och bör bli.

Kommunerna och de självständiga regionerna måste förbättras enligt vad man lärt sig nu. Det som tillkommer är den statliga planeringen, som lider av stor brist nu.